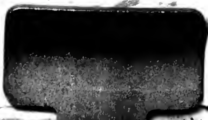

M

NATVRALIS PHILOSOPHIÆ

TERTIA PARS.

Quæ de ente Mobili Corruptibili agit ad libros Aristotelis, de ortu, & interitu.

AVCTORE

P.M.F. IOANNE DE S. THOMA

LISBONIENSI

Ordinis Prædicatorum.

Complutensis Academiæ publico Theol. Profess. in Cathedra Vespertina,

Collegij S. Thomæ Regente, & Sacræ Inquisitionis Censore.

BONONIÆ, M.DC.LXXXIV.

Typis Iosephi Longi, *Super. permissu.*

INDEX
QVÆSTIONVM,
& Articulorum.

In duos libros Aristotelis de Generatione, & Corruptione.

Summa Textus Libri Primi de Generatione, & Corruptione.

QVÆSTIO PRIMA.

De Generatione substantiali.

QVÆSTIO SECVNDA.

De Corruptione.

QVÆSTIO TERTIA.

De Alteratione in communi.

QVÆ-

QVÆSTIO QVARTA.

De Intensione, & Remissione.

QVÆSTIO QVINTA.

De Actione, & Reactione.

QVÆSTIO SEXTA.

De Mixtione.

QVÆSTIO SEPTIMA.

De Condensatione, & Rarefactione.

QVÆSTIO OCTAVA.

De Nutritione, & Augmentatione.

QVÆSTIO NONA.

De subiecto Accidentium, & principio Indiuiduationis.

QVÆSTIO DECIMA.

De Elementis, & primis qualitatibus.

QVÆSTIO VNDECIMA.

De Mixtis, & temperamento eorum.

QVÆSTIO DVODECIMA.

De Reproductione rei corruptae.

INDEX TRACTATVVM, & Capitum.

Tractatus De Metheoris.

Ad quatuor libros Metheororum Aristotelis.

TRA-

TRACTATVS TERTIVS.

De Metheoris ignitis in aere apparentibus.

TRACTATVS QVARTVS.

De Coloribus in Aere apparentibus.

TRACTATVS QVINTVS.

De Ventis.

TRA-

TRACTATVS SEXTVS.

De Metheoris humidis genitis in aere.

TRACTATVS SEPTIMVS.

De Mari eiusque Motu, & Salsedine.

TRACTATVS OCTAVVS.

De Fontibus, & Fluminibus.

TRACTATVS NONVS.

De Terræmotibus, & subterraneis ignibus.

CA-

TRACTATVS DECIMVS.

De Metallis.

F I N I S.

TERTIA PARS PHILOSOPHIÆ NATVRALIS.

PROOEMIVM.

Ost explicatum ens mobile in communi in octo libris Physicorum, & ens mobile incorruptibile, quod est cœlum, de quo tractatum est in secunda Parte Philosophię, sequitur in hac tertia agere de ente mobili corruptibili, & generabili secundum omnes illos motus, qui ad generationem pertinent, vel ad illam ordinantur, nam secundum quod res generabiles ordinari possunt per motum localem ad acquirendum locū naturalem, & situationem in vniuerso, pertinet de illis agere ad libros de cœlo, & mundo, vbi licèt agatur principaliter de cœlo, adæquate tamen agitur de toto Vniuerso, quod componitur etiam ex elementis secundum quod disponuntur per situationem corporum in ipso.

Totum autem, quod pertinet ad ens generabile, & corruptibile comprehendit Aristoteles duobus libris. In primo explicat omnes mutationes ad generationem, & corruptionem pertinentes. In secundo descendit ad explicandum corpora quibus conueniunt istæ mutationes, scilicet elementa, & corpora mixta,

quatenus videlicet sunt principia qualitatum actiuatum, & passiuarum secundum quas fiunt istæ mutationes ipsaque generatio, & corruptio.

Mutationes autem, quæ principalitèr ad ipsam generationem consequuntur, vel ordinari possunt ad illam, sunt septem. Prima & principalis, est ipsa generatio substantialis, & eius oppositum scilicet corruptio. Secunda, & quæ propinquius ad ipsam ordinatur est alteratio quæ generice est vna, diuiditur verò in tres species, simplicem alterationem, intensionem, & remissionem. Tertia est nutritio, vel loquendo communius aggeneratio. Quarta augmentatio. Quinta reactio, & repassio. Sexta addensatio, & rarefactio. Septima mixtio. Quæ omnia in primo libro tractantur à Philosopho. Circà corpora verò generabilia tria præcipuè considerat in secundo libro, primò, circà elementa quibus qualitatibus prædita sint, & quomodo inter se contrarientur. Secundo circa mixta quomodo temperata sint. Tertiò circa omnia corpora quæ corrumpuntur, an videlicet possint iterum reproduci hoc ipso, quod semel desinunt esse, quod etiam de quacunque alia re, quæ corrumpitur potest inquiri.

De materia, & subiecto horum librorum.

CONstat ex his quæ diximus in quæstione prima Phisicorum, subiectum adæquatum Philosophiæ esse ens mobile. Licèt autem obiectum formale sit vnicum, & impartibile, hoc ipso, quod scientia vna est secundum spe-

peciem athomam, tamen subiectum, seu materia multiplex est, quia vna, eademque scientia de diuersis rebus agit, licèt sub vnica ratione formali. Et ità inquirimus in præsenti quæ pars entis mobilis pertineat ad propriam materiam, & subiectum istius tractatus de generatione, quæ pars quædam est vnius scientiæ naturalis. Et ferè omnes conueniunt, pertinere ad istos libros illud ens mobile, quod est generabile, & corruptibile, cum in nulla alia parte Philosophiæ agatur de illo, nisi hic, in libris enim de anima agitur de ente mobili animato, quod licèt corruptibile sit non tamen agitur de illo secundum, quod corruptibile, sed secundum rationem viuentis, seu animati, & secundum motus vitales. In libris autem de cœlo, vt diximus solum agitur de motu incorruptibili, vel de toto vniuerso, vt componitur ex corporibus simplicibus.

Solum potest esse difficultas, ân subiectum istorum librorum sit ens mobile ad formam substantialem, & sic solum generatio ipsa substantialis consideretur per se, de alteratione verò alijsque mutationibus ad generationem ordinatis, solum tractetur quasi de subiecto secundario, & quasi reductiuè, an verò adæquatum subiectum sit ens generabile vt abstrahit à generabili substantialitèr, vèl accidentalitèr, licèt principale subiectum sit generabile substantialitèr, seu ipsa substantialis generatio.

Respondetur, in sententia D.Thom.in proæmio librorum de generatione, verius videri subiectum istorum librorum esse ens generabile in secundo sensu allato, scilicet vt abstra-

hit à generabili substantialiter, vel accidentaliter, licèt præcipuum subiectum sit generabile secundum substantiam seu generatio ipsa substantialis. Dicit enim: *Quod pertinet ad istos libros tractare de motibus, qui non sunt communes omnibus corporibus, sed inueniuntur in solis inferioribus* (qui vtique sunt omnes præter vbi, qui etiam in superioribus corporibus inuenitur:) *Inter quos principatum obtinet generatio, & corruptio, alteratio enim ordinatur ad generationem, sicut ad finem, augmentatio etiam consequenter se habet ad generationem*, vbi illa causalis D. Thomæ *alteratio enim, &c.* Non reddit causam cur in istis libris agatur de alteratione, sed cur alteratio sit motus minus principalis, quam generatio, & ita non agitur hic de alteratione solù reductiuè, sed tanquam de subiecto minus principali, sicut metaphysica agit de accidente, subiectum autem principale est generatio substantialis, sicut in metaphysica substantia, vel Deus, in logica demonstratio, id enim significat D.Thom.dicens, quòd in his motibus principatum obtinet generatio. *Ratione*, etiam id constat, quia alteratio, & augmentatio, & reliqui alij sunt verè species motus, & per se; ergo de illis agit Philosophia tanquam de aliquo pertinente ad illam per se, & non reductiuè, sicut etiam agit de motu locali in libris de cœlo, & de augmentatione hic; ergo assignanda est aliqua pars Philosophiæ, quæ per se agat de illis, sicut agit de motu locali, non est autem alia pars in qua tractetur de alteratione, & augmentatione nisi in ista.

Vnde colligitur, quòd subiectum istorum li-

librorum est mobile ad formam intrinsecam secundum quam fit generatio, vel corruptio, vel quæ ad illam ordinatur. Nec propterea agit de aliquo conflato ex substantia, & accidenti, ita quod subiectum eius sit aliquod analogum, tùm quia subiectum eius non est accidens, & substantia, sed mobile ad formam substantialem, vel accidentalem, quod in se quidem substantia est subiectiuè, licèt terminatiuè ad aliquid accidentale terminari possit: tùm etiam, quia de accidenti, & substantia potest tractari in aliqua scientia, tanquam de obiecto vniuoco in ratione scibilis, licèt sit analogum in ratione entis, sicut patet in Metaphisica, quæ est vnica scientia, & tractat. de accidenti, & substantia, eo quod bene possunt res analogicè conuenientes manifestari eodem lumine, & ex eisdem principijs, & sic in ratione manifestabilis, & scibilis conuenire vniuocè. §. *Obijcies*, si pertinet ad istos libros per se agere de augmentatione, & nutritione: ergo non pertinebit per se agere de illis ad libros de anima, cuius oppositum diximus ex D. Th. in initio Physicorum distrubentes partes Philosophiæ, iuxta species motus, in quibus augmentatio quia vitalis est pertinet ad libros de anima, vel agetur de augmentatione in eadem scientia bis. *Secundo* sequitur, quòd tractatus iste de generatione præcedat tractatum de cœlo, siquidem in tractatu de cœlo agitur de motu locali, qui imperfectior est motu generationis, cum terminetur ad vbi, quod est imperfectius quantitate, qualitate, & substantia, ad quæ motus isti terminantur.

Ad primum respondetur in his libris agi de

augmentatione, & nutritione non vt sunt motus vitales, & ab anima viuenti, sed vt sunt mutationes quædam corruptiuæ, vel generatiuæ partialiter. Non est autem inconueniens, quòd de eodem bis tractetur in eadem scientia secundum diuersas considerationes, sicut in libris de cœlo agitur de elementis, quatenus in hoc vniuerso determinatam situationem ad locum postulant, in istis autem libris quatenus sunt generabilia, & corruptibilia. In initio autem physicorum diximus de motu augmentationis agi in libris de anima quatenus vitalis motus est, & ab anima procedit, non sub ratione motus corruptiui.

Ad secundum respond. ad summum probare, quod libri de generatione sunt priores dignitate, quam libri de cœlo, non tamen ordine doctrinæ cum potius ab imperfectioribus procedatur. Addo quòd licèt motus localis ex præciso conceptu ad suum terminum, qui est vbi, sit imperfectior alteratione, & generatione, tamen motus localis, qui conuenit cœlo prius tractari debet in Philosophia, quam alij motus, tum quia subiectum talis motus est aliquid dignius, & superius, scilicet ipsum cœlum tùm quia habet causalitatem motus eius in reliqua inferiora, & sic dato, quòd incipiendum sit ab eo quod est dignius, & perfectius, etiam à motu locali isto, qui cœlo conuenit incipiendum est, quia prout sic causans, est dignior. Denique motus localis vniuersalior est, & pluribus conueniens, quam alteratio, & augmentatio, inuenitur enim in omni corpore; à communioribus autem incipiendum est.

Ordo

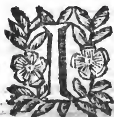
Ordo quæstionum.

TOtùm tractatum duodecim quæstionibus absoluemus, nouem circà primum librum, & tribus circà secundum. *Prima*, erit de generatione substantiali. *Secunda*, de corruptione ei opposita. *Tertia*, de alteratione in communi. *Quarta*, de alteratione in speciali, vt de intensione, & remissione, &c. *Quinta*, de reactione, & repassione. *Sexta*, de mixtione. *Septima*, de condensatione, & rarefactione. *Octaua*, de augmentatione, & nutritione. *Nona*, de subiecto accidentium, & principio indiuiduationis.

Circa secundum librum: *Quæstio decima*, erit de elementis. *Vndecima* de mixtis. *Duodecima*, de reproductione rei præteritæ.

CIRCA LIBRVM
PRIMVM
De Generatione, & Corruptione.

Ntentum Arist. in hoc 1. libro est differere de ortu, & interitu rerum in communi, & de his quæ generationem ipsam consequuntur, vel concomitantur; in secundo autem libro agit de generabili, & corruptibili in particulari, scilicet, de elementis quæ sunt prima corpora generabilia, & de mixtis, quæ ex illis primis constantur. Circa generationem in communi decem capita distribuit hoc ordine. In primis duobus refert antiquorum sententias circa generationem, & corruptionem, & distinctionem earum ab alteratione. In duobus sequentibus suam sententiam declarat. A 5. cap. vsque ad 10. agit de his quæ generationem, vel concomitantur, vel consequuntur sicut de augmentatione, & nutritione, de actione, & reactione, contactu, & mixtione.

SVMMA

SVMMA TEXTVS
LIBRI PRIMI.

IN hoc cap. primo, intendit Philos. refutare duas opiniones antiquorum circa differentiam generationis, & alterationis, in seq. vero cap. alias duas circa modum quo dicebant aliqui fieri generationem. Opiniones ergo antiquorum, quas refutat in hoc 1. cap. sunt duæ. Prima eorum qui ponebant tantum esse vnum principium rerum naturalium, illudque esse ens actu. Hi enim non poterant distinguere generationem ab alteratione. Secunda opinio fuit eorum qui ponebant plura principia, quidem poterant ponere generationem substantialem distinctam ab alteratione, sed de facto non ponebant illam, quia ipsas qualitates dicebant esse formas elementorum, vt calorem, & frigus, negabant autem posse vnum elementum conuerti in aliud, quia non ponebant illa esse composita ex materia, & forma, sed esse primas materias non resolubiles in alia principia. Specialiter autem arguit Empedoclem quod sibi contradixerit, quia ex vna parte negabat vnum elementum generari ex alio secundum substantiam, ex alia ponebat omnia à principio fuisse vnum per confusionem, & chaos, quasi amicitia ea omnia confundente: quod sine corruptione esse non poterat, aut si non erat corruptio, & generatio quomodo ex illo vno emergebant pura diuersificata?

Duo facit Aristot. in hoc cap. secundo. Primo proponit duas alias opiniones antiquorum circa modum generationis substantialis. Secundo specialiter disputat contra secundam, eiusque rationem soluit. Quoad primum docet Aristot. iam tunc fuisse communem opinionem quòd generatio, & alteratio distinguerentur, & quòd generatio fiebat per congregationem aliquorum, sicut corruptio per disgregationem; alteratio verò per aliquarum passionum transmutationem. In assignanda autem congregatione ex qua fiebat generatio, alia erat opinio Platonis, alia Democriti, & Leucippi. Nam Plato dicebat fieri generationem per congregationem superficierum, seù linearum: Democritus autem per congregationem athomorum, seù corporum indiuisibilium.

Quoad 2. ponit rationem Democriti, & soluit eam. Ratio erat hæc; vel corpora naturalia componuntur ex corporibus indiuisibilibus, vel ex diuisibilibus. Si primum, habetur intentum. Si 2. ergo illa diuisibilia poterunt iterum diuidi, & sic si fiat totaliter omnis diuisio possibilis, tunc illa facta, vel quod remanet erit corpus diuisibile, & hoc non, quia supponimus factam omnem diuisionem; vel erit nihil, & sic corpus ex nihilo componeretur; ex nihilo autem nihil fit; vel erunt puncta, & hoc est impossibile, quia alias corpus ex solis punctis componeretur, punctum autem additum puncto, non facit maius, cum careat quantitate; vel tandem resoluetur in qualitates, & hoc non, quia alias corpus ex solis qualitatibus constaret, & qualitates sic resolutæ, essent

sent separatæ à corpore. Respond. Aristot. corpus esse diuisibile in alia diuisibilia successiue, & sincategorematice, & in potentia, non autem posse omnem diuisionem actu esse positam, sed ita diuidi in aliquid actu, quod adhuc manet diuisibile, sicut dicimus ex materia aeris posse diuersa generari, sed non simul, semper enim remanet ad aliquid in potentia. Postremò ostendit non fieri generationem naturalem per congregationem diuersarum rerum, quia generatio non fit per positionem, & situationem partium sicut artefacta, vt nauis, aut domus, sed quia hoc totum dissoluitur, & aliud totum generatur.

Tria facit Arist. in hoc cap. tertio. Primo inquirit an detur generatio simpliciter, idest qua fiat ens simpliciter, & substantialiter. Secundò proponit duo dubia ad resolutionem quæstionis necessaria. Tertio soluit principalem quæstionem.

Circà 1. ponit rationem dubitandi, quia si fit ens simpliciter debet fieri ex suo contrario, scilicet ex non ente simpliciter, hoc autem est impossibile, quia id ex quo aliquid fit, existit in eo quod fit, & prædicatur de eo, sicut lignum ex quo fit arca, est in arca, & de ea dicitur, & sic ens existeret in ente, & prædicaretur de eo.

Circà 2. proponit duo dubia ex quibus pendet resolutio quæst. Primum, quare generatio nunquam cesset ex parte causæ materialis, si enim in generatione fit ens simpliciter, in corruptione desinit aliquid simpliciter, & sic per corruptionem consumitur aliqua entitas cum autem tota entitas vniuersi sit finita, tandem

consumetur per corruptiones rerum. Respond. Causam huius non esse quia materia sit infinita, cum nullum infinitum in actu detur, nec quòd res quæ generantur modo fiant minores quam ante, & sic deinceps, cum non videamus istam minorationem, sed res æquales suis generantibus fieri: sed causam esse, quia corruptio vnius est generatio alterius eadem materia permanente, & ita finita materia sufficit pro infinitis generationibus. 2. Dubium est quare si corruptio vnius est generatio alterius, quædam dicuntur generari simpliciter, vt dum homo fit ex embrione, quædam secundum quid, vt dum ex homine generatur cadauer, potius dicitur mori hominem, quam generari aliquid. Respond. hoc iudicandum esse ex termino generationis, aliquando enim acquiritur forma completa, & vltima, aliquando forma media, & qua paratur via ad aliam. Quando acquiritur forma primo modo, dicitur generari aliquid simpliciter, quia ibi sistit generatio, vt cum fit homo, equus, lapis, &c. Secundo autem modo dicitur fieri secundum quid, quia adhuc restat aliquid faciendum, vt cum fit forma embrionis, restat fieri hominem, & cum fit cadauer restat fieri terram ad quam tenditur per formam cadaueris. Item cum generatur accidens fit generatio secundum quid, cum substantia, fit ens simpliciter. Denique cum generatur aliquid quod non facile sentitur vt aer, dicitur vulgò generari aliquid secundum quid.

Circa 3. respondet dari generationem simpliciter. Ratio est quia datur progressio ad esse simpliciter vt ad formam ignis, ex non esse

talis

talis formæ quod est non esse simpliciter in materia, ergo datur generatio simpliciter, sicut, & corruptio datur, cum è contra mutatur illud esse simpliciter in non esse. Quid sit autem illud subiectum commune vtrique formæ, scilicet materia, an sit non ens? Respondet esse ens in potentia non verò ens actu solum autem habet esse non ens ratione priuationis adiunctæ, quia caret forma. Et sic non fit generatio ex non ente omnibus modis, sed ex ente in potentia.

Explicata quæstione an est circa generationem simpliciter, scilicet eam dari, in hoc cap. quarto explicat quid sit. Et facit duo. Primo docet quid sit generatio, & alteratio: 2. Differentias inter eas assignat.

Circa 1. supponit differre accidentia à substantia quia illa inhærent in ista vt albedo in homine, & circa vtrumque posse dari mutationem, videmus enim aliquando hominem substantialiter perire, aliquando secundùm accidentia, vt secundum colorem vel calorem mutari. Quo supposito dicit alterationem esse mutationem circa qualitatem eodem subiecto sensibili manente; vt dum calefit aqua, quæ prius erat frigida. Generatio verò substantialis, est mutatio secundum totam rei substantiam, vel subiectum, & ideo non manet idem subiectum sensibile, vt cùm ex ligno generatur ignis, solum enim manet materia prima quæ non est secundùm se sensibilis, sed ratione formarum.

Circa 2. ad tradendum differentias inter alterationem, & generationem, supponit quòd in ipsa generatione aliquando fit etiam transmu-

ſmutatio qualitatum vt cum ex aqua frigida fit ignis calidus, aliquando non fit mutatio qualitatum, quia ſimilis qualitas manet in genito, & corrupto, non verò contraria, v. g. cum ex aqua fit aer, in vtroque manet diaphaneitas, ſeu tranſparentia. Hoc ſuppoſito aſſignat dūas differentias inter alterationem, & generationem. Prima ex parte termini producti, quia in alteratione producitur qualitas, in generatione verò, forma ſubſtantialis. Secunda ex parte ſubiecti, quia ſubiectum alterationis eſt materia informata, ſeù facta in actu; generationis verò eſt materia prima informabilis, quæ eſt ens in potentia.

Ab hoc cap. quinto, incipit Philoſ. tractare ea quæ generationem conſequuntur, vel concomitantur. Et primo agit de augmentatione, & nutritione in iſto cap. In quo tria præſtat. Primo ponit differentiam augmentationis ab alteratione, & generatione. Secundo explicat modum quo fit augmentatio, & diminutio. Tertio explicat quomodo differat nutritio, & augmentatio.

Circa 1. dicit augmentationem differre ab alteratione, & generatione in duobus. Primò, ex parte terminorum ad quos, quia alteratio eſt ad qualitatem, generatio ad ſubſtantiam, augmentatio autem ad quantitatem. Secundo, quia id quod generatur, vel alteratur, non neceſſario mutat locum, vt cum in eodem loco corrumpitur lignum, & fit ignis, augmentatio autem cum faciat creſcere quantitatem, neceſſariò mutationem aliquam exigit in loco in quo extenditur, & oppoſito modo ſe habebit diminutio.

Cir-

Circa 2. ad explicandum modum augmentationis proponit duo dubia,& soluit, duo item colligit corollaria, seù suppositiones. Primum dubium est, an id quod augetur, requirat additionem alicuius habentis magnitudinem, vel carentis illa. Respondet requiri; quod alimentum quo fit augmentatio quantitatem habeat; tum quia debet addere quantitatem ad præcedentem, ergo aliquam habere debet. Secundum dubium est supposito quòd tam illud corpus cui aduenit augmentum, quam alimentum ipsum debent habere quantitatem, quodnam ex illis dicatur augeri? Respond. non augeri alimentum, sed corpus illud cui alimentum aduenit per illud augmentum. Sumitur ratio ex triplici conditione ad augmentum requisita. Prima, vt illud quod augetur secundum omnes partes augeatur. Secunda, vt omnibus, & singulis eius partibus aliquid ne nouo addatur. Tertia, vt illud quod augetur idem numero perseueret. Cum ergo alimentum non permaneat, sed conuertatur in substantiam viuentis, id autem quod alitur, & in cuius substantiam conuertitur, perseueret idem, profectò hoc est corpus quod augetur.

Duo autem sunt quæ supponit vt certa. Alterum est per augmentationem primò augeri partes similares, idest quę sunt eiusdem rationis in toto, & in partibus, vt tota caro, totum os, &c. Ratione autem partium similarium dicit augeri partes dissimilares, v.g. pes, manus, brachium, quæ ex ipsis similaribus, & alijs adiunctis constant. Alterum est quòd augmentatio fit secundum partes formales, quatenus

ftus viuens toto tempore manet idem numerò; quod secundùm partes formales verificatur.

Circa 3. colligit duas intercedere mutationes in augmento viuentis, vnam substantialem qua alimentum corrumpitur, & formam viuentis induit, alteram accidentalem, qua maior quantitas acquiritur; & istæ mutationes conueniunt in vno, scilicet quòd vtraque fit per aliquam additionem alimenti, & quantitatis; differunt verò in duobus; primum, quòd augumentatio fit ex quanto in potentia, nutritio verò ex eodem vt in potentia caro, vel os; secundum, quod nutritio durat toto tempore vitæ, augmentatio verò non, sed quandiu virtus est ita fortis, vt plus possit conuertere, quam deperdere.

In hoc cap. sexto agit Philos. de contactû requisito inter agens, & passum. Et facit duo, primo explicat necessitatem agendi de contactu corporum, secundo explicat tres modos contactus, & quis eorum pertineat ad præsens explicat.

Circa primum ostendit necesse esse agere de tactu quia necesse est agere de actione, & reactione mutua, & de elementis, & mixtis quæ ex eis fiunt, quæ omnia sine contactu fieri non possunt, & ideò de illo est agendum.

Circa secundum ponit tres modos contactus; Primus, qui sequitur solam positionem localem, & competit corporibus etiam Mathematicè consideratis, & sic definitur, *quod ea se tangunt quorum extrema* (idest superficies) *sunt simul, & habent determinatam magnitudinem.* Secundus est propriè contactus physicus, quando scilicet actiua, & passiua mutuò in se agunt,

&

& patiuntur, & extrema sunt simul, sicut aer, & aqua quando mutuò in se agunt, & sunt coniuncta, est enim contactus physicus, quia est secundum motum seù actionem, & passionem. Tertius est contactus communiter dictus, quia non est mutuus, nec reciprocus, sed ita vnum agit, quòd non patitur ab alio, sicut intelligentiæ tangunt cœlus, sicut cœlum tangit hæc inferiora, sicut contristans contristatum. Et sola secunda acceptio contactus pertinet ad præsens. Denique concludit duo. Alterum est, quòd agens, & patiens habent contrarias qualitates. Secundum est quòd mouere communius se habet, quam agere, sumendo agere strictè vt opponitur passioni, quæ est cum corruptione, & sic agere est mouere cum dispositione ad corruptionem, quod non omni mouere competit.

In hoc cap. septimo, & duobus seq. agit Philos. de actione, & reactione, & quidem in hoc cap. explicat conditionem agentis, & passi, tum absolute, tum quando mutuò repatiuntur. In sequentibus adducit duas opiniones antiquorum circa modum agendi, & patiendi. Et tandem in cap. 9. ex propria sententia explicat quatuor conditiones ad agendum, & patiendum requisitas. Igitur in hoc 7. cap. facit tria. Primo explicat conditionem, & naturam agentis, & passi quantum ad hoc, quod debeat passum esse simile agenti, vel dissimile. Secundo, quantum ad hoc quod agens repariatur à passo. Tertio explicat ad quod genus causæ pertineat agens, & passum.

Quantum ad primum refert in primis duas Philosophorum opiniones, quarum prima di-

ce-

cebat agens, & passum debere esse dissimilia, si enim vtrumque est simile non est maior ratio cur hoc agat, quam illud. Secunda dicebat debere esse similia, quia quæ sunt disparata, & dissimilia, nec agunt, nec patiuntur, vt album non agit in dulce, neque in graue aut leue, &c. Vtramque Arist. reijcit vt diminutam. Quòd enim non possint omnino esse similia probat, quia non esset ratio cur alterum esset agens, alterum patiens, & quia alias multo magis aliquid in se ipsum ageret, si ageret in omnino simile. Quòd verò non possint esse omnino dissimilia constat, quia agens, & passum non possunt esse omnino diuersa, vt calor, & quantitas quæ in se non agunt, sed debent esse contraria, contraria autem sub eodem genere sunt, & sic habent aliquam conuenientiam, & similitudinem. Quare ex hoc colligit, quòd agens, & passum partim debent esse dissimilia, scilicet à principio actionis, quia tunc contraria sunt, partim similia, scilicet in fine actionis, quia agens intendit assimilare sibi passum.

Circa secundum, an videlicet agens repatiatur à passo supponit duas diuisiones. Prima, quòd mouens, aliud est primum, scilicet à quo primo incipit motus, aliud vltimum scilicet, quod est immediatum mobili. Secunda, alterans aliud est primum, scilicet quod alterat, & non alteratur, vt cœlum, vt medicus qui curat, & non alteratur ab ægroto: aliud est vltimum, quod per se attingit passum vt medicamentum in sanatione. Sic ergo respondet, quòd quando agens, & passum habent materiam communem, & eiusdem rationis,

agens

agens potest repati, sicut omnia sublunaria quia habent materiam communem, idest ad inuicem transmutabilem. Quæ verò non habent materiam communem, vt cœlum respectu sublunarium, ita agunt, quòd non repatiuntur. Et vno verbo, primum agens seu alterans non repatitur, sed vltimum.

Circa tertium docet, quòd agens pertinet ad genus causæ efficientis, tum quia ab eo incipit alteratio, efficiens autem est vnde incipit motus; tum quia non pertinet ad aliud genus causæ, non ad finem, & formam, quia agens est actu agens quando ab eo egreditur actio, tunc autem nondum sunt finis, nec forma, quia si essent, cessaret actio. Nec pertinet ad genus causæ materialis, quia hæc patitur, & sic potius ad eam pertinet passum.

Duo facit cap. octauo. Primo proponit tres opiniones antiquorum Philosophorum circa modum agendi, & patiendi. Secundo refutat illas. Circa primum opinio prima fuit Empedoclis, quòd corpora agebant ad inuicem, & patiebantur, quatenus vnum habet poros, vel concauitates, quibus alterum subintrat, & quasi penetrat, & sic fit mixtio, & mutua actio. Secunda opinio fuit Democriti, & Leucippi ponentium eosdem poros, sed plenos athomis seu corpusculis, quæ cum essent discontinua aliquid vacui relinquebant per quod mouebantur, & per congregationem eorum fiebat generatio, per disgregationem verò corruptio. Tertia opinio fuit Parmenidis, & Melissi: qui ponebant omnia esse vnum in mundo, segregari autem per vacuitates aliquas, remoto autem vacuo omnia vnum esse,

&

& similiter vacuum requirebatur vt esset motus, nam si moueretur per plenum, dicebant penetrari corpora.

Circa secundum, comparatis istis opinionibus inter se, & in quo conueniant, & differant, quod non multum interest, impugnat opiniones illas duas de poris,& athomis. Et quidem Empedoclis opinionem reducit ad secundam, non enim differunt, nisi quia secunda opinio ponit illas vacuitates plenas corpusculis, seu athomis,prima verò solum ponit illa foramina, seu poros quibus subintrent alia corpora minuta ad agendum. Superflue autem inquit poni istos poros ad istum modum actionis, quia vel corpuscula eos intrantia tangunt partes solidas, vel non. Si non tangunt, ergo neque intra illas agunt. Si tangunt etiam sine poris ab extra approximata tangent. Secundam verò opinionem de athomis latius impugnat. Sed breuiter id probatur, quia vt ista opinio dicit actio, & passio fit per vacuum, sed ipsa athoma non habent vacuum, ergo nec agunt nec patiuntur inter se. Item quia omne quod agit est molle, vel durum, aut aliqua simili qualitate affectum, sed corpus indiuisibile, neque est molle, nec durum, ergo non agit, nec patitur.

In hoc cap. nono ad statuendam veram opinionem circa modum actionis, & passionis duo facit. Primo ponit conditiones requisitas ad agendum, & patiendum. Secundo ostendit opinionem Democriti de athomis destruere generationem,alterationem,& augmentationem.

Circa primum, conditiones requisitæ ad actionem; & passionem reducuntur ad quatuor. Prima, quòd agens sit in actu, & passum

ſum in potentia, ſicut ignis agit vt actu calidum, lignum patitur vt eſt in potentia ad calorem. Secunda, quòd agens, & paſſum ſe tangant, vel immediate ſi ſit agens vltimum, & immediatum, vel mediate ſi ſit remotum, ſicut ſol mediante aere tangit terram. Tertia conditio, quòd agens, & paſſum non ſint continua, ideſt ſimilia, & eiuſdem rationis in agendo, alias enim continua ſecundum quantitatem bene poſſunt agere, & pati, ſicut pars corporis calida calefacit non calidam. Quarta, quòd ſint in debita propinquitate, & vnum intra ſphæram actiuitatis alterius. Excludit autem quintam conditionem, quam aliqui poſuerunt, ſcilicet quòd paſſum non ſecundum omnem partem patiatur, quod eſt falſum, quia ſi paſſum eſt diuiſibile, & habet partes, ſi omnibus applicetur agens ſecundum omnes patietur.

Circa ſecundum oſtendit opinionem Democriti præced. cap. relatam tollere alterationem, & augmentationem. Alterationem quidem quia conſtat poſſe totum corpus alterari calore, vel frigore ſine vlla diuiſione corporis, illi autem athomi intra poros congregantur generatione, & diſgregantur corruptione, quod ſine diuiſione eſſe non poteſt. Augmentationem verò tollit, quia augmentatione quælibet pars debet augeri, in illa autem opinione non datur pars quæ augeatur, ſed omnia ſunt indiuiſibilia, & deinde ſolum apponerentur athomi ad athomos, quod non eſt augeri intrinſece, ſed per iuxta poſitionem.

In vltimo iſto cap. decimo agit de mixtione, quæ maxime conducit ad generationem eorum, quæ fiunt ex elementis. Diuiditur autem hoc cap.

cap. in tres partes. In primo, ostendit dari mixtionem: in secunda explicat quomodo mixtio fiat. In tertia colligit quid sit miscibile, & quid sit ipsa mixtio.

Circa primum refert opinionem negantium mixtionem hoc argumento, quia ea quæ miscentur, vel permanent sicut antea, vel corrumpuntur, vel vnum permanet, & aliud corrumpitur. Si primum, & tertium non fit mixtio, quia quod se habet sicut ante non miscetur, quia non mutatur. Si secundum, ex re destructa, & non existente non fit mixtio; ergo. Respond. Philos. dari mixtionem, eamque distinguit à cæteris mutationibus. Datur quidem mixtio, quia miscibilia manent in mixtio non secundum actum, sed virtute, & potentia, & sic ex ipsis alteratis, & per suas qualitates manentibus, fit mixtio. Distinguitur autem à reliquis mutationibus: à simplici quidem generatione, quia in ea totaliter aliquid corrumpitur, non ex concurrentia plurium, & cum virtuali eorum permanentia, aliquid generatur. Ab alteratione differt, & augmentatione, quia quod alteratur, & augetur, idem permanet facta alteratione, & augmentatione, quod verò miscetur, facta mixtione non manet idem, sed mutatur in aliud.

Circa secundum refert primum duas opiniones antiquorum circa mixtionem. Prima dicebat fieri mixtionem per diuisionem in partes minutissimas, quæ secundum se diuisibiles, sed ad sensum non amplius diuisibiles apparent, sicut si farina tritici misceatur farinæ hordei. Secunda dicebat, quòd mixtio fit per diuisionem in minima, quæ non solum secun-

dum

dum ſenſum, ſed etiam ſecundum ſe non ſunt ampliusdiuiſibilia. Vtramque refutat Philoſ. quia ſecundum hoc mixtio non eſſet aliud quam aggregatio plurium in vno loco,quorum quodlibet ſecundum ſe integrum maneret,& ab alio ſeparatum, licèt ſenſus id non diſcerneret; vnde vlterius fieret, quòd mixtum non eſſet homogeneum, ideſt, quòd quælibet pars mixti, non eſſet mixta, cum tamen oppoſitum videamus, mixtio enim conuenit toti, & partibus. Repugnat etiam diuidi continuum in partes amplius indiuiſibiles, alioquin ex indiuiſibilibus continuum componeretur quod in 6. Phyſic. exploſum eſt.

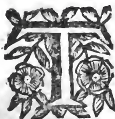
Verum ergo modum mixtionis tradit explicando tres eius conditiones. Prima, vt miſcibilia ſint mutuò actiua, & paſſiua, quæ enim mutuò non agunt, non miſcentur, ſicut ea quæ non habent materiam eiuſdem rationis. Secunda, vt facile cedant, & diuidi poſſint, ſicut mollia, & humida facile miſcentur, non dura vt lapis, & ferrum. Tertia, vt non ſint nimis magna, quia hæc difficile alterantur, ſed in paruas partes diuidantur, vt vna poſſit aliam intrare agendo in aliam, & facile alterando. Quare mixtio ità fit ſecundum iſtas conditiones, vt proportionetur actiuitas vnius reſiſtentiæ alterius, & ſic in vnum temperamentum conueniant,nam ſi vnum nimis vincat alterum, non fit mixtio, ſed ſimplex corruptio, & generatio,vt ſi in amphoram vini cadat gutta aquæ.

Circa tertium docet,quòd miſcibile eſt illud quod agit, & illud quod patitur, vt ex vtroque fiat mixtum ſecundum temperamentum. *Mixtio autem Miſcibilium alteratorum vnio.*

QVÆ-

QVÆSTIO PRIMA.

De Generatione Substantiali.

TRia sunt à quibus differt generatio, scilicet ab alteratione, à corruptione, & à creatione, & consequenter à transubstantiatione, quæ substantiam rei totaliter attingit; Et ideo declaranda est generatio substantialis secundum quod distinguitur ab istis tribus. Prius tamen præmittendum est de quæstione an est generationis, an detur, & quibus principijs à Philosophia inuenta sit, & quomodo definiatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid sit generatio communiter dicta, & generatio propria viuentium?

GEneratio communiter dicta potest sumi pro generatione, vt abstrahit à substantiali, & accidentali, nam etiam accidens aliquando generari potest, scilicet, si accipiat esse per transmutationem ex non esse, vt mutatio, & non solum per transmutationem ex contrario, vt motus. Hoc modo sumpta generatione definitur communissime: *Quod est transitus, seu, mutatio de non esse ad esse, in subiecto,* siue sit esse substantiale, siue accidentale, siue secundum quid, siue simpliciter.

At

At verò generatio substantialis communiter dicta accipi potest pro generatione communiter inuenta in viuentibus, & non viuentibus, & sic definitur generatio: *Quòd est acquisitio seu mutatio formæ substantialis à priuatione illius in materiam*. Sumiturque ista deffinitio ex varijs locis Aristotelis, quibus illam explicauit. Nam in octauo Physicorum, tex. 62. dixit: *Quòd generatio est mutatio de non ente in ens*. Et 1. de generatione cap. 4. *Quòd est mutatio totius in totum nullo subiecto sensibili manente*, idest in materia nuda ab accidentibus sensibilibus. Denique cap. 5. eiusdem libri dicit: *Quòd generatio substantialis est mutatio à substantia in potentia ad substantiam in actu*.

Denique generatio viuentium specialem diffinitionem habet, quia specialiori modo procedit. Et deffiniri solet dupliciter; vno modo communiter, quòd est *Processio viuentis ab aliquo*: vbi comprehenditur tàm generatio viuentium vniuoca, quàm æquiuoca, tàm quæ est ab alio viuente, quàm quæ est à non viuente, sicut cum animal generatur à cœlo. Propriè autem deffinitur generatio viuentium, quando etiam fit per actionem vitalem generatiuam, & sic deffinitur quòd est *Processio viuentis à viuente à principio vitæ coniuncto in similitudinem naturæ, saltem in specie infima*, & sic comprehendit omnem generationem vitalem, & rei viuentis substantialis etiam in Deo, vt postea explicabimus.

Est tamen aduertendum latiùs patere generationem substantialem, quàm generationem simpliciter. Generatio enim substantialis di-

citur per contrapositionem ad accidentalem, siue id quod generatur sit pars, siue totum, siue formæ vltimo complentis, & terminantis totam generationem, siue formæ non vltimæ, sed tendentis ad perfectam, & vltimam. At verò generatio simpliciter licèt nunquam dicatur de generatione accidentis, quæ semper est secundum quid tamen nec etiam dicitur de omni substantiali, sed de illa tantum per quam habetur esse simpliciter, & vltimatè completum. Vnde generatio partis non dicitur generatio simpliciter, sed potiùs aggeneratio; & de forma embrionis, quæ est imperfecta, & quasi in via, & tendentia ad formam hominis, vel equi non dicitur generatio simpliciter, quia in illo non consumatur generatio, sed vlterius tendit. De quo videatur Diu. Thom. 1. de generat. lect. 8. & 9.

Circa deffinitionem generationis substantialis communiter dicta illa solum se offert difficultas, an sit de essentiali eius ratione quòd sit mutatio, an verò hoc accidentaliter illi conueniat, ita quod possit saluari generatio creata sine mutatione, nam de increata id certum est cum in ea non sit transitus de potentia ad actum in quo fundatur ratio mutationis, sed solum est communicatio actus puri assimilatiua termini generati principio generanti.

Circa hoc ergo, aliqui existimant generationem non esse essentialiter mutationem, sed posse esse, hoc tamen sibi accidere. *Fundamentum est*, quia non est de essentia generationis, quòd præcesserit duratione priuatio formæ generandæ, licèt enim connaturali modo loquendo generatio non fiat nisi præcedat alteratio quasi

quasi disponens materiam, & incoans generationem, atque adeò supponens priuationem formæ generandæ duratione præcedere, tamen potest non præcedere duratione priuatio si in ipso instanti generationis producatur à Deo materia, quæ toto tempore antecedenti non fuerit, & in illo instanti introducatur forma, vt quando ex speciebus Eucharistiæ generatur aliquid, tunc enim in instanti generationis subrogatur à Deo materia, quæ maneat in ipso generato, & posset etiam talis materia subrogari, etiam si antecedenter nihil aliud præcessisset, quod gereret vices materiæ, & consequenter haberet vices rei priuatæ forma, vt si à Deo crearetur materia de nouo, & applicaretur illi agens educens formam, tunc illa generatio non posset esse mutatio, quia non procedit de priuatione ad formam quod requiritur essentialiter ad rationem mutationis, quæ est de non esse ad esse, tunc autem non datur priuatio in toto tempore antecedenti, cum materia non fuerit, neque in ipso instanti generationis, quia sic esset simul priuatio, & forma.

Nec sufficit dicere quòd præcedit priuatio in instanti naturæ, licèt non in instanti temporis. *Nam contra est*, quia instans, seu prioritas naturæ non designat id quod est prius in existendo, & à parte rei, sed solum signat formalitatem secundũ quam aliquid dicitur conuenire, vel non conuenire alicui, non autem quòd de facto conueniat, vel non conueniat, & sic præcedere priuationem in instanti naturæ nihil aliud est quàm quòd materiæ secundum suam essentiam non conueniat forma, seu ex se careat tali forma, non verò quòd de

facto in rè careat, quia in illo instanti non potest carere, siquidem in illo instanti habet formam, ergo non saluatur quòd de facto, & in re sit mutatio, quia in re non transit de priuatione ad formam, quia in re non datur talis priuatio. Item etiam quia de ratione mutationis est vt subiectum aliter se habeat nunc, & prius, vt dicit D. Thom. 1. p. q. 45. art. 2. ad 2. sed materia in illo casu non se habet nunc aliter quàm prius, siquidem prius non fuit in rerum natura, ergo non dabitur vera mutatio.

Nihilhominus dicendum est omnem generationem creatam, quæ habet causam materialem ex qua fiat, essentialiter, & intrinsece esse mutationem. *Constat hoc* in primis quia Philosophus perpetuo deffinit generationem per mutationem, & ita sentit quòd est de eius essentia, & deffinitione. Patet hoc in illo libro de Generatione tex. 24. vbi deffinit generationem, *quòd sit transmutatio totius non manente subiecto sensibili*, & text. 25. *quod generatio est mutatio à substantia in potentia ad substantiam in actu*. Et 8. Physic. text. 62. *generatio est mutatio de non ente in ens*, & 5. Phys. tex. 7. *quòd generatio est mutatio de non subiecto in subiectum*. Vbi perpetuo assignat Arist. pro ratione generica generationis mutationem, quod est esse ipsi essentialem. Vnde D. Tho. q. 2. de Potentia art. 1, ad 15. expresse dicit, *quòd generatio est species mutationis ex illa parte qua natura per generationem recipitur in aliqua materia quæ est mutationis subiectum*: ergo supponit quòd mutatio est prædicatum genericum generationis, & consequenter est illi essentia-

tiale. Et idem sumitur ex illis locis in quibus docet generationem, & corruptionem esse duas mutationes, licèt non sint duo motus, vt in q. 28. de veritate art. 1. & 6. & 1. 2. q. 113. art. 6. vt in sequenti articulo, ponderabimus. Denique definitio motus tradita à Philosoph. 3. Phys. etiam conuenit mutationi instantaneæ, & generationi, vt ex D. Tho. & Arist. probauimus 3. Phys. q. 14. art. 1.

Ratio est, quia generatio essentialiter versatur inter duos terminos à quo, & ad quem; educit enim, vel introducit aliquam formam quam respicit, vt terminum ad quem, siquidem est tendentia in talem terminum, ab eoq; specificatur, si autem essentialiter habet terminum ad quem, essentialiter etiam respicit terminum à quo, quia est impossibile quòd intelligatur aliquis terminus ad quem fieri de nouo, nisi ex aliquo termino à quo, siuè negatiuo, siuè priuatiuo, siuè positiuo, sed omnis transitus, sed tendentia de termino à quo ad terminum ad quem in subiecto, essentialiter est mutatio cum deseratur vnum, & acquiratur aliud; non enim vtrumque acquiritur, vel vtrumque deseritur, sed vnum accipitur, & aliud relinquitur: idque fit in aliquo subiecto, ergo essentialiter generatio est mutatio. *Et confirmatur*, quia per introductionem formæ in instanti generationis, etiam si priuatio non præcedat tempore, materia formaliter reducitur de potentia ad actum, & ipsa forma verè, & propriè educitur ex illa potentialitate materiæ, ergo verè, & propriè materia transmutatur. Consequentia patet, quia inuenitur ibi potentialitas materiæ, & indifferentia reducta

in actum per formam, & ipsa forma educta in actu de potentialitate illa materiæ: ergo inuenitur materia mutata de potentia ad actum, & informata per formam, quæ informatio in genere causæ formalis tollit potentialitatem materiæ, & excludit priuationem in facto esse, ergo etiam generatio quæ totum hoc efficit est mutatio in fieri, sicut per ipsam formam datur mutatio formalis, & in facto esse.

Ad fundamentum oppositum respondetur, quòd in casu generationis ex speciebus Eucharistiæ, iam diximus in q. 2. Physicor. art. 3. ad vltimum, quòd ibi non variatur naturalis ordo generationis, quia quantitas conseruata sine subiecto gerit in omnibus vicem substantiæ, & sic recipit dispositiones, antecedẽtes quibus determinatur materia ad generationem, & consequenter gerit vices materiæ priuatæ forma, & hac ratione præcedit in illa generatione priuatio non quidem in materia, sed in substituto materiæ, scilicet in quantitate prout gerit vices illius. In instanti autem generationis subrogatur materia à Deo vt componens rem generatam, cum eadem determinatione ad formam. quæ ex vi dispositionum præcedebat in quantitate perinde, ac si toto tempore ante præcessisset materia, quia producitur, vt continuata ad id quod gerebat vices materiæ antecedentes, & sic generatio illa fit ex priuatione quæ in illo instanti expellitur in facto esse à materia in toto autem tempore antecedenti præcessit non formaliter in ipsa materia, sed virtualiter, scilicet in eo quod loco materiæ habebatur. In causa autem quòd nihil præcessisset ante de materia, neque de aliquo, quod

quod gerat vices materiæ, & dispositiones recipiat ad generationem, respondetur, quòd tunc sufficit ad rationem mutationis, qualis tunc inuenitur, quòd præcedat priuatio prioritate naturæ non temporis.

Et quando vigetur, quòd si priuatio non præcessit durationem non dabitur in re mutatio de tali priuatione ad esse. *Respondetur*, in primis, quòd si tunc tollitur mutatio, etiam tolletur generatio, & quòd sufficit vt generatio maneat sufficit vt maneat mutatio. Vnde addo quòd sufficit priuatio non duratione præcedens, sed in re exclusa, & expulsa in illo instanti per formam introductam ab agente extrinseco vel eductam è materia, vt detur in illo instanti mutatio, quæ non petit priuationis existentiam vt in re detur, sed exclusionem priuationis in re, excluditur autem priuatio etiam si non præcesserit duratione per hoc solum, quòd potentialitas materiæ ab extrinseco agente immutatur educendo formam, & sic formæ carentia excluditur, non per propriam emanationem, sed per extrinseci agentis actionem, atq; adeò immutationem. Et licèt prioritas naturæ non dicat existentiam, seu durationem rei, sed solum quòd ex vi naturæ aliquid conueniat, vel non conueniat, tamen hoc sufficit vt dicatur subiectum mutari, quando per actionem extrinseci agentis excluditur priuatio, non quæ inerat formaliter, sed quæ debebat inesse, si per actionem illam non tolleretur educendo formam, vel vniendo.

Ad vltimam autem instantiam, quòd mutatio dicit aliter se habere nunc quam prius respondetur, quòd in mutationibus instantaneis

si illas præcedit aliquis motus per modum dispositionis requisitæ, sicut communiter accidit secundum ordinem naturæ, tunc necesse est, quòd aliter se habeat nunc quam prius prioritate temporis in quo dispositiones illæ, & motus illi præcedunt, & similiter priuatio formæ generandæ. Cæterum si mutatio instantanea sumatur secundum præcisum conceptum suum & remoto eo quod antecedit naturaliter, mutatio dicit aliter esse nunc quam prius prioritate naturæ, dummodo in subiecto impediatur priuatio ne detur, per actionem agentis extrinseci introducentis formam, inde enim regulari debet quòd sit mutatio, non ex præexistentia priuationis. Et ita in illo reali instanti est priuatio non afficiendo subiectum, sed in expelli ab illo per actionem extrinsecam, quia illa prioritas naturæ non est existentiæ, sed expulsionis, & consequenter mutationis pro illo instanti, in quo est introductio formæ.

Et si dicas, nam ad quietem non sufficit quòd eodem modo se habeat aliquid nunc, & prius secundùm prioritatem naturæ, aliàs posset aliquid quiescere in vno tantum instanti, sed requiritur quòd se habeat sicut prius prioritate temporis, ergo similiter requiretur ad mutationem quæ opponitur quieti. *Respond.* quietem priuatiuam requirere quòd aliquid se habeat nunc sicut prius prioritate temporis, non autem quietem negatiuam, & similiter id requirere motum qui constat ex duabus mutationibus, scilicet generatione, & corruptione, non autem mutationem instantaneam ex suo præciso conceptu, vt quando non habet adiunctum motum aliquem præcedentem, nec corru-

ruptionem formæ oppositæ. Motûs autem qui propriè opponitur quieti, est ille qui includit duas mutationes, corruptionis, & generationis, seu qui est motus successiuus, in quo inuenitur esse aliter nunc quam prius prioritate temporis, non verò requiritur ad mutationem instantaneam, sicut neque ad quietem negatiuam.

De generatione viuentium.

Circa deffinitionem generationis viuentium duas particulas oportet explicare. Altera est quo modo sit *processio à principio vitæ coniuncto*. Altera est *in similitudinem naturæ*. Vt prima particula explicetur est aduertendum quòd ad generationem rei non viuentis, non requiritur quòd res genita, vel materia ex qua generatur sint coniuncta generanti, & intra ipsum, sed sufficit quòd materia sit iuxta posita, & intrinsecè applicata, vt ex illa aliquid generetur, sicut ignis generat ignem ex ligno iuxta seposito, & applicato, non intra se vnito. At verò viuentia intra se formant id quod generant, & ex sua substantia præbent matariam ex qua generetur, imò quanto perfectior est natura viuentis tanto res genita coniunctior est principio generanti, ita quòd in natura intellectuali res, quæ procedit ab intellectu non solum quando fit, & formatur, sed etiam quaudiu existit intra intellectum manet, nec ad aliam potentiam, vel subiectum emittitur. Et ex hoc distinguit Diu. Thom. 4. contra Gent. capite 11. & in 3. distin. 8. q. 1. art. 1. diuersos gradus emanationis in

viuentibus pœnes hoc, quòd res genita sit magis, vel minus coniuncta suo principio generanti, sicut videmus in plantis, & animalibus, quòd procedit, & deciditur semen ex ipsis in quo est virtus formatiua rei genitæ, & materia ex qua formatur. Vnde ipse fœtus in principio colligatur suo generanti, vt fructus arbori, fœtus matrici animalium, sed tamen inde postea separatur quando nascitur, ideoque dicitur procedere à principio vitæ coniuncto, tùm quia materia qua formatur, & virtus seminis formatiua à generante deciditur, tum quia primo illi colligatur, & intra ipsum formatur, antea quam nascatur. In vita autem sensitiua per ipsas potentias sentientes producitur cognitio, quæ magis intima est suo principio, quia fit per actionem immanentem, sed tamen non est totaliter intima, tum quia postulat principium ab extra, scilicet speciem impressam, & producit aliquem terminum, scilicet idolum seu speciem in alijs potentijs, scilicet à sensu externo in sensum communem, & à sensu communi in phantasiam, & ab illa in memoriam, vt in tertio de Anima dicetur. In vita autem intellectiua adhuc emanatio cognitionis est magis intima suo principio, quia licèt in nobis requirat species impressas ab extra prouenientes, tamen species expressa, seu verbum quod formatur per ipsas non transit ad aliam potentiam, sed in ipso intellectu manet. Est tamen altior vita intellectiua in Angelis, qui ab extra non accipiunt species cum careant sensibus, sed intus intellectui nascuntur, vel infunduntur à Deo, ipsa etiam species expressa intra intellectum manet, sed ta-

tamen, quia est accidens, & non substantia ad perfectam generationem non peruenit. Quare perfectissima generatio ex omni parte est in Deo, in quo, & id quod procedit, est substantia, & ita coniuncta suo principio, vt sit vnum, & consubstantiale cum ipso iuxta illud Ioannis decimo, *Ego & Pater vnum sumus*. Totus hic discursus est D. Thomæ.

Secunda particula est in *similitudinem naturæ*, in qua designatur qualis debeat esse res procedens in generatione, & qualis modus procedendi. Requiritur enim ad generationem viuentis, vt id quod procedit non solum sit genitum, sed etiam filius, generantur enim ex viuente pili, vngues, vermes, & alia similia, quæ procedunt actiuè à viuente, & ipso ministrante materiam ex qua formentur, nec tamen procedunt, vt filij, quia non in similitudinem naturæ. Secundo requiritur, vt ipsa generatio sit essentialiter assimilatiua, non solùm concomitans, vel in primo modo per se, sed etiam in quarto modo per se, ita quòd eo modo sit per se ista, *generans assimilat*, atque ista, *calidum calefacit*, *Medicus curat*, eò quòd generatio est actio propagatiua naturæ, & ita debet esse productiua ad imaginem, & similitudinem generantis quasi expressiua illius quod est esse in quarto modo assimilatiuam, & non solum in primo modo per se.

Qua ratione intelligitur quomodo in diuinis processio verbi sit generatio, & non processio Spiritus Sancti, quia processio Spiritus Sancti est quidem processio rei similis identice, & concomitanter, imò, & essentialiter in primo modo per se, quia est processio intra

Deum, & generali ratione, quidquid est intra Deum est Deus: formaliter autem, & in quarto modo solum procedit vt impulsus diuinus, cui ex eo quod est diuinus non tam conuenit similitudo, quam identitas essentialiter in primo modo per se cum eo à quo procedit, & sic eius processio non est assimilatiua. At verò verbum ex ipsa formali ratione qua procedit intra intellectum procedit, vt imago, & vt simile in quarto modo per se cum principio generante, & non solum ratione identitatis, quia est intra Deum, & ideo proprijssime est generatio, & processio assimilatiua in substantia, & natura, scilicet in ipso intelligi, & intelligere diuino, sicut si homo posset producere alterum hominem ex limo terræ, & artificio manus, & similiter per seminalem propagationem, ille qui procederet per propagationem esset filius, qui autem artificiose non esset filius, licèt vterque essentialiter esset verus homo. Sic ergo requiritur ad generationem quòd aliquid procedat in similitudinem tum ex parte ipsius rei generatæ, tum ex parte modi procedendi assimilatiuo modo, & hoc quantum est ex vi generationis; nam per accidens ex aliquo impedimento potest aliquid degenerare à perfecta similitudine, sicut monstrum, & tunc erit vera generatio, sed deficiens, & propriè degeneratio.

AR-

ARTICVLVS II.

Quibus principiis Philosophia assequatur dari generationem substantialem?

TOta difficultas apud veteres Philosophos circa inuestigationem generationis substantialis consistebat, in eo quod non poterant intelligere materiam primam, quæ esset in potentia ad esse simpliciter, & tamen in se esset ens in re, & consequenter non poterant intelligere formam substantialem, quæ daret esse simpliciter materiæ, scilicet ipsum primum esse, sic enim materia de se careret omni esse, & consequenter non esset ens; ex non ente autem non fit ens, quia ex nihilo nihil fit, vt late tractat Philosophus in 1. Physicor. & in hoc lib. 1. de Generatione, & 1. Metaphysicæ cap. 2. Et ita diximus in quæst. 3. Physicorum, quòd nisi ponatur materia ita esse ens in potentia quod careat omni esse entitatiuo ex se, hoc ipso caremus omni principio ad ostendendum dari formam substantialem, quæ det primum esse quod est esse simpliciter, & substantiale.

Quare vel ex hoc manifestum fit apud Arist. & D. Thom. qui illum sequitur, omnino ignotum fuisse, quòd materia prima haberet ex se actum entitatiuum, & existentiam incompletam, eo quod antiqui existimabant materiam esse non ens, & omnino nihil, hoc ipso quòd esset ens in potentia, vt constat ex Philosopho in hoc 1. lib. de generatione tex. 12. vbi inquit: *Hoc maximè timuisse Philosophos antiquos in assi-*

assignanda generatione substantiali, ne ex nihilo præexistenti aliquid generaretur. Quod explicans D. Thom. ibi lect. 6. circa fin, inquit: *Quòd maximè timuerunt primi Philosophi, quòd aliquid generaretur ex nullo praexistente, quod enim non est ens actu nihil est. Sic igitur videtur, quòd non possit esse generatio simpliciter hoc modo: Quòd substantia generetur ex non ente actu, ente autem in potentia.* Existimabant ergo antiqui materiam hoc ipso, quòd esset ens in potentia esse nihil, & consequenter carere actu entitatiuo seu existentia partiali, si enim haberet illam bene staret, quòd materia esset ens in potentia respectu formarum, & tamen non esset nihil, quia vt sit nihil, omni existentia debet carere etiam partiali, Philosophi verò antiqui inferebant, quòd si esset ens in potentia, & non in actu erat nihil, ergo existimabant carere omni esse etiam partiali si esset in potentia ens. Arist. autem reijciens hanc sententiam antiquorum non dicit materiam habere actum entitatiuum seu existentiam, licet sit in potentia ad formas, sed dicit materiam non esse nihil, sed existere quatenus est sub diuersis formis; ratione cuius generatio vnius est corruptio alterius, & sic generationem fieri per se ex ente in potentia, per accidens autem ex ente in actu, quia ad generationem per accidens est, quòd extiterit materia sub ista, vel illa forma quæ corrumpitur per quam habet esse in actu, vt docet primo Physicorum. tex. 66: & 1. de generatione text. 17. vt explicat ibi D. Tho. lect. 7. circa finem. Si autem materia, vt concurrit ad generationem per accidens est ens actu, idest per formam quæ corrumpitur,

ma-

manifeste supponit Arist. materiam ex se non habere actum entitatiuum, vel existentiam partialem, alioquin fieret generatio ex ente in actu per se, quia non per formam, sed per suam entitatem esset existens, seu ens in actu.

Quare, principium ad ostendendum contra antiquos Philosophos, quòd detur generatio substantialis, & quòd introducatur forma substantialis in materia, solum ex duplici cap. sumitur. Primò, ex esse quod discernit substantiam ab accidente, scilicet, esse per se, quod est primum, & substans alijs, quia si datur generatio substantialis debet dari esse per se, & introducere formam quæ det tale esse. Secundo sumitur principium ex corruptione substantiali quæ generationi opponitur. Si enim hæc datur, etiam, & generatio substantialis. Primo ergo modo producendo necessario sumendum est pro principio, quod materia sit ens in potentia sine vllo actu entitatiuo, quia generatio substantialis supponitur esse illa per quam acquiritur esse substantiale, seu fit ens simpliciter, & quia antiqui dicebant, quòd quidquid est ens debet esse ens in actu consequenter inferebant, quòd si generatio supponit aliquod ens pro subiecto debet supponere ens actu, & sic nulla generatio datur, quæ possit facere ipsum esse substantiale, idest primum, & fundamentale esse, quod est substantiale. Cùm ergo iuxta principia Arist. admittamus, quòd ex nihilo nihil fit, & rursus, quòd generatio substantialis faciat ens simpliciter dando ipsum esse primum, & substantiale, oportet dicere, quòd subiectum ex quo fit generatio substan-

ſtantialis, ſcilicet, materia prima, neque ſit nihil, neq; ſit ens actu de ſe, ſed in potentia per ſe, & in actu per aliud, ſcilicet per formam. Si autem ſemel ponatur materia de ſe ens actu, & exiſtens per actum entitatiuum, non poteſt probari contra antiquos, quòd forma ei aduenięns ſit ſubſtantialis, & quòd generatio ſit ſubſtantialis dans primum, & integrum eſſe, niſi probetur contra ipſos, quòd etiam ſi ſupponatur eſſe partiale in materia, poteſt per formam aduenientem illi, reſultare eſſe ſubſtantiale, & partes ipſas ſubſtantialiter coniungi. Ad hoc autem non datur principium apud Ariſt. nec poteſt dari, niſi petatur principium. Nec enim nobis poteſt conſtare contra negantes generationem ſubſtantialem, & formam ſubſtantialem, vt negabant antiqui, dicentes materiam eſſe totam ſubſtantiam rei, non in quam poteſt conſtare, quòd forma aliqua, & actio ſint ſubſtantiales, niſi ratione ipſius eſſe ſubſtantialis (ideſt, primi, & ſubſtantis omnibus) quod præbent. Si autem preſupponunt aliquod eſſe partiale in materia, occluditur iſta via, & eneruatur iſtud principium. Vnde enim probabitur, quòd illud eſſe, quod dat forma ſit primum, & ſubſtantiale ſi ſupponit aliud in materia, cui aduenit. Et ſi dicatur illud eſſe partiale: Hoc reſtabat probandum, & eſt petere principium, negabant enim antiqui dari formam ſubſtantialem, ſed materiam eſſe totam ſubſtantiam rei. Vndè ergo probatur illa partialia eſſe materiæ primæ, & formæ, ita facere vnum, quod conſtituat generationem ſimpliciter? Sicut ſi producitur aliqua pars integralis, & coniungitur alteri, habenti iam eſſe, mu-

mutatio illa erit aggeneratio,& non prima generatio, quia supponit primum aliquod esse, ità si in materia supponitur esse, & forma producta addit ei aliud esse, etiam si sit partiale, non potest probari, quòd sit generatio simpliciter: quia ex ipso primo esse, vnde probari debet substantialitas ista, non probatur, siquidem supponitur aliquod esse in materia, & sic dicerent, antiqui quòd forma non dat primum esse, & simpliciter esse, sed additionem seu aggenerationem ad esse præsuppositum. In nostra autem sententia cum sit tantum vnum esse, quod per formam tanquam per principium conuenit composito, & actuat materiam, idem est dare esse composito per formam, & dare primum esse, & simpliciter esse. Aliunde verò non probatur contra antiquos, istas duas partes esse substantiales, scilicet materiam, & formam, nisi vel supponatur dari tales partes, quod negabant ipsi, & sic esset petere principium; vel probetur esse substantiales, ex eo quod necessariæ sunt ad generationem, & corruptionem, & hoc iterum est, quod ipsi negabant, dari scilicet generationem, & corruptionem substantialem, sed solum alterationem, quæ latentes formas apparere faceret, vel occultaret. Quare nisi dicatur formam dare ipsum primum esse, & consequenter materiam ita esse in potentia ad formam, quòd nullum in se supponat esse, sed totum habeat per formam, non probatur generatio substantialis contra antiquos.

Ex secundo principio, probatur dari generationem substantialem, videlicet ex ipsa corruptione. Constat enim dari corruptionem substan-

ſtantialem : ergo debet dari generatio. Conſequentia eſt bona, quia ſi formæ quando deſinunt ſubſtantialiter corrumpuntur, ergo quando incipiunt, ſubſtantialiter generantur, & non ſolum apparent de nouo, alias quando deſinunt, ſolum occultarentur. Antecedens autem probatur, tum quia ſi non eſſet corruptio ſubſtantialis omnis ſubſtantia eſſet incorruptibilis in eſſe ſubſtantiali : tum quia ſi forma non corrumpitur, ſed manet in materia vel non diſtinguitur à materia : ergo etiam manebunt eius propriæ paſſiones, nec enim eſt cur proprias paſſiones ſeparemus manente forma, & natura, cuius ſunt, conſtat autem quòd quando animal moritur non manent potentiæ ſenſitiuæ in terra, vel igne, in quem conuertitur. Nec dici poteſt quòd manent ibi iſtæ potentiæ, ſed impeditæ, & latentes, ſic enim ſi in igne, v. g. eſt potentia videndi, & audiendi, ſed tamen impedita, ignis eſſet cæcus, & ſurdus, quia habet iſtas potentias cum impedimento. Tum denique conſtat dari corruptionem ſubſtantialem in homine, quia ipſo mortuo anima manet ſeparata à corpore, alias non moreretur homo, ſi maneret anima vnita materiæ, & homo eſſet incorruptibilis ſubſtantialiter ; nec enim anima latet in materia, nec educitur, ſed de foris venit. Recedente ergo anima oportet quod materia incipiat eſſe noua forma, per veram generationem, ſiquidem forma quam habebat ſubſtantialiter ſeparata eſt ab illa.

Aliæ probationes ſolent afferri ab alijs authoribus quæ contra antiquos parum habent efficaciæ, v. g. quòd materia prima eſt in potentia

tia passiua ad omnes formas, quòd dantur diuersæ formæ substantiales, quòd diuersa accidentia, & operationes sequi debent ad diuersas formas, eo quod materia de se est indifferens ad omnia. Hæc enim petunt principium, quia hoc erat, quod ipsi negabant, scilicet dari formas substantiales, aut accidentia sequi ad formam de nouo aduenientem, sed de nouo apparentem in materia, in qua secundum se latitabat, eo quod dicebant materiam esse ens actu, & non indigere forma substantiali dante illi primum, & substantiale esse, sed supponente materiæ existentiam, & sic omnis forma de nouo aduenient erit accidentalis, quia non conueniet ei propria ratio substantiæ quæ importat primum esse; quo est substans alijs. Quare nisi affirmetur, quòd materia est ens in potentia taliter, quòd etiam primum esse habet per formam, istæ probationes euacuantur.

Contra generationem substantialem sic explicatam pauca sunt, quæ difficultatem faciant. Argumentum enim antiquorum quo mouebantur non habet vim. Dicebant enim non posse dari formam quæ det primum esse quale debet esse, esse substantiale, sic enim illa forma adueniret subiecto nullum habenti esse, siquidem forma subiecto dat primum esse, ergo illud subiectum est nihil, & ita simpliciter aliquid fieret ex nihilo, quod est non generari, sed creari.

Ad hoc respondetur. Ex doctrina Aristotel. & D. Thom quòd materia prima, nec est nihil neque est ens in actu seu existens per se, & ratione propriæ entitatis, sed est existens per aliud,

aliud, scilicet per formam, & ita de se est ens capax existentiæ, sicut, & formæ, licèt non sit ipsa forma, nec ipsa existentia. Quod autem est capax existentiæ verè est ens, & non est nihil, vt contradictoriè opponitur enti, quia nihil, neque per se, neque per aliud est capax existentiæ, materia autem, vt subiecta formæ verè existit non verò sine forma, imò etiam ipsum compositum substantiale, sine modo subsistentiæ, & sine accidentibus non existit, neque operatur.

Secundò obijcies. Quia in ipsa substantia quæ generatur, solum inuenitur essentia, & existentia. Essentia fieri non potest, cum remota existentia non maneant, nisi prædicata essentialia, quæ sunt perpetuæ veritatis, & independentia a tempore. Existentia autem non est substantia, sed aliquid accidentaliter conueniens substantiæ, supposito quòd ab ea distinguitur, imò, & ipsa actio generatiua accidens est de prædicamento actionis: ergo terminus eius est accidens.

Respond. essentiam non fieri, nec produci ex parte connexionis essentialis prædicatorum, obiectiuè sumptam, sic enim obiectiuè est æternæ veritatis, sed subiectiuè, vt in se existens producitur ipsa essentia, & substantia, vt subiecta existentiæ, ita quod essentia se habet vt res existens, existentia verò vt id quo existit, tanquam terminus actualis productionis, & essendi extra causas. Et licèt existentia dicatur accidentaliter conuenire, non tamen tanquam accidens prædicamentale, sed accidentaliter prædicabiliter, tanquam modus, vel terminus substantiæ, quæ reducitur ad eius

præ-

prædicamentum. Re vera tamen essentia ipsa producitur, vt subiecta existentiæ, non seorsum ab illa, sicut neque seorsum à productione, sed per illam, & natura non producitur seorsum à composito, vel suppofito, sed in illo. Essentia autem vt subijcitur existentiæ aliquid temporale est, & non æternum, neque æternæ veritatis, quia per temporalem actionem datur existentia, & subiecto essentiæ ad existentiam. Generatio autem est accidens de prædicamento actionis formaliter, sed terminatiuè respicit substantiam, eo quod exit à potentia generatiua in virtute substantiæ, & ideo est accidens; & tamen ad substantiam producendam tendit.

Denique arguitur, quia si vna generatio succedit alteri, sequitur, quòd plures res specie diuersæ participant eandem materiam, atque adeò non erunt substantialiter, & ex omni parte diuersæ. Similiter etiam materia pertinebit ad diuersas species, modò ad vnam, modò ad aliam prout fuerint diuersæ formæ, quibus vnitur, & sic non manebit simpliciter eadem, siquidem actualitatem, & speciem sumi forma.

Respond. non esse inconueniens, quòd res specie diuersæ habeant materiam communem, sicut habent genus, non tamen simul informando, sed successiuè, quia materia sic est capax omnium formarum, & in potentia ad illas. Et ita non communicant in eadem materia numero, sed eadem materia secundum potentialitatem seruit ad diuersas formas in diuersis compositis, successiuè vna forma excludente aliam, & diuersum compositum constitu-

ſtituente, quòd non eſt inconueniens. Nec inconuenit, quod materia participet per informationem diuerſas ſpecies formarum, & conſtituat diuerſa compoſita ſucceſſiue, quia eſt in potentia ad illas, de ſe autem non habet niſi entitatem potentialem, quam vtique à forma non accipit, ſed recipiendo in ſe formas, actuatur ab illis, & reducitur in actu ad illam ſpeciem à qua informatur, cum enim materia ſit pars ſpeciei, & compoſiti, quod conſtituit, ad multas ſpecies poteſt reduci in actu, eo quod ad omnes eſt in potentia.

ARTICVLVS III.

In qua actione, & mutatione conſiſtat generatio ſubſtantialis?

VT cognoſcamus ſubſtantialem generationem inter multas actiones quæ ad illam concurrunt, oportet duo inueſtigare. *Primum* an ſit generatio ſubſtantialis actio, & mutatio diſtincta à tota actione diſpoſitiua, quæ per alterationem operatur in materia, an verò poſita alteratione vſque ad vltimam diſpoſitionem, ſine noua actione reſultet generatio. *Secundum* eſt, in ipſamet generatiua actione, quam debeamus aſſignare formalitatem in qua conſiſtat ipſa ratio generationis ſubſtantialis; inuenitur enim in actione generatiua ratio eductionis, vel productionis formæ, ſimiliter ratio vnionis formæ ad materiam, ratio etiam conuerſionis, & alia ſimilia inter quæ oportet diſcernere, quid formaliter pertineat ad rationem genera-

ra-

rationis. Quod verò attinet ad actiones subsequentes generationem, non oportet inuestigare quomodo discernatur ab illis generatio, quia consumata, & transacta generatione, actiones quæ restant manifestum est quomodo ab illa distinguantur, & ad generationem constituendam non pertineant, sed illam supponant, vt nutritio, augmentatio, & aliæ similes. A quo verò principio immediate procedat generatio substantialis in illo instanti in quo perficitur, & in quo forma introducatur dicemus art. 7.

Circa primum, sentiunt aliqui generationē non esse actionem distinctam ab alteratione, sed posita alteratione, quasi resultare, & consequi ad ipsam, & hæc vocatur generatio, & se habet, vt terminus alterationis, non quidem ab alteratione productus illamque specificans, hic enim est qualitas, sed consequutus, & resultans sine noua efficientia propter connexionem naturalem cum illis dispositionibus, sicut resultant passiones posita essentia, sine noua efficientia.

Fundamentum sumitur, primò ex quibusdam authoritatibus. D. Tho. in quibus frequenter repetit generationem esse terminum alterationis. Et specialiter in tractatu de natura materiæ, idest opusc. 42. inquit. *Quòd alteratio, per quam spoliatur materia à forma priori, in se requirit subiectum actu existens, quia ipsa est motus in suo verò termino non requirit subiectum actu existens, terminus autem eius generatio est.* Et loquens de generatione hominis 1.p. q.118. art.2. ad 4. inquit: *Quòd homo generat sibi simile in quantum per virtu-*

tem

tem seminis eius disponitur materia ad susceptionem talis formæ. Vbi generationem etiam reduplicatiue, vt est generatio rei similis constituit D. Tho. in actione seminis dispositiua. Deinde sumitur fundamentum ex ratione, quia non possunt accidentia se solis producere substantiam actione substantiali distincta ab accidentali (accidens enim per se producunt) neque similiter substantia per se immediate potest talem distinctam actionem producere cum non sit immediate operatiua. Neque similiter accidens, vt motum à substantia potest illam distinctam actionem producere, quia est eadem difficultas de illa motione quomodo procedat à substantia, & non medio alio accidenti. Si autem accidens non recipit nouam, & excellentiorem motionem vt producat substantiam, ergo eademmet actio, qua producit accidens non excellentior facta neque eleuatior producit substantiam, & hoc est quod intenditur, quòd eadem actio, quæ attingit calorem transeat ad substantiam ignis mediante positione caloris resultantem ex connexione ad illum.

Nihilominus oppositum dicendum est generationem esse actionem distinctam ab alteratione, nec substantiam resultare ex alteratione vel ex qualitate per illam producta sicut propriæ passiones resultant ex essentia, sed per veram efficientiam produci distinctam ab efficientia qua ipsa qualitas per alterationem producitur, nec D. Thom. vnquam dixit substantiam ipsam resultare ex alteratione, vel ex qualitate per illam producta, sed quòd generatio, (idest actio ipsa) est terminus alterationis, si

autem

autem substantia resultaret ex ipsa, non diceretur generatio esse terminus alterationis, sed res ipsa genita, si ergo generatio ipsa est terminus alterationis, ergo est distincta actio ab ea. *Quod autem* D. Thom. ponat ipsam generationem tanquam distinctam actionem ab alteratione constat in primis, quia in 3. contra gent. c. 69. inquit. *Quòd si formæ accidentales, quæ sunt in rebus corporalibus habent proprias actiones multo magis forma substantialis habet aliquam propriam actionem, non est autem huiusmodi actio disponere materiam, quia hoc fit per alterationem ad quam suffic unt formæ accidentales, ergo forma generan is est principium actionis, vt forma substantialis introducatur in generatum.* Ità D. Thom. vbi condistinguit actionem introducentem formam substantialem ab actione disponente materiam, quæ est alteratio ad quam dicit sufficere formam accidentalem, ad illam verò requirit formam substantialem generantis, licèt non vt principium proximum. Item generatio, & corruptio, ita dicuntur terminus alterationis, quòd etiam habent vlterius suos terminos, & pro ea parte qua vlterius habent terminos non sunt ipsa substantia genita vel corrupta, sed actio, seu tendentia ad ipsam. Antecedens probatur ex D. Thom. 2. 2. q. 164. artic. 1. ad 7. vbi inquit: *Quòd mors potest sumi vno modo pro ipsa priuatione vitæ, alio modo secundum quod nominat ipsam corruptionem, quæ terminatur ad priuationem prædictam. De corruptione autem, sicut & de generatione dupliciter loqui possumus; vno modo secundum quod est terminus alterationis; alio modo corruptio potest accipi cum alteratio-*

ne præcedenti, prout dicitur aliquis mori du[m] mouetur in mortem. Ecce quomodo D. Th[o]. & fatetur corruptionem esse terminum alter[a]tionis sicut, & generationem ipsam, & tame[n] corruptionem dicit ad priuationem, atqu[e] adeò similiter generatio terminabitur ad op[p]ositum priuationis, quod est forma, erg[o] sentit generationem, & corruptionem no[n] solum esse, quid distinctum ab alteratione[,] tanquam terminum productum, seu resultan[tem], sed tanquam actionem vtpote quæ re[s]piciat terminum.

Fundamentum, autem assertionis positæ est, quia alteratio quæ toto tempore anteceden[s] instans generationis procedit, existit in subie[c]cto desinente, & corrupto: ergo non potest e[x] tali alteratione resultare ipsa substantia gen[i]ta, nisi intercedat noua, & distincta actio pro[d]ducens ipsam substantiam. Antecedens consta[]bit infra ar. 6. & 7. conceditur que ab authori[]bus oppositæ sententiæ, eo quòd alteratio no[n] subiectatur in nuda materia, cum sit motus, se[d] in composito, ante instans autem generatio[]nis non datur compositum generatum, se[d] corrumpendum in instanti generationis: erg[o] in illo subiectatur alteratio. Consequenti[a] autem probatur, quia non potest resultare ge[]neratio ex alteratione in eo subiecto in quo existit alteratio, siquidem illud corrumpitu[r] per generationem, & sic in eo non resulta[t] generatio, cum sint incompatibilia res quæ generatur, & subiectum in quo est alteratio illa antecedens ad instans generationis. Si autem resultat generatio in alio subiecto, i[n] quo alteratio non existit, quia corrumpitur a[d]

cor-

corruptionem subiecti: ergo non potest resultare ex ipsa talis generatio, alioquin resultaret ex ipsa, id quod destruit ipsam, hoc autem est impossibile cum resultantia fundetur in connexione necessaria, & per se vnius cum alio, non autem potest habere connexionem necessariam per modum resultantiæ, cum eo cum quo est incompatibile.

Vnde non potest dici quòd ad istam resultantiam non requiritur quòd alteratio existat in eodem instanti in quo generatio resultat, sed sufficit immediate antea extitisse,& virtualiter manere in instanti generationis. In hoc enim fundamus totam vim rationis factæ,quia repugnat fieri aliquid per resultantiam,& non per nouam actionem hoc ipso, quod non existit, sed habet incompossibilitatem aliquid cum illo, quia resultantia, vt distinguitur ab actione fundatur in connexione necessaria, & per se vnius cum alio, ita vt existente illa existat alia resultans, quia eadem actione fiunt & cessante prima, cessat secunda, sicut ipsa passio resultat ex essentia, & existit cum illa, sed alteratio vt est actio,& motus, in ipso subiecto, quod corrumpitur desinit, & non existit in instanti generationis: ergo ex illa non resultat res genita, nec per resultantiam habet esse ex illa, cum potius sit incompatibilis cum illa in eodem instanti. Quòd si dicas intercedere hanc connexionem, quia dispositio illa necessitat ad generationem. Respond. intercedere connexionem & necessitatem vnius actionis cum altera actione, ideft actionis alteratiuæ cum generatiua, & sic necessitatur agens ad illam secundam actionem ex suppo-

sitione primæ sicut posito assensu præmissarũ necessitatur intellectus ad assensum conclusionis, & tamen assensus conclusionis est distinctus actus ab assensu præmissarum, hæc tamen connexio actionum supponit generationem esse actionem distinctam alioquin non sequeretur ex vi connexionis vt distincta a prima non autem quòd eadem actione qua fit vnus terminus sine noua actione resultet alius in v solius connexionis, sicut passiones propriæ.

Ad primum fundamentum oppositum desumptum ex authoritatibus D. Tho. respondetur, quòd quando dicit generationem esse terminum alterationis, sensus est, quòd est finis illius tanquam actio principalior ad quam ordinatur alteratio, non tanquam ad rem productam per resultantiam, sed tanquam ad actionem distinctam, quæ præsupposita, alteratione vt disponente, oritur necessario à generante, sicut si diceretur quòd assensus conclusionis est terminus assensus præmissarum. Quod ex ipsa Doctrina D. Thom. manifestum fit, dicit enim quodlib. 11. art. 4. *Quòd per alterationem materia disponitur ad formam, & per motum localem corpus luminosum accedit ad situm, in quo illuminat, & secundum hoc dicitur quòd generatio, & corruptio sunt terminus alterationis, & illuminatio motus localis.* Et similia dicit 1. p. q. 53. art. 3. Vbi parificat motum localem respectu illuminationis cum motu generationis respectu alterationis, sed constat quòd illuminatio est actio distincta à motu locali, ergo etiam generatio substantialis est actio distincta ab alteratione, & sic explicatur quod dicit D. Tho. quodlibeto 7. art. 6. quòd al-

alteratio habet duos terminos, scilicet qualitatem, & formam substantialem, intelligitur enim habere duos terminos non per modum resultantiæ vnius termini ad alium, sed per modum ordinationis huius actionis ad aliam. Et sic etiam exponitur quod dicit in opusc. 42. quòd terminus alterationis generatio est, intelligitur enim quòd est terminus per modum finis tanquam actio distincta, & principalior, non quòd ipsa substantia genita per resultantiam oriatur ex alteratione sine noua actione.

Ad id verò quod adducitur ex D. Thom. de generatione hominis; respondetur, quòd homo dicitur generare sibi simile in quantum per eius virtutem disponitur materia, non producendo, vel educendo formam ex materia, sicut aliæ generationes; sed quia disponendo materiam vnit illi formam, & sic illam attingit vt vnitam, quæ expositio sumitur ex ipso D.Tho.q.3.de potent.art.9.ad 6. vbi inquit; *Quod in alijs generationibus generans est causa ipsius formæ, in anima autem rationali est causa vnionis talis formæ ad materiam per hoc quod disponit materiam ad eam, nec oportet quòd sit causa ipsius formæ.* An verò sicut cum producitur forma in alijs generationibus, & datur distincta actio producens formam ab alteratione disponente, ita quando attingitur forma hominis vnitiue attingatur distincta actione D.Th.non dicit. Et in hoc sunt diuersæ opiniones, nam Ferrar.1. cont. Gen.c.89. solum, videtur admittere, quòd homo virtute seminis non producit nisi dispositiones, quibus corpus disponitur, vt sit particeps, animæ rationalis,

ad quas dispositiones necessario sequitur vnio animæ in corpore, ratione cuius virtus seminis est causa prædictæ vnionis. Et hoc ideo, quia actio hominis non potest terminari intrinsece ad animam rationalem, quæ spiritualis est, solum ergo terminatur ad id quod ex parte materiæ se tenet, idest ad dispositiones.

At verò Caiet. 1. p. q. 118. art. 2. amplius concedit quam dispositiuam attingentiam, scilicet actionem quæ per se terminetur ad vnionem animæ ad corpus non quidem tenentem se ex parte animæ, sic enim infunditur à Deo dum creatur in corpore, sed ex parte materiæ quatenus facit non solum dispositiones, sed etiam quòd materia subsit formæ, non quidem attingendo ipsum esse formæ, sed eius in esse, seu communicari ad materiam, quatenus corporeo, & materiali modo materia subest, & vnitur formæ terminaturque ad animam quatenus eminenter est forma corporea, licèt in se sit spiritualis; sic enim saluatur proprius, & formalius quòd homo generat hominem, & quòd forma humana est formalis terminus generationis, vt informans, & communicata materiæ.

Ad fundamentum ex ratione petitum respondetur generationem, vt est actio distincta ab alteratione procedere à substantia medijs accidentibus, vt habent rationem instrumenti substantiæ, vt dicimus in q. 12. Physicorum, & sumitur ex D. Thom. 3. contra Gent. cap. 69. & 1. p. q. 115. art. 1. ad 5. vbi inquit: *Quòd corpus agit, & ad formam accidentalem, & ad formam substantialem, qualitas enim actiua vt calor, etsi sit accidens, agit tamen in virtute formæ sub-*

substantialis, sicut eius instrumentum, & ideò potest agere ad formam substantialem sicut, & calor naturalis in quantum est instrumentum animæ agit ad generationem carnis, ad accidens verò agit propria virtute. Nec est contra rationem accidentis, vt excedat suum subiectum in agendo sed quòd excedat in essendo. Ita D. Tho. qui etiam videri potest de hoc 1.p. q.45. art.8.ad 2. Fatetur ergo D.Th. accidens habere sufficientem motionem vt attingat substantiam, hoc ipso quòd est virtus substantiæ quæ in ipsa radicatur, & tanquam aliquid illius, & vt instrumentum illius producit, alias solum produceret virtute propria si præcise secundum quod qualitas est operaretur, & non vt quid substantiæ. Quid autem addat ista motio supra ipsam virtutem vt sit instrumentum substantiæ diximus q.12. citata art.3.& videri potest D.Th.1.p.q.118. art.1.ad 2. vbi inquit: *Quòd virtus illa actiua quæ est in semine ex anima generantis deriuata est quasi quædam motio ipsius animæ generantis, nec est anima, aut pars animæ nisi in virtute sicut in serra, vel securi non est forma lecti, sed motio quædam ad talem formam, & ideò non oportet quòd ista vis actiua habeat aliquod organum in actu sed fundatur in ipso spiritu incluso in semine.* Et idem docet in quæstione de anima art. 11. ad 2. Fatetur ergo D. Tho. hanc virtutem non habere aliam vim præter motionem generantis, quæ non est aliud quam egressio talis virtutis ab ipso, postquam enim égressa est virtus à generante non recipit aliam motionem ab ipso.

Quod si dicas, nam in instrumentis eadem actio quæ attingit terminum proprium, eadem

vt eleuata attingit terminum principalis agentis, ergo similiter virtus instrumentalis generantis per eandem actionem quæ est alterati attingit terminum proprium alterationis qui est qualitas, & eadem vt eleuata attinget ipsam formam substantialem vt generatio. *Respond* hoc iam non pertinere ad sententiam quam impugnamus quæ dicit resultare ipsam rem genitam posita alteratione, obiectio autem procedit de vera efficientia attingente per alterationem instrumentaliter rem genitam. Veritas tamen est quòd alteratio non est ipsa actio instrumentalis, quæ eleuatione superioris agentis attingit effectum principalem, sed est actio antecedens habens suum terminum qui est dispositio, subiectaturque in re corrupta, & ordinatur ad actionem generatiuam, tanquam ad principalem, quæ consequitur, & inhæret in ipsa re generata. Vnde virtus generantis mouet ordine quodam duplici actione ordinata, prima per alterationem ad dispositionem, quæ est proprius terminus eius. Secunda per generationem substantialem in quo agit ex motione quadam substantiæ generantis. Et in hoc illa virtus habet rationem instrumenti licèt enim prius operetur vt causa principalis effectum proprium, qui est ipsa dispositio, tamen postmodum instrumentaliter, vt virtus substantiæ generantis ipsam substantiam genitam attingit. Nec oportet quòd in instrumentis semper sit eadem actio illa quæ præuiè operatur dispositionem, & quæ introducit formam principalem; sed potest esse diuersa actio, præsertim quando necesse est corrumpi dispositionem præuiam per productionem formæ principalis,

Se-

Secunda difficultas.

CIrca secundam difficultatem notandum est quod generatio habet plures formalitates, seu respectus, habet enim rationem mutationis, conuersionis, eductionis, siue vnitionis, productionis, & tandem corruptionis, quæ ex illa sequitur. Habet rationem mutationis respectu subiecti eius, quod est materia prout præcise reducit potentialitatem eius in actum. Rationem conuersionis habet etiam respectu materiæ cum respectu ad formas quarum vnam deserit, & aliam accipit, & sic vnam vertit in aliam. Habet rationem eductionis respectu formæ prout dependenter à materia, & per eius transmutationem fit, & existit. Habet rationem vnitionis quatenus tam materiam, quam formam applicat, & immutat ad communicationem eiusdem vnitatis in composito. Habet rationem productionis respectu totius compositi, quod de nouo ponit in esse, vel etiam respectu formæ quam educit. Habet denique rationem corruptionis respectu compositi præcedentis quod destruit, nec oportet quòd destruat formam, vt patet in corruptione hominis, sed sufficit quòd eam amoueat à materia, corrumpatque compositum.

Omnes istæ formalitates pertinent ad vnam, & eandem actionem, quod patet, quia ab vnica virtute, & in ordine ad vnum terminum singularem tendit illa actio. Quæcumque autem actio, quæ est in indiuiduo, respicit terminum à quo, & ad quem, & subiectum, ergo fundat istas omnes formalitates, seu respectus, qui

in materia, & in forma, & in termino à quo, & ad quem, & in comparatione eorum ad inuicem inueniuntur.

In qua autem ex his formalitatibus essentialius, & proprius consistat generatio artic. seq. dicemus agendo de termino formali generationis, inde enim dependet hæc resolutio tractando quis sit formalis terminus generationis: constat enim quòd cum generatio sit actio, & mutatio, formalius debet sumi per ordinem ad terminum ad quem, quam secundum formalitatem & respectum ad terminum à quo.

Solùm oportet aduertere in præsenti quomodo generatio dicatur conuersio. Quod constabit explicando, quid requiratur ad conuersionem. Requiruntur enim ad illam quinque. Primò, quòd terminus conuersus qui est terminus à quo, desinat esse, quia si manet non vertitur in alium. Secundò, quòd incipiat de nouo terminus ad quem, seu conuertens, vel absolutè in suo esse, vel saltem secundum aliquem nouum modum essendi sicut alio modo est Christus in Eucharistia, quam in cœlo. Tertiò, quòd inter terminum conuersum, & conuertentem sit aliqua connexio, aut dependentia quatenus vnus succedit alteri, & sic saltem in ipsa successione connectuntur. Quartò, quòd sit inter terminos positiuos quorum vnus corrumpatur, & alius generetur, & quòd non corrumpatur absolutè quasi per annihilationem, sed desinendo in aliud in quod conuertitur. Quintò, quòd maneat aliquid commune vtrique termino conuerso, & conuertenti, siue per modum subiecti, vt in generatione, siue per

mo-

modum accidentis extrinseci vt in transubstantiatione; licèt videatur probabile quòd absolute potest fieri à Deo conuersio sine hac conditione, vt si conuerteret totam substantiam panis, & eius accidentia in substantiam, & accidentia Christi, aut Angeli; sed tamen tunc non haberet ita proprie rationem conuersionis. Vnde constat esse diuersam formalitatem conuersionis, & motus, licèt vterque versetur inter terminos positiuos ad constituendam latitudinem, & distantiam vincendam per motum, conuersio autem non respicit terminos positiuos vt constituunt latitudinem, & distantiam pertranseundam per motum, cum possit saluari conuersio sine motu, vt in transubstantiatione, sed vt non fiat aliquid ex nihilo, sed supponatur aliquid transferendum, & transponendum in aliud.

Conuersio alia est substantialis alia accidentalis. Accidentalis est quando fit transitus de vno accidenti in aliud, vt quando album fit nigrum, & hæc semper est coniuncta cum motu: substantialis est cum fit transitus ab vna forma substantiali ad aliam, & hæc semper habet coniunctam duplicem mutationem, alteram generatiuam, alteram corruptiuam. Item alia conuersio est formalis, alia totalis; formalis est quando manente aliquo subiecto de vna forma fit transitus ad aliam. Totalis est quando tota entitas siue substantia, nullo subiecto communi manente transit in aliam, sicut transubstantiatio in Eucharistia, & hæc non potest fieri naturaliter, quia nulla actio naturalis operatur nisi præsupposito subiecto, seu materia non destruendo illam. De quo vide

D.Tho. 3. p. q. 75. art. 8. vbi designat modos loquendi in istis conuersionibus.

Ex his autem colligitur generationem esse conuersionem, quia licèt generatio pro termino formali à quo, habeat priuationem, tamen quia hæc priuatio antecedens, naturali modo est coniuncta alicui formæ positiuæ ratione cuius generatio vnius semper est corruptio alterius, & forma ista quæ corrumpitur non annihilatur, sed desinit in aliã, ideo verè, & propriè intercedit conuersio in generatione substantiali. Et formalitas conuersionis differt à formalitate generationis, quia generatio habet pro termino à quo priuationem, conuersio formam vt mutandam in aliam succedentem. Et sic est vnica actio, sed duplex mutatio, vt dictum est, eo quòd duplex forma mutatur vna de non esse ad esse, quæ fit de nouo, altera de esse ad non esse, quæ corrumpitur, actio tamen est vna quia ab vnico agente dimanat vna causalitas quæ respicit duplicem terminum vnum à quo alterum ad quem, inter quos constituitur distantia vnica percurrenda per motum, & actionem. In generatione autem, & corruptione hominis non fit conuersio in substantiam formæ rationalis, aut ex ipsa quia non desinit, sed in ipsam vt informantem, vel desinentem informare.

ARTICVLVS IV.

Quid sit terminus formalis, & quis adæquatus generationis substantialis?

DIstinguimus in generatione terminum adæquatum, seu totalem, & terminum for-

formalem, seu specificatiuum. *Primus* solet vocari terminus, vt *quod* seu *qui* producitur. *Secundus* terminus vt *quo*. In termino adęquato, seu *quod* consideramus omnes partes, ipsamque naturam integram, constituentem, & subsistentiam qua talis natura subsistit, & existentiam qua existit. Dicitur enim natura subsistere in supposito subsistente, sicut partes in ipso toto, non quia natura, vel partes reddantur supposita, seu personæ in seipsis, sed quia redduntur terminatæ, & affectæ ipsa substantia, & personalitate in qua sunt, sicut partes lineę terminantur puncto, non quia in se fiant punctum siue per se, siue per accidens, sed quia vnico puncto afficiuntur, & terminantur, sicut corpus quod afficitur albedine, non fit albedo, sic partes redduntur illo puncto terminatæ, & partes naturæ, & natura ipsa per subsistentiam, & suppositum non redditur in se aliud suppositum, seu persona, sed vnica eademque subsistentia redditur suppositata, & terminata, seu subsistens. Vnde non valet illud sophisma, Natura subsistit per aliud idest per personam, suppositum verò subsistit per se ergo natura, & suppositum sunt aliud, & aliud subsistens. *Respond.* enim ad antecedens, quòd natura subsistit per aliud quod est ratio subsistendi, & sibicommunicatur vt subsistat, concedo, per aliud quod in se sit res subsistens vt quod, nego. Ad conseq. ergo est aliud, & aliud subsistens vt quod nego conseq. vnum vt quo, & alterum vt quod transeat; sed hoc est esse distinctum in ratione entitatis non diuersi subsistentis, sicut album, & albedo non faciunt duo alba vt quòd, sed vnum vt quo, & aliud vt quod, albedo enim dici,

dicitur alba vt quo, idest ratio, & forma albi, licèt sint duæ entitates corpus, & albedo.

Formalis terminus est id quo constituitur aliquid tanquam actualitate, & specificatione. Illud autem quo constituitur in sua specie substantia generata, vel est forma partialis, vel forma totalis. Forma totalis est integra natura, seu constans ex forma, & materia vnitis vt condistinguitur contra suppositum, vel personam, & significatur per modum formæ, quia significatur vt principium, quo aliquid est, sicut humanitas est id quo homo est homo. Forma partialis est illud principium quòd distinguitur contra materiam, & illi vnitum componit naturam, resultatque suppositum, seu terminus naturæ nisi per assumptionem diuinam impediatur. *Inquirimus* ergo in præsenti in primis de termino totali, an sit ipsum compositum vt natura, an etiam suppositum quod est terminus eius. Secundò de termino formali, an sit ipsa forma vel vnio eius in materia.

In hac re variæ sunt sententiæ Authorum de quibus videri possunt Conimbr. 1. de generatione cap.4. q.15. & Cursus Carmelit. disp. 2. q. 3. Circa terminum enim totalem aliqui dixerunt actionem aliquam terminari ad compositum distinctam ab ea quæ terminatur ad formam, quia sunt res distinctæ. Alij verò dicunt generationem intrinsece terminari ad formam, extrinsece verò, & secundariò ad totum compositum, & quasi per resultantiam, non vt terminum essentialem. Denique alij ponunt pro termino adæquato ipsum compositum quod est natura, excludunt autem ipsum suppositum, vel subsistentiam.

Circa

Circa terminum verò formalem etiam diuisi sunt Authores, nam quidam dicunt solam formam esse terminum formalem etiam si ipsa non producatur, sed sola vnio. Alij verò dicunt solam vnionem esse per se terminum formalem generationis, non verò formam, eo quod in omni generatione producitur de nouo vnio, non verò semper producitur forma, vt quando generatur homo, oportet autem assignare pro termino formali, & specificatiuo actionis aliquid de nouo factum, eo quòd actio si nihil facit de nouo, non est actio. Alij denique dicunt formam esse terminum formalem quando per generationem educitur, vel proditur, quando verò non producitur, sed vnitur, vnionem esse terminum formalem de quo Conimbr. vbi supra. Denique quidam dicunt generationem conuenire cum creatione in eo quòd est producere totum, differre autem in eo præcise quod sit eductiua vnionis.

Dico primo. Totalis, & adæquatus terminus generationis substantialis est ipsum compositum, seu totum non solum prout dicit naturam, sed etiam prout dicit suppositum, ita tamen quod subsistentia non se habeat in hoc toto, vt constituens, sed vt terminans naturam constitutam, verè tamen intrinsece attingitur à generatione, & non extrinsece. Hæc conclus. est expressa S Tho. qui perpetuo docet ipsum fieri sicut, & ipsum esse solum conuenire rei subsistenti, seu hypostasi vt patet 3. p. q. 35. art. 1. vbi inquit: *Natiuitas potest attribui alicui dupliciter, vno modo sicut subiecto, alio modo sicut termino: sicut subiectò attribuitur ei quod nascitur, hoc autem proprie est hypostasis*

non

non natura, cum enim nasci sit quoddam generari, sicut generatur aliquid ad hoc quòd sit, ita nascitur aliquid ad hoc vt sit, esse autem propriè est rei subsistentis, nam forma quæ non subsistit dicitur esse solum, quia ea aliquid est, persona autem, & hypostasis significatur per modum subsistentis. Idem docet de creatione, & de quocumque alio fieri, quod fit ad rem subsistentem 1.p. q.46. art.3. Item videri potest Philosoph. 7. Metaphys. tex. 27. vbi inquit: *Quid neque species sit, nec quodcumq; nominari oportet formam, quæ in sensibili est, nec est eius generatio, nec quòd quid erat esse.* Vbi S. Tho. lect. 7. inquit: *Quia generatio est eius quod fit palam est quòd generatio non est formæ, sed compositi, nec iterum quòd quid erat esse rei generatæ generatur nisi per accidens, sed forma, & quòd quid erat esse est, quòd fit in alio, idest in materia non per se.* Ita D. Tho. Ex quibus verbis colligitur, quòd si id quod generatur tanquam terminus totalis, & tanquam *quod* non est forma sola, neque quidditas, seu quòd quid, hæc enim est ipsa forma totalis, seu natura, quia sola forma partialis non est quidditas, & natura, sed principium eius, restat vt terminus totalis sit ipsum suppositum. Vnde etiam patet non legisse, aut non aduertisse verba Arist. eos qui dicunt eum non agnouisse suppositum seu personam in substantijs, si enim dicit: *Quòd id quod fit, & generatur non est forma neque quidditas, sed compositum*, & nomine formæ intelligitur forma partialis, nomine autem quidditatis, seu naturæ intelligitur forma totalis, restat vt nomine compositi intelligatur ipsum suppositum, hoc enim solum est quod condi-

stin-

ſtinguitur à natura, ſeu forma totali. Et hunc locum Philoſ. ſæpè obſeruat D. Tho. ad probandum formas non fieri, ſed ipſum compoſitum, ſeu ſubſiſtens, vt in 1. par. quæſt. 65. art. 4. & alijs locis.

Fundamentum autem concluſionis ſumitur ex ipſa doctrina D. Tho. quia generatio per ſe primo tendit ad conſtituendam rem in eſſe integrè, & perfectè, ſed natura rei non habet totum eſſe niſi habeat illud ſubſiſtens, & per ſe, quia hoc eſt proprium ſubſtantiæ vt habeat eſſe terminatum, & ſubſiſtens; immò repugnat, quòd habeat eſſe niſi, vel in ſe ſubſiſtens, vel alteri ſubſiſtenti vnitum, ſicut humana natura eſt in Chriſto, ergo generatio quandiu non dat tale eſſe ſic ſubſiſtens in ſe, vel in alio manca eſt, & non integra nec cenſetur dare totum ſuum effectum, ergo tunc eſt adæquatus terminus in quo ſiſtit generatio vbi ipſum eſſe generatum terminatur, & ſiſtit: ſiſtit autem in ſubſiſtente, ergo ſubſiſtens in tali natura eſt terminus totalis, & vt *quod* generationis. *Et confirmatur*, quia ad generans pertinet non ſolum dare formam, ſed conſequentia ad formam, ſicut ſunt propriæ paſſiones, ſed intimior eſt ſubſiſtentia, quam paſſiones, quia iſtæ ſunt accidentia pertinentque ad ornatum vel operationem ſubſtantiæ, ſubſiſtentia verò eſt terminus intrinſecus, & ſubſtantialis eius; vnde vnio ad ſubſiſtentiam Chriſti fuit ſubſtantialis in natura humana, ergo magis pertinet ad generans illam dare, quam proprias paſſiones. Omitto quòd apud D. Tho. exiſtentia eſt propria hypoſtaſis ſeu ſuppoſiti vt *quod* naturæ autem vt *quo*, vt docet 3. p. q. 17. art. 2. & nos oſten-

ostendimus q. 7. Physicorum, ergo si generatio tendit ad dandum esse, terminus eius totalis, & vt *quod* erit id, cui conuenit esse vt *quod*, scilicet ipsum suppositum subsistens.

Et ex hoc deducitur vltima pars conclusionis, scilicet ipsam subsistentiam, seu suppositum pertinere ad intrinsecum terminum generationis,& non solum extrinsecum,& resultantem, vt videntur sentire Conimb. q. sup. cit. art.4 concl.2. & alij; Quia ille dicitur terminus intrinsecus, qui directè, & per se attingitur ab actione non secundariò, & mediatè, ac præsupponendo alium primarium; sed subsistens non potest esse terminus mediatus ac secundarius, supponens alium primarium productum, quia completum, & integrum esse primo, & per se inuenitur in ipso subsistente, non ante subsistentiam, ergo res vt subsistens, & ipsa etiam subsistentia ingreditur terminum intrinsecum generationis tanquam pertinens ad integrandam, & complendam rem generatam, non vt prædicatum constitutum, sed vt terminus intrinsecus rei generatæ respectu esse illius.

Dico secundo, terminus formalis generationis non est vnio,sed forma constitutiua rei generatæ. Vnio autem prout dicit applicationem, & coniunctionem extremorum non est terminus, sed applicatio, id verò quod resultat ex tali vnione si sumatur per modum suppositi, est terminus totalis; si per modum naturæ est terminus formalis tanquam forma totalis. Hæc conclusio quæ inter Thomistas communis est,constat ex ipso D.Thom.3.p.q.35.supra citata, vbi postquam dixit, quòd natiuitas, &

ge-

generatio attribuitur tanquam subiecto ipsi personæ, & non naturæ, addit: *Quòd tanquam termino attribuitur natiuitas naturæ, terminus enim generationis, & cuiuslibet natiuitatis est forma, natura autem per modum formæ significatur.* Vbi loquitur D. Tho. de termino formali, non de totali, quod est subiectum, de quo iam dixerat, quòd est persona. Et similiter videri poterit in 3. dist. 8. q.1. art.2. & optimè in 1. dist.6. q.3. art.1. vbi inquit: *Terminus generationis in creaturis potest accipi dupliciter, sicut etiam, & principium, dicitur enim principium generationis ipsum generans, & huic principio respondet sicut terminus ipsum genitum. Dicitur etiam principium generationis à quo incipit generatio, & hoc modo principium vel initium generationis est priuatio formæ inducendæ, & huic principio terminus oppositus est forma per generationem inducta*, ita D. Thom.

Et fundamentum colligitur, quia in termino adæquato, & totali alicuius actionis illud est terminus formalis, quod in ipso termino se habet vt forma, quæ per se specificat actionem, & assimilat genitum ipsi generanti, hæc enim sunt munera termini formalis, scilicet formalizare ipsum terminum totalem, quod vtique fit specificando, seu constituendo, & assimilando ipsum genitum rei generanti. Constat autem, quòd forma termini non est ipsa vnio, sed aliquid vnitum, vnio enim se habet, vt communicatio, & applicatio, qua communicantur extrema, ergo forma constituens debet esse extremum communicatum, & vnitum, hoc enim est vltimum, quod intendit generans, intendit enim assimilare sibi genitum in forma,

&

& posita assimilatione cessat; non cessat autem in vnione, quia vnio est applicatio vt forma reddatur vnita, ergo magis se habet, vt terminus formalis forma vnita, quam vnio coniungens. *Et confirmatur*, quia si ista vnio qua vnitur ista forma adhiberetur alteri eodem modo illam vniret materiæ, ergo proprium distinctiuum, & constitutiuum formale huius generationis non est vnio propter vnionem, sed propter formam vnitam. Vndè etiam quando forma non producitur per generationem, sed introducitur, & vnitur, & sic sola vnio producitur adhuc non producitur, vt constituens formaliter, sed vt communicans, & applicans formaliter id quod constituit, vt forma.

Ex quo colligitur, quòd cum assignatur formalis terminus, & ratione alicuius formalitatis designetur, si sumatur ly formalis pro formalitate communicata, & vniente, sic vnio est terminus formalis, si sumatur pro formalitate terminante, & constituente, & assimilante genitum generanti sic terminus formalis non est vnio, sed forma vnita; constat autem quòd præcipuè iudicandum est de termino formali, secundum quod terminat potius quam secundum quod mediat. Verum quidem est, quòd, non potest forma constituere formaliter, nisi connotando, & supponendo vnionem tanquam conditionem, & applicationem, ipsa autem forma vnita se habet vt constituens. Et sic etiam vt supra diximus, art. 3. ex Caiet. 1. p. 118. art. 1. in generatione humana, licèt forma non producatur, sed vniatur; tamen, non sola vnio, sed etiam ipsa forma vnita attingitur à ge-

generatione non secundum esse formæ in se, sed secundum inesse, ita tamen, quòd vnio se habet, vt conditio, & forma vnita vt constituens formaliter, & terminans.

Soluuntur argumenta.

PRimò *arguitur*, contra primam conclusionem. Quia saluatur vera generatio sine hoc, quòd producatur, vel attingatur suppositum, & similiter sine hoc quòd producatur natura, ergo neque suppositum est totalis terminus generationis, neque natura formalis. Antecedens patet, tum in generatione, qua Beata Virgo genuit Christum quæ fuit vera generatio, cum fuerit vera mater eius, & tamen non attigit suppositum, neque producendo, quia in Christo non fuit suppositum creatum, neque vniendo illud naturæ; quia hæc vnio non est facta per actionem Virginis, sed per immediatam assumptionem Dei, tum etiam quia suppositum resultat posita natura tanquam modus, seu terminus illi adiunctus. Vnde si nunc humanitas dimitteretur à Verbo, resultaret de nouo subsistentia creata, ergo supponit terminum generationis omnino productum per actionem, siquidem quod restat solum fit per resultantiam: ergo suppositum non pertinet ad intrinsecum terminum generationis, vt actio est, sed posito termino actionis resultat, tum denique, quia Diu. Thom. nullo modo attribuit ipsi supposito rationem termini, sed subiecti generationis, rationem verò termini ipsi naturæ, vt patet 3. p. q. 35. art. 1. eo quòd natura quæ constat ex vnione materiæ, & for-

mæ

mæ est integra, & totalis substantia, ergo d se terminat totalem actionem, & sic vt sit terminus totalis producibilis à generatione. non indiget aliquo alio, sed tamen quia illa natura est terminata supposito, & in illo tanquam in subiecto, ideo dicitur suppositum subiectum generationis non terminus, quia non terminat actionem, sed subijcitur seu supponitur naturæ terminanti.

Quoad secundam verò partem probatur antecedens in generatione diuina in qua totalis terminus est persona procedens, natura verò non habet rationem termini etiam formalis, alias distingueretur à principio à quo procedit, & sic non esset vna tantum natura in tribus personis.

Respondetur, neg. ante. Ad primam probationem resp. aliquos existimare actionem B. Virginis in ipsa productione humanitatis, & existentia eius, ità sistere, quòd non dicitur Mater Dei, idest personæ subsistentis in ipsa humanitate nisi materialiter, & secundario, & per accidens, sicut si modò Deus assumeret meam humanitatem destructa eius subsistentia, mater quæ me genuit, materialiter, & per accidens diceretur Mater Dei, quia esset mater hominis, cuius natura assumpta est à Deo; sic producendo humanitatem in se existentem, & terminantem generationem Virginis dicitur mater Dei, quia est mater humanitatis, quæ alia actione non pertinente ad Virginem assumpta est à Deo. Si enim actio generantis non tangit suppositum, sed sistit in esse naturæ, quodcumque suppositum illi applicetur materialiter se habebit; & ita Beata Virgo

for-

formaliter, & per se non dicetur Mater Dei.

Nihilominus, in sententia S. Thom. Beata Virgo proprijssime,& formaliter est vera Mater Dei, non minus,quam mater Petri est formaliter mater illius hominis. Etenim in generatione hominum, generans non producit formam,neque eius existentiam, vel subsistentiam,sed forma rationalis in se subsistens creatur à Deo,& infunditur, generans autem vnit materiam illi formæ, & sic illud esse animæ, quod sic à Deo communicatur à generante ipsi corpori, & non est aliud esse in ipso corpore, & in toto composito, quam ipsum esse animæ sic communicatum, quia in ipso composito, secundum D.Thom. non datur nisi vnum esse, quod quidem prouenit à forma vt à principio *quo*, conuenit verò composito, seu supposito vt *quod*. Vndè cum anima rationalis habeat esse per se existens, seu subsistens, licèt communicabile materiæ, ideò generatio hominis formalissime dicitur attingere personam, quatenus hoc ipsum esse animæ, quod communicatur toti composito, seu personæ, à generante communicatur corpori, & facit integrum hominem. Et ita dicit D.Tho.1.2.q.4. art. 5. ad 2 *Quòd animæ humanæ remanet esse compositi post corporis destructionem, & hoc ideò, quia idem est esse formæ, & materiæ & hoc idem est esse compositi*. Similiter ergo in Christo est vnicum tantum esse, quod est personæ seu suppositi,& communicatur naturæ, vt docet idem D.Thom.3.p q.16. art.2. Sed tamen hoc esse verbi, seu subsistentia ordine quodam communicata fuit prius animæ prioritate naturæ,deinde corpori, quia prius natura assumpsit ani-

animam, quam corpus, & mediante anima corpus vt docet D.Thom. 3. p. q. 6. art. 1. ita quòd in ipsa creatione animæ simul se immiscuit assumptio verbi impediens propriam subsistentiam, & existentiam animæ, & suam subrogans per assumptionem. Cum ergo in illo puncto actio Beatæ Virginis generatiua attigit vnionem corporis formati ad animam, quam Deus infundebat, & assumebat, illud met esse, & subsistentiam, quam inueniebat in anima, communicabat corpori. Et ita sicut actio generatiua ordinaria illud esse proprium, & naturale animæ communicat corpori, & hac ratione dicitur formalissime mater hominis, & personæ subsistentis in humanitate, ita generatio Virginis, esse & subsistentiam verbi, quam inuenit in anima assumpta, communicauit corpori, & ita formalissime dicitur mater illius hominis, seu personæ diuinæ vt subsistentis in illa humanitate costante corpore, & anima. Nec tamen Beata Virgo assumptionem ipsam efficienter attigit etiam instrumentaliter, quia hæc cum ipsa creatione animæ immediatè à Deo facta est, sed Beata Virgo animam prioritate naturæ assumptam à Deo, ipsa generatione communicauit corpori, sicut postea in resurectione vniendo animam corpori sine noua assumptione iterum resultauit Deus homo, assumptio enim animæ virtualiter est assumptio corporis, eo quod anima est de se communicabilis corpori.

Quòd si dicas, si tota subsistentia Verbi, & eius esse fuit collatum animæ, & mediante anima ad carnem, ergo separata anima in morte, caro mansit sine subsistentia verbi, sicut caro

ho-

hominis mortui manet ſine ſubſiſtentia animæ quæ ſeparatur. Hoc autem eſt erroneum alias filius Dei non eſſet ſepultus, quando eius corpus ſepultum fuit *Reſp.* ex D.Thom.3.p.q.50. artic.2.ad.2. vbi hoc argumentum ſoluit: *Quod Verbum Dei dicitur vnitum carni mediante anima, quatenus caro per animam pertinet ad humanam naturam, quam filius Dei aſſumere intendebat, non autem, ita quòd ſit medium quaſi ligans vnita. Habet autem caro ab anima, quod pertineat ad humanam naturam etiam poſtquam anima ſeparatur ab ea, in quantum ſcilicet in carne mortua remanet ex ordinatione diuina quidam ordo reſurrectionis, & ideo non tollitur vnio diuinitatis ad carnem.* Ita S.Thom. ex cuius verbis conſtat carnem n Chriſto manſiſſe vnitam Verbo, non quia habeat diſtinctam ſubſiſtentiam quæ ſibi ſuppleatur ſeorſum à forma, nec quia ſubſiſtentia animæ comunicaretur corpori poſt mortem, ſed quia caro mortua etiam pertinet ad humanam naturam propter ordinem ad reſurrectionem, & quidquid pertinet ad naturam humanam non fuit dimiſſum à Verbo, ideo corpus illud manſit aſſumptum non ſub forma animæ, nec ſeparatum ab omni forma, ſed ſub forma cadaueris quæ ad tempus aſſumpta fuit, in quantum requirebat ad conſtitutionem corporis humani mortui, quod adhuc ordinabatur ad humanam naturam, ratione reſurrectionis.

Ad ſecundam prob. reſpond. quòd ſuppoſitum non reſultat vt paſſio, ſed vt terminus naturæ omnino prærequiſitus ad eius exiſtentiam, vnde ſicut exiſtentia non reſultat, ſed attingitur ab actione; ita & ſubſtantia quæ ipſam an-

tecedit, & licèt existentia antecederet, adhu ab ipsa actione attingeretur intrinsecè, qu ante subsistentiam existentia ipsa non est te minata, & completa, & sic neque actio const tuens rem productam in ratione status totius ipsum autem totum attingitur ab actione, qu verò resultant, sunt accidentia, quæ nec pe tinent ad ipsum totum, vt partes, neque vt m di, seu termini totales sicut subsistentia.

Ad tertiam instantiam dicitur, quòd D.Th attribuit rationem termini naturæ, & rationem subiecti hypostasi, seu supposito, qùia sustentat, & subijcitur naturæ, & sic nomine termin absolute dicti intelligit terminum formalem tanquam specificatiuum in quod tenditur, no mine verò subiecti intelligit, terminum tota lem eo quod suppositum non est subiectum e quo fit generatio (id enim est materia prima) sed quod nascitur per generationem.

Ad secundam partem argumenti responde tur, quòd diuinitas non est terminus produ ctus, seu procedens, sed communicatus, & si est terminus formalis generationis verbi, es enim id in quo assimilatur suo principio, & ge neratio illa in quantum assimilatiua, est com municatiua naturæ Patris, atque adeo natura, vt natura est eius terminus formalis commu nicatus, non productus; in processione verò Spiritus Sancti, natura vt natura non est ter minus formalis etiam communicatus, sed iden ticus, amor verò infinitus est terminus forma lis, terminus autem productus est persona sub sistens quæ etiam amor notionalis dicitur.

Secundo arguitur, ad probandum vnionem non formam esse terminum formalem, quia

sem-

ſemper eſt id quod producitur de nouo, forma autem non ſemper, vt in generatione hominum, terminus autem formalis debet produci de nouo, quia quod non producitur non terminat actionem, quia non accipit eſſe, actio autem noua debet dare nouum eſſe, immò quando educitur forma non producitur niſi vt educta, & conſequenter, vt vnita ſubiecto, & per hoc diſtinguitur à productione creatiua: ergo formalis ratio ſpecifica generationis eſt terminus vt vnitus, ſiquidem per hoc, formaliter, & vltimate diſtinguitur à creatione. Denique ex ſola variatione vnionis videmus variari ſpecies actionis, vt cum anima rationalis vnitur per generationem vel reunitur per reſurrectionem non eſt variatio penes formam, ſed penes diuerſæ formæ vnionem: ergo diuerſa vnio erit ratio diuerſe ſpecificans, & terminus formalis, iſte enim eſt qui ſpecificat.

Ad primam partem argumenti reſpondetur quòd non eſt neceſſe formalem terminum produci de nouo in ſua entitate, ſufficit quòd in ſui participatione, qua mediante ſpecificat, proprium enim termini formalis eſt ſpecificare, & formalizare id quod producitur, ad hoc autem non conducit per ſe, quod entitas formæ ſpecificantis de nouo fiat, ſed ſufficit, quòd ipſa de nouo communicetùr ſpecificato, & ita communicatio ſeu vnio de nouo fiat, non tamen illa vnio eſt terminus formalis, ideſt formalizans, & ſpecificans, ſed applicans, & vniens, vnde aliud eſt ratio formalis termini, aliud ratio nouiter producti in re quæ generatur; producitur enim de nouo terminus totalis, cui conuenit eſſe, & produci vt *quod*, forma autem,

cui conuenit esse vt *quo*, non est necesse, qu
producatur, sed sufficit, quòd communicetu
& sic specificet, & formalizet, ipsa autem vn
non est terminus formalis, idest forma da
specificationem, sed applicatio termini form
lis. Quæ doctrina sumitur ex D. Thom. q. 3
de poten. art. 9. ad 6. & ad 20. & 21. & notatu
à Caiet. 1. p. q. 118. ar. 1.

Ad secundam partem argumenti responde
tur non distingui specificatiue generationem
à creatione, quia forma producitur vt vnit
quando educitur, nam etiam in creatione cum
producatur ipsum totum producuntur partes
vt vnitæ, sed quia ad creationem pertinet pro-
ducere totum, nihil præsupponendo de parti-
bus, sed omnes faciendo de nouo, & ex nihil
tam materiam, quam formam, ideo distingui-
tur ab eductione, quæ producit totum præsup-
ponendo vnam partem, scilicet materiam ex
cuius transmutatione educitur forma; quæ ap-
plicata materiæ totum constituit, & sic per
eductionem totum non tam fit, quam compo-
nitur, in creatione verò absolute fit. Vnde
non ratione vnionis formaliter distinguuntur,
sed ratione termini formalis, qui in creatione
est totum ens ex nihilo, in generatione, form
constituens tale ens ex præsupposito subiecto,
& sic etiam in creatione materia pertinet ad
formalem eius terminum, quia pertinet ad ra-
tionem totius entis.

Ad vltimam partem, argumenti responde-
tur negando, quòd diuersa vnio præcise sit di-
uersus terminus formalis in actione substan-
tiali, qualis est resurrectio, & generatio, in
vtrisque enim producitur vnio, & sic non po-
test

est ex ipsa solum sumi diuersitas formalis istarum actionum; sed ex ipsa forma sumitur, vt stat sub diuersa ratione, & modo communicandi se materiæ,diuersam enim transmutationem exigit generatio hominis,vt communicans animam corpori, quam resurrectio quæ sine tali formatione,& dispositionibus,sed præsupponendo priorem vnionem fuisse corruptam,vnit animam corpori,& sic respicit formam vt reunitam non vt præcise vnitam; similiter etiam formatio hominis ex terra, sicut in Adam, fuit actio distincta à generatione non propter diuersam vnionem, tanquam terminum formalem, cum vtrobique fuerit producta vnio, sed propter ipsammet formam sub diuerso modo transmutationis communicatam, & sic fundantem diuersam formalitatem,seu respectum terminandi actionem, quatenus diuersas mutationes producit in materia, vt generet, vel vt resuscitet, vel vt formet ex terra,formalis autem terminus sumitur ex forma cum respectu ad viam, & ad transmutationes quibus fit; istæ enim etiam per actionem producuntur, vt ducentes ad terminum. An verò in actione accidentali, v.g. in intensione, sola vnio producatur de nouo, an verò formalis aliqua perfectio quæ addatur qualitati infra q. 5. inquiretur.

ARTICVLVS V.

Quod sit subiectum generationis, & de eius distinctione à creatione?

TRiplex subiectum, seu triplex ratio subiecti distingui potest in generatione. Est

enim subiectum mutationis, est subiectum productionis, quod magis obiectum dici potest, quia est id ad quod tendit generatio: est denique subiectum denominationis, scilicet res quæ denominatur generata. In generatione ergo mutatur materia de priuatione ad formam, sed non denominatur producta, neque generata. Dicitur autem producta forma quæ educitur, vel compositum, quod de nouo accipit esse. Denominatur autem generatum ipsum suppositum, quod tanquam genitum respicit ipsum generans. Inter hæc subiecta inquirimus, quodnam ex illis sit subiectum inhæsionibus, cui inhæreat generatio. Est autem difficultas ex differentia inter alterationem, & generationem; quia alteratio tam ex parte sui, quam ex parte sui termini, qui est qualitas, supponit pro subiecto substantiam completam, & in actu, quæ est capax accidentium, actio autem generatiua non supponit, nisi materiam primam, quæ non est capax accidentis antequam habeat formam substantialem, hæc autem producitur per ipsam generationem, ergo non supponitur illi tanquam subiectum. Ex alia verò parte materia prima est subiectum mutationis, quia ipsa sola, & non totum compositum est quæ, transmutatur de vna forma ad aliam, & in ipsa recipitur forma substantialis eique immediate vnitur ergo in ipsa debet esse generatio, quia actio in eo subiecto est in quo terminus eius, non enim seorsum à termino recipitur actio, vel mutatio. Et ad idem faciunt authoritates S. Thom. & Philosophi postea adducendæ.

Dico ergo primo, subiectum mutationis in ge-

generatione substantiali est sola materia prima inhæsionis autem non est sola materia prima, neque materia prima vt subiecta formæ corporeitatis, sed totum compositum, quod generatur per illam. De prima parte conclusionis non potest esse dubium, & in eo sensu loquitur S. Tho. cum pro subiecto generationis assignat materiam primam, & non substantiam in actu, expresse enim loquitur de generatione prout mutatio est, & de subiecto mutationis, vt patet 1. de gener. lect. 10. in fine vbi inquit: *Comparat prædictas transmutationes, secundum subiectum, quod est tantum potentia, & dicit, quod prima materia est maximè proprium subiectum susceptibile generationis, & corruptionis.* Eodem modo loquitur 1. p. q. 45. art 1. ad 2. loquens solum de mutatione, & apertius q. 3. de potentia art. 3. ad 4. vbi inquit: *Quòd in generatione, & est mutatio, & relatio, qua refertur genitum ad generans. Ratione ergo mutationis non habet pro subiecto ipsum generatum sed eius materiam sed ratione relationis habet subiectum ipsum generatum. In creatione autem est relatio, sed non mutatio, & ideo non est sim le.* Dixerat autem in solutione ad 3. immediate antea quòd relatio illa creationis vt est accidens inhæret subiecto, & est posterior illo, quod generaliter de omni accidente probabitur inf. q. 9. scilicet subiectum inhæsionis vt *quod* esse compositum.

Ratio autem huius primæ partis est quia illud est subiectum mutationis, seu motus, quod est subiectum termini motus, seu terminorum inter quos motus versatur, constat autem quòd termini inter quos versatur generatio vt mu-

tatio est, sunt forma, & priuatio, vtraque autem habet pro subiecto materiam primam: nam ipsa est priuata forma substantiali, & ipsa etiam immediatè informatur substantiali forma, ergo ipsa est subiectum huius mutationis quæ est generatio: vnde in 1. Physic. assignatur triplex principium, scilicet, materia, forma, & priuatio pro ipsa re naturali in fieri, seu pro generatione, materia autem non est principium generationis, nisi vt subiectum talis mutationis, quia subiectum mutationis debet esse principium rei mobilis, non solum in facto esse, sed etiam in fieri, & in ipsa generatione, cum in hoc distinguatur à creatione, quòd procedit ex transmutatione alicuius subiecti, ergo oportet quòd materia sit principium generationis tanquam subiectum, non verò ipsum compositum, quia hoc est principiatum, & non principium.

Secunda pars conclusionis, scilicet, quòd materia prima vt subest formæ corporeitatis non est subiectum inhæsionis ipsius generationis, constat manifestè supponendo, id quod in libris de anima latius expendetur quod in quocumque composito substantiali tantum est vnica forma substantialis, quæ dat omnes gradus specificos, & genericos, non autem vna forma dat gradum corporeitatis, alia viuentis, alia sensibilis, vt optime consequitur D. Tho. 1. de Gen. lect. 10. in fine, & nos in q. 1. de anima probabimus. Quo supposito rectè sequitur quòd subiectum generationis non sit materia prima vt subest formæ corporeitatis. Quia nulla forma substantialis ita concomitatur materiam, quòd nunquam exuatur illa,

sed

sed hoc ipso quòd corrumpitur vna forma substantialis omnes gradus corrumpuntur, quia omnes illi sunt eadem, & vnica entitas formæ, ergo corrupta forma, materia non manet sub aliqua forma, vel gradu corporeitatis ad recipiendam formam de nouo genitam, sed sola, & nuda materia recipit illam, & forma præbet materiæ omnem gradum non solum primum, & remotum, sicut est gradus corporeitatis, sed etiam vltimum, & specificum, & sic tollit omnem gradum quem forma corrupta præbebat.

Circa tertiam partem conclusionis, scilicet quòd subiectum inhæsionis sit ipsum totum compositum sumendo generationem non pro ipsa alteratione præcedente, quam constat recipi in composito antecedente, quod corrumpitur: sed sumendo generationem pro actione illa substantiali distincta ab alteratione, vt modo supponimus distingui ex dictis supra art. 3. De hoc maior est difficultas etiam inter Thomistas, plures enim existimant subiectum inhæsionis eius esse ipsam materiam primam vt videtur sentire Caietan. 3. p. q. 35. art. 1. & alij quos citat, & sequitur Cursus Carmelitanus hic disp. 2. q. 5. Alij verò cum Magistro Bannez 1. de generat. c. 4. q. 11. dicunt totum compositum esse subiectum inhæsionis respectu ipsius generationis.

Dicimus ergo quòd suppositis duobus principijs, altero à nobis supra admisso, & probato quòd generatio est actio distincta ab alteratione, nec est pura, & nuda resultantia: altero infra probando, & admittendo, scilicet quòd materia prima immediatè, & per se non est capax inhærentiæ accidentis ita vt per materiam sa-

ſuſtentetur in eſſe ipſum accidens, neceſſe eſt dicere, quòd generatio in quantum eſt actio de prædicamento actionis non poteſt habere pro ſubiecto inhæſionis ſolam materiam primam. Vnde Curſus Carmelitanus vbi ſupra num. 61. fatetur generationem ſubſtantialem ſumptam pro inſtantanea mutatione ſeorſum ab alteratione non eſſe accidens, ſed aliquid ſubſtantiale tanquam modum. Rubio autem, & alij admittunt, quòd aliquod accidens ſi ſit incompletum, & quaſi viale poſſit eſſe in materia, & non in toto. *Cæterum* noſtra ſententia quam infra oſtendemus affirmat nullum accidens poſſe per inhærentiam ſubiectari in materia tanquam in ſubiecto *quod*, ſed debet eſſe in toto compoſito, hoc autem vel eſt ipſum generans, vel id quod corrumpitur, vel id quod de nouo generatur. Et quidem generans non eſt ſubiectum generationis, cum non ſit actio immanens, niſi forte dicatur ſubiectum actionis tranſeuntis eſſe ipſum agens, ſed tunc reſtat inquirere ſubiectum generationis vt paſſio eſt, nam in omni ſententia paſſio non eſt in agente, & ſic reſtat explicandum, an materia ſit ſubiectum illius generationis ſic acceptæ paſſiue, vel potius ipſum compoſitum. Et deinde reſtat difficultas in opinione quòd actio ſit ſubiectiue in paſſo, & non in agente quomodo generatio inhæreat in agente, ſiquidem generatio eſt in paſſo in hac ſententia. Oportet ergo aſſignare aliud ſubiectum. Hoc autem non poteſt eſſe res quæ corrumpitur, quia in inſtanti in quo eſt verum dicere nunc eſt generatio, eſt verum dicere nunc non eſt res corrupta, quia deſinit per primum non eſſe, ergo

non

non poteſt illa generatio, quæ tunc primò exiſtit, inhærere in ipſa ſubſtantia corrupta, ergo ſolum reſtat quòd inhæreat in ſubſtantia genita.

Quomodo autem terminus generationis poſſit eſſe ſubiectum in quo inhæreat, explicatur ex eo, quod ſubiectum mutatum per ipſam generationem eſt materia prima, quæ eſt pars componens ipſum terminum, qui eſt totum. Quare cum actio non inhæreat niſi mediante termino producto, ſeu ab ipſa actione attacto cum eo enim identificatur actio, & ipſe terminus totalis componatur ex materia, & forma, ſeu habeat materiam partem ſui in idem conincidit ſubiectum, & terminus, quia terminus ſubſtantia eſt, & ſic non habet aliud ſubiectum cui inhereat actio niſi in eo, qui eſt terminus totalis cum quo ipſa identificatur. Cæterum ſubiectum accidentium ſemper debet diſtingui ab ipſo termino quando producitur accidens, eo quòd per talem actionem non producitur ſubiectum actuale, ſed ſupponitur; per generationem autem ſubſtantialem ſubiectum actuale producitur quod eſt compoſitum. Et licèt ſupponatur materia prima, quæ eſt principium recipiendi etiam ipſa accidentia, tamen nec eſt principium *quod* recipiens ea, ſed principium *quo*, ideſt ratio qua ipſum compoſitum tanquam ſubiectum *quod* habet recipere accidentia, nec etiam eſt principium ſuſtentandi in eſſe ipſa accidentia, quia principium ſuſtentans in eſſe, ſupponitur habere exiſtentiam, quam præbeat accidentibus; materia autem prima non habet illam niſi per formam vt in q. 3. Phyſic. oſtendimus, & ſupra

art. 1. habet tamen materia esse subiectum respectu formæ substantialis, quia forma non sustentatur in materia præsupponendo esse, sed recipitur vt ex ipsa, & materia constituatur compositum quod est habens esse; & sic distinguit D. Thom. inter subiectum, & materiam opusc. 31. in princ. Cum ergo generatio in quantum actio sit accidens, oportet quòd pro subiecto inhæsionis, & sustentationis habeat compositum, & non solum materiam primam, licèt illa sit principium *quo* recipiendi, & subiectum etiam mutationis, vt dictum est.

Dico secundo. Generatio, & creatio tam completa, & adæquata, quæ simpliciter dicitur creatio, quam inadæquata, & incompleta, quæ dicitur concreatio qualis est productio materiæ primæ, aut productio formæ dependentis à materia quando fit per creationem, differunt, tum ex parte termini formalis, tum ex parte modi producendi, licèt in termino totali materialiter sumpto tam generatio, quàm creatio completa conueniant. Hæc conclusio sumitur ex doctrina S. Thom. 1. p. q. 45. art. 2. 3. & 4. & q. 3. de potentia art. 1. & 2.

Pro cuius explicatione duo aduerte. *Primum*, quòd licèt creatio sit vnica, & indiuisibilis actio attingens ipsum totum, & producens partes, tamen non æque denominantur omnia creari, sed ipsi toti conuenit creari tanquam rei subsistenti, & habenti esse vt *quod*, partibus verò conuenit creari, tanquam principijs constituentibus illud totum, & habentibus esse non vt *quod* sed vt *quo*. Hinc nascitur illa distinctio creationis, quod alia est adæquata, & completa, prima enim dicitur respe-

ctu totius, quod attingitur à creatione, vt absolute, & subsistenter habentis esse. Secunda verò respectu partium quæ attinguntur vt habentes esse in alio, & cum alio, à quo dependent, & cui subsunt vt sint, & ideo dicuntur concreari. Quæ doctrina est D.Tho. qui pluribus locis docet solum creari propriè res subsistentes, seu ipsum totum, & compositum, materiam verò, & formam non propriè creari, aut fieri, sed concreari vt patet 1.p.q.45.art.4. & 44. art. 2. & q.7. art.2. ad 3. & q.3. de potentia art. 1. ad 12.

Secundum quod supponimus est, quòd tam creatio quam generatio substantialis conueniunt in hoc, quòd est producere totum compositum, seu facere rem subsistentem, & completam, cui per se conuenit esse, sed differunt quòd generatio supponit ea ex quibus constare debet hoc totum, vel omnia, vel saltem materiam primam; generatio enim hominis neque materiam facit, neque formam, sed vtramque coniungit, aliæ verò genationes saltem supponunt materiam primam, licèt formam educant, & producant. At verò creatio ita producit totum compositum, quòd nihil supponit eorum ex quibus coalescit, siue partes, siue totum, sed quidquid entitatis est in re facit, & ita creatio est talis virtutis, quòd ex vi suæ rationis formalis habet attingere in re creata omnem rationem entis, siuè sit materia, siue forma, siue potentia, siue actus. Quare generatio, necessario supponere debet creationem, nec potuerunt res primo incipere per motum; in quo hallucinati sunt. Aliqui antiqui Philosophi, & Arist. ipse qui existimantes

res non dari alium modum producendi res, quam per motum, & generationem, inciderunt in illud inconueniens de æternitate mundi, non inuenientes initium quo res primum fuerunt productæ, si omnes per motum productæ sunt, nam hoc modo semper supponebatur aliquid, ex quo mutatio, seu motus fieret, si enim produceretur aliquid non supponendo aliud ex quo fieret, sine mutatione produceretur, quia ex nihilo, & non subiecto fieret. Vt ergo non ponamus infinitum processum, & æternitatem generationum in motibus, oportet deuenire ad productionem materiæ non ex alio subiecto, sed ex nihilo, & consequenter per creationem. Et quia materia non fit sola, & sine forma, sed sub illa, & decendens ab illa, sicut de facto fuit cum in principio creauit Deus cęlum, & terrã, ideo creatio semper est subsistentium, & compositorum, partis autem est concreatio.

Ex quibus conclusio posita constare potest, & declarari differentia inter creationem, & generationem, tam ex parte termini formalis, quàm ex parte modi procedendi. Ex parte quidem termini formalis, quia generatio solum habet pro termino formali formam specificantem, siue vt eductam, siue vt vnitam, creatio autem habet pro termino formali totam rationem entis, quæ reperitur in composito siuè ex parte formæ, siue ex parte materiæ, & sic coincidit ibi terminus adæquatus, & formalis. Vnde S. Tho. 1. p. q. 45. art. 4. ad 1. explicans illud axioma ex libro de causis *prima rerum creatarum est esse*, dicit quòd ly esse non importat substantiam creatam, sed importat

pro-

propriam rationem obiecti creationis, nam ex eo dicitur aliquid creatum, quia est ens non ex eo quod est hoc ens, cum creatio sit emanatio totius esse ab ente vniuersali. Igitur formalis ratio, seu terminus creationis non est forma, quæ informat, & speciem dat naturæ, sed tota ratio entis, quæ inuenitur in tali re, & sic ex parte termini formalis valde differunt generatio, & creatio cum id quod est totale in generatione sit formale in creatione.

Ex parte autem diuersi modi procedendi differunt generatio, & creatio, tum ex parte termini ad quem, tum ex parte termini à quo: ex parte quidem termini ad quem quia creatio facit ipsum totum simpliciter producendo omnia quæ in eo sunt, generatio autem facit totum vniendo partes, non producendo, vel saltem non omnes, quia materiam præsupponit. Ex parte termini à quo, quia creatio est ex pura negatione, seu ex nihilo, quia nullum subiectum supponit, generatio verò ex priuatione, quia supponit subiectum carens forma.

An creatio sit eiusdem rationis in simplicibus, & in compositis?

EX quibus deducitur creationem eiusdem rationis esse siue cum producit entitatem simplicem, vt Angelum siue cum producit compositam vt cœlum, vel terram. Cuius oppositum sentit P. Vazquez 2. tom. 1. p. disp. 164. cap. 4. num. 17. & alij qui eum sequuntur, qui dicit primo creationem non solum esse subsistentium simpliciter, & totaliter, sed sufficit quòd sit productio alicuius quod suapte na-

tura

tura subsistere potest, & non inesse alteri, seu dependere sicut anima rationalis. Secundo addit, quod in qualibet re composita sunt singulæ productiones singularium partium, & altera totius, quia ex compositione conflatur, tale autem compositum secundum eam rationem, qua à partibus distinguitur creari non potest, quia huius esse est ex aliquo nempe ex partibus quæ prioritate naturæ præcedunt, ergo non est ex nihilo sicut requiritur ad creationem, quòd enim nihil præcedat tempore, nequaquam requiritur, vt patet si res ab æterno crearentur, vera enim creatione fierent, & tamen non præcessisset tempore nihil. Addit tertio materiam creari vera, & propria creatione, quia de nihilo fit, & licèt dependeat à forma, non tamen secundum entitatem suam, aliàs mutata forma mutaretur in esse, & entitate, imò quodcumque agens introducens formam in materiam faceret illam existere, quia producens formam non solum facit illam esse, sed etiam quod per illam habet esse, idem enim est producere formam, & effectum formalem illius. Et deinde si Deus conseruat materiam media forma tanquam principio, & materia est ex illa non creabitur à Deo quoties producitur vt coniuncta formæ, & ita nullum compositum fieret per creationem præter hominem, quia omne aliud secundum formam non educitur è materia, secundum rationem compositi est ex partibus, non ex nihilo, secundum materiam est ex forma, siquidem fit dependens ab illa. Denique creationem materiæ assimilat creationi animæ rationalis, quia illa naturaliter fit cum coniunctione ad formam,

mam, hæc naturaliter cum infusione ad materiam, licèt de potentia absoluta vnumquodque seorsum fieri possit.

Nihilominus dicendum est in creatione qua creantur res compositæ, non importari plures actiones, vnam, qua partialiter creentur singulæ partes, & aliam quæ ex partibus producat totum, sed vnica actione produci totum, & partes, & sic eiusdem rationis esse creationem rei simplicis totalis & rei compositæ, quia in vtrisque intenditur ens in quantum ens, materialiter verò se habet quòd componatur ex partibus, vel non. Vnde S. Tho. perpetuo excludit à proprietate creationis materiam, & formam, & partes, quas solum dicit concreari, ipsum verò totum subsistens propriè creari, vt videri potest in q. 3. de potentia art. 1. ad 12. & 1. p. q. 7. art. 2. ad 3. vbi expresse affirmat materiam, & formam propriè non fieri, neque creari, sed concreari, specialiter autem loquens de materia quam Vazq. dicit creari compositum verò non; è diametro opponitur illi Diu. Thom. qui 1. p. q. 44. art. 2. ponens illud argumentum quòd materia non creatur, quia non habet esse actu, per creationem autem solum fit ens actu, respondet, *quòd probat argumentum materiam non creari solam, sed sub forma, eo quod etiam id quod tenet se ex parte potentiæ in creatura à Deo est*. Rursus verò q. 45. art. 4. ponens oppositum argumentum, scilicet, quòd illud propriè producitur per primam emanationem, quod supponitur in secunda, sed quod supponitur in generatione est materia, ergo materia propriè creatur, & non compositum quod certe est fundamentum Vazq. Respondet

S. Tho.

S. Thom. eadem resolutione, qua argumento antea posito, *scilicet rationem illam non probare, quòd sola materia creatur, sed quòd materia non sit nisi ex creatione, nam creatio est productio totius esse, & non solum materiæ*. Sentit ergo S. Thom. quòd illud esse totius, vt distinguitur à ratione materiæ partialiter sumptę terminat creationem, & sic falsum est dicere quòd compositum, vt compositum creari non potest, sed solum pars illa, quæ non est ex alio, sicut est materia.

Fundamentum autem huius ex quo etiam aperitur deceptio oppositæ sententiæ, in eo est, quia ad creationem concurrunt duo, alterum ex parte modi producendi, scilicet quòd non fiat ex alio præsupposito, sed ex nihilo, alterum ex parte termini producti, scilicet, quòd producatur tota ratio entis, seu totum, & integrum esse alicuius rei; vnde necessario exigit, quòd non fiat esse rei; vnde transmutatione partis, & coniunctione earum in vnam, id enim propriè pertinet ad generationem, non tamen excludit creatio, quòd faciat aliquid ex suis partibus, ita quod præbeat ipsi toti omnia eius constitutiua, & partes licèt non præsuppon..t aliquam vt ex transmutatione illius perueniat ad ipsum totum. Et in hoc valde æquiuocat, & claudicat fundamentum Vazq. dum confundit fieri ex aliquo vt ex parte constituente tantum, vel fieri ex aliquo, vt ex principio transmutationis, quod est principium ipsius fieri. Quòd enim fiat aliquid vt constans ex aliquo tanquam ex parte vel prædicato constituente se, non tollit quòd fiat simpliciter ex nihilo sit alias nullum principium

præ-

præsupponit per cuius transmutationem fiat, hoc enim est quod solum opponitur ipsi creationi, vt est ex nihilo.

Cuius ratio manifesta est, quia in creatione fieri ex nihilo tenet se ex parte termini à quo, in composito autem constare ex partibus, & esse ex illis tanquam ex constituentibus se tenet solum ex parte termini ad quem, cum pertineant ad constitutiuum talis termini, ergo hoc quod est esse ex aliquo tanquam ex parte constituente non opponitur hinc quod est ex nihilo simpliciter tanquam ex termino à quo, ergo neque opponitur ipsi creationi, quia creatio saluatur in hoc præcisè, quod fit ex nihilo tanquam ex termino à quo, & consequenter non quòd præsupponat aliquid tanquam subiectum transmutatum; si autem subiectum ipsum fiat, vt est pars constitutiua totius, magis fit ipsum totum, quam pars, siquidem non ex præsuppositione partis, vt transmutandæ ad hoc vt fiat totum, sed sine tali transmutatione ipsum totum fit. Si autem non præsupponit partem, vt ex eius transmutatione fiat totum, sed solum facit partem, vt constituentem totum, vtique propter ipsum totum facit partem, & tanquam aliquid minus ipso toto facit eam, ergo principaliter respicit totum, & minus principaliter partem, ergo directè per creationem fit ipsum compositum non verò pars quæ est materia, sed ista concreatur tanquam minus principalis ad creationem totius, cui directè conuenit esse tanquam rei subsistenti vt *quod*, & consequenter creari vt *quod*, quia creatio directè respicit esse. Itaque fieri ex aliquo vt ex parte constituen-

tuen-

tuente,& pertinente ad esse rei non tollit creationem, neque constituit generationem, sed fieri ex aliquo tanquam ex principio præsupposito, per cuius transmutationem fiat ipsa res, hoc constituit generationem, quia generatio transmutatio est.

Dices S.Thom. in 2.dist.1.q.1.art.3. inquit: *Quòd esse est per creationem, & aliæ perfectiones super additæ per informationem, & in compositis præcipue illud esse primæ partis, scilicet materiæ*, ergo præsupponit S. Tho. creationem primo, & directe terminari ad materiam, & illi conuenire esse.

Respondet, quòd illud esse primæ partis scilicet materiæ est esse potentiæ, & dicitur præcipue esse per creationem ex ea parte qua non præsupponit aliquod subiectum ex quo fiat, non ex ea parte qua habeat esse absolutè, & simpliciter, hoc enim non habet nisi dependenter à forma, & hac ratione dicitur concreari, vt ex D.Thom. locis cit.constat,scilicet ratione esse per formam habiti, non absolutè in se.

Ad instantias adductas à P. Vazquez respondetur ad id quod dicit compositum fieri ex aliquo, scilicet ex partibus: & sic non fieri ex nihilo, iam respondimus non fieri ex aliquo vt principio transmutationis, sed ex aliquo vt intrinsecè constituente, quod non tollit creationem, neque compositum fieri ex nihilo vt ex termino à quo cum pars constituens solum teneat se ex parte termini ad quem.

Ad instantias quas affert ad probandum materiam creari primo, & per se, respondetur materiam fieri ex nihilo non vt habens esse,

sed

sed vt pars potentia ad formam rei habentis esse, non est autem inconueniens, quòd materia mutetur in esse actuali sicut mutatur in informatione transeundo de priuatione ad actum, & de vna forma ad aliam, & consequenter de vno esse ad aliud, quod non est corrumpi nisi per accidens, & quantum ad successionem in esse, non quantum ad totalem desitionem, quia ipsa entitas materiæ est capax existendi per quamcumque formam ex his, quas potest recipere, vnde esse modo sub vna forma modo sub alia, non est totaliter desinere, & amittere esse, sed transmutare illud relinquendo vnum modum inadæquatum essendi, & acquirendo alium intra spheram suarum formarum à quibus habet esse sicut si humanitas mea modo assumeretur à persona diuina acciperet aliud esse, & subsistere, non tamen corrumpetur quia ita exueret proprium esse, quòd subrogatur aliud loco illius. Et vno verbo, ammittere esse adæquatè, & totaliter est corrumpi, amittere esse inadæquatè, & cum subrogatione,& successione alterius, non est desinere, nec corrumpi. Nec similiter generans, quod inducit formam in materiam dicitur producere, aut generare materiam, licèt faciat illam existere,non enim facit materiam quantum ad potentialem suam entitatem quæ est propria entitas materiæ, neque ex aliquo subiecto educit, sicut requiritur ad generationem, sed educendo formam ex illa, transmutat eius esse, & ita non facit illam absolute existere, eo quòd entitas materiæ non est limitata ad esse vnius formæ, sed est capax habendi esse sub quacumque forma,

&

& ideo transmutans formas in materia non dat materiæ esse absolutè, sed transmutatiue de vna forma ad aliam, sicut existens in loco quantumcunque mutentur superficies dicitur manere in eodem loco, quia habet eundem effectum existendi in loco prouenientem à diuersis superficiebus successiue, quarum vna subrogatur alteri in locando; & animal dicitur habere idem corpus licèt diuersæ partes succedant quia sub eadem forma, & dispositione, & ordine succedunt. Sic licèt materiæ succedant diuersa esse inadæquate ex diuersis formis, quia tamen succedunt in ordine ad conseruandum eandem entitatem potentialem materiæ, est capax omnium formarum, ideo permanet eadem entitas materiæ sub diuersa successione existentiæ, & esse formarum, & ideo generans tales formas, licèt communicet materiæ effectum formalem, & esse formæ non tamen dicitur materiam corrumpere, aut generare, quia non primo, & adæquate dat esse, sed conseruat entitatem eius in successione diuersi esse: sicut è contra qui diuersas partes materiæ successiue aggenerat animali, licèt diuersum corpus materialiter tribuat, non tamen dicitur generare illud, sed sub eodem corpore conseruare. Nec tamen, quia materia fit à Deo sub forma dicitur fieri ex illa, vt ex subiecto, sed dependenter ab illa vt ab actu. Quare nullo modo potest creatio materiæ assimilari creationi animæ rationalis, quia anima fit vt habens in se esse, & subsistens independenter à materia licèt communicabiliter materiæ, & quia communicabiliter, non suppositaliter, materia autem non fit, vt habens esse inde-

dependenter à forma, sed vt recipiens à forma.

Ad rationem dubitandi, à principio ad probandum, quòd subiectum generationis, quantum ad inhæsionem non sit res generata respondetur ex dictis, quòd subiectum mutationis non est subiectum inhæsionis sub eadem formalitate, & ratione, est enim subiectum mutationis quatenus est in potentia ad aliquam formam, est verò inhæsionis non solum vt recipit, sed vt est in actu dans esse, & sustentans in esse formam inhærentem; Vndè cum ratione materiæ substantia sit in potentia ad formas substantiales ratione totius habet existentiam, ita quòd ipsa materia secundum se eam non habet, sed prout in toto, inde fit, quòd ratione sui sit subiectum mutationis non verò sit subiectum inhæsionis, nisi mediante toto in quo solum habetur existentia, & ratio sustentandi in esse, vt dicemus infra quæstione 9. hoc autem non est res quæ corrumpitur, quia desinit esse, ergo res quæ generatur.

Sed instabis, nam subiectum formæ eductæ, vel vnitæ, non solum quoad mutationem, sed etiam quoad informationem est materia, non compositum, ergo & subiectum eductionis, seu generationis. Antecedens est certum, quia id quod est informabile à forma substantiali non est nisi materia prima, illud autem dicitur subiectum formæ quod est informabile ab ea. Consequentia tenet, quia actio identificatur cum termino: ergo quod est subiectum termini seu formæ erit subiectum actionis ad illam.

Confirmatur, quia in alijs motibus in eo subiecto est actio vbi est terminus, quia subie-

ctum

ctum in quo inhæret mutatio debet esse commune vtrique termino mutationis, ergo cum subiectum vtriusque termini seu formæ quæ generatur, sit materia prima, illa enim recipit vtramque formam, illa etiam debet esse subiectum generationis, quantum ad inhæsionem. Denique faciunt adhoc authoritates S. Thom. vt in 1. de generatione lect. 10. & 8. Meta. lect. 1. part. quæst. 45. art. 2. ad 2. & q.3. de pot. art. 2. ad 4. & in dist. 12. q. 1. ad 2. Vbi perpetuo assignat pro subiecto proprio susceptiuo generationis, & corruptionis materiam primam.

Respond. negando consequentiam quantum ad subiectum inhæsionis: & ad probationem respondetur, quòd actio identificatur cum forma, distinguo; inadæquatè tanquam cum termino formali concedo, adæquatè, & tanquam cum termino totali, nego. Itaque retorqueri potest argumentum, nam generatio identificatur cum termino totali; terminus totalis est compositum, ergo generatio est in composito, & non in sola materia, & sic subiectum inhæsionis non erit subiectum formæ, cum qua identificatur generatio, tanquam cum termino formali tantum, sed subiectum generationis quantum ad sustentationem in esse erit ipsum totum cui directè conuenit esse sustentatiuum, materia autem prima erit subiectum quo recipiendi, non subiectum, *quod* sustentandi.

Ad confirmationem respond. quòd in aliis mutationibus subiectum, quod mutatur est ipsum compositum, seu ens completum, & in actu, eo quòd mutationes illæ sunt ad acciden-tia,

tia, & ideò idem est subiectum inhæsionis, & mutationis. Quod secus accidit in generatione substantiali, quæ est ad formam substantialem, vbi non potest assignari subiectum inhæsionis, & mutationis sub eadem formalitate, sed subiectum inhæsionis est ipsum totum secundum quod induit esse subsistens, & sustentans, est autem subiectum mutationis ratione materiæ, cuius potentialitas mutatur ad formam. Nec oportet manere vtrique formæ, seu termino commune subiectum inhæsionis, sufficit, quòd maneat subiectum commune mutationis, licèt actio inhæreat in composito, in quo est tale subiectum mutationis, quia materia prima non est sufficiens sustentare accidentia, nisi dependenter à toto, vt subiecto *quod*; hoc enim est inhærere illi, vt latius dicemus q. 9.

Ad authoritates D. Thom. respond. loqui de subiecto generationis, vt mutatio est, non de subiecto inhæsionis, excludendo compositum imò expresse in citato loco quæstionis tertiæ de potentia art. 3. ad 4. docet, generationem secundum rationem mutationis esse in materia prima, secundum verò relationem esse in composito vt supra retulimus.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm in generatione substantiali fiat resolutio omnis formæ vsque ad materiam primam.

Resolui vsque ad materiam primam, idem est, quod spoliari materiam primam omni

ni forma, tàm substantiali, quàm accidentali quando fit generatio. Et inquirimus an tollatur à materia omnis forma, tàm substantialis, quàm accidentalis quando aliqua de nouo introducitur, quod alijs verbis etiam inquiri solet, an, videlicet, eadem accidentia, quæ erant in corrupto maneant in genito. Et quidem de resolutione omnis formæ substantialis in præsenti non tractamus, sed supponimus totaliter spoliari materiam forma substantiali, quando fit generatio; eo quòd in composito non sunt plures formæ substantiales, vt ostendemus in q. 1. de anima; vnde exclusa vna forma substantiali, vt altera introducatur, omni forma substantiali præcedente spoliatur.

De resolutione, ergo omnis formæ accidentalis difficultas est. Nam ex vna parte videtur non posse omnia accidentia corrumpi, sed in instanti generationis debere permanere, tùm quià in illo instanti debent esse dispositiones, vt reddant materiam dispositam, & determinatam ad hanc formam potius, quàm ad aliam, aliàs maneret materia indifferens, & indeterminata ad talem formam. Similiter debent manere in illo instanti accidentia, quæ se habeant tanquam virtus ipsius generantis, si generans non sit illi coniunctum, oportet enim in illo instanti procedere generationem ab aliquo effectiuè, non à generante, quia, vt supponimus, non est ibi, non à virtute generantis, vel cœli, aut alterius agentis, ibi relicta, quia virtus hæc subiectatur in re, quæ corrumpitur: ergo si desinunt omnia accidentia in illo instanti, perit etiam illa virtus: tùm etiam, quia est specialis ratio de aliquibus ac-

ci-

cidentibus quæ omninò à materia euelli non possunt, v. g. quantitas, quæ sequitur ipsam materiam, sicut qualitas formam, & mediante quantitate, redditur materia diuisa, & indiuiduata; constat autem in instanti generationis supponi materiam indiuiduam, & ab alijs materijs separatam: ergo habentem quantitatem per quam fit ista diuisio; quod specialiter vrget in homine, in quo quantitas non potest subiectari, nisi in sola materia, quia forma est spiritualis: ergo quantitas materiæ non euacuatur, quando producitur homo, & consequenter, neque videntur tolli alia accidentia quæ mediante quantitate subiectantur in substantia; tùm denique est difficultas de aliquibus accidentibus, quæ non videntur competere rei genitæ, nisi maneant in ipsa materia, sicut videmus in cadauere manere eandem cicatricem, eundem colorem nigrum, eadem signa, &c. Aliquando etiam manet calor intra viscera an malis mortui, qui non potest generari à suo corrumpente, præsertim quando suffocatur ab aqua, neque enim aqua potest generare calorem. Similiter, si animal sursum impulsum moriatur in aere, non cessante impulsu, non potest in cadauere generari ille nouus impulsus, quia non potest produci à generante ipsum cadauer, cum tale generans non habeat vim impulsiuam, cùm non sit viuens, ergo ista accidentia non extrahuntur ab ipsa materia; nec alia ei similia producuntur, quia non est causa à qua producantur.

Ex alia verò parte obstant duo principia satis nota apud D. Tho. scilicet, quòd accidentia subiectantur in toto, quo pereunte pereunt

 ac-

accidentia; & secundò, quòd materia recipit formam substantialem, prius quàm accidentalem, ergo, exuta forma substantiali, exuit omnia accidentia ante recepta, alias manerent aliqua recepta immediate in ipsa materia, ante formam substantialem.

Hinc est, quòd ista difficultas maximè pendet ex alia infra tractanda, quæst. 9. an, videlicet, subiectum accidentium sit sola materia, vel ipsum compositum. Qui enim tenent materiam esse immediatum subiectum accidentium, consequenter dicunt non oportere in introductione formæ substantialis resolui omnia accidentia; & ita tenet hanc sententiam P. Suarez disp. 14. Meta. sect. 3. vbi plures cit. ex antiquis, & plures etiam referuntur pro hac sententia à Cohimb. 1. de gener. cap. 4. q. 18. art. 1. præsertim ex nominalibus, vt Gabr. Ocham, Gregorius. Videri etiam potest Murcia, disp. 1. de gen. q. 5. & alij ex recentioribus.

Nihilominus sententia S. Thom est, in generatione substantiali, fieri resolutionem accidentium, ita vt nullum, quod erat in corrupto relinquatur in genito, sed de nouo producatur. Constat hoc ex ipso D. Thom. 1. p. q. 56. vbi inquit: *Impossibile est, quòd aliqua dispositio accidentalis cadat media inter corpus, & animam, vel inter quamcunque formam substantialem, & materiam suam.* Et hoc ibi probat ratione statim adducenda. Idem docet lib. 1. de gen. lect. 10. vbi inquit. *Non manere idem numero accidens, sed id, quod prius erat corrumpi per accidens corruptione subiecti, & aduenire simile accidens consequens forma de nouo adueniente.* Et videri etiam potest, quæst. de spiritualibus

libus creaturis, art. 3. ad 19. & quæst. de anima, art. 9. ad 5. Eandem sententiam communiter sequuntur Thomistæ, Caietan. Soncinas, Capreol. Bannez, & alij, quos citant, & sequuntur Cohimbr. de Generatione, cap. 4. q. 18. art. 2. Carmelit. lib. 1. de generatione disp. 3. q. 6. Fonseca 5. Met. cap. 28. q. 20. sect. 2.

Fundamentum est illud duplex principium supra insinuatum. Et quidem primum, scilicet, quòd ipsum totum, & non sola materia sit subiectum accidentium infra q. 9. probandum à nobis est: ibi videatur.

Secundum principium, quod ponitur à D. Th. vbi supra, est quia materia, licèt sit susceptiua formæ substantialis, & accidentalis, tamen ordine quodam recipit illas, eò quòd ipsæ formæ inter se ordinatæ sunt, & vna essentialiter supponit alteram, sicut gradus vegetatiuus supponit sensitiuum, & actus intellectus supponit potentiam, sic esse accidentale supponit substantiale, tanquam naturaliter illi coordinatum, & ab eo dependens, esse autem substantiale datur per formam substantialem.

Quòd vt radicitus percipiatur distinguendum est de accidentibus, quæ sunt propriæ passiones, & quæ sunt communia. Si sunt accidentia propria certum est, quòd non inhærent materiæ, neque illi vniuntur, nisi mediante forma, eò quòd non conueniunt materiæ, nisi vt dimanantia à forma, non dimanant autem à forma, nisi vt vnita materiæ, quia non dimanant ab ea, nisi vt habente esse, habet autem esse forma, quando est in materia, vel quia dependet ab illa, vel quia creatur in illa, ergo prius est forma inesse materiæ, & illi dare

esse, quàm materiam recipere accidentia dimanantia ab illa, & ita calor in igne producto non potest esse idem numero, qui erat in ligno, quando disponebatur ad ignem, quia iste dimanat à forma ignis introducta. Si verò accidentia sint communia, vel possunt dici communia, quia licèt dimanent à forma, dimanant tamen secundum gradum communem, non secundum vltimam differentiam, sicut quantitas dimanat à gradu corporis, qui est communis omnibus, tam elementis, quàm mixtis, & de his accidentibus eadem ratio est, atque de proprijs, quia, vt aduertit D.Thom. 1.p. q.76. art. 6. ad 1. sicut dantur diuersi gradus vnius, & eiusdem formæ, ita consequuntur vnumquodque genus, seu gradum sua propria accidentia. Quare ista accidentia, prout sic dimanantia, & consequuta, necessario supponunt formam in materia, vt ad eam consequantur, non verò ipsa prius ponuntur in materia, quàm forma ad quam consequuntur.

Si verò sint accidentia communia, & nullo modo dimanent à forma, sed fortuitò conueniunt alicui, & tanquam non per se connexa, adhuc talia accidentia non remanent in materia, nec illi conueniunt ante formam. Primò quidem, quia illa accidentia non determinant materiam vltimo, neque disponunt ad introductionem formæ, cum non habeant connexionem per se cum forma, ergo non est ratio, cur ponantur in materia ante formam substantialem ad quam est immediatus ordo materiæ, quia materia est potentia substantialis, & ideo immediate respicit actum substantialem. Vnde si dispositiones per se requisitæ, &

de-

determinantes materiam, non prius recipiuntur in illa, quàm forma, multo minus accidentia non per se connexa.

Deinde quia habitudo materiæ ad formam substantialem est immediata, & essentialis, antequam respiciat accidentalem, quia materia est potentia substantialis, cuius immediatum, & per se correspondens debet esse actus substantialis; ex ordine enim ad actum denominatur, & constituitur potentia. Vnde non solum materia respicit formam substantialem, tanquam principalem ordine intentionis, accidentalem, autem ordine executionis, vt Pater Suarez dicit vbi supra num. 56. sed formam substantialem respicit quasi immediatum specificatiuum, & ita debet respicere illam, vt prius attactam non solum prius intentione, sed etiam executione, quia, quod essentialiter, & primario terminat habitudinem prius attingitur in executione, quàm secundarium, quia prius essentia constituitur in executione, & non solum in intentione quam id, quod secundarium est. Et præsertim, quia accidens dependet à substantia in existendo, quia sua substantia per se existit, accidens autem inexistit, & inhæret, quod autem est prius in ordine existendi est prius ordine executionis, & non solum intentionis, executio enim respicit esse existentis, & ita cum forma substantialis det materiæ esse substantiale, consequenter dat esse in ordine, & linea existendi, quod est prius ordine inhærendi, & consequenter, si ordo executionis est ordo existendi etiam in hoc ordine debet esse prior forma substantialis, quàm accidentalis.

Et hinc, est, quòd, quia accidens dependet à

substantia secundum ordinem existentiæ , valde assimilatur dependentiæ à causa efficienti, quatenus causa efficiens præsupponit esse , vt ab ea dependeat effectus , & ideo Deus, media efficientia sua , supplere potest dependentiam actualem accidentis à substantia sustentante, quia in hoc idem potest facere efficiens , quod sustentans. Quare materia remota forma substantiali, non potest retinere accidentia , & ideo non transeunt eadem numero de corrupto ad genitum,existendo immediatè in materia .

Dices sufficere ad sustentanda accidentia esse partiale, quod habet materia, atque adeo, licèt dicat ordinem primò, & per se ad formam substantialem,adhuc sufficiens esse maneat in materia ad sustentanda accidentia præsertim,quæ dimanant ab illa , vt quantitas , vel accidentia communia .

Secundò non sequitur corrumpi accidentia licèt mutetur forma , & esse substantiale , quia subrogatur loco eius aliud æquè bene sustentans tale accidens in esse , qua ratione diximus supra materiam primam non perire adueniente noua forma , licèt mutetur eius esse,quia subrogatur aliud æquè bene præbens esse materiæ.

Ad primum respondetur , non sufficere illud esse partiale materiæ ad sustentanda accidentia , tum quia materia non habet esse partiale , sed tantum esse accipit à forma , eo quòd forma dat esse substantiale, atque adeo primum esse, quòd substat alijs, aliàs non esset substantiale , non ergo supponit aliud prius in materia ; tùm quia , dato quòd haberet esse partiale , adhuc non posset sustentare accidentia, nisi

de-

dependenter à toto, seu composito tanquam existente vt *quod*, vnde ipsa materia solum est principium sustentandi accidentia vt *quo*, remoto autem, vel destructo principio, *quod*, & non subrogato alio supplente in omnibus vices eius, principium *quo*, neque agit neque recipit. Falsum est autem, quòd quantitas dimanat à sola materia siquidem dimanat à gradu corporeitatis, quem præbet forma, & sic iuxta diuersas formas videmus variari quantitates, aliàs si eadem quantitas semper inesset materiæ, fortius, & intimius vniretur accidens materiæ, quàm forma substantialis, quæ variatur, cum tamen materia prius essentialiter respiciat formam substantialem.

Ad secundum dicitur, non subrogari accidenti aliud æquiualens, quia subiectum diuersum non potest continere idem numero accidens quod aliud subiectum, quia vna causa naturalis non continet effectus alterius totaliter etiam quoad omnem indiuiduationem; sola enim causa prima potest id totaliter continere, & supplere propter omnimodam subordinationem causæ secundæ ad primam in omni ratione entis, de quo diximus, q. 12. Physicor. & dicemus infra q. 12. Et hac ratione Deus sustentans accidens extra subiectum conseruat illud idem numero. At verò materia subrogatis diuersis formis conseruatur eadem numero, quia quælibet forma inadæquate respicitur à materia, & omnium illarum est capax, vt à qualibet conseruetur, accidens verò non respicit plura subiecta, sed adæquate ab vno sustentatur, & indiuiduatur.

Ad primum, à principio de dispositionibus

determinantibus materiam, & efficientibus generationem in vltimo instanti dicemus sequenti articulo, quia de hoc est specialis difficultas.

Ad secundum respond. quòd quantitas non sequitur materiam inhæsiue, & dimanatiue, sed solum sequitur materiam, vt est sub forma, & vt accipit ab illa gradum corporeitatis, cuius proprium accidens est quantitas, vt S. Tho. docet sup. 1. p. q. 76. Dicitur autem quantitas sequi materiam, sicut qualitas formam, tùm propter similitudinem, tùm propter generalitatem; propter similitudinem quidem, quia materia est purè passiua, similiter quantitas nullo modo est actiua; propter generalitatem autem, quia tam generalis est quantitas materiæ, sicut gradus corporeitatis, nulla autem materia reperitur, sine corporeitate, & nulla sine quantitate.

Quod verò, dicitur materiam indiuiduari per quantitatem, & debere supponi indiuiduam in instanti generationis, resp. materiam non indiuiduari per quantitatem substantialiter, sed per propriam incommunicabilitatem, quantitas autem solum concurrit, non tàm ad rationem indiuiduationis, quàm ad eius multiplicationem, & diuisionem, hæc enim fit per quantitatem, & se habet vt conditio diuidens, & requisita necessario, vt eius diuisione posita, non ab ipsa, sed à substantia, seu materia sub quantitate diuisa resulte diuersa indiuidualitas substantialis, vt dicemus inf. q. 9. agendo de principio indiuiduationis. Hanc autem quantitatem, qua indiuiduatur, & indiuiduat materia, sufficit, quòd in instanti generationis habeat,

prio-

prioritate causæ formalis à forma, prioritate dispositiuæ causæ, & materialis à materia, non verò requiritur, quòd ipsi materiæ sit coæua, eique perpetuo inhæreat, quod ibi latius explicabitur. Nec hoc habet specialem difficultatem in homine, quia, licèt forma eius entitatiuè sit spiritualis, informatiue tamen, & virtualiter est corporea, & vt *quo* quatenus præbet gradum corporeitatis à quo sequitur quantitas sicut, & alia accidentia corporea. Et sic ipsum totum, quod resultat, simpliciter est corporeum, scilicet, homo, atque adeò capax quantitatis vt *quod*, principium autem recipiendi quantitatem vt *quo* est ipsa materia, vt subest formæ, quatenus dat gradum corporeitatis.

Ad secundum respond. illa accidentia, quæ remanent in genito non esse eadem numero, quæ in corrupto, sed similia, vt expresse docet S.Th.1.de gener.lect.10.eo quòd aliquę formę habent talem symbolizationem, & affinitatem, vt perant similia accidentia pręsertim in principio suæ, generationis, quando nondum omnem suam perfectionem obtinent, & inter istas formas est facilis transmutatio, sicut embrionis in animal, animalis in cadauer, & sic cum sint formæ viales, & tendentes ad vlteriorem formam petunt similitudinem in accidentibus.

Aliquando autem generans producit accidens simile ei, quod erat in corrupto propter necessitatem materiæ ex qua fit generatio. Pro quo notandum est, quòd formæ, quæ generantur, aut quando de nouo fit augmentatio, vel nutritio, licèt accidentia propria, siue proprias passiones non habeant ex materia, multa tamen accidentia communia sortiuntur ex determina-

natione materiæ, in quam introducitur forma, quia accidentia communia non emanant à forma, sed à generante præbente illa, iuxta occurrentem materiam, & circumstantias, sicut patet, quòd à generante præbetur vbi, & situs etiam cum aliquid generatur extra proprium locum tanquam accidens commune, & mutabile; cum autem generans ita agat in passum quòd etiam repatitur ab illo vt infra dicemus q. 5. nec perfectè vincit passum in omnibus, oportet quòd in ipso genito producantur accidentia aliqua à generante non absolute vt est in se, sed vt modificato, & temperato per reactionem passi, ab illo enim determinatur generans ad producendum aliquas qualitates quas ex se solum non produceret, vnde quando aqua, vel ignis, aut ferrum interficit animal, & generatur forma cadaueris, siue ab ipsis, siue à cœlo, vt à principali agente, tunc illa accidentia communia producuntur, quæ iuxta passi resistentiam, aut exigentiam, generans potest producere, & ita aliquando producitur calor in visceribus animalis, licèt ab agente frigido introducatur forma cadaueris, eò quòd illud agens frigidum licèt per se, & directè solum producat frigus, tamen vt repatitur à calido, quando interficit animal imbuitur qualitatibus calidi, & sic etiam aliquid caloris producit cum forma cadaueris: aliquando verò talis calor producitur per antiperistasim, seu circumobsistentiam contrarij & à cælo, vt introducente formam cadaueris, tanquam à causa per se. Quid sit aniperistasis dicemus q. 5. Et eadem ratione videmus nutritiuam generare aliquando alimentum cum alienis

qua-

qualitatibus, & nociuis propter repassionem à materia, quæ suis qualitatibus imbuit nutritionem, & similiter generari animal cum alijs qualitatibus, licèt semen sit bonum propter infectionem sanguinis, qui est materia. Sic ergo agens, seu generans non solum considerandum est quid possit generare ex se, sed quid possit iuxta modificationem, quam habet ex resistentia passi, seu reactione, & secundum virtutem, quam inde participat, & similiter secundum virtutem, quam habet à cœlo, & ab alijs circumstantibus à quibus omnibus determinatur, vel accipit vim producendi aliqua accidentia communia iuxta exigentiam materiæ in qua operatur, atque adeò potest generare similem colorem, cicatricem, & similiter impulsum, & alia similia non vi sua de nouo impellendo, sed continuando impulsum quatenus ex corpore impulso generatur cadauer, & ita virtus impressa ab impellente ipsi animali, quod corrumpitur cum in corrumpente non inueniat dispositionem contrariam, à qua extinguatur determinat ipsum corrumpens, & communicat illi vim continuandi similem impulsum in cadauere. Nec obstat, quòd sensus nullam in hoc sentit mutationem, nec enim ad sensum pertinet iudicare de mutatione indiuiduali, quæ fit ex sola corruptione subiecti, quando subrogatur illi accidens eiusdem speciei, sed tunc, quando alteratur, & mutatur accidens sine alterius similis subrogatione.

Sed adhuc obijcies D. Thom. 4. cont. Gent. cap. 81. dicentem, *quòd materia hominis post eius mortem, quæ tali formæ fuit subiecta manet sub eisdem dimensionibus ex quibus habebat,*

bat, vt esset materia indiuidualis, ergo non denudatur materia omni accidente saltem quantitate, per quam sigillatur, & determinatur, vt sit hæc indiuidua materia. *Et confirmatur*, quia dispositiones antecedentes nō habent contrarium à quo corrumpantur; non per subsequentes, siquidem sunt eiusdem rationis cum illis, ergo manent. Nec dici potest, quòd per desitionem subiecti desinunt; nam contra est, quia dispositio vltima, cùm annexa sit ipsi formæ genitæ, non corrumpitur per eius destructionem, cùm potius tunc generetur; dispositio autem infra vltimam est compatibilis cum subiecto corrumpendo, ergo non desinit ex sola desitione subiecti, sed à contrario hoc autem non datur, quia vltima dispositio non est contraria illi antecedenti, quæ est infra vltimam, sed est eiusdem speciei, v. g. calor vt octo cum calore vt septem.

Respond. D.Th. intelligi, quòd manet materia cum eisdem dimensionibus radicaliter, quatenus materia est radix earundem dimensionum, non formaliter, quia non manet eadem quantitas, nec sub eadem forma, manet tamen in materia ordo ad eandem formam, idest ad animam, vt recuperandam per resurrectionem diuinitùs, & sic manet eadem dimensio radicaliter. Quod confirmat ibidem S. Tho. dicens, quòd corporeitas est duplex, alia substantialis, scilicet ratio corporis de genere substantiæ, quæ non est aliud, quàm ipsa forma, alia accidentalis, quæ est species quantitatis quæ est corpus. Et de hac subdit S. Thom. *Quòd licèt cedat in nihilum corpore humano corrupto, tamen non impedit quòd idem homo numero re-*

re-

resurgat, quia manet eadem corporeitas, eadem manente forma hominis. Sentit ergo D. Tho. quòd non manet eadem dimensio quantitatiua in materia hominis, sed idem ordo ad formam humanam vnde habebit easdem dimensiones, quia habebit eandem corporeitatem. Alia loca D. Tho. ex q. 7. & 9. tertiæ partis explicàbimus articulo sequenti.

Ad confirm. respond. dispositiones antecedentes non corrumpi ab vltima dispositione directè tanquam à contrario, sed indirectè, & per accidens, quia introducunt formam incompossibilem præcedenti, & consequenter destruitur subiectum talium dispositionum antecedentium, & sic ipsæ desinunt ad desitionem subiecti in quo erant: non est autem inconueniens, quòd per accidens, & indirectè aliquid corrumpatur à suo simili, destructo fundamento eius, cui innitebatur.

ARTICVLVS VII.

Quomodo vltima dispositio causetur, vel causet generationem substantialem?

SVpposita sententia in articulo præcedenti explicata, quòd forma introducitur in materiam denudatam omni forma, tàm substantiali, quâm accidentali, duplex vrget difficultas in præsenti articulo pertractanda. Primò, quomodo vltima dispositio possit causari ad modum, quo cæteræ antecedentes causatæ sunt, aliæ enim in ipso subiecto, quod corrumpitur introducuntur, vltima autem dispositio, si in ipso subiecto causaretur, cum ipso

corrumperetur, & sic non coniungeretur formæ substantiali, quæ de nouo generatur. Si autem producitur vltima dispositio in subiecto, quod de nouo generatur, tunc non produceretur per alterationem, sicut cæteræ antecedentes, & sic non continuabitur cum illis, & consequenter non erit causa corrumpendi formam, & disponendi materiam vltimatè ad introductionem formæ, siquidem non existit in subiecto ante generationem formæ substantialis, & consequenter non expellit formam corruptam, neque materiam ipsam disponit vt recipiat formam de nouo; siquidem post ipsam formam talis dispositio conuenit subiecto, quidquid autem infra talem dispositionem est compatitur cum forma corrupta, & sic non expellit illam.

Secunda difficultas est, quomodo vltima dispositio possit causare formam, quæ de nouo generatur, siue effectiuè, siue materialiter, siquidem dispositio illa transit cum subiecto quod corrumpitur, cum in solà materia nuda non remaneat, supposita sententia explicata articulo præcedenti, & infra quæst. 9. explicanda, quòd accidentia non subiectantur immediatè in materia prima, & sic non transeunt de corrupto ad genitum, ex quo fit, quòd vltima dispositio non potest materialiter determinare materiam, siquidem non inhæret, nec afficit illam. Similiter etiam non potest effectiuè attingere ipsam formam, quia consequitur post ipsam in subiecto, ergo non potest effectiuè illam generare, & sic generabitur forma à dispositione remota effectiuè, quæ est minor ipsa vltima, quod stare non potest, quia com-

compatitur cum forma corrupta, nec habet perfectam, & vltimam virtutem, quæ vltimo ordinetur, & connectatur cum forma genita, ergo non potest in illam influere effectiue.

Et vrgetur amplius, quia si vltima dispositio non efficitur à generante in subiecto corrumpendo, sed in ipsa re genita, ergo in instanti generationis prius efficietur ipsa forma substantialis, & mediante ipsa emanabit vltima dispositio tanquam accidens illius, ergo non est virtus efficiens ipsius generantis respectu formæ substantialis, cum potius ab ipsa forma emanet. Similiter in instanti generationis debet præsupponi materia præparata, & disposita, vt introducatur forma, sed tunc materia denudatur omni accidenti, & dispositione, ergo omni effectu formali accidentis disponentis, & determinantis materiam, ergo non remanet materia determinata, & disposita neque formaliter, neque virtualiter; non formaliter, quia nulla forma disponens tunc est; non virtualiter, quia nulla alia forma remanet in cuius virtute contineatur illa dispositio, nisi solum quædam connotatio extrinseca, quod immediate antea fuerit dispositio non vltima, quia vltima non fuit in tali subiecto; hoc autem non sufficit, vt materia dicatur intrinsece, & realiter determinata, & disposita.

Denique est generalis difficultas quomodo in illo instanti dispositiones possint operari effectiue, quia præcedentes tunc non sunt, sed desinunt esse, subsequentes autem efficiuntur tunc, ergo non efficiunt ipsam generationem. Et dato, quòd tunc existant, non possunt agere effectiue in subiectum in quo sunt, vt do-

cet

ret S. Thom. 1. 2. quæst. 85. art. 1. ad 4. Nec ipsum subiectum agit per illas, quia aliàs eadem pars ageret, & pateretur, esset mouens, & mota.

Difficultates istæ parum vrgent eos, qui tenent accidentia subiectari in materia immediatè, & consequenter ea, quæ sunt in corrupto posse manere in genito, & sic facile concedunt dispositionem vltimam immitti à generante in ipsam materiam, quando est sub forma corrupta, & si sic; præparare materiam per dispositioné vltimam, quam habet ante formam, & consequenter ab ipsa forma non dimanare vltimam dispositionem, pro qua sententia plures citantur à P. Suarez disp. 14. metaph. sect. 3. Cæterũ, quia multi alij existimant subiectari quidem accidentia in materia sola, præsupponendo tamen prius vnionem ad formam substantialem vt Conimb. 1. de generatione cap. 4. q. 4. & probabile reputat Suarez loco citato num. 37. & 40. & 60. ideo adhuc locus est in hac sententia, vt dicatur, dispositionem vltimam non dari in materia ante formam substantialem, sed ab ipsa forma dimanare. Vnde ipse P. Suarez tomo 3. de gratia lib. 8. cap. 13. num. 10. licèt dicat esse probabilius dispositionem antecedentem non perire in instanti generationis, sed manere in genito, ibique consummari in ratione dispositionis vltimæ, oppositum tamen admittit, vt probabile, sed dicit, quòd in ea sententia oportet respondere, quòd vel vltima dispositio non præparat materiam, sed forma recipitur in materia immediatè, hoc ipso quòd denudatur omni forma, vel si præparat materiam ipsa prout præparans non est à for-

à forma, sed à generante.

Reducitur ergo difficultas ad hoc, an vltima dispositio procedat à forma genita quasi effectiue, & dimanatiue, & tamen præparet, & disponat ipsam materiam, an verò si præparat materiam non procedat ab ipsa forma, sed ab ipso generante, vel denique, an vltima dispositio nullo modo præparet materiam ad formam, sed introducatur in nuda materia, dispositio autem vltima sequatur formam, tanquam dispositio ornans non præparans, & determinans materiam ad talem formam. Quòd si vltima dispositio vtrumque habet, scilicet, determinare materiam, & consequi ad formam, restat videre quomodo id faciat in instanti generationis, & præsertim an dispositio vltima habeat esse virtus effectiua generantis in illo instanti.

Dico ergo primo siue accidentia subiectentur in sola materia, siuè in toto composito, dispositio vltima nunquam est simul cum forma, quæ corrumpitur, sed cum illa, quæ generatur. Hæc conclusio tanquam certa in hac difficultate statuenda est. Et probatur quia dispositio vltima expellit formam oppositam à materia, quia vt dicit D. Thom. q. 28. de verit. art. 8. ad vltimum, per calorem in summo expellitur forma aquæ, & ita non sunt simul. Et patet, quia hæc expulsio fit per incompossibilitatem dispositionis vltimæ cum forma corrupta, omnes enim dispositiones antecedentes tendunt ad expulsionem, & corruptionem formæ, & ideo opponuntur, & contrariantur illi, ergo vltima dispositio est illa, quę vltimo postponitur, & sic incompossibilis est cum tali forma,

ma,

ma, ſiquidem non reſtat alia vlterior, quæ ad expulſionem eius faciat, ergo non eſt ſimul cum tali forma, quia incompoſſibilitatem habet cũ illa: Vndè, etiam ſi accidentia recipiantur in ſola materia, tamen, quia non poteſt habere ſimul oppoſitas, & incompoſſibiles formas, non poteſt ſimul habere diſpoſitionem vltimam, & formam corruptam. Et ſicut forma genita, vt formaliter expellat corruptam non requiritur, quòd ſimul cum illa ſit in materia, aliàs duæ formæ eſſent in illa, ſed ſufficit, quòd coniungatur illi per ſucceſſionem, & expulſionem non per ſimultatem, ita vt diſpoſitio vltima expellat diſpoſitiue formam curruptam non requiritur, quòd ſimul exiſtat cum ea, ſed quòd ſuccedat illi expellendo non ſimul exiſtendo. Quòd autem diſpoſitio vltima ſit ſimul cum forma genita affirmat D. Tho. q. citat. de verit. art. 7. ad 11. dicens: *Quòd calor conſummatus ſimul introducitur cum forma ignis.* Et ſumitur ex dictis, quia illa vltima diſpoſitio ſicut eſt incompoſſibilis cum forma corrupta, ita eſt compoſſibilis, & connexa cum forma genita, ergo ſimul eſt cum illa, nec enim materia datur aliquando ſine aliqua forma ſubſtantiali, cum qua ſit illa accidentalis.

Dico ſecundò, Diſpoſitio vltima bene compatitur hæc duo, ſcilicet, quòd præparet materiam ad formam terminatiue, & conſummate; quod eſt, non ſolum dari ad ornatum, ſed ad præparationem materiæ ergà formam, & ſimiliter, quòd talis diſpoſitio cauſetur à forma in ordine cauſæ formalis, & ſecundum dependentiam in eſſe. Vtrumque affirmat D. Th. q. 28. de verit. art. 8. in fine corporis, & in 4. diſtinct.

ſtinct. 17. q. 1. art 4. q. 1. & 2. & art. 5. q. 3. vbi affirmat *diſpoſitionem vltimam eſſe effectum formæ in genere cauſæ formalis, & tamen præcedere ipſam in genere cauſæ materialis*. Sed præſertim videri poteſt D. Tho. in 3. d. 13. q. 3. art. 1. vbi diſtinguit triplex genus diſpoſitionis. *Vno modo, ita quòd cadat medium inter ſubiectum & perfectionem illam quaſi inſtrumentum perfectionis illius, ſicut diaphaneitas diſponit ad lucem. Alio modo diſponit aliquid ad formam, ſicut præparando materiam ad receptionem formæ, ita, quòd præexiſtat in materia ante formam ordine fiendi non ordine eſſendi, ſicut calor diſponit ad formam ignis, non quia medium cadit inter formam, & materiam, ſed materia appropriatur ad formam ignis per aduentum caloris. Tertiò modo aliquid diſponit ad perfectionem aliquam ſicut quod facit ad bonitatem, & decentiam perfectionis ſicut decor perſonæ facit ad dignitatem regiam*. Ecce S. Tho. diſtinguit diſpoſitionem præparantem materiam ad formam à diſpoſitione ornante, & conducente ad decentiam, & in primo ordine ponit diſpoſitionem vltimam, vt calor ad formam ignis, quæ ordine fiendi tantum præcedit, non ordine exiſtendi, ſeu vt medium exiſtens inter materiam, & formam, & conſequenter non prius exiſtens in materia, quàm forma.

Explicatur autem concluſio, oſtendendo illa duo non eſſe incompoſſibilia, ſcilicet dependere, ſeu cauſari à forma, & præparare, ſeu determinare materiam ad talem formam conſummatiuè, & terminatiuè, ſicut diſpoſitio antecedens, & alteratio ad illam præparat, & diſponit materiam inchoatiuè. Quòd patet, quia diſpo-

positio vltima v. g. calor vt octo, & est accidens connexum cum forma ignis, ab illaque dependens in esse tanquam propria passio in eius radice contenta, sicut clarè videmus, quòd ignis genitus habet calorem vt octo, tanquam proprietatem, & secundò habet calor vt octo esse eiusdem rationis, & speciei cum calore vt sex, vel septem qui ante instans, generationis disponebat lignum ad formam ignis, & sic dispositio vltima habet esse terminus, & consummatio caloris antecedenter disponentis. Quod S.Th. apertè fatetur in q.28. de verit. art.9. ad 10. vbi inquit: *Quòd ea quæ in instanti fiunt dicuntur fieri & factum esse, quia quatenus illud instans est terminus prioris temporis in quo fiebat, vsurpat sibi id, quod priori tempori debetur.* Ergo sentit D. Tho. quòd dispositioni vltimæ in facto esse etiam conuenit esse terminum antecedentis dispositionis, & prioris temporis, & sic eius denominationem vsurpat sibi. Igitur dispositio vltima secundum istos duos respectus, seu formalitates potest consequi ad formam, & disponere materiam in diuerso genere causæ, quia enim est accidens incompossibile cum forma præcedente, connexum autem, & subordinatum formæ genitæ tanquam proprium accidens illius, necesse est quòd ab ea dependeat, & ad eam sequatur. Quia verò est terminus, & consummatio præcedentis alterationis, per quam materia disponebatur ad formam generandam, ideò per illam vltimam dispositionem terminatiue, & consummatiuè materia disponitur, & præparatur. Et sic illa vltima dispositio terminat duplicem actionem generantis secundum diuersam for-

ma-

malitatem, ſcilicet alterationem in quantum eſt conſummatio, & terminus præcedentis alterationis, generationem autem in quantum eſt propria paſſio connexa formæ ſubſtantiali, & ſic formam ſubſtantialem conſequitur. Nec eſt nouum ad vnum effectum concurrere duas actiones ſecundum diuerſas formalitates, ſicut ſol, & homo ad generandum hominem, vel ſi datur vna tantum actio ſcilicet generatio, illa virtualiter continebit vim alterationis præcedentis cuius loco ſubrogatur complendo ipſam.

Dico tertio, Diſpoſitio vltima non eſt virtus efficienter influens in generationem ſubſtantialem neque in corruptionem formæ oppoſitæ. Eſt D. Tho.q.28.de verit, art.8. ad 5. ex his quæ ſecundo loco ponuntur, vbi inquit: *Quòd diſpoſitio non facit aliquid ad formam effectiue, ſed materialiter tantum in quantum materia per diſpoſitionem efficitur congrua ad receptionem formæ*. Et loquitur de diſpoſitione vltima. *Ratio* autem concluſionis manifeſta eſt ex dictis, quia diſpoſitio vltima cum ſit accidens non poteſt operari effectiue, niſi vt virtus recepta in aliquo ſubiecto, & vt inhærens illi, neque enim calor dicitur calefacere, ſed calidum, quia non poteſt operari forma, ſeu principium *quo* qualis eſt calor, ſeu diſpoſitio vltima niſi operante aliquo principio *quod*, ſiquidem principium *quo* eſſentialiter eſt alicuius operantis per illud, eſt enim id *quo* aliquid operatur, ergo eſſentialiter ſupponit principium *quod*. Si ergo diſpoſitio vltima operatur efficienter generationem, neceſſario id facit vt recepta in aliquo ſubiecto, ſed non

re-

recipitur in corrupto, quia desinit esse, neque in aliquo corpore circunstanti, quia illud non disponitur, neque ex illo generatur res, ergo in ipso genito vt ostensum est, quia ad eius formam consequitur, ergo non potest effectiue attingere ipsam generationem, quia non potest effectiue agere in subiectum in quo recipitur, vt dicit D. Thom. 1. 2. q. 85. art. 1. ad 4. & si posset efficere non tamen generare, quòd si recipitur in illo, vt efficiat, iam suponit esse generatum, & existens.

Si dicatur influere saltem effectiue in corruptionem formæ oppositæ, contra hoc instat D. Thom. q. 28. de verit. art. 8. in corpore, vbi ostendit gratiam non posse per actus à se eliçitos effectiue operari ad remissionem culpæ quod est corruptio formæ oppositæ, sed per informationem subiecti, informando enim expellit formam oppositam non efficiendo, & ratio est, quia efficientia non est directe ad corruptionem aliàs terminaretur per se primò ad non ens, quod est nihil efficere, sed primò, & per se terminatur ad aliquam generationem, seu ad formam, & secundariò ad corruptionem alterius, ergo, si dispositio vltima non potest effectiue concurrere ad generationem, neque effectiue influet in corruptionem.

Sed ex hac conclusione insurgit grandis difficultas, qua virtute generans, quando est absens, effectiue attingat ipsum genitum, nam dispositio vltima vt, diximus, non concurrit effectiue ad generationem dispositio autem infra vltimam non est sufficiens ad producendam formam genitam, v.g. calor vt septem ad producendam formam ignis, tùm quia non potest

test producere calorem vt octo cum sit illo inferior, ergo neque formam ignis, tùm quia illa dispositio antecedens subiectatur in ipso corrupto, quia compatitur cum eius forma, ergo in ipso instanti generationis non existit, ergo neque effectiuè operatur. Nec potest dici quòd manet virtualiter aut quòd illa dispositio antecedens continuatur cum forma genita vt significat D. Thom. 3. p. q. 8. art. 13. ad 2. dicens: *Quod dispositio quæ via generationis præcedit, naturaliter perfectionem sequitur, quam aliquis iam consequutus est sicut calor qui fuis dispositio ad formam ignis est effectus profluens à forma ignis*; & quæst. 9. art. 3. ad 1. dicit; *Quòd per calorem disponitur materia ad suscipiendam formam ignis, qua tamen adueniente calore non cessat, sed remanet quasi quidam effectus talis formæ*. Contra hoc instatur quià si ita est non fiet in generatione substantiali resolutio vsque ad materiam primam quia illa dispositio præcedens continuatur cum forma genita, & sic manet in materia, vel saltem manet aliqua virtus in qua virtualiter continetur illa dispositio, & hæc virtus aliquod accidens est. Ad hoc ergo.

Dico quarto virtus generantis, quæ effectiuè operatur vt decisa, & diffusa ab ipso generante tanquam instrumentum illius non est dispositio vltima, sed cum dispositionibus antecedentibus inuenitur, & in instanti generationis non operatur effectiuè, vt existens in subiecto corrupto, neque in subiecto genito; sed in parte propinquiori ipsi rei genitæ. Supponit hæc conclusio, quòd generans dupliciter potest se habere erga materiam ex qua gene-

 rat,

rat, vel enim est illi in distans, & immediatum immediatione suppositi, & virtus sicut ignis est proximus ligno quod comburit, & tunc virtus effectiua generantis non est nisi in ipsomet supposito generante, scilicet, calore qui est in igne. Aliquando verò generans est distans à materia ex qua generat, & solum est immediatum illi per suam virtutem sicut sol cum generat herbam, & animal quod mediante semine generat aliud, & tunc etiam datur virtus effectiua diffusa; & decisa ab ipso agente tanquam instrumentum ipsius, vt dicit S. Thom. quæst. 3. de potent. art. 11. ad 9. & alijs pluribus locis, & nos probauimus q. 12. Physic. De hac ergò virtute diffusa in absentia, vel distantia generantis procedit conclusio.

Et prima pars dicit quod non est dispositio vltima, sed cum antecedentibus ponitur. Et hoc manifestum est, quia dispositio vltima est effectus coniunctus, & annexus ipsi formæ genitæ, ita quòd non existit nisi vbi existit forma genita sicut calor vt octo non existit nisi vbi forma ignis, ergo non operatur nisi existente forma ignis, ergo non ipsam formam, seu generationem eius effectiuè attingit.

Secunda verò pars, quòd illa virtus effectiua non sit in subiecto corrupto quando operatur in instanti generationis, constat quia in illo instanti non est illud subiectum siquidem corrumpitur, ergo neque est illa virtus, quæ inhæreat illi, quod autem non est, non operatur effectiuè per se ipsum, per aliquam autem virtutem, non operatur, quià de hac erit eadem difficultas in quo subiecto sit.

Tertia pars quòd non existat in re genita tan-

tanquàm in subiecto, neque in eius materia constat ex doctrina S. Tho. 1.2. q.85. art.1. ad 4. & q.110. art.2. ad 1. & quodlib.10. art.3. ad 2. vbi statuit dispositionem, seu accidens non agere effectiuè in suum subiectum, sed formaliter actuando illud, ergo dispositio existens in re genita non potest illam generare, vt de se constat, quia sic supponeretur existens ante subiectum, & consequenter deberet esse in alio subiecto: nec potest supponi vt existens in materia, & agere effectiuè in ipsam, & ex ipsa; quia cùm accidens non possit operari nisi vt *quo*, & consequenter ipsum subiectum cui inhæret debet operari vt *quod*, idem esset dicere quòd accidens operatur effectiuè in subiectum, ac dicere quòd subiectum operatur effectiuè in se ipsum. Nihil autem se ipsum mouet effectiuè, & multò minus materia prima, quæ nullo modo est actiua, sed passiua, ergo non potest accidens existens in materia prima operari in illa effectiuè.

Quarta pars conclusionis, scilicet, quòd in casu quo generans est distans à materia quam disponit, & ex qua generat, debet assignari aliqua pars proxima, quæ per virtutem à generante decisam cum dispositionibus antecedentibus effectiuè agat in partem proximiorem, & sic fiat generatio, inde constat, quia nihil effectiuè agit in se ipsum, sed oportet distinguere agens, & passum, partem mouentem, & partem motam, ergo oportet, quòd generatio fiat agente vna parte in aliam quando ipsum generans non est ibi præsens, vt per se ipsum agat. Et hoc etiam benè notarunt Cohimb. in cap. 5. q. 9. art. 2. §. *Quare nostra*,

Et si instes quia pars proximior non habet in se dispositionem vltimam, v. g. calorem vt octo, sed aliquid infra illum, aliàs esset in ea ignis genitus, & non solùm virtus ad ignem generandum, ergo non potest talis virtus inferior producere dispositionem vltimam effectiuè. *Respond.* quòd illa virtus licèt entitatiuè, & formaliter sit infra calorem vt octo, & infra dispositionem vltimam, virtualiter tamen in quantum instrumentum generantis, à quo est decisa talis virtus habet vim ad attingendum effectiuè formam substantialem rei genitæ, & ipsam dispositionem vltimam illius. Et hoc sumitur ex D.Thom.1.p.q.76. art.4. ad 4. dicente. *Quod in mixto manent qualitates propriæ elementorum, licèt remissæ, in quibus est virtus formarum elementorum*; censet ergo, quòd etiam infra calorem, vt octo potest virtualiter manere vis formæ generantis. Itaque calor qui est infra gradum caloris, vt octo non potest per modum causæ principalis producere nisi calorem vt octo, si tamen consideretur, non solùm vt calor, sed vt calor virtuosus, idest, vt deriuatus ab igne tanquam instrumentum eiùs ad producendum substantiam similem sibi, & consequenter calorem vt octo, sic operatur illum instrumentaliter non principaliter. Quòd si absente, vel destructo generante, virtus illa debilior, & perfectior facta sit, aut egressa fuerit, quàm vt possit producere substantiam, si eam producit, id fiet virtute causæ superioris, scilicet cœli, vel causæ primæ supplentis, quod deest de virtute generantis, & sic plures formæ inanimatæ quandoque producuntur à cœlo, vt quando cadauer generatur

tur ex iugulatione, vel ex suffocatione, ferrum enim non est productiuum directè formæ cadaueris, sed ferri: tamen tollendo dispositiones vitales, v.g. calorem qui est in sanguine relinquit locum cœlo, vt introducat formam cadaueris. Quid autem, sit in virtute illa, quæ est quædam qualitas, esse virtutem substantiæ explicauimus q. 12. Phys. quòd non est aliquid superadditum qualitati, sed tantùm ab ipsa substantia esse deriuatam, & aliquid illius in ordine ad producendum similem substantiam.

Cæterùm in generatione viuentium specialis difficultas est, quomodo distingatur pars efficiens, & pars effecta, eò quòd viuens, non generatur successiuè à parte in partem, sicut inanimata, sed organizato corpore, & integrè disposito tota generatio in instanti perficitur, ideò non apparet, quomodo à parte vicina procedat ipsa forma viuentis, & vltima eius dispositio.

Sed resp. ex doctrina D.Th. 1.p.q.118.art.1. ad 3. & 4. de potent. art. 11. præsertim ad 8. vbi docet, quòd virtus actiua seminis non est in toto semine, sed in spiritibus qui in ipso semine includuntur, in quo etiam spiritu est aliquis calor ex virtute corporum cœlestium, quorum virtute agunt ista inferiora, & istæ partes spirituosæ seminis agunt in alias, quæ se habent, vt materia, & formant illas, & licèt materia illa corpulenta ex qua fit generatio animalium varietur per diuersas formas, quas vocamus formas embrionis, vsque ad perfectæ formæ introductionem, non tamen destruitur illa pars spirituosa in qua est virtus actiua seminalis, nec mutatur vt dicit S. Th. solutione illa ad 8.

præcedenti art. citatis, & cum calor adueniens per introductionem formæ profluat ab ipsa forma vt eisdem locis, quæ in contrarium citantur affirmat D. S. non potest loqui de eodem numero calore, quia hic non potest profluere à forma introducta, qui antea præcesserat in subiecto.

Ad difficultates à principio positas respond. ex dictis. Ad 1. dicimus solam alterationem quæ præcedebat in subiecto corrupto non producere vltimam dispositionem nisi interueniente, & adiuuante generatione, quæ producit formam substantialem, & dispositionem vltimam vtili annexam, & vt terminum alterationis præcedentis, & secundùm respectum ad formam ad quam sequitur, est posterior illa; secundùm, verò quòd terminat alterationem præcedentem, & consummat illam in eodem ordine accidentis, sic fungitur officio dispositionis tanquam terminus, & consummatio eius quæ præcedebat, & quatenus consummat, & virtualiter continet præcedentem dispositionem, virtualiter dicitur præcedere.

Ad secundam difficultatem respond. vltimam dispositionem, non causare effectiuè formam ad quam disponit, neque se habere vt virtutem generantis, sed solùm vt dispositionem cum duplici respectu, primo ad formam genitam, vt illi annexam per modum propriæ passionis, secundo ad dispositiones antecedentes quarum est consummatio, & terminus, & secundùm primum respectum subsequitur formam, secundùm posteriorem antecedit non duratione, sed natura, & causalitate, vt dictum est.

Ad

Ad probationes contra hoc. Ad 1. de efficientia resp. quòd virtus effectiua generantis non conuenit dispositioni vltimæ formali, sed dispositioni antecedenti, vt est virtus substantiæ generantis respiciens formam substantialem producendam, & ordinata ad illam, & consequenter ad dispositionem vltimam, quæ ipsam concomitatur, & ita vltima dispositio formalis est terminus, seu effectus virtutis generantis, non virtus efficiens rei genitæ. Nisi dicamus, quòd dispositio antecedens, & infra vltimam, in quantum est virtus substantiæ generantis est etiam dispositio vltima non formaliter, sed virtualiter quatenus virtute illam continet, sicut, & formam substantialem.

Ad aliam probationem, ex parte præparationis materiæ respondetur, quòd vltima dispositio præparat materiam consummatiuè, & terminatiuè, seu in facto esse, ita quòd vsque ad instans generationis exclusiuè supponit materiam præparatam in fieri, & tendentiam per dispositiones antecedentes, in illo autem instanti introducitur forma in materiam concomitanter præparatam per illam dispositionem vltimam, quatenus terminus est, & consummatio dispositionum antecedentium, & illis coordinatur, & sic habet vim illarum tanquam terminus in quo consummantur, & sub hac ratione etiam habet vim causalitatis materialis, & præcedentiæ ad formam, sicut habebant dispositiones antecedentes. Ipsa autem forma secundùm respectum, & causalitatem formalem, quia informat materiam, intelligitur respicere materiam secundùm entitatem nudam materiæ, id est vt substantialiter informabilem,

positio vltima v. g. calor vt octo, & est accidens connexum cum forma ignis, ab illaque dependens in esse tanquam propria passio in eius radice contenta, sicut clarè videmus, quòd ignis genitus habet calorem vt octo, tanquam proprietatem, & secundò habet calor vt octo esse eiusdem rationis, & speciei cum calore vt sex, vel septem qui ante instans, generationis disponebat lignum ad formam ignis, & sic dispositio vltima habet esse terminus, & consummatio caloris antecedenter disponentis. Quod S.Th. apertè fatetur in q.28. de verit. art.9. ad 10. vbi inquit: *Quòd ea quæ in instanti fiunt dicuntur fieri & factum esse, quia quatenus illud instans est terminus prioris temporis in quo fiebat, vsurpat sibi id, quod priori tempori debetur.* Ergo sentit D. Tho. quòd dispositioni vltimæ in facto esse etiam conuenit esse terminum antecedentis dispositionis, & prioris temporis, & sic eius denominationem vsurpat sibi. Igitur dispositio vltima secundum istos duos respectus, seu formalitates potest consequi ad formam, & disponere materiam in diuerso genere causæ, quia enim est accidens incompossibile cum forma præcedente, connexum autem, & subordinatum formæ genitæ tanquam proprium accidens illius, necesse est quòd ab ea dependeat, & ad eam sequatur. Quia verò est terminus, & consummatio præcedentis alterationis, per quam materia disponebatur ad formam generandam, ideò per illam vltimam dispositionem terminatiue, & consummatiuè materia disponitur, & præparatur. Et sic illa vltima dispositio terminat duplicem actionem generantis secundum diuersam for-

ma-

malitatem, ſcilicet alterationem in quantum eſt conſummatio, & terminus præcedentis alterationis, generationem autem in quantum eſt propria paſſio connexa formæ ſubſtantiali, & ſic formam ſubſtantialem conſequitur. Nec eſt nouum ad vnum effectum concurrere duas actiones ſecundum diuerſas formalitates, ſicut ſol, & homo ad generandum hominem, vel ſi datur vna tantum actio ſcilicet generatio, illa virtualiter continebit vim alterationis præcedentis cuius loco ſubrogatur complendo ipſam.

Dico tertio, Diſpoſitio vltima non eſt virtus efficienter influens in generationem ſubſtantialem neque in corruptionem formæ oppoſitæ. Eſt D. Tho. q. 28. de verit. art. 8. ad 5. ex his quæ ſecundo loco ponuntur, vbi inquit: *Quòd diſpoſitio non facit aliquid ad formam effectiue, ſed materialiter tantum in quantum materia per diſpoſitionem efficitur congrua ad receptionem formæ*. Et loquitur de diſpoſitione vltima. *Ratio* autem concluſionis manifeſta eſt ex dictis, quia diſpoſitio vltima cum ſit accidens non poteſt operari effectiue, niſi vt virtus recepta in aliquo ſubiecto, & vt inhærens illi, neque enim calor dicitur calefacere, ſed calidum, quia non poteſt operari forma, ſeu principium *quo* qualis eſt calor, ſeu diſpoſitio vltima niſi operante aliquo principio *quod*, ſiquidem principium *quo* eſſentialiter eſt alicuius operantis per illud, eſt enim id *quo* aliquid operatur, ergo eſſentialiter ſupponit principium *quod*. Si ergo diſpoſitio vltima operatur efficienter generationem, neceſſario id facit vt recepta in aliquo ſubiecto, ſed non

re-

recipitur in corrupto, quia desinit esse, neque in aliquo corpore circunstanti, quia illud non disponitur, neque ex illo generatur res, ergo in ipso genito vt ostensum est, quia ad eius formam consequitur, ergo non potest effectiue attingere ipsam generationem, quia non potest effectiue agere in subiectum in quo recipitur, vt dicit D. Thom. 1. 2. q. 85. art. 1. ad 4. & si posset efficere non tamen generare, quod si recipitur in illo, vt efficiat, iam suponit esse generatum, & existens.

Si dicatur influere saltem effectiue in corruptionem formæ oppositæ, contra hoc instat D. Thom. q. 28. de verit. art. 8. in corpore, vbi ostendit gratiam non posse per actus à se elicitos effectiue operari ad remissionem culpæ quod est corruptio formæ oppositæ, sed per informationem subiecti, informando enim expellit formam oppositam non efficiendo, & ratio est, quia efficientia non est directe ad corruptionem aliàs terminaretur per se primò ad non ens, quod est nihil efficere, sed primò, & per se terminatur ad aliquam generationem, seu ad formam, & secundariò ad corruptionem alterius, ergo, si dispositio vltima non potest effectiue concurrere ad generationem, neque effectiue influet in corruptionem.

Sed ex hac conclusione insurgit grandis difficultas, qua virtute generans, quando est absens, effectiue attingat ipsum genitum, nam dispositio vltima vt, diximus, non concurrit effectiue ad generationem dispositio autem infra vltimam non est sufficiens ad producendam formam genitam, v.g. calor vt septem ad producendam formam ignis, tùm quia non potest

test producere calorem vt octo cum sit illo inferior, ergo neque formam ignis, tùm quia illa dispositio antecedens subiectatur in ipso corrupto; quia compatitur cum eius forma, ergo in ipso instanti generationis non existit, ergo neque effectiuè operatur. Nec potest dici quòd manet virtualiter aut quòd illa dispositio antecedens continuatur cum forma genita vt significat D. Thom. 3. p. q. 8. art. 13. ad 2. dicens: *Quod dispositio quæ via generationis præcedit, naturaliter perfectionem sequitur, quam aliquis iam consequutus est sicut calor qui fuit dispositio ad formam ignis est effectus profluens à forma ignis*; & quæst. 9. art. 3. ad 1. dicit; *Quòd per calorem disponitur materia ad suscipiendam formam ignis, qua tamen adueniente calore non cessat, sed remanet quasi quidam effectus talis formæ*. Contra hoc instatur quià si ita est non fiet in generatione substantiali resolutio vsque ad materiam primam quia illa dispositio præcedens continuatur cum forma genita, & sic manet in materia, vel saltem manet aliqua virtus in qua virtualiter continetur illa dispositio, & hæc virtus aliquod accidens est. Ad hoc ergo.

Dico quarto virtus generantis, quæ effectiuè operatur vt decisa, & diffusa ab ipso generante tanquam instrumentum illius non est dispositio vltima, sed cum dispositionibus antecedentibus inuenitur, & in instanti generationis non operatur effectiuè, vt existens in subiecto corrupto, neque in subiecto genito, sed in parte propinquiori ipsi rei genitæ. Supponit hæc conclusio, quòd generans dupliciter potest se habere erga materiam ex qua gene-

rat, vel enim est illi in distans, & immediatum immediatione suppositi, & virtus sicut ignis est proximus ligno quod comburit, & tunc virtus effectiua generantis non est nisi in ipsomet supposito generante, scilicet, calore qui est in igne. Aliquando verò generans est distans à materia ex qua generat, & solum est immediatum illi per suam virtutem sicut sol cum generat herbam, & animal quod mediante semine generat aliud, & tunc etiam datur virtus effectiua diffusa, & decisa ab ipso agente tanquam instrumentum ipsius, vt dicit S. Thom. quæst. 3. de potent. art. 11. ad 9. & alijs pluribus locis, & nos probauimus q. 12. Physic. De hac ergò virtute diffusa in absentia, vel distantia generantis procedit conclusio.

Et prima pars dicit quod non est dispositio vltima, sed cum antecedentibus ponitur. Et hoc manifestum est, quia dispositio vltima est effectus coniunctus, & annexus ipsi formæ genitæ, ita quòd non existit nisi vbi existit forma genita sicut calor vt octo non existit nisi vbi forma ignis, ergo non operatur nisi existente forma ignis, ergo non ipsam formam, seu generationem eius effectiuè attingit.

Secunda verò pars, quòd illa virtus effectiua non sit in subiecto corrupto quando operatur in instanti generationis, constat quia in illo instanti non est illud subiectum siquidem corrumpitur, ergo neque est illa virtus, quæ inhæreat illi, quod autem non est, non operatur effectiuè per se ipsum, per aliquam autem virtutem, non operatur, quià de hac erit eadem difficultas in quo subiecto sit.

Tertia pars quòd non existat in re genita

tan-

tanquàm in subiecto, neque in eius materia constat ex doctrina S. Tho. 1.2. q. 85. art. 1. ad 4. & q. 110. art. 2. ad 1. & quodlib. 10. art. 3. ad 2. vbi statuit dispositionem, seu accidens non agere effectiuè in suum subiectum, sed formaliter actuando illud, ergo dispositio existens in re genita non potest illam generare, vt de se constat, quia sic supponeretur existens ante subiectum, & consequenter deberet esse in alio subiecto: nec potest supponi vt existens in materia, & agere effectiuè in ipsam, & ex ipsa, quia cùm accidens non possit operari nisi vt *quo*, & consequenter ipsum subiectum cui inhæret debet operari vt *quod*, idem esset dicere quòd accidens operatur effectiuè in subiectum, ac dicere quòd subiectum operatur effectiuè in se ipsum. Nihil autem se ipsum mouet effectiuè, & multò minus materia prima, quæ nullo modo est actiua, sed passiua, ergo non potest accidens existens in materia prima operari in illa effectiuè.

Quarta pars conclusionis, scilicet, quòd in casu quo generans est distans à materia quam disponit, & ex qua generat, debet assignari aliqua pars proxima, quæ per virtutem à generante decisam cum dispositionibus antecedentibus effectiuè agat in partem proximiorem, & sic fiat generatio, inde constat, quia nihil effectiuè agit in se ipsum, sed oportet distinguere agens, & passum, partem mouentem, & partem motam, ergo oportet, quòd generatio fiat agente vna parte in aliam quando ipsum generans non est ibi præsens, vt per se ipsum agat. Et hoc etiam benè notarunt Conimb. in cap. 5. q. 9. art. 2. §. *Quare nostra*,

Et si instes quia pars proximior non habet in se dispositionem vltimam, v. g. calorem vt octo, sed aliquid infra illum, aliàs esset in ea ignis genitus, & non solùm virtus ad ignem generandum, ergo non potest talis virtus inferior producere dispositionem vltimam effectiuè. *Respond.* quòd illa virtus licèt entitatiuè, & formaliter sit infra calorem vt octo, & infra dispositionem vltimam, virtualiter tamen in quantum instrumentum generantis, à quo est decisa talis virtus habet vim ad attingendum effectiuè formam substantialem rei genitæ, & ipsam dispositionem vltimam illius. Et hoc sumitur ex D. Thom. 1. p. q. 76. art. 4. ad 4. dicente: *Quod in mixto manent qualitates propriæ elementorum, licèt remissæ, in quibus est virtus formarum elementorum*; censet ergo, quòd etiam infra calorem, vt octo potest virtualiter manere vis formæ generantis. Itaque calor qui est infra gradum caloris, vt octo non potest per modum causæ principalis producere nisi calorem vt octo, si tamen consideretur, non solùm vt calor, sed vt calor virtuosus, idest, vt deriuatus ab igne tanquam instrumentum eius ad producendum substantiam similem sibi, & consequenter calorem vt octo, sic operatur illum instrumentaliter non principaliter. Quòd si absente, vel destructo generante, virtus illa debilior, & perfectior facta sit, aut egressa fuerit, quàm vt possit producere substantiam, si eam producit, id fiet virtute causæ superioris, scilicet cœli, vel causæ primæ supplentis, quod deest de virtute generantis, & sic plures formæ inanimatæ quandoque producuntur à cœlo, vt quando cadauer generatur

tur ex iugulatione, vel ex suffocatione, ferrum enim non est productiuum directè formæ cadaueris, sed ferri : tamen tollendo dispositiones vitales, v.g. calorem qui est in sanguine relinquit locum cœlo, vt introducat formam cadaueris. Quid autem, sit in virtute illa, quæ est quædam qualitas, esse virtutem substantiæ explicauimus q. 12. Phys. quòd non est aliquid superadditum qualitati, sed tantùm ab ipsa substantia esse deriuatam, & aliquid illius in ordine ad producendum similem substantiam.

Ceterùm in generatione viuentium specialis difficultas est, quomodo distingatur pars efficiens, & pars effecta, eò quòd viuens, non generatur successiuè à parte in partem, sicut inanimata, sed organizato corpore, & integrè disposito tota generatio in instanti perficitur, ideò non apparet, quomodo à parte vicina procedat ipsa forma viuentis, & vltima eius dispositio.

Sed resp. ex doctrina D.Th. 1.p.q.118.art.1. ad 3. & 4. de potent. art. 11. præsertim ad 8. vbi docet, quòd virtus actiua seminis non est in toto semine, sed in spiritibus qui in ipso semine includuntur, in quo etiam spiritu est aliquis calor ex virtute corporum cœlestium, quorum virtute agunt ista inferiora, & istæ partes spirituosæ seminis agunt in alias, quæ se habent, vt materia, & formant illas, & licèt materia illa corpulenta ex qua fit generatio animalium varietur per diuersas formas, quas vocamus formas embrionis, vsque ad perfectæ formæ introductionem, non tamen destruitur illa pars spirituosa in qua est virtus actiua seminalis, nec mutatur vt dicit S. Th. solutione illa ad 8.

& sic semper manet distinctio inter partes, quæ effectiuè agunt, & partes in quibus introducitur forma animalis, in illis enim partibus spirituosis, quæ spumosiores sunt non introducitur forma genita, quia ex illis non formatur fœtus, sed ex corpulentiori crassioriq; materia seminis, & sanguinis, alioquin, vt ibi argumentatur D. Tho. si partes illæ spirituosæ mutarentur, & formaretur ex illis fœtus, vt ex materia, destrueretur illa virtus seminalis, & sic non potest virtute seminis vsque ad complementum perfici generatio. Quid autem fiat de illis partibus habentibus virtutem seminis postquam forma animalis iam est introducta? Respondet D. Thom. quæst. illa 118. cit. ad 4. quod euanescente spiritu, & dissoluto semine, desinit esse illa virtus actiua, quæ erat in semine, eò quòd erat vis instrumentalis, quæ cessat producto iam effectu. Itaque resoluitur pars illa spirituosa, & euaporatur in aliquod corpus; & sic semper distinguitur pars agens à parte in quam introducitur forma. Et illa qualitas actiua seminis, licèt formaliter sit inferior ad dispositionem vltimam, non tamen virtualiter in quantum est virtus substantiæ deriuata ab ea ad agendum.

Ex quo manifestum est quomodo dispositio influat effectiuè ad introducendum formæ, vel corruptionem; constat enim ex dictis, quòd virtus effectiua influens debet esse in alia parte, vel subiecto distincto ab illo quod disponitur, & sic semper distinguitur pars mouens, & pars mota, euitaturque illud inconueniens quòd dispositio non existens in vltimo instanti, operari possit, existit enim tunc virtus operans in

par-

parte proximiori. Similiter etiam constat quomodo materia dicatur disposita, siuè à dispositione vltima, siuè ab antecedenti non per extrinsecam denominationem, sed per talem informationem; quià ante instans generationis disponitur materia quasi in fieri, & tendentia ad formam per dispositiones antecedentes, quæ subiectantur in ipso toto, quod est corrumpendum, & ipsam materiam determinant ad formam introducendam. In instanti autem generationis determinatur materia in facto esse, & consummatiuè per ipsam vltimam dispositionem, quæ non recipitur in sola materia, sed in ipso toto, quia semper est connexa cum ipsa forma, sed tamen illa dispositio habet duplicem respectum, seu officium secundùm, quòd correspondet duplici principio, scilicet, formæ genitæ ad quam consequitur, vt propria passio, & alterationi quam terminat, & consummat; & non est necesse, quòd secundùm vtrumque respectum præparet, & disponat materiam, sed sufficit quòd vt terminus alterationis est, illam disponat, non vt proprietas formæ, sed quia de facto inhæret, & existit in ipso toto, & in eius materia vt in principio *quo* recipiendi, hoc sufficit vt per realem, & intrinsecam denominationem dicatur disponere illam.

Ad illa loca D. Thom. in quibus videtur dicere, quòd calor qui erat in corrupto manet in genito. *Respond.* non loqui de eodem numero calore, sed de simili, qui ideò dicitur non cessare, quià per calorem similem continuatur, non tamen idem numero manet vt expresse dicit D. Thom. 1. de gener. lect. 10. & alijs locis

præcedenti art. citatis, & cum calor adueniens per introductionem formæ profluat ab ipsa forma vt eisdem locis, quæ in contrarium citantur affirmat D. S. non potest loqui de eodem numero calore, quia hic non potest profluere à forma introducta, qui antea præcesserat in subiecto.

Ad difficultates à principio positas respond. ex dictis. Ad 1. dicimus solam alterationem quæ præcedebat in subiecto corrupto non producere vltimam dispositionem nisi interueniente, & adiuuante generatione, quæ producit formam substantialem, & dispositionem vltimam vtilt annexam, & vt terminum alterationis præcedentis, & secundùm respectum ad formam ad quam sequitur, est posterior illa; secundùm, verò quòd terminat alterationem præcedentem, & consummat illam in eodem ordine accidentis, sic fungitur officio dispositionis tanquam terminus, & consummatio eius quæ præcedebat, & quatenus consummat, & virtualiter continet præcedentem dispositionem, virtualiter dicitur præcedere.

Ad secundam difficultatem respond. vltimam dispositionem, non causare effectiuè formam ad quam disponit, neque se habere vt virtutem generantis, sed solùm vt dispositionem cum duplici respectu, primo ad formam genitam, vt illi annexam per modum propriæ passionis, secundo ad dispositiones antecedentes quarum est consummatio, & terminus, & secundùm primum respectum subsequitur formam, secundùm posteriorem antecedit non duratioñe, sed natura, & causalitate, vt dictum est.

Ad

Ad probationes contra hoc. Ad 1. de efficientia resp. quòd virtus effectiua generantis non conuenit dispositioni vltimæ formali, sed dispositioni antecedenti, vt est virtus substantiæ generantis respiciens formam substantialem producendam, & ordinata ad illam, & consequenter ad dispositionem vltimam, quæ ipsam concomitatur, & ita vltima dispositio formalis est terminus, seu effectus virtutis generantis, non virtus efficiens rei genitæ. Nisi dicamus, quòd dispositio antecedens, & infra vltimam, in quantum est virtus substantiæ generantis est etiam dispositio vltima non formaliter, sed virtualiter quatenus virtute illam continet, sicut, & formam substantialem.

Ad aliam probationem, ex parte præparationis materiæ respondetur, quòd vltima dispositio præparat materiam consummatiuè, & terminatiuè, seu in facto esse, ita quòd vsque ad instans generationis exclusiuè supponit materiam præparatam in fieri, & tendentiam per dispositiones antecedentes, in illo autem instanti introducitur forma in materiam concomitanter præparatam per illam dispositionem vltimam, quatenus terminus est, & consummatio dispositionum antecedentium, & illis coordinatur, & sic habet vim illarum tanquam terminus in quo consummantur, & sub hac ratione etiam habet vim causalitatis materialis, & præcedentiæ ad formam, sicut habebant dispositiones antecedentes. Ipsa autem forma secundùm respectum, & causalitatem formalem, quia informat materiam, intelligitur respicere materiam secundùm entitatem nudam materiæ, idest vt substantialiter informabilem,

sic enim materia non est informabilis à forma substantiali mediante accidente, sed per se ipsam immediatè, & ità sub hoc respectu informandi solam entitatem materiæ respicit forma, non dispositiones accidentales, solum enim respicit illas, vt determinantes indifferentiam materiæ ad talem formam, & ad hoc sufficit, quòd concomitanter sit ibi dispositio in eodem instanti, dicatur autem præcedere sub respectu, & ordine causalitatis materialis in quantum terminus, & consummatio præcedentium dispositionum, quas virtualiter continet. Et ita cum instatur quomodo maneat materia præparata virtualiter ad formaliter, & in qua forma dicatur virtualiter manere illa præparatio: Respond. in re, & in ipso instanti generationis dari ipsam dispositionem vltimam anexam formæ, quæ tanquam terminus, & consummatio præcedentium dispositionum virtualiter illas continet, & continuat præparationem, & determinationem, quam illæ faciebant in materia vsque ad illud instans exclusiuè.

Ad vltimam difficultatem respond. dispositionem, quæ est virtus generantis effectiua non esse in subiecto, quod corrumpitur, nec in subiecto quod generatur, quia non agit effectiuè in subiectum in quo est inhæsiuè, vt ex D.Tho. dicitur in argumento, sed est in parte proximiori, in qua etiam inuenitur virtus generantis in eius absentia, vt satis supra ostensum est.

Caeterùm P.Suarez disp. illa Metaph. sect.3. num. 28. non quiescit cum doctrina tradita, existimatque non satisfacere illam distinctio-

nem

nem de mutua prioritate inter dispositionem; & formam; & instat contra illam, quia dispositio si est verè præparans, & non solùm ornans, ac perficiens subiectum, oportet quòd determinet, & quasi limitet capacitatem eius ad talem formam, ergo etiam determinat ipsum agens ad talem formam introducendam, ergo fieri non poterit vt talis forma effectiuè sequatur ex forma introducta. Consequentia patet, quia si dispositio fluit à forma, & forma efficitur ab agente, ergo agens non potest determinari à tali dispositione quæ producat formam, sed potius mediante forma determinatur agens ad talem dispositionem.

Confirmatur, quià illa dispositio non potest exercere causalitatem materialem, & habere prioritatem naturæ, neque respectu actionis qua fit forma, neque respectu materiæ, quam disponit. Non respectu actionis, quia illa dispositio sequitur mediante forma, ergo non potest habere causalitatem, & prioritatem respectu illius actionis, qua fit ipsa forma, si quidem quando fit forma nondum existit illa dispositio, nec est facta vt possit tunc causare. Respectu verò materiæ non potest habere istam prioritatem, quia non potest disponere materiam nisi informando illam, non autem potest informare illa dispositio materiam in illo priori, siquidem materia ante formam non informatur ab accidentibus, illud autem accidens non potest disponere nisi informando, & inhærendo, quia sine inhærentia non est, & sic, neque disponit; si autem in illo priori non disponit, cui inhæret illa dispositio; non formæ quia sequitur ad illam, & sic pro illo priori

nondum inhæret formæ. Non composito, quia præparat ad illud, non verò disponit illud, sed materiam ad illud, ei autem inhæret, quod disponit, ergo inhærebit soli materiæ, atque adeò non est necesse, quòd consequatur ad formam, sed inest materiæ ab agente.

Respond. dispositionem vltimam non determinare ipsum agens vt efficiat, sed terminare tanquam effectum eius; dicitur autem vltima dispositio determinare agens non vt virtus eius ad efficiendum, sed vt terminus dispositionis antecedentis, quæ erat virtus determinata ipsius agentis, & ab eo decisa. Deinde addo quòd agens, neque per ipsas dispositiones antecedentes quas emittit in materiam determinatur ad generandum, sed antequam illas emittat, determinatur ad generandum, & tanquam medium necessarium, & virtutem agendi emittit illas dispositiones quæ se habent, vt effectus eius, & virtus determinat ad generandum formam, & sic dispositiones istæ procedunt ab agente determinato, siquidem in virtute eius determinatè operantur. Nec obstat, quòd dispositiones antecedentes non sufficiunt determinare materiam, vel agens; non sunt enim sufficientes determinare in facto esse, & consummatiuè, benè tamen in tendentia, & inchoatiuè; & in quantum virtus sunt substantiæ generantis, etiam effectiuè.

Ad confirm. negatur antecedens. Ad probationem ex parte actionis resp. dispositionem non suscipere in se actionem qua fit forma, sed præparare materiam in facto esse, vt recipiatur in ea forma, quæ est terminus actionis, & hac ratione disponere dicitur ad actionem

in

in suo termino. Nec requiritur ad munus causæ materialis, quòd existentia præcedat, sicut in causa efficiente, sed sufficit quòd in re concomitetur, ita quòd in nulla duratione detur causa materialis sine existentia, vt in quæst. 11. Physc. probauimus. Ad probationem ex parte materiæ resp. illam dispositionem non posse disponere nisi inhærendo, & informando inhærentia, & existentia concomitante, & in re inuenta, non autem inhærentia formalizante, seu constituente formaliter omnem prioritatem, & causalitatem materiæ erga formam, vel formæ erga materiam: & ita pro illa prioritate naturæ, seu formalitate, & conceptu, quo materia intelligitur substantialiter recipere formam, non intelliguntur dispositiones informare materiam (licet de facto ibi sint) sed solùm materiam substantiale compositum cum forma constituere. Ipsa autem præparatio, & determinatio materiæ, erga talem formam solùm præsupponitur ibi concomitanter, vel antecedenter, non autem formaliter intelligitur, sed id pertinet ad aliam prioritatem, vel posterioritatem naturæ, est enim ibi antecedenter ratione dispositionum antecedentium, concomitanter autem ratione vltimæ dispositionis, quæ in facto esse illas terminat. Et sic patet ad illam interrogationem vbinam pro illo priori inhæret dispositio? Dicimus enim quòd pro illo priori formali non inhæret, quia illa prioritas non est formalitas inhærendi, sed substantialiter componendi, concomitanter verò, & in re tunc inhæret in composito vt in subiecto *quod*, & sustentante illam, in materia verò vt in subiecto *quo* recipiendi, & determi-

minabili per illas dispositiones, nec est necesse ad hoc vt inhæreat in composito quòd partim sit in forma partim in materia, sed sufficit quòd in materia vt in subiecto *quo*, & in toto composito vt in subiecto *quod*, vt latius dicemus infra quæst. 9.

QVÆSTIO SECVNDA.

De Corruptione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quomodo differat corruptio in ratione mutationis à generatione, & ab annihilatione.

VT resoluimus in 3. Phys. q. 14. & 5. Phys. q. 19. art. 1. ex Arist. motus vt distinguitur à mutatione communiter dicta, duas exigit conditiones. *Prima* ex parte subiecti quod eius subiectum sit ens in actu, idest informatum forma substantiali, non ens in potentia, quòd est materia prima, quæ tamen sufficit ad mutationem. *Secunda* ex parte terminorum, vt videlicet motus propriè dictus sit inter terminos positiuos, & consequenter propriè, seu positiuè contrarios, ad mutationem verò sufficit oppositio priuatiua de non esse ad esse, vel è contra in subiecto capaci vtriusque. Ex quo apparet corruptionem non esse motum strictè dictum vt contraponitur

tur mutationi, eò quòd non est inter terminos positiuos, sed versatur ab esse ad non esse. Dubium autem est in duobus. *Primum* an ex eo, quòd terminus ad quem corruptionis sit desitio formæ, amittat rationem mutationis substantialis, & solum sit priuatio generationis. *Secundum* an ex eo quòd solum est in subiecto capaci differat ab annihilatione, qua res totaliter desinit in nihilum. Ideoque manet dubium an vtraque tàm annihilatio, quàm corruptio sit mutatio. Et loquimur hic de corruptione in ratione mutationis, nam in ratione actionis sequenti articulo tractabimus, an generatio, & corruptio sint eadem actio, vel quomodo connectantur inter se.

Ergo est aliquorum sententia corruptionem non esse realem mutationem, sed priuationem tantùm actionis, & concursus quo forma præcedens conseruabatur, opponitur enim corruptio generationis, & non quia aliquid producit, sed quia destruit: ergo priuatiuè se habet, & sic realem mutationem non importat, immò neque identitatem in actione cum generatione, sed connexionem, & nexum, quia sicut introducta vna forma sequitur aliam extirpari, ità posita generatione, consequitur corruptio, consecutiuè ergo se habent non identicè. Et hoc non semper, aliquando enim potest dari generatio sine corruptione, vt si non præsupponatur forma positiua in materia, quæ corrumpatur. Ratio huius est, quia corruptio tendit ad negationem idest à non esse: ergo non est mutatio positiua, sed negatiua; ex termino enim ad quem denominatur mutatio.

Alia sententia est per aliud extremum quæ

sen-

sentit corruptionem, ita esse positiuam mutationem, vt etiam annihilatio positiua mutatio sit, eò quòd ad annihilationem requiritur virtus infinita sicut ad creandum: ergo ipsa annihilatio est aliqua mutatio positiua, seu operatio siquidem fundatur in virtute positiua.

Nihilominus. *Dico primò*, corruptio essentialiter, & formaliter est mutatio distincta à generatione. Dico essentialiter, & formaliter, quia suppono generationem ipsam, cui opponitur corruptio non solùm radicaliter, sed etiam formaliter esse mutationem, vt probatum est quaest. praeced. art. 1. Corruptio aûtem si est mutatio cum sit formaliter oppositum generationi, formaliter etiam erit mutatio sicut ipsa, quod magis verificatur in corruptione, quàm in generatione, eò quòd ad corruptionem necessariò exigitur, quòd praecedat tanquam terminus à quo ipsa forma quae corrumpenda est, & non potest praecedere solùm prioritate naturae, eò quòd per corruptionem desinit esse forma, nihil autem desinit, nisi prius existat cum sit transitus de esse ad non esse; nihil autem existit, nisi in aliqua duratione, non autem in sola prioritate naturae, quae non est prioritas existentiae, sed significationis, & formalitatis, & causalitatis, quatenus per illam significatur hoc dependere ab illo, & secundum hanc formalitatem, & non secundùm aliam coordinari cum illo. At verò in generatione, cùm procedat de non esse ad esse, non supponit aliquam durationem sui termini à quo, & ita sufficit ad rationem mutationis in generatione, quòd priuatio praecedat prioritate naturae; sufficit enim vt aliquod subiectum quantum est ex natura

sua

sua careat aliqua forma cum capacitate illius; vt indigeat actione acquisitiua talis formæ, & consequenter quæ respiciat illam tanquam terminum ad quem talis acquisitionis, & consequenter aliquem terminum à quo respiciat, qui vtique est priuatio non quæ in illo instanti existat, seu afficiat subiectum, sed quæ in illo instanti expellatur, & non permittatur sequi ad naturam. Sufficit autem ad rationem termini, à quo vt in ipso instanti sit in expelli à subiecto non vt existens, & consequenter verificatur mutatio, quòd aliter se habebat in isto nunc temporis, quàm ante in prioritate naturæ.

Quod ergo corruptio sit distincta mutatio à generatione manifestè asseritur à D.Tho.q.28. de verit.art.1.& 6.& sumi ur ex Philosopho 5. Physic.c.1. lect.2. apud D.Tho. vbi distinguit tanquam duas mutationes eam quæ est de subiecto in non subiectum (hæc est corruptio) & eam quæ est de non subiecto in subiectum (hæc est generatio) quæ autem est de subiecto in subiectum est motus, quia versatur inter contraria, & non inter contradictoria. Dicitur autem mutatio de subiecto in subiectum, vel de non subiecto in subiectum, intelligendo nomine subiecti non ipsum suppositum, seu substantiam, sed ipsum esse, vel non esse, seu affirmatum, & non affirmatum, vt explicat D.Tho.q.28.cit.art.1. *Ratio* autem huius est, quia non solùm aliquid mutatur quando acquirit formam, sed etiam quando amittit, immò tunc maximè apparet mutatio, quando forma aliqua amittitur, vt cùm aer amittit lucem, vel corpus albedinem, quia tunc verificatur,

quòd

quòd aliter se habet nunc quàm prius. Quòd autem sit distincta mutatio à generatione, patet quia respiciunt distinctos terminos, tàm ad quem, quàm à quo, mutatio autem cum consistat in transitu de vno ad aliud, vbi est distinctus terminus à quo, & ad quem, est distinctus transitus, & consequenter distincta mutatio, constat autem, quòd corruptio transit de esse formæ ad non esse illius, generatio autem è conuerso, de non esse alicuius formæ ad esse illius, ergo important distinctum transitum, secundùm distinctos terminos à quo, & ad quem.

Quòd verò corrũptio sit mutatio realis, ostenditur distinguendo de eo, quod est reale tanquam quid positiuum, vel de eo quod est reale, idest à parte rei inuentum, licèt à parte rei non ponat, sed tollat, sicùt dicimus tenebras, & cæcitatem dari à parte rei, quia non fictè, sed verè inueniuntur. Hoc secundo modo distinguit D. Tho. realiter corruptionem à generatione q. 28. ci ata art. 6. *Et ratio est*, quia hoc modo à parte rei inuenitur, & verificatur ipse terminus formalis, seu mutatur esse corruptionis, scilicet, defitio formæ, quia de facto corrumpitur forma, ergo, & ipsa mutatio, seu fieri realiter inuenitur. Non tamen dicitur mutatio positiua, quia terminus eius positiuus non est, ergo, neque ipsa mutatio positiua esse potest, nec enim positiue fit, aut transit id quod in se positiuum non est sicut non esse, formæ.

Dices per corruptionem non solum aliquid negatiuum resultat, vt terminus, scilicet, priuatio formæ, sed etiam aliqu d positiuum, scilicet, formam illam manere in potentia materiæ in or-

ordine ad agens supernaturale, quæ antea erat in actu, ergo aliqua positiua mutatio inuenitur in materia, scilicet, nouus modus potentialitatis,& ordo ad diuersum agens. *Respond.* materiam ipsam nihil positiuum recipere per ablationem formæ, quod antea non haberet, quia etiam ante dicebat ordinem ad formam, vt educibilem semel ab agente naturali, & pluriès ab agente supernaturali. Quare educta forma,& immutata materia per ipsam, cessat respectus ad agens naturale, ne amplius possit, eam educere, non ex mutatione potentiæ in materia, sed ex defectu agentis naturalis extrinseci; quando autem forma corrumpitur, nulla amplius mutatio fit in ipsa potentia materiæ quoad istum respectum continendi formam.

Ex conclusione posita colligitur, quòd si in generatione alicuius rei non detur forma aliqua corrumpenda positiua, sed tantùm priuatio tollenda, vt cum lux destruit tenebras, tunc corruptio, & generatio non sunt duæ mutationes, quia corruptio non inuenit formam, quam destruat, & transire faciat ab esse ad non esse, sed solùm inuenit priuationem ex parte termini à quo, quæ non mutatur de priuatione in aliam priuationem, transitus enim de non esse in non esse non est mutatio, ergo solum erit mutatio de priuatione ad esse, ergo corruptio priuationis non est alia mutatio, quàm transitus ad esse, qui vtique generatio est. Et ita doceri solet in materia de iustificatione, quòd si culpa quæ destruitur non est nisi priuatio in anima, iustificatio est vnica mutatio in quantum ponit gratiam, & remittit culpam, si verò culpa quæ destruitur, relinquit aliquid habi-

bi-

bitua le per modum positiui, & conuersionis ad creaturam, tunc est duplex mutatio, ablatio illa culpæ, & introductio gratiæ.

Dico secundo, corruptio, & annihilatio differunt ex parte termini ad quem, quia per annihilationem res totaliter desinit esse, tàm ex parte formæ, quàm ex parte subiecti; & ita annihilatio non est mutatio propriè dicta sicut neque creatio, licèt significetur per modum mutationis. Hæc conclusio manifesta est, quia annihilatio opponitur creationi, & ita sicut creatio nullum concursum habet ex parte causæ materialis, sed solùm ex parte causæ efficientis, quæ dat totum esse, tàm ex parte formæ, quàm ex parte materiæ, ita annihilatio non est desitio rei per concursum alicuius causæ materialis, sed per solam ablationem, & suspensionem concursus diuini perficientis, & dantis totum esse, vnde cum non fiat in aliquo subiecto, non est mutatio. Ex quo fit, quòd terminus annihilationis dicitur esse totaliter ipsum nihil, non solùm, quia totaliter desinit ipsa res quæ corrumpitur, sed etiam, quia nullus terminus positiuus illi adiungitur, qui de nouo fiat, & in quem desinat ipsa rei destructio, sed purè ex parte termini ad quem inuenitur nihil, & hoc præcipuum est in annihilatione, scilicet, quòd desinat in nihilum, vnde quantumcunque aliquid destruatur, siuè totaliter, siuè partialiter, si tamen non desinat in nihilum, sed adiungatur illi aliquis terminus positiuus, in quem desinat non est annihilatio. Et hac ratione in Eucharistia non annihilatur panis, quia licèt totus destruatur, & desinat esse, non tamen, desinit in nihilum, sed in

Cor-

Corpus Christi, & ita est destructio panis per conuersionem, non per annihilationem. *Ratio* huius est, quia annihilatio, vt diximus fit per suspensionem concursus totaliter conseruantis in esse, ergo non solùm pertinet ad ipsam totaliter rem aliquam destruere, sed etiam nullum terminum positiuum illi adiungere, & subrogare in quem destructio rei terminetur, siquidem ad ponendum istum terminum positiuum requiritur actio, & positio: alicuius influxus producentis, vel attingentis illum terminum, ergo si annihilatio est suspensio totius concursus, omnem terminum positiuum sibi adiunctum excludit, aliàs non desinet aliquid per viam annihilationis, sed ex vi productionis alterius termini incompossibilis cum re quæ destruitur. Itaque ad annihilationem vtrumque requiritur, & destructio totius esse, & desitio in nihilum, sine alicuius termini adiuncti positione hoc ipso, quòd fit per suspensionem diuini concursus.

Sed dices benè potest Deus annihilare formam non annihilata materia, & accidens non annihilato subiecto, ergo non est de ratione annihilationis destructio totius esse; tunc enim, licèt esse formæ in actu destruatur, tamen manet in potentia materiæ, sicut quando per corruptionem desinit esse. *Resp.* Istam annihilationem non esse simpliciter, & omnibus modis annihilationem sicut è conuerso productio solius formæ, vel accidentia à Deo non est simpliciter creatio, sed concreatio, quando fit simul cum materia; ita suspensio concursus ergo solam formam non est annihilatio simpliciter, sed reducitur ad annihilationem, tanquam

ra-

ratio quædam illius, & quia habet modum annihilationis in quantum fit per suspensionem concursus sine hoc quòd illi succedat alia forma, sed desinit in nihilum, ille enim concursus conseruat rem illam cum totali dependentia, & subordinatione ad Deum, & ideò eius suspensio dicitur annihilatio licèt solum tollat partem entitatis. Quòd verò maneat in potentia subiecti, non quidem in ordine ad agens naturale, sed in ordine ad potentiam diuinam non arguit, quòd id fiat per actionem positiuam quia hoc quod est manere in potentia materiæ non est terminus, vel effectus talis suspensionis concursus, sed in ipsa materia præhabebatur ex propria natura materiæ, & quia hoc non destruitur per suspensionem concursus, ideo non est annihilatio omnibus modis, tàm vt est in actu, quàm vt in potentia subiecti.

Ex quibus colliges male aliquos affirmare posse per diuinam potentiam aliquam creaturam attingere annihilationem, eò quòd non requiritur tanta virtus ad destruendum quanta ad producendum, facilius enim est destruere quàm ædificare, atque ita cum per destructionem non ponatur aliqua entitas, sed tollatur, non inuoluit repugnantiam, quòd à creatura aliqua fiat. Oppositum tamen sentit D Tho. 3. p. q. 13. art. 2. loquendo etiam de causa instrumentali quam negat dari posse ad annihilationem. Et ratio est manifesta, quia licèt destruere aliquid ponendo formam, seu dispositionem illi incompossibilem sit facilius, quàm ædificare, quia talis forma, vel dispositio destruens facilius ponitur, & producitur, tamen destruere aliquid per suspensionem concursus,

ſus alicuius cauſæ non pertinet niſi ad illam cauſam, quæ talem concurſum exhibet, vnde cùm concurſus qui ſuſpenditur per annihilationem ſit concurſus exiens ab ipſo Deo, ad nullam cauſam creatam pertinere poteſt eius ſuſpenſio niſi ad ſolum Deum. Quando verò cauſæ ſecundæ aliquid corrumpunt, tollitur etiam concurſus Dei erga formam corruptam, non quia per ipſas creaturas fiat talis ſuſpenſio, ſed quia per ipſas fit productio formæ incompoſſibilis ad quam etiam Deus concurrit, & concurrendo ad ipſam definit concurrere ad oppoſitam de quo articulo ſequenti dicemus.

Ad rationem dubitandi poſitam pro contraria ſententia reſpond. ex dictis corruptionem non eſſe meram priuationem, ſed mutationem conſequutam ex generatione, & terminatam ad priuationem formæ, eſt enim tranſitus de eſſe ad non eſſe, & ſic probat argumentum, quòd non eſt mutatio realis poſitiua, ideſt, ponens aliquid ex parte termini, ſed realis corruptiua, ſeu priuatiua, quæ dicitur realis, quia in re inuenitur, non quia aliquid poſitiuum ponat in re.

ARTICVLVS II.

Vtrùm corruptio, & generatio ſint eadem actio, ratione cuius generatio vnius ſit corruptio alterius?

DVæ iſtæ difficultates annexæ ſibi ſunt, & ex vnius reſolutione alterius reſolutio dependet. *Circa primum ergo* dubium eſt, an cor-

corruptio aliquo modo, sit actio saltem secundariò, an verò ad rationem actionis nullo modo pertineat, & quomodo ab actione generatiua distinguatur. In quo variè sentiunt Auctores. Quidam negant terminari aliquo modo actionem generatiuam in ratione actionis ad corruptionem formæ, tactus enim actionis vbicumque tangit, siue primariò, siue secundario est actus efficientiæ, omne autem quod efficientia tangit, dando esse tangit, vbi autem non dat esse, sed tollit, ibi desinit tangere. Quare corruptio fiet ipsa suspensione concursus, seu omissione non verò secundaria attingentia actionis. *Alij* existimant scientiam, seu actionem secundariò, & distincta saltem formalitate attingere corruptionem, de quo videri potest Mag. Bannez super cap. 4. lib. 1. de Generatione explicans hoc axioma, quòd generatio vnius est corruptio alterius, ibique citat Caiet. Et ratio est tùm quia generatio, & corruptio sunt vnus motus, licèt includat duas mutationes vt ex locis præcedenti articulo citatis constat, ergo est vna actio, tùm quia suspensio concursus si sola sit non corrumpit, sed annihilat, adiuncta verò, seu consecuta ex actione, pertinet saltem secundariò ad actionem illam, non enim minus pertinet ad actionem terminum producere, quàm oppositum tollere, & sic vt corrumpi est verum pati, & verum mutari, ita corrumpere, & destruere est verum agere, saltem secundariò.

Cæterùm vtrumque componi videtur dicendo quòd corruptio non est formaliter, actio etiam mediate, sed virtualiter. Dupliciter enim potest intelligi, quòd aliqua actio media-

diatè attingat aliquem terminum. Vno modo, quia principaliter vnum terminum attingit, & continuando eandem influentiam, seù rationem agendi, tangit alterum, vt minus principalem, & sub priori contentu, sicut producitur principaliter, & immediatè aliqua natura, & mediatè propria eius passio, mediatione influentiæ, & causalitatis in illam. Alio modo, quià productio principali termino, cessat influentia actiua, sed mediante causalitate formali, seù informatione formæ productæ fit expulsio, seù priuatio alterius incompatibilis, cum tali forma producta, & sic qui facit rem incompatibilem cum altera, dicitur effectiuè illam corrumpere efficientia virtuali, non actuali, scilicet, mediante termino, cuius informatio expellit, & corrumpit alteram formam, per modum effectus formalis secundarij. Dicimus ergò, quòd corruptio non est actio priori modo, sed secundo, non enim, producta forma, vlterius actio influit ad corrumpendum, neque enim influxus intelligi potest, quià respectu formæ corrumpendæ nihil influit, sed tollit; ergo influxus positiuus non continuatur, quià non datur vlterior terminus positiuus, ad negationem autem non est necessarius influxus. At verò posita forma, quæ terminus actionis est, dicitur virtualiter continere actionem, scilicet, terminatiuè; hæc autem secum importat incompossibilitatem formæ oppositæ, quia habet adiunctam priuationem illius, & sic tangit illam, & expellit non efficientia, sed incompossibilitate orta efficientia formæ, idest, ex forma effecta, & terminante efficientiam. Quæ resolutio deducitur, ex Diu. Thom. in 2.

dist. 34. quæst. 1. art. 2. ad 5. vbi inquit: *Illud quod corrumpit, & generat, non ex eodem habet, quòd generat, & corrumpit, sed ex eo, quòd formam suam inducit, generat; ex eo autem, quòd forma sua necessariò coniungitur priuationi alterius formæ corrumpit.* Vbi Diu. Thomas non ponit corruptionem in influentia actionis, sed in ipsa appositione formæ, habentis priuationem adiunctam. Vndè non oportet, hoc reducere ad meram suspensionem concursus conseruantis formam oppositam, sed ad actionem producentem formam, illi incompossibilem, quià incompossibilitate posita, & ex vi illius cessat concursus. Et sic etiam saluatur vnitas actionis, seù motus propter vnitatem termini positiui; duplex autem mutatio in vi illius efficientiæ, quià duplex terminus tangitur, alter agendo, alter destruendo, vt explicatum est.

Circà secundam difficultatem, quomodo, scilicet, ordinentur istæ duæ mutationes generatio, & corruptio, ita vt generatio vnius dicatur corruptio, alterius, aliqui existimant ordinari tantùm, istas mutationes consecutiuè, & successiuè, non identicè in eadem actione, seù motu. *Caterùm* Diu. Thom. quæst. 25. de verit. art. 6. ad vltimum euidenter dicit: *Quòd generatio vnius, dicitur à Philos. corruptio alterius per concomitantiam, quia de necessitate sunt simul, vel propter vnitatem motus, qui ad has duas mutationes terminatur.* Vbi nomine motus intelligitur actio habens illam duplicem mutationem. Et in prima secundæ quæstione 113. art. 6. ad secundùm inquit: *Quod infusio gratiæ, & remissio culpæ secundum substan-*

stantiam actus idem sunt. Et eodem modò comparat generationem, & corruptionem. Sentit ergò, quòd identificantur in ratione agentis.

Quare generatio vnius, quando habet adiunctam corruptionem alterius, dicitur esse corruptio duplici ratione; Primò propter successionem, & ordinem formarum, sibi succedentium, eò quòd formæ sunt incompatibiles, & sic intrante vna, recedit alia; & tunc est sensus, quòd generatio vnius, est corruptio alterius causalitèr, quia connectitur, & succedit generationi corruptio. Secundò strictius, dicitur generatio vnius esse corruptio alterius, non solùm propter successionem formarum, & mutationum, sed propter vnitatem actionis, seù motus, eò quòd corruptio, non est actio distincta à generatione, sed eadem actio formaliter generatiua, virtualiter corruptiua, ratione termini generati, vt incompossibilis, cum forma opposita, in qua incompossibilitate virtualiter, manet influentia positiua, vt terminata ad formam genitam, vt dictum est.

Diximus in conclusione, *quando generatio, habet annexam corruptionem* ad denotandum id, quod præcedenti articulo, significauimus non dari corruptionem, quæ sit vera, & realis mutatio, nisi, quando datur forma positiua corrumpenda, si enim solùm præcedit priuatio tollenda, per formam generatam, vt quando aer tenebrosus illuminatur, tunc ablatio illius priuationis, non fit per mutationem negatiuam distinctam, à generatione lucis, sed per ipsam generationem positiuam, sine alia mutatione corrumpitur priuatio, eò quòd priuatio

non tollitur, nisi per positiuum esse, ergo per generationem, quæ est transitus, seu mutatio de non esse ad esse, de priuatione ad formam, licet verum sit, quòd per nostros conceptus possimus distinguere in luce conceptum positiuum, constituendi lucidum, & conceptum remotiuum tenebrarum, seu non esse priuationis, eò quòd priuatio accipitur à nobis, vt ens rationis, atquè adeo ad instar esse, quod corrumpitur in re, tamen priuatio illa est non esse, & physicè non tollitur, nisi per esse, quod totum docet S. Thom. quæst. 28. de verit. art. 6. in corpore.

Vndè obiectiones, quæ fieri possunt, ex eo quòd generatio aliquando datur sine corruptione nihil obstant, fatemur enim, non omni generatione essentialiter annecti corruptionem, sed tantùm illi, cui annectitur forma positiua corrumpenda, & si forma corrumpenda fuerit partialis, tunc etiam corruptio partialis erit, & productio aggeneratio. Nec D. Tho. in 2. dist. 34. suprà citat. dixit quòd generatio, & corruptio solùm ratione differunt, sed dixit, quòd forma ignis, & priuatio aeris sunt idem subiecto, sed ratione differunt, quod est dicere priuationem, & formam non distingui realiter, eo quòd priuatio, extremum reale non est, non tamen est dicere, quòd ipsa generatio, & corruptio non sint mutationes distinctæ, eo modo, quo dictum est.

Soluuntur obiectiones.

PRimò arguitur, corruptio est priuatio saltem ex parte termini ad quem, generatio autem

autem est positiua actio : ergò nullo modo possunt identificari, vera enim realitas non potest identificari, cum eo, quod est nihil, & ens rationis. Secundò, quia eadem ratione, qua probatur generationem, & corruptionem identificari in ratione motus, & actionis, probatur identificari in ratione mutationis, quia sicut eadem dispositiua actio, & motus sufficit primariò introducere formam, & secundariò destruere oppositam, ita simplex, & vnica mutatio positiua primariò erit transitus ad formam genitam, & secundariò transitus formæ oppositæ, nec enim repugnabit mutationem negatiuam identificari cum positiua, sicut negatiua actio, idest destructio, cum positiua generatione. Tertiò, quia si generatio identificatur, cum corruptione, generatio erit verus motus, quod tamen negat Phil. in 5. Phys. c. 1. sequela patet, quia in quantum identificatur, cum corruptione habet pro termino à quo aliquid positiuum, & ratione sui, vt generatio, habet terminum ad quem positiuum, ergo saltem identicè est inter duos terminos positiuos, à quo, & ad quem, quod est esse motum saltem identicè. Quartò, si generatio, & corruptio habent ordinem inter se, oportet, quòd fundetur in aliqua causalitate, seù ordine prioris, & posterioris vnius, ergà alterum, hoc autem non datur; quia, vel mutuo se causant, & hoc non quia corruptio, non potest habere causalitatem in generationem, cum sit priuatio, vel non mutuò se causant, sed altera tantùm est causa, & altera effectus, & hoc non, quia in primis corruptio non potest causare, vt dictum est, & sic non potest ipsa esse causa, & generatio effectus: &

quia aliàs esset per se primò intenta, generatio autem, vt consecuta. Si autem generatio est causa, & corruptio effectus, prius recipietur forma genita, quàm expellatur opposita, & sic non recipietur forma genita in nuda materia, nec supponendo expulsam formam. Denique si generatio vnius est corruptio alterius oportet, quòd in eodem instanti sint, si enim sunt in diuersis non identificantur, hoc autem esse non potest. quia corruptio tenet se ex parte dispositionis vltimæ, quæ tollit formam incompossibilem formæ genitæ, dispositio autem vltima præcedit formam in ipso subiecto, in quo fit corruptio, ergò corruptio non identificatur cum generatione.

Ad primum respondetur, negationem alterius forma bei è posse identificari, cum aliqua positiua forma; priuatio enim, & negatio diuersorum non opponuntur, sed imbibitur, & identificatur talis negatio cum ipsa forma, in qua fundatur, sicut fides habet obscuritatem, & calor priuationem frigoris, & quæcumque res negationem eius, quod à se distinguitur.

Ad secundum negat, esse eandem rationem de mutatione, & de motu secundùm, quòd motus significat actionem per modum influentiæ, non enim repugnat eandem numero actionem attingere plures terminos ordinatè se habentes, vel consecutos, siuè negatiuos, siuè positiuos, eo quòd contingit actionem esse virtualiter multiplicem, & ad multa se extendere, sicut, & virtus ipsa, à qua procedit. At verò mutatio, non dicit aliquid efficiens, sed purum transitum inter terminos, & potius dicit aliquid effectum, quàm effectiuum, vndè vbi est di-

stin-

ſtinctus tranſitus inter terminos, ibi eſt diſtincta mutatio, non autem vbi eſt diſtinctus effectus, etiam materialitèr, & diſtincta actio efficiens, ſed tamen id, quod materialiter ſe habet ad rationem actionis, nec multiplicat illam, formaliter ſe habet ad rationem mutationis eamque multiplicat, quia formalitas mutationis ſolùm conſiſtit in illo tranſitu effecto, vt dictum eſt.

Ad tertium negatur ſequela, non enim ſufficit ad rationem motus ſtrictè dicti, vt diſtinguitur à mutatione habere terminum, à quo poſitiuum concomitanter, & propter incompoſſibilitatem adiunctam, ſed formaliter, & per ſe. Generatio autem ſubſtantialis formalitèr, & per ſe non eſt à termino poſitiuo, ſed à priuatione formæ. Quòd autem corrumpat formam ſubſtantialem præexiſtentem non eſt, quia habeat illam pro formali termino à quo, per accidens enim, & materialiter ſe habet ad formam ignis quæ generatur, quòd fiat ex ſtuppa, vel papiro, vel ligno; per ſe autem, quòd fiat ex non igne; ſed tamen corrumpit formam præcedentem quæcunque illa ſit, quia ſunt incompoſſibiles formæ in eodem ſubiecto, propter priuationem adiunctam, quia vtraque eſt forma ſubſtantialis, & conſequenter prima in ſubiecto. Vnde non admittit aliam, tanquam ſecundam. Non tamen ſe habet, tanquam terminus à quo formalis forma præcedens; tunc enim ſe habet, vt formalis terminus, à quo, quando conducit, ad conſtituendam poſitiuam diſtantiam, vel latitudinem inter terminum à quo, & ad quem, tunc autem conſtituitur poſitiua latitudo, & diſtantia inter ter-

minos, quando sunt positiui, & habent medium, ita quòd ipsa extrema conducunt ad talem latitudinem, quatenùs, ex eorum commensuratione, aut coniunctione constituitur medium, & per se postulant transitum, ex vna forma ad aliam per tale medium. Formæ autem substantiales non se habent, vt extrema, per quorum commensurationem, aut coniunctionem constituatur medium, nec per se ex vna forma ad aliam fit transitus, per aliquod medium, sed quæcunque forma immediatè receptibilis est in materia, si dispositio contraria non obstet. Vndè solùm ratione dispositionis, petit transitum per aliquam formam mediam.

Ad quartam respond. quòd inter corruptionem, & generationem, datur mutuus ordo prioris, & posterioris sicut formam expulsam, & generatam, est enim expulsio formæ corruptæ prior in genere causæ materialis, forma autem generata est prior in genere causæ formalis. Vndè D. Thom. q. 28. de verit. art. 7. inquit. *Quòd expulsio formæ præcedentis, est prior naturaliter in ratione causæ materialis, omnis enim dispositio, ad formam reducitur ad causam materialem, denudatio autem materiæ à forma contraria, est quædam dispositio ad formæ susceptionem.* Quòd verò introductio formæ sit prior in genere causæ formalis, docet in 4. distinct. 17 quæst. 1. art. 4. q. 3. *Quia remotio, inquit, formæ secundùm ordinem causæ materialis, præcedit naturaliter introductionem formæ, sed secundùm ordinem causæ formalis est è conuerso.* Et idem habet in 1. 2. q. 113. art. 8. ad 1. quià agens per formam agit, ad remouendum contrarium, sicut Sol per

suam

fiam lucem agit ad remouendum tenebras, & ideò, ex parte Solis, prius est illuminare, quam tenebras remouere, ex parte autem aeris, prius est purgari à tenebris, quàm confequi lumen ordine naturæ, licèt vtrumque sit simul tempore. Quare Philosophandum est de corruptione, & generatione, sicut de dispositione vltima, & forma, vt supra dictum est, nec requiritur ad istam prioritatem, ex parte causæ materialis, quòd detur prioritas, etiam in existendo, sed sufficit, quòd concomitetur existentia in re, in illa autem prioritate solùm explicatur formalitas, & officium illius dependentiæ & causalitatis. Et licèt corruptio sit effectus secundarius formæ genitæ, sicut etiam dispositio vltima in alio tamen genere causæ, & sub alio respectu, scilicet, vt tenet se ex parte causæ dispositiuæ, potest habere modum causæ, & prioritatis.

Ad vltim. respond. generationem, & corruptionem dari in eodem instanti temporis, sed in diuersa prioritate naturæ. Dispositio autem vltima non est in aliqua duratione, ante ipsam formam genitam, nec in subiecto corrupto, licèt secundùm diuersas prioritates naturæ antecedat, & subsequatur in eodem subiecto genito, sicut supra explicatum est, & idem prorsus dicendum est de corruptione, & generatione.

ARTICVLVS III.

Vtrùm corruptio sit naturalis, & per se intenta à natura?

SVpponimus ex 2. Physic. cap. 1. quòd naturale dicitur aliquid, ex eo, quòd habet in se principium sui motus, siuè quòd est à principio intrinseco naturæ, principia autem intrinseca sunt materia, & forma. Illa autem dicuntur secundùm naturam, quæ se habent, vt accidentia, & affectiones conuenientes naturæ, vel est subiectum, cuius esse est à natura. Quæ verò conueniunt à principio extrinseco, vel violenter conueniunt, vel præter naturaliter. Hoc ergò inquirimus de corruptione, an conueniat ratione alicuius principij intrinseci, & ita si naturalis, an verò ratione principij extrinseci, & sit violenta, & præternaturalis. Et difficultas esse potest, quia ex vna parte corruptio habet aliquod principium repugnans, scilicet, ipsam formam, & compositum, quòd destrui ur per corruptionem, & ita non potest esse ei naturalis corruptio, sed violenta, vtpotè destructiua eius. Ex parte verò materiæ, non inclinatur per se, & directè in corruptionem, quia corruptio est malum, & non esse, ergo non est terminus appetitus, ergo neque materia, quia materia, appetitus quidam est, & illud est ei naturale, quòd est ei appetibile. Non ergò corruptio est naturalis, ex aliqua parte.

Et ex hoc nascitur secunda difficultas, an corruptio possit esse per se intenta à natura,

eo

eo quòd malum, vt malum intendi non potest; corruptio autem malum est cum sit defectus naturæ, ergò est præter eius intentionem, sicut etiam monstra non sunt ex in entione naturæ, sed ab ea exorbitant, vtpotè defectus illius, natura autem semper intendit id, quod sibi est debitum, non quod alienum, & exorbitans.

Nihilominus, *Dico primo*, corruptio simplici er est naturalis, & non violenta natu æ ratione ma eriæ, quatenus dici naturam corruptibilem, sumendo naturale, vt opponitur violento. Tenet hanc conclusionem expresse S. Thom. 1. 2. q. 85. art. 6. & quæst. 5. de malo art. 5. Reddit autem materia naturam corruptibilem, tùm quia in se habet priuationem, cum ap itudine, & poten ialitate ad plures formas, quarum quælibet non potest plenè satiare materiam, hæc enim est dispositio rei corruptibilis, vt docet S. Tho. 1. p. q. 66. art. 1. Tùm quia admittit compositionem, ex cont ariis, vt patet in omnibus corporibus sublunaribus, omne autem co pus, ex con rariis compositum, est corruptibile, cùm contraria àgant in inuicem, & sic generant, & corrumpunt, siquidem generatio, & corruptio est ex con rariis. Sic ergò fundat D. Thom. quòd corruptio sit naturalis, tùm loco proximè citato, tùm in 5. dist inct. 16. q. art. 1. siquidem ma eria talibus conditionibus est prædita, scilicet, potentialitate ad plures formas, & priuatione aliquarum, & susceptione contrariorum, ergò naturale est ei admittere corrup ionem formæ, vbi enim principium, & radix naturalis est, id quod conuenit ratione talis principii, naturale esse debet, præsertim si hoc ipsum

conducat ad bonum commune, quod sine generatione, & corruptione rerum stare non potest.

Nec obstat quòd, id quod conuenit solùm ratione principij passiui, non videtur esse naturale, quia oppositum eius non est violentum, solùm ratione principij passiui, cum non sit principium resistens agenti. Ad hæc non valet illa consequentia, radix, seu principium est naturale, ergo est actus, instatur enim in libero arbitrio, quod naturaliter est peccabile, cum sit ex nihilo, & tamen peccatum est contra naturam, alioquin peccatum non esset, ergo similiter, etiam si ipsa corruptibilitas sit naturalis non sequitur, quòd corruptio non sit contra naturam. Hæc inquam non obstant. Ad primum enim diximus, quæst. 8. Physicor. art. 4. quòd etiam principium passiuum est naturale, vt opponitur violento, & habet inclinationem in aliquid à quo, si remoueatur taliter; quòd non subrogetur illi aliquid æquè naturale, dicetur pati violentiam, habetque resistentiam ad illud non actiuam, sed formalem. Et quòd sufficiat ad rationem naturæ principium passiuum, docet S. Thom. 8. Physic. lect. 8. vbi inquit: *Esse contra intentionem Philosoph. vt in materia sit principium actiuum, quod quidem dicunt esse necessarium adhoc, quod sit motus naturalis sufficit enim, quod sit passiuum, quod est potentia naturalis ad actum.* Quare impedimentum talis inclinationis, si ipsa totaliter frustretur, erit violentum principio passiuo. Sed aliqui hallucinantur in appetitu, seu inclinatione materiæ, quæ est ad plures formas, ad quarum totalem collectionem adæquatè se ha-

habet ad singulas verò inadæquatè, & ideò sublata vna forma in particulari, non violentatur in recipiendo aliam, quia vtraque æquè naturalis est, & ideò ablatio vnius non est violenta, cùm alia æquè naturalis subrogetur, sed si totaliter impediretur corruptio formarum, & acceptio aliarum, in hoc esset violentia materiæ, quia impediretur naturalis eius tendentia ad plures formas successiuè, & cum corruptione aliarum. Immò ex hoc deducitur argumentum, quia ideò non patitur violentiam materia, recipiendo vnam formam, & ammittendo aliam, quia est in potentia naturali ad omnes, ergò ablatio vnius non erit violenta, ergò erit naturalis, omnis enim motus, aut fit natura, aut vi, vt Philos. inquit. Corruptio ergò, naturalis est principio passiuo, quatenus naturale est illi, ex propria inclinatione habere plures formas, & non simul, sed successiuè, vnam ammittendo, & aliam acquirendo.

Ad tertium dicitur, quòd illa consequentia non tenet in defectibus voluntarijs, quales sunt peccata, tùm quia voluntarium opponitur naturali, vndè licet poten ia deficiendi liberè naturalis sit, sicut ipsa voluntas naturaliter conuenit homini, tamen actus eius voluntarius est, & liber propter indifferentiam potentiæ, tùm etiam, quia peccata sunt contra naturam, vt rationalem, non v limitatam, & ex nihilo, vndè simpliciter dicuntur contra naturam, quia sunt contra p æcipuum, quod est in natura, seu proprium ipsius naturæ. At verò corruptio fundatur, in inclinatione naturali materiæ ad plures formas, & in se naturalis est, & non violenta, nec voluntaria, & rursus, licèt

sit

sit contraria formæ, quæ corrumpitur quantum ad esse suum, & similiter composito, ex tali forma, tamen ex alia parte ordinatur ad bonum commune, quod perpetuatur, & constat ex pluribus compositis, & rebus, quarum vna succedi alteri, quod fit per corruptionem eius, & sic non contrariatur ipsi materiæ, vt pendet à tota collectione formarum, quibus subesse potest, sed solùm contrariatur vni formæ particulari, quam excludit; non est autem connaturale materiæ, solùm ab vna forma habere esse, sed à multis successiuè. At verò peccatum voluntatis, non ordinatur ad aliquod bonum commune, sicut corruptio formæ, sed ab eo deordinatur vniuersaliter, & ex omni parte.

Ex quo deducitur, id quod in loco citato in quæstione 9. Physic. diximus, quòd licèt corruptio, sit contraria formæ, eique violenta, & ex hac parte corruptio non sit dicenda naturalis, tamen quia ex parte materiæ, naturalis est, simpliciter sortitur denominationem naturalis, & non violenti, non obstante, quòd istæ duæ rationes concurrant; eò quòd denominatio semper sit ab eo, quòd magis præponderat in aliqua natura, magis autem præponderat in hac parte, id quod se tenet, ex parte materiæ, quia non solùm est naturale, & conueniens ipsi materiæ, vt disponitur ad vnam formam, quòd fiat corruptio alterius, sed etiam ad commune bonum rerum corruptibilium conducit, quæ ex successione generationum, & corruptionum coordinantur, & ad communem appetitum ipsius materiæ, quatenus ad omnes formas extenditur, quod expressè, docet

Diu.

Diu. Thom. quæst. 1. de malo art. 3. ad 18.

Ad difficultates in 1. principio motas. Ad primam respond. quòd corruptio habet aliquod principium repugnans, ex parte formæ solùm ratione sui particularis esse, habet autem aliud principium connaturale ex parte materiæ quatenus, ex sua natura petit successionem in formis, & hoc ipsum ordinatur ad commune bonum totius ordinis rerum corruptibilium, & ideò simpliciter denominatur naturalis. Ad secundam similiter dicitur, quòd corruptio est malum particularis formæ, sed bonum materiæ, & communi rerum conseruationi. Sed tamen aliud est inquirere quomodo ista corruptio sit naturalis, aliud, quomodo sit bonum, & appetibile, hoc enim non habet directe, & primariò, cum sit priuatio; vt autem naturalis sit sufficit, quòd consequatur, ex aliquo principio intrinseco, & naturali, siue sit iuxta secundariam, tanquam requisitum, aut annexum illi, & ordinatum ad ipsam; vt autem sit bonum primariò, & per se, requiritur positiua entitas, vt statim amplius declarabitur.

Dico secundo. Corruptio non est intenta ab agente particulari, vt agens particulare est, nec immediatè, nec mediatè, nec ratione sui, nec ratione adiuncti ordinis ad bonum, sed respectu illius ordinis comparatur per accidens. At verò respectu agentis vniuersalis ordinantis, & prouidentis totum bonum naturæ, tales defectus sunt de eius intentione non primaria, sed secundaria, supposito tamen illo ordine ab bonum commune. In prima parte conclusionis non omnes conueniunt, sed aliqui sen-

sentiunt talia mala, & defectus posse esse de secundaria intentione naturæ particularis, & non omninò per accidens se habere, id enim insinuare videtur S.Thom. in 4.dist.3^.quæst. 1. art.1.ad 2. vbi tamen loquitur de natura secundùm se, & vt vniuersaliter se extendit ad agens particulare, vel vniuersale, vt statim explicauimus, & eodem modo etiam loquimur quæst. 23. de verit. art. 2.

Pro intelligentia tamen conclusionis est aduertendum, quòd in aliquo malo, seu priuatione possumus tria reperire. Primò ipsum bonum super quod fundatur malum, vel priuatio tanquam subiectum, vel ex parte subiecti se tenens. Secundò ipsum malum formaliter, seu priuatio secundùm se. Tertiò aliquis ordo ad bonum, quod ex tali priuatione consequitur, non per se, idest, quatenus malum, & defectus est, sed vt deseruit alicui bono, quod non potest stare, nisi interueniat tale malum, sicut non potest esse acquisitio, & generatio termini ad quem, nisi corrupto, & desinente termino à quo, nec potest ostendi fortitudo alicuius, nisi apposita persecutione alterius. Est ergò certum, quòd ipsa priuatio, seù malum per se, & ratione sui non potest esse aliquid intentum, eò quòd caret in se ratione formali, qua intendi potest, scilicet, bono, omne enim, quod intenditur, & appetitur debet intendi, vt bonum, & vt conueniens, ergò quod caret, hac ratione formali, secundùm se non intenditur, sed si intenditur, erit per aliud, quod ei adiungitur, & quo vestitur, vnde non primariò, & per se, sed secundariò, & per accidens intenditur. Sed tamen hoc ipsum, quod per ac-

cidens, sed per aliud habent, & ratione cuius intendi possunt non pertinent ad omne agens, nec ad omne intendens, quia non omne agens respicit rationes vniuersaliores, sed agens particulare tantùm rationes particulares, respicit non communes, & ideò prætermittuntur ab ipso, & solùm, quia per accidens sunt illi rei coniunctæ ab eo attinguntur. At verò agens, quod respicit rationes communes, & vniuersales, id quod respectu particularis agentis, est per accidens attactum, & per se omissum, potest respicere, vt conducens ad vniuersaliorem finem suum, & sic potest cadere sub eius intentione saltem secundaria.

Ex hac doctrina componuntur varia loca S. Thom. quæ loquuntur de hac re, & veritas ipsa elicitur, quomodo corruptio per accidens se habeat, & quomodo possit esse intenta. Aliquando S. D. affirmat corruptionem, & alios defectus cadere sub intentione secunda agentis vniuersalis, sicut 1. p. quæst. 22. art. 2. ad 2. *Corruptiones, inquit & defectus in naturalibus sunt contra naturam particularem, sed tamen sunt de intentione naturæ vniuersalis; in quantum defectus vnius cedit in bonum alterius, vel totius vniuersi*. Idem docet 3. contra gentes, cap. 94. circa finem, & cap. 71. & omninò idem vult, & non amplius in illa distinctione 36. citata, & quæst. 23. de verit. loquitur enim de natura absolutè, non distinguendo de natura vniuersali, vel particulari. Aliquando verò affirmat, similes defectus omninò esse volitos per accidens, etiam à Deo, scilicet, ratione eius boni, cui coniunguntur, vt patet, 1. par. quæst. 19. art. 9. & in quæst. 49. art. 2. vbi

dicit

dicit: *Quòd Deus in rebus causando bonum ordinis vniuersi ex consequenti, & quasi per accidens causat corruptiones rerum*. Et denique in 3. contra Gentes, cap. 4 5. & 6. Videtur intendere, quòd malum semper fit præter intentionẽ,

Hæc autem sic cohærent, quòd defectus isti naturales, secundùm se sumpti sunt priuationes quædam, & mala secundùm, quam considerationem per accidens se habent, tàm respectu agentis particularis, quàm vniuersalis; malum enim sub ratione mali, non potest esse volitum, neque intentum, cùm non sit appetibile, sed appetitu fugiendum, sed per accidens solùm, potest se habere respectu operantis, quatenus, vel permittit illud, non quidem appetendo, sed non impediendo, vel in quantum per aliud appeti potest, idest, vt induit aliquam rationem boni, vel aliquem ordinem ad bonum, siuè ad bonum commune, siuè ad bonum particulare, & sic potest cadere sub aliqua volitione, vel permissione intenta. Hæc tamen intentio non spectat ad particulare agens, quia ad ipsum non spectat intendere nisi suum terminum ad quem, quidquid autem ex parte termini à quo se tenet nullo modo intenditur, sed relinquitur, nec etiam secundariò, quia vt secundariò intendatur debet secundariò se tenere ex parte termini ad quem; corruptio autem præcise se tenet, ex parte termini, à quo respectu agentis particularis, ergò nullo modo potest cadere sub eius intentione, sed solùm per accidens comparatur ad ipsum. At verò agens vniuersale, licèt in quantum concurrit, cum agente particulari ad suam generationem, etiam respiciat corruptionem, vt terminum à

quo,

quo, tamen propter suam vniuersalitatem, potest secundùm aliam rationem illud, quod est terminus à quo attingere, vt terminum ad quem, tanquam aliquid requisitum ad bonum commune, etiam quoad sui corruptionem, sicut Deus, qui omnem creaturam attingit, vt terminum ad quem, & solùm pro termino à quo habet nihil, vndè de omni creatura habet disponere, siuè quoad existentiam, siuè quoad corruptionem, vnde corruptio respectu ipsius, non se habet per accidens, tanquam ommissa, sed potest esse intenta saltem secundariò, vt induit aliquem ordinem boni, & non purè, vt priuatio se habet. De alijs verò defectibus, qui ex necessitate materiæ sequuntur dicemus conclusione tertia. Et sic concludit D. Tho. 1. p. q. 19. art. 9. quòd Deus malum naturalis defectus, vel malum pœnæ vult volendo aliquod bonum, cui coniungitur tale malum. Hoc est ergò esse de secundaria intentione, scilicet, non posse intendi, nisi præsupposito aliquo bono, quod in se res illa non habet, sed ex aliquo cui adiungitur.

Dices ergò nulla est differentia inter malum culpæ, & pœnæ respectu voluntatis, & prouidentiæ Dei, siquidem etiam ipsum malum culpæ ordinari potest ad aliquod maius bonum, puta ad humilitatem, vel pœnitentiam huius, & tamen D. Tho. ibi ponit differentiam inter defectus naturales, & mala culpæ, quòd malum culpæ Deus nullo modo vult, quia non vult bonum, cui coniungitur plus, quàm ipsam diuinam bonitatem, cui contrariatur, malum autem pœnæ potest velle volendo aliquod bonum cui coniungitur.

Resp.

Respond. esse latam differentiam intèr malum culpæ, & pœnæ, quia licèt importet priuationem, & defectum, qui non potest ordinari, nisi ex coniunctione ad aliquod bonum, tamen quia priuatio mali culpæ opponitur ordinationi ad bonum diuinum, non potest alicui bono coniungi, ratione cuius possit esse volitum, & ordinatum, quia omne bonum, debet esse volitum per subordinationem ad diuinum. Deus enim solùm vult omnia sub ratione diuini boni, & ideò solùm potest permitti tale malum, idest non impediri à Deo, & ipsa permissio ordinari potest ad bonum. At verò malum pœnæ, seù defectus naturalis non opponitur bono diuino, sed alicui bono particulari, vndè potest induere ordinem ad aliquod bonum, quod magis præponderet, & diligatur, quàm illud particulare bonum, quod destruit, & ita ratione huius ordinis, seù boni cui coniungitur, non repugnat intendi, & ordinari à Deo, & non solùm permitti.

Dico tertiò. Monstra, & defectus alij naturales, qui consequuntur dispositionem materiæ, ex qua aliquid generatur, respectu agentis particularis, aliquando sunt fortuita, & nullomodo intenta, aliquando secundariò volita; respectu autem agentis vniuersalis intenta esse possunt. Te hac conclusione videndus est S. D. in 3. contra Gent. cap. 5. vbi dicit: *Si sit talis priuatio, quæ priuat id; quod est debitum, generatio erit causale, & simpliciter malum, sicut cum nascuntur partus monstruosi. hoc enim non consequitur de necessitate, ad id quod est intentum sed est ei repugnans, cùm agens intendat presectionem generati, malum autem actionis*

acti-

accidit in naturalibus agentibus, ex defectu virtutis actiuæ. Vnde si agens habet virtutem defectiuam, hoc malum consequitur præter intentionem, sed non erit casuale, quia de necessitate est consequens ad talem agentem, cùm tale agens, vel semper, vel frequenter pariter hunc virtutis defectum, erit autem casuale si hic defectus rarò talem comitatur agentem. Ita D. Th. Qua propter agens particulare, quia solùm bonum particulare intendit, & secundum formam particularem agit, tantùm intendit facere suum effectum meliori modo quo potest, & ita ex intentione sua solùm datur perfectio effectus, & assimilatio perfecta. Quòd verò virtus eius sit deficiens, vel materia sit indebitè disposita, hoc est præter intentionem eius primariam, eò quòd non pertinet ad formam suam tales indispositiones, vel defectus disponere, & ordinare, sed potius quantum potest remouere. Sed tamen si omnes remouere non possit, & tamen operatur, & sequitur defectus, aliquando sequitur, omninò præter intentionem agentis particularis, & sic casualiter se habent, sicut sunt illa, quæ vt in paucioribus accidunt, hæc enim casualia sunt, & omninò præter intentionem. Aliquando verò sequuntur defectus non omninò præter intentionem, sed ex intentione secundaria, quæ potius est non recusatio illius defectus, quàm intentio positiua eius; vt quando sunt defectus accidentes materiæ de necessitate, vel perpetuò, sicut artifex, qui vult facere gladium eligit materiam duram, vt ferrum, & hoc per se, sed quia rubigo sequitur ferrum, & hæc non conducit, sed potius deficit ab eius fine, non eligit illam,

ex

ex primaria intentione, sed quia non inuenit materiam conuenientem, sine tali defectu, eligit ex secundaria intentione materiam, cum illo propter adiunctam duritiem, quæ conuenit suo fini; & similiter natura in corpore humano eligit materiam conuenientem operationi sensuum, & sic debet esse composita, ex contrarijs, sed quia ex illa contrarietate sequuntur morbi, & senium, & alij defectus, illi sunt præter intentionem generantis, sed ex quo non inuenitur materia congrua, sine illis defectibus eligit cum illis saltem, ex intentione secundaria, hæc enim quia conueniunt ipsi generato, ex parte materiæ, & dispositionum quæ consequuntur illam, respici possunt, ex parte termini ad quem, vtpotè conuenientes ipsi rei genitæ ex necessitate materiæ, ex qua formatur, ideò possunt pertinere ad intentionem saltem secundariam, quia sunt de necessitate consecuti ad materiam electam, eligitur enim cum talibus conditionibus, non quia eligantur illæ conditiones, sed quia non recusantur, & ita aliquo modo attinguntur secundariò. Et hac etiam ratione fœmina dici solet aliquid occasionatum, quia est præter intentionem particularis agentis, quod intendit meliorem effectum quem potest, scilicet, masculum, quòd verò sequatur deficientior, scilicet, fœmina, est præter eius intentionem propter indispositionem materiæ, vel virtutis actiuæ, vt docet S. Tho. 1 p. q. 92. art. 1. ad 1. & 3. contrà Gent. cap. 94. & q. 5. de verit. art. 9. ad 9.

At verò respectu agentis vniuersalis, scilicet, Dei nihil horum est præter intentionem, quia respicit fines vniuersaliores, & ordinem

totius boni communis, ad cuius varietatem, & constructuram pertinent etiam ea, quæ respectu particularium videntur imperfecta, vel defectuosa, aut monstruosa, sicut quòd fœminæ sint, est necessarium propter hominum multiplicationem, & multiplex operatio, & virtus naturæ apparet, etiam quando erratur in disponenda materia, & eueniunt monstra, sicut multæ species rerum manifestantur, ex commixtione monstruosa seminum in piscibus, & in animalibus, & alijs similibus, quæ omnia non intenduntur à Deo solùm propter necessitatem materiæ, ad quam consequuntur illi defectus, sed propter bonum commune, quod manifestatur, & coalescit, etiam ex illis rebus, quæ solùm, ex aliquo præsupposito, & per accidens, seù per aliud habent rationem boni.

Ex quibus responderi potest ad quascumque obiectiones, quæ fieri solent, ex eo quòd peccata, & mala, & defectus non intenduntur, id enim iam solutum est ex predictis, & ostensum est, quomodo aliqua possunt cadere sub intentione saltem secundaria, quia ex parte rei genitæ se tenent, licèt ab agente particulari solùm intendatur propter necessitatem materiæ, ab agente autem vniuersali propter conducentiam ad bonum commune. Ostensum est etiam, quomodo aliqua relinquatur per accidens, & permittantur, sicut corrupt o respectu agentis particularis, quia tenet se ex parte termini à quo, & auersio à bono diuino in peccato, quia, nunquam subordinabilis est bono diuino, sub quo diuina voluntas omnia attingit. Denique constat quomodo ma eria inclinetur ad corruptionem, scilicet, ratione generationis, vt, sc i-

scilicet, possit potentialitatem ad omnes formas explere. Vndè materiam, etiam singularis, & indiuidua considerata, secundùm potentialitatem communem ad omnes formas, & vt subest agenti vniuersali, qui eam creauit, potest intendere secundariò corruptionem, quia ad bonum eius pertinet secundariò, & propter successionem formarum. Eadem verò materia, vt subest tantùm vni formæ, & agenti particulari, quod illam tantùm formam intendit, non respicit corruptionem, nisi per accidens, & ex parte termini à quo.

QVÆSTIO TERTIA.

De Alteratione in communi.

Ost explicatam rationem generationis, & corruptionis, sequitur agere de alteratione, quæ illi maximè propinqua est, magisque deseruit. Et primò consideranda est alteratio in communi, prout comprehendit sub se simplicem motum alterationis, intensionem, & remissionem, alioque alterationis modos, seu actiones, quæ per alterationem fiunt, vt mixtio, & condensatio, & similia. Secundò in speciali considerabimus de istis speciebus alterationis.

Circa primum tria occurrunt consideranda. Primò de alteratione quid sit. Secundò ad quem terminum sit. Tertiò, an sit motus continuus. De subiecto autem alterationis com-

munis est quæstio, ac de cæteris accidentibus, & ideò in q. 9. tractabitur à nobis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid sit alteratio, & quotuplex?

Alterationis nomen ab altero deriuatur, dicitur enim quasi faciens alterum. Sicut autem dicitur in cap. de differentia, aliud est esse alterum, aliud esse aliud. Nam ly alterum indicat differentiam accidentalem, ly aliud substantialem. Et ita possumus nomen alterationis communissimè accipere pro omni mutatione accidentali in quocumque genere accidentis, sed non loquimur in præsenti de alteratione, ita vniuersaliter sumpta. Strictius ergo sumitur pro mutatione in qualitate, nàm in quantitate, & loco peculiares mutationes sunt, scilicet, augmentatio, & motus localis: in qualitatibus autem maximè aliquid fit alterum, præsertim quando per illas ordinatur ad aliquam corruptionem, corruptio enim maximè facit alterum. Vndè adhuc sumendo totum prædicamentum qualitatis, oportet distingere, quòd quædam sunt spirituales, quædam corporeæ: & quædam naturales, quædam intentionales, quædam contrarietatem habentes, quædam non. Et illæ quæ sunt spirituales, vel contrarietatem non habentes, ad physicam corruptionem, vel generationem non ordinantur, & ideò licèt possint latiori nomine alterationes dici, non tamen dicentur alterationes physicæ, de quibus præcipuè agimus in præsenti, quia ad corruptionem, & generationem non ordinantur.

Circa qualitates autem, etiam contrarietatem habentes duplici via procedi potest, vel per modum mutationis, vel per modum motus; per modum mutationis, quando proceditur à priuatione ad formam, vt à non albo ad album, quæ est generatio accidentalis, & tunc non est à contrario in contrarium, licèt qualitas ipsa habeat contrarium: per modum motus, quando proceditur à termino positiuo ad terminum positiuum secundùm latitudinem, & distantiam de vno ad aliud, hanc enim dari in qualitatibus manifestum est, vt ostendimus in quæst. 19. Physicor. sicut calor, & frigus, albedo, & nigredo, & alia similia, & tunc est vera contrarietas; & similiter penès magis, & minus in eadem qualitate datur positiua distantia, & latitudo à positiuo in positiuum, & totum hoc fit eodem subiecto sensibili manente, ergò habet omnes conditiones requisitas ad motum strictè dictum, distinguitur à mutatione; & de hac præcipuè agimus in præsenti.

Hoc supposito, alteratio ista quæ est motus, sic diffinitur ab Arist. in hoc primo lib. tex. 23. *Quòd alteratio est quando manente subiecto sensibili transmutatur in eius passionibus, aut contrarijs motibus aut entibus medijs.* Ex quo aliqui, sic eliciunt definitionem alterationis, *quòd alteratio est motus ad qualitatem sensibilem mediam, aut extremam*, seu ad qualitatem habentem latitudinem contrarietatis. Dicitur *motus* ad excludendas mutationes instantaneas, intèr quas præcipua est ipsa generatio. Dicitur *ad qualitatem* ad excludendum aliàs species motus, quæ versantur circa qualitatem, vel locum. Dicitur *ad qualitatem sensibilem*

ad

ad excludendum motus, qui fiunt circà qualitates spirituales, vt circà habitus, vel actus. Dicitur *mediam, vel extremam*, idest contrarietatem, & latitudinem habentem ad excludendum eas qualitates, quæ contrarietatem, non habent vt lux, figura, & aliæ similes. Quare, licèt aliæ mutationes ad qualitatem, largo modo dici possint alterationes, & ad eas reducantur, propriè tamen alteratio respicit qualitates contrarias, & corruptiuas, eò quòd ex natura sua alteratio seruit generationi, & corruptioni, vt instrumentum eius, versaturque circà qualitates deseruientes generationi, & corruptioni; & ita Aristot. in hoc lib. lect. 2. apud D. Th. facit hanc consequentiam contra antiquos Phil. quòd si est impossibile, ex aqua fieri ignem, & ex vno elemento aliud, etiam erit impossibile, ex albo fieri nigrum, & similiter, ex alijs qualitatibus, & sic destructa generatione destruitur alteratio, ergo alteratio ordinatur per se ad generationem. Quare rectè D.Thom. in 3.dist.15.q.2.art.1.q.1. colligens omnes conditiones alterationis, inquit: *Quòd ad hoc, quod sit alteratio requiritur, ex parte alterati, quòd sit res per se subsistens, aliter enim subiectum motus esse non potest, & quòd sit corpus, quia solum tale mouetur, & quòd habeat naturam contrarietati subiectam, quia alteratio est motus inter contrarias qualitates*. Ex parte verò terminorum requiritur, quòd vna qualitate expulsa, alia introducatur, sic enim de qualitate in qualitatem transitur.

Ex his deducitur differentia alterationis à generatione, & à reliquis motibus. Differt enim à reliquis motibus ex parte termini, quia

augmentatio est ad quantitatem, motus localis ad vbi. A generatione verò substantiali differt, & ex parte termini, quia est ad substantiam, & ex parte subiecti, quia subiectum generationis est materia prima, alterationis verò, subiectum sensibile, seu materia informata, & ex parte mutationis, quia generatio est instantanea, alteratio verò successiua, & ex parte termini à quo, quia generatio est à priuatione, alteratio à termino positiuo, & contrario. Differt denique à generatione secundum quid, quia non fit per motum, neque à termino positiuo, sed priuatio, sicut cum album fit ex non albo.

Sed obijcies ad probandum, quòd alteratio non ordinatur per se ad generationem, nam productio albedinis, & aliorum colorum est vera alteratio, & non ordinatur per se ad generationem substantialem. Similiter acquisitio figuræ, & illuminatio, & obscuratio sunt alterationes, nec tamen ordinantur per se ad generationem substantialem. *Confirmatur*, quia aliàs si non esset possibilis generatio substantialis, non esset possibilis alteratio, siquidem essentialiter ordinatur ad illam, consequens est falsum, ergo: min. prob. quia alteratio non pendet per se à mutatione substantiæ, licèt pendeat à substantia, vt à subiecto, vt patet in rebus incorruptibilibus, vt in cœlo, in corporibus beatis, & in damnatis post diem iudicij, in quibus non est possibilis generatio, & corruptio, & tamen dabitur alteratio, vt in cœlo illuminatio, & obscuratio, addensatio, & rarefactio, quædam enim partes cœli sunt densiores, aliæ rariores, immò, & confractio dari poterit,

cum

cum locutio à beatis in cœlo fieri non possit, nisi per confractionem ipsius corporis cœlestis, vt D.Thom. admittit in 2.dist.2.q.2.art.2. neque enim ibi est aer, qui confringatur quando formatur vox, neque illa formari poterit, sine aliqua addensatione corporis confracti, quia pars diuisa non penetratur cum alia, sed condensatur. In corporibus beatis erit respiratio, locutio, tactus, & gustus, quæ sine alteratione non fiunt. In damnatis erit calefactio, & frigefactio, quibus cruciabuntur, ergo dabitur alteratio sine ordine ad generationem. Denique si homines essent ab æterno non posset in eis esse generatio, vt probauimus in 8. Phys. & tamen in eis daretur alteratio, quia nutrirentur, & respirarent, & loquentur, &c. ergo non omnis alteratio per se ordinatur ad generationem.

Respond. alterationem, quæ est motus, & versatur inter contraria, per se ordinari ad generationem, vt dictum est. Et ad probationem in contrarium, quod attinet ad albedinem, & alios colores dicimus; quòd licèt immediatè non deseruiant ad generationem tanquam dispositiones actiuæ illius, ordinari tamèn possunt mediatè, & in sua causa, eò quòd isti colores causantur ex temperie primarum qualitatum, quæ ad generationem, & corruptionem immediatius conducunt, & ideò colores, vt ex talibus qualitatibus consecuti, etiam ordinantur mediatè ad generationem, & in sua causa. Acquisitio autem figuræ aliquando fit mediante alteratione, vt cum ex rarefactione, vel condensatione, vel ex alia qualitate partes ita mutantur, vt figuram amittant, & mutent, & tunc

talis acquisitio figuræ mediatè pertinebit ad alterationem, & eo modo etiam ordinabitur ad generationem. Aliquando verò contingit mutatio figuræ per solum motum localem, vt cum per diuisionem, vel coniunctionem partium per motum localem fit noua terminatio quantitatis, & resultat noua figura, & tunc cum non sequatur ad alterationem, nec ordinabitur per se ad generationem. De illuminatione autem, & obscuratione iam diximus non esse alterationem strictè dictam, sed largo modo, & sic non ordinatur per se ad generationem sicut alteratio, quæ est per se inter contraria physica.

Ad confirm. negatur min. nec enim alteratio solùm requirit substantiam tanquam subiectum, sed etiam requirit mutationem substantiæ, quia est initium quoddam substatialis mutationis, eo quòd substantia dependet in sui conseruatione, ab accidentibus, vt à dispositionibus, vndè remotio dispositionum est inchoatio corruptionis. Ad probationem respondetur, quòd in cœlo non datur alteratio strictè dicta, quæ est inter contraria, illuminatio enim, & obscuratio non est de se alteratio corruptiua, licèt per accidens in rebus inferioribus quatenus dependent ab influentijs cœli, quæ agunt mediante luce, consequatur ex illis alteratio qualitatum corruptiuarum in istis corporibus. Addensatio autem, & rarefactio in cœlis non datur, licèt enim quædam partes inueniantur densiores, scilicet, stellatæ, aliæ rariores, scilicet, diaphanæ, tamen hoc habent ab initio suæ creationis, sicut alia accidentia propria, non autem modò acquirunt illam per alterationem.

Ad

Ad id quod adducitur de corporibus Beatorum resp. omnia illa fieri sine motu alterationis, nam respiratio, & locutio fit per motum localem emittentis aerem, & ferientis; nec respiratio beati necessaria erit propter cordis refrigerationem, vt temperetur calor, sicut in nobis, quia corpora illa cum sint incorruptibilia, per alterationem caloris non immutantur. Ad locutionem autem sufficit aerem ferire, & motu locali diuidere. Quomodo autem hoc fiat in cœlo, valdè difficile est apud Theologos, supposita cœli incorruptibilitate; de qua in libris de cœlo. Quòd enim ex D. Tho. affertur de confractione cœlestis corporis in locutione Beatorum, non dicit id D. S. ex propria sententia, sed supposita opinione aliorum, quòd in cœlo potest esse addensatio, & rarefactio, quam tamen dicit æquiuocè conuenire cœlo. Probabilius tamèn videtur formandas esse voces in aere existente in faucibus, & ore Beatorum de quibus Psal. 149. *Exultationes Dei in gutture eorum*, nec est inconueniens, quòd aliquis aer inclusus in corporibus Beatorum ascendat super cœlum, licèt elementalis sit, sicut corpora ipsa beata virtualiter continent elementa, quia mixta sunt; ille autem aer, licèt sit incorruptibilis sicut, & alia corpora elementalia post diem iudicij, ex defectu motus cœli, poterit tamen addensari, aut rarefieri per compressionem, aut dilatationem partium factam per motum localem sine alia alteratione, sicut etiam si tunc moueatur aqua, partes eius comprimentur sine addensatione alteratiua, vt latius explicabimus infra q. 7. Formata autem voce in illo aere deferetur ad auditum alterius Beati

per cœlum, tanquam per medium secundùm species intentionales, non secundùm alterationem physicam, vel fractionem corporis cælestis per sonum. Reliquæ alterationes in corporibus beatis circa passiones, & sensationes erunt solùm actiones animales sensuum, penes species intentionales, vel actus elicitos, non autem alterationes naturales, & corruptiuæ, vt docet D. Tho. in 4. dist. 44. q. 2. art. 1. q. 1. ad 3.

De corporibus damnatis dicimus, quòd patientur non per alterationem naturalem, quæ tunc omninò cessabit cessante primo alterante, quod est motus cœli, in cuius virtute alia inferiora alterant, sed alteratione intentionali per emissionem specierum, quæ tunc non cessabit, quia non dependet à motu cœli, sed à luce, & alijs qualitatibus intentionalibus, & ita ignis inferni per species tangibiles maxima sensationem sui causabit in illis corporibus de quo videatur D. Thom. in 3 dist. 44. q. 3. art. 1. q. 2. & 3. De homine creato ab æterno dicimus, quòd sicut careret generatione per tempus infinitum, ita, & motu alterationis per idem tempus carere deberet, & mutatione, quæ aliqua generatione fit.

Dicimus obijcies, nàm qualitas habet essentiam simplicem consistentem in indiuisibili, ergò secundùm suam essentiam non potest terminare motum, qui indiuisibilis est, sed mutationem, solùm autem poterit terminare motum ratione alicuius gradus secundùm magis, vel minus, quod non pertinet ad alterationem, vt alteratio est, sed vt intensio, vel remissio. Antecedens autem manifestum est, quia qualitas

litas habet speciem constantem ex genere, & differentia, quæ quolibet addito, vel subtracto variatur: ergo ipsa in indiuisibili consistit.

Respond. quòd vt dicit D.Tho.1.2.q.5.art.1. qualitas, seù forma potest dupliciter considerari. Vno modo secundùm se. Alio modo in ordine ad subiectum, non quòd in re forma sit sine subiecto, sed quia est diuersa consideratio formæ, vel secundùm se absolutè, vel comparatiuè ad subiectum. Et primo modo species eius, & essentia dicitur indiuisibilis, secundo verò modo habet diuisibilitatem, ratione cuius potest fieri per motum. Hoc autem benè intelligitur respectu intensionis, & remissionis, quæ vt dicemus quæst. seq. conuenit qualitatibus per comparationem ad subiecta; respectu tamen ipsius qualitatis, vt absolutè, & entitatiuè acquiritur, videtur currere difficultas proposita quomodo acquiratur per motum diuisibilem forma indiuisibilis in sua specie, & essentia. *Respondet. ergo* quòd quando ipsa species alicuius rei essentialiter importat contrarietatem, & distantiam, seù latitudinem respectu alterius oppositæ, tunc licèt formaliter consistat in indiuisibili quatenus omnia prædicata essentialiter illi conueniunt, & in hoc modo conueniendi non potest aliquod addi, vel subtrahi, comparatiuè tamen ad oppositum terminum, latitudinem, & contrarietatem fundat, & admittit transitum non solùm de priuatione ad formam, sed etiam de vna forma ad aliam; cuius signum est, quia per additionem, seù commixtionem vnius formæ cum alia fit variatio speciei, & resultat forma aliqua intermedia, vel plures intermediæ, quæ latitudinem, & di-

stantiam constituunt intèr extremas. Ratione ergò huius latitudinis, & contrarietatis intèr aliquas formas, potest per motum diuisibilem acquiri qualitas, quæ licèt sit indiuisibilis in ipsa formali ratione constituendi speciem, & essentiam suam absolutè, comparatione tamèn ad suum oppositum, habet modum acquisitionis diuisibilem. Et quia ista oppositio, & contrarietas exercetur inter formas per comparationem ad subiectum, ideò adhuc respectu acquisitionis qualitatis per alterationem, saluatur dictum *D.* Tho. quòd qualitas est indiuisibilis secundùm se absolutè, diuisibilis autem per comparationem ad subiectum prout, scilicet, in illo exercetur contrarietas.

Circa secundum punctum, scilicet, quotuplex sit alteratio. *Respondet.* Alterationem esse motum genericum ad tres species motus alteratiui, scilicet, simplex alteratio, intensio, & remissio. Simplex alteratio respicit ipsam substantiam qualitatis, vt motu acquirendam, scilicet, ex aliquo contrario positiuo. Intensio respicit augmentum qualitatis pęnès maiorem gradum, seù magis perfectum, remissio autem minorationem pęnès gradum magis imperfectum. Et hoc ideò est, quia inuenitur triplex modus latitudinis, & distantiæ in qualitate; potest enim considerari latitudo, vel inter diuersas species qualitatis, vel intra eandem. Inter diuersas, vt inter calorem & frigus, & alias contrarias qualitates, & sic processus ex vna ad aliam fundat motum simplicis alterationis. Intra eandem autem speciem inuenitur maior, vel minor participatio eiusdem qualitatis in subiecto, quæ diuersam graduationem, & lati-

tu-

tudinem constituit penès magis, vel minus, ergò diuersus motus fundatur procedendo à minori ad maiorem gradum per augmentum, & à maiori ad minorem per decrementum, & primum vocatur intensio, secundum remissio.

Quòd si dantur aliæ species alterationis, vt mixtio addensatio, & rarefactio, & aliæ similes; oportet aduertere, quòd istæ non sunt species diuidentes alterationem secundùm formalitatem motus, idest secundùm diuersum modum latitudinis, & distantiæ, sed secundùm specificationem desumptam ex parte termini ad quem sicut addensatio, quia producit densitatem, & rarefactio raritatem, & mixtio qualitatem temperatam, differunt inter se, sicut etiam differt calefactio, & frigefactio, & aliæ alterationes ex parte diuersorum terminorum, à quibus specificantur, licèt quia mixtio, & addensatio, & rarefactio communiores sin , & specialiorem habeant difficultatem, ideò specialiter de eis tractatur in hoc opere.

Dices cur similiter non dabitur triplex species motus in quantitate, scilicet, ad quantitatem secundùm se, & ad augmentum eius, & ad decrementum, & similiter in motu locali ad vbi secundùm se, & ad ascensum, & descensum. Si dicatur, quòd vbi semper acquiritur sub aliquo modo situationis, vel rectè, vel circulariter, vel curuè, & ideò ad vbi seorsum non datur motus. *Contra est*, quia etiam qualitas nunquam acquiritur, nisi sub aliquo gradu, vel intenso, vel remisso, ergò similiter non requiritur distinctus motus ad qualitatem, & ad intensionem, vel remissionem eius. *Confirmatur*, quia in qualitatibus inuenimus,

alios motus præter istos tres, scilicet, motum extensionis ergà diuersas partes in qualitatibus corporeis, vel ergà diuersa obiecta in aliquibus habitibus, ergò non est ista diuisio adæquata.

Resp. esse diuersam rationem de quantitate, & qualitate, tùm quia quantitas non habet partes contrarias inter quas fiat transitus de vna ad aliam per motum, quia species eius sunt linea, superficies, & corpus, inter quas non est contrarietas, neque motus transeundo de vna ad aliam, immò omnes per se requiruntur in qualibus parte continui; tùm etiam quia quantitas quando primò producitur, consequitur ad materiam, seù ad substantiam corpoream per modum dimanationis; quando verò præsupposita aliqua quantitate, alia pars superadditur, vel tollitur iam est augmentatio, vel diminutio, & sic non est locus motui ad quantitatem secundùm se: tùm denique, quia omnis motus physicus supponit quantitatem, cum fiat secundùm contactum, & diuisibilitatem, ergò supponit subiectum diuisibile, & tangibile, quod quantitatem importat. Similiter dicitur de vbi, quòd est diuersa ratio, eò quòd intra idem vbi non datur latitudo, & distantia, vt fiat maius, vel minus in ratione loci, eo quòd locus adæquatus est locato, & sic nisi locatum crescat, vel decrescat, non crescit, vel decrescit locus, augmentum autem, vel decrementum locati non pertinet per se ad motum localem, vt acquisitiuus est talis vbi. Solùm, ergò datur latitudo, & distantia inter vnum, & aliud vbi, seù inter diuersa loca. At verò in qualitate non solùm datur latitudo inter

duas

duas qualitates contrarias, sed etiam intra eandem potest crescere magis, vel minus, & sic oportet, quòd detur motus intensionis, & remissionis in eadem qualitate, & simplicis alterationis intèr diuersas. —

Ad confirm. respond quòd motus ille quo extenditur qualitas aliqua per subiectum non est motus distinctus ab aliquo ex prædictis, cùm enim ista extensio fiat per multiplicationem, seù productionem similis qualitatis, non per transitum de subiecto in subiectum, extensio illa qualitatis ad distinctam partem subiecti per inde se habet, ac nouæ qualitatis productio, quæ si fiat de contrario in contrarium erit alteratio, quæ est motus, si de priuatione ad formam erit generatio accidentis per modum mutationis. At verò quando qualitas aliqua extenditur ad noua obiecta, vt fit in habitibus in quibus inuenitur diuersa difficultas in attingendo vnum obiectum inadæquatum, quàm aliud, hoc non fit per alterationem physicam, & strictè dictam de qua agimus in præsenti, sed est alteratio largo modo loquendo, quæ fit per actionem intentionalem, vel appetitiuam, quatenùs ex parte ipsius habitus, & non solùm ex parte operantis, vel applicationis materiæ datur distincta difficultas in attingendo vnum obiectum, quàm aliud. Et in aliquorum sententia hoc non fit secundùm perfectionem eiusdem qualitatis, sed secundùm additionem formalem, & aggenerationem habitibus partialis ad habitum præexistentem, & tunc non est alia difficultas in extensione istius qualitatis, quàm in extensione, quæ fit per diuersas partes continui, vtrobique enim produ-

ducitur noua pars qualitatis, licèt extensio habituum versetur circà diuersa obiecta inadæquata, v. g. circà diuersas conclusiones intra eandem scientiam. In sententia verò S. Th. 1. 2. q. 54. art. 4. quam explicauimus in logica, quæst. 27. art. vltimo, per hanc extensionem non fit noua additio formalis per productionem nouæ entitatis, & qualitatis, sed est virtualis additio, quatenus eadem qualitas, seù habitus sub eadem ratione formali magis explicatur, & extenditur ad obiectum ad quod antea non se extendebat, quod est nouum modum perfectionis acquirere, non nouam entitatem, ideoque talis motus cum sit alteratio propriè dicta non est mirum, quòd non constituat speciem distinctam, sed reducitur ad intensionem, licèt non sit intensio penès magis, vel minus circà idem, sed penès extensionem eiusdem circà inadæquata obiecta.

ARTICVLVS II.

Ad quas species qualitatis detur per se alteratio?

DE hac difficultate agit Aristot. 7. physicorum capite tertio, ibique à pluribus disputatur, hic tamen videtur esse proprius eius locus, vbi de alteratione ex professo agitur.

Supponendum est ergò in prædicamento qualitatis inueniri quatuor species, seù quatuor diuisiones specierum, quas in Logica q. 18. explicauimus, scilicet, habitum, & dispositionem potentiam, & impotentiam, passionem, & passibi-

bilem qualitatem, figuram, & formam, de quibus ibi videri potest, & inquirimus, quænam ex istis speciebus sint capaces terminandi primò, & per se alterationem.

Deinde suppono, quòd dari alterationem primò, & per se ad aliquam qualitatem, nihil aliud est, quàm alterationem, ita attingere aliquam qualitatem tanquàm terminum, quòd non mediet aliqua qualitas, vel aliquis alius terminus, ad quem prius talis actio terminetur; tunc autem datur motus secundariò ad aliquam qualitatem, quando per aliud immediatius attactum mediatè, & secundariò aliud attingitur sicut v.g. attingendo, & immutando calorem, vel frigus, tanquàm terminum immediatum, attingitur sanitas, vel ægritudo, tanquam resultans ex temperamento frigoris, vel caloris, & sic inquirimus, an omnes istæ species qualitatis, vel solùm aliqua sit id, quod immediatè & per se ab alteratione attingitur, an verò solùm aliqua ex his possit immediatè attingi, aliæ verò secundariò, & mediatè, & si solùm aliqua immediatè terminat alterationem, quænàm illa sit.

Sit vnica conclusio. Alteratio physica secundùm quòd de illa loquimur in præsenti solùm est ad tertiam speciem qualitatis per se primò, idest ad passionem, vel passibilem qualitatem. Est Arist. citato loco 7. Physic. vbi etiam videri potest S. Thom. & 1. de generat. lect. 10. & in 1. 2. q. 52. art. 1. ad 3. Et loquimur de alteratione physica, vt excludamus alterationem latè sumptam, quæ etiam comprehendit instantaneas mutationes, & actiones spirituales, vel animales, quæ circa habitus, vel actus versantur,

tur, nec ordinantur ad generationem, & circa hæc poteſt dari alteratio latè ſumpta, quæ eſt productio qualitatis. Et dicimus primò, & per ſe, quia ſecundariò, & ex conſequenti benè poteſt dari alteratio phyſica circà aliquos habitus, vel diſpoſitiones quæ ſunt primò ſpeciei.

Fundamentum huius ſententiæ eſt duplex. *Primum*, quia alteratio phyſica, vt dictum eſt per ſe, & eſſentialiter ordinatur ad generationem ſubſtantialem, & ad corruptionem, generatio autem ſubſtantialis, & corruptio exigit contrarietatem in diſpoſitionibus, ſiquidem per contrarietatem indiſpoſitionum fit expulſio, & introductio formarum, oportet ergò, quòd alteratio deſeruiens generationi primò, & per ſe tendat ad qualitates contrarias, ſed contrariæ qualitates contrarietate phyſica, primò, & per ſe inueniuntur in tertia ſpecie qualitatis, vt patet tùm in qualitatibus, quæ ſunt primò contrariæ, vt calor, & frigus, ſiccitas, & humiditas, quæ ſunt qualitates tertiæ ſpeciei, & ſimiliter qualitates, quæ ex iſtis reſultant tanquam qualitates mediæ, & contrarietatem inter ſe habentes, quæ omnes ad tertiam ſpeciem pertinent: tùm etiam quia qualitates illæ, quæ habent phyſicam contrarietatem primò, & per ſe, faciunt tranſmutationem ſubiecti, quod maximè ex contrarietate qualitatum tranſmutatur, & ſimiliter per ſe immutant ſenſus ſecundùm contrarietatem, quam inducunt, ergo per ſe h bent inducere paſſionem tranſmutantem ſubiecta, vel ſenſum, & hoc eſt quod conſtituit tertiam ſpeciem qualitatis, quæ idcircò dicitur paſſio, vel paſſibilis qualitas, quia, vel

transeunter, vel permanenter transmutat subiectum, & immutat sensum, & vt dicit S.Th. 1. p. q. 97. art. 2. passio propriè dicta est per quam aliquid à sua naturali dispositione remouetur. Ergò alteratio quæ primò, & per se versatur circà qualitates physicè contrarias, vt ita ordinetur ad generationem, directè solùm respicit tertiam speciem qualitatis, quæ per se primò facit transmutationem in subiecto, & in sensu per passionem.

Secundum fundamentum sumitur ex Phil. in 7. physic. cap. 3. discurrendo per omnes species qualitatis, in quibus non datur alteratio physica primò, & per se. Breuiter autem probatur, quia habitus, vel dispositiones, aut sunt spirituales, seù vitales, & pertinentes ad potentias apprehensiuas, siuè appetitiuas, aut sunt purè corporales, vt sanitas, seù pulchritudo. Si primo modo se habent non pertinet ad præsens, quia non acquiruntur per alterationem physicam de qua loquimur in præsenti, sed per actionem spiritualem, vel animalem, licèt præsuppositiuè aliqua alteratio primarum qualitatum, etiam ad istas dispositiones, seù habitus prærequiratur, in eo videlicèt in quo appetitùs, vel phantasia ab aliqua dispositione organorum dependet, quæ fit per corporales qualitates. Si verò habitus, & dispositio sit purè corporalis, etiam non potest primò, & per se acquiri per alterationem, quia tales dispositiones important conuenientiam aliquam, vel disconuenientiam ad subiectum, ortam ex aliquo temperamento primarum qualitatum, sicut patet in sanitate, & pulchritudine, ergò prius terminatur alteratio ad illas primas qualitates,

&

& mediatè ad sanitatem, vel pulchritudinem; Et in hoc consistit vis probationis Aristot. in loco citato dum dicit, quòd ad habitum, & dispositionem non datur per se alteratio, quia se habent ad aliquid, non autem datur motus per se primò in ad aliquid, vt probatur in 5. phys. quod non est ita intelligendum, quasi dispositio, & habitus consistant in relatione prædicamentali, quæ sola non potest terminare motum per se: in hoc tamèn parificantur relationi prædicamentali, quia sicut relationes consequuntur ex fundamento, & ideò ad ipsum fundamentum terminatur motus per se primò, ad relationem autem consecutiuè, ita quia dispositiones istæ corporales resultant ex debita commensuratione, vel proportione qualitatum, id quod primò attingitur per alterationem erit qualitas illa, vt proportionata, vel attemperata, consecutiuè autem ipsa dispositio conueniens, vel disconueniens.

Quod attinet ad secundam speciem qualitatis, scilicet, potentia, & impotentia, constat non terminare primò, & per se alterationem, non solùm in potentijs spiritualibus, quas non attingit physica, & corporalis alteratio, sed etiam in potentijs naturalibus, tùm quia non inuenitur in potentijs latitudo contrarietatis sicut nec inuenitur magis, vel minus ratione sui præcisè, tùm quia potentiæ sunt principia innata, tanquam propriæ passiones ab ipsa natura dimanentes, ergò non acquiruntur per alterationem primò, & per se, sed ad generationem consequuntur. De hoc tamen vide quæ dicemus quæst. seq. art. 1.

Denique in quarta specie, scilicet, figura, & for-

forma non datur per se primò alteratio physica, tum quia figura non admittit latitudinem contrarietatis, sed habet se sicut numerus, quia quolibet addito, vel substracto variatur, & sic latitudinem non habet: tum quia figura resultat ex terminatione quantitatis, & ita aliquando producitur ad ipsam quantitatis productionem in ipsa prima generatione rei, vt cum aliquis nascitur cum tali figura; aliquando verò resultat, ex diuisione quantitatis, & tunc etiam non terminat alterationem, aliquando denique, ex alteratione aliqua consequitur, vt ex nimia densitate, vel raritate, aut aliquo simili, figura ipsa mutatur, & tunc non primò, & per se terminat alterationem, sed terminatur alteratio primò, & per se ad illam qualitatem, ad quam consequitur mutatio in terminatione quantitatis.

Dices discursum hunc nimium probare, sequitur enim ex illo, quòd ad aliquas qualitates medias, quæ resultant ex primis non possit dari alteratio primò, & per se, sicut ad colorem viridem, vel rubrum, & alias qualitates, quæ ex frigore, & calore resultant, & tamen pertinent ad tertiam speciem qualitatis, vt densitas, & raritas, aliaque similia, ad quæ tamen datur per se primò alteratio.

Respond. esse diuersam rationem, quia istæ qualitates secundæ, quæ resultant ex primis, etiam per se alterationem terminare possunt, nec eodem motu attinguntur primò, & per se terminato ad aliam qualitatem, & secundariò ad se, sed requirunt distinctum motum præter illum, qui terminatur ad primas qualitates, tùm quia aliquando fiunt sine alteratione ergà illas,

sicut

ſicut cùm aliquid dealbatur, vel denigratur non præcedente aliquo frigore, vel calore; tùm quia quando fiunt iſti colores ex temperie primarum qualitatum, fiunt per mixtionem ſicut aliæ qualitates ſecundæ, in mixtione autem corrumpuntur qualitates miſcibiles, & ſic fit vna tertia, vndè neceſſe eſt quòd alteratio non ſiſtat in qualitatibus primis, vt in termino, conſecutiuè autem reſultent ſecundæ, ſed potius, quòd deſtruantur primæ, & tanquam ad terminum ad quem tendat alteratio ad ſecundam, quæ eſt mixta ex illis, & ideò per ſe datur alteratio ad illam. Secus eſt in diſpoſitione corporali, vt in ſanitate, quæ non eſt qualitas mixta ex corruptione, ſeù mixtione primarum reſultans, ſed ex proportione, & commenſuratione, ſanitas enim calorem non corrumpit, nec frigus, ſed commenſurata habet.

Soluuntur argumenta.

PRimò *arguitur* ad probandum dari per ſe alterationem ad primam ſpeciem qualitatis, nam quando acquiritur ſanitas, vel pulchritudo, aliquo ſpeciali motu, ſeù mutatione acquiritur, alia eſt enim mutatio de ægritudine ad ſanitatem, quæ eſt ſanatio, quàm à frigore ad calorem, quæ eſt calefactio, inuenitur etiam diuerſa contrarietas inter ægritudinem, & ſanitatem, quàm inter calorem, & frigus, & diuerſus terminus à quo, & ad quem; ergò dantur omnia requiſita, vt dentur diſtincti motus præſertim, quia illa mutatio, ſeù actio, quę identificatur cum ſanitate non identificatur cum calore, & talis motus, ſeù mutatio, vt ad ſanita-

tem

tem præcisè non est nisi alteratio, nec ad aliam speciem motus pertinere potest, ergo datur alteratio per se primò ad primam speciem qualitatis saltem eo modo ad qualitates secundas, seù mixtas datur alteratio, licèt resultet ex primis.

Et confirm. quia in prima specie qualitatis datur propriè, & per se intensio, & remissio ergò, & alteratio, siquidem intensio, & remissio sunt species alterationis, vt art. præceden. diximus: Datur etiam in illa vera contrarietas, vt inter errorem, & scientiam, vitium, & virtutem, sanitatem, & ægritudinem, vbi autem est contrarietas primò, & per se, ibi est fundamentum motus primò, & per se.

Respondetur, negando quòd sit diuersa mutatio formaliter ad ægritudinem, vel sanitatem quàm ad primas qualitates, ex quarum proportione, vel disconuenientia consurgunt, & illa contrarietas inter ægritudinem, & sanitatem, & diuersitas termini à quo, & ad quem totum consecutiuè se habet, & est materialiter diuersum respectu alterationis, quæ fit ad tertiam speciem. Quod deducitur ex ratione D. Tho. 1. 2. quæst. 42. art. 1. ad 3. vbi inquit: *Quòd alteratio primò quidem est in qualitatibus tertiæ speciei, in qualitatibus verò primæ speciei potest esse alteratio per posterius.* Et subdit rationem, *quia facta alteratione secundùm calidum, & frigidum, sequitur animal alterari secundùm sanum, & ægrum.* Igitur licèt attingatur sanitas, & ægritudo ex vi alicuius mutationis, quæ quidem in re est alteratio, tamen quia non attingitur, vt terminus primò, & per se attactus, sed vt consecutus siquidem semper de-

debet fieri mediante aliqua alteratione caloris; aut frigoris, aut alterius primæ qualitatis, ideò mutatio ista prout tangit sanitatem, & identificatur cum illa, non est primò, & per se alteratio physica, nec sanitas per se immediata attacta, sed consecutiuè, & ideò potius ex ipso argumento sequitur, quòd non detur alteratio primò, & per se ad istas dispositiones, sed consecutiuè. Secus est de qualitatibus medijs eiusdem tertiæ speciei, quæ ex mixtione primarum qualitatum resultant, & ita exigunt distinctum motum terminatum ad ipsas qualitates medias, & corrumpentem, ac miscentem primas quod non contingit in acquisitione sanitatis, vt dictum est.

Ad confirm. respond. intensionem, & remissionem physicam, & corporalem esse species alterationis physicæ, & corporalis, sic tamen non inueniri in habitibus, & actibus spiritualibus; vndè nec in illis datur alteratio physica, de qua in præsenti loquimur, & simili er contrarietas, quæ datur non est contrarietas physica, seù corporea, sed communiter dicta, & quæ ad generationem, & corruptionem non ordinatur.

Secundò arguis, nàm in secunda specie, quæ est potentia, & impotentia potest dari vera alteratio, nàm potentia potest debilitari, & impotens reddi per aliquam nouam transmutationem sicut visus, qui est acutus, & vigorosus in iuuene, potest fieri debilis in sene, & ingenium etiam potest hebetari, & impotens reddi ex aliquo accidenti, istæ autem trasmutationes non possunt pertinere ad aliam speciem motus, quàm ad alterationem, ergò alteratio

po-

potest versari primò, & per se circà potentiam, & impotentiam.

Respondet. quòd potentia, quæ semel dimanauit à natura tanquam à proprio subiecto, non potest tolli, nisi, vel per impotentiam oppositam, vel per intrinsecum impedimentum. Primo modo non potest accidere, permanente vna, & eadem natura in eodem statu, nec enim potest ab eadem natura, modò dimanare potentia, modò impotentia sicut ab homine risibilitas, & irrisibilitas. Quòd si pro diuersis *statibus* dimanaret ab eadem natura, modò potentia, modò impotentia, sicut diuersæ passiones solent conuenire pro diuersis statibus, adhuc tamen non terminarent alterationem primò, & per se, sed noua dimanatione resultarent. Si verò impotentia consistat in extrinseco impedimento eiusdem potentiæ, tunc alteratio versabitur circa illud extrinsecum impedimentum non circa ipsam potentiam; extrinsecum enim impedimentum pertinet ad qualitatem aliquam tertiæ speciei, per quam ipsa dispositio debita organi, ita alteratur, quòd potentia, quæ à dispositione organi dependet non potest tali indispositione, debitè operari, & hac ratione visus acutus redditur debilis, & ingenium hebetatur, quia organum visus impeditur, ex aliqua intemperie dispositionum; & similiter imaginatiua, vel phantasia redditur indisposita ad subministrandum intellectui, quod pertinet ad ingenium, & ad istas qualitates dispositiuas potest per se dari alteratio.

AR-

ARTICVLVS III.

Vtrùm alteratio sit vnus motus, & continuus?

VNitas alterationis potest considerari, vel in ratione mutationis, quatenus vnum terminum destruit, & alium producit, vel in ratione motus, qui vtramque mutationem includit, quomodo videlicet sit vnus motus, vel vna aut plures mutationes. Continuitas autem potest tripliciter considerari in alteratione. Vno modo ratione subiecti in quo est, quòd, scilicet, per partes continuas alicuius subiecti diffundatur qualitas. Secundò ratione temporis, quòd, scilicet, sine vlla interruptione durationis continuetur alteratio. Tertiò ex parte formæ, quòd videlicet forma non solùm introducatur in instanti, & indiuisibiliter tota, sed aliquid illius continuatiuè in tempore, & aliquid in instanti.

Dico ergo primò. Alteratio in ratione motus est vnus, includit verò duas mutationes, alteram corruptiuam termini à quo, alteram quæ est acquisitiua termini ad quem. Quòd istæ duæ mutationes dentur, constat ex his quæ supra diximus agendo de generatione, & corruptione, quæ duplicem istam mutationem important, & in quæst. 14. Physic. art. 2. vbi ostendimus has mutationes esse necessarias ad motum, quia in illo fit transitus de quodam in quiddam, & consequenter acquirendo vnum, & corrumpendo aliud. Quòd verò motus sit vnus patet, quia est vnus transitus, & via de subiecto in subiectum, idest de termino positiuo

tiuo in terminum positiuum inter quos inuenitur latitudo, & distantia, vel contrarietas, hæc autem est vna, quando solùm sunt duo termini inter quos exercetur, sic autem inuenitur in alteratione cum fit transitus de vno contrario in aliud contrarium, ergo datur vnus motus. Et eadem ratione est vna actio, quia est vnum agens, & vnum passum, & consequenter vna processio causalitatis.

Sed dices, cur similiter generatio substantialis, & corruptio, quæ sunt duæ mutationes non facient vnum motum sicut in qualitatibus? Respond. quòd etiam mutationes, non efficiunt motum, nisi inter ipsos terminos positiuos fundetur aliqua distantia positiua, vel contrarietas vincenda, & non solùm esse, vel non esse mutandum.

Cuius ratio est, quia in mutatione, vt præcisa mutatio est solùm intenditur acquisitio alicuius esse de nouo, & consequenter ex parte termini à quo solùm per se petit non esse, seù priuationem. Si verò hæc priuatio sit coniuncta alicui formæ positiuæ id erit per accidens ad talem mutationem, quatenus, scilicet, illa priuatio inuenitur coniuncta ad aliquam formam. At verò in motu non solùm intenditur acquirere esse de nouo, sed distantiam vincere inter terminos inter quos versatur, & hi debent esse positiui, nam inter priuatiuum, & positiuum non datur latitudo, quia sine medio opponuntur tanquam esse, & non esse, & si aliquid inuenitur de medio, est ratione alicuius positiui præsuppositi: contra autem habent medium per quod positiuè distant. & opponuntur. Vndè cum inter formas substantia-

les, non attendatur aliqua latitudo contrarietatis, sicut inuenitur in qualitatibus, eò quòd ex participatione formarum substantialium, tanquam ex extremis non participatur, nec contemperatur aliquod medium, neque in vna, & eadem forma inuenitur distantia, & contrarietas inter formas substantiales fundans motum, sicut inter qualitates.

Secundò instabis contra conclusionem, nàm sequitur ex illa, quòd intensio, & remissio non sint duo motus cum tamen in art. 1. diximus illas esse duas species motus. Sequela probatur, nàm quando est motus à calore, vt vno ad calorem vt septem, ibi est intensio caloris, qui acquiritur, & remissio frigiditatis quæ deperditur, tantum enim deperditur de frigiditate, quantum acquiritur de calore, ergò illa frigiditatis mutatio, est remissio, & tamen est vnicus motus, siquidem est tantùm vna via, & vnus terminus acquisitus, & vnus deperditus, alioquin quoties intenditur qualitas, essent duo motus, alter à minori calore ad maiorem, alter remissiuus frigiditatis à maiori ad minorem.

Respond. intensionem, & remissionem secundùm se esse motus distinctos sicut accretionem, & decretionem, ascensum, & descensum, & tunc sunt contrarij quando versantur circà eandem formam, v. g. intendendo, aut remittendo calorem. Quando autem versantur circa diuersas formas, v. g. intendendo calorem, & remittendo frigus, vel habebunt se disparatè illi motus, si formæ ipsæ ordinem, & connexionem inter se non habeant, vel coordinatè se habebunt si formæ ipsæ consecutiuè se habeant, ita vt vna remittat, vel expellat aliam,

Ce-

Cæterùm quando inuenitur motus intenſionis corrumpens frigiditatem, vel attenuans, non eſt per ſe motus remiſſionis, quia non eſt per ſe minoratio, ſed ex conſequenti, quatenus eſt corruptio frigoris inuenti in ſubiecto. Quia tamen hoc per accidens eſt reſpectu intenſionis caloris, ideò ille motus non denominatur remiſſio, nec fit per modum motus, ſed per modum mutationis corrumpentis aliquid de frigore ex conſequenti, & per accidens, cum intendatur calor: motus autem non ſumit ſpeciem ſuam, neque conſtituitur in ratione motus penès id quod eſt per accidens, & ex conſequenti, ſed penès id quod ex per ſe, & ex parte termini ad quem ſe tenet, non ex parte termini à quo tantùm. Et ideò quando intenditur calor, licèt detur remiſſio frigoris, non tamen eſt motus remiſſionis, quia illa minoratio frigoris præcisè ſe tenet ex parte termini à quo, vt terminus mutatus, & deſtructus, & conſecutiuè ſe habens ad acquiſitionem caloris, non vt motus per ſe minoratiuus, cuius terminus ad quem ſit minoratio frigoris, & ideò non ex per ſe motus remiſſionis, ſed mutatio deſtructiua frigoris non per ſe minoratiua, & temperatiua illius. Poteſt autem dari aliquando intenſio ſine remiſſione oppoſiti, vt in intenſione lucis, quæ iam ſupponit tenebras expulſas, vt in intenſione charitatis, quæ ſupponit peccatum expulſum per ſui primam introductionem, vnde non ſemper intenſio eſt coniuncta remiſſioni, etiam per modum mutationis, & per accidens factæ.

De continuitate alterationis.

DIco *secundò*, alteratio quæ verè est motus, est continuus, vt opponitur discreto si attendamus ad continuitatem, quæ fit per extensionem qualitatis in partibus continui, siuè quæ fit penès durationem temporis, siuè quæ fit per intensionem formæ. Et dicimus *vt opponitur motui discreto*, quia si sumamus continuum, vt dicit rationem perpetui, & non cessantis, sic alteratio non est continua, sed definitur, & interrumpitur sæpissimè. Itaque licèt qualitas possit produci in instanti, vt quando fit vltima dispositio, tamen quando fit per verùm motum, neque fit in instanti, neque per multas instantaneas actiones, ita quòd inter instans, & instans nihil producatur de qualitate, sed solùm disponatur, vt in instanti fiat productio, vt aliqui senserunt. Sed oppositum tenetur communiter, vt videri potest apud Mag. Bannez, super primum librum de Generatione, quæst. 6. de alteratione, & Cursum Carmelitanum, disp. 4. de alteratione, quæst. 10. Conimbric. & alios.

Duo ergò, nobis probanda sunt. *Primum*, quòd alteratio non potest fieri in instanti, sed habet successionem in duratione temporis: *Secundum*, quòd in extensione, vel intensione qualitatis non solùm in instantibus, sed etiam in tempore intermedio inter instans, & instans producitur aliquid qualitatis, & non cessat actio alteratiua.

Primum probatum est à nobis, q. 21. Physic. art. 2. quia motus successiuus non habet esse

in

in instanti, quia hoc ipso, quòd est successiuus non est indiuisibilis, omnis enim successio dicit partem post partem: ergo dicit diuisibilitatem, ergò non coexistit, nec mensuratur instantanea duratione. Deinde deducitur ex doctrina D.Tho. 1.p.q.63.art.3. vt etiam ibi adduximus, quia non potest stare, quòd subiectum aliquod toto tempore quiescat sub vna forma, & in vltimo instanti illius temporis sit sub alia forma quasi mutatum ad illam in facto esse, ergò motus nunquam post perfici in vnico instanti, ità quòd ante illud instans nihil sit de motu, & in vltimo instanti sit motus, & terminus motus, seù mutatum esse; quia non potest dari mutatum esse, nisi præcedat aliquod moueri, idest aliqua tendentia ad illam formam acquirendam, & oppositam expellendam; vt autem quiescat toto tempore ante, oportet quòd ita sit sub vna forma, quòd non sit in via corruptionis ad eam, nec tendentiæ ad aliam, sed ita se habeat nunc, sicut ante; ergò non potest stare, quòd in vltimo instanti aliquid sit mutatum, & toto tempore non præcedat moueri, sed quiescere. Quòd etiam in instantaneis mutationibus, si ordine, & modo naturæ fiant, apparet, præcedit enim aliquis motus, siuè per modum dispositionis, siuè per modum applicationis, sicut patet in generatione substanciali, & in illuminatione; nam generatio substantialis fit dependenter ab alteratione præcedenti, quæ est motus; & similiter luminosum non illuminat naturaliter in hoc spacio, vbi ante non illuminabat, nisi quia hic de nouo producitur, vel quia hic de nouo adducitur; si de nouo adducitur præcedit, motus localis,

ſi de nouo producitur per generationem naturalem, vt ſi fiat ignis, præcedit alteratio, & ita naturali modo nunquam ponitur aliquid ſub noua forma etiam in inſtanti, niſi præcedat aliquis motus. Si autem virtute diuina aliquid producatur, vel creetur ſubitò, ſine aliqua diſpoſitione, vel motu præcedenti, hoc non pertinet ad naturalem modum operandi de quo loquimur in præſenti,& ſic etiam non eſt mirum, quòd Corpus Chriſti ponatur ſub ſpeciebus panis in aliquo inſtanti, cum ante nullus eſſet motus ad illud, quia hoc fit ſupernaturali virtute non naturali modo. Et hac ratione probat D. Tho. loco cit. Angelum non poſſe moueri in inſtanti quieſcendo toto tempore antecedente in alio loco. Si autem Angelus exiſtit in alio loco per totum, & integrum inſtans, ſine vllo tempore, vel motu quieſcendo, oportet quòd aliud ſit inſtans pro exiſtentia in vno loco, & aliud pro exiſtentia in alio, ita quòd in vno loco quieſcat non toto tempore, ſed toto inſtanti, & in alio inſtanti ſit in alio loco, ſed tunc deſitio vnius loci, quæ eſt in inſtanti, & per vltimum eſſe, & inceptio alterius, quæ eſt in alio inſtanti non menſurantur vnico inſtanti, ſed duobus, & ita motus ille diſcretus non eſt in inſtanti, ſed in inſtantibus. Vndè nunquam verificatur motus, etiam diſcretus in vnico inſtanti.

Secundum in hac concluſione probandum eſt, quòd datur motus continuus continuitate ſe tenente, ex parte formæ in hoc ſenſu, quòd ſi aliquid formæ producitur in inſtanti, aliquid etiam illius acquiritur in tempore, & non ceſſat actio,& continuatio formæ inter inſtans,& in-

instans. Et sic negatur ab aliquibus ista pars. Deducitur tamen ex D. Tho. in 2. dist. 5. q. 2. art. 1. vbi probat dispositiones ad generationem substantialem præcedere tempore introductionem formæ, quia alteratio est motus continuus, & ideò principium eius, & medium præcedunt introductionem formæ: ergò alteratio datur in tempore, & non est discreta per instantia. Eandem continuitatem alterationis per tempus medium inter duo instantia ponit S. D. in quodl. 9. art. 6. & videri etiam potest in 1. de gener. lect. 24. circa tex. 84. & 5. Phys. lect. 7. & sumitur ex Philos. in eodem 5. Phys. tex. 39. vbi dicit: *Quòd continuus omnis motus est, & simpliciter quidem vnum, & continuum esse necesse est.*

Ratio autem est, quia, vel inter duo instantia continuatur aliquis motus, ita quòd non cessat actio, neque quiescit, vel cessat inter instans, & instans omnis motus, & actio productiua qualitatis. Si primum; ergò ille motus, & fluxus inter instans, & instans non potest intelligi sine aliqua forma fluente, quæ in instanti quidem habeat mutatum esse, seù in facto esse fiat, in tempore autem, seù motu fit in fieri, & moueri, quia motus non est præter res ad quas est motus, & sic si realiter datur motus inter instans, & instans, realiter datur forma, cum qua identificatur tanquam cum termino fluente, & successiuè transeunte de non esse ad esse. Si secundum dicatur, est impossibile, quia si in hoc instanti datur qualitas producta, & immediatè post, cessat motus, & in sequenti instanti datur aliquid productum, illud non erit acquisitum per motum, nec per alterationem, quæ

est motus, sed alia actione distincta à successione, & motu, quæ non apparet quæ sit. Deinde quia inter instans, & instans agens est debitè applicatum ad agendum, & passum capax ad recipiendum, & non impeditum non minus, quàm in sequenti instanti, quia vt supponimus nec passum est mutatum inter instans, & instans à sua dispositione, neque agens à sua actiuitate, quomodo ergò suspenditur ab agendo inter instans, & instans? Denique in motu locali non cessat aliquis moueri inter instans, & instans, quia paulatim de vno loco ad alium transitur per medium, & vincitur distantia inter duo loca, ergò similiter distantia, & contrarietas qualitatum, & intensionis eius vinci debet per successionem, & continuationem motus producendo aliquid inter instans, & instans.

Nec potest dici, quòd inter instans, & instans, agens producit aliquid, sed non formam, v.g. calorem, sed dispositionem aliquam ad calorem, v.g raritatem, vel quid simile. Sed contra, nam præterquamquòd ad calorem non datur dispositio, cum ipsa sit prima qualitas, adhuc hoc dato idem argumentum fit de illa dispositione, nam vel est qualitas, vel non: si non est qualitas non est assignabile quid sit & ad quod prædicamentum pertineat, vel si est modus eiusdem qualitatis, quis modus sit præter intensionem, & remissionem, isti enim si producuntur in tempore iam motus intensionis erit continuus. Si autem illa dispositio est qualitas, v.g. raritas ergò iam aliqua qualitas producitur inter instans, & instans, & consequenter eadem ratio erit de ipso calore.

Dices licèt in intensione qualitatis motus sit con-

continuus, & producatur aliquid inter instans, & instans, tamen quando alteratio est de vna qualitate ad aliam, v. g. inter album, & nigrum, quid qualitatis producitur inter instans, & instans? cum qualitas media non producatur diuisibiliter, sed indiuisibiliter, est enim species vera qualitatis habens esse indiuisibile, & terminans mutatum esse. *Respond.* quòd cum transitur de albo ad nigrum per mediam qualitatem, v. g. per pallidum, tunc inter instans, & instans fit pallidum imperfectè, quatenus incipit albedo deflorescere, & deficere à perfectione sua, & sic est albedo in corrumpi, quod est pallidum in fieri, & hoc fit inter instans & instans, quia habet latitudinem illa corruptio albedinis, & acquisitio palloris, & ita secundùm aliquid latitudinis fit in tempore, & in facto esse consummatur in aliquo instanti.

De indiuisibilibus alterationis.

CVm *continuum* constet ex partibus connexis, quæ vtique aliquibus indiuisibilibus continuantur, oportet explicare quomodo in qualitatibus, & alteratione successiua dentur ista indiuisibilia? *Respond.* quòd iuxta diuersos modos diuisibilitatis in qualitate debent considerari eius indiuisibilia. Est enim inuenire diuisibilitatem extensionis ratione subiecti quanti, & diuisibilitatem motus ratione successionis, & denique diuisibilitatem formæ penès magis, & minus in intensione, & remissione. *Quantum ad primum*, sicut accidentia habent extensionem quantitatiuam mediante quanti-

tate, quæ afficit substantiam, & extendit eam, & accidentia, quæ in ea sunt, sic mediante quantitate redditur qualitas extensa, & diuisibilis, & consequenter mediante ipsa habebit etiam indiuisibilia continuantia talem diuisibilitatem quantitatiuam. Et sicut substantia non habet diuisibilitatem, nec indiuisibilia, nisi mediante quantitate vt probatur est in 6. Phys. q. 20. & in q. 16. Logicæ, ita neque qualitas, & alia accidentia materialiter extensa habent indiuisibilia huius extensionis nisi mediante quantitate, est enim eadem ratio de ipsis, & de substantia quoad hoc.

Quoad secundum dicemus, quòd in alteratione quatenus motus est, dantur indiuisibilia sicut in alijs motibus, scilicet, quòd indiuisibilia sunt ipsa mutata esse in successione qualitatis, quæ terminant, vel continuant ipsam successionem motus sicut explicauimus q. 20. Phys. art. 1. hoc autem mutatum esse, vt sumitur ex D. Th. 1. p. q. 53. art. 3. explicatur per hoc, quòd mobile non sit in eadem dispositione in quolibet instanti illius temporis in quo mutetur. Et sic quatenus illa dispositio est in fieri, dicitur esse in moueri, quatenus terminatiuè est in facto esse, dicitur mutatum, & tunc est alia dispositio, & ita, siuè hoc mutatum esse consistat in aliquo indiuisibili in quo finitur, & terminatur, siuè in aliquo alio modo, vel ratione, tamen illud constituit formaliter mutatum esse, quod constituit mobile in alia, atque alia dispositione terminatiuè, & in facto esse, ita quòd omnes partes, quæ sunt in fieri per tempus, sint in instanti in facto esse, & ex illo facto esse sequatur aliud fieri alterius partis, quæ in fa-

cto esse sit in alio instanti, vsque ad vltimum in quo sistit motus. Qualitas ergò sic induens diuersa mutata esse, constituit diuersa indiuisibilia successiua motus alterationis.

Quo ad tertium, scilicet, de indiuisibilibus ipsius qualitatis, seù formæ, quæ acquiritur per alterationem potest esse difficultas, vel intra eandem qualitatem quando intenditur, vel remittitur, an ista latitudo intensionis, vel remissionis, quæ diuisibilis est, aliquibus indiuisibilibus partes suas debeat continuare, & copulare. Et de hoc pertinet ad sequentem quæst. vbi de intensione, & remissione qualitatum agemus. Potest etiam esse difficultas, vtrum in ipsa latitudine, seù distantia, quæ inuenitur inter duas contrarias qualitates per quam fit transitus de vna ad aliam (vt inter album, & nigrum ponitur pallidum, viride, cæruleum, &c.) an etiam ponenda sint indiuisibilia, quibus ista latitudo, & distantia, quæ diuisibilis est coaugmentetur. Sed tamen in hoc non apparet ratio aliqua constituendi indiuisibilis, quia istæ species non sunt continuæ inter se, nec habent partes eiusdem rationis, quæ indigeant copulari diuersis indiuisibilibus, sunt enim diuersi colores, vel aliæ qualitates mediæ, inter speciem coloris datur latitudo de colore imperfecto, & inchoato ad alium colorem medium imperfectum, & de illo ad alium, vsque ad extremum cum corruptione prioris, qui expellitur, & tunc non acquiritur aliquod indiuisibile copulatiuum partium, sed species quadam determinata, & certa, quæ tamen, quia media est, & imperfecta viam parat; & transitum ad aliam, quæ ex temperatura, & mediatè alterius consurgit,

ideoque latitudinem facit motu vincendam; non indiuisibilibus copulandam.

Soluuntur argumenta.

PRimò obijcies contra continuitatem alterationis. Motus alterationis in intensione non potest esse continuus, ergò falsa est conclusio, quæ loquitur de omni alteratione. Antec. probatur, nam id quod producitur per talem motum est aliquis modus maioris, ac maioris radicationis in subiecto, tales autem modi sunt indiuisibiles in se, vt sequenti quæstione probabitur, ergò non possunt terminare motum, quia ad illum terminandum requiritur aliqua diuisibilitas, & latitudo in termino, ita vt parti motus correspondeat pars termini, & indiuisibili motus indiuisibile termini. *Confirm.* quia quælibet pars motus verè, & propriè aliquid producit ergo oportet, quòd in ipso termino motus aliquid cuilibet parti motus correspondeat, & ita habeat partes priores, & posteriores, ergò si quilibet gradus aliquid indiuisibile est, saltem formaliter totus producetur per primam partem motus, & sic nihil relinquetur alteri parti, seù medietati, quod producat.

Respond. non repugnare, quòd partes motus terminentur ad aliquid indiuisibile; quatenus est partium terminus sicut partes lineæ terminantur indiuisibili, & similiter in motu omnes partes motus terminantur ipso mutato esse, eo quòd omnes partes motus se habent in fieri respectu illius; immò omnis terminus debet esse indiuisibilis, & terminare partes diuisi-

bi-

biles, non quòd cuilibet sigillatim inhæreat, & adæquatè, sed inadæquatè alicui indesignatè, vt diximus in quæst. 20. Physic. art. 3. & ita licèt non adæquetur illis informatiuè adæquatur tamen terminatiuè, quia omnium illarum terminus est. Sic ergò in qualitate quando intenditur, acquiritur gradus aliquis, seù terminus per motum, qui licèt in se sit indiuisibilis, vtpotè terminus, virtualitèr tamen diuisibilitatem dicit secundùm quòd partes præsupponit, & illarum terminus est; & sic non requiritur diuisibilitas in termino secundùm se, & formalitèr, sed ratione partium quas terminat, & quas successiuè oportet acquiri per motum.

Ad confir. respond. quòd quælibet pars motus producit aliquid, nempè illud mutatum esse, non tamèn quælibet pars motus producit illud adæquatè, sed inadæquatè, licèt enim terminus ille indiuisibilis sit in se, est tamen terminatiuum plurium, quæ sub illo stare possunt, & illud respiciunt, vt factum esse suum; quòd si haberet partes priores, & posteriores non esset terminus earum, sed compars. Nec prima pars motus producit totum indiuisibile, seù mutatum esse, tùm quia ibi non datur prima pars motus vbi omnes sunt indesignatæ, & confusæ, tùm quia illa medietas producit terminum inadæquatè, idest, vt partialiter fieri illius, non integrum fieri eius.

Secundo arguitur, quia in alteratione, & intensione non est vnus terminus tantùm, sed plures qui continua ipsa actione acquiruntur, ergò non potest esse vnus motus, quia non est vnus terminus à quo sumatur vnitas. Antec. patet, quia

quia dum continuatu. mo us alterationis plures te: mini producuntur, v. g. plures gradus in intensione, vel plures qualitates mediæ in alteratione de vna specie ad aliam, ergò terminus non est vnus, & consequenter, neque motus, & sic nec erit continuus. *Confirmatur*, quia si alteratio esset motus continuus, & duraret, v. g. per horam, in fine horæ esset infinita qualitas producta, quia sunt infinita instantia, & consequenter infini a mutata esse, ergo si fit intensio per totam illam horam, attinguntur illa infinita, quorum quodlibet auget in.ensionem, & gradum, & consequenter in fine horæ qualitas reddetur infinita.

Respond. quòd in alteratione continua datur vnus terminus adæquatus, licèt plures inadæquati, habet autem vnitatem terminus adæquatus ratione vltimi in quo sistit motus, & ad quem cæteri ordinantur, sicut in motu locali quando plura loca attinguntur, vsque ad vltimum, ab illo vltimo sumitur vnitas continuata talis motus, & ideò simpliciter est vnus, quia simpliciter termi.a.ur in vno, vt latius diximus quæst. 19 Physic. Itaque in quolibet instanti potest acquiri diuersus locus inadæquatus, in er instans autem, & instans fit transitus de loco ad locum, & tunc dicitur esse in loco quasi in mutari, non in mutato esse, de quo ibi latius diximus.

Ad confirm. respond. in primis argumentum illud procedere, etiam si alteratio sit motus discretus, quia sicut intrà vnam horam sunt infinitæ partes diuisibiles, ita sunt infinita instantia inuisibilia eodem modo, quo partes infinitæ, & ideò licèt inter instans, & instans non sit mo-

motus, neque actio, eadem manet difficultas quomodo in infinitis instantibus, quæ includuntur intra horam fiat intensio illa quali atis, & non sint infinita. Respondetur ergò, quòd infinitas illa instantium, & par ium infinitarum, quæ in quolibet continuo includuntur, est infinitas in potentia, & non in actu, quia est infinitas, quæ includitur, & consumitur in partibus aliquotis, & fini is,& ideò est aliquid finitum in actu, & solùm infinitum in potentia, vt latius extendimus in quæstione 15. & 20. Physicorum. Itaque vt sit infinitum in actu oportet,quòd constet partibus infinitis aliquotis, quia debent esse æquales vni tertio, & non communicantes inter se; illæ autem partes infinitæ sunt proportionales, & indesignatæ, & inter se communicantes, vt locis citatis explicauimus, & eodem modo se habent instantia, seù indiuisibilia, quæ cum partibus ipsis, & ad earum modum multiplicantur in continuo, vndè solùm ex illis resultat infini um in potentia, hoc est, quia potest designari ex quacumque parte in infinitum diuisibilitas totius, & sic ex eo quòd tota hora duret intensio solùm sequitur, quòd qualitas habebit infinitas partes in potentia, & similiter indiuisibilia, finitas autem in actu, vtpotè inclusas intra terminos finitos vnius horæ.

Tertio arguitur, quia si alteratio est motus continuus non poterit incipere per primum esse, sed per vltimum non esse, sicut alij motus hoc autem est impossibile, ergò. Min. probat. quia si incipit per vltimum non esse, est verum dicere nunc agens non alterat, immediatè post alterabit, in illo ergò nunc, vel agens est debitè

bitè applicatum passo, & tunc non est ratio, quare non aget posita illa applicatione, vel non debitè applicatum, & tunc nec immediatè post aget, quia immediatè post non potest compleri tota applicatio, quia diuisibilis est, cum fiat per motum, & in parte diuisibili, & sic immediatè post non erit totaliter applicatum in facto esse, ergò neque sequetur actio. Similiter etiam est inconueniens, quòd qualitas, quæ est res permanens non incipiat per primum esse, præsertim cum sit dispositio determinata, & in illa assignari debet minimum, & consequenter aliquid certum, & determinatum, atque adeò debet incipere per primum esse. *Denique confirmatur*, quia hæc videtur esse mens Arist. 8. Physicor. tex. 23. vbi inquit: *Quòd dicere alterari continuum, est rebus perspicuis aduersari*, & subdit, *quòd alteratio non fit per partes sicut congelatio sed subitò sicut sanatio lapidis ab vltima gutta*, quam constat non esse motum continuum. Et idem affirmat S. Tho. super eundem locum lect. 5. & 6. Phys. lect. 5. & 2. contra gent. c. 59. & in alijs locis.

Respond. quòd sine dubio alteratio sicut, & alij motus, & qualitas per eam producta incipit per vltimum non esse. Et ad probat. dicitur, quòd siuè applicatio agentis ad motum fiat in instanti, siuè non, tamen applicatum esse de facto, pertinet ad mutatum esse, & est in instanti, in illo tamen non incipit intrinsecè motus, sed extrinsecè, atque ita non benè sequitur, agens est applicatum de facto in hoc instanti, ergò in hoc instanti intrinsecè est actio, seù motus, non enim sequitur, quòd actio sit in hoc instanti intrinsecè nisi actio ipsa instan-

ſtantanea ſit, ſed ſufficit, quòd incipiat extrinſecè, quia immediatè poſt erit. Quare non eſt neceſſe, quòd motus ſequatur ipſum applicatum eſſe niſi iuxta naturam ſuam, ita quòd ſi aliquid eſt applicatum in inſtanti, motus non dabitur in inſtanti intrinſecè, ſed immediatè poſt, & ita in illo inſtanti incipiet extrinſecè, ſicut graue cum generatur ſurſum in eodem inſtanti incipit moueri non intrinſecè, ſed extrinſecè. De facto tamen non datur primum applicatum eſſe, ſicut nec primum mutatum eſſe in motu, applicatio enim per motum fit. Quod verò dicitur qualitatem eſſe rem permanentem, & ita debere incipere per primum eſſe, diſtinguo, eſt res permanens quando eſt in facto eſſe determinatè concedo, quando eſt in fluxu, & fieri nego: vel ſecundò eſt res permanens incipiens modo permanenti nego, incipiens modo fluenti, & ſucceſſiuo, & ad modum motus tranſeat, & tunc accommodatur ipſi modo fiendi qui eſt per motum, non modo proprio eſſendi quem habèt in facto eſſe: qualitas tamen, quæ eſt diſpoſitio ad formam ſubſtantialem ſub ſtatu illo diſpoſitionis, debet dicere aliquid determinatum, præſertim loquendo de diſpoſitione vltima, nàm aliæ latitudinem, & indiuiſibilitatem habere poſſunt, & ita illa incipiet in inſtanti, & non per modum motus.

Ad confirmationem reſpond. Ariſt. & D.Tho. in citatis locis ſolùm intendere contra aliquos antiquos Philoſophos, qui ponebant omnia ſemper moueri, & nunquam quieſcere, quòd alteratio non eſt motus continuus, ideſt non perpetuò durare, non tamen quòd quandiù durat ſit diſcretus; quando verò dicit quòd al

te-

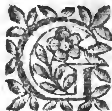
teratio non fit per partes, sed subitò, intelligitur de alteratione pro vltimo effectu, & dispositione, non absolutè, & secundùm se.

QVÆSTIO QVARTA.

De intensione, & remissione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid sit intensio, & remissio, & in quibus formis inueniantur?

Eneraliter loquendo omne augmentum, vel decrementum dicitur quantitas in quacunque re contingat, eo quòd id quod nobis sensibilius, & manifestius est in augmentis rerum est quantitas. Tripliciter autem potest inueniri ratio ista quantitatis in qualitatibus, vel formis. Vno modo per extensionem in subiecto, & hoc solùm conuenit qualitatibus, quæ inhærent in subiecto habente partes quantitatiuas sicut cùm albedo diffunditur per aliquod subiectum, & crescit in illo, quia est in pluribus partibus subiecti, & hoc modo dicitur qualitas magna, seù quanta per accidens quantitate subiecti. Alio modo attribuitur quantitas, seù magnitudo qualitati ex parte obiecti circa quod versatur sicut conuenit habitibus intellectus, vel voluntatis, qui versantur circa aliqua obiecta, & aliquando plura, aliquando pauciora compre-

prehendunt, & secundùm hoc dicuntur extendi, vel augeri in ordine ad obiecta, & hæc vocatur extensio virtualis, seù quantitas virtutis, eò quòd magna virtus dicitur per ordinem ad obiectum, seù pondus quod ferre potest. Tertio modo dicitur quantitas, seù magnitudo qualitatis secundùm participationem maioris perfectionis pęnès magis, & minus, & hoc pertinet ad intensionem, & remissionem, de quo videri potest S. Thom. quæst. 1. de veritat. art. 11. ad 10.

De hac ergò intensione duo supponimus in præsenti articulo, & alterum, quod difficilius est disputamus. Primò supponimus dari tale incrementum intensionis, & decrementum remissionis, quod pertinet ad quæstionem an est. Hoc autem constat ex ipsa experientia, nàm videmus qualitates aliquas crescere, aut decrescere pęnès magis, aut minus, quod non potest reduci ad alias duas extensiones, seù magnitudines dictas, nàm videmus calorem, vel albedinem, aut lucem aliquando esse perfectiorem, & maiorem, non quia plures partes subiecti occupet, sed easdem, nec quia subiectum sit densius, vel rarius, siquidem in eodem aere lux solis est perfectior, quàm lunæ stante eadem raritate aeris; & ita hoc augmentum non pertinet ad quantitatem extensionis formalis; similiter neque pertinet ad extensionem virtualem, quia lux, & calor, & similes qualitates non habent diuersa obiecta circà quæ versentur, sed subiecta, quæ informent. Relinquitur ergò, quòd sit quantitas, & augmentum intensionis pęnes magis, & minus.

Se-

Secundò supponimus definitionem intensionis, quod pertinet ad quæstionem quid est? Definiri autem potest intensio, *quòd est motus ab imperfectiori esse, siuè statu eiusdem qualitatis ad perfectiorem, eodem subiecto sensibili manente*. Remissio verò è contra *à perfectiori ad imperfectiorem*. Ita tradit M. Bannez q. 2. de alterat, & dicitur *ab imperfectiori esse, vel statu*, vt definitio abstrahat ab omni opinione, an fiat intensio penès diuersos gradus, vel diuersos modos, vel diuersam participationem in esse, de quibus postea dicemus. Dicitur autem *motus* quod est genus ad alterationem, & consequenter ad intensionem, sed quia non omnis intensio fit per alterationem propriè dictam, vt in spiritualibus qualitatibus, ideò vtimur generali nomine motus, & excluditur etiam per hoc acquisitio noui status in aliqua qualitate, vel forma non per motum, sed per aliquam eleuationem, vel modum operandi diuersum, ficut charitas, quæ est in via mutat statum in patria, non per maiorem intensionem, & motum, sed per nouam apprehensionem obiecti clarè visi. Denique significatur distinctio intensionis à simplici alteratione per hoc, quòd fit eiusdem qualitatis ad perfectiorem statum, seù esse, quia alteratio simplex producit ipsam qualitatem primò, & per se, non autem solùm perfectiorem statum, vel esse illius.

Inquirimus autem quænam formæ sint capaces huius incrementi, & magnitudinis penès magis, & minus, quæ est intensio, & remissio. Et hæc difficultas per aliquas conclusiones resoluenda est.

Dico primò substantia est incapax augmenti in-

intensionis, & similiter quantitas, & relatio. Sententia est expressa Philosoph. & sequuntur communiter omnes eius interpretes, nàm in cap. de substantia ponitur inter proprietates eius non suscipere magis,& minus: & de quantitate idem docet in cap. de quantitate; & de relatione etiam docet,quòd non suscipit magis, & minus, nisi ratione sui fundamenti, sicut est intensior similitudo, quando conuenientia extremorum est maior, licèt formæ ipsæ, seù res minus sint intensæ in se,& ita sequitur intensio relationis intensionem fundamenti proximi non remoti.

Fundamentum huius conclusionis in communi sumi potest,quia ad ista tria prædicamenta primò, & per se non datur motus strictè dictus, scilicet, qui fit secundùm latitudinem positiuam,intensio autem motus est. Quòd si aliquis motus datur, est secundùm extensionem, vt in augmentatione quantitatis, nàm substantiam constat fieri per mutationem, & non per motum cum non fiat ex eodem subiecto sensibili, sed ex materia prima. Similiter quantitas quando primò producitur, consequitur ipsam generationem sine alio motu; quando autem postea extenditur admittit motum augmentationis, sed non alterationis, & intensionis; vndè vna pars quantitatis addita alteri, non facit perfectiorem gradum, sed eiusdem perfectionis extensionem; facit enim maius non melius. Et hoc præsertim, quia species quantitatis variantur essentialiter pęnès diuersam terminationem, vt patet in numeris, & figuris, in bicubito,& tricubito,&c. ergò de earum ratione est indiuisibilitas, seù terminatio,

ergò

ergò non admittunt in eadem specie latitudinem. Ad relationem denique non datur per se motus, vt in 5. Physicor. dicitur, & ibidem probauimus quæst. 19. solùm enim relatio resultat posito fundamento non ad illam motus datur, & ita non habet intensionem per se primò, sed si habet est consecuta ex fundamento.

Secundò in particulari sumitur fundamentum ex D. Tho. in 1.2.q.52.art.1. quia videlicet forma, ex qua sumitur species rei quam actuat, non potest non consistere in indiuisibili, & consequenter non suscipere magis neque minus, si enim id quod speciem constituit haberet latitudinem, vel tota illa latitudo requireretur ad constituendam speciem, vel sine tota illa posset species constitui, etiam si aliquid illius deesset. Si 1. non saluatur diuisibilitas in tali forma, siquidem non constituitur species per ipsam eius latitudinem, sed per totalitatem, & consumationem eius, quod vtique indiuisibilitatem dicit, vltimum enim semper est indiuisibile. Si 2. ergò sine aliqua parte illius latitudinis saluatur species, & sic illud sine quo saluatur non spectat ad constitutionem speciei, neque est prædicatum quidditatiuum cum sine ipso quidditas saluetur.

Ex quo deducitur formam substantialem non suscipere magis, & minus, quia per se intrinsecè ordinatur ad constituendam speciem substantialem rei, cuius est forma. Et licèt qualitas, & alia accidentia, etiam habeant suam speciem, & essentiam tamen formæ illæ non ordinantur ad constituendam speciem sui subiecti, quod informant, sed supponunt constitu-

tutam, & ita per se primò non constituunt speciem eius in quo sunt. Forma autem substantialis constituit per se primò speciem eius in quo est, & propter hoc forma substantialis habet repugnantiam cum intensione, seù receptione magis, & minus, non autem ex hac parte id habet forma accidentalis, licèt, vt de facto intensio ei conueniat, plures aliæ conditiones requirantur: sed sufficit pro nunc, quòd forma substantialis in eo in quo inuenitur dat speciem essentialem, & per se, forma autem accidentalis non, sed supponit speciem constitutam. Vndè signanter D. Tho. loco citato non dixit ideò formam substantialem non suscipere magis, & minus, quia habet speciem, vel dat illam quomodocunque, sed quia participat talem formam, habet speciem secundùm ipsam. Quare respiciendum est ad munus, quod exercet forma in suo participante, seù in suo subiecto in quo recipitur; si enim subiectum ita respicit aliquam formam, quòd per ipsam habet species suas, & constitutiuum suum, talis forma in tali participante non suscipit magis, & minus. Formæ autem aliæ, quæ ita adueniunt subiecto, vt per eas participans non habeat speciem, sed potius speciei constitutæ adueniant, ex hac parte non repugnat, quòd aliquam latitudinem habeant in tali subiecto, non obstante, quòd habeant aliquam speciem, sed non constituentem ipsum subiectum in quo participantur, & ideò ex tali participatione in subiecto non repugnat latitudinem penès magis, & minus habere.

Quòd si dicas, nàm omnis species consistit in aliquo indiuisibili, sunt enim species sicut nu-

numeri, qui, quolibet addito, vel subtracto variantur. *Respond.* aliud esse quòd species quantum ad sui constitutionem consistat in indiuisibili, aliud quòd per ipsam constituatur ipsum subiectum participans talem formam, vel quòd ipsa indiuisibilitas sit aliquod prædicatum ex constitutiuis talis speciei, hoc enim non inuenitur in omni specie, & ideò non omnes repugnant diuisibilitati, & latitudini quam habent in participatione subiecti, licèt dicatur quælibet species in indiuisibili consistere propter integritatem, quam requirit omnium prædicatorum essentialium ad sui constitutionem, non tamen omnis species diuisibilitatem excludit ex parte participationis subiecti, vndè sumitur latitudo intensionis, vt dicemus statim.

Dico secundò in sola qualitate inuenitur intensio non tamen in omni specie qualitatis. Et quidem loquendo de intensione physica, quæ est species alterationis, non est dubium, quòd sicut alteratio non datur nisi in prædicamento qualitatis, ita neque intensio eius species. Sed tamen ne aliquis dicat, quòd intensio potest inueniri in spiritualibus, & non solùm in alteratione, ideò generalius probanda est conclusio. Et in primis quòd in hoc prædicamento inueniatur intensio saltem quoad aliquas eius species, nullo modo dubitari potest, cum manifestæ nitatur experientiæ, sicut videmus calorem aliquando magis intendi aliquando remitti, & idem est de alijs primis qualitatibus, & de qualitatibus medijs vt colore, raritate, & densitate, & similibus.

Discurrendo verò per species istius prædica-

ca-

camenti, quia sunt capaces intensionis non solùm alteratiuæ (hæc enim ad solam tertiam speciem reducitur sicut ipsa alteratio) sed etiam communiter dictæ, constat in primis, quòd habitus, & dispositio est capax intensionis, quia habitus virtutum aliquando sunt feruentiores, aliquando remissiores, & similiter scientia aliquando est profundior, & efficacior, aliquando obtusior non solùm penès extensionem ad diuersas conclusiones, sed circà eandem veritatem potest dari maior claritas, & resolutio ad sua principia, quod pertinet ad maiorem intensionem, & ita denominatur aliquis magis sciens, vel magis virtuosus, & hoc etiam extenditur ad supernaturales habitus, sicut de charitate dicitur ad Philip. 1. *Oro vt charitas vestra magis, ac magis abundet* Apocalyp. vltimo. *Qui iustus est iustificetur adhuc*, & denique in iustitia accepta crescere sanctificator definit Concil. Trident. sess. 6. cap. 10.

Quod attinet, ad secundam speciem, aliqui existimant non suscipere magis, & minus, vt intellectus, & voluntas, potentia visiua, &c. quia sunt propriæ passiones, & immediatè sequuntur essentiam rei per dimanationem non autem per motum, & secundùm contrarietatem latitudinis conueniunt subiecto. Oppositum tenet Magister Sanncz, 1. de gener. cap. 4. quæst. 1. conclus. vltima, ponitque exemplum in potentia visiua, quam constat magis, ac minus suscipere, & modò esse acutioris visus, modò hebetioris. Certè Aquila videt intensius, quàm homo, & inter homines quidam melius, & fortius alijs, & incompara-

biliter videbunt acutius oculi eiusdem hominis post resurrectionem, quàm modò. Nec obstat quòd sint propriæ passiones animæ, quia etiam calor, & siccitas aliæque primæ qualitates sunt proprietates elementorum, & tamen suscipiunt magis, & minus, Caiet. 1. 2. quæst. 52. artic. 1. in fine media via incedit, & dicit, quòd potentiæ naturales, quæ consequuntur immutabiliter substantias non intenduntur, sicut neque ipsæ substantiæ; quæ verò non immutabiliter consequuntur, sed dependenter ab aliqua alteratione, vt durum, & molle, aliaque similia non inconuenit, quòd suscipiant magis, & minus. Et quia potentiæ affixę organis corporeis dependent à qualitatibus alteratiuis, quibus organa temperantur, ideò videtur, quòd illæ possunt suscipere magis, & minus, sicut potentia visiua potest esse acutior, & similiter auditus, &c. Et videtur hæc sententia satis rationabilis, non enim est ratio cur non suscipiant magis, & minus huiusmodi potentiæ, quæ à qualitatibus primis, vel alteratione dependent, præsertim cum experientia suffragetur, quæ in illis intensionem & remissionem sentit, vt in potentia visiua, & molli, & duro, & alijs constat. Nec obstat quòd per generationem instantaneam fiunt, quia etiam aliqua, quæ instantaneè fiunt possunt intendi vt lux, & actus spirituales intellectus, & voluntatis. Quòd autem aliquæ potentiæ non intendantur ideò est vt Caiet. dicit, quia immutabiliter sequuntur, ad aliquam naturam, idest independenter à qualitatibus alteratiuis, & præsertim quæ alicui conueniunt secundùm vltimum gradum constitutiuum na-

tu-

turæ, vt intellectus, & voluntas ad gradum rationalem, non suscipiunt magis, & minus, quia ipse gradus vltimationem quandam dicit. Itaque non est hoc regulandum per hoc quòd aliqua qualitas sit propria passio, vel non, sed per hoc quòd aliqua indiuisibilitas sit de ratione alicuius formæ, vel non sit, vt supra insinuauimus. Et ita quia quædam potentiæ sunt immediatè consequutæ ad substantiam, & independentes ab aliqua alteratione, ideò non recipiunt latitudinem secundùm magis, & minus; aliæ verò, quæ non ita immediatè consequuntur, neque independentes sunt ab aliqua alteratione, & primis qualitatibus recipiunt magis, & minus, ratione earum.

Quod attinet ad tertiam speciem qualitatis, non est dubitandum in illa posse inueniri intensionem eamque physicè alteratiuam, siquidem in tertia specie qualitatis vt probauimus, quæst. præced. inuenitur propriè alteratio physica, & consequenter intensio inueniri potest, quæ est eius species, idque etiam ad sensum patet in calore, & frigore, alijsque qualitatibus sensibilibus, quæ ad illam speciem pertinent.

Denique in quarta specie qualitatis non inuenitur motus intensionis, quia de ratione figuræ, quæ ad talem speciem pertinet est terminatio quantitatis ex qua resultat, & hæc variatur in specie, quacunque varietate terminationis facta, terminatio autem secundùm aliquid indiuisibile fit, & ita non compatitur latitudinem intensionis.

Dico vltimo præter intensionem, quæ est motus secundùm magis, & minus, & præter ex-

tensionem per partes quantitatiuas corporis datur etiam augmentum extensiuum in aliquibus qualitatibus non penes partes subiecti cui inhæret, sed penes obiecta quæ attinguntur, quia sunt obiecta inadæquata, & secundum quòd aliquis habitus diuersa obiecta attingit, magis dicitur augeri extensiuè. Ita sumitur ex D. Thom. 1. 2. quæst. 52. art. 1. ad 2. & 2. 2. quæst. 24. art. 5. vbi docet quòd habitus quidam augentur per additionem respectu obiectorum sicut scientia, quæ paulatim addiscitur, augetur de nouo circa diuersas conclusiones, quas antea non attingebat, & hoc augmentum non est intensio, quia non versatur circa eandem veritatem, sed circa diuersas: intensio autem scientiæ fit per hoc, quòd clarius, & profundius eandem veritatem comprahendat.

Circa hoc augmentum extensiuum nota tres propositiones. D. Thom. Prima, quòd tale augmentum non contingit in omnibus formis, seu qualitatibus, sed in illis, quæ specificantur ab aliquo extrinseco, seu dicunt ordinem ad aliud. Ita docet 1. 2. q. 52. art. 1. in fine corp. Secunda est, quòd neque in omnibus habitibus dicentibus ordinem ad obiectum specificans inuenitur istud augmentum; charitas enim dicit ordinem ad obiectum, nec tamen admittit additionem per augmentum extensiuum, vt docet S. Thom. 2. 2. quæst. 24. citata, eo quòd quæcumque minima charitas implet totam legem, & omnibus tentationibus resistit, & sic quælibet attingit omnia obiecta, scilicet Deum, & proximum, non ergò fit maior per extensionem ad obiecta. Scien-

tia

tia verò indiget ista extensione, quia per distincta media procedit ad distinctas conclusiones probandas, licèt omnia coordinata sint inter se, & sub eodem lumine ideoque ad eundem habitum spectant, sed diuersam explicationem obiecti petunt, & distinctas species, vel ordinationem earum, ac distincta media probatiua, de quo latius diximus in Logic. quæst. 27. art. 3.

Quòd si dicas, nàm etiam virtutes morales, etiam si sint infusæ possunt habere nouam difficultatem circa diuersa obiecta partialia, vt in loco citato Logicæ diximus, immò indè argumentum sumpsimus ad probandum, quòd scientia est simplex habitus, licèt vincat distinctas difficultates inadæquatas, ergò falsò, & inconsequenter dicimus in præsenti virtutes morales non suscipere additionem, sed solùm scientiam.

Respond. quòd vt diximus citato loco Logicæ in solutione ad confirmationem primi argumenti virtutes infusæ vt charitas, & fides, possunt habere diuersam difficultatem circa diuersas materias non ex parte ipsius virtutis, sed ex parte operantis, quæ est difficultas accidentalis, & tamen vnica qualitas simplex sufficit ad illas superandas, similiter ergò sufficiet in scientijs ad superandas distinctas difficultates circa distinctas conclusiones, licèt requirat ad illas diuersa motiua inadæquata, eo quòd vniuntur sub eadem ratione formali, & lumine, sunt enim coordinata inter se illa motiua, quatenus vnum deducitur ex alio. Itaque ducitur efficax argumentum à simili ad probandum, quòd vna qualitas sufficiet ad attin-

tingendum diuersas conclusiones, licèt quælibet habeat suam probationem, & motiuum distinctum, & diuersam difficultatem ex parte ipsius medij, & non solùm ex parte operantis, quia adhuc restat locus vnitati habitus, quia saluatur principalis ratio, vndè sumitur vnitas eius, nempè eadem ratio formalis scientifica, sub qua omnia illa motiua, & probationes coordinantur, & continentur. Vndè si non repugnat, quòd qualitas vna attingat distinctas materias, & vincat distinctas difficultates ex parte operantis, dummodo seruetur eadem ratio formalis, vt patet in virtutibus, etiam non repugnabit stante vnitate rationis formalis, quòd eadem qualitas attingat diuersas conclusiones, & vincat distinctas difficultates requirentes distincta media sub eadem vnica ratione formali, & lumine ordinata.

Tertia propositio est, quòd hoc augmentum extensiuum dicitur à D. Th. fieri per additionem, qua augetur habitus secundùm se; intensio verò per radicationem in subiecto, & non per additionem, non quia noua qualitas addatur in augmentum extensiuo, id enim negat S. Thom. 1. 2. quæst. 54. art. 4. sed quia additur nouum augmentum obiectum, & quia ordo ad obiectum dicitur conuenire habitui secundùm se, participatio verò, & radicatio intensionis fiat per ordinem ad subiectum in sententia D. Thom. ideò ad distinguendum vnum augmentum ab alio, dicitur illud augmentum fieri per additionem, hoc verò non, quia ibi additur nouum obiectum, & noua explicatio habitus ad illud, hic verò non additur, nouum

sub-

subiectum, sed in eodem fit intensio, nec etiam noua entitas qualitatis, & ita ex nulla parte fit additio.

Soluuntur argumenta.

PRimò arguitur quia non stat quòd intensio augeat qualitatem secundùm magis, & minus nisi ipsa species, & essentia qualitatis varietur, ergò ratio intensionis explicata est nulla. Antecedens probatur, quia illud in quo qualitas fit magis, & minus est ipsa propria ratio, & species qualitatis, species autem sunt sicut numeri, vt quolibet addito, vel subtracto varientur. Si dicatur fieri intensionem per magis, & minus non in ipsa ratione essentiali, & specifica, quæ consistit in indiuisibili, sed in aliquo extrinseco, vt in additione gradus, vel entitatis nouæ, aut in maiori participatione, vel radicatione in subiecto. Contra est, quia in primis intensio non potest fieri per additionem nouæ qualitatis eiusdem speciei, vt dicemus articulo sequenti: diuersa autem participatio in subiecto, & radicatio non potest fieri secundùm aliquid accidentale, sed secundùm ipsam essentiam qualitatis, & oppositum dicit D. Thom. esse propriæ vocis ignorantiam 1. 2. quæst. 24. art. 4 ad 3. & q. 2. de virt. art. 11. ergò in ipsa essentia fit variatio per intensionem. Deinde quia si intensio non fit secundùm variationem in ipsa ratione essentiali, seù specie qualitatis, sed in aliquo extrinseco, vel pertinente ad indiuiduationem, sequitur quòd formæ substantiales possint intendi, quia potest saluari indiui-

sibilis species, quam præbet forma cum augmento penes magis, & minus in aliquo extrinseco, & indiuiduali, vt quia perfectiori modo vniuntur subiecto, vel sunt radix perfectioris modi operandi cur ergò in illis non erit augmentum intensionis? Et idem argumentum fieri potest de quantitate, quia secundùm diuersum modum terminandi subiectum potest perfectius, & imperfectius participari in subiecto modo quodam extrinseco, & non pertinente ad intrinsecam speciem, cur ergo non recipiet magis, & minus?

Respond. negando antecedens. Et ad probat. dicitur per intensionem non variari speciem, sed modum speciei in actuando subiectum, & perfectius reducendo de potentia ad actum, vt sequenti articulo dicetur. Vt autem additio aliqua, vel subtractio variet speciem alicuius formæ debet addere, vel subtrahere aliquod prædicatum quidditatiuum, vel modum talium prædicatorum intrinsecum, & essentialiter requisitum non autem addere, vel tollere solùm aliquem modum diuersæ participationis in subiecto, vel additionem nouæ entitatis quasi integralis, sicut videmus in substantia materiali plures, vel pauciores partes integrales addi, vel subtrahi, sine variatione speciei.

Ad primam replicam dicitur non fieri intensionem per additionem nouæ entitatis, sed per maiorem radicationem in subiecto, vt dicemus sequenti articulo. Dicit autem D. Th. ignorare propriam vocem, qui dicunt augeri formam per radicationem in subiecto, & non secundùm essentiam, quia radicationem

ipsam

ipsam intelligebant non pertinere ad entitatem accidentis cum tamen entitas accidentis ex se postulet inhærere, & participari in subiecto, & sic magis radicari, sine dubio entitatem ipsam inuoluit, & ita inquit D. Thom. in 2. 2. loco citato, quod nihil est aliud ipsam secundùm essentiam augeri, quàm eam magis inesse subiecto, quòd est magis eam radicari. De quo plura art. 3.

Ad secundam replicam respondetur obstare formæ substantiali ne intendatur, quia non habet la itudinem, & contrarietatem per quam sit capax motus, & consequenter in ensionis, vt iam supra dictum est. Et licèt species indiuisibilis formæ stare possit cum augmento diuisibili secundùm magis, & minus, hoc tamen in forma substantiali locum non habet, quia non solùm in se habet speciem, sed constituit suum compositum, quod informat in specie, vndè neque ex parte suæ speciei, neque ex parte suæ participationis, & subiecti participantis, latitudinem fundat, sed si aliquo modo variatur, tota species variatur in se, & in participatione subiecti. Secus est in accidente per cuius participationem subiectum ipsum non constituitur in sua essentiali specie, sed constitut.uum supponitur vndè ex hac parte non impeditur forma accidentalis intendi, & remitti. Nec tamen ex eo sequitur, quòd omnes formæ acc dentales possint intendi, aut remitti, si alias conditiones non habeant, vt contrarietatem, seù latitudinem, ita quòd indiuisibilitas in constitutione illarum non sit intrinseca, & de ratione earum sicut in constituendis speciebus quantitatis supra ad-

uertimus, & in alijs speciebus qualitatis latitudine carentibus, & indiuisibilitatem includentibus.

Quòd si dicas Aristot. in 8. Metaph. tex. 10. & S. Thom. ibi lect. dicere, quòd materia fortè suscipit magis, & minus. Respondet D. Thom. 1.2. quæst. 52. art. 1. id intelligi de materia secundùm materiales dispositiones non secundùm suam substantiam, secundùm quam componit cum forma indiuisibilem speciem naturæ.

Secundò obijcies, Qualitas secundùm se, & antecedenter ad respectum ad subiectum habet contrarietatem, v. g. calor cum frigore, quia habet contrarietatem cum illo, quam non emendicat à subiecto, sed vbi est contrarietas est maxima distantia, ergo etiam est latitudo secundùm magis, & minus, & consequenter intensio, & remissio; immò ista contrarietas formarum solùm est penes gradus, quia in gradibus remissis non contrariantur qualitates, sed in intensis, in quibus solùm se non compatiuntur, ergò non per ordinem ad subiectum dicen ur habere magis, & minus, sed secundùm se. Item si Deus separaret albedinem niuis, & albedinem hominis, perfectior esset illa, quàm ista, & non per radicationem in subiecto, quia extra illud sunt, ergò secundùm se; & sic non repugnabit substantiæ intensionem habere. Denique quia eadem est albedo in concreto, & in abstracto: ergo si in abstracto non intenditur, nec in concreto, vel è contra si in concreto intenditur etiam in abstracto. Quòd si accidens in concreto, vt album sumatur non pro forma existente

in subiecto, sed pro composito ex corpore, & albedine, hoc non intenditur, quia aliquid quod includit, scilicet, corpus non intenditur.

Respond. quòd licèt aliquæ qualitates secundùm se fundent contrarietatem, vt inter formam, & formam, & non solùm secundùm participationem subiecti (licèt exerceri non possit contrarietas, nisi in subiecto, quia contraria in eodem subiecto mutuo se expellunt) tamen latitudo, & distantia penes magis, & minus in intensione formarum non sumitur penes contrarietatem aliquam inter formam, & formam, sed penes latitudinem participationis, & radicationis formæ in eodem subiecto. Et quando dicitur, quòd vbi est maxima distantia, etiam est latitudo penes magis, & minus. Resp. quòd est penes magis, & minus in diuersis formis, quæ non sunt extremæ, sed mediæ inter extrema contraria: magis autem, & minus in eadem forma non fundat contrarietatem, & distantiam nisi respectu subiecti in quo radicatur, & participatur; atque ita contrarietas inter formam, & formam, siuè penes maximam distantiam, siuè penes formas medias conuenit formis secundùm se, distantia autem penes magis, & minus in eadem forma, non conuenit ei nisi secundùm diuersam participationem in subiecto. Contrarietas ergò inter formam, & formam prouenit ex ipsa natura talium formarum; licèt statum perfectum requirat, vt contrarietas exerceatur, quòd non fit nisi in gradibus perfectis, quia imperfecti mutuò compatiuntur in eodem subiecto, vt latius dicemus infra quæst. 1c. Ad

id verò quod dicitur de albedine hominis, & niuis separata. Respondetur, quòd vna illarum erit intensior altera non, propter maiorem radicationem actualem in subiecto, qua carent, sed propter aptitudinalem, quam retinent, & ordinem quem dicunt ad subiectum. Quando autem D. Thom. dicit albedinem separatam habere omnem perfectionem possibilem, & non posse intendi, loquitur de albedine si esset subsistens; & neque actu, neque aptitudine respiceret subiectum. Denique ad id quod dicitur de albedine in abstracto, & in concreto dicimus, quòd est eadem forma, sed non in eodem statu, nec cum eodem respectu, quia in concreto respicit subiectum, in abstracto relinquit, vndè dicit D. Thomas, 1. 2. quæst. 53. art. 3. ad 3. quòd intensio, & remissio tribuitur accidentibus in concreto, & ita non dicitur magis albedo, sed magis album: album verò pro composito non intenditur ratione partis, scilicet, ratione formæ, vt communicabilis subiecto.

ARTICVLVS II.

Vtrùm intensio fiat per additionem gradus ad gradum, vel per maiorem radicationem in subiecto?

CONueniunt ferè omnes ad intensionem qualitatis, aut requiri, aut consequi maiorem aliquam radicationem in subiecto quatenus qualitas intensa firmior est, & tenacior in subiecto, & hoc est radicatio. Cæterùm difficultas est an ad istam firmitatem,

quæ

quæ etiam argumentum est qualitatis, requiratur additio nouæ entitatis, seù formæ ad eum modum quo fit augmentum in quantitate addendo nouam quantitatem, an verò sine additione nouæ entitatis per additionem noui modi fiat hæc maior radicatio: & de ipso modo, etiam est difficultas, an sit nouus modus addens nouam vim informatiuam, seu rationem formalem informandi ipsi formæ, an verò solùm addatur nouus modus, qui sit noua explicatio, seù applicatio eiusdem formæ sine noua rationis formalis additione. Et vtimur nomine *gradus*, communiter in omni sententia, quia ly *gradus*, non solùm significat diuersam entitatem superadditam, sed etiam diuersum modum, & ita generaliter perfectionem intensionis nomine gradus designamus, siuè fiat per additionem entitatis, & formæ, siuè per additionem modi, quia etiam diuersus modus graduat. Vndè Caiet. qui additionem ab intensione relegauit 1, 2. q. 52. art. 2. tamen expressionem graduum non abhorruit, vt ibidem patet, §. *ad euidentiam*.

In hac ergò parte præcipuæ sententiæ reducuntur ad duas. Prima, quòd intensio fit secundùm additionem vnius qualitatis ad aliam, quæ additio cùm non corrumpat præcedentem, sed illi vniatur, & componat cum illa habet se tanquam partialis qualitas, sicque imaginatur hæc sententia intensionem qualitatis ad modum augmenti quantitatis. Secunda sententia docet, quòd intensio fit sine additione nouæ qualitatis, seù formæ, sed per eiusdem communicationem maiorem in subiecto, quæ nouam terminationem, seù modum inducit in qua-

qualitate. Primam sententiam sequitur Scotus in 1. dist. 17. q. 3. & ex recentioribus Fonseca, Suarez, Vazquez, Rubio, Granados, & alij quos citant, Carmelitani hic disp. 4. q. 8. Secundam sequitur, S. Th. in 1. dist. 17. q. 2. art. 2. & q. 1. de virt. art. 11. & 1. 2. q. 52. art. 2. & 2. 2. q. 24. ar. 5. & communiter sequuntur omnes Thomistæ.

Cæterùm in vtraque sententia explicanda plures aliæ sententiæ diuiduntur. Nam circà primam sententiam, quidam existimant illas partiales entitates, seù gradus, qui formam intensam constituunt esse eiusdem rationis, & æqualitatis, nec plus habere gradum secundum, vel tertium, quam primum, reddi autem secundum, quia præsupponit primum, cui superadditur, & sic de reliquis. Alij verò existimant gradus illos esse diuersæ rationis, & gradum secundum non esse eiusdem perfectionis, & æqualitatis cum primo. Ita P. Suarez, disp. 46. Metaphysic. sect. 1. à n. 29. Ad hæc adduntur indiuisibilia, quæ istos gradus tanquàm partes vniant, & similiter in ipsis gradibus datur latitudo secundùm partes aliquotas finitas, & secundùm partes proportionales in infinitum. Et vno verbo; omnia considerantur ad modum augmenti in quantitate. Sunt tamen qui subordinationem admittunt istorum graduum inter se, ita vt secundus præsupponat primum, & tertius secundum, naturali quadam subordinatione, & dependentia, vt à materiali dispositione, & sic habent inæqualitatem indiuidualem, de quo videri potest Murzia disp. 2. de alterat q. 5. Omitto sententiam illam Scoto antiquiorem cuius meminit S. Tho. cit. loco sent. artic. 1. & postea sequutus est Durandus in 1. dist.

dist. 17. q. 5. & 7. & alij quòd intensio producat nouam qualitatem to alem destruendo antiquam, hæc enim sententia non ponit eandem qualitatem intendi, & remitti, sed diuersam generari, & corrumpi.

In sententia autem D. Tho. explicanda non parum etiam laboratur circa id quod intelligitur nomine radicationis, seù communicationis maioris, & communiter intelligitur esse aliquem nouum modum, sed valdè diuiduntur Authores in explicando quis modus sit; nam aliqui ponunt esse nouum modum qui præbeat qualitati nouam vim informandi subiectum quasi rationem formalem se communicandi. Alij verò solùm ponunt modum nouæ terminationis, vel explicationis formæ in subiecto, quod pertinet quasi ad vnionem, & applicationem ipsius. Vndè aliqui dixerunt esse nouam vnionem, seù inhærentiam qualitatis. Alij nouam existentiam. Alij nouam reductionem subiecti de potentia ad actum, esseque distinctum modum ab inhærentia, & vnione. Alij putant consistere hunc modum in eo quòd plus abijciatur de forma contraria, ita quòd ipsa forma purior, & impermixtior maneat. Et redit hic eadem difficultas, quæ circa præcedentes sententias, an videlicet isti noui modi habeant inter se aliquam subordinationem, nec sint eiusdem rationis, & æqualitatis, an verò omnes æquales sint, & solùm dicatur secundus, vel tertius, quia præsupponit priorem.

Dico ergo primò. Intensio non fit per additionem alicuius nouæ formæ, vel qualitatis siue quæ corrumpat pristinam, & nouam produ-

ducat, siuè quæ, supponendo priorem, aliam producat tanquam partialem illique coniunctam, quæ maiorem efficiat. Hæc conclusio est expressa S.Thom. locis nuper allegatis, vbi ex professo quæstionem istam tracta, & resoluit, & quidem quòd non producatur forma, quæ corrumpat præcedentem, communiter ab omnibus admittitur, quia illa qualitas præcedens non potest destrui à superueniente, quia non est illi contraria, sed eiusdem speciei, nec ex defectu subiecti, vel causæ conseruantis, quia manent, vt supponimus: & quia aliàs vt diximus non esset intensio augmentum, & perfectio eiusdem qualitatis, sed generatio nouæ, sicut non posset dici quantitas augeri si corrumpereтur præcedens, & alia de nouo produceretur.

Secunda verò pars, quòd, scilicet, non fiat in intensione noua pars formæ, seù qualitas quæ addatur præexistenti, manifestè est D. Tho. & præsertim videri potest loc.cit. ex 1.2.sol.ad 2. vbi inquit: *Quòd causa augens habitum, facit quidem semper aliquid in subiecto, non autem nouam formam, sed facit quòd subiectum perfectius participet formam præexistentem.* Et ad 3. inquit: *Quòd id quod est minus calidum, aut album non est in potentia ad formam, cum iam actu formam habeat sed est in potentia ad perfectum participationis modum, & hoc consequitur per actionem agentis.* Et 2. 2. q.24. art.5. *formam*, inquit, *esse maiorem, est eam magis inesse susceptibili, non autem aliam formam aduenire, hoc enim esset si forma haberet aliquam quantitatem ex se ipsa non comparatione ad subiectum.* Ergò secundùm D. Tho. maior radi-

dicatio in subiecto non fundatur in noua entitate formæ, sed in nouo modo participationis formæ. Vnde non solùm negat D. Th. fieri intensionem per additionem, ne videatur ponere distinctionem formarum, eo quòd ad intensionem pertinet, quòd eadem forma remaneat, sed vlterius se explicauit D. Thom. quòd non fit per additionem intensio, quia non acquiritur noua forma, sed nouus modus, seu participatio formæ, ergo sentit absolutè non fieri intensionem per nouam entitatem, sed per modum.

Nec obstat, quod aliqui obijciunt dixisse D. Tho. ignorare propriam vocem qui dicunt qualitatem intendi secundùm maiorem radicationem in subiecto, & non secundùm essentiam. Ex quo inferunt sensisse S. D quòd intensio non fit sine additione entitatis. Cæterùm sensus D. Tho. clarissimus est, redarguit enim eos qui volebant qualitatem intendi in subiecto sine hoc, quòd intrinsecè in se perficeretur; sed solùm quia subiectum diuersimode se haberet in participando formam, ipsa forma omnino inuariata manente in seipsa, quod repugnat, & est ignorare propriam vocem, nec enim forma potest communicari subiecto per solam extrinsecam denominationem, sed per intrinsecam immutationem, siquidem perficitur forma ex ipsa communicatione subiecti, siquidem ad hoc intrinsecè ordinatur eius essentia, vt subiectum informet, vnde loco cit. ex 2. 2. art. 4. ad 3. postquam dixit D. Th. quod ignorant propriam vocem qui dicunt charitatem non augeri secundùm essentiam, sed secundùm radicationem, vel feruorem subdit,

quia

quia nihil aliud est eam secundum essentiam augeri, quàm eam magis inesse in subiecto, quod est magis radicari in subiecto, ergo augeri secundùm essentiam non est apud D. Th. augeri per additionem, sed est idem, quod magis radicari, & inesse subiecto, quod non sine mutatione ipsius entitatis intrinsecæ inuenitur in forma, per modum scilicet ei additum.

Supposito ergo quòd hæc est sententia S. Th. restat tradere fundamentum huius veritatis. Ad illud autem tradendum supponit S. Th. tanquam certissimum, quòd si augmentum intensionis fiat secundùm additionem formæ ad formam, impossibile est hoc intelligere sine aliqua distinctione, & numero formæ ad formam, idem enim sibi ipsi addi non potest, & ipsa separatio graduum quando qualitas remittitur, & perdit illos, manifestè ostendit distinctionem aliquam, eius quod perditur, & eius quod remanet. Quo supposito duo sunt, quæ in sententia D. Th. incompossibilem reddunt intensionem per additionem qualitatis ad qualitatem. Primum, quia secundùm ipsum D. Thom. non possunt duo accidentia numero solo distincta, & eiusdem speciei recipi in eadem parte, & indiuisibili subiecto, vt ostendemus infra quæst. 9. Si autem intensio fieret per additionem nouæ qualitatis eiusdem speciei, necessariò reciperet idem subiectum diuersa numero accidentia, eo quòd quęlibet ex istis qualitatibus, si sola sumatur, & sine coniunctione cum altera, est sufficiens facere vnum induiduum accidentis, vt patet quando ante additionem manebat qualitas in subiecto induiduata sine illa noua parte superaddita

addita, id ergo quod poſtea ſuperadditur, de ſe, etiam indiuiduari poſtulat à tali ſubiecto ſicut præcedens, ergo iam ſufficienter poſſunt duo accidentia indiuiduari ab eadem parte ſubiecti; per accidens autem eſt, quòd coniungantur in vnum. Et in hoc fundatur id quod D. Th. 1.2.q.52. art.2. citat ex Philoſ. in 4. Phyſ. tex. 84 quòd non poteſt intenſio fieri per additionem, *quia ex calido fit magis calidum nullo addito in ſubiecto calido*, reputat enim D. Th. pro eodem, quòd addatur calor, & quòd addatur calidum, eo quòd calor non poteſt addi niſi addatur diſtinctum ſubiectum à quo indiuiduatur, & ſic perinde eſt addi calorem, & addi calidum. Sed de hoc infra tractandum eſt dicta q 9. & ideo in præſenti non oportet illud expendere.

Secundum ergo principium in doctrina D. Tho. eſt quia nulla forma poteſt habere quantitatem, & partes niſi per ordinem ad ſubiectum, & per accidens, non autem per ſe, quia aliàs eſſet compoſita ex pluribus partibus, & ſic non eſſet pura forma, ſed aliquid conſtitutum, & compoſitum, quod eſt contra rationem formæ, quæ debet eſſe aliquid ſimplex, & pars componens, non autem res compoſita. Si autem forma adueniens non componit cum præcedenti, nec conſtituit vnum per ſe, ſolùm erit qualitas intenſa vnum per accidens; ideſt plures qualitates remiſſæ in eodem ſubiecto conſtipatæ, vnde non eſſet ita vna qualitas intenſa ſicut remiſſa nec motus intenſionis eſſet circa eandem qualitatem, quæ magis, aut minus eſſet talis, ſed circa diuerſas; & vlterius qualitas operatiua (ſicut calor) quando eſſet

esset intensa nõn posset vnica operationē operari, sed deberet plures operationes facere, quia non procederet ab vnica qualitate, sed à pluribus, & sic faciens actum qualitatis intensum, faceret pluresactus,& non vnum,quia procederet à pluribus formis remissis quarum quælibet haberet operationem suam, quæ omnia valdè absurda sunt, & inconuenientia.

Si ergo plures partes componunt vnam qualitatem, vel sunt partes integrantes illiùs, vel essentiales. Essentiales esse non possunt, tùm quia sine quálibet illarum saluatur essentia qualitatis vt patet in qualitate remissa, tùm quia partes essentiales si componunt vnum per se, debet altera se habere,vt materia,altera vt forma, siue vt potentia, & actus, illæ autem partes siue gradus se habent vt formæ,quia informant subiectum, non autem vna se habet vt materia, altera vt forma, vel vt potentia, & actus, aliàs qualitas informaret qualitatem, tanquam forma materiam, neque illa, quæ se haberet vt materia, esset actiua, & operatiua per se,sed solùm quando haberet actum suum, quo informaretur, cum tamen videamus, quòd tàm pars remissa caloris, quæ videtur esse materia, quàm intensa, quæ videtur esse forma operatiuæ sint, & actuales. Partes autem integrales esse non possunt, tum quia forma ex illis partibus non potest esse composita, quia de ratione formæ est, quòd sit principium compositi, non autem principiatum, & compositum, sed simplex principium: tum etiam quia specialiter repugnat formæ, seu qualitati compositio ex partibus integrantibus, quia partes integrantes sunt materiales,& ratione materiæ

con-

conueniunt, vt infra dicemus quæſt. 9. eo quòd partes integrales conueniunt in forma, & differunt pęnes quantitatem, ſiquidem ſine qualibet illarum ſaluatur quidditas, & ſubſtantia rei, & ſic additio partis integralis non facit additionem formæ. Cum autem forma ſit id quo aliquid conſtituitur tanquam principio, additio formæ per modum partis integralis non addit rationem formæ, ſed potius materializat ipſam formam, & multiplicat ſecundùm aliquid materiale non formale, & ſic non facit formam perfectiorem, & magis talem in ratione formæ, quod pertinet ad intenſionem ſed materialiter multiplicatam, quod pertinet ad extenſionem. Nec poteſt dici quòd ſint partes integrales ſimilitudinariè, eo modo quo in virtutibus aſſignantur partes integrales à Diu. Tho. & Theologi 2.2.q.48.& q.128.& q.142. Etenim iſtæ partes integrales non intendunt virtutes, ſed important conditiones quaſdam, vel diſpoſitiones, ſeù habitus adiunctos principaliori virtuti dantes diuerſas operationes, & hæc etiam in virtute remiſſa inueniri poſſunt, ſicut temperantia habet honeſtatem, & verecundiam; fortitudo, fiduciam, & magnificentiam: prudentia memoriam docilitatem, etiamſi ſint remiſſæ; qualitas autem intenſa, & remiſſa non ita differunt, ſed vtraque habet eandem rationem actiuitatis, vel operationis, licèt non eundem modum perfectionis, non tamen vna ſe habet vt conditio, vel diſpoſitio ad alteram.

Denique probatur concluſio, quia multiplicatio entitatum quantò minor fuerit tantò eſt conuenientior naturæ, ſi ergò non fuerit impoſ-

possibile, neque inconueniens, quòd sine additione formæ, & entitatis nouæ fiat intensio, talis additio non erit ponenda: quòd autem hoc non sit impossibile, neque inconueniens probabitur amplius conclusione sequenti, vbi ostendemus posse fieri perfectiorem vnionem alicuius formæ, sine additione nouæ entitatis, idque magis explicat vnitatem, & simplicitatem formæ quia quantò minor sit additio tantò est simplicior in entitate, licèt sit multiplex in virtute, pertinet autem ad rationem intensionis, quòd forma eadem manente fiat perfectior, & virtuosior, ergò si hoc potest fieri per maiorem communicationem sui ad subiectum, sine additione nouæ entitatis conuenientius hoc erit ad naturam intensionis.

Dico secundò. Intensio non fit per additionem alicuius noui modi præbentis formæ nouam vim informatiuam, seù nouam rationem formalem informandi, sed nouam explicationem eiusdem formæ in subiecto tollendo confusionem, & potentialitatem ipsius, & reducendo illam ad maiorem vnitatem, & subiectum magis subijciendo ad talem formam, ex hoc autem consequitur, quòd si habuerit contrarium, expellat illud, non tamen in hoc formaliter consistit intensio. Ita sumitur ex D. Thom. in 1. dist. 17. q. 2. art 2. ad 3. vbi inquit: *Quòd non est de ratione intensionis alicuius qualitatis, quòd fit per remotionem à contrario, sed hoc accidit qualitati secundùm quod est in subiecto participante contrarium, sed hoc est de necessitate intensionis, vt qualitas educatur de imperfecto ad perfectum, sicut patet in diaphano in quo nihil est contrarium luci, quod potest lumen inten-*

intendi secundùm incrementum illuminantis. Hæc autem imperfectio est ex potentialitate ipsius naturæ, quæ subijcitur perfectioni, & actui, cum enim omnis potentia receptiua ad multa se habeat secundùm istam multitudinem ipsius dissimile est principio agenti, quod est terminatum ad actum vnum, & secundùm quod ista coniunctio potentialitatis magis subijcitur actui perfectior perficitur actus, & ipsum perfectum magis efficitur vnum, & magis assimilatur principio agenti. Ita D.Tho.qui etiam in 2.2.q.24. art. 5. in corp.& ad 13.explicat istam intensionem fieri per hoc, quòd subiectum magis reducatur in actum, & per hoc quòd forma magis insit subiecto, & quòd fieri maiorem ipsam formam, est eam magis inesse susceptibili non autem aliam formam aduenire.

Vt fundamentum huius conclusionis tradatur, & explicetur, duo facienda sunt. *Primùm* ostendere, quòd non repugnat vnionem, & communicationem formæ ad subiectum, habere latitudinem, & posse variari sine hoc quòd addatur noua entitas formæ *Secundùm*, quod modus iste non debeat addere nouam vim informatiuam, sed nouum modum communicationis, & vnionis. Primò constat aliquibus exemplis, nam videmus quòd eam quantitas sine additione partium, & quantitatis nouæ potest mutare terminationem, & modum existenti in subiecto, vt infra dicemus q. 7. sicut fit in rarefactione, & condensatione. Similiter forma substantialis animæ sine additione nouæ entitatis potest se diuerso modo explicare, & vnire materiæ aduenienti per nutritionem, & in vna parte vnum effectum præbere, in alia alium,

alium, vt in oculo dat potentiam videndi, in manu tangendi, & poteſt priuari vno effectu, & non alio, & rurſus effectum illum quem perdidit præbere ſi materia debitè diſponatur. Similiter ergò non repugnabit quòd eadem qualitas, diuerſo modo ſubiectum actuet communicatione ſua, & diuerſo modo explicet ſuos effectus in materiam ſecundùm latitudinem, quam habet: cuius ſignum eſt ipſa contrarietas formarum quæ poteſt magis perfectè, vel imperfectè tolli. Itaque non repugnat totam formam communicari ſubiecto ſed non totaliter, & ſecundùm omnem modum, vel effectum quem poteſt illi præbere, & ſic magis, vel minus aſſimilare ſibi ſubiectum, & reducere potentialitatem eius ad vnitatem actualitatis, ſicut etiam totus Deus videtur à quolibet beato, ſed non totaliter, ideoque poteſt diuerſo modo vniri, & ſe communicare ſine additione entitatis per maiorem explicationem eiuſdem. Similiter in gratia videmus, quòd vnita vni ſubiecto explicat aliquem effectum, v.g. facere filium adoptiuum, quem in alio ſubiecto, vt in Chriſto propter incapacitatem perſonæ facere non poteſt. Et ſpecies viſibilis in aere non reddit informatum ſubiectum repræſentatiuè, & intentionaliter, ſed ſolùm entitatiuè, in oculo autem etiam intentionaliter informat ſine illa additione entitatis, & ſimilia multa alia exempla ſuppetunt, quæ manifeſtè oſtendunt eandem formam, ſine additione entitatiua poſſe explicare diuerſos effectus formales, vel eundem diuerſo modo propter diuerſam diſpoſitionem ſubiecti, quæ diuerſimodè ſubijcitur formæ. Immò addo, quòd etiam ſi in-

si intensio fieret per additionem formæ ad formam, adhuc necesse esset variari vnionem siquidem cum accrescit vna pars ad alteram partem, & ex vtraque fit vna forma, non potest illa vnio, quæ ante vniebat, & solùm modificabat formam antecedentem, modificare, & afficere illam nouam formam, quæ ex vtraque conflatur, ergò oportet nouam vnionem dari, sicut, & nouam formam conflari, nisi fortè dicatur manere plures vniones partiales diuersarum partium eiusdem formæ, quod tamèn non tollit dari vnicam totalem, quæ ex omnibus conflatur, sicut datur vnica forma quæ ex omnibus illis partibus fit, vnio autem correspondet formæ, ergò sicut forma totalis est diuersa, ita oportet totalem vnionem variari.

Secundum verò explicatur, quià in defendenda sententia D.Th. duo sunt modi dicendi. *Quidam* enim ponunt produci per intensionem nouum modum, qui non solum se tenet ex parte vnionis, sed etiam ex parte ipsius formæ, seù principij informatiui, ita quòd addat illi nouam actualitatem, & vim informandi perfectius quam sine illo modo, & nunc modum distinguunt ab ipsa vnione, & ab existentia, & inhærentia, vocantque illum modum radicationis. Et fundamentum est, quia nulla forma potest præbere effectum formalem perfectiorem nisi in se ipsa, & tanquam principium *quo* sit perfectior, & actualior, siuè entitatiuè, siuè modaliter, ergò præter vnionem oportem, quòd forma ipsa perfectior reddatur, & actualior per modum, qui ipsi formæ det vim, & actualitatem informandi. *Alij* verò dicunt quòd modus qui de nouo producitur, seù resultat per intensio-

nem non addit aliquid actualitatis, & rationis informatiuæ ipsi formæ, sed solùm tenet se ex parte vnionis,& explicationis ipsius in subiecto

Primus modus dicendi non ita est conueniens, neque perfectè videtur saluare sensum D.Thom. sed videtur ex parte relabi in sententiam impugnatam de additione entitatis ad formam,quæ intenditur vt intensior reddatur. Etenim si ipsa forma quando redditur intensior accipit maiorem vim informatiuam tanquam rationem formalem, ergò accipit additionem formæ, siquidem vis informatiua non est aliquid superadditum formæ, sed ipsa entitas, & actualitas formæ, non enim forma informat, & causat effectum suum formalem per aliquid superadditum sicut efficiens per virtutem superadditam efficit, sed per communicationem suæ actualitatis, & entitatis causat formaliter; ergò idem est accipere maiorem vim informandi, quòd accipere nouam actualitatem, seù entitatem formæ. Et hoc est quod opposita sententia dicit, scilicet, fieri intensionem per additionem formæ, seù entitatis. Et conf. quia ille modus non potest perficere vim informandi quæ erat in qualitate remissa addendo ei virtutem informatiuam accidentalem, & distinctam ab entitate formæ, nec enim forma causat nisi per communicationem sui non per virtutem additam, vt efficiens, ergò per hoc quòd ille modus se habet vt forma,seù formalis ratio dans effectum formalem intensionis, cum tamen remissa forma det effectum realem per aliquam realitatem,quod stare non potest, cum forma intensa tota sit qualitas simplex, non partim qualitas, partim modus, & effectus

cor-

correſpondentes formæ, vt intenſæ reales ſint, non modales tantum, ſicut quòd ſit diſpoſitio ad formam ſubſtantialem, quòd maiores effectus operetur, &c. Ergò correſpondent principio reali, non modali. Denique ſi intenſio in ratione intenſionis formæ eſt modus, cum non ſit maior ratio de iſto gradu quàm de illo, omnes enim gradus per intenſionem creſcunt, ſequitur quòd omnis gradus præſertim certus, & aliquotus erit effectus formalis alicuius modi, & reliquum præter omnes gradus erit effectus entitatis formæ, quid autem eſt illud, quod reſtat præter omnes gradus in qualitate? certè nihil. Similiter in hac ſententia forma non intenditur ſecundùm eandem formalem rationem, ſed vnus effectus formalis eius erit realis, & quaſi eſſentialis proueniens à reali entitate formæ, alius modalis, & non entitatiuus, ſcilicet, qui pertinet ad augmentum, & ſic non ſunt effectus formales eiuſdem omninò rationis, nec dicetur propriè intendi forma, quia non perficitur in ipſamet ratione formali priori, vt realis eſt, ſed aliam accipit de nouo, quæ modalis ſit. Quare hæc ſententia non multum recedit ab ea quæ ponit partes entitatiuas ſecundùm additionem gradus ad gradum, ſiquidem admittit, quòd forma dans effectum formalem remiſſum non habet in ſe ſufficientiam quantum ad ipſam vim formæ, ſeù rationem formalem præbendi effectum intenſum, vt tenet ſe ex parte formæ, ſed indiget additione nouæ rationis formalis, licèt ponat illam in nouo modo non in noua entitate formæ.

Si verò ille modus ponatur tanquam con-

ditio, non vt ratio formalis informans, tali modus non potest distingui ab inhærentia, sei communicatione formæ, quia conditio requisita non potest esse aliud quam applicatio, seù coniunctio ad passum, qua illa forma se explicat, & communicat subiecto perfectiori modo, & antea tota illa forma, & principium formale in subiecto erat, sed non totaliter, ergò modus qui postea acquiritur non pertinet ad vim informatiuam, & nouam rationem formalem ipsius formæ, sed ad nouum modum, qui sit conditio tanquam communicatio, vel applicatio de nouo illius formæ, qua non solum sit tota in subiecto, sed totaliter, & modo perfectiori, sine qua conditione, seù applicatione forma non dat illum effectum perfectiorem, qui entitatiuus quidem est sicut effectus formalis remissus, & antea præhabebatur in formâ, quia tota ibi erat sed non explicatur totaliter in subiecto.

Et sic intelligitur mens D.Thom.qui perpetuo explicat intensionem formæ per nouam explicationem ipsis in subiecto non per additionem nouæ vis informatiuæ: dicit enim: *Quòd intensio fit per hoc, quòd subiectum magis, ac magis terminetur illa forma, & magis participet illam, & acquirat perfectum participationis modum*, vt 1.2. q.52. art.2. *& per hoc quòd subiectum magis reddatur in actu ipsius qualitatis*, vt q. 1. de verit. art. 11. *& per hoc quòd forma magis educatur de imperfecto ad perfectum*, vt in 1. dist.17.cit. *& per hoc, quòd qualitas magis insit subiecto, & radicetur*, in 2. 2. q. 24. artic. 4. ad 3. quæ loqutiones indicant modum aliquem applicantem diuersimodè formam

mihi subiecto, non dantem nouam vim infor-matiuam, & mutantem rationem formalem.
Quòd si quæras, quomodo ista vnio mutetur per intensionem non addita noua ratione formali informatiua, ità quòd ille modus sit noua vnio, & noua existentia, & inhærentia formæ in subiecto? *Respond.* Quòd vnio formæ cum subiecto requiritur ad duo. Primo, vt constituatur vnum ex forma, & subiecto. Secundo, vt mediante tali vnione, & coniunctione forma habeat esse in subiecto, quia ab illo dependet in existendo. Quantum ad hoc secundum non additur noua existentia ipsi qualitati, quia non additur noua entitas, sed tota entitas formæ iam præhabebatur in subiecto, & consequenter tota existentia, quia existentia sequitur ipsam entitatem, vt productam extra causas, vnde cum in nostra sententia tota entitas formæ sit in subiecto etiam si non sit totaliter, consequenter etiam si crescat per intensionem, non mutatur existentia, siquidem non mutatur entitas, & ita quantum ad hoc non mutatur vnio, seù inhærentia in ratione medij dantis existentiam entitati formæ. Quantum verò ad vnitatem, quam facit forma cum subiecto, in hoc crescit vnio ipsa, seù perficitur, vel potius forma quæ noua actione immutatur, vt subiectum afficiat, eò quòd subiectum est in quadam potentialitate, & indeterminatione ad multa, & secundùm illam potest subijci diuersis formis, aut eidem formæ non vnico tantum modo, & indiuisibili, sed vel magis confusè, & potentialiter, vel magis actualiter, & determinate secundùm reductionem ad maiorem vnitatem, & similitudinem

cum forma. Et sic explicat D. Th. dist. illa 17. cit. radicationem istam per maiorem reductionem ad vnitatem, & ad diuersum modum terminandi dissimilitudinem, seù confusionem, & potentialitatem subiecti ad actualitatem, & vnitatem formæ. Et hoc sufficienter fit per ipsam vnionem, seù inhærentiam, quia ad vnionem pertinet facere vnitatem, & tollere confusionem, seù potentialitatem ad multa quæ est opposita vnitati, ergò tunc perfectè forma communicatur subiecto, quando perfecta fuerit ista vnitas per ipsam vnionem, & hoc est magis radicari, idest magis sibi subijcere potentialitatem subiecti, & eius indeterminationem, seù confusionem ad maiorem vnitatem reducere ad modum radicis arboris quæ quantò plus penetrat in terra tantò firmiorem reddit arborem.

Sed dices, vnio vt diximus, quæst. 6. Physic. non est modus medians inter formam, & subiectum, ergò si maior intensio consistit in maiore vnione, & illa non est modus, intensio non fiet per additionem modi, cum tamen S. Tho. expresè admittat modum in intensione, vt patet in 2. q. 52. art. 2. ad 3.

Respond. vnionem in nostra sententia non esse modum tanquam rationem, & medium formale vniendi, quia forma quæ secundùm se est actus, secundùm se habet rationem formalem faciendi vnitatem, siuè accidentalem, siuè substantialem, prout ipsa forma fuerit, & sic quia vnitas quæ resultat non est modalis, sed substantialis, vel accidentalis: ideò nec ratio formalis, nec medium vniendi est modus, sed forma ipsa. Non tamen negamus inueniri ali-

quem

quem modum in vnione antecedentem, vel subsequentem, quatenus extrema debent immutari, vel saltem vnum extremorum, vt vniatur, & dependes fiat, & ad vnitatem cum subiecto immutetur, ipsa etiam immutatio passiuè manens in ipso extremo vnito est modus subsequens vnionem, quod magis pertinet ad dependentiam, seù statum, quem accipit ex vi vnionis formæ, quam ad rationem formalem, seù medium vniendi, pertinet tamen ad intensionem, quia intensio magis præbet statum formæ in communicando se, quam vim formalem informandi.

ARTICVLVS III.

Expediuntur argumenta contrà sententiam propositam.

MVlti conantur D. Thom. in contrariam sententiam adducere, & præcipuè fundantur in autoritate illa, quam iam supra explicauimus quando dicit in 2.2. quæst. 24. art. 4. ad 3. quæst. 1. de virt. art. 11. *Quòd propriam vocem ignorant qui dicunt qualitatem intendi per radicationem, & non secundùm essentiam*, ergo vult S. Thom. quòd intensio fiat per additionem entitatis non autem per solam radicationem. Sed iam hanc autoritatem supra explicauimus, & de ea videndus ex Diu. Thom. quodlib. 9. art. 13. vbi inquit; *Cum dicimus charitatem secundùm essentiam augeri, denotatur augmentum subiecti, & fit sensus, ipsa essentia charitatis augetur, sicut cum dicimus album augetur secundùm essentiam suam, non*

autem designatur forma specificans motum, vt sit sensus, augetur secundùm essentiam, idest augmentum eius est motus in esse, vel in essentia, & sic dicitur augmentum esse secundùm quantitatem. Ecce quomodo D. Thom. interpretatur, quid sit augeri secundùm essentiam, non quidem per additionem nouæ entitatis sicut ad terminum, sed quia ipsa essentia est res quæ augetur. Nec obstat, quòd aliquando negat D. Tho. charitatem augeri tanquam subiectum augmenti, negat enim quòd charitas dicatur subiectum augmenti quasi inhæsionis, & vt *quod*, & sustentans non tamen, quòd dicatur subiectum modificationis, quia ipsa forma est quæ distincto modo explicatur, & communicatur subiecto, & si modificatur ipsa communicatione.

Minus obstat quòd adducitur ex D. Tho. 3. par. quæst.7. art.11. vbi expresse admittit dari gradus in calore, & consequenter intensio fiet per additionem gradus non per radicationem. Ac denique additur testimonium Phil. 4. phys. textu 85. vbi inquit: *Quòd sicut ex calido fit frigidum, & è contra, quia eadem quæ erat in potentia, sic, & ex calido magis calidum*. Si ergò parificat Arist. eductionem magis calidi ex minus ipsi eductioni calidi ex frigido, sicut hoc fit per nouæ entitatis productionem, ita, & illud. Nec sufficit eductio noui modi, quia hæc non potest intelligi in formis realibus, nisi per nouam entitatem dependentem à subiecto, ergo vbi datur maior eductio formæ, datur, & productio entitatis.

Ad hæc facile respondetur, quòd in primo loco Diu. Thom. non intelligit nomine gradus no-

nouam entitatem additam entitati præcedenti, sed nouam participationem eiusdem in subiecto, & hoc conuenienter appellatur gradus, quia sicut anima per gradus quos habet diuerso modo se explicat in materia, stante eadem entitate, & non omnibus partibus præbet eundem gradum, & formale effectum, ita qualitas diuerso modo explicat actualitatem suam in subiecto; & diuersus gradus non est diuersa entitas formæ, sed eadem diuerso modo se communicans, & effectus præbens.

Ad secundum locum dicitur, quòd ex minus calido fit magis calidum sicut ex frigido calidum, non quantum ad entitatem productam, sed quantum ad modum producendi, quia vtrobique fit aliquid de nouo, & habetur terminus *à quo*, & ad *quem*, sed tamen quando fit calidum simpliciter fit ex potentia ad calidum, quando autem fit magis calidum ex minus calido non est in potentia ad formam, sed ad modum participationis formæ vt S. Tho. dicit 1.2.q.52. art. 2. ad 3. quòd verò dicitur non dari eductionem nisi sit productio, distinguo, eductio formæ quoad entitatem non est sine productione entitatis, concedo; eductio formæ quoad nouam explicationem, & modum participationis in subiecto, non est sine productione entitatis, nego; solùm enim est melioratio formæ eductæ, & solùm productio modi, non entitatis formæ.

Secundo arguitur ratione, quia intensio est motus realiter distinctus à prima productione qualitatis, & est vera alteratio, ergò debet producere realitatem distinctam à prima qualitate, & non solùm aliquem modum, quia altera-

ratio primò, & per se est ad qualitatem, & non ad modum, & quia virtus intensa ratione intensionis habet maiorem virtutem producendi, quam non intensa, quia producit perfectiores effectus, modus autem non est virtus, neque producit effectus reales, qui illi specialiter correspondeant. Nec denique potest dari nouus modus inhærentiæ, seu vnionis, nisi addatur noua entitas inhærens, aliàs eadem entitas duplici inhærentia inhæreret, ergo oportet, quod id quod additur sit distincta entitas sicut est distinctus motus: vbi autem motus sunt realiter distincti, etiam termini realiter debent esse distincti, aliàs si esset eadem entitas, etiam motus inter se identificarentur, quia quæ sunt eadem realiter vni tertio, sunt eadem inter se. *Confirmatur*, quia alias si intensio non produceret qualitatem, sed modum, posset per solam productionem modi qualitas produci, quod patet, quia motus intensionis non habet minimum, sed incipit secundùm successionem, non per primum mutatum esse, sed per vltimum non esse, ergò si per intensionem non producitur entitas, sed modus; poterit per intensionem incipere qualitas ab vltimo non esse gradus, & ita tota qualitas incipiet per modos.

Respondet. intensionem esse motum realiter distinctum à prima productione qualitatis cum possit à diuerso agente, & pro diuerso tempore procedere, & similiter per se terminatur ad qualitatem tanquam vera alteratio, non tamen ad qualitatem absolutè, & entitatiuè, sed ad qualitatem sub tali modo, scilicet, vt perficiendam, & meliorandam, sicut tran-

transsubstantiatio, est actio ad Corpus Christi, licèt non producat illud absolutè, sed sub nouo modo; & in hoc differt intensio ab alijs motibus, quia in alijs acquiritur aliquid distinctum ab illo quod inerat, vt in augmentatione noua pars, in motu locali nouum vbi, & locus; in qualitate verò id quod prius inerat melioratur, & perficitur. Vndè non requiritur, quòd nouam formam producat, sed eandem sub perfectiori modo attingat: ad hoc autem vt motus, seù actiones distinguantur realiter, non requiritur, quòd termini sint realiter, & entitatiuè distincti, quasi materialiter, sed sufficit, quòd formaliter, alias omnis modus, qui producitur in subiecto, vt sessio, vbi, &c. Non deberet distincta actione reali produci. Quando autem dicitur, quòd quæcunque sunt eadem vni tertio sunt eadem inter se, in primis intelligitur quando sun eadem vni tertio simul, & non pro diuerso tempore. Deinde quòd sint eadem vni tertio re, & ratione, idest sub eadem ratione, & formalitate, non eadem vni tertio, quasi materialiter, & secundùm diuersas formalitates, vel secundùm diuersas formalitates, vel secundùm quòd aliquid est virtualiter multiplex, vt intelligit D. Thom. 1. part. quest. 28. art. 3. alioquin multas habet instantias illud axioma. Quòd verò additur qualitatem intensam ratione intensionis habere plures effectus reales, qui correspondent ei in quantum intensa. Respondetur, istos effectus non correspondere qualitati secundùm se, neque soli modo intensionis superaddito, sed ipsi entitati reali formæ, vt subest tali modo, & ideo vt aliqua virtus, vel

forma producat nouos effectus non requiritur additio entitatis, sed sufficit eadem entitas secundùm diuersam formalitatem, & communicationem sui, sicut eadem anima secundùm gradum sensitiuum producit diuersos effectus reales, quam secundùm vegetatiuum, nec tamen requirit nouam entitatem superaddi ad illos, sed eadem diuerso modo communicari in materia. Quòd verò dicitur nouam inhærentiam postulare nouam entitatem. Respond. nouam inhærentiam formæ non præhabitæ in subiecto, nouam quoque entitatem formæ postulare, formæ verò in subiecto præhabitæ non postulare nouam entitatem, sed eandem nouo participationis modo subiecto communicare, & sic non tam dat nouam inhærentiam absolutè, quam nouæ inhærentiæ terminationem, vt in vltimo argumento dicetur.

Ad confirm. respond, quòd si intensio non inueniat qualitatem in subiecto, sed illam primò producat, tunc non solum producit modum, sed etiam entitatem, si autem inuenit qualitatem productam, solum nouum modum superaddit, non nouam entitatem sicut transsubstantiatio Corporis Christi si non supponeret illud in rerum natura, substantialiter illud produceret. Modò autem non pruducit illud sed conuertit panem in illud sub nouo modo.

Tertiò arguit, quia vbi est realis separatio est realis distinctio, sed separatur vnus gradus ab alio, v. g. secundus à tertio, vel à quarto, vt patet in remissione qualitatis, ergò isti gradus realiter distinguuntur, & præsertim cum

vi-

videamus quòd continuatio calefactionis est similis primæ productioni, & eiusdem speciei, & vera ac propria actio, & mutatio ergò realem terminum, & entitatem postulat, nec enim est mutatio sine nouitate, neque actio sine termino producto. *Confirm.* quia actiuitas virtutis agentis fit maior per additionem partium, & multitudinem formæ, sicut ferrum candens actiuiùs agit, quam flamma stuppæ, ergò etiam intensio fiet per additionem partium, siquidem illa est intensio quæ facit virtutem aliquam magis actiuam. *Respond.* gradus nunquam separari à qualitate, sed qualitatem ab illis, idest à quolibet eorum seorsum, licèt non à tota collectione, quòd est signum distinctionis modalis, sicut corpus separatur à quolibet situ, vel vbi, nullum verò vbi à corpore. Quòd verò dicitur de continuatione calefactionis. Respondetur, quòd continuatur ratione ipsius qualitatis, seù formæ participatæ, & sic est actio eiusdem rationis cum prima productione qualitatis, est tamen diuersa ex parte modi participationis; & ad talem modum producendum requiritur distincta actio, & mutatio realis, nam etiam modi per realem actionem producuntur vt diximus sicut vbi, & situs, & alij similes, & sic talis mutatio est cum nouitate essendi saltem in modo qui est terminus productus.

Ad confirmat. dicemus, quæst. sequenti agendo de actione, & reactione, & in quæst. 7. agendo de densitate, vbi ostendemus, quod ratione densitatis, seù multitudinis partium non datur maior intensio qualitatis nisi occasione illarum partium agens producat intensio-

siorem qualitatem, de se enim multitudo partium solum conducit ad conditiones actiuitatis, scilicet, vt velocius, vel perfectiori applicatione agens operetur, quibus tamen conditionibus positis potest agens perfectiorem, & intensiorem qualitatem producere, vt ibidem latius dicemus.

Quarto arguitur, quia non potest intensio fieri secundùm perfectiorem modum vnionis, vel inhærentiæ, ergò debet consistere in aliqua additione nouæ entitatis. Antecedens probatur, quia vnio, & inhærentia qualitatis non est diuisibilis, sed semper eadem, quia naturaliter inhæret subiecto, & sic inhæret quantum potest; similiter tota inhæret, & vnitur, ergò non apparet quomodo crescere possit ista vnio, præsertim quando entitas qualitatis est indiuisibilis, vt qualitas spiritualis, & in eodemmet subiecto indiuisibili intenditur. Deinde quia in ipsa remissione non apparet à quo producatur minor illa vnio, seù radicatio caloris, nam quando calor vt sex remittitur vsque ad duo, non est à quo producitur vnio caloris vt duo; non ab agente remittente calorem, cum potiùs sit agens contrarium, quod non potest producere calorem vt duo; nec ab aliquo alio agente, v. g. igne vel aere, quia in illam remissionem non habent influxum, si sit casus, quòd tunc non detur ignis approximatus, sed solum aqua remittens. Et præterea si quilibet modus gradualis, v. g. vt duo, vel vt quattuor esset indiuisibilis, tunc si remittitur, aut tota illa vnio perit, aut nihil, si tota perit, remissio erit corruptio quia pereunte tota vnio-

ne

ne perit tota forma vnita. *Et confirmat*, quia si intensio consistit in maiori vnione, ergo qualitas vt intensa non poterit separari à subiecto, siquidem stante vnione non potest separari, sed remota, ergo si intensio consistit in vnione, vt intensa non poterit separari, & sic si Deus separaret albedinem niuis, & albedinem hominis, illa non esset perfectior ista.

Respondet. vnionem illam habere aliquam latitudinem sicut supra pluribus exemplis monstratum est. Et cum dicitur, quod inhæret naturaliter quantum potest, distinguo, quantum potest iuxta exigentiam subiecti, & dispositionem agentis, concedo; quantum potest absolutè ex vi formæ, nego. Et quia exiguntur tales dispositiones vt qualitas intensa sit, ideo naturalis illa vnio semper facit quantum potest iuxta exigentiam subiecti, & capacitatem; remotis autem omnibus impedimentis, & posita dispositione requisita ex parte agentis, & passi non stat qualitatem non intendi, & ista intensio tunc non fit sine intrinseca perfectione qualitatis, quia ipse ordo participationis ad subiectum sic dispositum, aliquid intrinsecum est qualitati.

Ad aliam partem argumenti, à quo producatur gradus remissior remoto agente intendente, dico quod procedit à duplici causa, vna per accidens, scilicet ab impediente perfectiorem illum, & intensiorem modum vnionis, quatenus redditur subiectum indispositum, & inhabile sicut qui tollit dispositiones vt anima sit in corpore occidit hominem. Alia causa est per se, scilicet ipsamet forma ex qua emanat ille modus remissior ex vi prioris actio-

ctionis, qua vnita fuit subiecto ab agente à quo fuit producta, quæ actio producentis, licèt formaliter modo non detur, virtualiter tamen manet manente forma producta quæ fuit terminus eius, taliter enim fuit vnita subiecto fortiori illa, & perfectiori vnione, quod virtualiter retinet vnionem inferiorem, & remissiorem, si dispositiones ad perfectiorem tollantur, eo quod minus perfectum virtualiter continetur in magis perfecto, sicut si tollatur punctum terminans lineam, resultat aliud ex vi prioris productionis quantitatis: isti autem modi intensionis quasi terminationes quædam sunt, quibus forma magis terminat, & subijcit sibi potentialitatem subiecti, determinatur autem vt resultet potius gradus iste, quam ille, v.g. vt duo vel vt tria, iuxta maius, vel minus impedimentum oppositi agentis, & dispositionem subiecti.

Denique ad id quod additur de illo modo si est indiuisibilis. Respondetur, quod illa vnio est indiuisibilis entitatiuè, sicut, & ipsa forma, diuisibilis autem virtualiter, quia vt supra diximus secundum vnitatem, quam facit forma cum subiecto, & actualitatem, quia illud reducit ad sui similitudinem, habet illa vnio crescere magis, & minus: eo quòd licèt forma sit tota vnita, sed non totaliter, & sic bene stat quod entitatiuè sit indiuisibilis, respectiuè autem diuisibilis, seu virtualiter, quia non sub omni respectu, & formalitate qua participari potest forma est vnita, etiam si tota vnita sit vt statim magis explicabimus in sequenti argumento.

Ad confirmat, respondet, quod qualitas intensa

ſit ſeparari poteſt, & dicetur intenſa non ratione vnionis actualis ad ſubiectum, iſta enim deſtruitur facta ſeparatione, ſed ratione ordinis, & habitudinis ad ſubiectum cui ineſſe petit non quomodocumque, ſed cum tali, vel tali modo participationis, qui pertinet ad intenſionem qualitatis. Vnde ſicut in accidente ſeparato non manet inhærentia in actu, ſed in aptitudine, qua reſpicit ſubiectum cui debetur, & iſte reſpectus non eſt in potentia, ſed in actu in ipſo accidente ſeparato, licèt inhærentia ipſa non ſit in actu, ita remanet reſpectus talis, vel talis modi inhærentiæ ſecundum quem ſit intenſio, & licèt actu non habeat illam vnionem, actu tamen habet reſpectum, & aptitudinem vt ſic vniatur, & ratione illius dicitur actu intenſa per ordinem ad ſubiectum non cui actu vnitur, ſed quod actu reſpicit, & quod ei debetur, vt vni actui tali modo.

Vltimo arguit. quia per hoc quod fiat intenſio per iſtam radicationem non euitamus inconuenientia alterius ſententiæ, quæ ponit fieri per additionem partium, nam vel ponimus plures vniones in eadem forma quæ ſic radicatur, & explicatur in ſubiecto, vel vnicā: ſi plures, ergo iam admittimus in eodem ſubiecto plures modos numero diuerſos, quod in alia ſententia euitare intendimus, ne ponat plura accidentia numero diſtincta in eodem ſubiecto. Si vnicam vel eſt diuiſibilis, vel indiuiſibilis, ſi indiuiſibilis, ergo facta intenſione, vel remiſſione, quælibet vnio corrumpetur, cum intenſio conſiſtat in maiori vnione, & conſequenter corrumpit minorem, & ſi eſt diuiſibilis totam corrumpit, corrupta autem

vnio-

vnione corrumpitur forma vnita, & sic incidemus in illam sententiam quæ dicebat intensionem fieri per corruptionem vnius partis, & additionem alterius. Et deinde si quilibet modus intensionis est indiuisibilis, ergo non potest terminare motum intensionis, quia motus non solum requirit indiuisibilia, sed etiã partes, cum motus sit diuisibilis. Nec potest dici quod vnio entitatiuè sit indiuisibilis, & virtualiter diuisibilis: nã cũ ipsa qualitas dicatur intẽdi penes modos, & non penes entitatem, & istos modos dicimus esse vniones, ergo in ipsis debemus ponere diuisibilitatem, & latitudinem; si autem ponimus quod entitatiuè sunt indiuisibiles, rursum restabit alius modus talis vnionis qui diuisibilis reddatur, & de illo rursus fiet, idem argumentum, an sit diuisibilis, vel indiuisibilis, & sic in infinitum. Si verò dicatur vnionem esse diuisibilem per partes, ruit fundamentum nostræ sententiæ, iam enim ponimus partes in vnione, & ita si in illa non repugnat non obstante indiuiduatione eius in eadem parte subiecti, cur repugnabit diuersas partes qualitatis dari in eadem parte subiecti? Imò hinc deducitur argumentum contra nostram sententiam, quia per motum intensionis non solum acquiruntur indiuisibilia, sed etiam partes secundum distantiam, & latitudinem quam habet. Postquam ergo acquisiuit gradum vt duo v. g. immediatè post non potest acquirere aliquid indiuibile, sed diuisibile, illud ergo diuisibile, vel est pars modi, vel qualitatis, si qualitatis habemus intentum; si modi ergo modus est diuisibilis, & consequenter etiam res vnita.

Res-

Respondet. vnionem qualitatis intensibilis esse vnicam, & eandem entitatiuè sicut,& ipsã formam vnitam, cui omnino proportionatur; esse autem diuisibilem terminatiuè, & respectiuè, quatenus facit maiorem, vel minorem vnitatem subiecti cum forma, eo quod magis illi assimilatur, & tollitur confusio potentialitatis, quæ est in subiecto ad plura,& reducitur ad maiorem subiectionem ad ipsam formam, quod est facere maiorem vnitatem, & conuenientiam cum illa. Vt enim supra diximus duos effectus fortitur forma ex vnione, primus est habere existentiam dependenter à subiecto cui vnitur, & quantum ad hoc vt diximus non variatur vnio,quia existentia sequitur ipsam entitatem formæ, quæ entitas indiuisibiliter est eadem vt dictum est: secundus effectus est facere vnitatem, & conuenientiam cum subiecto, & in hoc admittit latitudinem, nõ in ipsa entitate vnionis, quæ non distinguitur à forma,sed in ipsa terminatione,& respectu maioris, vel minoris conuenientiæ. Neque hoc est dare modum modi, vel procedere in infinitum, sed ipsa qualitas vnita diuersimodè perficitur in vnitate, quam facit vnio quantum ad eius terminationem qua fit maior conuenientia eius cum subiecto reducendo confusionem potentialitatis ad vnitatem formæ; & sic non restat alius modus vnionis, sed alius effectus ipsius vnionis secundum diuersam terminationem ad subiectum, & diuersam vnitatem, quam facit cum illo,& in hac terminatione, seu effectu participationis, & conuenientiæ vnio illa diuisibilis est, & hoc est virtualiter esse diuisibilem, idest ratione effectus,

& ter-

& terminationis, entitatiuè autem esse indiuisibilem, idest ex parte entitatis, seu formæ vnitę. In istis autem effectibus, seu terminationibus non est dare plures simul in subiecto, sed successiuè, quia cum intenditur qualitas, destruitur præcedens terminatio gradus remissi, & acquiritur noua, quæ perfectior est, & continet totam rationem præcedentis gradus, sicut figura tetragonum continet trigonum, idest figura sex angulorum figuram trium, & sicut in quantitate quando crescit destruitur præcedens terminatio, & inducitur noua, non autem duæ terminationes sunt simul, nec duæ figuræ, & sic nunquam saluatur quod duo modi, vel duo accidentia, vel duæ terminationes solo numero distinctæ sint simul in eadem parte subiecti.

Ad instantiam quæ fit ex parte motus intensionis, respondetur, quod licèt quælibet terminatio gradualis sit indiuisibilis, tamen inter vnam terminationem, & aliam datur transitus per modum latitudinis, & distantiæ in fieri, nõ quia sint partes qualitatis acquirendæ inter modum, & modum, sed quia ipse modus qui acquiritur dum est in fieri est per modum diuisibilem, dum est in facto esse est per modum indiuisibilem, sicut in motũ locali, mutatum esse est indiuisibile, & inter duo mutata esse non dantur partes permanentes, sed fluxus, & fieri, quod per mutatum esse terminatur, & cõstituitur in facto esse, nec enim proceditur de vno indiuisibili ad aliud immediatè, sed mediãte fluxu, & fieri, quod habet latitudinem vincendam. Quare non oportet ad motum siue localem, siue alterationis assignare plures v-

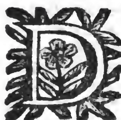
nio-

niones partiales, nec plures partes qualitatis permanentes, & in facto esse simul, sed solum in fieri, & tendentia qua de vno termino, & mutato esse transitur ad aliud per fluxum, & tendentiam cum sit alteratio in qualitate de vno extremo ad aliud, seu de qualitate vnius speciei ad aliam, & transitur per diuersas species medias, inter quamlibet speciem mediam datur motus, & tamen non acquiruntur partes intermediæ, sed de vna specie fit transitus ad aliam, medium autem non est species aliqua partialis quæ ibi inueniatur, sed ipsum fieri qualitatis, & fluxus tendens de vno extremo ad aliud, est latitudo ipsa vincenda per motum, quia inter quodlibet factum esse datur fieri. Sic ergo non est necesse in intensione signare indiuisibilia, & partes entitatiuas permanentes quarum vna addatur ad aliam, & componat cum alia, sed sufficit dari transitum successiuum, & fluxum, seu fieri de vna terminatione ad aliam: sicut cum in quantitate tollitur vna superficies terminans, & transitur ad aliam, immediate post non inuenitur terminatio, siquidem immediatè post sequitur pars, sed inuenitur tendentia ad terminationem, idest ad aliam superficiem. Quæ verò ab oppositæ sententiæ authoribus de partibus permanentibus qualitatis, & indiuisibilibus eas vnientibus dicuntur, est facere qualitatem sicut continuum,& ad modum augmenti extensiui quantitatis, sicut D. Thom. dixit imaginari eos qui qualitatem per additionem augeri putant in 1. dist. 17. q. 2. art. 2.

QVÆ-

QVÆSTIO QVINTA.

De actione, & reactione.

E actione, & reactione agit Arist. à cap. 6. huius libri vsq; ad 10. Nos autem agimus de illa immediate post tractatum de intensione, quia reactio, & repassio est generalis quędam conditio in alterationibus physicis, & ad corruptionem tendentibus, mixtio autem, & similiter condensatio, & rarefactio sunt alterationes minus generaliter conuenientes, & ideò de illis agemus post actionem, & reactionem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aliquid possit agere in se ipsum saltem per accidens?

HÆc est prima conditio requisita ad actionem, & reactionem, scilicet, vt non sit identitas inter agens, & passum, & quòd talis conditio requiratur ad agendum per se, & directe in aliquod passum tractauimus 7. Physic. q. 12. an verò saltem per accidens, & quasi consecutiue possit aliquid agere in se ipsum, quando, scilicet, agendo in aliud reflectitur ad se ipsum, in præsenti tractabimus; hoc enim fit, vel per reflexionem, vel per antiperistasim. Prius tamen oportet fundamenta illa, quæ tradidimus in 7. Phys. in præsenti vberius explicare

care, ex illis enim dependet tota huius veritatis resolutio.

Igitur tanquam certum in Philosophia proposuimus præfato loco illud axioma Arist. tenendum esse *quod omne quod mouetur ab alio mouetur*, quod diximus verificari vniuersaliter de omni agente per motum, seù procedente de potentia ad actum, explicaturque à D.Tho. de eo quod mouet, & mouetur per se primò, ad excludendum id quod se mouet ratione partium, ita vt vna pars sit mouens, & alia sit mota, tale enim mobile dicitur non mouere, nec moueri per se primo, sed per partem, id autem quod conuenit alicui per partem, non conuenit per se primò, immò motum in partem nominat Philosoph. motum per accidens in 5. Physic. quia ipsi toti conuenit per aliud, idest per ipsam partem quæ distinguitur à toto: alioquin si intelligeremus illud axioma, quòd omne, quod mouetur ab alio mouetur, idest ab alio supposito distincto, falsificaretur in viuentibus, in quibus vna pars mouet aliam, vel ex vno actu proceditur ad alium, & sic dicuntur mouere se ipsa. Intelligitur ergò prædictum axioma quòd omne quod mouetur, non primò, & per se mouet se ipsum, sed ab alio mouetur, siue sit aliud tanquam quoddam distinctum, siue sit tanquam pars, vel tanquam actus diuersus, sicut ex actu finis fit motus ad media, & ex principijs ad conclusiones: quòd autem eadem res primo, & per se sit mouens, & mota est impossibile, & hoc dicimus esse habendum pro principio in philosophia, quia fundatur in ipsa essentiali natura motus quæ est de quodam in quiddam, de potentia ad actum, idest

ideſt per id quod habet de actu ad id ad quod iſt in potentia. Vnde Philoſ.in præſenti lib.1. de gener. tex. 48. intulit contra Democritum, quod ſi ſimile ageret in ſimile, etiam idem ageret in ſe ipſum quaſi hoc ſit maximum inconueniens, nec poſſit vllo modo admitti.

Ex duplici tamen capite poteſt hoc axioma eneruari, & reſtringi. Primo dicendo, quod poteſt idem agere in ſeipſum; & in eandem partem motu generatiuo, vel corruptiuo, nihil enim poteſt ſe generare, vel ſe deſtruere, alijs tamen motibus vt locali, & augmentationis, & multo magis motibus ſpiritualibus poteſt idem agere in ſe ipſum, & ſe mouere. Secundo quod non poteſt idem agere in ſe ipſum, vel ſe mouere ſecundùm eandem rationem, bene tamen ſecundùm diuerſam, ideſt ſecundùm quod eſt in actu poteſt ſe mouere, & ſecundùm quod eſt in potentia moueri. Nec ſequitur quod erit ſimul in actu, & potentia eodem modo, ſed virtualiter in actu, & formaliter in potentia. In ſumma ſufficit habere virtutem actiuam in ſe, vt poſſit agere in ſeipſum tanquam in ſubiectum, & per formam in materiam, & fauet S.Tho.q.8.de verit.art.ad 7. vbi inquit: *Quod licèt aliquid quod eſt in potentia eſſentiali non poſſit ſe ipſum reducere ad actum, ſed per aliud, tamen quod eſt in potentia accidentali ſicut habens habitum, dum non conſiderat, poteſt per ſe ipſum exire in actum, niſi dicatur quod reducitur in actum per voluntatem qua mouetur ab actu conſiderandum*. Quòd verò dicitur requiri ad motum quòd ex vna parte motus tranſeat ad aliam, & ideò prius ipſa virtus mouens debet eſſe in actu mota, quam moueat, & immu-

mouet id quod est in potentia, non cogimur intelligere de actu motus quo constituatur mouens in actu, sed ipso motu qui est effectus, qui cum successiuè fiat, prius attingitur vna pars, quam alia, & sic dicitur exire de vno in aliud.

Nihilominus explicationes istæ sufficientes non sunt, sed intelligi debet propositio allata in tota sua latitudine, & vniuersalitate in quocumque genere motus, atque ita vbi inuenitur progressio de potentia ad actum oportet quod non moueat se ipsum secundùm eandem partem, vel secundùm eundem actum. Nec sufficit habere virtutem operatiuam per quam dicatur aliquid esse in actu ad mouendum se ipsum vt est subiectum receptiuum motus, sed oportet quod constituatur in actu vltra ipsam virtutem per aliquem motum, quo moueatur ad aliam partem motus, vel ad alium actum. Et hunc motum per quem est in actu ad mouendum non potest ab ipsamet virtute habere siquidem illa vt operetur, exigit motum, ergò quando primo operatur, ab alio habet illum, à se enim habere non potest nisi operando, nec operari nisi supponendo motum. *Ratio* huius est, quia virtus mouens, & agens solum est principium *quo* agendi, & similiter est de se indifferens, & in potentia ad plures actiones saltem in indiuiduo. Ex eo autem quòd est principium *quo*, sequitur quod non sit mouens, sed ratio qua aliquid mouet, quia omne principium *quo* debet esse alicuius, quod se habet vt principium *quod*; vnde illud quod mouet est subiectum in quo est talis virtus, ergo oportet quod concurrat cum tali virtute actiua, non vt in potentia, neque vt patiens ab ipsa, sed vt

agens per illam saltem radicaliter, & vt principium *quod*, atque adeo prout sic non patitur à tali virtute sed agit mediante illa. Nec oppositum potest percipi nisi imaginando, quòd calor non autem ipsum calidum est calefaciens, seu mouens quod est dicere calorem non esse principium *quo* calefaciendi, quia principium *quo* est id quod alicui est ratio agendi, & sic supponit alterum cui coniungitur vt agenti, & mouenti *quod* per talem calorem, nunquam ergo virtus quæ est principium *quo* est mouens, & subiectum eius est motum ab ipsa siquidem hoc ipso quod dico virtus mouens, ibi iam intelligitur subiectum mouens vt quod, ergo non distinguitur ibi virtus vt mouens, & subiectum vt motum, sed vtrumque vt mouens; & eadem ratione neque forma est mouens respectu materiæ, tum quia forma solum est ratio agendi vt *quo*, ipsa quidem substantialiter, & primario, accidentia autem actiua vt eius instrumenta, & sic eadem ratio currit, ac de illis: tum quia materia sola non est capax motus propriè dicti, sed solum mutationis; motus enim requirit subiectum completum in actu, vt constat ex Phil. 5. Phys. & ibi aduertimus q. 9.

Ex eo autem quod ista virtus motiua sit indifferens, & ad plura se habens saltem in indiuiduo, sequitur quòd ipsa non sufficit mouere determinate, & in singulari nisi vt mota, ita vt prius debeat esse in actu determinate, quam se reducat de potentia in actum. *Et huius ratio* est, quia si aliqua virtus est in potentia ad producendum aliquid, & non in actu, oportet quod vt producat illud, moueatur, seu mutetur de potentia ad actum, quia ex potentia vt potentia; idest,

idest, vt est in statu potentiali non procedit actio; licèt enim ex potentia actiua, vt actiua est, procedat actio, tamen quatenus habet statum potentialem illa actiuitas, actio non procedit, nisi talis status tollatur, & ipsum tolli est moueri. Vocamus autem statum potentialem quandiu aliqua virtus non est vltimo determinata ad aliquam operationem, vel effectum, sed ita potest operari hoc, quòd est adhuc suspensa vt operetur aliud, vel potest etiam impediri, & non operari, tunc enim restat aliquid, vt vel expediatur, seù tollatur impedimentum, vel vt tollatur suspensio, & determinetur in singulari ad hoc potius, quam ad illud, & multo magis si debeat determinari ad ipsam speciem actus, vel ad aliquam conditionem requisitam. Nihil autem aliud est actuari, seù habere statum actualem agendi, quàm vltimo determinari determinatione tollente potentialitatem, & suspensionem non tollente potestatem, & vniuersalitatem agendi diuersos actus; eo quod potentialitas quandiu non est determinata non est adæquata actui, seu effectui faciendo, nec plene proportionata; restat enim aliquid semper, quo vltimate illi adæquetur vt exeat actio in singulari. Illa ergo virtus quæ operatur supponendo potentialitatem ad operandum, oportet quod mutetur de tali potentialitate ad actualitatem, & talis mutatio non potest nasci à se, quia vt nasceretur deberet esse sublata potentialitas ergo ab ipsa potentialitate tolli non potest, sed supponere, quòd sit mota, & sic sublata potentialitate operabitur.

Quòd si de se sufficienter sit determinata in

 actu,

actu, & nullo modo in potentia, operabitur non per motum, & transeundo de potentia ad actum (de quo solum loquimur in præsenti) *sed* vel per simplicem emanationem, vel per actum excludentem omnem potentialitatem ad agendum, qui est actus purus. Emanatio autem licèt respectu essentiæ à qua passio dimanat non dicat motum, sed simplicem dependentiam, tamen quia hæc essentia habetur à generante producente formam, & quæ sunt consequentia ad formam, scilicet, proprias passionem respectu talis generantis, & mouentis iam supponitur moueri ab alio, & non à se. Quare virtus procedens de potentia ad actum in operando, oportet quod procedat vt mota prius tollendo talem po entialitatem, & hoc non à se, sed ab alio, quia non potest tolli, nisi per operationem, operari autem non potest quamdiu est in potentialitate, ergo prius est sublata poten ialitas quam operetur, ergo ab alio debet tolli, & cum non sit processus in infinitum in mouentibus, oportet, quod primi motus alicuius operantis reducantur ad causas extrinsecas, & illæ tandem ad primam causam.

Nec tamen propter hoc reducuntur omnes isti motus ad proprium generans, sed dicimus quod ad primam causam, quia vt reducantur ad generans, requiritur quòd sint tales motus, quòd pertineant ad ipsum primum statum, seu instans primum naturæ, & ad naturam vt genitam, & ad motus qui sunt naturæ vt natura, quia, scilicet, sunt motus quibus mouetur, non qui præcise mouent aliud, sicut calefactio ignis non est operatio ei data à generante, quia in illa non explicatur motus naturæ, quia

in

in illo non mouetur, sed mouet aliud.

Ex qua doctrina colligitur primo, quòd etiam viuentia in suis primis motibus quibus constituuntur in actu, vt possint se mouere in alios actus indigent mouente extrinseco, eo quòd etiam in illis primis motibus verè mouentur, & operantur exeundo de potentia ad actum. Et bene stat quòd viuens eliciat actiue illum primum motum, & tamen non moueat se, sed ab extrinseco moueatur, quia ille primus motus non se habet vt propria passio ipso viuente mere passiue se habente, sed est propria actio, vtpote vitalis egrediens, & elicita ab ipso, in virtute tamen generantis, & mouentis extrinsece, eo quòd est vita habita, & participata ab alio, & consequenter potest esse mota, & inchoata ab alio. Et sic motus cordis, & primus motus intellectus, & voluntatis ab extrinseco mouente sunt, licèt ab intrinseco eliciantur, quia cum perfectio viuentis consistat in operari, & non in quiescere, & hæc est operatio vitæ, quia, scilicet, mouet se, & mouetur, quia per motum mouet, necesse est, quòd à generante detur illi, non solùm virtus mouendi, sed etiam virtus mota, idest constituta in actu vt se moueat, siquidem virtus non mota non est in actu, sed in potentia vt moueat, & operetur, & ita indiget moueri, & esse motam vt moueat, ergo necesse est, quòd à generante constituatur virtus viuentis mota, quia pertinet ad primum statum naturæ viuentis, & non potest esse mota à se ipsa ob rationem dictam, quia vt se constitueret motam deberet operari; operatio autem cum fiat per motum supponit esse motam, debet ergo ille primus motus fieri non à se, sed ab

alio extra se, à quo, scilicet, vita ipsa participatur, ideoque in primo motu vitæ participata non est necesse, quòd se moueat viuens, sed quòd participet motum vitæ, & inchoatiuè viuat non complete, & consummate; incipit enim motu illo se mouere, quatenus constituitur in actu vt in sequenti actu se moueat, & quia hoc debetur viuenti in ipso primo instanti, quia est perfectio propria, & illi debita, ideò sicut res inanimata generatur vt quiescens in loco proprio, quia debetur illi quies, per accidens autem si non fit in loco proprio mouetur à generante, vt tendat ad illum, ita oportet quòd viuens non generetur vt quiescens, sed vt motum vt moueat, & sic pertinet ad causam generantem animal dare motum cordis, qui est primus motus vitæ, & ad generans spiritum pertinet dare primum motum intellectus, & voluntatis quo incipiat se mouere in illo genere vitæ, nam etiam vita intellectiua in nobis est participata, & operatur exeundo de potentia ad actum, & sic operatur vt mota.

Secundo colligitur primum illum motum cordis, vel intellectus aut voluntatis, vel quemcumque alium primum motum cuiuscumque rei non posse esse deficientem si de facto datur, nisi deficiat ipsum mouens, sicut si generans est debile poterit quoque producere motum cordis debilitatum, & similiter, si intellectus, & voluntas posset moueri in primo suo motu virtualiter, vel formaliter ab aliquo agente deficiente posset quoque ille motus esse defectuosus. Et dico formaliter, vel virtualiter, quia licèt in omni operatione quæ de nouo incipit, Deus sit primum mouens, & prædeterminans

for-

formaliter, tamen si supponuntur alij actus præcessisse, ita quod illa operatio non sit simpliciter omnium prima, tunc potest in virtute præcedentium actuum incipere motio illius nouæ operationis; nec tenetur Deus mouere iuxta modum suum, sed potest se accommodare iuxta modum relictum virtualiter ex prioribus actibus, & ideò in alijs operationibus quæ de nouo incipiunt potest aliquis incipere defectuosè sine hoc quòd attribuatur defectus primo mouenti, sed prius disponenti. Cæterum in motu qui est omnium primus, nec supponit alium, etiam vt disponentem determinatio eius non potest oriri ex aliquo priori actu, nec iuxta illud accommodari primum mouens ad mouendum, & ita nec formaliter, nec virtualiter mouetur à se, sed solum à primo motore operante iuxta modum suum, & non iuxta accommodationem relictam ex aliquo priori actu in ipso mobili: vnde ex vi talis motus non potest sequi aliquis defectus in mobili. Et licèt propter indifferentiam suæ potentiæ, & libertatem possit non operari, & non sequi illum motum primi motoris, quia mouet non cogendo libertatem, nec tollendo, tamen ex hoc non sequitur, quòd possit illud mobile deficere, & peccare, sed solum potest non facere per negationem, aut suspensionem actus, non ex vi dictaminis alicuius deficientis, sine quo nulla omissio, vel commissio peccaminosa est voluntarie. Et ita aliud est posse non facere, quantum est ex meritis potentiæ, & obiecti, quod pertinet ad libertatem vt non operetur coactè, aliud est posse non facere peccando, quod requiritur facere cum deficientia in pri-

cipio volente, & in dictamine proponente; quòd dictamen in illo statu primæ operationi, non est dabile, cum à solo Deo moueatur, sicut nec in beatitudine ratione status optimi, nec in Christo ratione personæ diuinæ. Et sic à posse non facere ad posse non facere peccando semper mutatur appellatio etiam respectu eiusdem actus.

Tertio colligitur, quòd actus immanens licèt recipiatur in agente, non tamen est idem mouens, & motum primo, & per se, & similiter in emanatione passionum, vt frigoris ab aqua calefacta. De primo constat, quia licèt sit idem agens, & recipiens actionem, non tamen est idem mouens, & motum, quia vt dictum est aliud est elicere actum, aliud mouere, & moueri, nam etiam virtus eliciens debet esse mota vt eliciat, & sic prius est moueri quam elicere actionem. Non est autem contra rationem virtutis actiuæ, quòd sit in potentia ad sustentandum actionem, & vt sibi inhæreat: est tamen contra rationem potentiæ actiuæ vt agat, & eliciat actionem si est in potentia determinabili, & suspensa ad agendum, quæ indeterminatio non potest tolli ab ipsa per suam operationem, siquidem vt operetur exigit determinari, & ideo esse mouens, & motum opponuntur circa idem tanquam potentialitas indeterminationis, & actualitas determinationis ad agendum, potentia autem sustentans in esse, & recipiens per inhæsionem non pugnat cum ipsa virtute actiua ad agendum, quia posse sustentare aliquam actionem, vel formam etiam fundatur in actualitate essendi, quia perfectius est esse sustentans, quam inhærens,

Præ-

Præterquam quòd actio immanens non secundùm idem procedit, & recipitur, nam procedit in intellectu à potentia,& specie, recipitur autem in sola potentia; in voluntate verò procedit ab appetitu vt actuato per propositionem obiecti, & moto à cognitione, recipitur verò in sola potentia voluntatis.

Quòd verò attinet ad emanationem propriæ passionis iam ostendimus in q.12.Phys.& q.23. quomodo emanatio non distinguatur ab actione generantis, & ita iam supponit aliquid distinctum à quo procedat,& à quo fit, quod iterum ostendemus vberius, q. 2. de anima art.2.

Vltimò sequitur, bene posse aliquid mouere se ipsum per hoc quòd vna pars moueat aliam, quòd etiam verificari potest de motu corruptiuo. Constat hoc, quia in viuente vna pars agit in aliam, & vna pars ægra potest corrumpere sanam, & nutritio fit per hoc quòd vna pars corrumpit alimentum, & generat carnem in aliquo sibi propinquiori. Non tamen potest effectiuè aliquid se generare, quia sic esset vt generaret, & non esset,vt generaretur, & consequenter, neque potest effectiue se corrumpere procedendo de non esse ad esse, quia corruptio sequitur ad generationem quæ semper est circà alterum, non circa se.

De Antiperistasi.

SVpposito, quòd nihil potest agere in se ipsum immediate, & directe, quod est agere per se; restat videre an possit per accidens, scilicet, secundùm actionem aliquam reflexam. Contingit autem reflexio ista dupliciter; vno

modo per hoc solum, quòd aliqua actio inueniat aliquod obstaculum ne vlterius transeat, sed qualitas ibi recepta rursus agat in suum agens à quo educta est, vel in medium per quod transiuit, & sic in ipso medio intensior reddatur. Alio modo inuenitur qualitas aliqua crescere, ex eo quòd agens circundatur à contrario fortiori, qua circundatione posita, reflectit qualitas ad se, quia non potest transire per contrarium, sed tunc non fit reflexa circulatio à contrario, sed solum circumobsistentia, quæ non potest vincere totam actiuitatem agentis contrarij, & ideo reflectitur ab illa in se ipsam magisque intendit se. Et ista circumobsistentia græce dicitur. *Antiperistasis*, quasi circumdatio, & circumobsistentia contrarij. Dari autem istam Antiperistasim, experientia comprobatur, videmus enim in æstate aquas subterraneas esse frigidiores, in hyeme calidiores, quia circumdante frigore, & constipante terram, calor qui vel ab æstate, vel ab exhalationibus calidis erat ibi inclusus, non permittitur exire, & ita ad se rediens intendit calorem aquæ: in æstate verò laxata terra permittitur ille calor exire, & aqua redit ad suam frigiditatem. Quæritur ergo quomodo illa qualitas agat in se ipsam, & se intendat, & à quo fiat illa actio antiperistica.

In quo supponendum est per talem antiperistasim verè intendi, & perfici qualitatem non solum secundùm apparentiam, nec solum secundum actionem intentionalem, sed vera, & propria intensione. Quod licèt aliqui negauerint, nihilominus in hac parte experientiæ fidendum est, quæ est mater Philosophiæ, cum

in contrarium non obstet aliqua ratio quæ experientiam sensuum corrigat. Et talem antiperistasim ponit Arist. 1. Metheor. & ibi S. Thom. lect. 14. & 15. vbi hoc reducit ad experimentum, quod iam attulimus de aqua subterranea in æstate, & hyeme. Nec potest dici, quòd ibi est deceptio sensus, quasi manus calida applicata aquæ fontis videatur sibi frigidior, non quia frigida est, sed quia manus est calida. Nam contra est quòd eadem manus tangens aliam aquam communem, & illam subterraneam sentit differentiam inter hanc, & illam, ergo hoc non potest reduci ad solam dispositionem manus, quæ vnica tantum est, sed ad diuersam dispositionem aquæ; immò si manus frigidæ reddantur sicut in hyeme, & tangant illam aquam fontis, & aliam calidam discernunt differentiam frigiditatis in illa, & non in ista, ergo non est ibi deceptio sensus. Similiter hoc non fit per maiorem addensationem, vel raritatem aquæ, tum quia aqua densior qualis est aqua maris, si non ponatur intra terram non sentitur frigida, ergo non prouenit illa frigiditas ex maiore densitate, neque calor ex maiore raritate, quia stante eadem raritate, aqua calida redditur intra terram, & non extra: Præterquamquòd eadem manet difficultas à qua causa proueniat ista maior addensatio, vel rarefactio, & ridiculum videtur negare experientiam de maiore calore, vel frigore, quod experimur in aqua, & affirmare de raritate, & densitate, quam non experimur. Denique neque hoc fit per solam actionem intentionalem, sed per physicam intensionem caloris, vel frigoris, nam species intentionales quæ solum sunt re-

præsentatiuæ, non intendunt alteratiuè ipsam qualitatem. Videmus autem per antiperistasim effectus reales, & physicos, qui non possunt reduci ad species intentionales, vt quando aqua ita frigescit, quòd congelatur, aut exhalatio, ita calefit per antiperistasim quòd ignitur: ergo hoc non potest reduci ad actionem intentionalem: prӕterquamquòd calor, vel frigus non emittunt ex se species intentionales perfectiores se ipsis, ergo à talibus speciebus non potest fieri maior intensio qualitatis realis, quia intensio fit à maiori, & perfectiori virtute, & ex eadem ratione non potest dici, quòd in antiperistasi qualitas reflectens, sine alia causa intendit præiacentem, quia qualitas reflectens cum originetur à præiacente supra quam reflectit non potest esse maioris virtutis, quam ea à qua procedit, ergo per se solam non potest eam intendere, quia intensio fit à maiori virtute, & simile non potest agere in suum simile, vt sequenti articulo dicemus.

Quare his omissis dicendum est, quòd maior illa intensio causata in antiperistasi habet causam per accidens, & causam per se: causa per accidens est obsistentia contrarij, ratione cuius impeditur actio vltra transire, & refrangitur quando contrarium obsistens non est ita vehemens, quod possit totaliter extinguere contrarium, ita tamen forte, quod possit refrangere. Causa autem per se talis intensionis aliquando est causa intrinseca, & particularis, aliquando extrinseca, & vniuersalis. Est causa intrinseca, & particularis, quando posita antiperistasi crescit in qualitate sibi innata & ex eius visceribus proueniente, v. g. quando aqua circundan-

dante calore amplius frigescit vt aquæ puteales in æstate. Et tunc dicimus quòd sicut frigus emanat ab ipsa aqua, & solum propter impedimentum oppositum non emanabat in tota sua perfectione, ita cum obsistente contrario fit reflexio ipsius frigoris tollitur magis impedimentum, & melius disponitur ipsa aqua ad emittendum frigiditatem perfectiorem, tum quia natura conatur vincere contrarium, & ita ad maiorem sui conseruationem fortius agit; tum quia reflectente frigore, manet corpus proximum quod tangit aquam, minus calidum minusque impediens emanationem ipsius frigoris enim in ipso reflectente afficitur, tum denique, quia circundante calore, euaporantur exhalationes adustæ si quæ ibi sunt relictæ, & sic redditur aqua minus oppressa, & magis libera, vt in suam proprietatem se reducat.

At verò si per antiperistasim crescit aliquid in qualitate non propria, sed extranea, vt quando aqua fit calidior, vel axhalatio sicca magis etiam calefit, quæ qualitas non potest dimanare ex ipsa natura aquæ, vel exhalationis, tunc dicendum est, quòd causa directa illius maioris intensionis est illud agens, quod ibi primò posuit virtutem caloris; quod si non sit sufficiens ad tantam intensionem, & tamen crescat qualitas in ea, tunc oportet, quod adiuuetur ad illam maiorem intensionem, vel etiam ad generandum ignem à causæ vniuersali, quæ est cælum, ad quod pertinet huiusmodi defectibus succurrere quando non est agens proximum determinatum à quo fiat effectus. Cælum autem positis dispositionibus necessarijs agit vsque ad formam substantialem, sicut quando iu-

iugulatur animal, vel suffocatur, laqueus, vel ferrum non generant cadauer, sed remouendo dispositiones requisitas ad temperamentum animalis, & ponendo quæ sufficiunt ad inanimatum, cælum ipsum generat formam cadaueris. Sed quia cælum, vtpote causa vniuersalis non determinatur ad producendum talem, vel talem formam, nisi posita aliqua dispositione ex parte corporis inferioris, ideo quando qualitas extranea intenditur per Antiperistasim, etiam vsque ad generationem alicuius substantiæ, v. g. ignis, dispositio ibi est maior congregatio caloris, & reconcentratio eius ex circundatione frigoris, vt docet D. Tho. 1. Metheor. lect. 14. atque ita congregatio illa calidi est dispositio, productio verò intensioris caloris, vel etiam ignis, est à cælo, siquidem ponenda est causa extrinseca huius qualitatis extraneæ, & non sufficit illud agens quòd illam primò produxit, quia vt supponimus debilem virtutem produxit: ergo oportet, quod reducatur ad cælum, quod est causa extrinseca vniuersalis. Quòd verò aliqui vt P. Suarez disp. 18. Met. sect. 9. nu. 13. & Rubio hic dicunt aquam reddi calidam in hyeme propter exhalationes calidas quæ à Sole extrahebantur à terra, sed non fuerunt perfectè eleuatæ, & ideo manserunt circa terram, vel aquam, & calefaciunt illam, hoc non sufficit: tum quia non semper extrahitur tanta copia exhalationum ex omnibus locis subterraneis, nec de eo nobis constat, & tamen in omnibus subterraneis inuenitur aqua calidior: tum quia manet eadem difficultas, quomodo illæ exhalationes possunt intendere illum calorem in aqua vltra proprium gradum

ca-

caloris, quem habent ex eo ſolum, quod circundatur à frigido. Tum denique, quia iam aſſignatur pro cauſa directa illius caloris agens illud quod talem calorem illis exhalationibus impreſſit, quod fuit Sol; vnde ſi intendatur magis ille calor, neceſſe eſt recurrere tanquam ad cauſam directam ad ipſummet ſolem, qui illum calorem primo produxit, vel ad aliquam cauſam fortiorem quæ calorem illum intendat, quæ non apparet alia, quam ipſe Sol, vel *Cælum*.

Ex iſta Antiperiſtaſi naſcuntur multi effectus qui mirabiles apparent eo quòd habent pro cauſa contrarium obſiſtens, ſicut quòd fulmen generetur intra nubem humidam in exhalatione *ſicca*, quòd iniecta aqua in calcem viuam, vel in prunas fortius erumpat calor, quia per humectationem condenſantur aliquæ partes, & reſoluuntur plures vapores calidi in calce, vel fortius etiam intenditur calor in prunis contra illud frigus, & humectationem aquæ condenſantis partes prunarum; & alia multa exempla poſſunt occurrere, de quibus agemus in libris Metheorum. In his tamen omnibus non eſt idem mouens, & motum, ſed reducuntur in diuerſa, tam ex partæ cauſæ directæ, quam per accidens vt oſtenſum eſt.

De intenſione medij per reflexionem qualitatis.

COntingit interdum qualitatem emiſſam per aliquod medium, inuento aliquo obſtaculo ipſum medium fortius alterare, ſicut radij Solis interdum emiſſi reflectuntur, & ipſum

ipsum medium calefaciunt; propter quod ista vltima regio aeris calidior est, quam secunda, vbi concrescunt nubes, quia illuc reflexio radiorum non peruenit. Et est dubium à qua causa fiat illa maior intensio, siquidem tam radij directi, quam reflexi sunt eiusdem intensionis, atque adeò, vel simile aget in simile, vel idem in se ipsum. Et non solum fit per istam reflexionem intensior calor, qui virtualiter tantum continetur in luce, sed etiam ipsa lux magis in tenditur, sicut videmus, quòd lux candelæ si retro ipsam ponatur corpus opacum intensius illuminat ipsum medium, quia ab opaco resilit lux ad medium. Supponimus autem in ista reflexione verè intendi qualitates istas, siuè calorem, siuè lucem, quia experientia continua id testatur, cum videamus non solum ipsum corpus opacum vnde fit reflexio, sed etiam medium ipsum reddi clarius, aut calidius, vt patet quia si in ipso medio ponatur scriptura facilius legitur, & melius videtur, ergo signum est ipsam lucem intendi in medio, & ita non potest recurri ad maiorem densitatem quia aer ipse non est densior in reflexione radiorum, quam in directa emissione. Dicere autem, quòd non intenditur lux illa, sed quod plures luces numero distinctæ in eodem subiecto ponuntur, sicut cum plures candelæ accenduntur in aliquo loco, hoc est impossibile, quia duo accidentia numero distincta non sunt in eodem subiecto, vt quæst. 9. ostendemus, quòd si ponerentur, adunarentur in vnum, sicut duæ aquæ fiunt vna aqua quando coniunguntur, plures autem candelæ magis illuminant aliquem locum, quia

quæ-

quælibet diuersam partem attingit, in qua erat lumen debilius, & sic plus illuminant quam si esset vna tantum candela, & ideo non est simile. Quare inquirendum restat à qua causa proueniat illa maior intensio lucis in eadem parte medij, nec enim potest ad solam densitatem corporis opaci vnde fit reflexio reduci; tum quia densitas opaca non importat maiorem lucem, neque illam quam recipit intendere potest, cum sit qualitas diuersæ rationis: tum quia lux non transit superficiem primam corporis opaci, alioquin si transiret, illud per quod transit esset transparens, & non opacum, si autem in sola superficie recipitur, ibi non est densitas, ratione cuius lux ipsa magis congregetur, quia densitas non est proprietas superficiei, sed corporis, cuius tamen partes non penetrat *illa* lux.

In hac difficultate duo inuoluuntur. Primum, & principale est, quomodo in actione reflexa vnum simile agat in aliud simile, & magis intendat illud v. g. lux vt duo reflexa agat in lucem vt duo directam, & de hoc agemus in sequenti articulo, vbi omnes difficultates allatas dissoluemus. Secundum est, an in ista actione reflexa idem agat in se ipsum, saltem per accidens, & supposita reflexione. Et ad hoc dicimus in presenti, quod etiam in actione reflexa, vna pars agit in aliam, non eadem in se ipsam; cum enim illa lux emittitur à luminoso, certum est, quod lux recepta in vna parte, & inhærens illi non transit in aliam, nec enim vnum accidens migrat è subiecto, sed producit aliam lucem, & multiplicat illam ab vna parte in aliam. Vnde quando illa lux tangit

git corpus opacum ibique inhæreat, & propter opacitatem non transit vlterius, agit illa lux reflectendo in medium, & sic nunquam agit in se ipsam, sed in partem distinctam, siquidem intensiorem qualitatem producit in ipso medio, medium autem distincta pars est à corpore opaco vnde fit reflexio. Quomodo autem obsistente contrario, & reflectente illuminatione, intensior lux generetur, & à qua causa prouenïat illa maior intensio, ad sequentem artic. pertinet.

ARTICVLVS II.

Vtrum simile possit agere in suum simile?

OStenso, quòd idem non potest agere in se ipsum restat videre an possit agere in simile, quod est quasi alterum à se. Est autem supponendum, quod tripliciter potest esse aliquid simile, vel dissimile alteri; primo in ipsa specie qualitatis, v. g. quod vtrumque habeat, vel non habeat calorem; secundo quantum ad gradus, vt quod vtrumque sit eiusdem gradus caloris, v. g. vt quattuor, vel vt duo; tertio quantum ad conditiones agendi, vel patiendi, vt quod sint eiusdem raritatis, aut densitatis, figuræ vel situs, & reliquarum conditionum, quæ aliquo modo conducere possunt ad agendum, vel patiendum. Inquirimus ergo, an quando agens, & patiens habent istam similitudinem, siue omnes istas tres, siue aliquam illarum, possit agens agere in passum; & loquimur de actione quando incipit, non quando

con-

consummatur, nam in fine actionis potius agens, & passum debent esse similia cum ad hoc tendat actio vt assimilet sibi passum. Nec est difficultas de agentibus æquiuocis, quæ manifeste sunt dissimilia, non solum passo, sed etiam effectibus, sed loquimur de vniuocis, in quibus licèt effectus sint similes, ideoque in consummatione actionis etiam passum debeat esse simile agenti, tamen à principio debet esse dissimile, vt ad similitudinem istam producatur.

Dico ergo 1. quando agens, & patiens sunt similia tripliei illo modo similitudinis, non potest dari actio: & ita formaliter loquendo simile non potest agere in simile, sed debet aliquo modo esse dissimile à principio. Est communis sensus Philos. traditurque ab Arist. in hoc lib. 1. cap. 7. & ibi à D. Tho. lect. 19. & alijs multis locis. Et ratio est manifesta quia vnumquodque patitur in quantum est in potentia, & agit in quantum est in actu, ergo passum vt passum non debet esse simile omninò agenti, quia si esset simile deberet vtrumque esse in actu, vel vtrunque in potentia, & sic non fundaret vnum actionem, & aliud passionem.

Confirmatur, nam agens si verè agit oportet, quòd aliquid ponat de nouo, quod antea non erat, vbi enim non fit aliquid de nouo, nihil fit, sed actum est, & solum ponit id quod antea erat, ergo vt fiat aliquid de nouo oportet, quòd modo sit, quod antea non erat, & consequenter sit dissimile passum in principio actionis ipsi agenti, vtpotè non habens in principio, quod postea in fine. Et in hoc fundatur commune dictum, quòd agens intendit assimilare sibi passum, & quòd actio procedit à vi-

victoria agentis suprà passum, hæc enim omnia requirunt dissimilitudinem inter agens, & passum à principio actionis.

Dices, inter similia est minus resistentiæ, ergo est facilior actio. Item similia facilius conseruant suam virtutem, sicut duæ manus se calefaciunt, & conseruant calorem, licèt æque calidæ sint, ergo simile agit in simile saltem quando agendo se conseruant.

Respond. inter duo similia esse minus resistentiæ positiuæ, magis autem negatiuæ, quia est incapacitas recipiendi nouum terminum, nisi sit aliqua dissimilitudo in recipiente, alias iam illum haberet, non autem de nouo recipit, & ideo non est facilior actio quando est tanta similitudo, vt non possit aliquid de non fieri in subiecto. Ad secundum dicitur conseruationem caloris in manibus non fieri intendendo, & augendo ipsum calorem, nec eundem producendo, sed à contrarijs defendendo: si autem vna manus produceret in altera calorem, vel illum intenderet, supponeret in altera, vel non esse calorem, vel non esse tantum.

Dico secundo, si agens sit simile passo in specie, dissimile autem in gradus, & conditionibus requisitis; potest agere in passum. Conclusio est certa, & communiter admissa, ipsaq; experientia constat, nam calidum excellens potest agere in calidum remissum, illudque intendere, & assimilare sibi, & tamen constat iam habuisse speciem caloris.

Tota difficultas reducitur adhoc, an possit simile agere in simile, tàm in specie, quàm in gradu, dummodo sit dissimile ex parte conditionum puta quia est magis densum, vel ra-

rum.

rum, siquidem experientia videtur monstrarē, quod calor in materia densa, vt in ferro ignito, vel carbone vehementiorem calorem producit, quam flamma in stuppa, & non quia habet calorem intensiorem cum flamma habeat calorem, vt octo siquidem est ignis, ergo quia habet materiam densiorem.

In hac difficultate aliqui sentiunt densitatē materiæ conducere ad effectum intensiorem, ita vt virtus, seu actiuitas sequatur multitudinem formæ in materia, non autem intensionem formæ vt sentit M. Soto 2. Phisic. quæst. 4. ad 5. Toletus Niphus, & alij.

E contra verò alij existimant, actiuitatem formæ solum desumi penes intensionem, & gradus, non penes densitatem, aut raritatem, atque ita non posse agere calidum, vt quattuor quantumcunque densum in aliud calidum, vt quattuor magis rarum, atque ita dicetur perfecte simile agens, & passum, quando assimilantur in specie, & gradu qualitatis, etiam si in densitate, & raritate, alijsque conditionibus dissimilia sint. Ita M. Bannez. in capit. 9. de gener. q. 2. Carm. disp. 8. q. 1. Conim. Suarez Rubio, alijque plures quos citant. Quorum fundamentum est, quia ratio formalis actiuitatis, & virtutis sumitur ex forma, & ex actu, vnumquodque enim agit in quantum est in actu, est autem in actu per formam quæ tollit potentialitatem, ergo quandiu non crescit in ista forma, & in ista actualitate, non crescit ratio formalis agendi, neque actiuitas; densitas autem, & raritas non pertinent ad formam caloris, v. g. vel frigoris, sed ad aliam qualitatem quæ oritur ex constipatione, vel ampliatione par-

tium

tium materiæ, ergo ex vi illius non est maior actiuitas, nec aliqua dissimilitudo quantum ad rationem formalem caloris respectu passi habentis æqualem gradum caloris. Et ita densitas, & raritas solum pertinebunt ad maiorem extensionem qualitatis, non ad maiorem intensionem, & actiuitatem, & sic conducent ad aliquos effectus extensiuos, vt quòd agens velocius, & citius agat, & ad maiorem sphæram se extendat. Nihilominus.

Dico tertio, densitas, & raritas, & aliæ similes conditiones ad agendum requisitæ, non augent actiuitatem, & virtutem agentis formaliter, & directè, conducere tamen possunt indirectè, & per modum cuiusdam dispositionis, vt virtus aliqua quæ debilior erat fortificetur, & intensior fiat virtute agentis in medio habente talem dispositionem, quæ non potest, ita intense pruduci in medio carente illa. Itaque non nunquam conditiones istæ conducunt vt resultet maior, & intensior actiuitas non quidem ab ipsis sed ab agente, præsupposita tamen tali dispositione, aut conditione ipsarum, & posita tali intensione, poterit corpus densum fortius, & intensius operari, non ratione densitatis, vel aliarum conditionum, sed ratione maioris intensionis. Prima pars satis videtur conuinci fundamento secundæ sententiæ, & constat etiam, quia materia siue densa, siue rara potest esse in potentia, vt sit magis, vel minus calida, ergo etiam in ipsa densitate potest esse diuersitas graduum caloris: ponamus ergo, quod sit calor, vt sex in materia densa, inquiro in alia materia rara, vel possunt etiam esse sex gradus caloris, vel

non?

non? Hoc secundum dici non potest, quia possunt in materia rara esse vsque ad octo gradus, siquidem potest inflammari, & in ignem conuerti, ergo à fortiori potest habere sex; tunc ergo vtraque materia, tam rara, quam densa est in potentia ad perfectiorem gradum, scilicet ad septem, ergo non poterit agere, & producere calorem vt septem, sed solum vt sex, siquidem solum operatur ea ratione qua est in actu, non qua est in potentia, sed hos etiam gradus vt sex potest producere calor in materia rara, ergo sunt æqualis actiuitatis; siquidem habent æquales effectus, scilicet calorem vt sex, licèt vna tardius altera operetur, ad maiores autem gradus sunt in potentia ergo ex præcisa ratione densitatis formaliter, & directè non sequitur, quòd aliquis calor intensior fiat nisi aliquid amplius addatur.

Secunda pars conclusionis difficilior est, nec in ea omnes conueniunt, vt videri potest apud P. Suarez disput. 18. metaphys. sect. 9. Rubio tract. de reactione, & passione quæst. 8. Murcia disp. 4. quæst. 4. Sunt enim in hac parte duo principia ab aliquibus tanquam certa admissa, quæ omnem intensionem videntur excludere primum quòd ex maiori densitate corporis, & multitudine materiæ, non fit virtus intensior, neque effectus perfectior, licèt eundem effectum velocius producat. Secundum quòd virtus diffusa per medium cum magis, ac magis debilitetur non potest in parte remota intensiorem effectum producere, etiam si ibi inueniat maiorem dispositionem, v. g. maiorem densitatem, aut raritatem, & similia: quæ principia admittit Murcia vbi sup. sequens P. Suar. ci-

citatum sect. 8. num. 31. sed tamen idem Suar. postea sect. 9. in fine propter argumentum quod deducitur ex actione reflexa, coactus est vnum ex illis principijs negare, & magis inclinat ad negandum hoc secundùm, & reuera nos censemus negandum esse ex doctrina, quam tradidimus 7. Physic. quæst. 22. art. 1. & nuncamplius explicabimus.

Sentio ergo vtrumque hoc principium esse moderandum iuxta sententiam S. Thom. nam in primis, vt omnes fatentur non repugnat virtutem emissam ab aliquo agente habere in remotis aliquem effectum quem in proprinquo non potest propter indispositionem subiecti, vt optime tradit Sanctus Thomas, 3. Physic. lection. 4. & in 2. distinctione 15. quæstione 1. articul. 2. ad 6. vbi inquit: *Quòd cuiuslibet agentis habentis situm, actio prius recipitur in medio, quam in termino, non tamen oportet, quòd recipiatur in vtroque eodem modo, sed secundùm quòd exigit dispositio vtriusque, sicut piscis qui detentus in rete stupefacit manum, præter hoc quòd stupefaciat rete, quòd stupefactionis capax non est.* Sicut ergo virtus emissa, licèt longius progrediatur potest effectum aliquem non debilitatum sortiri in distantia remota (intra suam tamen sphæram) quia ibi inuenit dispositionem conuenientem. & non ante, & tunc virtus illa, quæ transcendo per medium videbatur debilitata, efficaciter operatur inuenta congrua dispositione, cur similiter non dicemus, quòd licèt in medio formaliter sit qualitas debilitata, quia diffunditur vniformiter difformiter, tamen virtualiter in quantum est virtus for-

tio,

tioris agentis retinet vim efficiendi effectum intensiorem vbi inuenerit densiorem materiam, quæ aptior est vt producatur intensior effectus, non propter ipsam densitatem præcise, sed propter ipsam vim caloris, seu qualitatis diffusæ, quæ potest diuerso modo explicari, & fortificari in medio diuersimode disposito, etiam si longius distet, quia nunquam illa qualitas amittit quod sit virtus agentis fortioris, & ita quod virtualiter contineat vim producendi effectum intensum, vbi inuenerit dispositionem aptam, licèt in se formaliter debilitata sit.

Et hoc ipsum in terminis loquens de densitate, & raritate medij ostendit D. Tho. 3. Meth. lect. 6. in digressione de coloribus Iridis vbi inquit: *Quod autem lumen in medio habeat debilius esse, quam in corpore lucido, satis manifestum est quia medium quod est perspicum est rarum, & lumen propter raritatem medij facile pertransit, & non est multæ permanentiæ in eo, sed in corpore illuminato est densitas, quæ corpus lucidum, & etiam lumen aliqualiter terminat, & propter densitatem talis corporis lumen in eo est maioris permanentiæ. Et in huius signum, lumen existens in medio debilius operatur, quam existens in corpore lucido; vel illuminato, debilior autem operatio consequitur debilius esse, quia modus operandi consequitur modum essendi.* Ita D. Thom. quibus vltimis verbis aperte fatetur lumen reddi intensius in corpore densiori, quam in medio rariori per quod transit, & consequenter in remotiore distantia posse fortius operari, quam in propinquiori propter diuersam dispositionem reci-

 pien-

pientium. Denique coniunctionem diuersorum luminum facere intensius lumen, & multiplicare ipsum quando radij concurrunt ad idem punctum aperte docet D. Tho. in 2. *dist.* 13.q.1.art.3.ad 2. & super caput 2. Dionis. *de* Diuinis Nomin.lect.2.ergo in sententia D.Th. negandum non est quod propter maiorem coniunctionem radiorum, vel multitudinem, & spissitudinem materiæ potest agens intendere suam qualitatem, quam in medio rariori non intendebat ex defectu dispositionis, quamuis id non fiat formaliter à densitate, vel raritate, sed ab agente diffundente illam qualitatem supposita tali dispositione idque poterit facere in remoto etiamsi in propinquiori parte non fecerit ob defectum dispositionis.

Et fundamentum sumitur ex actione reflexa luminis, vel caloris, quia quando lux, vel calor reflectitur partes illæ propinquiores angulo reflexionis recipiunt intensius lumen, & vehementius, & quanto illud corpus vnde fit reflexio fuerit densius, aut tersius tanto lumen intensius producit, vt quando reflectitur à speculo, vel ab auro, & hoc non potest fieri ab ipsa densitate, vel opacitate corporis formaliter loquendo, nec est necesse recurrere ad causam vniuersalem, quæ est cælum, ergo fit ab ipsa virtute agentis quatenus virtualiter habet producere intensiorem effectum, tanquam instrumentum sui agentis vbi meliorem inuenerit dispositionem. Minor constat, quia densitas, vel opacitas non sunt virtutes productiuæ lucis, sed omninò illi dissimiles, nec oportet recurrere ad causam vniuersalem, nisi quando omninò deficit causa particularis, quæ in præ-

senti

ſenti non deficit, ſcilicet, ipſa virtus agentis diffuſa in quantum inſtrumentum eius eſt. Maior autem deducitur ex ipſa experientia, nam ex reflexione lucis videmus ipſum aerem reddi clariorem, quia melius ibi aliquid videtur, aut legitur: videmus etiam ex corpore denſiore, & terſiore, ita intendi lucem, vt producat, & eiaculetur aliud ſimile lumen vſque ad aliud corpus vnde dicitur 1. Machab orum cap. 6. *Refulſit Sol in clypeos aureos, & reſplenduerunt montes ab eis.* Videmus etiam calorem per reuerberationem radiorum ita creſcere, quod aliquando generat ignem, ergo illud calidum intenſius fit, & non ſolum extenſius ſiquidem etiam ignem producit. Similiter conſtat ignem inflammare ſtuppam, vel ſulphur diſtans, & non aerem intermedium, quia inuenit diſpoſitionem in ſtuppa, ratione cuius poteſt creſcere calor vſque ad octo, qui in medio non creſcit, ſed formaliter minor erat calor in parte magis diſtanti, ſiquidem vniformiter difformiter diffunditur, ergo ſignum eſt à qualitate minus intenſa formaliter, poſſe produci intenſiorem poſita tali, vel tali diſpoſitione, eo quod virtualiter eſt intenſior in quantum eſt virtus, & inſtrumentum ſubſtantiæ, & ſic habet vim ad producendam totam intenſionem vſque ad diſpoſitionem vltimam ſi inuenerit ſubiectum aptum, & cum illud inuenit in diſtanti ibi producet illam.

Ad hæc variè reſpondent Authores. *Aliqui* negant in reflexione luminis eſſe lumen in enſius, ſed viſum videre clarius, quia mouetur ab ipſo corpore denſo à quo fit reflexio, ſolum autem lumen fieri maius extenſiue.

Sed obstat quia ipsum corpus à quo fit reflexio non potest clarius, vel melius mouere, nisi ratione maioris lucis, quæ est ratio mouendi, ergo si intensius, & clarius mouet, etiam intensius lumen est. *Alij* dicunt in reflexione lucis dari quasi duo luminosa, quia illud à quo fit reflexio iterum per aliam lineam emittit lucem, & illuminat, & sicut quando dantur duo luminosa, v. g. duæ candelæ positæ in diuersis partibus est maius lumen extensiue, non intensiue; ita quando fit reflexio à corpore opaco, fit extensio maioris luminis, quia emittitur per diuersam lineam, non quod corpus opacum sit efficiens illius luminis, cum potius opacitas contrarietur luci, sed quia luminosum illud ibi frangens radios, fit quasi duplex in virtute, non in entitate.

Sed contra quia illa virtualis generatio luminosi (etiam dato quod fiat per diuersam lineam reflexa illa emissio) non potest intelligi, nisi ponatur noua, & maior intensio in ipso corpore vnde fit reflexio, nam quando duo luminosa ponuntur in diuersis partibus spatij, ideo fit maius lumen, quia in illa parte vbi ponitur secundum luminosum, erat lux remissior, & ideo potest ibi ab intensiori luminoso intendi, & ita in toto spatio intensius lumen videtur; ergo si eodem modo fiat in reflexione luminis oportet quod intensior lux applicetur illis partibus vbi erat minor, vt clarius, & lucidius videatur totum medium. Hoc ergo est quod inquirimus, vnde sumatur illa maior intensio luminosi in reflexione.

Alij dicunt esse maiorem lucem solum extensiue, videri autem maiorem intensiuè propter

ter medium ex omni parte illuminatum posita reflexione quod antea non erat. Quod explicant sic, quia aer iste plenus est paruis corpusculis qualia videmus ad radios Solis, corpora autem ista ex directa lucis emissione irradiantur solum ab vna parte, cum verò fit reflexio irradiantur etiam ab opposita, & ideo medium clarius videtur, & luminosius, quia magis illuminata sunt illa corpuscula, quod est illam lucem extensiue esse maiorem, idest, penes diuersas partes, non intensiue.

Sed contra, tum quia vbi nulla est istorum corpusculorum permixtio vt in regionibus frigidissimis vbi istæ exhalationes, & corpuscula aut non eleuantur, aut consumuntur, tamen ibi ex reflexione speculi, vel alterius corporis tersi fit maior lux: tum in corporibus celestibus, quæ sunt pura sine istis athomis, & tamen cum lux Solis incidit in partem stellatam, reuerberatur maior lux, quam in parte diaphana, vt patet in Luna, & in Stellis, ergo reflexio lucis etiam sine illis corpusculis intensiorem effectum habet: tum denique quia cum speculum, vel aurum recipit in se radios Solis non solum magis illuminat medium, sed etiam corpus oppositum vt videmus in speculo, & scriptura sacra dicit de Clypeis aureis, à quibus montes resplenduerunt, splendor autem ille in montibus non poterat fieri maior ex corpusculis illuminatis à lumine reflexo; quia lumen reflexum illuminabat illa corpuscula à parte contraria, & aduersa ipsis montibus, ergo maior eiaculatio illa luminis non fit isto modo per illuminationem athomorum.

Denique alij dicunt, quod per reflexionem

non solum ipsum medium illuminatur intensius, sed etiam ipsum luminosum à quo directe lumen emissum fuit, nisi sit summe intensum sicut Sol; si autem non habeat lucem summam, vt lucerna poterit ab ipsa luce perfici per reflexionem. *Sed hoc* præterquam quod non explicat quomodo fiat maior intensio luminis in aere à reflexione luminis solaris, adhuc respectu lucernæ patitur easdem difficultates, eo quod à corpore vnde fit reflexio non potest lumen lucernæ intensius fieri nisi transeat per medium quod est inter ipsam lucernam, & corpus opacum à quo fit reflexio, & de illo lumine quod transit per medium vsque ad lucernam, remanet difficultas soluenda à quo fiat talis intensio, non enim potest fieri à corpore opaco vnde fit reflexio, quia densitas, & opacitas formaliter non faciunt maiorem lucem, neque lucerna quia non recipit in se intensius lumen nisi per medium illuminatum lumine intensiori; & quia alias ipsa lucerna se intenderet, quia totum lumen quod ibi est ab ea procedit, ab opaco enim formaliter solum refrangitur, non augetur lux.

Quapropter dicendum est, quod luminosum, vel calidum emittendo directe lucem, vel calorem, & iterum reflectendo non intendit lucem vltra gradus quos in se habet, hoc enim est impossibile, alias excederet virtutem propriam: neque formaliter fit intensior lux à corpore opaco à quo fit reflexio, eo quod densitas, vel opacitas non est ratio formalis producendi, maiorem lucem: sed dicendum est quod lux diffusa à luminoso per medium magis, ac magis debilitatur, quia procedit vniformiter

dif-

difformiter ſtante medio in eadem diſpoſitione; ſi tamen tangit corpus terſum, vel denſum à quo poſſit fieri reflexio, intenditur illa lux ab ipſa luce remiſſiore quæ erat in medio, non quatenus formaliter remiſſa vt de ſe patet, ſed quatenus virtualiter eſt intenſior, quatenus eſt virtus ipſius luminoſi, vel agentis à quo emanauit, à quo habet virtutem vt vbi inuenerit diſpoſitionem talis denſitatis, vel terſitatis poſſit explicare ſe in maiorem effectum, & intenſionem, in quantum eſt virtus agentis intenſi, ſicut calor diffuſus ab igne in aere intermedio, quia humidus eſt non producit flammam, & in ſulphure, vel ſtuppa aliquantum diſtante producit illam, qua licèt ibi calor ſit remiſſior formaliter, quã in aere propinquiori igni, eſt tamen virtualiter intenſior in quantum operatur vt virtus ignis generantis alterum ignem vbi inuenerit materiam habilem, & non impeditam.

Soluuntur argumenta.

OBjicies primo, quia lux tangens corpus opacum ſolum tangit eius ſuperficiem alias ſi vltra illam tranſiret, vltra illam non eſſet opacum, ſed diaphanum, ſed in ſuperficie non datur denſitas, quia hæc petit partes magis coadunatas, ergo ſi lux non intrat partes, non recipitur ibi intenſiùs ratione denſitatis, ergo ab ipſo non poteſt fieri intenſior lux magis quam ab aere medio quod eſt rarum. *Secundo*, quia qualitas diffunditur per ſpatium vniformiter difformiter, ergo non ſolum debilitatur in ſe formaliter, ſed etiam vt eſt virtus

agentis, & sic etiam virtualiter non potest intensius operari, quia etiam vt virtus agentis est, remittitur: vnde etiam videmus quod calor ignis si sit multum remotus nō producit ignem, etiam si ibi ponatur corpus densius, & magis siccum, & lux quæ valde debilitata est, non crescit per reflexionem ergo amittitur illa virtualis intensio. *Tertio* quia alias idem contingeret in antiperistasi, quod tamen supra negauimus, nam posset dici, quod aliquod calidum per antiperistasim fit calidius, quia calor ille virtualiter potest esse intensior licèt non formaliter, & ita potest intensius agere, etiam si procedat à calore minus intenso. Cur ergo in antiperistasi dicimus maiorem intensionem fieri à cælo, in actione autem reflexa fieri ab agente directo? *Quarto* generaliter loquendo vbi corpus est densius, ibi est plus materiæ, ergo est etiam plus formæ, quia omnes illæ partes formam habent, vbi autem est multum formæ est multum actualitatis, & consequenter actiuitatis, ergo intensior actio sumitur à multitudine formæ, & densitate materiæ. Suffragatur etiam experientia, quia videmus ferrum candens non habere calorem vt octo, alias haberet formam ignis, & non ferri quod est falsum, siquidem redit ad accidentia ferri relictum suæ naturæ, & tamen actio ferri candentis est vehementior quam flammæ, ergo ratione densitatis materiæ potest idem calor intensius operari.

Ad primum non desunt qui negant lucem recipi in sola superficie, & consequenter negant dari corpora perfectè opaca, sed aliquid habere transparentiæ, eo quod si lux recipere-

tur

tur in sola superficie daretur superficies lucis separata ab omni parte diuisibili, repugnat autem separari indiuisibile à partibus. Cæterum non apparet cur negamus corpora perfectè opaca, sicut dantur corpora perfectè transparentia, si autem est capacitas, & potentia respectu vnius contrarij perfecti, etiam, & alterius, transparentia autem, & opacitas contraria sunt. In perfectè autem opaco, certum est quod in in sola superficie recipitur lux, & non in profunditate partium, nec propter hoc dabitur indiuisibile separatum, quia qualitas non habet indiuisibile superficiei per se ipsam, sed per quantitatis superficiem, hæc autem à partibus non est separata, est autem inconueniens quod naturaliter indiuisibile sit separatum à partibus eo quod est terminus earum; quod verò qualitas subiectetur in superficie coniuncta partibus nullum est inconueniens, quia talis qualitas potest suam habere diuisibilitatem in ratione qualitatis, & intensionis, licèt in ratione extensionis qualitatis non habeat nisi superficialem.

Quidquid tamen sit de hoc, ad argumentum respondemus, quod si lux recipiatur in corpore non solum opaco, sed etiam terso, ibi non est difficultas, quia corpus tersum aliquid habet transparentiæ, & sic in partes profundiores intrat lux, & propter multitudinem partium, & densitatem, geminantur radij, & crescit virtus agentis supposita tali dispositione. Si verò corpus nullo modo sit tersum, sed totaliter opacum, ita quod lux in sola superficie recipiatur, dicimus quod licèt ibi non recipiatur plus lucis, tamen propter materiæ densitatem,

& opacitatem plus ei resistitur ne vlterius directè generetur, & multiplicetur, & ex tali resistentia retrocedit lux in partem oppositam, & sic geminatur, & multiplicatur, licèt non in superficie corporis opaci, tamen ab illa in aerem medium fit explicatio noui effectus, & lucis, non quod ponatur lux similis illi quæ fuerat producta per actionem directam in aere medio, sed quod ipsa lux à superficie opaca retrocedens, & coniuncta cum luce directe producta, ipsa geminatione & reflexione disponitur vt operetur intensius in quantum virtus est luminosi habens in se intensiorem lucem virtualiter, quam in illo medio erat diffusa, & sic operatur vt intensior virtuali er, non formaliter. Cuius signum est quia lux ista sic reflexa nunquam peruenit ad maiorem intensionem, quam sit lux ipsius luminosi, vnde primo originata est directe.

Ad secundum respond. quod qualitas diffunditur vniformiter difformiter amittendo, seu diminuendo formalem intensionem, sed non eodem modo diminuitur virtualis, quæ consistit in hoc, quod illa met qualitas, & si diminuta, & remissa sit, tamen in quantum procedit à tali agente à quo primo, & originaliter emanauit, sic est virtus eius, & operatur in vi illius à quo primo emanauit si inuenit dispositionem conuenientem, vbi verò dispositionem conuenientem non inuenit, quæ eam faciat amplius explicari, qualitas ipsa formaliter diminuitur ob dispositionem passi non potentis eodem modo multiplicare qualitatem. Quod verò aliquando qualitas ita attenuetur, quod non possit etiam vt instrumentum, & virtus agen-

tis ampliorem effectum producere, hoc ideò est, quia requiritur proportio aliqua in qualitate etiam vt possit excitari in maiorem effectum tanquam virtus, & instrumentum agentis; potest tamen ita esse via corruptionis attenuata, & oppressa, vt non possit amplius agere vt virtus agentis sicut etiam tandem amittit esse, hoc enim à posteriori deducitur ex alijs effectibus, licèt enim lux possit excitare calorem in subiecto disposito, potest tamen ita attenuari, quod etiam in nulla dispositione possit calorem excitare; similiter ergo poterit ita attenuari, vt non valeat etiam per reflexionem intendi: quando autem potest intendi hoc fit in virtute ipsius agentis principalis per se loquendo, quia illa qualitas sic diffusa non solum est effectus habens formaliter tantam, vel tantam intensionem, sed etiam est virtus, & instrumentum agentis, quod quandiu est in mensura proportionata potest in tantam intensionem explicari quantum habet agens, si passum permittat.

Ad tertium respond. diuersam esse rationem in antiperistasi, quia aliquando fit per intensionem qualitatis extraneæ, & non habent s radicem in ipso subiecto vnde incipit actio, v. g. quando aqua fit calidior in hyeme posita intra terram, vel exhalatio in nube ignitur per antiperistasim, & tunc vel illa qualitas extranea per antiperistasim non crescit vltra virtutem primam à qua introducta est, vt v g. si exhalationes calidæ, quæ aquam in hyeme reddebant calidam, habebant intensionem vt quatuor, & à frigido circumstante aliquo modo remittuntur, sed non omnino extinguuntur, tunc si cre-

scit calor per antiperistasim in medio, solum vsque ad gradus vt quatuor poterit procedere à virtute illa primo impressa, quæ habebat calorem, vt quatuor tanquam à causa per se, & in hoc casu eodem modo philosophamur sicut in actione reflexa; vel illa qualitas crescit in illa antiperistasi vltra illos gradus vt quatuor à quibus primo originata est sicut quando peruenit ad hoc, vt corripiat ignem, & tunc necesse est suppleri illam maiorem vim ab aliqua causa extrinseca, scilicet, à causa vniuersali quæ supplet deficientiam causæ particularis, nec enim est alia ad quam recurratur quando effectus fit vltra virtutem causæ particularis. Quando verò intenditur qualitas per antiperistasim non in subiecto extraneo, sed proprio, vt cum aqua redditur frigidior in æstate, tunc non recurrimus ad causam vniuersalem, sed ipsa aqua est causa per se illius maioris intensionis, sicut de actione reflexa dictum est.

Ad quartum respond. quod vbi est plus densitatis, & materiæ est plus de forma, & de actiuitate extensiue, quia plures partes sunt participantes illam qualitatem, & virtutem, non tamen est plus intensionis, ex vi solius densitatis formaliter loquendo, sed est dispositio vt posita illa concurrentia, & coadunatione partium participantium eandem qualitatem virtú agentis in maiorem, & intensiorem effectum se explicet, coadunationem enim qualitatis ad talem effectum maiorem conducere, constat ex D.Tho.1.Meth.lect.14.& alijs locis sup.cit. Ad argumentum, ergo dicitur, quod solum probat multitudinem formæ, seu densitatem per se conducere ad extensionem caloris, seu

vir-

virtus, dispositiuè autem, & per accidens etiam ad intensiorem effectum potest conducere vt explicatum est.

Ad experientiam de ferro candente, vel alia materia valde densa multi dicunt producere maiorem calorem etiam vsque ad inflammationem, & calorem vt octo quia retinet aliquid ignis intra poros ferri, cum enim per ignem euacuetur aliquid ex ferro, consequenter dilatantur eius partes, & aperiuntur pori, & in illis particulæ quædam ignis intrant; quod constat ex scintillis, quas ferrum emittit, splendore, seu rubore igneo quo tingitur. Neque obstat quod materia quo densior est minus habet de poris, & tamen facilius comburit stuppam sibi applicatam; dico enim quod licèt pauciores habeat poros materia densior quantum est de se, tamen quia plus caloris imbibit plus etiam resoluuntur, & euaporantur partes tenuiores, & sic aperiuntur pori per calorem, sed, & si pauciores aperiuntur, tamen hoc ipso quod aperiuntur, & recipiunt ignem ex consortio partium densarum quæ fortius calorem ebibunt, efficiunt vt fortius agat ignis circundatus tanta densitate partium, quam si per modum flammæ poneretur in aere. Secundo dicitur, quod materia densa aliquando potest ignire, vel vt instrumentum ignis cuius virtutem defert, & participat, vel vt instrumentum lucis quæ virtualiter est ignitiua, sicut cum ex speculis per reflexionem radiorum ignis accenditur; & quia materia densa perfectius retinet, & conseruat virtutem ignis, seu calorem, & à contrarijs defendit, ideò etiam si sit distans ab ipso igne potest ignire, quia virtualiter agit

vt

vt instrumentum seu virtus ignis, & producit calorem vt octo in materia apta, quem in ferro, vel in alia non potest, sicut etiam sulphur distans ab igne accenditur non accenso aere medio, quia virtus vnius agentis melius operatur in vna materia quam in alia.

ARTICVLVS III.

Quæ proportio resistentiæ requiratur inter agens, & patiens ad reactionem?

SVpponendum est ex M. Bannez 1. de gener. cap. 5. quæst. 3. & alijs, resistentiam triplicem esse, negatiuam quæ nihil aliud est quam incapacitas, & repugnantia ad aliquid recipiendum, & positiuam duplicem, alia passiua, seu materialis quæ est indispositio subiecti, seu improportio respectu agentis, & eius virtutis, sicut magna moles lapidis difficulter mouetur propter excessum grauitatis ad virtutem motoris. Alia resistentia positiua est actiua, seu in genere causæ efficientis, sicut vnum contrarium resistit alteri, & expellit illud, sicut frigus resistit calori, & è contra. Solet etiam vocari resistentia passiua ab aliquibus, materialis, ab aliquibus, formalis; materialis quidem, quia tenet se ex parte subiecti; formalis autem, quia conuenit passo ratione alicuius formæ, quam habet, quæ reddit illam inhabilem, & indispositam. Itaque resistentia negatiua non est superabilis ab aliquo agente, quia supponit incapacitatem, & repugnantiam in subiecto, sicut Angelus, & cælum resistunt corruptioni, resistentia autem passiua, & actiua su-

superabiles sunt tanto mag's vel minus, quanto est maior, vel minor proportio agentis erga passum, vel è contra. Et istam duplicem resistentiam admittit D.Th.in 4.dist.11.q.1.art.3.q.3.ad 2.& dist.17.q.1 art 5.q.1.ad 3. *Et ratio* est manifesta, quia resistere nihil aliud est, quam retardare, seu impedire aliud ne faciat quod potest, vel non ita facile: vbi autem agentia sunt contraria, cum detur pugna inter illa, quia actio vnius conatur destruere, vel minuere alterum, consequenter datur debilitatio virtutis vnius ab altero, debilitata autem virtus retardatur, & impeditur, ergo resistitur illi, sicut cum ignis agit in aquam, vel è contra. Similiter inuenitur aliquando talis dispositio ex parte alicuius subiecti, quod impedit agens ne agat, vel ne explicet totam suam virtutem, sicut cum calor informans aquam resistit illi ne redeat in suam frigiditatem, & illa resistentia non est actiua, quia accidens non agit in suum subiectum, ergo est formalis, & sic datur resistentia sine actione.

Quod si dicas, nam ista resistentia passiua non potest intelligi, neque antequam agens agat, neque postquam egit, neque dum agit, ergo non datur. Antecedens quoad primam, & secundam partem constat, quia antequam agens agat nondum ei resistitur, & postquam egit, iam resistentia est superata, vel transacta. Quoad tertiam verò probatur, quia quando agens agit, actu ponit effectum, alias non ageret, & sic vel tollit totam formam oppositam resistentem sibi, & tunc tota forma introducitur, vt in actione instantanea, vel tollit partem seu gradum aliquem, vt in actione successiua,

&

& tunc illa pars quæ tollitur non resistit, aliæ verò quæ non tolluntur, nondum resistunt, quia nondum eis applicatur agens. *Et confirmat*, quia non apparet quomodo passum habens formam resistat formæ oppositæ ratione suæ propriæ informationis, sed potius ratione actionis, qua conseruatur in esse à causa prima, & sic reducitur ad resistentiam actiuam, conseruatio enim illa actio quædam est. Secundo, quia resistentia actiua non est aliud, quam actio contraria, vt debilitat virtutem agentis, vt citatis locis docet S. Tho. ergo qualitas quæ est actiua tantum habet resistere quantum agere, & eiusdem erit actiuitatis, ac resistentiæ, nec dabitur vnum elementum, vel qualitas magis actiua, & alia magis resistiua contra Arist. 2. de gener. tex. 8. & 4. Metaph. cap. 1. vbi ponit calorem, & frigus esse qualitates actiuas, siccitatem, & humiditatem passiuas.

Ad primum omissa aliorum longa solutione, respondetur, quod resistentia passiua sit dum agens applicatur passo, & ex illo conatur elicere actionem, cum enim agens non possit sine subiecto actionem elicere, quia ab eo vt à causa materiali dependet, & hoc subiectum oportet, quod sit debite proportionatum, & dispositum, vt virtus possit ex eo operari, inde est quod cum agens inchoat seu facit conatum ad eliciendum actionem ex materia, si non inuenit eam ita dispositam, vt possit, vel absolute, vel secundum totam virtutem emittere actionem, dicitur impediri, vel absolute, vel quoad totam explicationem virtutis, & hoc impediri est resistentia ex parte passi, seu ex parte indispositionis, & conditionis materialis

re-

requisitæ; non ergo impeditur actio quando iam actu agit, siquidem impeditur ne agat, non quando agit; vnde aliud est resistere agenti ex parte materiæ, aliud resistere actioni eamque retardare seu debilitare, hoc enim fit in resistentia actiua, in qua vnum pugnat, & consequenter agit contra aliud, in passiua autem resistentia, ipsum agens impeditur exire in actionem, vel in tantam actionem propter indispositionem subiecti, vel si ista indispositio superuenit post elicitam actionem, impeditur eius conseruatio seu continuatio, & tunc incipit resistentia passiua, seu impedimentum non eliciendi, sed continuandi actionem, siue in totum siue in partem. Nec impeditur vt actio facta non fiat, sed impeditur, vel ne incipiat, vel ne conseruet, & continuet actionem.

Ad confirm. respond. quod non oportet istam resistentiam, seu impedimentum reducere ad actionem conseruatiuam formæ, sed id ipsam formam quatenus non solum præbet informationem sui, sed etiam causat expulsionem alterius cum tali dispositione, qua reddatur difficilior expulsio formæ à tali subiecto, & sic dicitur impedire, seu resistere opposito agenti; ratione dispositionis illius improportionatæ virtutis agentis, licèt verum sit requiri actionem causæ conuersantis formam in subiecto, non vt rationem formalem resistendi, sed vt præbentem existentiam indispositioni illi à qua fit resistentia.

Ad secundum respond. qualitates primas non esse æqualiter actiuas, sed quasdam esse magis actiuas, vt calor, & frigus, quasdam minus actiuas, & magis passiuas, & humiditatem, & sicci-

ta-

tatem; & hoc est quod dixit Arist. non verò dixit quod humiditas, & siccitas sunt magis resistitiuæ; sed intelligendum est quod calor, & frigus, quia sunt magis actiuæ sunt etiam magis resistitiuæ resistentia actiua; siccitas autem, & humiditas magis resistunt resistentia passiua, & ideo elementa vbi istæ qualitates prædominantur, dicuntur magis resistere actiuè, vel passiuè, prout eis prædominatur qualitas actiuè, vel passiuè resistens. Quando autem ita comparamus istas qualitates loquimur in sensu formali, & ex meritis proprijs, potest enim iuuari, vel infirmari virtus illa, seu actiua vel passiua resistentia ex conditionibus requisitis, & concurrentibus ad agendum, vel patiendum, vt ea maiori, vel minori densitate, applicatione, situ, & alijs similibus, de quibus iam supra diximus, & amplius de istis qualitatibus elementorum agemus infra quæst. 10.

Hoc supposito currit difficultas principalis; quænam proportio requiratur inter actiuitatem, & resistentiam vt exeat actio, quod alijs verbis solet inquiri, an semper à proportione victoriæ agentis supra passum fiat actio, hoc est an requiratur, quod actiuitas sit maior, quam ipsa resistentia passi, an verò sufficiat quod sit æqualis, vel etiam minor. Et dato quod requiratur inæqualitas, seu maior actiuitas, secundo est difficultas an requiratur, quod sit determinata proportio, & superioritas, an verò sufficiat quæcumque indeterminata.

Circa primum est duplex sententia extrema, & duplex media. Prima extrema tenet etiam à minori actiuitate dari posse actionem. Probat exemplo guttæ cauantis lapidem, cuius

ma-

maior est resistentia quam actiuitas guttæ; secundo, quia alias non posset dari mutua actio, & reactio inter agens, & passum, cuius oppositum sequenti art. ostendemus. Probatur sequela, quia si agens ad hoc vt agat in passo debet supponere illud esse inæquale, & inferius sibi vt agat in illud, ergo tale passum non poterit rursus reagere in ipsum agens, quia inferius est illo, vel si potest, aliqua actio dabitur à proportione minoris inæqualitatis.

Secunda sententia extrema asserit, omnem actionem esse à proportione maioris inæqualitatis, ita quod omne quod agit vincit passum in eo in quo agit. Fundatur, quia hoc ipso, quod aliquod agens agit in passum ponit in eo aliquem effectum, & imprimit aliquam formam, vel partem formæ, ergo in eo quod imprimit subijcit sibi passum. Patet hoc quia tale passum non impedit exire actionem ab agente, ergo subijcitur ei. Et confir. quia intentum resistentis est impedire actionem agentis, intentum verò agentis, imprimere effectum passo, & assimilare sibi saltem in aliquo, ergo si agens agit, saltem in aliquo consequitur suum intentum, & si passum in eo non resistit ergo in eo manet inferius, & agens superius, atque ita agens in quantum agit semper vincit, & passum in eo quod patitur semper subijcitur, licèt secundum aliam rationem possit esse è conuerso.

Sententiæ mediæ sunt duæ, prima distinguit duplex genus actionis; altera perfecta, & plena qua agens totaliter vincit passum, & hæc semper est à maiori actiuitate, siquidem totaliter excedit passi resistentiam, & ex omni parte;

re: alia actio est imperfecta, & remissa quæ non potest vincere resistentiam passi, sed tamen conatur, & hæc non procedit à maiore actiuitate, quia potius cedit resistentiæ passi.

Secunda sententia media distinguit de resistentia passiua, & actiua, & dicit quod in passum in quo est sola resistentia passiua, agens non potest agere nisi sit maior actiuitas, & excedat resistentiam passi. *Ratio* est, quia resistentia passiua est quæ impedit agens ne agat: ergo si agit non impedit, & sic non datur resistentia, sed vincitur, etiam si violentè fiat ergo excedit actiuitas resistentiam passi. Si verò resistentia sit actiua potest fieri actio etiam à minore proportione, quia resistentia actiua seu reactio non solum fit quando vtrumque agens est æqualis virtutis, sed etiam quando alterum est excedens, & alterum inferius, ergo ab agente inferiore potest esse actio. Constat hoc manifeste, quia si ponatur calidum vt octo, & frigidum vt septem, non solum agit calidum vt octo, sed etiam frigidum, aliàs ad reactionem requireretur omnimoda æqualitas inter agentia, quod est absurdum, nam potiùs tunc non dabitur actio, & reactio cum stante æqualitate mutuò se impediant, & neutrùm agat. Ratio autem huius est, quia quando dantur duo agentia, actiuitas vnius non agit in aliud quatenus etiam habet actiuitatem, sed vt passum est, in quantum autem passum potest esse inferius, licèt in agendo sit maius, ergo inter resistentias actiuas potest dari actio à minore actiuitate.

Inter has sententias 2. & 4. parum aut nihil differunt, quia quarta concedit, quod agens semper est formaliter superius patiente. *Quare* di-

dicendum est cum secunda sententia, quod agens in eo in quo agit formaliter loquendo superius est, & maiorem actiuitatem habet quam passum resistentiæ, licèt materialiter aliquid minoris actiuitatis possit agere in magis actiuum non in quantum magis actiuum est, sed in aliquo cedit alteri eique subijcitur. Et hæc quidem præter fundamenta allata, ipsa experientia actionis, & reactionis, de qua in sequente articulo apertè eam comprobat cum non semper vtrumque agens sit æqualis virtutis, sed inæqualis, & tamen etiam quod est minus re agit in id quod maius est.

Sed difficultas est in intelligendo quomodo minus actiuum possit debilitare virtutem magis actiui, siquidem magis actiuum se toto agit, & sic videtur totaliter impedire actionem minoris actiui. *Ad quod* respondetur, quod licèt actiuum se toto agat non tamen potest instantaneè destruere oppositum actiuum licèt sit minus, sed successiuè eo quod per motum agit in illud, & cum non consistat in indiuisibili tale actiuum, sed habeat latitudinem graduum, paulatim, & diuisibiliter debet illam amittere, & sic relinquit locum, vt etiam minus actiuum agat in manus, non quidem vincendo seu superando totum, sed partem aliquam saltem minorem respectu cuius, quia minor est, habet superioritatem, & illam vincit, licèt plus perdat de sua actiuitate, quia à fortiori agente inuaditur. Quare quod se toto agat non infert, quod destruat totum de actiuitate opposita, sed iuxta proportionem maioris excessus, quem habet illud totum maius supra hoc totum minus, plus consumet de ipso, sed non ita extinguet subito,

to, non relinquat aliquid, quod viciſſim agat in illud ſaltem quantum ad aliquid eius in quo ei proportionatum eſt, & ſic quantum ad hoc patitur agens intenſioris virtutis, non tamen in quantum intenſioris virtutis eſt, ſed quoad aliquid minus. Nec tamen ex hoc ſequitur quod agens minoris virtutis poterit conſumere actiuitatem maioris agendo paulatim in partes eius, quia cum à maiore agente debilitetur, non ſemper durat in eadem virtute, ſed magis, & magis debilitatur quouſque totaliter extinguitur ante quam poſſit conſumere magis actiuum.

Sed dices ex hoc ſequi, quod non diſtinguitur reſiſtentia actiua à formali ſeu paſſiua, quia ſi agens fortius reſiſtit ſecundum actiuitatem ſuam, tantum reſiſtit quantum agit, agit autem ſecundum omnes partes, ergo ſecundum ſe totum reſiſtit, & ita non poterit ſuperari in aliquo ab agente inferiori. Si verò ſuperatur in aliqua parte, ideò eſt, quia ſecundum illam partem non agit, ſed patitur, & recipit actionem alterius, ergo reſiſtentia actiua non diſtinguitur à paſſiua illius partis. *Reſpond.* reſiſtentiam actiuam conſiſtere in hoc quod agens præſertim fortius, debilitat virtutem paſſi re agentis in ſe, & ſic debilitando, & agendo impedit, ne vlterius agat in ſe; in eo autem in quo tale agens repatitur à minori agente, non reſiſtit, ſed potius ei aliquo modo cedit. Reſiſtentia autem paſſiua, non fit debilitando virtutem, ſed impediendo actionem ex improportione diſpoſitionis, ne agens agat in tale ſubiectum, ſeu paſſum.

Ad primum fundamentum, oppoſitum pro pri-

prima sententia resp. quod gutta cauat lapidem, non quia agat quælibet gutta tollendo aliquid à lapide, sed quia vltima agit in virtute præcedentium, vt D.Th. docet 2.2.q.24.art.6.ad 2. quarum quælibet non tollit & diuidit aliquam partem lapidis, sed humectando lapidem, & siccitati eius se opponendo, disponit lapidem vt vltima gutta tollat particulam lapidis, introducit enim aliquam humiditatem, licet valde parum, quo vsque continuando soluitur aliquid siccitatis, & mollificatur duritia, ita vt ipso ictu vltimæ guttæ cadentis aliqua particula separetur. Et similiter cum parua aliqua animalia vt formicæ decursu suo lapidem, vel terram terunt, id faciunt impulsu pedum sæpissime multuplicato, quo particulas aliquas minutissimas terræ, vel lapidis diuidunt, impulsus enim diuisiuus est, & per multiplicationem, notabilem separationem faciunt.

Ad secundum respond. posse agens inferius, & inæquale reagere in superius actiuum, non quatenus magis actiuum est, sed quatenus in aliquo remanet passiuum, & inferius, quia passiue non resistit. *Quod si dicas*, nam illud agens magis actiuum habet de opposita qualitate plures gradus, v.g. ignis habet calorem, vt octo, & omnes gradus simul resistunt oppositæ qualitati, scilicet, frigori, siquidem omnes agunt, ergo non remanet in se passiuum respectu agentis minoris actiuitatis, & sic non poterit re agere in illud propter totalem eius resistentiam, sicut non potest quis mouere lapidem magnum etiam si aliquali impulsu id conetur, quia lapis ille se toto resistit, & sic nec multum, nec parum mouetur, nisi impulsus

omnes

omnes partes afficiat, alias terra quolibet motu moueretur contra id quod diximus, q. 23. Physic. ergo similiter ignis, quia habet calorem in summo, non poterit admittere aliquid de frigore, ita quod corrumpatur aliquid caloris. *Respond.* quod licèt omnes gradus caloris operentur, & resistant actiue, tamen quia subiectum non habet aliam resistentiam, quam actiuam, non inhabilitatis, & indispositionis passiuæ, & actiuitas resistens, & debilitans oppositum, non destruit totum simul, sed paulatim, & per motum, ideo relinquit locum, vt possit recipere in se aliquid frigoris per reactionem passi in ipsam, licèt multo debilius, quia est minoris actiuitatis. Et sic debilitatur aliquid de calore, licèt parum, & id quod debilitatur, seu tollitur de calore, non agit, quousque crescente actione, & victoria in frigidum, restauratur. At verò in grauitate lapidis non inuenitur resistentia actiua, sed passiua reddendo subiectum improportionatum ipsi mouenti, & cum non possit moueri vna pars alijs non motis, quia continuum est, & inanime, ideo non est simile.

Quod si instes ergo aqua nunquam poterit vincere terram, quia terra in resistentia formali, seu passiua cætera elementa superat, passiua autem resistentia nisi tota tollatur, non recipit actionem agentis, quia subiectum est indispositum. *Respond* quod siccitas terræ non potest vinci per impulsum, bene tamen per aliquam alterationem, sicut gutta cauans lapidem, vt dictum est. Et ideo distinguendum est de resistentia passiua diuisibilitate resistente, & per gradus, qui possunt diminui, vel intendi, sicut in

in qualitatibus alteratiuis quæ habent contrarietatem, hæc enim resistentia successiue tolli potest, & admittere aliquid de opposito, quia paulatim diminuitur, vt cæteræ qualitates contrariæ. Resistentia verò passiua grauitatis, & ponderis non fit diuisibiliter, & per gradus respectu impulsus, sed per modum totius, eo quod in continuo inanimato non potest vna pars moueri seorsum ab alia, & ideo nisi agens impellat totum, & afficiat impulsu omnes partes non mouet, nec vincit resistentiam ponderis passiuam in continuo.

Ad reliqua fundamenta aliarum sententiarum responsum est ex dictis, 3. enim & 4. sententiæ fundamenta concedimus, excepto quod dictum est de resistentia passiua.

Quantum ad secundum punctum, supra propositum, an requiratur determinata, & aliquota proportio vt agens vincat resistentiam passi? Respondetur requiri, ita quod sicut non potest substantialis forma suscipi sub qualibet quantitate, sed requiritur determinata quantitas iuxta exigentiam formæ, ita ad agendum supra passum, requiritur determinata virtus habens determinatum aliquem excessum, nec sufficit quælibet proportio etiam si diuisibilis sit, sed potest esse tam minima virtus, vt non sufficiat ad agendum in aliud. Probatur ratione D.Tho. 1.2. q.4. art.5. ad 2. vbi inquit: *Quod non omnia calefacta, & illuminata possunt alia calefacere, & illuminare sic enim illuminatio, & calefactio essent in infinitum.* Quæ sequela manifesta est, quia si quælibet virtus quantumuis minima, potest agere, ergo virtus communicata, & impressa ab ista quamtumuis minima

iterum posset agere, & similiter iterum communicata ab illa, & cum sit diuisibilis in infinitum agere posset.

Dices, impedietur illa virtus minima ab aliquo contrario, & sic non aget in infinitum, sed tunc solum aget, quando non inueniet contrarium, seu passum non resistens, & in hoc dicit opposita sententia non requiri determinatum excessum, vt agens agat, requiri tamen aliquem quicunque ille sit. Si autem ita diminuatur virtus aliqua vt nullum excessum habeat supra passum, tunc non aget, sed hoc non est contra oppositam sententiam quæ dicit non requiri quod excessus determinatus sit, licèt ipsa virtus in se determinata esse debeat.

Sed contra, nam si ipsa virtus debet esse determinata vt agat, ergo, & excessus supra passum, nam virtus non excedens est perinde, ac si virtus non esset, ergo eadem ratio est de virtute, & de excessu, ideo enim virtus debet esse determinata vt agat ne sequatur processus in infinitum, ergo eadem ratione excessus debet esse determinatus, ne sic posito quolibet excessu agat, quia cum excessus sit in infinitum diuisibilis, sicut, & virtus, poterit de se agere in infinitum. Quod si impediatur ab alio, id erit per accidens, & sic terminus, & sphæra actiuitatis in agentibus limitatis non ponetur ab intrinseco, & per se, sed ab extrinseco impediente. Vnde in illuminatione per diaphanum vbi non est impedimentum poterit minima lux, verbi gratia candelæ illuminare vsque ad cælum, & in infinitum.

Si dicas, quia quicumque excessus ad resistentiam passi sufficit vt dicatur agens plus pos-

se

se agere, quam passum resistere, ergo sufficit ad actionem, quia tollitur ad aliquid de resistentia passi, in eo scilicet in quo agens excedit, ergo in eo aget. Item quæcumque proportio, & excessus constituit maioritatem in virtute, ergo sufficit ad agendum, quia vbi est maior proportio virtutis, sequitur.

Respond. ad primum negando antecedens, quia ille excessus, licet sit maior quasi mathematice, non tamen physice, & prout requiritur ad agendum, sicut neque res naturalis potest esse in quacumque minima quantitate, licet mathematice sit in infinitum diuisibilis.

Ad secundum respondetur quemcumque excessum constituere maioritatem quasi mathematicam, & indeterminatam, non physicam, & virtuosam, qualis requiritur vt ens naturale sit, & operetur.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm omne agens in agendo repatiatur?

REpati agens in agendo nihil aliud est quam ita agere in aliquo pasio quod vicissim passum agat in illud, & ita illa actio qua passum rursus agit in suum agens dicitur reactio, quasi rediens ad suum agens, & vtens illo tanquam passo. Vnde ad istam actionem, & reactionem concurrere debent tres conditiones. Prima quod agens, & passum communicent in materia, idest quod si agens operatur in passum, habeat agens materiam, quia possit pati ab actione passi, defectu cuius Cælum est agens in inferiora, nec

tamen patitur ab illis quia non habet materiam capacem actionis horum inferiorum, v. g. calefactionis, aut in frigidationis, & multo minus spiritus repati potest à corpore, quia caret eius materia.

Secunda est quod agens, & passum non solum sint eiusdem materiæ, sed vtrumque se habeat in potentia ad formam, seu effectum alterius, verbi gratia, frigidum est in potentia ad calorem, & calidum ad frigus, quia carent illis formis, & contrarie se habent.

Si autem calidum agat in minus calidum vt illud intendat, non repatitur ab ipso, quia non caret eo calore quem præbet, & lucidum non repatitur à diaphano quod illuminat, quia diaphanum non opponitur luci. Debet ergo passum, & agens contrario modo se habere vt detur actio, & reactio.

Tertia conditio est vt agens, & patiens sint intra sphæras actiuitatis vtriusque, extra sphæram enim actionis non sequitur actio vt per se notum est.

His positis, vnum in hac parte est certum apud omnes Philosophos, scilicet, inter agens, & patiens in quibus huiusmodi conditiones concurrunt dari mutuam actionem, & reactionem, id enim continua experientia approbat, & ratio persuadet. Experientia quidem, quia videmus pomum frigidum calefieri à manu, & similiter gelu liquefieri, manum verò ab vtroque frigefieri: aciem gladij percutientem alterum gladium ad inuicem hebetari; & alimentum communicare corpori suas qualitates, ab eius verò calore in carnem conuerti. Similiter constat quod mixtio fit per alterationem mi-

miſcibilium ad inuicem, vt ſequenti quæſt. ex Ariſt. dicemus; ſi autem elementa mutuo in ſe non agerent mixtio non fieret, nec ad inuicem elementa pugnarent niſi mutuo in ſe agerent. Denique ratio ipſa id oſtendit, quia ex eo quod aliquid ſit agens ratione actiuitatis propriæ, non amittit, quod ſit in potentia ad aliam oppoſitam qualitatem, & ex eo quod aliud ſit paſſum non amittit actiuitatem qua poſſit agere in aliud, ergo ſi iſta duo debite applicentur, mutuo poterunt agere, & pati, quia concurrunt in eis conditiones ad agendum, & patiendum, ſcilicet, vtriuſque actiuitas, & vtriuſque potentialitas; & nullum eſt impedimentum ad mutuo agendum, cum non ſit impedimentum ad pugnandum ad inuicem.

Tota difficultas conſiſtit in explicando quo modo iſta mutua reactio, & repaſſio fieri poſſit. Nam propter argumenta quædam quæ in hac parte ſunt difficilia, authores diuiſi ſunt. Et quidam dixerunt agens, & patiens mutuo agere, ſed non penes eaſdem partes, ſed agere ſecundum vnam, & pati ſecundum aliam quod eſt ſimpliciter non reagere, ſed ſecundum diuerſas partes habere actionem, & paſſionem. Immò alij addunt omnino non agere, & pati ad inuicem, ſed ſi agens repatitur id eſſe ex virtute Cæleſtium corporum. Alij dicunt quod agens, & patiens etiam ſecundum eandem partem agunt, & reagunt, ſed non ſecundum eandem contrarietatem qualitatum, v.g. calidum, & frigidum non agere mutuo ratione iſtarum qualitatum, ſed ignis agit ratione caloris in ſummo, quem habet, patitur autem non à frigore contrario calori, ſed

ab humiditate in quantum est siccus.

Nihilominus communis sententia absolute tenenda est, quod vbi concurrunt conditiones supra positæ etiam penes easdem partes, & secundum eandem contrarietatem qualitatum datur actio, & repassio. Sumitur ex Philoloph. 1. de gener. tex. 14. & D. Thom. ibidem lect. 20. & communiter interpretes in hoc 1. lib. de gen. qui videri possunt apud Conimb. hic cap. 8. q. 3. Carm. disp. 8. q. 4. Idque constat ex experientijs, & fundamento allato. Neque euaditur difficultas dicendo, quod non datur actio, & reactio secundum qualitates contrarias, sed secundum disparatas, vt quod aqua per humidum agat in ignem calidum, nam etiam hoc modo contrarietas debet poni, siquidem humidum immediatè agit in siccum, & destructa siccitate destruit ignem, sicut ergo inter humidum, & siccum datur actio, & reactio, & tamen est contrarietas immediata inter illa, cur non etiam dabitur inter alia contraria immediata, vt inter calorem, & frigus? Similiter etiam secundum easdem partes fit actio, & reactio, scilicet, penes illa penes quas se tangunt, nam vbi non se tangunt saltem per virtutem, non est applicatio agentis, & passi, ergo neque actio, & reactio quæ agendo, & patiendo fit. Nec tamen sequitur quod etiam idem possit agere in se ipsum secundum eandem partem, quatenus est in potentia, & in actu; hoc inquam non sequitur, quia idem non potest moueri à se respectu eiusdem qualitatis, seu formæ, sic enim esset in potentia, & in actu respectu eiusdem: in actione autem, & reactione subiectum non est

in

in pōtentia, & actu respectu eiusdem, sed respectū diuersorum, agit enim, v. g. calorem, & patitur frigus.

Contra hanc autem resolutionem sunt aliqua argumenta quæ difficilem semper habent solutionem, & ex eis magis dilucidabitur sententia proposita. Reducuntur autem ad duas classes. Quædam procedunt ad probandum, quod non potest dari actio, & reactio secundum eandem partem, sed secundum diuersam. Quædam verò ad probandum, quod non potest dari secundum eandem contrarietatem qualitatum. Et primo capite arguitur, quia si mutuo agerent aliqua contraria, posset idem subiectum secundum eandem partem moueri duplici motu contrario, v.g. frigefieri, & calefieri; ponamus enim quod ignis diffundit suum calorem per aerem, & aqua per eundem aerem diffundit suum frigus, & mediantibus virtutibus sic diffusis ad inuicem agunt, & patiuntur, ergo ille aer medius simul frigescit, & calesit, quod est moueri motibus contrarijs, qui si sint in gradibus intensis sunt incompossibiles, vnde inter agentia contraria intensa non poterit dari actio, & reactio per aliquod medium.

Confirmatur, quia si agens calidum agit in frigidum, & repatitur ab eo, sequitur quod pars vltima illius agentis calidi infrigidetur à passo frigido, & sic manet minus calida, quam reliquæ partes talis agentis, ergo reliquæ partes quæ calidiores sunt agent in illam partem minus calidam, seu infrigidatam, vna enim pars eiusdem continui potest agere in aliam, dummodo non sit eiusdem similitudinis, & actualitatis, ergo simul eadem pars calefiet ab alijs

partibus talis continui, & frigeſiet ab agente frigido à quo repatitur.

Varie ad hoc argumentum ſolet reſponderi. *Quidam* dicunt quod non poteſt dari actio, & reactio, niſi agens, & patiens ſint coniuncta, non autem per medium vt euitetur difficultas argumenti. Sed hoc in ſe eſt falſum, quia actio, & reactio datur quandocumque paſſum eſt intra ſphæram agentis, vt in tertia conditione diximus, & ſic non requiritur quod ſint immediata, ſed ſufficit quod intra ſphæram. Non euitatur inconueniens, quia ſi virtus vtriuſque diffunditur per aerem, tandem peruenient ad aliquam partem, ſeu punctum vbi immediate ſe tangant, ergo ibi curret eadem difficultas quomodo moueatur illa pars duplici motu contrario. Curret etiam difficultas tacta in confirmatione, quando vtrumque agens ſe contingit, & pars vltima tangens mouetur à contrario, & moueri poteſt à partibus eiuſdem agentis. *Alij* dicunt illud medium moueri ab vtroque agente contrario, ſed penes diuerſas partes medij, & non per eandem lineam, illa enim diuerſa agentia diuerſas partes medij tangunt, & per illas diffundunt ſuam virtutem, & ſic penes diuerſas partes mouetur medium motu contrario: cum autem illæ virtutes ſic diffuſæ perueniunt ad hoc, vt inuicem coniungantur, tunc partes medij agunt ad inuicem reducendo ſe ad aliquod temperamentum, quouſque fortius agens vincat, & totum medium ad ſe reducat. Addunt alij, quod cum peruenerint illæ virtutes ſic diffuſæ ad vnum punctum, ſeu terminum (antequam enim perueniant non mouentur eædem partes, ſed diuer-

ſæ illis motibus contrarijs) tunc illa pars, ſeù terminus non mouetur duplici motu contrario, quia cum illa duo contraria pugnent inter ſe, vnum reſiſtit, & aliud agit, vnde tantum mouetur ab vno contrario, reſiſtit verò per aliud cuius virtutem in ſe recipit, & conatur expellere alterum, ne recipiat.

Vtraque tamen ſolutio non ſoluit punctum difficultatis. Et ſupponimus ex ſupradictis quod actio, & reactio non ſaluatur ſi ita fiat per diuerſas lineas, & partes quod nunquam coniungantur, nec immediatè, nec mediatè per virtutem ſuam, hoc enim non eſt ad inuicem agere, ſed vnam partem agere aliam pati, quod eſt idem, ac diſparate ſe habere, vel ſicut diuerſa ſuppoſita, quorum vnum agit, aliud patitur. Loquendo autem de agentibus quæ ad inuicem ſe tangunt, & vnum applicatur alteri penes eandem lineam, ſeu partem, tunc prima ſolutio non tenet, quia licèt toto illo tempore, quo illa virtus per diuerſas partes diffunditur, eadem pars non moueatur motibus contrarijs tamen quando poſtea miſcentur, & in aliquo medio, ſeu puncto temperantur, & modificantur, ibi mutua actio debet eſſe, nec enim fit temperamentum niſi per mutuam actionem, & curret argumentum de motibus contrarijs in illa parte. Secunda autem ſolutio corruit, quia quando illæ virtutes diffuſæ perueniunt ad idem punctum, & ſe reducunt ad temperamentum, hoc faciunt, quia ad inuicem ſe debilitant, & pugnant inter ſe, ergo iſta reſiſtentia non eſt paſſiua, ſed actiua, ſiquidem fit penes virtutes actiuas, ergo fit duplex motus contrarius, quorum vnus reſiſtit alteri debilitando,

& agendo, ergo in illa parte, vbi datur pũgn
ista, & resistentia actiua, datur ille motus co
trarius.

Quare cum tota differentia inter agentia
quæ immediate se tangunt, & quæ per mediu
agunt in eo consistat, quod quando immedia
coniunguntur datur mutuus contactus illoru
duorum agentium, & consequenter datur d
plex superficies, quia ea quæ se tangunt non
eadem superficie conueniunt, sed si se tangu
sunt contigua; & consequenter plures superf
cies petunt quæ sunt simul, tunc in istis supe
ficiebus non est inconueniens quod vna pati
tur ab alia, & simul vna agat in aliam; pat
tur enim vnum, v. g. calor, & agit aliud v. g
frigus. Cæterum quando per medium diffu
duntur, virtutes, & qualitates oppositæ peru
niunt ad vnam superficiem, in quam exerce
suos diuersos motus, quia cum diffundantu
per idem medium, seu continuum, & in ips
continuo non dantur duæ superficies imme
diatæ sicut cum duo agentia se tangunt, opor
tet quod in vna ad inuicem coniungantur, &
operentur; & tunc dicimus quod illa superfi
cies in qua coniunguntur illæ virtutes non mo
uetur motibus contrarijs intensis, sed remissis
quia temperantur, & modificantur, & in ho
non est inconueniens, sed solum ne moueatu
idem mobile motibus contrarijs intensis; mo
ueri autem duplici motu contrario remisso
vel altero intenso, altero remisso, non repu
gnat vt diximus q. 19. Phis. art. 5. quod ideo
est, quia qualitates in gradibus remissis se com-
patiuntur, ergo, & actiones; si autem vnus
gradus fuerit intensus, dummodo non sit in

sum-

summo, compatitur secum aliquem gradum remissum oppositum, ergo benè potest esse quod eadem superficies moueatur duplici illo motu caloris, & frigoris; si vterque quidem temperatur, & mitigatur, ab vtroque motu remisso mouebitur; si autem alter manet intensus alter verò remissus, etiam ab vtroque mouebitur, licèt non sentiatur, nisi motus intensus, quia prædominatur; & in summa, si subiectum est capax duplicis qualitatis contrariæ in gradibus remissis, vel vnius in gradu remisso, alterius in intenso, non repugnabit tali duplici motu contrario moueri, & ad mediocritatem reduci, quousque alterum vincat, & totaliter destruatur alterum, de quibus plura dicemus inf. q. 10. ar. 2.

Sed instabis, quia quando duæ virtutes in gradibus intensis coniunguntur non potest ex vtraque exire vnica actio, & vnus motus, quia diuersa agentia sunt, ergo neque vnus effectus, seu qualitas, v. g. tepiditas, ergo duæ qualitates exibunt, calor, scilicet, & frigus, & sic mouebitur illa superficies, vel pars duplici motu contrario.

Respond. quod illæ qualitates oppositæ non vniuntur per se ad faciendum vnum effectum, sed quælibet conatur suum producere, sed quia ad inuicem impediuntur, operantur remisse, & faciunt illam qualitatem sic temperatam; nec enim impediuntur omnino operari; sed impediuntur operari intense, ideo possunt reduci ad operandum remisse, & subiectum moueri potest duplici motu contrario remisso quousque præualeat vna ex illis qualitatibus, & aliam consumat. Quod si omnino manerent æquales, ita vt neutra remitteretur, non

O 6 da-

daretur actio propter æquale impedimentum vtriusque.

Ad confirm. principalis argumenti respond. quod illa pars vltima aquæ quæ calefit ab igne non frigefit à partibus suis immediatis effectiue, neque per emanationem à se propter impedimentum contrarium ignis calefacientis; & ita siue sit qualitas natiua, & emanans siue extranea, dum occupatur à contrario intense agente, non potest simul recipere contrariam qualitatem.

Sed dices, quomodo illa vltima pars aquæ impeditur frigefieri, & recipere suam propriam qualitatem, & non impeditur frigefacere, seu reagere in contrarium, siquidem aqua mediante illa vltima parte quæ tangitur ab igne reagit in ignem, est enim pars immediata illi, ergo debet habere similem frigiditatem qua reagit in ipsum ignem, ergo à partibus immediatis, vel per emanationem naturæ à se.

Respond. quod impeditur illa vltima pars frigefieri, idest superaddi sibi frigus propter agens contrarium, v.g. ignem, quod fortius est ad impediendum motum contrarium frigefactionis, & receptionem frigoris. Non tamen impeditur pars illa vltima frigefacere, quando à principio applicatur igni, quia tunc nondum est totaliter destructa sua frigiditas, quam habebat, & ita donec destruatur ab igne, reagit per illam, & aliquo modo frigefacit, quosque calore ipso superante totaliter vincatur, & tunc etiam impedietur, seu desinet frigefacere, nisi frigus ipsum instauretur per aliquam causam vincentem fortitudinem ignis, & tunc vicissim impediet ignem, ne ab illo calefiat, & sic nun-

tanquam mouebitur motibus contrarijs intensis.

Secundo arguitur, quia sequuntur plura inconuenientia ex eo quod mutua actio detur. Primum quia non posset aliquid agere secundum totam suam intensionem, v. g. ignis non poterit agere calorem vt octo in aerem, vel in aquam, quia dum agit, repatitur, & per passionem aliquid diminuitur, alias nihil repateretur ergo illud minus producit, & non qualitatem eandem. Quod dicatur vinci illam diminutionem à naturali virtute agentis, & sic demum producere qualitatem intensam. Contra est quia sic prius aget ipsum agens in partem sui, quæ repatitur, vtpote proximiorem, quam in agens contrarium, & sic dum conatur expellere illius vltimæ partis repassionem, vel non aget in contrarium, vel illa pars mouebitur motibus contrarijs, quia continuo repatitur à contrario, & à se reducitur ad pristinam virtutem, 2. inconueniens est quod idem subiectum maneret superius, & inferius respectu eiusdem, siquidem eadem qualitas quæ patiendo mouetur, agendo intenditur, quia actio non est nisi à proportione maioris inæqualitatis. 3. in casu quo subiectum esset præditum calore vt quatuor, & frigore vt quatuor, si aqua, & ignis ageret in tale subiectum, vterque aliquid produceret de nouo, quia ageret, & reageret, & non produceret, quia neuter posset excedere illum gradum vt quatuor, quia de calore, & frigore non potest haberi vltra octo gradus, tunc autem sunt octo habendo quatuor ex vno, & quatuor ex alio. 4. Non possent elementa agere in inuicem nisi per mixtionem, nam

cum

cum aliquid agit,& repatitur ab alio, illa pars quæ repatitur temperatur, & modificatur ex illo quod recipit,& ex eo quod habet, ergo fit mixtio, & sic idem esset actio, & reactio quod mixtio. Denique quia ignis, v. g. non solum resistit aquæ contrariæ per calorem, sed etiam per suam substantiam à qua ille calor conseruatur, ergo habet maiorem resistentiam quam aqua actiuitatem, siquidem resistit per calorem, & per substantiam,ergo aqua non poterit per frigus agere in ignem, quia maior est resistentia passi quam virtus, seu actiuitas agentis, quæ sola est qualitas frigoris, substantia enim non agit nisi per accidentia, recipit autem ratione substantiæ, & sic ratione sui resistit.

Ad primum inconueniens negatur antecedens. Ad probat. dicitur,quod quandiu agens repatitur,& aliquo modo temperatur eius virtus, non poterit agere secundum totam suam intensionem, eo quod modificatur à reagente, sed postea remoto hoc impedimento, & crescente virtute, vel ex natiua emanatione,vel ex causa extrinseca, tunc aget secundum totam suam intensionem. Et ad instantiam in contrarium respond. quod illa pars vltima, quæ repatiebatur, fortificatur, & vincit per hoc quod reducitur ad totam suam virtutem à causa intrinseca, si sit virtus natiua per emanationem, vel à causa extrinseca fortificante; si sit virtus extranea, & tunc illa pars simul patitur intensè ab vno, & remisse ab alio; contrarium enim agens remissius agit, quando illa virtus sui passi, vel natiua emanatione,vel ab extrinseca virtute fortificatur. Nec repugnat vt supra diximus,idem moueri duobus motibus con-

tra-

trarijs, altero remiſſo, altero intenſo, vel vtraque remiſſo, quia tunc non ſe expellunt.

Ad ſecundum, inconueniens negatur, quod idem ſit ſuperius, & inferius reſpectu eiuſdem in eodem tempore, ſed cum patitur diminuitur qualitas, cum verò fortificatur vt intenſius operetur, fit maior, & tunc non manet minor, quia vincit oppoſitum. Vnde nunquam verificatur quod idem ſit ſuperius, & inferius formaliter.

Ad tertium, negatur ſequi illud inconueniens, quia illud agens quod agit in ſubiectum calidum vt quatuor, & frigidum vt quatuor, vel eſt fortioris virtutis vt poſſit vincere aliquem gradum ex illis, v. g. frigoris, & intendere gradum caloris, vel non. Si non, tunc nihil aget, ſed conſeruabit calorem in illo gradu, vt quatuor, nec aliud faciet de nouo, quia non eſt vnde faciat. Si verò eſt fortioris virtutis, plus vincet de frigore quam patiatur ab ipſo, & in illo plus quod facit, intendet calorem, & remitet frigus non vltra gradum vt octo, ſed proportionaliter vt ſi auget calorem ad quinque, remittet frigus ad tria, & ſic de alijs.

Ad quartum, reſpondetur in omni actione, & reactione aliquam mixtionem dari ſaltem imperfectam, ideſt ipſarum qualitatum ſine corruptione ſubſtantiæ, præſertim à principio, poſtea autem, vel vnum ex agentibus totaliter vincit, & ſic ſoluitur mixtio etiam quoad qualitates; vel manet in aliquo temperamento; quod ſi tale ſit, quod ſubſtantiam mutet erit perfecta mixtio, ſin minus erit imperfecta, ſolum quoad qualitates.

Ad vltimum reſpondetur quod ignis in reſiſten-

stentia actiua parificatur aquæ, quia vtrumque agit per qualitates formaliter, & per substantiam radicaliter; quantum ad resistentiam autem passiuam, licèt ignis per substantiam, & siccitatem resistat passiuæ receptioni frigoris, tamen illa resistentia passiua non est tanta in igne quanta est actiuitas frigoris ad agendum, quia in resistentia passiua non multum eminet ignis sicut in actiua. Si autem sit aliquod passum quod magis resistat passiue, quam agens agat actiue, tunc magis retardabitur actio quousque vincat illam resistentiam.

Vltimo arguitur, quia si sint duo agentia inæqualia, vnum non reaget in aliud, quia à proportione minoris æqualitatis non fit actio, & sic illud minus non reaget, si autem æqualis virtutis sint, mutuo se impedient, ergo nunquam dabitur reactio, & repassio, quia semper actio est à proportione maioris inæqualitatis; & de igne dicit Arist. 2. de partibus animi c. 2. quod nunquam est frigidus, ergo saltem ignis non repatietur. *Et confirmatur*, quia in alijs motibus, vt locali, & augmentationis, non est necesse dari actionem, & repassionem, si enim manus mouet lapidem non est necesse moueri ab eo, & quod crescit in augmentatione non decrescit ex alia parte per diminutionem, ergo nec erit idem in motu alterationis.

Respond. quod agens inæquale reagit in agens fortius non quatenus agens est, sed vt in potentia existit respectu qualitatis contrariæ, & respectu talis potentiæ agens illud remissum fortius est in actiuitate. Sed tamen quia in agendo, simpliciter aliud agens est fortius, ideo agens minoris actiuitatis non agit simpliciter

in

in illud, sed agit remisse, & imperfectè, & in corrumpi, siquidem debilitatur, & destruitur à fortiori agente, & talis modus agendi potest esse à minori actiuitate. Quod si dicas quomodo frigium vt quatuor potest diminuere de calido vt octo ipsum gradum octauum qui cæteris est perfectior siquidem reducit calidum vt octo ad calorem vt septem, & vt sex, ergo tollit gradum octauum. Respondetur, quod licèt gradus vt octo, vel vnio vt octo sit perfectior cæteris, tamen hoc ipso quod perfectior est, necessario compatitur minus de opposito, & destruit non solum id quod maius est, sed etiam quod minus de forma opposita, si autem aliquid de ipsa compatitur, hoc ipso minus perfectionis habet. Et sic minor gradus non opponitur, nec destruit minorem oppositum, quin potius cum eo compatitur cum simul sint in gradibus remissis, sed opponitur perfectiori, vt perfectior est, & imperfectum excludit.

Ad id verò quod Aristot. dicit de igne, quod non dicitur frigidus intelligitur quantum ad denominationem, sicut aqua dicitur calida etiam denominatiue, eo quod frigus nunquam potest prædominari igni sicut calor aquæ, vt ab ea denominetur frigidus, quia semper denominatio fit ab excellentiore prædominante, bene tamen potest ignis recipere aliquid frigoris, alias nunquam extingueretur, si oppositam dispositionem non susciperet.

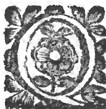
Ad confirmat. respondetur in alijs motibus non semper dari contrarium agens à quo fiat reactio, nec enim si ego proijcio lapidem, necesse est quod lapis habeat vim motiuam respectu mei, nec est necesse, quod quando ali-

quid

quid augetur agendo in alimentum, ipsum alimentum habeat vim diminuendi id à quo immutatur. Et ideo non semper sequitur in alijs motibus repassio, sicut inter qualitates contrarias, quæ ad inuicem agunt ratione contrarietatis actiuæ.

QVÆSTIO SEXTA.

De Mixtione.

Via mixtio fit per mutuam actionem, & repassionem, ideo valdè affinis est mixtio actioni, & reactioni, & sic agimus de illa antequam de rarefactione, & condensatione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid sit mixtio, & quomodo fiat?

COmmunis, & accepta mixtionis diffinitio est quod mixtio est *miscibilium alteratorum vnio*, quam deffinitionem tradit Philosoph. in hoc lib. 1. de gener. cap. 10. & ibi D. Tho. lect. 25. & communiter Philosophi consentiunt.

Pro qua definitione explicanda, duo aduerte. Primo, quod mixtio dupliciter fieri potest, vno modo impropriè, & large pro omni coniunctione aliquorum in vnum etiam si ex illis

non

non fiat vnum simpliciter, quod potius est constipatio quædam plurium, quam vera mixtio, fit enim per iuxta positionem partium minimarum congregatarum in vnum, sicut cum diuersa grana miscentur hoc est simul confuse aggregantur, vt farina hordei, & tritici, vel alia grana minuta; secundo modo sumitur mixtio strictè, & rigorose, prout non solum aggregantur plura per iuxta positionem in vno loco, & constipationem, sed per veram vnionem hoc est resultantiam vnius per se; & ad hoc requiritur mutatio extremorum, vt non maneat vnumquodque in se ipso. Primo modo aliqui ex antiquis acceperunt mixtionem vt refert, & impugnat Arist. loco cit. tex. 85. & 86. quæ tamen non est propriè mixtio, sed aggregatio multorum, quia quodlibet granum, vel quælibet pars minima non manet continuata alteri, sed contigua, & seorsum separata, mixtum autem quod simpliciter est tale debet esse eiusdem rationis in toto, & in parte, & consequenter habere partes continuas, in illa autem mixtione quælibet pars minima conseruat suam speciem, non ergo ex illis fit mixtum, sed aggregatum, ergo neque ibi est vera mixtio.

Secundo est notandum, ad mixtionem rigorose dictam quatuor requiri conditiones. Prima pertinet ad substantiam. Secunda ad quantitatem. Tertia ad qualitatem. Quarta ad vbi. Prima est, quod mixtio præsupponat diuersas substantias ex quibus fiat, & tendat ad vnam quæ ex illis facienda est, hoc enim est quod dicit Philos. loco cit. tex. 83. quod oportet miscibile existere separabile, si enim separata non essent non oporteret mixtionem facere ex pluri-

ribus. Quod verò tendant ad vnum patet, quia si vnum non fierent, mixtio non esset, sed vel aggregatio multorum, vel generatio simplex vnius ex alio, non mixtio, quando enim elementum generatur ex aliquo, non est ibi mixtio, quia non fit mixtum, eo quod non generatur ex pluribus inter se immutatis, & vnitis, sed potius resolutis in tale elementum. Secunda conditio est ex parte quantitatis, requiritur enim ad mixtionem quod miscibilia mutuo diuidantur ad hoc vt vnum intret per partes alterius, quia si extra manet, poterit quidem alterare, vel generare ex illo aliquid, sed non misceri cum illo; vnde quando duo liquores miscentur, videmus vnum diuidere alterum, & permeare illud, & Aristot. in tex. vltimo huius cap. 10. inquit quod oportet miscibilia esse terminabilia, & passiua, hoc autem vt ait D.Tho. est bene terminabile, quod est bene diuisibile in parua, sicut corpora humida, quæ idcirco sunt magis miscibilia. Tertia conditio est ex parte qualitatis, quod, scilicet, sint actiua, & passiua secundum qualitates, non ita tamen, quod vnum prædominetur alteri, adeo vt trahat illud ad se tanquam partem, sicut fit in augmentatione, sed requiritur, quod ex vtroque fiat vnum tertium temperatum, & ideo requiritur ista qualitatum actiuitas, & passibilitas, quia quando ex elementis fit mixtum, vel ex liquoribus, non debent manere qualitates in toto suo vigore, & crudelitate sicut sunt in elementis, sed temperari ad inuicem, & sic requiritur mutua alteratio, sicut explicat Philos. loco cit. tex. 98 & D.Tho. ibi lect. 25. Quarta denique conditio tenet se ex parte vbi, scilicet; quod

quod conueniant in vnum locum miscibilia, alias non fiet mixtio, nec resultabit vnum, nec dabitur mutua actio, & passio si non applicentur localiter in vno loco. A quo autem agente fiat mixtio præsertim elementorum, dicemus respondendo ad argumenta.

His positis, dico primo. Datur de facto mixtio qualis à nobis explicata est. Ita Arist. contra aliquos antiquos, qui mixtionem negabant, vt patet in text. 83. vbi potest videri D. Thom. & constat tum experientia, quia videmus multa ad inuicem misceri, idest ex pluribus in vnum tertium conuenire, vt ex varijs liquoribus in quibus simplicia non penitus extinguuntur quoad virtutem, licèt formæ substantiales non remaneant, quod est signum manifestissimum mixtionis, in generatione enim quæ mixtio non est, vnum penitus extinguitur quoad formam, & virtutem, sicut si ex terra fit ignis nihil de terra manet, si gutta vini cadat in fluuium, nihil de vino manet, & ideo illa non est mixtio, sed simplex generatio, ergo vt mixtio sit, aliquid manere debet; tum etiam quia videmus corpora aliqua non esse simplicia, sicut elementa, sed mixta seu composita, siquidem in eis inuenitur aliquid de omnibus elementis, videlicet qualitates elementales, ergo oportet quod talium corporum generatio sit mixtio non simplex generatio: tum denique, quia in corporibus datur mutua actio, & reactio, vt in quæst. præced. ostensum est, ergo oportet dari mixtionem, siquidem ex ista mutua reactione ipsæ qualitates miscentur, & temperantur, ergo tanta potest esse corruptio, quod illa corpora non maneant, in suo statu, nec cum debitis

dis-

dispositionibus, & consequenter quòd fiat
quod tertium ex illis quod est mixtum.

Quod si inquiras, an omnia quatuor elem
ta concurrant ad compositionem mixti?
hoc dicemus amplius, quæst. 11. non enim
suntqui id negent solum, quia existimant i
non posse descendere ad locum mixti, ides
terram, vbi fiunt mixta, quia alias ignis viol
ter moueretur. Sed tamen hoc fundament
debile est, tum quia in terra verus datur ig
qui non est mixtum, sed corpus elementale
cèt non ita purum sicut in sua sphæra, ergo
illo possunt mixta generari; tum quia non
pugnat aliquam exhalationem inflammari
sus ab igne elementali, & decidere in alias
halationes, aut etiam vsque ad terram, s
fulmen, quæ licèt sint exhalationes ignitæ,
men secum deferunt ignem, cum videa
comburere, & inflammare multa, ergo
est negandum posse ignem descendere, &
mixtis ex tali inflammatione generatis vir
liter manere, & ad alia communicari.

Dico secundo, optima est definitio Arist.
dita de mixtione. Eam acceptant commun
omnes Philosophi, licèt non defuerit aliqu
qui illam reprehenderit tanquam vitiosam
quod traditur per æque ignotum, scilicet,
miscibile, tam ignotum est enim quid sit
scibile, quam quid sit mixtio; & quia in
circulus committitur, quia mixtio defini
per miscibile, & miscibile per mixtione
Cæterum conclusio nostra manifesta est, q
per hanc definitionem explicatur natura m
tionis, vt distinguitur à simplici generati
quæ simpliciter fit ex vno quod corrumpi
eu

tut cum ignis generatur ex ligno. At verò in mixtione datur generatio ex contemperatione, & congregatione aliquorum quæ inter se diuisa sunt, vnde oportet fieri per modum vnionis, seu congregationis contemperanti, & coniungentis multa diuisa in vnum tertium. Vndè hæc definitio præsupponit definitionem generationis substantialis in communi, scilicet, quod sit mutatio de non esse substantiali ad esse substantiale in materia, explicat autem id in quo differt generatio mixtiua à simplici generatione non miscente, neque congregante aliqua, ex quibus vnum tertium formetur. Et ideo D. Tho. in hoc 1. lib. de gen. lect. 25. in fin. explicans hanc definitionem Arist. dicit: *Quod mixtio est miscibilium alteratorum corruptorum secundum formas, vnio.* Itaque ly vnio idem est quod actio congregatiua, seu factiua vnius ex multis substantialiter, & ita non significat vnionem materiæ cum forma quæ est communis omni generationi, sed ex pluribus quæ corrumpuntur per contemperationem, & congregationem in vnum, & ideo requiritur, quod alterentur miscibilia, non quacumque alteratione, sed corruptiua illorum, & redigente illa ad vnum tertium.

Sic ergo, in ista definitione tria essentialiter requisita ad mixtionem explicatur, scilicet, ex parte termini *à quo*, ex quibus fiat; ex parte termini *ad quem*, quid fiat; ex parte *actionis*, quomodo fiat, quod est plenè explicare mixtionem. Ex parte termini *à quo*, quod non fiat ex vno tantum quod totaliter corrumpatur, sed ex pluribus miscibilibus, idest in se quidem distinctis, sed in vnum congregabilibus. Additur

tur *alteratorum*, propter duo; primò, vt intelligatur quod mixtio primo,& per se debet fieri in qualitatibus quæ alteratione ipsa confunduntur, & in vnam virtutem, seu qualitatem mediam conueniunt, hæc enim debet manere in mixto, si verum mixtum fiat ad distinctionem eorum quæ miscentur sine alteratione solum per diuisionem minimarum partium simul congregatarum. Secundo, vt significetur talis alteratio quæ sit corruptiua miscibilium vt ex D. Tho. aduertimus, aliàs non fieret vnum ex ipsis miscibilibus. Et parte termini *ad quem*, explicatur, quod fiat vnum tertium ex illis, & non quodlibet eorum maneat. Ex parte etiam actionis, seu modi procedendi significat ipsa vnio actionem mixtiuam, idest quæ non solum sit vnitiua formæ, & materiæ, sed congregatiua plurium miscibilium in vnum.

Ex quibus colligitur quomodo mixtio differat à generatione substantiali, & quomodo illam includat: differt enim à generatione substantiali simplici non à generatione substantiali communiter dicta, quam tanquam genus includit, addit autem supra generationem simplicem fieri per modum vnitiui, & congregatiui, manentibus qualitatibus ad medium redactis. Et quando Philos. probat mixtionem differre à generatione, non loquitur de generatione in genere, sed de generatione simplici, quæ est species generationis, & nomine generationis absolute nominatur, sicut dispositio dicitur species condiuisa contra habitum cum tamen etiam detur dispositio generica ad habitum. Nec propterea negandum est dari formam substantialem in mixto, cui qualitas tem-

temperata debita sit, nam vt docet S. Tho. 4. contra gent. cap. 81. *Forma mixti dupliciter intelligi potest, vno modo, vt per formam mixti intelligatur forma substantialis corporis mixti. Alio modo dicitur forma mixti, qualitas quædam composita & contemperata ex mixtione simplicium qualitatum, quæ ita se habet ad formam substantialem corporis mixti, sicut se habet qualitas simplex ad formam substantialem corporis simplicis*. Atque ita mixtio non ad solam qualitatem terminatur, sed ad substantiam, & ita differt ab alteratione, quia non solum illam præsupponit, sed etiam substantialiter generat: generatio autem simplex dicitur illa, quæ vel generat corpus simplex, scilicet, elementum, vel quæ generat modo simplici, idest non per congregationem, & temperationem multorum, sed simpliciter corrumpendo vnum, & generando aliud, sicut si gutta aquæ injiciatur in magnam quantitatem vini non fit ibi vnum tertium ex miscibilibus, sed ex vno fit aliud, scilicet ex aqua vinum.

Vnde colligitur Philos. non definisse mixtionem per aliquid ignotius, nam miscibile prius explicauit per suas conditiones, deinde mixtionem per miscibile. Et similiter non commisit circulum, quia miscibile non per mixtionem ipsam notificauit præcise, sed per alias conditiones ad miscibilia requisitas, vt constat ex textu, & sic potuit Aristoteles per miscibile jam aliunde explicatum mixtionem explicare.

Soluuntur argumenta.

PRimo arguitur ad probandum mixtionem non dari in rerum natura, argumento illo

antiquorum, quia vel corrumpuntur misc
lia ad mixtionem, vel non : si non corrump
tur ergo non magis sunt mixta, quam prius,
solum congregantur in vnum, non fiunt vnu
si corrumpuntur, ergo ex illis non fit mix
quia ex non entibus non fit mixtio. *Confi.*
quia mixtio vel fit per diuisionem partiu
vel per penetrationem : hoc secundum natu
liter esse non potest : primum verò si fiat
primis solum mixtio erit per iuxta position
vnius partis ad aliam : deinde vel soluitur c
tinuum in omnem suam partem vel non. P
mum esse non potest, quia quælibet pars
diuisibilis, & sic non potest diuidi in omn
suam partem, ita vt amplius diuidi non pos
Secundum non, quia non est maior ratio
diuidatur in istas partes, quam in illas.

Respondet. miscibilia corrumpi formalit
sed manere virtualiter in mixto ratione qua
tatum; & mixtio fit ex miscibilibus quæ a
existunt in principio, quando mixtio inch
tur, non existunt autem in termino quan
generatur mixtum ex illis corruptis.

Ad confirm. respond. mixtionem fieri per
uisionem in partes minimas, nec tamen vna
lum manet iuxta aliam, sed agit in illam, qu
actio, & reactio facilius transmutat rem sic
uisam, & comminutam in partes minimas,
inde resultat forma mixti. Quando aute
quæritur an diuidatur in omnem suam parte
Respond. non diuidi in omnem suam parte
quasi mathematice, hoc enim est impossibi
cum omnis pars sit semper diuisibilis, sed so
uitur in partes minimas naturales in quibu
scilicet, conseruari potest species talis corp
ris,

ris, vt ad inuicem agant; aliquando etiam fiet in maiores partes prout agens à quo fit mixtio magis, vel minus comminuerit, & materia ipsa patiatur, & ad mutuam actionem, & reactionem sufficit.

Secundo arg. mixtio quæ fit ex elementis non est naturalis, neque violenta ergo nulla. Non est violenta, quia sic non esset à natura ordinata ad producenda corpora mixta, nec productio mixti esset productio rei naturalis. Non est naturalis, quia elementa aliqua debent extra locum suum poni vt ex eis fiat mixtum, sicut aer, & ignis debent descendere ad locum inferiorem vbi fit mixtum, & præsertim non apparet quomodo mixta quæ fiunt intra mare ex concursu aeris, & ignis fieri possint. *Confirm.* quia si elementa conueniunt ad mixtionem oportet quod moueãtur ad locum in quo fit mixtio ab aliquo mouente; non à se quia de se vnumquodque elementum tendit ad suum centrum, non ad locum cuiuscunque mixti, neque elementa intendunt formam mixti, sed suam propriam generare quantum est de se, præsertim cum elementum sit imperfectius, quam mixtum, & sic non potest ex propria virtute intendere eius generationem, & se mouere ad illam; neque mouentur elementa ab alio mixto, quia loqui possumus de primo mixto, quod factum est ex elementis, & non supposuit aliud prius mixtum à quo mouerentur elementa; neque mouentur à cælo, quia est causa vniuersalis, & remota, nec potest esse immediata causa omnium mixtorum, vt patet in animalibus perfectis.

Respond. mixtionem esse naturalem vtpote à

natura ordinatam, & ad naturalis entis productionem terminatam. Nec obstat quod alicui elemento fiat violentia, quia hæc violentia tenet se ex parte elementi, quod corrumpitur & transit in mixtum, non autem ex parte ipsius mixti, quod producitur, nullum est autem inconueniens, quod in generatione naturali corruptum aliquam patiatur violentiam, licet enim sit violentia respectu corrupti, est tamen naturalis materiæ, & ad bonum vniuersi ordinata, & ita simpliciter est naturalis mixtio, licet præsupponat aliquam violentiam ex parte eius quod corrumpitur. Nec est necesse, quod elementa omnia formaliter intrent in quemcumque locum vbi formatur mixtum, sufficit quod virtualiter, & per suas qualitates intrent, sicut in profundo maris inuenitur calor in piscibus ad operationes vitales, qui calor est virtus quædam ignis, & potest participari à cælo.

Ad conf. resp. quod elementa ex proprijs non mouentur ad mixtionem, bene tamen à causa superiori, v.g. à cælo, vel à Deo, qui in principio produxit omnia mixta ex elementis, & licet aliqua dicantur facta esse ex aqua, vel ex terra, non propter hoc tollitur, quod omnia elementa saltem virtualiter concurrant ad mixta, cum etiam in piscibus vt diximus inueniatur calor, qui est virtus ignis; sed dicuntur fieri ex illo elemento, quod magis prædominatur in tali mixto, de quo D. Tho. 1. p. q. 71. in cor. & ad 1.

Ad instantia autem confir. resp. quod elementum secundum se, & ex proprijs solum mouetur ad suum centrum, & ad generandum suum simile, tamen ex impressione causæ superioris potest agere ad productionem mixti,

sicut

ficut sola terra non germinat herbam nec producit metalla, sed ex impressione cæli. Et quando dicitur, quod cælum est causa vniuersalis, & remota, & non potest in omnia mixta. Respondetur quod respectu aliquorum mixtorum est sufficiens causa vt respectu hærbæ, & metalli, & similium, respectu verò animalium perfectorum non est causa sufficiens, & ita oportuit quod prima animalia producerentur à Deo, deinde cælum cum prædictis animalibus concurrit ad generandum.

Tertio arguitur contra definitionem mixtionis, quia vnio non est aliquid præter relationem, vt diximus in q. 6. Physic. sed relatio non pertinet ad speciem generationis quę est actio, ergo mixtio quæ est species generationis inconuenienter definitur per vnionem. *Confirm.* quia mixtio differt à simplici generatione ex parte termini *ad quem*, seu formæ ad quam terminatur, scilicet, ad formam mixti, ergo sicut generatio definitur, quod est transitus à priuatione formæ substantialis ad formam substantialem in materia, ita mixtio quæ est species generationis deberet definiri quod sit transitus à priuatione formæ mixti ad formam mixti, non autem per hoc quod sit vnio, formaliter enim est transitus, quia est generatio, non autem vnio, quia non est relatio.

Respondet. quod ly *vnio* in definitione mixtionis non significat ipsam relationem, vel modum vnitiuum extremorum, sed est actio vnitiua, & generatiua tali modo, idest ex congregatione miscibilium in vnum, quod temperatur, & congregatur ex omnibus, non autem ex vno tantum generatur, & sic sub nomine

 vnio-

vnionis non intelligitur vnio in facto esse, quæ de formali importat relationem inter extrema conuenientia in vnitatem, quam per vnionem acquirunt, quatenus ad inuicem se communicant, & ideo præsupponere debent actionem aliquam, & passionem, qua vnum communicetur alteri ad talem vnitatem constituendam non quidem per aliquem modum superadditum tanquam per rationem formalem, eo quod ista vnitas in qua extrema conueniunt non est formaliter vnitas modalis, sed substantialis, vel accidentalis, & ideo non habet pro medio, & ratione formali modum, sed ipsam extremorum communicationem, quæ fit per eorum entitates tali actione, vel passione applicatas; & ista actio sic tendens ad communicandum vocatur etiam vnio actiua, & hæc intelligitur nomine vnionis in definitione mixtionis, non quidem actio vniens materiam formæ, quia hoc est commune omni generationi, sed quia vniuntur miscibilia, ad hoc vt corrupta inter se vnum mixtum faciant, & ideo stat, quod vniantur per mixtionem, licèt corrumpantur, quia non vniuntur formaliter tanquam extrema componentia, sed virtualiter in vno tertio, quod resultat ex talibus miscibilibus in vnum contemperatis.

Ad confir. respond. Quod mixtio est transitus de forma miscibilium ad formam mixti, sed quia non est simplex transitus, sed congregatiuus ex multis, nomine vnionis designatur, eo modo quo dictum est.

AR-

ARTICVLVS II.

Quomodo mixtio fiat in liquoribus tàm eiusdem, quàm diuersæ speciei?

DVplex est genus miscibilium quædam sunt vt liquores, quædam vt elementa: in hoc articulo agemus de liquoribus, in seq. de elementis. Circa mixtionem liquorum, supponimus posse in illis dari mixtionem late sumptam, quæ fit per solam aggregationem partium in vnum locum, id enim manifeste constat experientia, cum videamus aliquos liquores inter se confundi. Difficultas est in duobus. Primum an inter istos liquores intercedat propria mixtio, quæ faciat vnum tertium ex corruptione eorum. Secundo specialiter quando miscentur duo liquores eiusdem speciei, & eorundem accidentium an possit fieri vera, & propria mixtio cum corruptione miscibilium, & generatione vnius tertij.

Dico primo; inter liquores diuersæ speciei habentes contrarias qualitates datur vera, & propria mixtio. Conclusio est satis nota, sumiturque ex D. Thom.3.p. quæst.77.art.8.vbi inquit: *Quod si permisceatur aliquis liquor in tanta quantitate, quod possit diffundi per totum vinum, totum fieret permixtum quod autem est commixtum ex duobus, neutrum miscibilium est, sed vtrumque transit in quoddam tertium ex his compositum, vnde sequeretur quod vinum prius existens non remaneret, sed liquor permixtus esset alterius speciei, puta si permisceretur aqua, solueretur species vini, & esset liquor al-*

terius speciei. Et idem docet in 4.dist.12.q.1 ar.3.quæst.6. Ratio est, quia inter liquores habentes contrarias qualitates concurrunt conditiones veræ mixtionis, siquidem ex parte quantitatis cum sint humida, facile possunt diuidi, vt aduertit Philos. in hoc 1. lib. text.89, similiter ex parte qualitatis habent quidditates contrarias, ergo sunt capaces alterationis corruptiuæ, quia hæc fundatur in contrarietate qualitatum, & consequenter sic possunt temperari, vt corrumpantur liquores, & fiat vnum tertium.

Circa liquores verò eiusdem speciei, qui non habent qualitates contrarias, & tamen ad inuicem diuiduntur, & copulantur, difficultas maior est, nam ex vna parte videtur fieri vnum mixtum simpliciter ex illis, quia fit vnum numero per copulationem partium, sicut ex duabus aquis in vno vase fit vna aqua numero. Ex alia verò parte non datur alteratio, cum non habeant qualitates contrarias, ergo neutrum alteratur alteratione corruptiua, quæ essentialiter requiritur ad mixtionem, corruptio autem non datur de vno indiuiduo in aliud, quia simile non agit in simile, sed de vna specie in aliam. Item quia alias si fieret mixtio ex duobus liquoribus eiusdem speciei cum corruptione vtriusque, sequeretur quod si vinum consecratum adderetur alteri vino consecrato, ibi desineret esse Corpus Christi, cum tamen vtrumque consecratum sit. Sequela patet, quia fit alterum numero distinctum ab vtroque miscibili, & illud tertium non est consecratum, quia de nouo fit, ergo sub illo non manet Corpus Christi. Quod à fortiori sequitur si ali-
quod

quod vinum non consecratum misceatur consecrato, tunc enim etiam resultabit vnum numero distinctum, quod consecrationi non fuit subiectum. Et ita aperte affirmat S. Thom. citato loco ex 3. p. Quod confirmatur quia vt dicitur cap. Cum Martha, de celebratione Missarum, quando vino consecrato infunditur aliud vinum, hoc secundum nec transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur, ergo supponit decretalis, quod non fit mixtio ex liquoribus eiusdem speciei. Ad hoc.

Dico 2. quando coniunguntur duo liquores eiusdem speciei non habentes qualitates contrarias, tunc non fit corruptio neque mixtio, sed sola continuatio vnius liquoris ad alium, & in tali casu non dicit D. Thom. fieri aliud numero, vel desinere sanguinem sub speciebus consecratis si eis miscetur aliud vinum. Prior pars quæ est communis Thomist. vt asserit M. Nunno 3. p. q. 77. art. 8. circa 4. conclusionem D. Thom. probatur, quia ad mixtionem de qua in præsenti loquimur, non sufficit diuisio partium, & continuatio earum, vt fiat mixtio sicut probat Phil. in hoc 1. lib. tex. 84. & 85. alias mixtio esset aggregatio partium, & iuxta positio, & sic quando ignis aggenerat sibi alium ignem diceretur ibi fieri mixtio cum tamen fiat mixtum. Quare mixtio generatiua essentialiter requirit alterationem miscibilium, & talem quæ corrumpat miscibilia, vt fiat; ergo vbi non est alteratio, & corruptio penes formam non est mixtio, vbi autem non est contrarietas qualitatum non potest esse alteratio corruptiua, quia omnis corruptio in contrarietate fundatur, ergo inter liquores non habentes quali-

tates contrarias, non poteſt fieri mixtiō de quā loquimur in præſenti, quæ fit ex contemperatione, & corruptione miſcibilium, ſed ſolum poterit dari continuatio vnius partis cum alia, vt cum aqua miſcetur aquæ nullo mixto producto, ſed elemento continuato.

Secunda pars conſtat ex eodem contextu D. Thom. q. illa 77. citata art. 8. dicit enim, *quod Corpus, & Sanguis Chriſti manent in ſpeciebus quandiu illæ ſpecies manent, eædem numero, quia conſecratur hic panis, & hoc vinum vnde ſi fiat tanta permixtio liquoris cuiuſcumque, quod pertingat ad totum vinum conſecratum, & fiat permixtum, erit aliud numero, & non remanebit tibi Sanguis Chriſti.* Quæ verba procedunt ex ſuppoſitione quod fiat mixtio liquoris cum liquore, & fiat permixtum, atque adeo ſupponendo corruptionem, & non ſolam continuationem vtriuſque liquoris. Et ſolut. ad 2. inquit: *Quod per mixtionem facta corrumpuntur ſpecies, vel in toto, vel in parte,* ergo ſupponit fieri permixtionem corruptiuam, & conſequenter alterationem fundatam in contrarietate qualitatum, non verò ſolam continuationem ſpecierum de hac enim non dicit quod ſufficiat ad hoc, vt deſinat ibi Corpus Chriſti; immò oppoſitum approbare videtur in 4. ad Anib. d. 12. q. vnica ar. 3. ad 3.

Dico 3. quando liquores ſunt eiuſdem ſpeciei, ſed habent qualitates contrarias, poteſt dari vera mixtio, & corruptio miſcibilium, & in hoc caſu loquitur S. Thom. quod non manebit ſanguis in ſpeciebus conſecratis, ſi miſceatur alius liquor eiuſdem ſpeciei qui facit vt ſit aliud numero, vt patet ex verbis ipſius citato lo-

loco, *si esset*, inquit, *eiusdem speciei liquor adiunctus, puta si vinum permisceretur vino remaneret quidem eadem species, sed non remaneret idem numero vinum quod declarat diuersitas accidentium puta si vnum vinum esset album, & aliud rubrum*, ergo ex hac declaratione colligitur, quod loquitur Sanct. Thom. de liquoribus eiusdem speciei habentibus diuersa accidentia. Præsertim hoc adiuuatur ex alio loco in quodl. 10. art. 3. vbi tractans eandem quæst. & impugnans eos qui dicebant per quamlibet guttam liquoris mixtam speciebus desinere ibi esse Sanguinem Christi inquit: *Quod ipsa additio non tollit essentiam dimensionis, sed variat terminationem eius, quæ quidem variatur non solum per additionem, sed etiam per diuisionem, vnde si talis variatio sufficeret ad hoc, quod desineret esse sub speciebus Corpus, vel Sanguis Christi, sequeretur, quod per diuisionem specierum, desineret esse: similiter, quod patet esse falsum.* Quare secundum D. Thom. per additionem, vel continuationem liquorum non soluitur substantia miscibilium, vel specifica, vel numerica, per mixtionem autem soluitur, quia est cum corruptione. Et ex hoc probatur 1. pars conclusionis, quia in liquoribus eiusdem speciei si dentur accidentia opposita ratione quorum vnum sit actiuius altero sicut indicat diuersus calor, vel accrimonia talium liquorum, tunc datur sufficiens contrarietas ad corruptionem in qualitatibus, & datur etiam diuisio partium inter ipsos liquores, vt videmus fieri, ergo datur quidquid requiritur ad veram mixtionem, scilicet, diuisio alteratio, & corruptio. Nec obstat quod sint eiusdem speciei, quia be-

ne potest vnum indiuiduum sortiri qualitates oppositas alteri, ratione quarum agat ad corruptionem alterius in aliud tertium in quo illæ qualitates maneant temperatæ, cum non solum vnum indiuiduum, sed etiam vna pars possit agere in aliam in eodem indiuiduo vt patet in viuentibus, deficiente enim alimento vna pars agit in aliam, & consumit illam, vnde redditur animal macilentum, & tenue, ergo similiter poterit vnum indiuiduum esse fortius altero, sicut vnum vinum est fortius altero, & per suam qualitatem agit in illud, & dissoluit illud, contemperando in vno tertio, tunc enim non agit simile in simile, quia dissimilia sunt secundum qualitates oppositas.

Ex quo patet ad rationes dubitandi à principio. Ad 1. enim respondetur, quod quando duo liquores sunt omnino similes in specie, & qualitatibus, tunc vnum non corrumpitur ab alio, nec miscetur, sed continuatur præcedenti; & sic non fit aliquid distinctum numero, sed idem numero fit maius per continuationem; si verò sint diuersarum qualitatum, quæ possunt in vnum contemperari, tunc fit mixtio, & resultat vnum tertium indiuiduum corruptis miscibilibus. Neque est necesse quod omnis corruptio sit de vna specie in aliam, sed potest esse de vno indiuiduo in aliud, vt iam explicauimus.

Ad 2. dicitur quod si vinum consecratum misceatur alteri consecrato, potest hoc fieri dupliciter; vno modo quando vtraque species vini habet easdem qualitates, v. g. est eiusdem acrimoniæ, caloris, &c. alio modo quando habet diuersas qualitates, quarum vna potest alte-

te-

teri miſceri, & contemperari. Primo modo eſt certum quod non ſi mixtio, ſed continuatio vnius ſpeciei ad aliam, & ſic non corrumpit miſcibilia; illis autem noncorruptis, non deſinit eſſe ſanguis, ſicut argumentatur S.Tho. quia etiam ſi diuidatur, & fiant plura indiuidua ex ſpeciebus vini, vel panis, non deſinit ibi eſſe Corpus Chriſti. Si ſecundo modo fiat ita quod inter ipſas ſpecies vera mixtio conficiatur, tunc cenſent aliqui eſſe probabile quod ibi deſinat eſſe Sanguis Chriſti, eo quod fit vnum tertium indiuiduum corruptis miſcibilibus, & ſuper illud non cecidit conſecratio; quod videtur inſinuare S.Tho. dicta quæſt.77. & expreſſe tenet M.Nunno citatus, licèt dicat non eſſe certum. Exiſtimo tamen non loqui in illo caſu Sanctum Doctorem quòd duæ ſpecies conſecratæ miſcentur, quia licèt fiat vnum tertium indiuiduum, quia tamen omnes eius partes fuerunt conſecratæ, totum remanet conſecratum ratione partium, ſicut è conuerſo quando diuiditur hoſtia; & fiunt duo indiuidua, quodlibet retinet conſecrationem, quia licèt non fuerint conſecrata vt duo indiuidua quia tamen fuerunt conſecrata in ſuo principio à quo diuiduntur, & multiplicantur, ideo retinent conſecrationem. At verò ſi vinum non conſecratum habens diuerſas qualitates miſceatur conſecrato, ita quod totum peruadat, & perfundat, in hoc caſu fit alterum indiuiduum ex vtroque; & cum non ſit conſecratum in omnibus ſuis partibus, & in ſe ſit aliud numero diſtinctum ab eo quod conſecratum fuit, probabile eſt deſinere in illo toto eſſe ſanguinem, & in hoc caſu loquitur S. Thom. ſed quia non

eſt

est omnino certum, vinum illud religiose seruandum est.

Ad Confirm. Respond. decretalem solum dicere quod vinum appositum speciebus non consecratis non misceatur sanguini intus contento, nec illud perfundit aut tangit, cum non sit ibi modo connaturali, & extenso, non tamen docet non misceri speciebus vt fiat vnum tertium, quo resultante desinat ibi esse sanguis.

ARTICVLVS III.

Quomodo fiat mixtio inter elementa, & quomodo illa maneat in mixto?

De elementorum mixtione duae possunt esse difficultates. Prima an vere omnia quatuor elementa misceantur, ita quod ex illis componatur mixtum. Secunda quomodo dicantur manere elementa in mixto virtualiter, & non formaliter, & quid sit virtualiter manere.

De 1. disseruit Aristot. in hoc libro 2. cap. 8. textu 50. vbi ostendit omnia elementa esse in quolibet mixto, & ad illud concurrere. Et quidem quod omnia elementa possint esse in quolibet mixto, seu concurrere ad illud iam supra diximus ostendendo quomodo etiam ignis possit ad constituendum mixtum concurrere. Quod verò de facto in omni mixto inueniantur omnia elementa asserit Arist. citato loco; quod non est intelligendum, ita vt quando quodlibet mixtum generatur, ibi formaliter conueniant omnia elementa, cum hoc vix accidere possit; vt in animalibus, & his quae ge-

generantur intra aquam manifestum est, sed sufficit quod virtutes elementorum, quæ in prioribus mixtis fuerunt contemperatæ, de vno mixto ad aliud transfundatur. Et quidem ex eo quod inueniatur in mixtis grauitas, manifestum est in illis concurrere elementa grauia, & non solum terram sed etiam aquam, quia aliàs haberent siccitatem sine aliqua humiditate, & sic non possent continuari, & coagulari, sed magis in puluerem reducerentur, quia nimia siccitas in pulueres reducit. Alia autem duo elementa, scilicet, ignis, & aer etiam concurrunt in mixto, quia si terra, & aqua concurrunt opportet, quod concurrant contemperata, & alterata, non possunt autem alterari, ita vt contemperentur, nisi à suo contrario, quia si frigus aquæ v.g. est in summo, non poterit temperari à calore modico, sed à concursu alterius caloris summi, qualis est igne si enim esset calor modicus, consumetur à frigore summo, non autem temperaretur. Vt ergo ex elementis fiat temperatio mixtorum, necesse est omnia elementa concurrere, si duo concurrunt vt terra, & aqua propter grauitatem mixtorum, & coagulationem, quæ elementa communiter dominantur in mixtis, vt infr. dicemus ex D. Thom. si quæ enim mixta ascendunt, vt quædam metheora ignita, aut etiam vapores, hoc non fit ex propria earum natura sed ex virtute solis eleuantis, vel ignis deferentis; vnde vapores relicti suæ naturæ resoluuntur in aquam, sicut etiam aues licèt virtute vitali volare possint, tamen naturali pondere decidunt.

Secunda difficultas, longior est pluraque habet

bet explicatu difficiliora; nam cum mixtio fiat ex substantia elementorum, & qualitatibus dubitatur, tam ex parte formarum substantialium, quam ex parte qualitatum quomodo fiat mixtio. Ex parte quidem formarum dubitantur duo. Primum an formæ elementorum substantiales formaliter maneant in mixto. Secundo an dato quod formaliter non maneant, an maneant virtualiter, & per modum gradus sicut vegetatiuum, & sensitiuum in anima. Ex parte verò qualitatum similiter dubitantur duo. Primum an qualitates elementorum maneant in mixto formaliter, vel solum virtualiter ratione alicuius tertiæ qualitatis ex illis resultantis. Secundo an hoc sufficiat, vt dicantur elementa manere in mixto.

Ad primam difficultatem. Respondetur, certum esse quod in mixto non manent actu formæ substantiales elementorum. Est communis fere omnium Philosophorum, licèt Auicena senserit manere formas elementorum substantiales integras in mixto, qualitates autem ad medium reduci. Auerroes autem dixit manere easdem formas elementorum, sed non perfectas, & integras, sed remissas, & imperfectas. Nihilominus oppositum constat ex D. Thom. 1. p. quæst. 76. art. 4. ad 4. & 2. cont. gen. dist. 15. quæst. 1. & communiter omnes sequuntur de quibus videri potest Mag. Bannes in hoc 2. lib. de gener. cap. 10. quæst. 2. Ratio est tum generalis, quia plures formæ substantiales non possunt esse in eodem composito, quia non esset per se, & simpliciter vnum vt probabitur in libris de anima q. 1. tum specialiter quia formæ elementorum non possunt simul actuare

ean-

eandem materiam, quia petunt qualitates contrarias in summo, atque adeo non possunt compati in eadem parte materiæ. Quod si sunt in diuersis partibus, quarum quælibet habet diuersam formam elementi, non dicetur mixtum, sed congregatum ex pluribus partibus habentibus diuersas formas specie, quod non est facere vnum mixtum per se. Similiter etiam non possunt manere istæ formæ imperfectæ, tum quia formæ substantiales non possunt intendi, & remitti, sed vel tota forma est in materia, vel nihil, si autem non remittuntur, ergo, vel manent integræ, vel sunt aliæ, & non ipsæ formæ elementorum; ponere enim aliquas entitates quæ sint principia formarum, & non formæ ipsæ, omnino absurdum est, cum ad compositum naturale solum concurrant tanquam extrema, materia, & forma, non autem alia entitas: præterquam quod totum hoc est ponere plures formas substantiales, licet imperfectas in eadem materia, & sic inciditur in idem inconueniens.

Quare ex substantia elementorum sola materia manet in mixto formaliter formæ autem miscibilium corrumpuntur, ideo enim alterantur miscibilia vt corrumpantur, & sic explicauit D.Tho. in hoc lib.1. lect. 25. in fine definitionem mixtionis, quod *sit miscibilium alteratorum, & secundum formam corruptorum, vnio.* Nec Aristotel. vnquam docuit miscibilia manere actu in mixto, sed in potentia, & virtualitate quod explicat ratione qualitatum suarum, in quibus tanquam in virtute formæ continentur, v infra dicemus. Nec obstat, quod secundum hanc doctrinam ex duobus elemen-

tis,

tis, aut ex tribus poterit fieri mixtùm, & non sequitur, quod semper concurrunt omnia quatuor, quia illud quod habet aliquam qualitatem in summo, etiam poterit temperari per reactionem à minori qualitate, v. g. frigidum aquæ quod est summum poterit temperari à calido aeris quod est excellens, vel ab alio minori, & sic ruit fundamentum quod Aristot. & nos ante posuimus, omnia quatuor elementa esse necessaria in mixto. Respondetur enim, quod si elementum habens calorem in summo patitur ab opposito quod non est etiam in summo, licèt primo congressu repatiatur, & contemperetur, non tamen sistet in illo temperamento, sed vlterius procedet vsque ad vincendam illam qualitatem minorem, eo quod illa qualitas in summo habet actiuitatem fortiorem emanationem continuo à natura, & per illam continuam emanationem vincet repassionem minoris, & remissioris qualitatis; vnde vt redigatur ad temperamentum, & mixturam permanentem oportet, quod alia qualitate etiam summa habente similem emanationem à natura resistatur illi, vel suppleatur à causa vniuersali id quod deberet fieri ab elementali, quod est recidere in idem, illa enim virtualiter est tale elementum. Quare si duo elementa concurrant ad aliquod mixtum, oportet alia duo opposita concurrere, vt temperamentum permanenter fiat ex vtraque.

Circa 2. difficultatem dissensio est inter Scotum, & Caietanum, aliosque Thomistas, nam Scotus in 2. dist. 15. quæst. vnica, videtur concedere quod formæ elementorum maneant virtualiter in mixto, non solum virtualitate acci-

dentali ratione qualitatum, sed etiam virtualitate substantiali ratione graduum, quia forma substantialis mixti continet formam elementorum per modum gradus, sicut anima continet vegetatiuum, & sensitiuum. Caietanus verò 1. par. quæst. 76. art. 4. & alij Thomistæ tenent formam mixti non continere substantialiter formas elementorum virtuali illa continentia, sed solum accidentali, & ratione qualitatum elementalium, vt postea dicemus.

Fundamentum Scoti est, quia etiam antecedenter ad mixtionem qualitatum forma ipsa substantialis est essentialiter forma mixti, ergo essentialiter est ex formis elementorum, & continet illas, mixtum enim vt mixtum continet virtualiter miscibilia ex quibus est, alias esset corpus simplex, ergo cum antecedenter ad qualitates detur ista forma mixti, & corpus mixtum, antecedenter ad qualitates datur virtualis continentia elementorum. Deinde, quia qualitates, & formæ elementorum pereunt, & id quod de illis manet est in gradu ita imperfecto quantum ad qualitates, quod nullo modo potest virtualiter continere ipsam formam elementi siquidem qualitas mixta, & temperata non est virtus elementi, ergo non potest elementum manere in mixto virtualiter ratione qualitatum siquidem qualitates quæ manent non sunt virtutes elementorum, sed deficientes ab illis, ergo solum possunt contineri elementa in mixto virtualiter ratione gradus substantialis. Quod si sufficit retinere qualitates elementorum debilitatas, & in statu imperfecto vt dicantur elementa manere in mixto, posset aqua quando calefit dici mixtum, quia re-

retinet omnes quatuor qualitates, licèt in statu imperfecto, scilicet, calorem quia calefit, & aliquid frigoris, quia totum non expellitur, & humidum in gradu excellenti cum aliqua siccitate, tum naturaliter habita, tum ab igne augmentata.

Fundamentum verò sententiæ Caietani ex eo desumitur, quia si daretur in forma mixti continentia illa substantialis elementi, oporteret quod mixtum haberet gradum elementalem sicut anima habet gradum vegetatiuum, ita quod natura mixti esset principium operationum propriarum mixti, & operationum propriarum elementalium ratione gradus elementalis, sicut ratione gradus vegetatiui operatur anima, ea quæ sunt propria naturæ vegetantis, verè enim, & proprie nutritur, generat. &c. & sic lapis, v. g. ratione gradus elementalis deberet ignire, aut facere sicut aqua, quod nequaquam habet, ergo non habet gradum illius elementi siquidem non habet operationem. Præterea, vel contineret mixtum per modum gradus, omnes formas quatuor elementorum, vel solum alicuius determinati elementi. Si omnium, deberet omnium operationes exercere, quæ tamen ob sui contrarietatem se impedirent sicut ob gradum ignis deberet ignire, ob gradum aquæ infrigidare, & humectare, &c. quod est contra experientiam. Si alicuius tantum elementi, ergo iam virtualiter contineret reliqua elementa sine continentia substantiali virtuali, atque adeo bene stat aliqua elementa contineri in mixto, & non ratione gradus substantialis, idem ergo dicetur de omnibus elementis. Denique elementum non

non eſt aliquid commune reſpectu mixtorum, ſicut vegetatiuum, aut ſenſitiuum reſpectu animalium, ſed elementa ſunt corpora condiuiſa contra mixtum ergo non poteſt contineri elementum in mixto tanquam gradus.

Ad primum fudamentum Scoti reſpondet, ante qualitates dari formam mixti, quæ ex elementis, ſeu miſcibilibus corruptis reſultat, & quia fit ex corruptione illorum, non continet ea per modum gradus, continentia ſubſtantiali, ſicut neque liquor mixtus liquores ex quibus miſcetur, ſed ſolum illa forma quæ reſultat ex talibus miſcibilibus continet virtualiter, & radicaliter qualitates illas, quæ erant in elementis, ſeu miſcibilibus, & hoc modo dicitur continere virtualiter accidentaliter elementa, non virtualiter ſubſtantialiter.

Ad ſecundum reſpondetur, quod formæ elementorum pereunt in ſubſtantia, & manent in virtute, ſeu qualitate, non quod maneat eadem qualitas numero, ſed quod ſuccedat aliqua ſimilis à primis miſcibilibus deriuata. Et cum inſtatur, quod illa qualitas, ſic deriuata non eſt virtus elementi, ſed mixti, cum ſit modificata, & temperata. Reſpondetur eſſe virtutem elementi non in ſtatu perfecto, ſicut eſt in ipſo elemento, ſed cum aliqua modificatione, ſicut aliquid ab elemento deriuatum, eiuſdem tamen eſſentialis rationis cum ipſa virtute elementi; ſi enim haberet illam in ſummo, haberet illam per modum vltimæ diſpoſitionis ad elementum, & ſic non eſſet virtus participata, ſed propria ipſius elementi. Quia tamen eſt ab elemento ipſo deriuata, licèt modificata iuxta naturam mixti dicitur virtualiter continere ele-

elementum, ſicut multæ qualitates quæ à cælo participantur in inferioribus, vt lux vel aliæ ſimiles participatiuè ſunt qualitates cæleſtes, licèt non in ea perfectione qua in cælo ſunt.

Quod verò additur, quod hoc modo poſſet vnum elementum dici mixtum quando participat omnes qualitates elementales, negatur conſequentia, quia quandiu tale elementum non corrumpitur, licèt diſponatur per qualitatem alterius elementi ad corruptionem, non poteſt dici mixtum, quia non habet illas qualitates, vt redactas ad temperamentum ex vi ſuæ formæ, ſed quaſdam vt proprias, alias vt diſponentes ad corruptionem.

Circa tertiam difficultatem, aliqui exiſtimant qualitates elementorum non manere formaliter in mixto, ſed virtualiter ratione alicuius qualitatis mixtæ, ſeu mediæ virtualiter continentis illas extremas, & hoc ideo, quia forma mixti ſubſtantialiter eſt vna, ex corruptis miſcibilibus conſurgens, ergo debet ei correſpondere tanquam propria vna qualitas etiam mixta, quod etiam videtur aſſerere Ariſtot. in hoc 2. lib. tex. 48. dicens quod ex calido, & frigido fit vnum medium, quod non eſt alterum illorum ſimpliciter.

Nihilominus oppoſitum dicendum eſt, manere, ſcilicet, in mixto formales qualitates elementorum, v.g. formalem calorem, vel formale frigus, redactas tamen ad mediocritatem. Itaque cum frigidum, & calidum miſcentur, vtrumque amittit intenſionem ſuam quod pertinet ad modum, ſed non amittit ſubſtantiam ſuam, ſcilicet, rationem ipſam caloris, & frigoris, ſine illa tamen perfectione, & excellentia in-

intensionis, & sic censet S.Thom.1. par. q.76. art. 4. ad 4. *Manent*, inquit *qualitates propria elementorum, licèt remissæ in quibus est virtus formarum elementalium*, & quæst. 5. de malo art. 5. ad 6. inquit; *Quod ita contrariæ sunt qualitates in corpore mixto, sicut sunt contraria elementa in mundo*. Vnde sumitur ratio, quia in corpore mixto videmus qualitates non solum quoad sensum habere eandem immutationem, quam in elementis, scilicet, calidi, & frigidi, sed etiam pugnare, & contrari an inter se, sicut in corpore animalis contrariæ qualitates pugnant, & agunt ad inuicem, ergo signum est formaliter manere qualitates elementales. Denique si istæ qualitates non essent formaliter in mixto, neque esset formalis contrarietas, & consequenter non corrumperetur mixtum ex causa intrinseca, siquidem corruptio accidit penes contraria, quæ mutuo in se agunt, vna autem qualitas ex omnibus conflata non agit in se ipsam vt se corrumpat, ergo si ab intrinseco corrumpuntur, ab intrinseco habent contrarietatem, & consequenter qualitates elementorum formaliter, quia in illis solum contrarietas ista exercetur.

Ad oppositum fundamentum respondetur non debere formæ mixti correspondere vnam qualitatem, sed sufficere, quod correspondeat vna proportio, & temperamentum plurium qualitatum, eo quod ex earum temperamento consurgit mixtum, & ideo retinet illas ad mediocritatem redactas; quia tamen forma mixti est vna, poterit etiam sortiri aliquam qualitatem, quæ vna sit, v.g. aliquam virtutem actiuam sicut magnes attrahit ferrum, vel aliquem

co-

colorem proprium ipsius mixti, aut aliquid si-mile, sed istæ qualitates consequuntur formam mixti, non ex earum temperamento mixtio fit.

Ad testimonium Aristot. respond. Aristotelem non dicere, quod ex calido, & frigido fit vnum medium, quod non contineat formaliter ipsum frigus, & calorem, sed quòd vtrumque continet in vno medio, idest redacto ad vnum temperamentum, vel mediocritatem, non verò quod aliqua tertia qualitas resultet eminenter contingens frigus, & calorem.

Instabis, quomodo sunt qualitates illæ elementorum, siquidem propriæ passiones nequeunt communicari alijs subiectis, istæ autem qualitates elementorum sunt propriæ passiones eorum; & dato quod possent communicari, non tamen exercendo contrarietatem, quod impedit vt formaliter sint simul, adhuc autem vt remissæ contrariantur illæ qualitates.

Respond. quod propriæ passiones alicuius bene possunt esse in proprio subiecto essentialiter, in alijs autem participatiuè, sicut lux est in Sole vt in proprio subiecto connaturaliter, in aere autem participatiue. Ad aliam partem argumenti respondetur, quod qualitates remissæ exercent quidem contrarietatem inter se, sed non perfectè, & adæquatè, sed imperfectè, & quantum ad aliquid, quia enim remissę sunt, non subijciunt sibi totaliter, nec replent totam latitudinem subiecti, vnde non omnino se expellunt ab illo, id enim esset simpliciter, & perfecte contrari, de quo latius dicemus infr. q. 10. Opposito autem modo se habet in qualitatibus intensis. Datur tamen aliqua contrarietas in qualitatibus remissis, quia aliquo modo,

do ad inuicem agunt, & patiuntur, quod sine aliqua contrarietate fieri non potest, & ita est ibi contrarietas essentialiter, sed non in omni perfectione.

Circa vltimam difficultatem respondetur, elementa dici virtualiter manere in mixto, quia manent qualitates quæ sunt virtutes elementorum in ipso. Ita sumitur ex D.Thom. lib.1.de gener.lect.24.in fine,& 1.p. q.76. art.4. ad 4. vbi inquit: *Quod secundum Philosoph. in 1. de gener. formæ elementorum manent in mixto non actu, sed virtute, manent enim qualitates propriæ elementorum licèt remissæ, in quibus est virtus formarum elementalium.* Et videri etiam potest 2. con. gen. c.55. & opusc.33. & alijs locis. Itaque elementa manent in mixto non formaliter, aut virtualiter substantialiter, sed virtualiter accidentaliter, sicut dicitur aliqua forma manere in sua dispositione non vltima, vltima enim semper est annexa ipsi formæ, sed remota, & ad mediocritatem redacta.

Ratio sumitur ex dictis, quia non est alius modus continendi elementa, nisi vel substantialiter, vel accidentaliter; substantialiter non possunt contineri elementa in mixto, neque virtualiter tanquam in gradu: ergo virtualiter accidentaliter eo modo quo dictum est.

Sed dices, virtus manens in mixto non potest producere elementa, nec enim calor lapidis, vel ferri est talis vt possit producere ignem; ergo prout est in mixto non continet virtualiter elementa, illud enim continet virtualiter quod continet aliquid tanquam in virtute productiua illius. Secundo mixtum factum ex liquoribus non continet illos, eo quod non

potest illos producere ex quibus factus est ergo neque dicetur continere elementa virtua liter, quia elementa producere non potest. Tertio, quia si ex eo dicitur mixtum continer virtualiter elementa, quia continet qualitate eorum in gradu remisso, etiam dicetur mixtum continere virtute omnia mixta, & vnum elementum aliud; consequens est falsum, ergo Sequela patet, quia mixtum continet omne quatuor qualitates, ex quibus alia mixta componuntur, similiter vnum elementum continet qualitatem alterius, v.g. aer habet calorem non in summo sicut ignis, sed minus intensum ergo dicetur continere ignem virtualiter, quia in gradu remisso continet virtutem eius, scilicet, calorem.

Ad primum respondet, virtutem mixti posse virtualiter producere elementum, non immediatè, sed mediate, & crescente dispositione, quam habet, quæ non est vltima respectu elementi, sed remota vt diximus, & ita crescente eius intensione, & perueniente ad eam perfectionem, quam habet in elemento, poterit produci ex mixto, & sic ab intrinseco habent mixta resolui in elementa saltem mediate.

Ad secundum respond. quod quando vnum mixtum fit ex alijs mixtis, vt ex liquoribus, si retinet non solum qualitates elementales quæ sunt communes omni mixto, sed etiam particulares, & proprias illorum liquorum, dicetur etiam continere illos liquores virtualiter, sicut vinum temperatum ex aqua continet eius qualitatem, si vero temperetur ex alio liquore, illius qualitatem imbibit. Si autem ita soluatur species liquorum, quod non maneant quali-

itates propriæ, sed solum qualitates commũtes elementorum, tunc non dicetur mixtum virtualiter continere illa mixta. Et quia certum est qualitates elementales semper manere in omni mixto, quia sunt omnibus communes, non autem est certum manere semper proprias virtutes mixtorum in alijs mixtis, ideo absolute dicitur, quod elementa manent virtualiter in mixto, non verò quòd vnum mixtum maneat in alio.

Ad tertium respond. ex dictis, non posse dici, quod vnum mixtum contineat virtute alia mixta, nisi eorum qualitates retineat, quod non semper fit, sicut si aliquid fiat ex magnete non continet virtutem attractiuam ferri, continet autem qualitates, seu virtutes communes elementorum, & ideo absolute dicitur de mixtis; quod continent elementa, idest proprias virtutes elementorum. Vnum autem elementum non dicitur continere aliud virtute, tum quia qualitas, quam habet, non deriuatur ex alio elemento, & sic non est virtus eius: tum quia etsi vnum elementum habeat aliquid de vna qualitate alterius, sed non de omnibus, quæ in tali elemento sunt, sicut aer licet contineat aliquem calorem, qui inuenitur in igne, non tamen continet aliquid de siccitate ignis, & sic non continet virtute elementum ignis, quia nõ participat de omni eius qualitate, sed solum de parte. Plura de mixtis dicemus, q. 11. hic enim non de natura mixtorum, sed de mixtione agimus.

QVÆSTIO SEPTIMA.

De condensatione, & rarefactione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm rarefactio, & condensatio terminetur primo, & per se ad qualitatem?

Nihil notius est densitate, & raritate in corporibus, id enim quotidie videmus, & experimur, earum quoque sensibiles effectus penes quos definiuntur seu describuntur notissimi sunt scilicet, dilatatio partium quantitatis in raro contractio, seu compressio in denso. Vnde Philosoph. in prædicamento definit rarum esse id *quod habet parum materiæ sub magnis dimensionibus*: densum autem è contra: *Quod habet multum materiæ sub paruis dimensionibus*. Vnde autem proueniat quantitati sic disponi, quod possit multum materię sub paruis dimensionibus concludere, vel parum materiæ sub multis, an ex aliqua qualitate superaddita, vel ex aliqua alia entitate, vel modo, obscurum est, & difficile.

In eo autem authores diuisi sunt; & reducuntur omnes opiniones ad tres. Prima affirmat, nouam quantitatem acquiri per rarefactionem. Quod aliqui ex antiquis sic acceperunt, vt dicerent in quacunque condensatione, vel rarefactione totam quantitatem perdi, & nouam subrogari. Alij verò solum partem ali-

quam

quam acquiri, & partem perdi. Quod tribui solet Scoto in 4. dist.12.q.4. Marf. Hærueo, & alijs, quos citat P. Rubio tract. de rarefact. q. 1.

Secunda sententia affirmat, raritatem, & densitatem fieri penes diuersam positionem partium, & ad illam terminari. Sed hoc explicatur dupliciter. Primo, dicendo quod raritas, & densitas fit per solam compressionem, aut dilatationem partium, eo quod in corporibus inueniuntur pori, idest subtilissima quædam foramina, quæ alijs subtilioribus corporibus replentur, & cum fit addensatio constipantur isti pori, cum verò fit rarefactio laxantur, & totum hoc pertinet ad positionem partium in loco secundum maiorem, vel minorem compressionem. Alij verò sic explicant, quod addensatio, & rarefactio non consistunt in sola compressione, vel dilatatione partium, quod pertinet ad situm, sed in ipsa præsentia locali maiori, vel minori, quod pertinet ad extensionem in ordine ad locum, seu ad ipsum vbi.

Tertia denique sententia affirmat condensationem, & rarefactionem non terminari ad quantitatem, vel ad vbi, sed ad quandam qualitatem sic disponentem ipsam quantitatem, quod petat maiorem extensionem ad locum, vel minorem. Itaque non negat hæc sententia dari in densitate contractionem præsentiæ, & extensionis localis, in rarefactione autem dilatationem, sed dicit hoc esse effectum ortum ex aliqua dispositione quantitatis quæ sic disponitur per aliquam qualitatem, vt illum effectum habeat, sicut quantitas terminatur per superficiem, & inde resultat qualitas aliqua quæ est figura, An verò semper requiratur ista qualitas,

vt detur iste effectus, vel solum connaturalite petat illam, postea disquiretur.

Dico primo, addensatio, & rarefactio no important aliquam additionem, vel diminutio nem quantitatis, neque totalem, neque partia lem. Assertio est constans inter authores se cundæ, & tertiæ sententiæ, quos postea refere mus. Sumiturq; ex deffinitione Phil. sup. allata *Densum est quod habet multum materiæ sub pa uis dimensionibus*. Vbi nomine dimensioni non intelligitur ipsa quantitas, vt ordinat par tes in ordine ad totum, sed vt extendit, & dif fundit illam in ordine ad locum, ratione cuiu sumitur externa mensura quantitatis, seu di mensio eius, nam si loquamur de ipsa quantita te secundum se, hæc non additur, nec tollitur nisi addita, vel ablata materia, cuius partes ex tendit; vnde repugnat habere multam mate riam, idest multas partes materiæ, & non mul tam quantitatem, vel è contra. Et fundamen tum conclusionis hinc desumitur, quia quando acquiritur noua quantitas, vel pars quantita tis, acquiri debet noua materia, in eadem par te materiæ non potest dari noua quantitas, vel pars quantitatis, sic enim penetraretur cum præcedenti, ergo oportet pro noua quantita te, nouam addi materiam, quæ de nouo or dinetur in ratione partis, & ideo semper aug mentatio est coniuncta cum aliqua ageneratio ne, vel nutritione, ergo si in rarefactione, & condensatione noua pars quantitatis adderetur, vel diminueretur, oportet etiam addi nouam materiam, & sic deberet fieri noua mutatio substantialis, quod tamen est falsum, cum videamus rarefieri, vel condensari aquam, & ceram

sine

sine noua generatione aquæ, vel ceræ, aliàs maneret augmentata illa materia, essetque multum materiæ, non parum, sub magnis dimensionibus contra definitionem, & ideo optimè S. Tho. rarefactionem comparauit intensioni, sicut enim intensio fit non addita qualitate, nec in diuersa parte quantitatis, ita rarefactio fit eadem materia manente, & non augmentata. Denique si fieret noua accessio materiæ, seu substantiæ sicut, & quantitatis, oporteret disponi illam materiam alijs accidentibus, vt videlicet conuerteretur, vel adderetur præcedenti, sicut videmus fieri in nutritione, & aggeneratione, sine quibus tamen rarefactio fit, & condensatio, & sine corporum circunstantium corruptione, ergo non aggenerat sibi nouam substantiam, & consequenter, neque nouam quantitatem.

Dico secundo, rarefactio & condensatio non terminantur solum ad vbi, siue ad distantiam, vel propinquitatem partium, vel ad situm, & positionem earum, neque consistunt in sola repletione vacuitatum, quæ sunt pori, aut compressione partium, sed hæc sunt effectus consecuti ad densitatem, & raritatem, & aliquando possunt fieri sine formali densitate, & raritate. *Ratio* conclusionis est, quia raritas, & densitas est aliquid pertinens ad partes corporis in ordine ad se, & non in ordine ad locum licèt effectum aliquem habere possint etiam in ordines extensionis, vel situationis in loco; ergo non potest primo, & per se terminari ad vbi, vel situm. Antecedens probatur, nam in Corpore Christi Domini in Eucharistia in quo nulla est commensuratio ad locum, est raritas, &

densitas, nam ossa densiora sunt carne, sicut, & duriora, & sanguis rarior vtroque alioquin si ista diuersitas in partibus non seruaretur, non manerent diuersæ partes etherogeneæ, & organicæ. Similiter densitas, & raritas non solum sunt in externa superficie, aut ordinatione circa locum, sed etiam intra partes; facta enim diuisione inueniuntur partes intra constipatæ, & densæ, ergo non solum terminantur ad vbi densitas, & raritas. Quod amplius constabit ex sequenti assertione ostendendo, quod raritas, & densitas sunt qualitates.

Quod verò non consistat in repletione vacuitatis, vel dilatatione, ita quod rarum sit quod dilatat poros, densum quod replet, vel comprimit, manifestum est in aere, & in cælo, nam partes aliquæ cæli inueniuntur densæ sicut partes stellatæ, & aliæ minus densæ, scilicet, diaphanæ, & tamen ibi non sunt pori, quia non replentur alio corpore subtiliori, quod non sit cæleste cum ibi non sit corpus elementale. Aer similiter est rarus, & non habet poros, tum quia est fluidæ substantiæ, & fluendo repleret illos, alias detineretur aer, vel aqua inter porum, & porum ne flueret, tùm etiam quia in aere si essent pori deberent repleri alio corpore subtiliori, quod tamen non est dare, nisi forte ignis, qui tamen non in omni parte aeris esse potest. Denique non consistit densitas in compressione partium tantum, vt patet de densitate Corporis Christi in Eucharistia, in qua partes non possunt comprimi, & in cælo densitas non fit per compressionem partium localem. Denique compressio partium, vel fit per localem motum, siue situationem vt

quia

quia vna occupat minus, vel magis de spacio; vel fit per internam dispositionom partium; sicut ex maiori frigore fit constrictio, & ex calore dilatatio, licet sequatur tanquam effectus diuersa illa occupatio loci. Si primo modo tantum, constat non saluari raritatem, & densitatem vt patet si in duobus vasis eiusdem positionis ponatur liquor densus in vno, & rarus in alio, tunc vterque occupat eandem positionem loci, & non habet eandem raritatem, nec densitatem. Si secundo modo, ergo densitas, & raritas non dicitur solam compressionem partium, & situalem positionem, sed internam aliquam dispositionem, & hæc pertinet ad qualitatem, vt iam dicemus, & simul explicabimus, quando sine formali densitate, vel raritate possit manere compressio, vel dilatatio partium externa.

Dico tertio raritas, & densitas formaliter sunt physicæ, & naturales qualitates, & ita rarefactio; & addensatio sunt alteratione; datur tamen etiam densitas, aut raritas situalis, & extrinseca, quæ non est qualitas, sed situs, & se habet vt effectus densitatis, & raritatis quæ est qualitas, licet aliquando non repugnet hos effectus sine qualitate fieri. Hæc conclusio quantum ad primam partem, quod densitas, & raritas sint qualitates, est expressa Philos. 7. Physic. tex. 21. & 4. Physic. tex. 86. & D. Th ibidem, & 1. de gener. lect. 14. vbi inquit: *Quod transmutatio rarefactionis non potest dici augmentum, sed alteratio, fit enim secundum transmutationem passibilium qualitatum, scilicet, rari, & densi.* Et 3. p. q. 77. art. 2. ad 3. *Rarum* inquit, *& densum sunt qualitates quadam consequentes cor-*

pora ex hoc quod habent multum, vel parum de materia sub dimensionibus. Et eandem sententiam sequuntur communiter Authores, qui videri possunt in Cursu Carm. 1. de gen. disp. 7. q. 2. & 3. Conimb. lib. 1. de gen. c. 5. q. 17. Rub. tract. de rarefact. q. 2. Nec obstat quod Arist. in cap. de qualit. inquit: *Quod rarum, & spissum, asperum, & lene quandam positionem magis videntur partium monstrare;* & D. Tho. 2. de gener. lect. 1. sup. tex. 8. dicit: *Quod rarum, & densum non sunt qualitates physicæ, sed positio partium materiæ secundum propinquum in denso, & remotum in raro.* Non inquam obstat, loquuntur enim de raritate, & densitate situali quæ solet esse effectus raritatis, & densitatis formalis, sicut datur figura externa situalis, & interna, quæ est qualitas, nam contracta manu, vel extensa variatur figura situalis, non autem intrinseca, quæ est qualitas. Similiter datur raritas, & densitas, quæ pertinet ad dispositionem internam partium quantitatis, & conducit ad generationem, & corruptionem, & communiter conjuncta est cum aliqua mollitudine, vel duritie, & sic debet esse qualitas. Ipse autem situs compressionis, vel dilatationis partium, situalis densitas, vel raritas est. Et sic probatur ista conclusio, quia in densitate, & raritate inuenitur contrarietas, inuenitur intensio, & remissio, vnum enim est magis densum quam aliud, inuenitur dispositio conducens ad generationem, vel corruptionem, sicut animal si nimium rarefiat, & intumescat, corrumpitur; si partes solidantur, conualescit; & in diuersis partibus exigit diuersam densitatem, vel raritatem, sicut ossa debent esse den-

siora,

sora, quam carnes, & carnes quam sanguis, ergo conducunt ad conseruationem, & ad generationem, & corruptionem. Et sicut hac ratione locus naturalis addit supra mathematicum, qualitates aliquas conseruatiuas, quia conseruat locatum, ita raritas, & densitas, quia ad conseruationem, & ad generationem, & corruptionem disponunt, ad qualitatem pertinebunt. Denique sunt tangibiles per sensum, vt experientia demonstrat, ergo ad qualitatem pertinent, sicut molle, & durum, frigidum, & calidū.

Et si quaeras, ad quam speciem? Resp. quod ad tertiam, eo quod resultare possunt ex mixtione aliarum qualitatum, puta ex frigore, vel calore, per se etiam ordinantur ad generationem, vel corruptionem, & sensibus passionem inferunt, ergo passibiles qualitates sunt. Vnde sequitur quod alterationem per se terminare possunt, quia alteratio est ad tertiam speciem qualitatis. Nec obstat, quod in cælo inuenitur raritas, & densitas, quia æquiuoce dicitur in cælo, & in nobis rarum, & densum, vt dixit D. Tho. in 2. dist. 1. q. 1. art. 1. ad 5. Et constat, eandem qualitatem posse quandoque ex diuersis causis prouenire, vel ad effectus diuersos ordinari, sicut figura aliquando resultat ex alteratione qualitatum dissoluentium partes quantitatis, aliquando sine tali alteratione ex sola diuisione per motum localem; & similiter lux in inferioribus deseruit ad generationem, & corruptionem, non in cælo, sic densitas, & raritas in inferioribus deseruit ad hoc vt res sit generabilis, vel corruptibilis, in cælo autem vt sit actiue generans, vel corrumpens, quod est æquiuoce dici, quoad hunc effectum; simpliciter

tamen sunt eiusdem speciei, quia eodem modo immutant sensum, quod est principale in qualitate passibili.

Quod verò aliquando detur densitas, & raritas situalis penes diuersam positionem partium sine qualitate, constat, quia id quod pertinet ad positionem partium, & situm, est effectus huius densitatis, vel raritatis, quæ est qualitas, non repugnat autem effectum aliquem ex diuersis causis prouenire, sicut de figura diximus. Similiter ergo potest per compressionem partium, vel laxationem fieri aliquis effectus raritatis, vel densitatis, qui sit situalis densitas, vel raritas sicut quando aquam, vel aerem diuidimus, tunc partes diuisæ non penetrantur cum alijs, sed comprimuntur, alias non posset fieri diuisio, & hæc compressio densitas quædam est, sumpta densitate pro effectu, seu positione situali, non pro qualitate, nec requirit alterationem corruptiuam, sed motum localem, alias omnis motus localis qui fit extra vacuum exigeret alterationem producentem densitatem, aut raritatem, siquidem motus localis non potest fieri, nisi diuidendo aliquod corpus, & partes diuisæ non possunt penetrari cum alijs, ergo debent comprimi, & condensari, & tamen ibi non datur alteratio, sed solum motus localis. Vnde etiam post diem iudicij dabitur motus corporum præsertim gloriosorum qui motus diuidet aerem, vel aquam faciendo dictam compressionem partium; & tamen tunc non erit alteratio physica. Si tamen talis compressio, vel laxatio partium fieret, quod etiam ad corruptionem vergeret, tunc non fieret sine alteratione, & consequenter nec sine qualitate.

Dico vltimo. Densitas, & raritas non se habent vt qualitates actiuæ, sed passiuæ, ita tamen disponentes subiectum, vt qualitates actiuæ illis adiunctæ magis, vel minus disponantur ad operandum. Conclusio hæc deducitur ex dictis in quæst. præced. quia raritas, & densitas sequuntur ordinationem partium quantitatis, sicut figura terminationem, facit enim densitas multas partes materiæ sub parua dimensione loci, & raritas è contra, ergo sicut quantitas non est actiua, neque figura, ita neque densitas, & raritas. Vnde non videmus quod raritas, & densitas per se solum similes qualitates producant, sed vtuntur actiuitate aliarum, v.g. calore, vel frigore etiam ad producendum raritatem, vel densitatem, lapis enim quantùmcumque adiungatur ceræ, vel luto, non addensabit ill , sed mediante frigore addensantur, vel per compressionem partium, ergo densitas, & raritas non sunt actiuæ. Si verò qualitas actiua recipiatur in quantitate densiori, celeriùs, & efficacius operabitur, vt ipsa experientia testatur, & quæst. præced. diximus, quatenus partes sic addensatæ conducunt ad efficaciorem operationem, sicut etiam figura rotunda magis conducit ad motum, quam quadrata, & ad penetrandum magis acuta, quam obtusa.

Soluuntur argumenta.

PRimo arguitur ad probandum per rarefactionem acquiri maiorem quantitatem, quia posita rarefactione sunt plura indiuisibilia in actu, quam antea, ergo plus quantitatis. Conseq. patet, quia indiuisibilia non possunt

esse sine partibus, ergo additis indiuisibilibus, adduntur partes. Antecedens probatur, quia posita rarefactione aquæ in vase cuius medietatem solum occupabat ante rarefactionem; postea crescit terminatio quantitatis, & correspondentia ad alia puncta, seu indiuisibilia vasis, vel loci, ad quæ antea non corrispondebat, ergo sunt noua indiuisibilia, nam antiqua correspondent eisdem, quibus antea, & non possunt diuersis indiuisibilibus vasis correspondere.

Confirmatur, quia per addensationem minor locus occupatur, quam antea, ergo si non diminuitur quantitas; partes illæ penetrantur. Patet consequentia, quia tunc quantitas maior occupat idem spacium, quod minor, ergo intra locum minorem ponuntur partes, quæ antea plus loci occupabant, ergo penetrantur in illa. Nec potest dici, quod hoc fiat per qualitatem sic disponentem partes quantitatis, vel per nouum situm. Nam contra est, tum quia non pertinet ad qualitatem ordinare, & extendere partes quantitatis; si autem fiat sola situatione, non pertinebit rarum, & densum ad qualitatem: tum etiam, quia restat explicandum, quomodo ista qualitas tollat penetrationem partium, quæ modo occupant minorem locum, quam antea.

Respond. circa hoc argumentum diuersimode Authores sentire. Quidam censent tot puncta, & indiuisibilia inueniri actu in quantitate maiori, & minori, exemplo illo vulgari de circulo minori incluso in maiori, omnes enim lineæ quæ transeunt à centro ad circulum maiorem transeunt per minorem, ergo tot pun-

puncta, seu lineæ sunt in vno atque in altero; Ita Conim. 1. de gen. cap. 5. q. 17. art. 4. Alij, vt Rubio censent è contra non esse tot puncta in minori quantitate quot in maiori, posse tamen eandem quantitatem cum eisdem punctis respondere pluribus, vel paucioribus punctis alterius corporis, vel quantitatis solum ratione diuersæ dispositionis, vel situationis eiusdem quantitatis, vt in illis circulis patet, quia si ex illis fierent lineæ rectæ extendendo ipsos circulos, tunc non omnes lineæ vnius transirent per lineas alterius, quia vna illarum excederet alteram, si tamen in circulum redigantur, quidquid transit per maiorem circulum, transit per minorem, & eadem ratione eadem puncta aquæ condensatæ, facta rarefactione correspondent alijs punctis vasis, vel loci propter diuersam dispositionem quantitatis.

Neutra tamen solutio intelligibilis est. Nam quantitas maior excedit minorem in multitudine partium designatarum, & aliquotarum, ergo debet excedere in punctis designatis, quibus partes illæ vniuntur, non enim stat ponere plures partes actu, nisi addantur plura puncta, & indiuisibilia, quibus tales partes vniantur, & certè illud quod dicitur de duobus circulis inæqualibus, quorum vnus includatur in altero, si extendantur in lineas rectas manifestè hoc demonstrat, manebit enim linea illa circuli minoris multo minor quam linea circuli maioris, & tunc si vna ex illis iuxta aliam ponatur manifestè videbitur quod lineæ minoris circuli non omnino indiuisibilibus, & lineis alterius correspondent, ergo plura puncta, vel plures lineæ sunt in maiori circulo, quam

quam in minori, ex quo etiam conuincitur; quod ratione diuersæ situationis, & positionis linearum non potest punctum vnius correspondere pluribus punctis alterius, diuersa enim positio non potest tollere naturam talium indiuisibilium, ergo si in vtraque positione manet indiuisibile vnum, & idem, non potest pluribus alterius correspondere, siquidem vnum indiuisibile non potest correspondere parti, quia est illi improportionatum, ergo neque pluribus indiuisibilibus, quia plura indiuisibilia pertinent de facto ad diuersas partes, vnum enim non est immediatum alteri, ergo non potest correspondere pluribus nisi correspondeat parti interiacenti. Et ad argumentum de lineis quæ ducuntur ad centrũ à maiori circulo per minorem. Respond. omnes illas diuisiue transire per circulum minorem, sed tamen non omnes quæ inueniuntur in circulo maiori in actu inueniuntur in minori, nec est possibile quod omnes quæ sunt in maiori circulo collectiuè sumptæ transeant per minorem ad centrum, nisi vna linea transeat super aliam, licèt quælibet diuisiue, quæ transit ad centrum, per minorem circulum transire debeat, sed collectiue non omnes capiuntur in circulo minori, nisi vna sit super aliam, siquidem plures partes in actu, & consequenter plures lineæ, & puncta debent esse in maiori circulo, quam in minori. Sunt autem in potentia infinitæ partes, & puncta in vtroque circulo, loquendo de partibus proportionalibus, & se communicantibus, non de partibus, & lineis in actu componentibus, vt late monstrauimus in q. 15, & 20. Phys. Nos autem in

præ-

præsenti loquimur de lineis, & punctis, quæ sunt in actu, & de his dicimus non esse tot in maiori quantitate, & in minori, nec vnum posse correspondere adæquate multis.

Ad argumentum, ergo factum Respondet; aquam rarefactam plura puncta, & indiuisibilia habere, quam antea, non tamen plures partes, sed maiorem explicationem, & dilatationem earundem partium. Explicatio enim, & extensio partium quoad locum fit per nouam terminationem quantitatis, & consequenter per additionem indiuisibilium, & punctorum, quibus fit noua terminatio, & extensio quantitatis ad locum, quia vt statim dicemus eadem pars, quæ nectitur vnico indiuisibili cum alia, potest pluribus connecti, eo quod indiuisibile inadæquate correspondet parti, & non adæquate, ideoque locum habet, vt pluribus indiuisibilibus correspondeat eadem pars, & tunc dicitur dilatari cum pluribus indiuisibilibus explicatur extensio partis in loco, tunc autem contrahitur quando vnico indiuisibili, vel paucioribus connectitur. Et ita non est bona consequentia, sunt plura indiuisibilia, ergo plures partes, sed vel plures partes, vel maior explicatio earundem erga locum.

Ad confirm. respond. in condensatione comprimi partes non penetrari. nec occupare locum alterius quantitatis totalis, sed locum sibi adæquatum, & commensuratum iuxta partium dispositionem. Quomodo autem compressio partium intelligatur sine penetratione, eum partes quæ ante diuersum spacium occupabant, modo occupent vnum, difficile intelligitur. Sed omissis alijs explicationibus, probabilius videtur

tur iuxta doctrinam à nobis traditam 6. Phys. q. 20. art. 2. & 3. quod punctum afficit partem lineæ non adæquatè, sed inadæquatè, quia non proportionantur adæquatè pars diuisibilis, & punctum indiuisibile, & idem est de alijs indiuisibilibus respectu suarum partium. Quia ergo quodlibet punctum afficit aliquid de parte, quia immediatè post punctum sequitur pars, quæ diuisibilis est, & non adæquatur illi, in hoc potest esse magis, & minus, vt videlicet illa entitas diuisibilis, quæ afficitur immediatè ipso puncto, afficiatur magis, vel minus inadæquatè, si enim non totaliter, & adæquatè illi correspondet, vtique nec indiuisibili, & vnico modo correspondet, sed potest plus, vel minus correspondere. Quare quando quantitas rarefit, non est necesse addere plures partes, vt dictum est, sed plura puncta, quia pars quæ correspondebat inadæquatè vni puncto, fit correspondens pluribus, & sic laxatur. Quando autem addensatur, fit illa pars correspondens inadæquatè vni puncto, cum tamen possit correspondere pluribus. Et ideo non penetrantur illæ partes, quia ad penetrationem requiritur, quod existentibus pluribus partibus distinctis secundum diuersa indiuisibilia, secundum eadem ponantur sub eodē spacio, sed si minuuntur puncta, seu indiuisibilia, & partes reducuntur, vt sint sub paucioribus punctis, tunc dicuntur comprimi, seu addensari, nec tamen penetrantur, quia nunquam sub diuersis punctis, vel indiuisibilibus existentes, in eodem spatio ponuntur, quod ad penetrationem requiritur, penetratio enim exigit quod plures partes in actu, idest, terminatæ diuersis indiuisibi-

sibi-

sibilibus ponantur sub eodem spatio, non autem penetratio sit per hoc quod partes quæ antea habebant plures terminationes modo habeant vnam, & fiant partes quasi in potentia. Vnde dicit Philos. 4. Phys. tex. 84. quod rare fieri est quod magna dimensio, quæ prius erat potentia, fiat in actu, quod vtique intelligitur de dimensione quoad terminationem localem, quod fit per puncta, & indiuisibilia.

Secundo arguitur ad probandum quod rarefactio, & condensatio per se primo terminentur ad quantitatem non ad qualitatem, nam rarum deffinitur, quod habet parum de materia sub magis dimensionibus, densum vero è contra, vbi nulla mentio fit qualitatis, sed solum dimensionis, dimensio autem, siue in ordine ad totum, siue in ordine ad locum, ad quantitatem pertinet, vel saltem ad situm. Deinde quia videmus per rarefactionem magis explicari, seu extendi quantitatem quoad locum, ergo acquiri debet noua quantitas, nam extensio quoad locum est propria passio, & modus quantitatis, ergo noua extensio ad locum, nouam requirit quantitate. Denique quia alias quantitas susciperet magis, & minus, siquidem eadem quantitate existente magis, vel minus explicat partes substantiæ, sicut intensio albedinis consistit in hoc quod magis, vel minus se explicat in actum, & radicatur in materia, imò sicut intensio non acquiritur, nisi acquisito nouo gradu ex parte qualitatis, ita nec rarum, & densum sine noua parte quantitatis. *Confirm.* quia sine aliqua qualitate ponitur rarum, vel densum, ergo superflue qualitas ponitur. Antecedens constat, tum quia ista quali-

tas raritatis non suscipitur nisi in subiecto habente partes dilatatas, & densitas in habente partes compressas, ergo non prouenit à qualitate illa partium dispositio, seu positio, sed supponitur; tum quia posita ista dilatatione partium sine alia qualitate, intelligitur sufficienter rarefactio, ad quid ergo illa qualitas deseruit? Dilatatio enim per situationem, vel positionem partium in loco sufficienter intelligitur; tum denique, quia si extensio in loco est modus, & proprietas quantitatis, non indiget qualitate, vt ab illa dimanent;

Respondet, ad principale argumentum, negando assumptum. Ad primam probationem dicimus, nomine dimensionum rari, & densi non intelligi ipsam quantitatem secundum se, sed secundum commensurationem ad locum, quam eadem quantitas variare potest secundum densitatem, & raritatem. Cæterum raritas ipsa, & densitas non consistunt in hoc, quod de facto quantitas sit ita extensa, & situata, hoc enim est effectus illius, & in Corpore Christi in Sacramento datur densitas, & non situatio in loco, sed consistit in tali dispositione partium, quæ petit illam situationem pro effectu. Et ita licet non fiat mentio qualitatis in definitione rari, & densi explicite, intelligitur tamen implicite, quia idem est dicere rarum est quod habet parum materiæ, ac dicere quod est dispositum habere parum materiæ sub magnis dimensionibus. Quomodo autem in speciebus Eucharistiæ datur rarefactio, & addensatio, cum nulla ibi sit materia. Respondetur non esse ibi substantiam formalem, sed suppleri in quantitate, quatenus per separationē gerit vices substantiæ,

Ad

Ad secundam probationem dicitur extensionem ad locum esse propriam passionem quantitatis, sed quod sit tanta vel tanta, accidit illi, & per aliquam qualitatem disponitur, neque est necesse vt detur maior extensio, quod addatur noua quantitas, sicut etiam vt graue moueatur velocius circa finem, quam in principio, non indiget additione grauitatis, ita quælibet quantitas vt diuersimode extendatur, & situetur erga locum, non indiget additione quantitatis, & partium, licèt qualitas aliqua detur sic disponens partes, vt nouis indiuisibilibus correspondeant, ita quod magis laxentur, vel minus.

Ad tertiam probationem dicitur, quantitatem non suscipere magis, vel minus per hoc quod fiat illa maior, vel minor extensio, sed raritatem ipsam, vel densitatem suscipere magis, vel minus. Ipsa autem quantitatis in ratione ordinandi partes extra partes non radicatur magis, vel minus in subiecto, vt illa maior, vel minor extensio fiat, quantitas enim in ratione quantitatis non potest magis radicari in eadem parte subiecti, neque accipere aliud augmentum quam penes additionem partium, quæ non est intensio, cum non fiat in eadem parte subiecti, sed in diuersis, alias penetrarentur illæ partes. Rarefactio autem quæ magis dilatat partes non facit magis radicari, & perfici quantitatem in subiecto, sed facit magis radicari ipsam raritatem, quæ est qualitas, & in ordine ad locum dilatari quantitatem.

Ad confirm. respond. negando antecedens. Ad primam probationem dicitur, raritatem non subiectari nisi in habente partes dilatatas, non

non ante raritatem, sed per ipsam, sicut anima dicitur actus corporis organici, quod tamen per ipsam animam, & corpus est, & organicum. Nec tamen raritas petit partes esse dilatatas actu, sed solum aptitudine, sicut in corpore Christi in Sacramento quod habet raritatem, & densitatem sine situatione in loco.

Ad secundam probationem dicitur, quod posita dilatatione partium quoad situm intelligitur raritas, & densitas præsuppositiue, quia qualitas quæ est raritas est causa illius dilatationis, & situationis partium, quæ est effectus eius, si tamen aliquando detur ista situatio sine tali qualitate non erit raritas formalis, quæ est dispositio partium ordinata ad conseruationem, vel corruptionem, sed erit aliquid pertinens ad situationem partium ex motu locali consecutum sine formali raritate, vt supra expositum est.

Ad tertiam probationem dicitur, quod licèt extensio ad locum sit passio quantitatis, tamen quod sit tanta, vel tanta est accidens, & pertinet ad qualitatem, quatenus conducit ad temperamentum partium, vt melius conseruentur, vel corrumpantur. Nec esset repugnans dicere quod qualitas sit passio quantitatis, sicut patet in figura; licèt raritas, & densitas in corporibus inferioribus, quatenus fiunt ex mixtura primarum qualitatum, non possit sequi immediate ad quantitatem, sed mediantibus primis qualitatibus.

Si quæras an rarefactio requirat motum localem, quo fiat illa maior extensio loci præter alterationem qua fit raritas ipsa? Affirmant Conimb. hic q. 17. art. 5. Cæterum non est

ne-

necesse ponere motum localem distinctum a b ipsa alteratione, sed hoc est commune omnibus motibus, seu mutationibus, quæ terminationem quantitatis attingere, vel variare possunt, quod habent vim producendi aliquod vbi, non directe, & per se, sicut motus localis, sed consecutiue, & mediate prout vbi sequitur ad extensionem quantitatis, sicut generatio substantiæ producit vbi mediate, quatenus generat substantiam in loco, & augmentatio producit vbi, quatenus addendo quantitatem, ponit illam in loco, & similiter id habet illa alteratio, quæ laxat, vel contrahit partes quantitatis. Quare non est necesse assignare terminum à quo localem qui deseritur; quia non acquiritur locus seu vbi, per motum localem, qui deserat vnum locum, & acquirat alium, sed per actiones variantes terminationem quãtitatis, quæ mediate acquirunt vbi, non destruendo antiquum absolute, & totaliter, sed addendo nouum; destruunt tamen antiquum quo ad terminationem, quam ante habebant.

ARTICVLVS II.

Vtrùm sine rarefactione, & sine additione quantitatis possit aliquid fieri maius altero?

Aliqui affirmant, citaturque pro ea sententia Durand. in 2. dist. 18. q. 1. M. Sententiarum ibi, Henricus, & alij. *Et sumitur* fundamentum ex dictis art. præced. quia rarefactio est motus ad qualitatem non ad quantitatem, vel extensionem ad locum, nisi ex conse-

ſequenti : ergo poterit Deus, ſine rarefactione extendere quantitatem in loco, & eam magnam facere, neque additis partibus quantitatis, neque addita qualitate rarefactiua; nam ſicut materia eſt in potentia ad magnum, & paruum mediante raritate, vel quantitate ſecundum agens naturale, ita per potentiam obedientialem poterit fieri maius non addita quantitate, vel raritate, quia hæc ſolum eſt medium naturale, ſeu naturalis agentis. *Confirm.* Probabile eſt Deum poſſe ponere vnum corpus in diuerſis locis ſtante eadem denſitate, ergo etiam poterit ponere illud in loco immediato ſibi, & tunc continuabitur cum eo, & erit maius, quia occupabit plura loca, & ſine additione quantitatis, quia eſt idem corpus, & ſine rareſactione, quia retinet eandem denſitatem. *Confirm.* ſecundo, quia Deus fecit Euam ex coſta Adami, non per rarefactionem, ſic enim non eſſet ſimilis carnis, & oſſium, ſi ita rareſceret, neque ex materia alia adiuncta, quia hæc debuiſſet eſſe maior, quam coſta Adami, atque adeo ex illa potius diceretur facta Eua, quam ex coſta, ergo, &c.

Oppoſitam ſententiam tenet S. Tho. 1. p. q. 92. art. 3. vbi inquit : *Dicere materiam multiplicari abſque rarefactione, eſt dicere contradictoria eſſe ſimul, ſcilicet, diffinitionem abſque diffinitio.* & in 2. diſt. 18. q. 2. contra M. Sent. & alios affirmat, quod eſt intelligibile, ſine additione materiæ, ſeu quantitatis fieri aliquid maius, niſi per rarefactionem. Et D. Tho. ſequuntur plures, qui videri poſſunt apud Conimbr. c. 5. de gen. q. 18. art. 1. & Rubio in tract. de condenſ. q. 3. intelligitur autem hoc de rarefactione,

tàm secundum qualitatem, quàm secundum situm, seu positionem loci, vt statim dicemus. Et probatur, quia implicat intelligi quantitatem fieri maiorem sine nouis terminis quantitatis, qui antea non erant: termini autem quantitatis non sunt nisi, vel in ordine ad se, vel in ordine ad locum. Si ordine ad se, idest ad ipsas partes secundum se, necessario additur noua pars, stantibus enim eisdem partibus, non mutantur termini intrinseci quantitatis, qui consistunt in hoc, quod est habere plures, vel pauciores partes, ergo stantibus eisdem partibus, & non habendo plures quam ante, quantitas non est maior secundum ordinem partium ad intra, quam ante. Si verò mutantur termini in ordine ad locum, additur maior dimensio, seu extensio ad locum sine additione partium, & hoc est rarefieri, quia in hoc consistit deffinitio rarefactionis. Itaque id quod est maius altero secundum quantitatem, in conceptu suo essentiali dicit, vel quod habeat plures partes, quam id quod est minus, vel quod correspondeat pluribus partibus loci secundum extensionem, & primum est additio quantitatis, secundum rarefactio.

Sed inquires, an dilatatio partium, vel compressio actualis in loco necessario debeat fieri per ipsam qualitatem, quæ est raritas, & densitas, tanquam per medium naturaliter requisitum, vel etiam essentialiter? Aliqui affirmant esse essentiale vt Rubio tractatu de rarefactione, q. 3. nu. 164. & Conim. hic q. 18. art. 2. & 3. licèt oppositum etiam probabile putent. Et cum vrgetur argumentum, quia effectus formalis illius qualitatis quæ est raritas non est

ponere partes sic extensas, quoad situm, se
reddere corpus sic dispositum, vt illam situa
tionem petat, ac proinde separari posse illam
situationem ab illa qualitate. Respondet, quod
qualitas illa necessario connotat illam partium
situationem, & sine illa intelligi nequit, sicut
nec effectus albi sine albedine, aliàs posset ma
nere densitas, quæ est qualitas, corpore ipso si
tualiter rarefacto, & laxato, quod repugnat;
non autem repugnaret si hæc situalis extensio
inueniri posset sine raritate quæ est qualitas,
hæc enim sola contrariatur densitati. Sed con
tra hoc vrgeo, quia extensio situalis, vel com
pressio est secundarius effectus raritatis, vel
densitatis, & est separabilis ab illa, vt patet in
Corpore Christi in Eucharistia, vbi manet
densitas carnis, & ossis, aut raritas sanguinis
sine vlla extensione quoad locum, ergo si po
test manere raritas sine extensione ad locum
etiam cum parua extensione manere poterit, aut
densitas cum magna. Et hoc ideo est, quia ra
ritas non dicit ipsam actualem extensionem ad
locum, sed aptitudinem ad illam, quæ stare
potest cum opposito actu sicut grauitas cum
ascensu, & aptitudo accidentis ad inhærendum
cum actuali separatione à subiecto, sic raritas
quæ est aptitudo ad dilatationem loci stat cum
actuali compressione partium, ergo non est
qualitas medium essentiale ad actualem exten
sionem dilatandam, vel comprimendam, sed
sine qualitate, quæ est raritas, & aptitudo ad
dilatationem situs partium, imò cum opposita
qualitate quæ est densitas poterit dari illa ma
ior situatio in loco, licèt connaturaliter exigat
qualitatem quando fit cum alteratione, sicut
ascen-

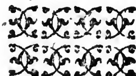
ascensus sursum potest dari in graui, non media leuitate contraria. Et ideo sine additione partium, vel raritate situali, siue cum qualitate fiat, siue non, non potest fieri aliquid maius, quam antea. Vndè D. Thom. locis suprà citatis in raro, & denso non nominauit qualitatem, sed solum dimensiones, quod pertinet ad situm, alias eius ratio non concluderet, scilicet, quod esset ponere definitionem sine definito, siquidem definitio raritatis, vt est qualitas non est habere actu partes materiæ sub magnis dimensionibus, sed habere dispositionem, seu aptitudinem ad magnas dimensiones sub parua materia.

Ad rationes dubitandi in oppositum. Ad primam respondet. rarefactionem alteratiuam esse motum ad qualitatem, & ideo sine illa non inueniri, rarefactionem autem non alteratiuam posse sine qualitate inueniri, non tamen sine dilatatione aliqua situali, quæ connaturaliter exigit qualitatem, non essentialiter, ideoque sine rarefactione saltem situali, vel additione partium, non poterit fieri aliquid maius, bene tamen sine qualitate. Et quando dicitur, quod materia est in potentia obedientiali ad magnum, & paruum sine raritate, negamus antecedens quia non solum raritas est medium naturale, sed etiam essentiale loquendo de raritate non solum vt qualitas, sed etiam vt est situs; vt dictum est; est enim pertinens ad ipsam definitionem rari, vt S. Tho. dicit habere magnas dimensiones cum parua materia.

Ad primam confirmationem respondet. illam opinionem a nobis non admitti, vt ostendimus 4. Physicorum quæst. 16. sed ea data non

concessa respondet, quod si idem corpus ponè retur in duplici loco immediato, ita quod non solum esset contiguum, sed continuum, hoc ipso reduceretur ad eundem locum, & non occuparet maiorem, quia esset continuum sibi ipsi, nihil autem sibi ipsi continuatum facit additionem, si autem esset contiguum, & non continuum esset duplex superficies, & non vna, & sic non esset eadem quantitas, sed diuisa vtpotè duplici superficie terminata, vnde non facit maiorem rem, sed quasi duplicem.

Ad secundam confirmationem respond. costam Adami fuisse ædificatam in mulierem per accessionem nouæ materiæ, vel factæ per creationem de nouo, vel per conuersionem alterius, vt censet D.Thom. locis citatis. Et ad replicam respondet distinct. illa 18. cit. ad 2. Quod non dicitur facta mulier ex illa materia superaddita, sed ex costa, quia costa fuit primum mediante quo reliqua materia pertinuit ad formationem mulieris, sicut licèt embrio accessione nouæ materiæ crescat, & fit in debita quantitate, non tamen dicitur fieri ex materia accedente, sed ex semine, & prima materia quæ se habet vt fundamentum formationis totius corporis.

QVÆ-

QVÆSTIO OCTAVA.

De nutritione, & augmentatione.

Gimus de his motibus in præsenti non quatenus ab anima sunt, & proprie competunt corpori animato, sic enim ad libros de anima spectant, sed prout fiunt cum aliqua generatione, vel corruptione, & si communiter se habent ad ipsam aggenerationem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid sint augmentatio, & nutritio, & quomodo distinguantur.

DVo hæc in præsenti tractamus, quia inter se valde affinia sunt quid sint augmentatio, & nutritio, & quomodo distinguantur.

Circa primum supponimus deffinitiones nutritionis, & augmentationis, & inquirimus, an talis vera nutritio inueniatur in rerum natura: Nutritio deffinitur: *Quod sit cõuersio alimenti in substantiam aliti*. Augmentatio: *Quod sit motus à minori ad maiorem quantitatem*. Aggeneratio: *Quod sit acquisitio partialis substantiæ*, sicut etiam videmus in igne acquirente, & conuertente in se partes papiri.

Igitur nutritionem aliqui negauerunt dari etiam in viuentibus, sed solam substantiam in qua primo aliquid generatum est, pertinere

ad substantiam viuentis eiusque partes dilatari non autem nouam substantiam ex alimento acquirere, sed solum cedere illam substantiam alimenti in pabulum caloris naturalis. Quæ fuit opinio Mag. sent. in 2. distin. 30. Similiter fuerunt aliqui Philos. antiqui, vt refert Arist. 2. de anima text. 40. qui etiam non viuentia dicebant nutriri, immò omnia animalia dicebant virtute ignis nutriri, videmus enim ignem depascere alia corpora, & in se conuertere.

Nihilominus circa hoc sit vnica conclusio. Vera nutritio datur in viuentibus per conuersionem alimenti in substantiam aliti non tamen in non viuentibus. Prima pars est communis Theologorum, & Philos. eamque contra Mag. docet S. Thom. 1. par. q. 119. art. 1. & in 2. dist. 30. quæst. 2. art. 1. & quodlib. 8. art. 5.

Et fundamentum, sumitur ex duobus. Primùm, quia videmus corpus hominis crescere, & omnes illæ partes primo, & per se informantur ab anima, siquidem videmus illas sentire, & viuificari, sicut aliæ partes, ergo vel adueniunt per creationem nouæ materiæ, vel per conuersionem alimenti in ipsam, vel per maiorem rarefactionem. Non per creationem nouæ materiæ, quia creatio materiæ non est opus naturæ, sed potentiæ creatiuæ, & sic nutritio quæ est operàtio partis vegetatiuæ non esset opus naturale, sed excedens naturam. Si est per conuersionem, est id quod intendimus. Si per rarefactionem, sequitur, quod corpus hominis augmentati esset rarius, & minus solidum, quam recenter nati, cuius contrarium ad sensum videmus. Denique probatur conclusio, quia nutritio ordinatur ad restaurandum id

quod

quod deperditur per calorem naturalem: ergo id quod restaurat, debet pertinere ad veritatem humanæ naturæ, alias non subrogaretur in locum eius, quod deperditur. Nec dici potest, quod illa prima substantia, quæ accipitur in generatione, non tangitur à calore naturali, siquidem constat, quod est substantia corruptibilis, sicut, & generabilis, ergo per alterationem mutari potest, & deperdi, sicut tandem in ipsa morte deficit, & perit, ergo potest etiam à principio illa prima substantia paulatim deperdi, & loco eius ab alia subrogari.

Secunda pars conclusionis, scilicet, quòd non viuentia non nutriantur est sententia Philos. 2. de anima tex. 46. & D.Thom. ibi lect. 9. & in hoc lib. 1. de gener. tex. 12. lect. 17.

Ratio est, quia id proprie nutriri dicimus, quod per virtutem, quam habet consumit aliquid de propria substantia, & restaurat illud per conuersionem materiæ iuxta positæ in propriam substantiam, constat autem quod hoc non inuenitur in non viuentibus, siquidem, neque virtus propria rei non viuentis, v. g. ignis, vel aquæ, consumit aliquid de propria substantia, sed de aliena; neque per conuersionem extraneæ materiæ restaurat deperditam substantiam, & conseruat præcedentem: ergo non habet propriam nutritionem qualis fit per intus susceptionem alimenti, & conuersionem in propriam substantiam. Inuenitur tamen nutritio quædam similitudinaria in rebus inanimatis, quatenus ab extrinseco agente contrario possunt aliquid deperdere, licèt non per virtutem propriam, & per aggenerationem aggregare sibi aliquid de materia iuxta posita,

quod potius de se est generatio, & multiplicatio quædam ex applicata materia, licèt per continuationem aggregetur præcedenti.

Sed obijcies, quia non potest restaurari substantia perdita per calorem substantialem, tum quia humidum radicale nequit restitui; vt medici docent, & similiter Theologi, qui in eo ponunt mirabilem effectum arboris vitæ, quod restaurabat humidum radicale deperditum per calorem naturalem ergo nutritio ex communi alimento facta ad id non sufficit; tum etiam quia alias posset homo non mori, nec infirmari ex causa naturali si tantum de alimento, & tam temperate sumeret quantum deperdit de propria substantia, sic enim perpetuo sustentaretur ne periret humidum radicale.

Confirmat. ex illo Mathei 15. *Omne quod intrat in os in ventrem vadit, & in secessum emittitur*, ergo nihil transit in substantiam aliti, siquidem omne emittitur. *Confirm.* 2. quia ad veram nutritionem requiritur, quod anima viuentis vniatur materiæ alimenti conuertendo ipsum in propriam naturam, hoc autem est impossibile, præsertim in homine, quia ad hoc deberet noua vnio animæ fieri ad illam nouam partem, cum tamen tota anima erat vnita partibus præexistentibus, quomodo ergo potest mutari illa vnio ad nouam partem? & præsertim cum sit vnio spiritualis; sicut ipsa anima quomodo potest fieri virtute corporea qualis est calor, seu virtus potentiæ nutritiuæ?

Respondet. negando minorem. Ad primam probationem dicitur, quod humidum radicale potest reparari per humidum nutrimentale,

sed non in eo vigore, & perfectione qua fuit in principio, eo quod omne agens agendo repatitur; & debilitatur. In hoc autem lignum vitæ habebat excellentiam: quia habebat vim fortificandi humidum radicale contra debilitatem prouenientem ex admixtione extranei, & reddere tam purum sicut à principio, vt docet Sanct. Thomas 1. part. quæst. 97. art. 4. Et indigeret homo sæpius sumere de illo fructu, quia habebat limitatam virtutem, nec poterat reparare debilitatem, quæ ex alimento postea sumpto proueniret, nisi iterum sumeretur. Quare homo non potest semper viuere, quia ita afficitur peregrinis qualitatibus ab humido extraneo, & nutrimentali, vt tandem humidum radicale dissoluatur, & pereat animal. Videatur D. Thom. 1. part. q. 119. supra citata ad 3. & 4.

Ad primam confirmationem respondetur, ex D. Thom. ibidem quod in illa authoritate ly (omne) intelligitur in sensu distributionis accomodæ, idest ex omni quod intrat in os, aliquid emittitur, quod quadrat intentioni Christi Domini, quod ea quæ intrant per os non coinquinant hominem, cuius ratio redditur, quia omne quod intrat si inquinat hominem est ratione eius, quod impuritatis habet, hoc autem, quod impuritatis habet emittitur, & sic omne quod intrat non inquinat, quia quod inquinare potest, emittitur.

Ad secundam confirm. respondetur non esse particularem difficultatem in nutritione, sed eadem procedit in generatione hominis; quomodo vnio animæ ad corpus corporalis sit. Et dicimus hanc vnionem nullo modo esse spi-

ritualem, quia neque ipsa substantia spiritualis sit dependens à corpore, nec ipsa vnitas totius compositi resultans vnitas spiritualis est, sed corporea, sicut, & ipsum compositum, cuius est illa vnitas, nec habet fundamentum in aliqua mutatione, & actione spirituali sed corporali, quia disponitur, & applicatur per alterationem materia ad talem formam, & sic si tota immutatio, & dependentia in qua fundatur ista vnio tenet se ex parte corporis, seu materiæ, tota vtique corporea est. Quod verò dicitur, quomodo si tota anima est vnita corpori possit alijs partibus etiam tota vniri. Respondetur, quod anima est virtualiter multiplex, licèt entitatiue indiuisibilis, & sic potest esse vnita tota, sed non totaliter, nec omni modo quo communicabilis est, nec explicata in omnes partes, quibus potest de nouo communicari, sicut de intensione formarum diximus supra q. 4.

Secundo obijcies ad probandum, quod etiam non viuentia augeantur, quia ignis adhibito combustibili, & vinum admixta aqua per propriam virtutem conuertunt illa in propriam substantiam, ergo nihil deest, quo minus dicantur augeri. Si dicatur deesse aliquas conditiones augmenti, scilicet, quod secundum omnes partes augeatur viuens, & quod hoc fiat per intus susceptionem non per iuxta positionem. Contra est, quia etiam prima conditio reperitur in non viuentibus, vt cum vino miscetur aqua, omnes partes eius ab aqua tanguntur, quia omnis eius virtus debilitatur. Secunda etiam conditio non deest, quia lapis, v. g. vel ferrum, & alia metalla intra poros suscipiunt ali-

aliqua corpora, quæ conuertuntur in ipsa; præter quam quod ista conditio non videtur necessario requisita ad augmentationem, si enim motus localis, & alteratio, sunt veri motus, etiam si fiant ab extrinseco, cur sola augmentatio petit ab extrinseco fieri, & per intus susceptionem? Vnde D. Thom. 2. de anima lect. 9. aperte dicit in elementis solum ignem nutriri.

Respond. Hæc omnia non sufficere ad nutritionem propriem dictam, licèt sufficiant ad impropriam quæ in re est generatio, & multiplicatio alicuius ex materia sibi coniuncta, per accidens autem, quia res genita propinqua est generanti, & illi fit continua, videtur augeri res inanimata. Ad propriam autem augmentationem, vt distinguitur à virtute generatiua, requiritur quod per se primo aliquid immutetur, & conuertatur loco partium quæ deperditæ sunt ex ipsa virtute intus depascente proprias partes, & sic intus suscipiente ad restaurandum illas. Et hoc non inuenitur in non viuentibus. Nec obstat, quod ignis videtur aliquid deperdere, & aliquid acquirere, vt cum aspergitur aqua, vel oleo guttæ illæ aliquid de igne extinguunt, & rursus ignis ille oleum, vel aquam ipsam in se conuertit. Respond. enim, quod hæc deperditio, & acquisitio fit propter mutuam actionem, & reactionem, non autem propter specialem rationem nutritionis, hæc enim non consistit solum in deperditione, & acquisitione, quæ nascitur ex communi ratione actionis, & reactionis, sed ex eo quod aliquid per virtutem propriam agat in partes suas, easque depascat, & in earum subrogationem per intus susceptionem aliquid in se conuertat. Vnde

de si in non viuentibus inuenitur conuersio alicuius in propriam substantiam etiam si intra poros eius ingrediatur (licèt communiter fiat per iuxta positionem extrinsecam) tamen hoc non fit propter virtutem restauratiuam deperditi, sed generatiuam, & agentem in quodcumque sibi approximatum, vel iuxta positum, atque ita in non viuentibus generatio rei proximæ, & si illi continuabilis, facit per accidens, quod per se, & propriè nutritio in viuentibus, & licèt alij motus non semper petant fieri à principio, & virtute intrinseca, augmentatio tamen id petit. quia est motus vitalis, & nutritioni coniunctus, & ordinatus ad restaurationem partis intrinsecæ, quæ fuerat deperdita à propria virtute.

Ad locum D. Thom. dicimus loqui de nutrimento improprio, & similitudinario, quale fit per generationem rei approximatæ, & continuabilis cum generante, licèt id in igne magis appareat propter actiuitatem fortiorem in materiam sibi appositam. Et non dixit D. Thom. absolute ignem nutriri, sed quod est in eo similitudo augmenti, & nutrimenti, & videtur nutriri.

Distinctio augmentationis à nutritione.

CIrca secundum punctum in titulo articuli propositum, dubium est an sint motus & actiones distinctæ realiter augmentatio, & nutritio, ita quod augmentatio, vt tendit ad quantitatem sit distinctus motus realiter à generatione. De quo egimus in 5. Phisicor. q. 19. art. 3. vbi ostendimus ad quantitatem dari per se

se motum distinctum à nutritione. In præsenti ergo vberius explicanda est ista distinctio. Et supponimus non loqui de augmentatione largo modo prout respicit, quodcunque augmentum in quocunque genere, siue qualitatis, siue quantitatis, sed specialiter in genere quantitatis, & non de illo augmento, quod fit per rarefactionem, sed quod fit per aditionem partium non solum per iuxta positionem, quod in re fit per veram generationem, sed quæ fit specialiter in viuentibus per motum à minori ad maiorem quantitatem per intrinsecam virtutem. De hac inquirimus an sit distinctus motus à nutritione, quia illa tendit ad quantitatem, ista ad substantiam.

Multi ergo negant ad quantitatem dari per se motum ex duplici principio inducti. Primo, quia existimant quantitatem semper se habere vt propriam passionem corporis, siuè partialis sit, siue totalis, ac proinde non terminare actionem aliquam seorsum ab ipsa productione corporis, eo quod propria passio nunquam producitur distincta actione à productione essentiæ, ad quam consequitur, sicut etiam ipsa quantitas totalis, quando producitur, vt consecuta ad primam generationem substantiæ. Secundo, quia existimant quantitatem immediate inhærere materiæ, & sic transeunte materia de vna forma ad aliam etiam quantitas transit, ergo non requiritur motus distinctus productiuus quantitatis, sed sufficit actio vniens formam materiæ, & consequenter quantitatem vnius, quantitati alterius. Solum ergo faciunt augmentationem motum per accidens, idest ratione alterationis adiun-

ctæ

ctæ non per se, & ratione quantitatis, quam producat, quia hæc non acquiritur, sed supponitur in materia, atque adeo quando vna quantitas additur alteri solum producitur aliquod indiuisibile vniens illas, sicut etiam nutritio in nobis solum producit vnionem animæ ad nouam partem materiæ. Denique Aristotel. in hoc lib. de generat. tex. 41. inquit: *Quod nutritio, & accretio est idem, ratio autem diuersa.*

Accumulatur autem noua difficultas ex alio capite, quia in nostra sententia substantia secundum se non habet partes, sed solum per quantitatem, vt docuimus in Logica q. 16. art. 1. & in Physica q. 20. art. 2. ergo substantia vt distinguitur à quantitate non potest terminare nutritionem, siquidem nutritio non est ad totam, & integram substantiam, sed ad partem, hanc autem non habet substantia nisi per quantitatem, ergo non est alia actio terminata ad partem substantiæ, & ad quantitatem, quia per illam substantia habet rationem partis.

Nihilominus opposita sententia communis est inter Philosophos, vt testatur Rubio hic tractatu de augmentatione q. 2. & Carmelitani disp. 5. q. 1. Et quidem augmentationem esse vere, & proprie motum, terminarique ad quantitatem, perpetuo docet Arist. qui tres species motus nominauit, alterationem, augmentationem, & lationem, vt constat 5. Phys. c. 2. & in postprædicamentis cap. de motu inter alias species motus numerat accretionem, & decretionem, idque etiam probauimus, & defendimus in q. 19. Physicor. art. 3. Nunc solum restat probare, quod augmentatio à nutritione distinguatur. Quod aliqui probant, quia distin-

ſtinctum eſt ſubiectum nutritionis, ſcilicet, ipſa materia alimenti ex quo fit noua pars ſubſtantiæ, & ſubiectum augmentationis, in quo ponitur quantitas. Alij ex diſtinctione termini primarij vtriuſque, quia nutritio eſt ad ſubſtantiam augmentatio ad quantitatem. Alij ex operatione nutritionis, quia poteſt fieri nutritio, & impediri à Deo reſultantia nouæ quantitatis, & ſic ſeparabitur nutritio ab augmentatione. Sed tamen iſtæ rationes inefficaces ſunt niſi aliquid addatur, quia in ipſa generatione ſubſtantiali inſtari poſſunt, nam forma producitur in materia, quantitas verò, & propriæ paſſiones in ipſo compoſito; ſimiliter diſtinctus terminus eſt ipſa ſubſtantia, & propriâ eius paſſio in ratione rei productæ; poteſt enim impediri ne reſultet propria paſſio à natûra quando generatur, & tamen negari non poteſt, quod eadem actione generatur natura, & producitur propria paſſio conſequens, ergo ſimiliter poſſet aliquis dicere quod producitur eadem actione ſubſtantia partialis in nutritione, & quantitas partialis tanquam quid conſecutum ad illam, non obſtante quòd ſint diſtincti termini entitatiue, & habeant diſtinctum ſubiectum, &c.

Quare aliter probanda eſt concluſio poſita ſicut probauimus in q.19.Phyſic.citata. Et eſt duplex ratio. Prima, quia quantitas partialis non eſt obiectum augmentationis abſolute loquendo, ſed ſub ratione augmentatæ, & creſcentis, ad quod non ſufficit productio nouæ partis ſubſtantiæ, quæ nutritur, & quantitas, quæ ad illam ſequitur, ſed quantitas vt ſuperaddens præxiſtenti, ad quod requiritur, quod

ita

tium m
actiuita
cationem
bentis
tas , &
extensi
sionem,
quos eff
& citius
tendat .
Dico
les con
augent
maliter
indirect
nis , vt
cetur , &
habente
ita inten
Itaque n
cunt vt
non quid
sita tam
ipsarum
corpus
non rati
num , fe
pars sati
dæ fent
siue den
sit mag
ipsa de
caloris :
in mate
vel poss

ita acquiratur quantitas , quod plus acqui
de illa, quam deperdatur,& quantum ad
formalitatem non est propria passio , sed
dens , & petit fieri distincto motu , nec
hoc semper conuenit quantitati . Et hi
mitur secunda ratio , quia augmentat
durat tantum quantum nutritio, nutritur
animal quandiu viuit , & in omni nutr
sicut acquiritur noua pars substantiæ ,
noua quantitas partialis ; augmentatio
non durat per totam vitam , nec enim
animal crescit, licèt semper nutriatur,
gnum est, quod ad augmentationem no
cit noua nutritio , nec sola emanatio q
tis partialis , quia hoc totum inuenitur
nutritione , nec tamen inuenitur semp
mentatio , ergo aliquid ampliùs requi
augmentationem , quam emanatio
quantitatis , hoc autem non est aliud qu
picere quantitatem vt crescentem , &
dentem ad aliam, sub hac enim ratione
quantitas propria passio , nec sola act
tritionis fit, sed nouam actionem, seu
nem requirit, nutritio enim solum res
uam partem substantiæ , & ex consequ
uam partem quantitatis prout emanat
augmentatio autem respicit quantit
maiorem , est enim motus à minori
rem quantitatem, illa autem formalit
ris , & minoris non est in quantitate
passio, sed aliquid accidentale, & ide
tas vt stat sub illo respectu , & formali
minare potest nouum motum . Et
probat, quod non solum per accidens,
te alterationis, sed per se, & ratione

habet terminare motum, quia habet funda- illam formalitatem secundum rationem ma- ;is, & minoris.

Ex quo manet explicatus formalis terminus ıtritionis, nec enim est sola vnio, sed ipsamet rma substantialis non sicut in generatione, licet, vt totaliter, & de nouo introducta in am materiam, sed vt de nouo applicata, & formans partem inadæquatam materiæ. ımparatur autem nutritio ad aggeneratio- m sicut aliquid specificum, & particulare genericum, & commune, quia aggeneratio sola acquisitio substantiæ, siue fiat in viuen- ıus, siue non, nutritio autem solum est vitalis quisitio substantiæ sicut generatio communi- dicta est aliquid superius ad generationem alem. Augmentatio autem dicit pro for- ıli termino quantitatem, vt maiorem modo plicato, & statim explicando.

Ad fundamenta opposita respondimus q. 19. ata, & ostendimus, quantitatem licèt secun- ım se sequatur ad corpus partialiter, vel tota- ter tanquam propria passio, tamen in quan- m maior, & vt crescens, sic non est propriæ ıssio, sed requirit specialem mutationem, qua lus acquiratur de quantitate, quam deperda- ır. *Si instes*, quia quantitas vt maior, vel mi- or solum addit relationem maioris, vel mino- is, ad relationem autem non datur per se mo- us. *Respond.* quod quantitas vt maior forma- naliter importat relationem, & sic non potest erminare per se motum, fundamentaliter au- em dicit formalitatem aliquam ad quam potest ɔer se dari motus, sic enim est quantitas vt coniungenda præcedenti sine tanta, vel maior

de-

quod potius de se est generatio, & multiplicatio quædam ex applicata materia, licèt per continuationem aggregetur præcedenti.

Sed obijcies, quia non potest restaurari substantia perdita per calorem substantialem, tum quia humidum radicale nequit restitui; vt medici docent, & similiter Theologi, qui in eo ponunt mirabilem effectum arboris vitæ, quod restaurabat humidum radicale deperditum per calorem naturalem ergo nutritio ex communi alimento facta ad id non sufficit; tum etiam quia alias posset homo non mori, nec infirmari ex causa naturali si tantum de alimento, & tam temperatè sumeret quantum deperdit de propria substantia, sic enim perpetuo sustentaretur ne periret humidum radicale.

Confirmat. ex illo Mathei 15. *Omne quod intrat in os in ventrem vadit, & in secessum emittitur*, ergo nihil transit in substantiam aliti, siquidem omne emittitur. *Confirm.* 2. quia ad veram nutritionem requiritur, quod anima viuentis vniatur materiæ alimenti conuertendo ipsum in propriam naturam, hoc autem est impossibile, præsertim in homine, quia ad hoc deberet noua vnio animæ fieri ad illam nouam partem, cum tamen tota anima erat vnita partibus præexistentibus, quomodo ergo potest mutari illa vnio ad nouam partem? & præsertim cum sit vnio spiritualis; sicut ipsa anima quomodo potest fieri virtute corporea qualis est calor, seu virtus potentiæ nutritiuæ?

Respondet, negando minorem. Ad primam probationem dicitur, quod humidum radicale potest reparari per humidum nutrimentale, sed

sed non in eo vigore, & perfectione qua fuit in principio, eo quod omne agens agendo repatitur; & debilitatur. In hoc autem lignum vitæ habebat excellentiam: quia habebat vim fortificandi humidum radicale contra debilitatem prouenientem ex admixtione extranei, & reddere tam purum sicut à principio, vt docet Sanct. Thomas 1. part. quæst. 97. art. 4. Et indigeret homo sæpius sumere de illo fructu, quia habebat limitatam virtutem, nec poterat reparare debilitatem, quæ ex alimento postea sumpto proueniret, nisi iterum sumeretur. Quare homo non potest semper viuere, quia ita afficitur peregrinis qualitatibus ab humido extraneo, & nutrimentali, vt tandem humidum radicale dissoluatur, & pereat animal. Videatur D. Thom. 1. part. q. 119. supra citata ad 3. & 4.

Ad primam confirmationem respondetur, ex D. Thom. ibidem quod in illa authoritate ly (omne) intelligitur in sensu distributionis accomodæ, idest ex omni quod intrat in os, aliquid emittitur, quod quadrat intentioni Christi Domini, quod ea quæ intrant per os non coinquinant hominem, cuius ratio redditur, quia omne quod intrat si inquinat hominem est ratione eius, quod impuritatis habet, hoc autem, quod impuritatis habet emittitur, & sic omne quod intrat non inquinat, quia quod inquinare potest, emittitur.

Ad secundam confirm. respondetur non esse particularem difficultatem in nutritione, sed eadem procedit in generatione hominis; quomodo vnio animæ ad corpus corporalis fit. Et dicimus hanc vnionem nullo modo esse spi-

ritualem, quia neque ipsa substantia spiritualis fit dependens à corpore, nec ipsa vnitas totius compositi resultans vnitas spiritualis est, sed corporea, sicut, & ipsum compositum, cuius est illa vnitas, nec habet fundamentum in aliqua mutatione, & actione spirituali sed corporali, quia disponitur, & applicatur per alterationem materia ad talem formam, & sic si tota immutatio, & dependentia in qua fundatur ista vnio tenet se ex parte corporis, seu materiæ, tota vtique corporea est. Quod verò dicitur, quomodo si tota anima est vnita corpori possit alijs partibus etiam tota vniri. Respondetur, quod anima est virtualiter multiplex, licèt entitatiue indiuisibilis, & sic potest esse vnita tota, sed non totaliter, nec omni modo quo communicabilis est, nec explicata in omnes partes, quibus potest de nouo communicari, sicut de intensione formarum diximus supra q. 4.

Secundo obijcies ad probandum, quod etiam non viuentia augeantur, quia ignis adhibito combustibili, & vinum admixta aqua per propriam virtutem conuertunt illa in propriam substantiam, ergo nihil deest, quo minus dicantur augeri. Si dicatur deesse aliquas conditiones augmenti, scilicet, quod secundum omnes partes augeatur viuens, & quod hoc fiat per intus susceptionem non per iuxta positionem. Contra est, quia etiam prima conditio reperitur in non viuentibus, vt cum vino miscetur aqua, omnes partes eius ab aqua tanguntur, quia omnis eius virtus debilitatur. Secunda etiam conditio non deest, quia lapis, v. g. vel ferrum, & alia metalla intra poros suscipiunt ali-

aliqua corpora, quæ conuertuntur in ipsa; præter quam quod ista conditio non videtur necessario requisita ad augmentationem, si enim motus localis, & alteratio, sunt veri motus, etiam si fiant ab extrinseco, cur sola augmentatio petit ab extrinseco fieri, & per intus susceptionem? Vnde D. Thom. 2. de anima lect. 9. aperte dicit in elementis solum ignem nutriri.

Respond. Hæc omnia non sufficere ad nutritionem propriem dictam, licèt sufficiant ad impropriam quæ in re est generatio, & multiplicatio alicuius ex materia sibi coniuncta, per accidens autem, quia res genita propinqua est generanti, & illi fit continua, videtur augeri res inanimata. Ad propriam autem augmentationem, vt distinguitur à virtute generatiua, requiritur quod per se primo aliquid immutetur, & conuertatur loco partium quæ deperditæ sunt ex ipsa virtute intus depascente proprias partes, & sic intus suscipiente ad restaurandum illas. Et hoc non inuenitur in non viuentibus. Nec obstat, quod ignis videtur aliquid deperdere, & aliquid acquirere, vt cum aspergitur aqua, vel oleo guttæ ille aliquid de igne extinguunt, & rursus ignis ille oleum, vel aquam ipsam in se conuertit. Respond. enim, quod hæc deperditio, & acquisitio fit propter mutuam actionem, & reactionem, non autem propter specialem rationem nutritionis, hæc enim non consistit solum in deperditione, & acquisitione, quæ nascitur ex communi ratione actionis, & reactionis, sed ex eo quod aliquid per virtutem propriam agat in partes suas, easque depascat, & in earum subrogationem per intus susceptionem aliquid in se conuertat. Vnde

de si in non viuentibus inuenitur conuersio alicuius in propriam substantiam etiam si intra poros eius ingrediatur (licèt communiter fiat per iuxta positionem extrinsecam) tamen hoc non fit propter virtutem restaurатiuam deperditi, sed generatiuam, & agentem in quodcumque sibi approximatum, vel iuxta positum, atque ita in non viuentibus generatio rei proximæ, & si illi continuabilis, facit per accidens, quod per se, & propriè nutritio in viuentibus, & licèt alij motus non semper petant fieri à principio, & virtute intrinseca, augmentatio tamen id petit, quia est motus vitalis, & nutritioni coniunctus, & ordinatus ad restaurationem partis intrinsecæ, quæ fuerat deperdita à propria virtute.

Ad locum D. Thom. dicimus loqui de nutrimento improprio, & similitudinario, quale fit per generationem rei approximatæ, & continuabilis cum generante, licèt id in igne magis appareat propter actiuitatem fortiorem in materiam sibi appositam. Et non dixit D. Thom. absolute ignem nutriri, sed quod est in eo similitudo augmenti, & nutrimenti, & videtur nutriri.

Distinctio augmentationis à nutritione.

Circa secundum punctum in titulo articuli propositum, dubium est an sint motus & actiones distinctæ realiter augmentatio, & nutritio, ita quod augmentatio, vt tendit ad quantitatem sit distinctus motus realiter à generatione. De quo egimus in 5. Phisicor. q. 19. art. 3. vbi ostendimus ad quantitatem dari per

se motum distinctum à nutritione. In præsenti ergo vberius explicanda est ista distinctio. Et supponimus non loqui de augmentatione largo modo prout respicit, quodcunque augmentum in quocunque genere, siue qualitatis, siue quantitatis, sed specialiter in genere quantitatis, & non de illo augmento, quod fit per rarefactionem, sed quod fit per aditionem partium non solum per iuxta positionem, quod in re fit per veram generationem, sed quæ fit specialiter in viuentibus per motum à minori ad maiorem quantitatem per intrinsecam virtutem. De hac inquirimus an sit distinctus motus à nutritione, quia illa tendit ad quantitatem, ista ad substantiam.

Multi ergo negant ad quantitatem dari per se motum ex duplici principio inducti. Primo, quia existimant quantitatem semper se habere vt propriam passionem corporis, siuè partialis sit, siue totalis, ac proinde non terminare actionem aliquam seorsum ab ipsa productione corporis, eo quod propria passio nunquam producitur distincta actione à productione essentiæ, ad quam consequitur, sicut etiam ipsa quantitas totalis, quando producitur, vt consecuta ad primam generationem substantiæ. Secundo, quia existimant quantitatem immediate inhærere materiæ, & sic transeunte materia de vna forma ad aliam etiam quantitas transit, ergo non requiritur motus distinctus productiuus quantitatis, sed sufficit actio vniens formam materiæ, & consequenter quantitatem vnius, quantitati alterius. Solum ergo faciunt augmentationem motum per accidens, idest ratione alterationis adiun-

ctæ

ctæ non per se, & ratione quantitatis, quam producat, quia hæc non acquiritur, sed supponitur in materia, atque adeo quando vna quantitas additur alteri solum producitur aliquod indiuisibile vniens illas, sicut etiam nutritio in nobis solum producit vnionem animæ ad nouam partem materiæ. Denique Aristotel. in hoc lib. de generat. tex. 41. inquit: *Quod nutritio, & accretio est idem, ratio autem diuersa.*

Accumulatur autem noua difficultas ex alio capite, quia in nostra sententia substantia secundum se non habet partes, sed solum per quantitatem, vt docuimus in Logica q. 16. art. 1. & in Physica q. 20. art. 2. ergo substantia vt distinguitur à quantitate non potest terminare nutritionem, siquidem nutritio non est ad totam, & integram substantiam, sed ad partem, hanc autem non habet substantia nisi per quantitatem, ergo non est alia actio terminata ad partem substantiæ, & ad quantitatem, quia per illam substantia habet rationem partis.

Nihilominus opposita sententia communis est inter Philosophos, vt testatur Rubio hic tractatu de augmentatione q. 2. & Carmelitani disp. 5. q. 1. Et quidem augmentationem esse vere, & proprie motum, terminarique ad quantitatem, perpetuo docet Arist. qui tres species motus nominauit, alterationem, augmentationem, & lationem, vt constat 5. Phys. c. 2. & in postprædicamentis cap. de motu inter alias species motus numerat accre ionem, & decretionem, idque etiam probauimus, & defendimus in q. 19. Physicor. art. 3. Nunc solum restat probare, quod augmentatio à nutritione distinguatur. Quod aliqui probant, quia distin-

stinctum est subiectum nutritionis, scilicet, ipsa materia alimenti ex quo fit noua pars substantiæ, & subiectum augmentationis, in quo ponitur quantitas. Alij ex distinctione termini primarij vtriusque, quia nutritio est ad substantiam augmentatio ad quantitatem. Alij ex operatione nutritionis, quia potest fieri nutritio, & impediri à Deo resultantia nouæ quantitatis, & sic separabitur nutritio ab augmentatione. Sed tamen istæ rationes inefficaces sunt nisi aliquid addatur, quia in ipsa generatione substantiali instari possunt, nam forma producitur in materia, quantitas verò, & propriæ passiones in ipso composito; similiter distinctus terminus est ipsa substantia, & propriâ eius passio in ratione rei productæ; potest enim impediri ne resultet propria passio à natura quando generatur, & tamen negari non potest, quod eadem actione generatur natura, & producitur propria passio consequens, ergo similiter posset aliquis dicere quod producitur eadem actione substantia partialis in nutritione, & quantitas partialis tanquam quid consecutum ad illam, non obstante quod sint distincti termini entitatiue, & habeant distinctum subiectum, &c.

Quare aliter probanda est conclusio posita sicut probauimus in q.19.Physic.citata. Et est duplex ratio. Prima, quia quantitas partialis non est obiectum augmentationis absolute loquendo, sed sub ratione augmentatæ, & crescentis, ad quod non sufficit productio nouæ partis substantiæ, quæ nutritur, & quantitas, quæ ad illam sequitur, sed quantitas vt superaddens præxistenti, ad quod requiritur, quod

ita

ita acquiratur quantitas, quod plus acquiratur de illa, quam deperdatur, & quantum ad istam formalitatem non est propria passio, sed accidens, & petit fieri distincto motu, nec enim hoc semper conuenit quantitati. Et hinc sumitur secunda ratio, quia augmentatio non durat tantum quantum nutritio, nutritur enim animal quandiu viuit, & in omni nutritione sicut acquiritur noua pars substantiæ, ita, & noua quantitas partialis; augmentatio autem non durat per totam vitam, nec enim semper animal crescit, licèt semper nutriatur, ergo signum est, quod ad augmentationem non sufficit noua nutritio, nec sola emanatio quantitatis partialis, quia hoc totum inuenitur in omni nutritione, nec tamen inuenitur semper augmentatio, ergo aliquid ampliùs requiritur ad augmentationem, quam emanatio partialis quantitatis, hoc autem non est aliud quam respicere quantitatem vt crescentem, & superaddentem ad aliam, sub hac enim ratione non est quantitas propria passio, nec sola actione nutritionis fit, sed nouam actionem, seu mutationem requirit, nutritio enim solum respicit nouam partem substantiæ, & ex consequenti nouam partem quantitatis prout emanat ab illa, augmentatio autem respicit quantitatem vt maiorem, est enim motus à minori ad maiorem quantitatem, illa autem formalitas maioris, & minoris non est in quantitate propria passio, sed aliquid accidentale, & ideo quantitas vt stat sub illo respectu, & formalitate terminare potest nouum motum. Et hæc ratio probat, quod non solum per accidens, & ratione alterationis, sed per se, & ratione quantitatis

tis habet terminare motum, quia habet fundare illam formalitatem secundum rationem maioris, & minoris.

Ex quo manet explicatus formalis terminus nutritionis, nec enim est sola vnio, sed ipsamet forma substantialis non sicut in generatione, scilicet, vt totaliter, & de nouo introducta in totam materiam, sed vt de nouo applicata, & informans partem inadæquatam materiæ. Comparatur autem nutritio ad aggenerationem sicut aliquid specificum, & particulare ad genericum, & commune, quia aggeneratio est sola acquisitio substantiæ, siue fiat in viuentibus, siue non, nutritio autem solum est vitalis acquisitio substantiæ sicut generatio communiter dicta est aliquid superius ad generationem vitalem. Augmentatio autem dicit pro formali termino quantitatem, vt maiorem modo explicato, & statim explicando.

Ad fundamenta opposita respondimus q. 19. citata, & ostendimus, quantitatem licèt secundum se sequatur ad corpus partialiter, vel totaliter tanquam propria passio, tamen in quantum maior, & vt crescens, sic non est propriæ passio, sed requirit specialem mutationem, qua plus acquiratur de quantitate, quam deperdatur. *Si instes*, quia quantitas vt maior, vel minor solum addit relationem maioris, vel minoris, ad relationem autem non datur per se motus. *Respond.* quod quantitas vt maior formaliter importat relationem, & sic non potest terminare per se motum, fundamentaliter autem dicit formalitatem aliquam ad quam potest per se dari motus, sic enim est quantitas vt coniungenda præcedenti sine tanta, vel maior

de-

deperditione, sic enim fit motus à maiori ad maiorem quantitatem, quod non potest per solam nutritionem fieri secundum se, quia licèt semper partem quantitatis attingat, non tamen semper acquirit illam cum fundamento augmenti, & maioritatis; idest, cum coniunctione nouæ quantitatis sine deperditione antiquæ. Quod verò dicitur materiam esse subiectum quantitatis independenter à forma, hoc omnino negamus, vt ostendetur infra q. 9. materia enim solum se habet vt subiectum *quo* inhæsionis tanquam ratio recipiendi, non vt ratio actualitatis sustentatiuæ, nec quantitas sequitur materiam nudam, sed ratione formæ corporeitatis.

Ad authoritatem Philos. resp. ex D. Tho. cit. loco de gen. lect. 17. Arist. loqui de nutritione, & augmentatione ex parte materiæ circa quam versantur, quia ex eodem alimento aliquis nutritur, & augetur quandiu augmentatio durat, non tamen loquitur de augmentatione, & nutritione pro ipsis actionibus, quasi sint eadem actio, vel mutatio, nam circa eandem materiam possunt diuersæ actiones, seu mutationes versari secundum diuersam formalitatem. Præterquam quod frequenter Arist. dicit aliqua esse ratione diuersa, idest essentia, & deffinitione, seu formalitate, & sic intelligitur in præsenti non autem ratione, idest solum per intellectum.

Ad vltimam difficultatem dicemus articulo sequenti.

AR-

ARTICVLVS II.

Quomodo intelligatur nutritio fieri ad partes substantiæ?

HÆc difficultas currit in nostra sententia quam tradidimus in Logica q. 19. art. 1. & in Physi:a q. 20. art. 2. quod substantiæ non conuenit habere partes formaliter, nisi per quantitatem, ex se autem solum radicaliter, & tamen constat ex dictis quod nutritio terminatur formaliter ad substantiam non totalem, sed partialem.

In præsenti ergo breuiter fundamentum quod in citatis locis posuimus resumendum est. Denegamus itaque partes formaliter ipsi substantiæ, & solum concedimus illi radicaliter; per quantitatem autem dicimus constitui partes formaliter in esse, & formalitate partis, quia formalitas, partis requirit diuisibilitatem, & ordinationem, qua vna ponatur extra aliam, & addat aliquid ad aliam, si enim est intra illam, & non coordinata, & extra, manebit penetrata, & confusa cum illa, vnde omnes partes reducentur ad carentiam diuisibilitatis, neque enim potest aliquid diuidi, nisi accipiendo vnum, & relinquendo aliud, vbi autem omnia sunt confusa, & penetrata intra alia, non sumitur vnum quin tollatur aliud. Si ergo substantia ante quantitatem haberet partes sub formalitate partium, idest vt ordinatas, & diuisibiles in ordine ad se, licèt non in ordine ad locum, & hoc substantialiter haberet, & non mediante aliquo accidenti, oportet

ſet quod illæ partes ſubſtantialiter non ſe totis, ſed penes extremitates, ſeu indiuiſibilia vnirentur. Si autem per indiuiſibilia vniuntur, ergo habet ſubſtantia ſufficiens principium impetrationis ex vi vnionis ſubſtantialis partium, & ſic ſuperfluit quantitas, ſiquidem proprium quantitatis eſt extendere partes reſiſtendo penetrationi, non quidem actualiter, quia diuina virtute poſſunt duæ quantitates penetrari, ſed ſecundum aptitudinem, ſicut accidens petit inhærere aptitudinaliter. Sequela probatur, quia ſi in ſubſtantia ante quantitatem vnirentur cum formalitate partium, quæ eſt ordinatio, & diuiſibilitas in ordine ad ſe, ergo ſine confuſione, & non ſe totis vniuntur, confuſio enim opponitur ordinationi, ergo nulla pars, quantumuis minima eſt intra aliam, nec ſe tota vnitur alteri, ergo debet vniri per aliquid indiuiſibile, ſeu per extremitatem, quia ſi per aliquid diuiſibile, aliquid illius eſſet intra alteram, ergo ſi omnino eſt extra, per aliquid indiuiſibile vnitur. Si ergo dantur indiuiſibilia ſubſtantialia, vt partes ordinentur inter ſe, & non penetrentur, nec ſe totis vniantur, ergo habent in ſe ſufficiens principium reſiſtendi penetrationi tum inter ſe, quia non ſe totis vniuntur, tum corpori contiguo, & propinquo, nec enim ſtat, quod aliquid reſiſtat penetrationi partium inter ſe ne confundantur, & non reſiſtat corpori contiguo, ne penetretur, quod enim ſufficit ad impenetrationem continuitatis ſufficit ad impenetrationem contiguitatis. Et præſertim quia ſi datur indiuiſibile ſubſtantiale continuatiuum partium, etiam dabitur terminatiuum, vt in

eo

eò subiectetur indiuisibile quantitatis terminatiuum, quia non potest in hac sententia in partibus subiectari, ergo sicut indiuisibile substantiæ continuatiuum facit, quod partes continuatæ non penetrentur inter se, nec se totis vniantur, ita indiuisibile substantiæ terminatiuum faciet, quod cum alio corpore contiguo non penetretur, sed maneat indiuisibile terminatiuum iuxta indiuisibile alterius corporis quod est non penetrari, nec se totis coniungi.

Dices, ergo substantia materialis quantùm ad id quod entitatis substantialis est, tota est sub tota quantitate, & tota sub parte, non autem pars sub parte, & tota sub tota quantitate, hoc autem est contra ipsum effectum formalem quantitatis, quia quantitas extendit partes substantiæ, & ordinat illas vnam post aliam, ergo facit quod pars substantiæ sit sub parte quantitatis, & tota sub tota. Sequela verò probatur, quia si ita est, quod pars substantiæ correspondet parti quantitatis, & non tota cuilibet parti, ergo iam ex parte substantiæ, & quantum ad id quod substantiale est, datur distinctio partis à parte, quæ non potest formaliter à quantitate prouenire, quia quantitas accidens est, illa autem ratio partium substantiæ in ratione substantiali accidentalis non est, ergo euertitur fundamentum allatum, quod substantia non habet ex se partes substantiales, siquidem subtracta quantitate, non solum accidentales habet, quæ sunt quantitatis, sed etiam substantiales eis correspondentes.

Respond. In hoc latere æquiuocationem, & posse esse differentiam in modo loquendi. Opor-

Oportet enim distinguere, quid habeat substantia secundum se remota quantitate, quid formaliter habeat per quantitatem, quid denique exerceat substantialiter, supposita tamen quantitate vt conditione. Nam substantia secundum se, & remota quantitate non habet formalitatem partium, quia remouetur principium diuidendi, & distinguendi partes vt ordinatas, & sub formalitate ordinationis, qua vna est extra aliam. Ex ipsa autem quantitate formaliter solùm habetur accidentalis distinctio partium, quia effectus formalis non potest excedere suam formam. Ex ipsa autem substantia posita quantitate ordinate, & distinguente accidentaliter tanquam conditione resultat vnio substantialis partium sic ordinatarum, sicut quando per quantitatem fit diuisio, ex ipsa materia resultat incommunicabilitas, & indiuiduatio substantialis, vt infra dicemus q. 9. *Ratio* autem est, quia si posita diuisione quantitatis non solum accidentaliter, sed etiam substantialiter differunt, aliàs Petrus, & Paulus non essent duo indiuidua substantialiter diuersa, ergo quando fit continuatio, & vnio quantitatis ad quantitatem, etiam substantialiter partes vniuntur, aliàs illud compositum ex partibus non esset vnum totum substantiale, sed substantialiter essent duo, & accidentaliter vnum, & sic quando indiuiduum augmentatur, non maneret idem indiuiduum substantialiter, ergo necesse est, quod supposita vnitate quantitatis inter partes, fiat etiam vnio substantialis inter ipsasmet partes, vt illud indiuiduum substantialiter sit vnum. Vnde D. Thom. in 3. dist. 13. q. 2. art. 2. q. 2. dicit;

Quod

Quod in corpore naturali inuenitur triplex vnio membrorum ad inuicem. Prima est secundum conformitatem naturæ, quia omnia membra constant ex eisdem similibus partibus, & sunt vnius rationis, sicut manus, & pes ex carne, & osse, & sic dicuntur membra vnum sicut genere, vel specie. Secunda est per colligationem eorum ad inuicem per neruos, & iuncturas, & sic dicuntur vnum continuatione. Tertia est secundum quod diffunditur vitalis spiritus, & virtus animæ per totum corpus. Quarta est secundum quod omnia membra perficiuntur per animam, quæ est vna numero in omnibus membris. Ecce quomodo D. Tho. in ipsis membris quæ vtique sunt partes integrales distinguit vnionem per modum continuationis, quæ sine dubio est quantitatis, ab vnione quæ est secundum conformitatem naturæ, quæ est vnio substantiæ, siquidem in substantia conformantur partes naturæ. Similiter in quæst. de anima art. 10. ad 16. dicit: *Quod anima est forma substantialis corporis dans esse, & speciem toti, & partibus, & totum ex partibus constitutum est vnum simpliciter*, & loquitur de partibus integralibus ipsius corporis de quibus procedebat argumentum, & loquebatur in articulo. Sentit ergo D. Tho. partes ipsas vniri substantialiter, & tanquam extrema vnita constituere totum faciendo vnum simpliciter quod vtique est substantiale.

Ex quo colligitur, partes quæ in nutritione, vel augmentatione adueniunt, non fieri vnum substantialiter per identificationem vnius partis cum alia, nam ea quæ physice identificantur, separari non possunt nisi ablata identificatio-

tione, hæc autem tolli non poteſt per ablationem vnionis, & compoſitionis, ſiquidem non datur in illa ſententia; neque per ablationem alicuius modi, quia non eſt identificatio illa rei cum modo, nec enim modus aliquis in ſubſtantia aduenit per aduentum partium, quis enim eſt iſte ſubſtantialis modus? Ergo non poteſt modalis identificatio in ſubſtantia dari. Si autem identificatur realitas ſubſtantiæ, ergo non poterit ſeparari, & tolli vnum non ablato alio? ſi autem ſeparari poſſunt vt de facto ſeparantur, non datur identitas, ſed vera compoſitio in vno eſſe ſicut inter materiam, & formam, quæ poſſunt ſeparari. In partibus autem integralibus fit ſeparatio etiam ſubſtantialis, vt cum diuiduntur partes, & reſultant diuerſa indiuidua, ergo quando coniunguntur, non erant identificata, ſed vnita, quia ſeparabilia, nec per identitatem vnum, ſed per compoſitionem, nec enim vnitas identificationis addit ſuper vnitatem compoſitionis niſi quod iſta eſt ex extremis ſeparabilibus, illa caret extremis, & ita non habet aliquid ſeparabile, ſed idem. Et mirum eſt quod cum materia, & forma componunt vnum non identificantur, ſed vniuntur, & tamen ſunt partes eſſentiales phyſicæ, partes autem integrales non vniuntur, ſed identificantur cum tamen dicat D. Tho. ordinari ad vnum totum conſtituendum quæſt. de ſpir. creat. art. 3. ad 14. Quare facta additione partium, & diſtinctione earum ſecundum quantitatem, etiam fit vnio ſubſtantialis inter ipſas partes ſic quantitatiue diſtinctas, & continuatas, ſicut facta diuiſione, & ſeparatione, fit etiam diſtinctio ſubſtantialis, & non

ſe-

solum accidentalis inter indiuidua.

Nec obstat, quod aliquando S. Doctor videtur asserere, quod formæ aliquæ, seu naturæ habent hanc totalitatem partium per accidens, & ratione quantitatis, ratione verò essentiæ, seu substantiæ totum est in toto, & totum in parte, vt patet in 1.p.q.76. art.8. & 2. contra Gent.c.72. & alibi sæpe, imò in 3. ad Anibaldum dist.21. art.1. ad 4. dicit quod in diuisione continui non fit omnino nouum corpus licèt vnum diuidatur in multa. Respond. sensum D.Tho. esse quod tota forma, & substantia est in qualibet parte si sumatur secundum modum substantiæ sine quantitate posita tamen distinctione partium per quantitatem non negat D. Tho. fieri vnionem, & compositionem substantialem, non autem solam identificationem sicut etiam fit substantialis diuersitas si fiat diuisio per quantitatem. Et quando dicit in diuisione continui non fieri omnino nouum corpus, licèt vnum diuidatur in multa, sensus est manifestus, quod non fit nouum corpus nouitate generationis ex materia, benè tamen nouitate multiplicationis, & diuisionis corporis, quia modo ponuntur in actu, quæ ante erant in potentia multa, & vnum in actu. Quare ante diuisionem non sunt plura in actu pluralitate existentiæ, & diuersi esse, sunt tamen plures partes substantiales pluralitate extensionis, & continuationis, quæ formaliter fit per ipsam quantitatem ordinantem partes, & continuantem; ea tamen continuitate posita, fit substantialis vnio inter ipsas partes quatenus facta distinctione per quantitatem, illa entitas substantialis, quæ subijcitur parti quantitatis, in-

adæquate comparatur ad totum ſubſtantiale, & diuiſibilis, & ſeparabilis eſt ab illo, & propterea indiget vniri, & componere cum altera entitate ſibi adiuncta, & hoc eſt dari vnionem, & non identificationem inter partes ſubſtantiales, ſuppoſita tamen diſtinctione facta per quantitatem.

Ex hoc autem patet ad agr. cuius occaſione hæc omnia dicta ſunt, ſcilicet, quomodo per nutritionem acquiratur pars ſubſtantiæ, cum rationem partis habeat à quantitate. Dicimus enim, quod per nutritionem acquiritur pars ſubſtantiæ, ſed tamen affecta quantitate, & ita ex quantitate qua eſt affecta habet formalitatem partis; ex ſe autem ſolum radicaliter eſt pars, & per nutritionem formaliter, & directe non acquiritur formalitas partis, quæ eſt quantitas, ſed entitas ſubſtantiæ inadæquate ſe habens ad totum, quæ radicaliter eſt pars, & ſubijcitur illi quantitati, à qua habet formalitatem partis; & rurſus per nutritionem, illa entitas quæ habet formalitatem partis ſecundum quantitatem, trahitur ad eſſe totius per veram, & ſubſtantialem compoſitionem, & vnionem tanquam entitas inadæquate participans eſſe totius, & conſequenter non vt totum, ſed vt componens totum compoſitione ſubſtantiali, licet coordinationem, & formalitatem partis habeat per quantitatem. Itaque ſicut generatio directe producit ſubſtantiam totalem, & indiuiduam licèt in ratione diuiſionis, & deſignationis à quantitate dependeat, & ſub ea indiuiduetur, ita aggeneratio, ſeu nutritio reſpicit directe ſubſtantiam partialem, licèt formalitas partis à quantitate dependeat ordinante,

&

& continuante partes, sicut indiuiduatio dependet à quantitate vt diuidente, & separante. Plura de hoc videri possunt cit. loco Logicæ q. 16. & q. 20. Phys.

ARTICVLVS III.

In qua actione consistat formaliter nutritio, & vbi resideat nutritiua facultas?

PLures actiones concurrere ad nutritionem, & augmentationem certum est, quarum aliquæ sunt præuiæ, aliæ consummatiuæ; sicut etiam in generatione animalium plures, præcedunt actiones, non solùm disponentes, sed etiam formas intermedias generantes quousque deueniatur ad vltimam in qua generatur ipsum animal. Cum ergo nutritio ad hoc tendat, vt alimentum conuertatur in substantiam aliti, & alimentum à principio sit valde dissimile, eget pluribus alterationibus, & decoctionibus, quousque assimiletur ipsi viuenti, & in eius substantiam conuertatur. Similiter cum substantia ipsa animalis habeat tot, & tam diuersas partes, quæ diuersa indigent mutatione alimenti, sicut aliter nutritur caro, aliter neruus, aliter ossa, aliter fit sanguis, aliter spiritus, aliter semen; oportet varias esse actiones, quibus alimentum distribuatur, & nutritio fiat.

Breuiter autem (quia res ista magis ad Medicos pertinet) proponemus mutationes, quæ in alimento requiruntur, quodque totaliter conuertatur in partes solidas. Igitur antequam alimentum exuat formam inanimatam, & induat formam viuentis, præcedunt duæ muta-

tiones, altera in ore animalis, altera in ventriculo antequam transeat in formam sanguinis. In ore fit mutatio masticando, & conterendo cibum, alteratio autem fit per ipsam saliuam, & humorem oris quæ ad alterandum cibum plurimum valent. Vt docet Galen lib. 1. de simplicib. c.6. In ventriculo autem, qui habet substantiam neruosam, membraneam, fibrisque contextam vt facile contrahi, & dilatari possit, congregatur cibus deductus per fauces, & ibi fouetur calore ventriculi, sicut in lebete ad ignem res concoquuntur, quousque fiat ex alimento ibi posito massa quadam liquida, quæ vocatur chilus, estque albi coloris, & ibi secernitur, quod impurum, & grossum est ab eo, quod est magis purgatum, & succus ille magis defæcatus per venas quasdam, quas mesaraicas seu mesenterij vocant, defertur ad iecur, vt ibi trasmutetur in sanguinem, quod verò crassum, & excrementitium est, ad intestina detruditur, vt foras mittatur.

Deducto alimento in forma illa liquida à ventriculo ad iecur, transit ibi in sanguinem maiori virtute, & calore decoctus, & depuratus, & ideo non potuit ita decoctio fieri in ventriculo, quia petit maiorem calorem, & virtutem, vt magis purificetur transeundo in formam sanguinis. In illa autem massa sanguinaria in iecore facta, relucent etiam alij tres humores, scilicet flaua bilis seu cholera; atra bilis seu melancholia, & pituita seu phlegma, de quibus videri potest, Galen. 2. de naturalib. facultatibus cap. 9. & lib. 4. de vsu partium, cap. 3. An verò sanguis induat formam viuentis, licet respectu partium solidarum, adhuc habeat

esse

esse alimentum proximum dicemus statim.

Ex iecore fit multiplex, & varia distributio tàm sanguinis, quàm aliorum humorum in varias partes corporis, & receptacula. Nam in primis natura separat choleram, & melancholiam, quæ ad nutrimentum aptæ non sunt, & emandat choleram ad folliculum fellis ipsi iecori vicinum, melancholiam ad splenem, pituita verò simul cum sanguine miscetur per corpus, & venas, quia facile in sanguinem mutatur. Quod si ex atra, aut flaua bile non fiat discretio, sed pariter cum sanguine inuoluatur per venas inde consurgit ægritudo, & mala animalis dispositio. Alius verò humor, secernitur ex iecore, qui cedit in lotium, seu vrinam, eo quod è ventriculo descendit ille humor cum massa alba seu chilo, quasi eius vehiculum, & quia amplius non deseruit conuersa illa massa in sanguinem, redundat in vrinam, & foras emittitur. Scio aliquos negare, quod omnes quatuor humores fiant in hepate, sed solum languidem, cui cognata est hepatis conditio, quæ eiusdem coloris est. Sed tamen quod diximus, communiter sentit Medicorum schola, cum Galeno 2. de facult. cap. 1. tum propter experientiam, quia inueniuntur simul omnes quatuor humores in iecore ante massæ discretionem, tum quia virtus quæ est in iecore sicut habet efficaciam ad conuertendum materiam sibi ministratam à ventriculo in sanguinem, ita in reliquos humores, qui non sunt maioris perfectionis, nec maiorem decoctionem requirunt.

Sanguis autem, qui nutriendo animali deseruit, bifariam ex iecore diffunditur; pars trahi-

tur ad cor vt ibi formentur spiritus vitales, qui purissimus, & delicatissimus sanguis sunt, & ad cerebrum, vbi spiritus animales generantur, qui ad functiones partis sensitiuæ, & sensuum operationis deseruiunt. Pars deriuatur per venas quæ varijs ramusculis totum peruadunt corpus, vt ipsi nutriendo deseruiat. Et primum ab ipsis venis sugendo attrahitur sanguis, deinde à partibus adhærentibus per poros: adiuuaturque ipsa pituita, quæ cum sanguine fertur vt perlabatur per venas, & per totum corpus. Et denique sanguis positus in poris transit à forma liquida in solidam, siue in carnem, siue in ossa, aut neruos, & similia; & tunc consummatur tota nutritio, quia pars solida non amplius deseruit pro nutrimento, sed solum est pars nutrita; sanguis autem licèt sit pars nutrita ex alimento externu, seruit tamen tanquam alimentum internum pro parte solida nutrienda.

Denique sanguis attractus ad cor maiori virtute decoquitur, ita vt purissimus euadat, fiuntque spiritus vitales ad pulsationem requisiti, & ad functiones vitæ, quia in eis præcipue residet calor vitalis, siquidem à corde non poterat calor deriuari, nisi per aliquem liquorem seu humorem in quo talis calor viuificus insideret; & sicut calor ille est purior, & viuidior, vt potè ab ipso principio vitæ profectus, ita maxime depurat, & attenuat ipsum sanguinem, in tantum quod spiritus mortuo animali euanescunt propter tenuitatem suam. Similiter quia cerebrum est principium vitæ sensitiuæ, sanguis eò delatus per venas, maximè purificatur, fiuntque spiritus animales, quibus calor ad sentiendum requisitus ad sensus, & ad neruos de-

defertur, & in istis spiritibus insident imagines, seu species, siquidem dormientem animali per commotionem spirituum, variæ formæ offeruntur, quæ somnia efficiunt. Scio Arist. sentire sanguinem non in iecore formari, sed in corde, in eoque etiam effici spiritus, tum vitales, tum animales, quia putat cor esse principium vitæ sensitiuæ. Medici tamen censent officinam sanguinis esse iecur, ibique formari, tum ipsum, tum alios tres humores, quia iam ibi habet colorem rubeum, & inde distribuitur per venas, in quibus verus sanguis inuenitur. In corde autem generari non sanguinem absolute, sed purissimum qui sunt spiritus vitales, in capite autem fieri animales. Hæc sufficit breuiter delibasse pro intelligendo artificio nutritionis. Plura de his apud Medicos videri possunt, & apud Conimbr. sup. c. 5. de gener. q. 3. Rubio tract. de augment. q. 1. & 7.

His positis, restat explicandum an nutritio solum consistat formaliter, & proprie in illa vltima conuersione, qua alimentum internum conuertitur in partem solidam, an etiam in illa conuersione, qua alimentum externum conuertitur in sanguinem, & humores, quod dependet ex illa celebri quæstione an sanguis informetur ipsa anima, vel tantum sit humor nutrimentalis; ex quo etiam deducetur in qua parte tanquam in subiecto sit facultas nutritiua. Quomodo verò in ipsis poris fiat nutritio, & aliorum humorum emissio, dicemus infra articulo 5.

Ad hanc ergo quæstionem. *Dico primo*, Nutritionem ibi proprie, & formaliter inueniri, vbi alimentum transit in partem solidam, ita

quod non amplius remanet alimentum, sed alitum, & nutritum: imperfecte tamen, & inchoatiue inuenitur nutritio in ipsa sanguinis, & humorum formatione iuxta sententiam quam statim approbabimus, quod sanguis animatur. Itaque de actione nutritiua loqui debemus sicut de generatiua in viuentibus, sicut enim generatio non perficitur vnica actione, sed pluribus, quæ per diuersas formas transeunt vsque ad vltimam, in qua consummatur generatio, vltima forma introducta, vt explicat S.Tho.q.3.de potent. art.9. ad 9. constat enim quod prius disponitur materia seminis, & sanguinis, & efformantur membra, & introducitur forma embrionis, & tandem forma animalis perfecti; ita in nutritione prius alimentum diuersis dispositionibus transmutatur; & diuersas formas substantiales induit, nec enim eadem forma substantialis, quæ erat in pane, vel in alio cibo manet in massa liquida, quæ fit in ventriculo, & multo minus in sanguine. Specialiter autem cum nutritio essentialiter habeat fieri ex alimento, oportet quod ibi consumetur nutritio vbi consumitur alimentum, transitque in rem alitam, tunc autem transit in illam, quando non amplius manet nutrimentum, si enim nutrimentum manet, adhuc non est consummate nutritum, sed nutribile, restatque aliud transmutandum, vt pure nutritum sit, ibi ergo comsummatur nutritio, vbi fiunt partes solidæ, quia partes solidæ, ita sunt nutritæ, quod amplius non nutriunt, nec se habent vt nutrimentum, sanguis autem si nutritur, etiam vlterius potest esse nutrimentum.

Ex quo deducitur facultatem nutritiuam iux-

iuxta diuersas functiones quas exercet, in diuersis organis seu partibus debere poni. Etenim facultas naturalis, pro ea parte, qua facit sanguinem, qui ita est nutritus, quod etiam est nutrimentum partium solidarum, est in iecore, quia ibi est virtus formatiua sanguinis. Virtus autem formatiua spirituum, & nutritiua illorum est in corde, quia ibi spiritus formantur, & inde distribuuntur. Similiter facultas nutritiua spirituum animalium est in illa parte vbi talis spiritus formantur, nempè in cerebro, vt iam supra diximus. Denique facultas naturalis quæ conuertit substantiam humidam, scilicet, sanguinem in partes solidas est in toto corpore diffusa, & in ipsis partibus solidis quæ agunt in sanguinem, vel humorem alium positum in poris, & inde coagulant illum in partem solidam, sicut caro nutritur ex sanguine posito in poris, & aliæ partes solidæ, vt ossa, nerui, cartilagines, & alia similia ex proportionato sibi alimento.

Dico secundo, probabilius est sanguinem, & spiritus viuere, & informari forma animalis saltem quoad gradum vegetatiuum. Distinguimus solum istum duplicem sanguinem, quorum primus est nutrimentalis, & habet veram formam sanguis, nam si quis alius inuenitur illo imperfectior non est verus sanguis, sed humor non plenè decoctus, licèt aliquo modo sanguini immixtus, & eius colore tinctus. Hanc conclusionem negant aliqui existimantes sanguinem etiam spirituosum non viuere, sed esse in venis, & corpore sicut aquam in vase. Ita Conimb. cap. 4. huius lib. q. 24. ar. 2. cum alijs multis, quos citant, & Rubio tract. de augmen. q. 5.

Et fundatur 1. in Arist. in 2. de part. animal. c. 3. qui dicit: *Quod sanguis non est continuus carni, neque cognatus, sed in corde, ac venis quasi in vase continetur*, & in 2. de hist. animal. c. 19. inquit: *Quod palpitat intra venas sanguis omnium animalium, pulsuque simul vndique mouetur*. Secundo, quia sanguis est quid liquidum, ergo non potest continuari corpori solido, sed in eo contineri. Tertio, quia sanguis est alimentum pro partibus solidis, ergo non potest habere eandem formam cum illis, siquidem de ratione alimenti est, quod conuertatur in substantiam aliti, ergo transit de vna forma ad aliam, & consequenter non habet eandem formam cum re nutrita. Denique videmus, quod quando sanguis emittitur è vena extra corpus, continuatur is qui fluit extra cum eo qui est in vena, sed qui est extra non animatur, ergo neque qui est intra.

Nihilominus oppositum est probabilius, & conformius D. Tho. qui sentit sanguinem pertinere ad veritatem humanæ naturæ, & ideo connumerat illum cum alijs partibus quæ resurgent in homine tanquam partes humanæ naturæ, vt patet in 3. p. q. 54. art. 2. & quodl. 5. art. 5. & in 4. dist. 44. q. 1. art. 2. vbi optime distinguit de sanguine, seu humore prout est in statu transmutationis de forma humoris in formam membri, & sub hoc statu non resurget, sed secundum se vt habet formam determinatam sine statu transmutationis, sic resurget. Quando autem dicit D. Thom. 3. p. q. 31. art. 5. ad 1. quod *sanguis non est actu pars, sed potentia tantum*, ipse se statim explicat, quod sanguis est potentia caro, ex sanguine enim fit

caro,

caro, & ita sanguis non est actu talis pars. Et cum 1,p,q.119.art.1.ad 3. inquit: *Quod humidum nutrimentale modum peruenit ad suscipiendum perfecte naturam speciei, sed est in via ad hoc sicut sanguis*, bene ibi aduertit Caiet. non dixisse D.Tho. absolute quod non participat naturam speciei, sed quod non perfecte participat, & ita non concluditur quod non sit pars animata, sed quod non sit perfecta pars sicut membrum, seu caro. Sequuntur D.Tho. communiter eius discipuli Caiet. cit. locis. & Mag. Bannez 1.de gen.cap.4.q.13.ar.5. Et pro eadem sententia stat Arist. in vltimo loco nuper allegato pro sententia contraria, vbi expresse dicit, quod sanguis animatur, & feruet, ergo sentit ita contineri in venis, quod etiam animatur ab anima. *Et ratio* est, quia sanguis participat accidentia vitæ, habet enim calorem, imò est caloris vehiculum, augetur etiam, & crescit vt quotidie experimur, & mouetur in toto corpore; pertinet etiam ad veritatem naturæ animalis multo magis quam vngues, & pili, qui tamen informantur eadem forma totius, licèt non eodem gradu, quia non sentiunt, ergo non est aliqua ratio, cur dicamus non informari sanguinem eadem anima, licèt non eodem gradu. Item est magnum inconueniens, quod ad constituendum vnum corpus, & naturam, quæ est vnum ens simpliciter concurrat aliquid, quod non informatur eadem forma, & consequenter non est continuum, sed contiguum alteri, sic enim ex sanguine, & ex alijs partibus non consurget vnum ens per se; sed vnum per accidens, scilicet, conflatum ex diuersis rebus discontinuis, natura autem anima-

his est vna tanquam vnum ens simpliciter, ergo sanguis non pertinet ad veritatem humanæ naturæ, quia non pertinet ad veritatem eius simpliciter. Nec obstat dicere, quod sanguis est pars non integralis, neque essentialis, sed vt quid necessarium ad seruandam vitam. Nam quomodocumque appelletur, non informatur eadem forma totius, nec continuatur in eodem supposito, sed solum aggregatur illi vt res distincta, ergo non componit vnum simpliciter cum alijs partibus, & consequenter non pertinet ad veritatem talis naturæ, quia non componit, nec constituit illam, sed se habebit sicut dispositiones, quæ etiam requiruntur ad conseruandam vitam.

Sed inquires, an hoc quod dicimus de sanguine intelligendum sit de alijs humoribus, & etiam de lacte, & semine, & qua vita dicantur viuere. *Respond.* omnes istos humores, qui cum sanguine, vel ex sanguine generantur vitali forma informari, habent enim accidentia vitæ, & nutriuntur, atque augentur, sicut constat de lacte, & semine, quæ augentur, & calorem vitalem participant quandiu sunt intra animal, & similiter est de cholera, & pituita, quæ pertinent ad integritatem, & compositionem corporis animalis, quod non minus est ex quatuor humoribus, quam ex quatuor elementis.

Nec obstat, quod dicit S. Tho 1.p.q.119.ar.2. quod semen non informatur anima, & idem docet in 3. de potent. art. 2. & similiter in 4. dist.44.q.1.art.2.q.3. docet quod lac, & semen non resurgent in hominibus. Non inquam obstat, quia sensus est quod semen non informatur anima perfectè; sicut caro, & reliqua

mem-

membra, sed imperfecte, & cum tendentia ad vlteriorem informationem, vel formationem, quia semen est in potentia, vt ex eo fiat caro, & membra fætus. Atque ita in eo gradu, & ratione, qua sanguis dicitur informari anima, licèt ex eo nutriantur partes, & fiant membra, pertinet etiam semen, licèt ex eo formetur fætus, dicit enim D.Th. in 2. dist. 30. q. 2. ar. 2. ad 2. *Quod sanguis aliquo modo dicitur esse de substantia generantis, & multo amplius semen quod est ad vlteriorem digestionem perductum.* Quare si in sententia S.Th. sanguis informatur anima licèt non secundum omnem gradum, à fortiori semen, aliàs non verificaretur, quod generans de sua substantia generat filium, si semen non est substantia eius, sed distinctum suppositum sicut aqua in vase, ita quod non decidatur, nec diuidatur à toto, quia ei non continuatur. Sed tamen est aduertendum, quod sicut in sanguine consideratur, & ipsa substantia sanguinis, quæ informatur anima, & status eius quatenus est in transmutatione, & via ad nutriendum, & formandum membrum, scilicet, carnem vel ossa, & in hoc statu non resurget in hominibus quia est status corruptibilitatis, non integritatis naturæ, ita neque resurget semen, & lac, quia sunt humores solum deseruientes statui generationis, & corruptionis. Vnde videmus sine ipsis saluari veritatem humanæ naturæ, sicut in pueris non est semen, quia totum nutrimentum ipsis necessarium est ad augendum corpus, & in his quæ non genuerunt non est lac, sed hoc non obstat, quia etiam sine manu, aut pede saluatur essentialiter humana natura, & tamen informantur eadem ani-

anima, & pertinent ad eius integritatem. Semen tamen decisum, & lac emissum perdunt actualem informationem vitæ, quia discontinuantur à viuente, sed nos loquimur de illis quandiu sunt coniuncta & non emissa.

Quando autem inquiritur quo gradu vitæ informentur isti humores. Respondetur, quod informantur gradu vitæ imperfecto, scilicet, vegetatiuo, quia non sentiunt sicut neque vngues, & capilli, sed crescunt, & nutriuntur, & ita sanguis, quando extrahitur non dolet, sicut nec capillus, quando tonditur. Quare D. Th. in loco nuper citato ad 3. inquit: *Quod humores sunt de perfectione corporis humani, sicut, & aliæ partes, quamuis non perueniat ad totam perfectionem sicut aliæ partes. Sicut autem partes omnes vniuersi perfectionem à Deo consequuntur, non æqualiter, sed secundum suum modum vnumquodque, ita etiam humores aliquo modo perficiuntur ab anima rationali, non tamen eodem modo, sicut partes perfectiores.* Qui locus manifestissimus est pro nostra sententia, nec enim perficiuntur ab anima rationali, nisi vt à forma.

Ad fundamenta oppositæ sententiæ respondet. notando sententiam Caiet. 1. p. q. 119. ar. 2. quam sumpsit ex D. Tho. dist. 44. cit. quod in sanguine, & similibus humoribus est duplex respectus, seu officium, nam, & habent rationem partis integralis, licèt minus perfectæ, & habent rationem viæ, & tendentiæ ad perfectiores, quæ ex imperfectioribus formantur, sicut elementa in mundo comparantur ad mixta, vt corpora minus perfecta ex quibus mixta formantur, sunt tamen partes vniuersi, licèt minus

nus perfectæ. Et in toto quantitatiuo linea, & superficies veræ sunt partes in suis extensionibus, tamen respectu profunditatis, seu corporis sunt termini, seu indiuisibilia, ita non repugnat aliquid quod absolute sit vera pars in corpore, & tamen comparatiue ad alias partes perfectiores sit materia ex qua formantur, & ita sanguis est pars imperfecta, & præbens materiam ex qua aliæ partes solidæ formantur. Quod alio modo distingui potest de sanguine, quoad substantiam, vel quoad statum transmutationis de liquido in solidum, & primo modo est pars in se, secundo modo est deseruiens parti perfectiori.

Sic ergo dicimus ad authoritates Arist. quod sanguis est intra venas sicut aqua in uase quantum ad rationem liquidi, sed tamen vt liquor animatus, quia vt ibi dicit Arist. sanguis animatur, & feruet in venis. Nec obstat quod aliquando sanguis exsudatur tanquam sudor, & excrementum. Respond. enim quod vel ille humor non est sanguis perfectus, & excoctus, sed adhuc informis, licet colore sanguinis tinctus ex laxatione nimia corporis, qua ille humor sanguine permiscetur eiusque colore tingitur; vel si sudatur verus sanguis, id contingit, aut ex ruptione venæ, aut ex nimia pororum laxatione in quibus sanguis continetur non quia in se excrementum sit.

Ad primam rationem resp. quod licet sanguis sit substantia liquida, potest tamen alijs membris continuari mediantibus fibris, quæ in corporibus animalium habentium crassum sanguinem, vt in tauris manifestius apparet. Item continuatur alijs membris in suo principio, sci-

scilicet, in iecore, & in corde, vbi sanguis decoquitur, & ibi animæ informationem habet, & continuatur, licèt quia liquidus est, dicatur esse in illis vt in vase. Tertio, continuatur in poris cum membris solidioribus, quatenus paulatim coagulatur, & solidatur cum illis. Nec est inconueniens partem solidam continuari coagulatæ, & coagulatam liquidæ, sicùt lac dum ex vna parte concrescit, continuatur alteri parti liquidæ, & pars aquæ congelatæ alij parti adhuc liquidæ. Quod verò additur de sanguine dum emittitur è venis, & de lacte dum exprimitur, & de semine dum eiaculatur. Respondetur, non continuari tales humores extra missos, sed decidi, & ita licèt videantur continuari sanguis, qui est in vase, & qui est in aere, & qui in vena, ibi tamen dum è vena erumpit, corrumpitur, & amittit vitam, aliamque formam induit, sicut cadauer, licèt aliquid caloris, vel similis virtutis retineat. Neque hoc est mirum cum etiam membrum aridum videatur continuari sano, & virga sicca viridi, & tamen non continue, sed contigue se habent, quia habent diuersas formas. Discontinuatur autem sanguis, quia rumpuntur fibræ quæ tenuissimæ sunt, & sic decidit à vena, mutaturque in aliam speciem, & formam, sicut cadauer.

Ad secundum fundamentum dicitur, quod sanguis est nutrimentum intrinsecum, & decoctum non extrinsecum. Non est autem inconueniens, quod nutrimentum in sua vltima decoctione sit informatum anima, non quoad gradum perfectum, sed quoad vegetatiuum, transit autem in formam membri solidi, quod nutrit non induendo nouam formam, sed no-

uum

uum gradum, & nouum modum informationis substantialis. *Et cum vrgetur*, quod tunc nutritio vltima qua fit conuersio in partem solidam non erit substantialis mutatio, quia non est à priuatione formæ ad formam. *Resp* quod est substantialis mutatio perfecte, & consummatiue,& à priuatione gradus perfecti ad perfectum. Vt autem inueniatur ibi transitus à priuatione formæ ad formam, sumenda est tota collectio mutationum à mutatione cibi, seu alimenti ex tertia vsque ad vltimam mutationem in formam carnis, vbi est vltimus terminus intentus, licèt quia paulatim fit, quando est in vltimo complemento iam non est mutatio de forma in formam, sed de priori gradu formæ in vltimum, seu in modum informandi perfectum, & substantialem, quod etiam substantiantialis mutatio dici potest.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm augmentatio dum durat, & nutritio tota vita sint successiuæ, & continuæ.

DVplex est controuersia de continuitate horum motuum. Primo an durent continue, idest toto vitæ tempore. Secundo, an sint motus continui, & successiui, idest non discreti, nec instantanei, sed diuisibiliter, & per partes continuentur, & rursus an si per partes continuantur, habeant continuitatem regularem, idest quod si tantum acquiritur in tanto tempore, dimidium in medietate acquiratur, & quarta pars, in quarta parte temporis, an verò irregulariter, sicut cum excauatur lapis à

gut-

guttis cadentibus, ita tollitur pars lapidis in hoc tempore, quod tamen in medietate temporis non tollitur dimidia pars lapidis, sed disponitur toto illo tempore, vt in vltimo tollatur.

Quoad primum duo videntur certa. Primum quod nutritio per se loquendo, & nisi aliquod impedimentum per accidens obstet, durat toto vitæ tempore post primum instans, & post aliquantulum temporis, quod requiritur vt alimentum apponatur, & disponatur vt conuerti possit in substantiam aliti, in quo tamen tempore incipit alteratio, & dispositio ad alimentum conuertendum, & sic iam inchoatiue est nutritio. Secundum est quod augmentatio non durat toto vitæ tempore secundum quod à nutritione distinguitur. Primum probatur, & explicatur ex Arist. dicente in hoc 1. libro: *Quandiu saluum manet animal, etiam si decretionem subeat, nutritur, sed non semper crescit*, vbi etiam videri potest S. Tho. lect. 17. Et explicatur sic, quia non est necesse, vt ita duret nutritio toto vitæ tempore, quod si in quocumque etiam breuissimo tempore non detur, pereat animal, sed quod semper sit indigentia alimenti, & nutritionis, quandiu viuit animal, ita vt in nullo statu vitæ ponatur terminus huic indigentiæ naturaliter loquendo, sicut naturaliter ponitur status, & terminus augmentationi, ita vt a amplius non crescat. Quod si aliquo tempore cessat, vel propter morbum, & debilitationem, vel propter carentiam alimenti, non statim peribit animal, incipiet tamen in statu corruptionis esse. *Ratio*, huius perpetuæ necessitatis præter quotidianam experientiam, sumitur ex ipso viuentium

tium temperamento, quod constat calido, & humido, & calor debet esse abundans, eò quod functiones, & operationes viuentium calore ministrantur: calor autem propter sui acrimoniam agit in humidum, atque illud depascit, sicut videmus in igne, qui lignis, aut oleo, aut alij combustibilibus conseruatur, & ita si humidum ipsum in viuentibus non instauretur, etiam euanescet. Et ideo quia calor continuè perdit de substantia humidi, si debet durare, oportet, quod continuo conuertat alimentum extrinsecum, aut intrinsecum in suam substantiam, ipsumque intrinsecum alimentum si continuò non sustentetur, & foueatur ab extrinseco, breui peribit. Et hæc est ratio, quare nutritio toto vitæ tempore duret, quia toto vitæ tempore aliquid deperditur per calorem consumentem humidum, & consequenter deperditum indiget reparari. Sed quia non semper æqualiter calor agit in humidum, nec semper est eadem dispositio caloris, vel humidi, nec appositio alimenti, in hoc est latitudo, & aliquando interruptio, licèt non statim moriatur animal sed incipit disponi vt moriatur, si desit alimentum. Vnde etiam colligitur ratio quare aliqua animalia, dicuntur aliquibus temporibus sine alimento viuere, vt glires, vrsi, aliqui serpentes, etsi qui similes (si historiæ veræ sunt) hoc enim ideo est, quia licèt externum alimentum non recipiant, habent tamen internum aliquem humorem crassiorem, seu pituitam, quæ tempore illo à calore naturali concoquitur vice alimenti, & ob caloris defectum lentè, & paulatim illum consumunt. Si qui verò homines dicuntur plures dies vi-

xisse,

xisse, aut annos sine cibo, vel id fabulosum est, vel causam naturalem non habuit, sed vel per verum miraculum, vel à Dæmone, cibi aliqui ministrati sunt, aut ipsi sibi occulte ministrabant, aut ob aliquam caloris naturalis debilitatem, ita parum consumebant, vt viderentur non comedere.

Quod vero augmentum non duret toto tempore vitæ experientia manifestum est, & asseritur ab Arist. loco nuper citato, & 3. de anima tex. 59. & à D. Thom. super eadem loca, & 2. 2. q. 147. art. 4. ad 2. & in dist. 30. q. 1. art. 1. ad 5. & 1. p. q. 119. art. 1. ad 4. Quod semen non informatur anima, & idem docet in 3. de potent. art. 1 ... & similiter in 4. dist. 44. q. 1. art. 2. q. 3. Et fundamentum deducitur, tum ex continua reactione, qua alimentum ipsum agit in calorem naturalem, siquidem ipsum debilitat, & minuit, calor autem deficiens non potest tantum de alimento conuertere, quantum deperdit; & sic non potest augeri animal: augmentum enim prouenit ex eo quod plus acquiritur, quam deperditur tum etiam, quia id quod acquiritur; cum sit extraneum etiam suas qualitates imprimit humido nutrimentali, quod aduenit de nouo, & sic non est ita purum, sicut humidum primum radicale: vbicunque enim sit mixtio extranei non ita purificatur virtus, sed per ipsam mixtionem languescit, & mutatur, & consequenter relinquitur illa virtus minus conducens ad augendum quia, virtus permixta, & extraneata minus potest se explicare, & augeri, quàm fortis, & pura: tum denique, quia si viuentia semper augerentur acquirerent tantam quantitatem, quod non pos-

possent vnica anima eam informare, & ab vnō corde viuificare nisi eius virtus etiam augeretur, & fortificaretur, vnde quanto magis viueret animal, tanto adhuc posset diutius viuere secundum naturam, quia maiorem haberet virtutem.

Sed obijcies, quia si calor naturalis debilitatur per continuam reactionem alimenti, & ideo minus de alimento conuertit, etiam minus de humido consumit, in eodem enim calore fundatur, quod consumat de proprio, & acquirat de alieno, & consequenter non bene infertur cessare augmentum, quia plus perdit, quam restaurat, siquidem ea ratione, qua non restaurat propter debilitatem caloris, neque etiam consumit. Secundo, quia videmus iuuenem habere fortiorem calorem, & melius alimentum decoquere, quam infantem, & tamen infans augetur, non iuuenis, ergo male fundatur ista ratio in fortitudine, & perfectione caloris. Tertio quia noua materia addita, additur viuenti nouus calor, ergo, & noua virtus, ergo quando augetur animal non decrescit virtus, sed augetur, diminutio autem accedit ex debilitatione virtutis, non autem debilitatur, sed crescit crescente subiecto, & sic in quacunque nutritione, cum noua pars aggeneretur præexistenti, nouum etiam augmentum, & noua virtus ei aduenit. Denique quia posset animal sustentari cibo facilis digestionis, quando perueniret ad terminum augmenti, & tunc facilius conuerteret tale alimentum, quam perderet de propria substantia, ergo tunc augeretur.

Ad primum respondet, calorem debilitatum mi-

minus consumere de humido nutrimentali, & aduentitio, præsupponitur tamen plus sumpsisse de radicali, quando peruenit ad illum statum caloris debilitati per ætatem. De humido autem aduentitio, quanto minus consumitur, tanto magis animal grauatur, indeque potiùs generantur morbi, & tandem animal moritur. Similiter quanto magis calor debilitatur, tanto difficilius decoquit alimentum extraneum, quia magis dissimile; & crassius est, facilius autem consumit humidum proprium, & partes suas, sunt enim facilioris euaporationis à calore naturali. Tempore autem quo durat augmentum, quia purior adhuc est substantia, & humidum radicale, consequenter calor vitalis magis virtuosus, & purior est, ideoque plus potest de alimento conuertere, quam de propria substantia deperdere.

Ad secundum respond. Quod calor in iuuene est fortior quasi accidentaliter, non quasi essentialiter, idest entitatiue, & in ratione caloris est fortior, sed non vitaliter, quia non est ita purus propter admixtionem extranei, licèt propter maiorem soliditatem, & densitatem partium corporis, & pluritatem partium calor in iuuene fortior sit, & vegetatior, pluresque actiones operetur, quæ maius robur postulant. Et quia humidum aduentitium minus consumitur à calore, ipsumque magis impurum reddit, ideo nec tantum perdit de isto humido quantum adolescens, vel infans, nec tamen plus acquirit de augmento. Nec obstat, quod aliquando cessante statu, & ætate augmenti pinguescat animal quod etiam pertinet ad augmentum, crescit enim in latera. Sed respon-

de-

detur: Quod animal non dicitur augeri nisi quando crescit secundum longitudinem, ita quod ossa, & partes solidiores fiant maioris quantitatis, augmentum verò illud in sola pinguedine, vel carne, etiam si diffundatur in latera, & multo magis si solum crescat in humore aliquo magis turgido, non est augmentum simpliciter, & quo ad omnes partes animalis, sed solum secundum quid, & quoad aliquam partem, scilicet, quoad carnem, vel humorem, &c.

An verò dentes semper crescant? Arist. affirmat lib. 2. de gener. animal. c. 4. & saltem non decrescunt, quia propter necessitatem cibi conterendi prouidit natura, ne ipso continuo attrito decrescant, sed aliunde suppleatur eorum defectus, aliàs, totaliter deficerent cum animalis dispendio.

Ad tertium respond. Quod calor de nouo adueniens in materia acquisita non est eiusdem puritatis, & efficaciæ in ratione vitalis, sicut primus calor insitus, in quo generatur viuens, licèt propter spissitudinem, & soliditatem sit fortior, sicut calor in ferro candenti, sed non secundum vim vitalem, in hoc enim magis, ac magis debilitatur ipsa continua reactione, & repassione, neque enim in quocumque calore consistit perfectio vitalitatis, siquidem si nimis excrescat potius interit animal. Illud ergo temperamentum vitalitatis numquam ita perfectè inuenitur in materia acquisita, sicut in primo insita, & generata.

Ad quartum dicitur; Quod cibus quantumcumque delicatus, aut facilis digestionis semper est impurior ipso humido radicali, & insito.

Vnde

Vnde licèt ex hoc possit dilatari vita, si minus impurum reddatur humidum ex cibo minus crasso, & indigesto, tamen tandem consumetur, quia aliquid impuritatis miscetur, & solum proprium erat arboris vitæ humidum radicale ad illam priorem puritatem reducere.

Circa secundam difficultatem, scilicet, an nutritio, & augmentatio sint motus successiui, & continui à tempore, quo animal incipit nutriri. Aliqui existimant non esse motum continuum, nec successiuum. Quam sententiam sequitur Tolet. 1. de gener. q. 11. & Ponponatius lib. 1. de nutrit. & augment. c. 19. & alij, & probatur primo ex D. Tho. 2. 2. q. 24. art. 6. vbi inquit: *Augmentum corporale in animalibus, & plantis non est motus continuus, ita, scilicet, quod si aliquid augetur in tanto tempore necesse sit, quod proportionaliter in qualibet parte illius temporis aliquid augeatur sicut contingit in motu locali, sed per aliquod tempus natura operatur disponens ad augmentum, & nihil augens actu, & postmodum producit in effectu id ad quod disposuerat augendo ipsum animal, vel plantam in actu*. Ita D. Thom.

Secundò probatur ratione difficili. Quia si nutritio sit motus successiuus, & continuus, sequitur quod substantia alita incipiat per vltimum non esse, & substantia alimenti desinat per vltimum esse, vtrumque autem repugnat modo incipiendi, & desinendi substantiæ. Sequela constat, quia motus successiuus non incipit in instanti intrinseco, quia in instanti non datur successio, & sic non est verum dicere, nunc est, quod pertinet ad primum esse, sed nunc non est, immediate post erit, quod pertinet

finet ad vltimum non esse. Similiter cum ad incœptionem nutritionis desinat nutrimentum, quia quandiu non est nutritio, nutrimentum non est conuersum; si est verum dicere nunc non est nutritio, & immediatè post erit, etiam erit verum dicere, nunc est nutrimentum, & immediatè post non erit, ergo nutrimentum desinet per vltimum esse. Min. verò probatur, quoad primam partem, tum quia omnis substantia incipit per primum esse, vt diximus in 6. Physic. neque enim minus consistit in indiuisibili substantia vt aucta, quam vt primo generata, nec minus procedit de priuatione ad formam, quod est carere latitudine, nec minus exigit determinatam quantitatem, atque adeò non potest in quauis minima introduci. Deinde quia si in aliquo instanti est verum dicere, nunc non est forma viuentis in alimento, & immediatè post erit, vel in illo instanti est completa, & vltima dispositio, vel non si est, ergo, & forma, quia vltima dispositio non est sine forma. Si non, ergo vel deest aliquid diuisibile, vel indiuisibile: si indiuisibile, non poterit incipere immediatè post, quia immediatè post non sequitur indiuisibilis duratio: si diuisibile, ergo immediatè post non incipiet, siquidem prius immediatè post incipiet medietas illius diuisibilis, quam tota, ergo immediatè post non erit tota, & completa, atque adeo nec vltima dispositio. Quoad secundam verò partem probatur, quia si aliqua substantia desinit per vltimum esse, sequitur vel dari duo instantia immediata, scilicet, instans vltimum desitionis, & primum incœptionis sequentis formæ, aut dari materiam sine forma pro ali-

qua duratione si desinente vna forma, altera expectat aliquod tempus vt incipiat.

Denique sequitur, quod alimentum possit desinere, vel forma viuentis introduci antequam materia sit plene disposita, quia si disponitur successiuè, & continuè, & sic conuertitur alimentum in substantiã aliti, quando peruenerit ad vltimas partes alimenti, in quibus conseruari possit versus minimum, prius attingetur medietas vnius partis motu successiuo, quam alia medietas, ergo in illa vltima medietate desinet alimentum ratione minimi antequam introducatur vltima dispositio, siquidem hæc successiue introducitur.

Postremo suffragatur Arist. qui 8. Phys. tex. 23. docet diminutionem continue non fieri, exemplo lapidis excauati à guttis cadentibus, quæ non continue diminuunt partes lapidis, ita vt si tanto tempore extrahatur tanta pars in medio illius temporis extrahatur medietas, sed toto illo tempore disponitur, & in vltimo pars extrahitur, ergo idem dicendum erit de augmentatione.

Omitto inconueniens, quod aliqui inferunt: quia si nutritio incipit immediate post instans, alteratio desinit in illo instanti, quia immediatè post iam est substantia, ad quam disponebat alteratio. Omitto hoc, quia iam supra q. 1. diximus, vltimam dispositionem non introduci ab alteratione formali, sed ab ipsa generatione substantiali, quæ est alteratio eminenter, quia introducitur simul cum forma substantiali. Vnde in ea duratione, quia introducitur forma substantialis siue in instanti, siue post instans iam est vltima dispositio, & desinit alteratio,

quæ

quæ immediate ante ponebat aliquid infra dispositionem vltimam.

Nihilaminus dicendum est augmentationem, & nutritionem esse mutationes successiuas, & continuas, prout ly successiuum, & continuum opponitur instantaneo, siue vnico instanti, siue discretis, non tamen est continuum, si ly continuum dicat regularem proportionem, ita vt si augeatur tantum in tanto tempore, in medietate eius augeatur dimidium, & in quarta parte temporis quartum: sed nutritio, & augmentatio admittit irregularitatem, & consequenter aliquid discontinuationis propter dependentiam, quam habet nutritio à dispositione alimenti, quæ non semper est æqualis, & à virtute subiecti, quod quandoque infirmatur, & non semper est in eadem dispositione. Hæc conclusio secundum vtramque sui partem explicat mentem Philosophi, & D.Th. Nam pro ea parte, qua Philosophus ponit augmentationem esse motum proprie dictum 5. Phys. c. 2. consequenter affirmat non esse instantaneum, nec per sola instantia fieri, vnde expresse D.Th. 3.p.q.33.art.1.in corp.& ad 4. affirmat, *augmentationem non esse actionem instantaneam, sed successiuam*. Idem est autem de nutritione, quæ augmentationem concomitatur. Quod verò non sint motus continui in secundo sensu idest regulares, & secundum proportionem assignatam constat ex locis Aristot. & D. Tho. allegatis in primo, & vltimo argumento.

Ex his sumitur fundamentum conclusionis, quod est duplex: Primum, quia augmentatio est verus motus, vt distinguitur contra muta-

tionem, vt in 5. Phys. citato dicit Arist. & nos probauimus ibi q.19. sed motus non potest esse in instanti vt ibi probauimus q.14. & 21. ergo augmentatio est motus successiuus.

Secundum fundamentum est, quia ad nutritionem, & augmentationem non requiritur determinata quantitas, sicut ad primam generationem, ergo augmentatio, & nutritio successiue debet fieri diffundendo qualitatem vniformiter difformiter. Anteced. probatur, quia in nutritione, & augmentatione supponitur viuens habere iam quantitatem requisitam ad suam consistentiam, quia tam quoad organa, quibus operari potest, quam quoad debitam mensuram vltra minimum, in quo esse non potest, ergo iam non requiritur determinata quantitas in alimento conuertendo, neque propter ipsius viuentis exigentiam, quia iam habet sufficientem quantitatem vltra minimam, neque propter partem de nouo aggregandam, siquidem non magis requiritur quantitas vt informetur de nouo pars aggreganda, quam vt iam aggregatæ contineantur sub forma, quando enim adueniunt de nouo, & vniuntur tanquam partes adueniunt, ergo non exigitur ad illas maior quantitas, quam vt partes totius esse possint, & cum alijs partibus totum componere, vt autem aliquid possit esse pars non requiritur determinata quantitas, ergo neque vt aggregetur tanquam pars. Imò quanto minor est pars, tanto perfectius aget in illam, & conuertet in se sicut ignis minores partes stuppæ, vel ligni conuertit in se, neque expectat vt ad determinatam partem crescant, ergo ad aggenerandum rei iam productæ aliquam

quam materiam : non conducit determinata quantitas, sed quanto minor est perfectius aggenerabitur. Vnde patet consequentia, quia si non requiritur determinata quantitas, sed quæcunque minor, ac minor est capax aggenerationis, non obstabit aliquid continuitati augmentationis, nisi ex parte qualitatis, quæ est dispositio, non detur continuitas. Ex hac autem parte non deficit; quia dispositio illa fit per alterationem, quæ est motus continuus, & ipsa qualitas dispositiua diffunditur vniformiter difformiter, ita vt si in hac parte datur dispositio vltima, in parte immediata detur immediatum infra illam, & in alia minus, ac minus vsque ad non gradum, ergo continuando actionem aggenerantis, continuabitur etiam introductio dispositionis in parte minori, ac minori immediate consequente; & sic eadem proportione in eis introducetur forma aggenerantis.

Quod si inquiras: Quæ sit ratio ponendi illum modum diffusionis qualitatis vniformiter difformiter? *Resp.* in primis id constare experientia, nam quantò aliquis magis appropinquat ad ignem tanto fortius calefit, & quantò magis recedit, minus, ergo calor non diffunditur ab igne æqualiter in tota sua sphera, sed in vna parte magis, in altera minus. Secundò constat ratione: quia qualitas non diffunditur ab agente per hoc, quod eadem numero transeat de vno subiecto ad aliud, sed per multiplicationem producitur ab vna parte in partem immediatam, & sic est diuersa qualitas in vna, & in alia, quælibet autem pars medij, in quo multiplicatur qualitas, imperfectiori modo reci-

cipit qualitatem, quàm sit in subiecto proprio, ergo imperfectius illam producit, & sic quantò magis elongatur ab ipso primo agente tantò magis debilitatur ipsa qualitas à sequentibus partibus producta. Minor constat quia si æquali modo reciperent omnes partes medij qualitatem, nunquam agens haberet terminum ab intrinseco, & per se, quia si non debilitaretur eius virtus tam intensum effectum produceret in parte immediata, quàm in parte distanti; & rursus illa pars distans æque poterit effectum suum ponere in parte immediata, quam in distanti, & de qualibet est eadem ratio, ergo poterit sine termino producere in quacunque distantia, nisi ponatur impedimentum extrinsecum, & sic ab intrinseco non esset determinata sphera virtutis. Si autem qualitas paulatim diminuitur, nec ponitur æqualiter in omnibus partibus ergo necesse est, quod duæ partes non sint similes, neque æquales, sed altera magis, altera minus participet, & hoc est multiplicari vniformiter difformiter, idest cum dissimilitudine per omnes partes, sed cum vniformitate in obseruando istam inæqualitatem.

Ad argumenta facta in contrarium. Ad primum ex authoritate D. Thom. resp. ex dictis, quod augmentatio non est continua continuitate regulari, ita quod si in tanto tempore crescit in medietate temporis crescat dimidium, non tamen negat continuitatem successiuam, quæ opponitur instantaneis mutationibus, vt ex eodem D. Tho. diximus. Quod autem dixit D. Tho. quod aliquo tempore operatur natura disponens, & non augens actu, verificatur

in

in duobus casibus, tum in tempore immediato post primum instans generationis, in quo alimentum non statim est dispositum, tum si ex aliqua infirmitate, vel ex defectu alimenti discontinuetur ipsa dispositio requisita ad introducendam formam viuentis, & sic necesse sit iterum consumere tempus, vt disponatur. Extra hos casus si dispositio currenti modo introducatur, & sine impedimento, per motum continuum fit.

Ad secundum respond. Quod introductio formæ substantialis generatiue, & totaliter quando primo fit, debet incipere per primum esse, & opposita desinere per primum non esse: continuatio autem, & aggeneratio substantiæ partialis non est inconueniens, quod incipiat ad modum motus, & per vltimum non esse, & iuxta modum diuisibilitatis partium. *Et ad primam* impugnationem primæ partis. *Resp.* Quod substantia secundum se, & vt totaliter fit prima generatione, indiuisibilis est, & modo indiuisibili fit, in quantum fit integra, & totaliter, vt autem subest quantitati, & ad modum partis, & diuisibilitatis acquiritur, modo etiam diuisibili fit, & secundum latitudinem partium, & tunc non fit absolute à priuatione formæ, sed à priuatione formæ, vt tanta, & in tanta materia, & in tali parte, quæ diuisibilis est, & ratione eius induit modum diuisibilitatis. Et licèt nutritio fiat aliquando sine augmentatione, non tamen fit sine noua quantitate, quæ constituat rationem partis in substantia, quæ de nouo acquiritur non absolutè, sed vt aggenerata, & secundum rationem partialem. Quando autem dicitur, quod à pri-

ūatione ad formam non est transitus diuisibilis. Respond. Quod absolutè ita est, sed per accidens, & ratione adiunctæ diuisibilitatis datur latitudo, & transitus diuisibilis, quatenus transit non à priuatione substantiæ absolutè, sed à priuatione substantiæ vt tanta, ad hoc vt tanta sit, neque ad hoc exigitur determinata quantitas in ipsa parte, quæ aggeneratur, sicut requiritur in toto quando de nouo generatur, vt iam ostensum est, sufficit enim ad aggenerationem determinata quantitas præsuppositiuè, in eo, scilicet, cui addenda est nöua pars substantiæ, non in ipsa parte, quæ de nouo acquiritur, siquidem acquiritur vt pars, & per modum diuisibilis, non per modum totius vt totum, & vnum est.

Ad secundam impugnationem huius primæ partis. *Respondetur*, suppònendo, quod vltima dispositio in nutritiòne eodem modo concomitatur formam substantialem, vt partialem, seu partialiter introductam, sicut vltima dispositio ad generationem concomitatur ipsam formam substantialem, vt primò introducendam, & per modum totius, ita quod eodem modo seruatur prioritas, & posterioritas inter vltimam dispositionem, & formam substantialem in vna atque in alia. Quo supposito respondetur ex his, quæ diximus, quæst. 21. Phys. art. 2. quod benè potest, qualitas certa, idest determinati gradus qualis est dispositio vltima incipere in parte incerta, & indesignata per vltimum non esse. Et ita in ipsa aggeneratione quando in aliquo instanti est verum dicere, nunc non est dispositio vltima, siue introductio formæ, & immediate post erit, & inqui-

quiritur, an in illo instanti desit aliquid diuisibile, vel indiuisibile. Respondeo deesse aliquid diuisibile indesignatum, & indeterminatum, non determinatum. Et quando instatur, ergo immediate post non incipiet, nego consequentiam, quia per se loquendo immediate post sequitur aliquid diuisibile indesignatum, & sic per partem motus, qui immediate post erit, vincitur illa pars diuisibilis talis qualitatis, quæ restat acquirenda.

Quod si vrgeas. Nam in nostra sententia immediatè post iam non sequitur motus alterationis, sed actio ipsa substantialis, à qua mediate fit ipsa dispositio vltima, vt supra, q. 1. diximus, ergo non vincitur illa pars diuisibilis per motum, quod si per generationem vincitur iam supponitur res genita quando dispositio vltima introducitur, & vincit illam diuisibilitatem, quæ deerat vt res generaretur. Resp. quod aliqui dicunt deesse aliquid diuisibile, & vinci per motum in tempore immediato siquidem etiam motus diuisibilis est. Quod, & nos diximus, q. 21. Phys. loquendo de motu, qui immediate post illud instans incipit. Loquendo autem de actione substantiali, quando immediate post instans incipit sicut in nostro casu, cum immediate post non desit aliquid acquirendum per motum alterationis, quia iam iste cessat, sed per actionem substantialem, quæ introducit formam, & dispositionem vltimam (supponimus enim non deesse aliquid præter talem vltimam dispositionem) ideo dicendum est, quod quando immediate post instans incipit actio substantialis nutritionis iam in illo instanti non deest ex parte qualitatis

disponentis, scilicet, vltimæ dispositionis, nisi aliquid indiuisibile, scilicet, ipsa vltima dispositio, quæ est terminus reliquarum partium dispositionis, terminus autem aliquid indiuisibile est, sed tamen aliunde, scilicet, quia introducitur in parte incerta, & indesignata continui; ideò ex parte talis quantitatis (quæ etiam ad dispositiones pertinet) diuisibili modo introducitur illa vltima dispositio, sicut, & forma substantialis, & per vltimum non esse incipit, sed hoc est per accidens, vt iam diximus, quatenus substantia acquiritur ad modum partis, & in parte incerta, forma autem certa, & indiuisibilis in parte incerta incipit per vltimum non esse vt diximus, q. 21. Physic. art. 2. in 2. regula.

Ad secundam partem argumenti. Respond. quod alimentum quoad illam partem, in qua incipit conuersio per vltimum non esse necesse est quod desinat per vltimum esse, quia inceptio vnius, & desitio alterius proportionatè se habent in hoc, sed hoc totum est per accidens, & quia illa pars substantiæ desinit vt tanta, & diuisibiliter, non vt tota, & indiuisibiliter.

Ad tertiam respond. Quod vt diximus, q. 8. Physic. art. 3. quando in alimento conuertendo peruenitur ad illas vltimas angustias, vt iam non sit quantitas, in qua etiam via corruptionis conseruari possit forma alimenti illæ dispositiones, quæ non perueniunt ad vltimam per accidens redduntur vltimæ, quatenus sublata quantitate requisita destruuntur omnes dispositiones conseruantes formam alimenti, & consequenter ipsa forma soluitur à materia, & agens potest vtendo generatione introduce-

re

re formam suam. Sic ergo per accidens ex remotione quantitatis, & consequenter reliquarum dispositionum, quæ in eo fundantur, potest introduci forma substantialis, & dispositio vltima eam consequens, quia non manet impedimentum in materia, & generans, vel virtus eius est sufficienter approximata, vt substantialem generationem in illa eliciat.

Ad vltimum respondetur, Philosophum stare pro nobis, quia solum negat continuitatem, quæ importat regularitatem non verò negat continuitatem, quæ opponitur instantaneæ mutationi, hoc enim non deseruiebat ad eius intentum, sed primum, quia ibi intendebat nullum motum esse continuum, idest perpetuum nisi localem, & circularem, ad quod sufficit, quod augmentatio non est perpetua, sed sæpè interrumpitur propter indispositionem subiecti: aut defectum alimenti, & in hoc tenet similitudo de excauatione lapidis per guttas, quia licèt quando fit non fiat in instanti, neque enim pars, quæ extrahitur potest separari, & remoueri nisi in tempore, tamen propter dispositiones requisitas ex parte guttarum mollificantium, sæpè interrumpitur, sicut etiam augmentatio. Vltima autem gutta extrahens partem, diuisibili motu extrahit, non tamen tali proportione, quod si tanta pars extrahitur tanto tempore, medietas eius medietate temporis extrahatur.

ARTICVLVS V.

Vtrùm in nutritione, & augmentatione quælibet pars viuentis augeatur, & nutriatur.

RESTAT in his vltimis articulis examinare conditiones, quas Ariſtot. ponit in augmentatione, quæ ſunt tres. *Prima*, quod aliquid de nouo adueniat, ſeu addatur. *Secunda* quod quælibet pars augeatur. *Tertia*, quod res augmentata eadem maneat. Prima per ſe eſt ſatis nota, de ſecunda agemus in hoc articulo, de tertia in ſequenti.

De ſecunda ergo conditione triplex oritur difficultas. Prima, an ita augeantur omnes partes viuentis, quod non ſolum partes aliquotæ, ſed etiam proportionales augeantur. Secunda, quomodo alimentum quod eſt in poris intrat ad partes ſolidas inter porum ſine penetratione. Tertia, quomodo ex eiſdem partibus emittantur partes, quæ corrumpuntur, & euaporantur, & aliæ excrementitiæ particulæ per eoſdem poros, ſine hocquod penetrentur cum alimento, quod eſt in eiſdem partibus.

Ad primum aliqui exiſtimant in augmentatione non ſolum partes aliquotas, & certas augeri, ſed etiam proportionales. Et fundantur in eo, quia Ariſt. docet omnes partes augeri, ſine vlla diſtinctione, ergo, & partes proportionales, quia vere ſunt partes. Deinde, quia partes aliquotæ non habent aliam entitatem diſtinctam à proportionalibus, ergo ſi augetur aliquota, debet augeri etiam proportionalis,

Denique quia augeri aliquid immediate, & per se potest sumi dupliciter. Vno modo quia non per aliquid extraneum, sed sibi intrinsecum; alio modo, quia non secundum partem tantum, sed secundum omnes partes augeatur. Primo modo tam pars aliquota, quam proportionalis dicetur augeri, quia mediante vltima parte, seu extremitate suscipit incrementum. Secundo modo, nec pars aliquota, nec proportionalis augebitur, quia alimentum solum applicatur ipsi extremitati, non in.us per omnes partes transit, aliàs vel augmentatio esset mixtio, vel penetratio partium.

Nihilominus partes proportionales non possunt dici augeri continuitate, seu magnitudine, sed solum aliquotæ, & determinatæ, quibus additis adduntur etiam nouæ partes proportionales pluralitate quasi multitudinis in potentia non incrementi, quia, scilicet, plures partes possunt accipi proportionaliter, quam antea. Sumitur ex D.Thom.1.de gener.lect.15. qui explicans illud dictum Philosophi: *Quod de ratione augmenti est, vt quodlibet signum sensibile maius, minusue reddatur*, inquit, *quod quodlibet signum sensatum, idest quælibet pars sensibilis eius, quod augetur fiat maior in augmento, aut minor in diminutione*. Nec valet dicere Arist. solum voluisse dicere, quod per ipsas partes sensibiles motus augmentationis redditur sensibilis licèt non propterea neget partes etiam proportionales augeri. Sed contra est, quia hoc commune est omni motui sensibili, vt fiat in magnitudine habente partes sensibiles, & sic nihil speciale diceret Phil. & D.Thom. de motu augmentationis, quomodo

do petat partes eius augeri, & deinde, quia si motus vt sit sensibilis requirit partem sensibilem, & aliquotam, ergo cum pars proportionalis per se sensibilis non sit, sed per aliquotam, quia non est designabilis, ergo per se non terminat motum sensibilem, ergo neque motum augmentationis, qui essentialiter est species motus naturalis, seu sensibilis. *Ratio* autem conclusionis est, quia partes proportionales si crescerent, aut minuerentur possent fieri maiores, vel minores, & sic crescendo per augmentum fierent designatæ, siquidem crescente quantitate, vsque ad aliquem terminum deberet crescere, & partes sub illo termino essent designabiles. Deinde, quia partes proportionales non minus sunt infinitæ in parua quantitate, quam in magna, quia in vtraque indeterminatæ, & indesignabiles sunt. Crescente ergo, quantitate, vel partes illæ manent indeterminatæ, & indesignatæ sicut antea, vel non. Si non; ergo fiunt designatæ, & aliquotæ, & sic in aliquotis fiet augmentum, & cum essent in infinitum partes illæ proportionales numerabiles si fiunt aliquotæ, & designatæ, manebunt infinitæ partes designatæ, quod est reddi infinitum in actu. Dicere autem quod aliquæ indesignatæ, fiunt designatæ, & augentur, præter quam quod non est maior ratio de vna, quam de alia, iam hoc erit negare quod non omnes partes simul augentur. Si verò æque indesignatæ manent sicut antea, ergo non augentur, neque crescunt magis, quam antea in ratione continui, & diuisibilis, licèt quia adduntur nouæ partes aliquotæ etiam plures proportionales addantur, quæ in illis includuntur
addi-

additione pluralitatis,non incrementi, ſed illa pluralitas non eſt in actu ſeorſum, ſed incluſa in partibus aliquotis.

Ad rationes oppoſitas, Reſp. ad Ariſt. dicimus,quod docet omnes partes augeri, ſed quomodo augeantur non dicit, augentur enim partes aliquotæ etiam ſecundum continuitatem, qua maiores fiunt, & in plures partes ſunt diuiſibiles, partes autem proportionales non fiunt maiores ſecundum continuitatem, quia non ſunt capaces, vt maiores ſint hoc ipſo quod indeſignatæ ſunt, quia licèt quælibet pars deſignata ſit diuiſibilis, tamen non eſt determinate diuiſibilis niſi per aliquotam. Vnde aliquota creſcet, vel minuetur accipiendo terminum maiorem, vel minorem, quod pertinet ad diuiſibilitatis determinationem, ſed ſolum partes proportionales creſcent in numero adueniente noua parte aliquota, quia pluries deſignari poteſt, & in plures partes proportionales diuidi.

Ad primam rationem dicimus: quod partes aliquotæ non habent aliam entitatem à proportionalibus, ſed non eundem modum, quia aliquotæ habent extenſionem determinato modo,& ideo determinatè creſcere,vel minui poſſunt; proportionales autem ſunt indeterminatæ, & ita non ſunt capaces creſcendi, vel decreſcendi continuè, quia augmentum non fit niſi accipiendo nouum terminum maiorem, vel minorem, & conſequenter determinatum.

Ad ſecundam reſpond quod augmentum appoſitum extremitati partis auget aliquotam continue, & ſecundum determinatum terminum, proportionales aut non continuè, nec ſecun-

cundum terminum determinatum, sed ad modum numeri, quia pluribus modis redditur ipsa quantitatis diuisibilis.

Circa secundam, & tertiam, difficultatem supponimus alimentum non deduci ad partes solidas, nisi per poros, qui sunt tenuissima quædam foramina, quæ replentur corpore tenui alimenti, & per quos exit sudor, vel aliæ euaporationes, est tamen inter porum, & porum pars aliqua solida, aliàs totum esset vacuum. Est autem necesse ponere istos poros, quia alias non possent minutiora corpuscula, vel liquida, aut euaporabilia subintrare, vel exire à corpore, nisi vel penetrando alias partes, quod est impossibile, vel diuidendo, quod esset corrumpere, & dolorem causare. Neque obstat, quod Arist. in hoc primo lib. tex. 80. refutat aliquorum sententiam, qui admittebant poros, vt medijs illis fieret augmentatio, *sic enim*, inquit Arist. *fieret augmentatio per iuxta positionem*. Respond. enim, vt constat ex littera, & ex D. Thom. ibi lect. 23. circa finem, illos Philos. posuisse poros vt in illis essent quædam corpuscula, seu athoma quæ componerent additionem sine vlla transmutatione, hoc autem esset destruere augmentationem, & alterationem.

Hoc posito restat difficultas quomodo ex ipsis poris partes solidæ augeantur, ita quod transeat alimentum ad partes inter porum, & porum, & tamen non diuidat illas, nec penetret. Et similiter partes, quæ resoluuntur, & deperduntur per calorem, debent euaporari, & emitti per ipsos poros, ipsi autem pleni sunt alimento, ergo penetrabuntur, cum ipso alimento existendo simul, & transeundo per ipsum porum,

Resp.

Respond. Neque penetrationem fieri, nec diuisionem in nutritione, quia alimentum liquidum, seu sanguis positus in poro, à vicina parte carnis per virtutem nutritiuam coagulatur in carnem, & vnitur illi extremitati partis tangentis porum, & in eà parte sic coagulata fiunt etiam pori de nouo, resoluitur autem aliquid carnis in euaporationem excrementitiam, & illa potest transire per porum, quia facta coagulatione sanguinis in carnem, iam sanguis occupat minus loci in poro, & in ipsa parte noua carnis fiunt etiam pori de nouo, & sic datur locus sudori, vel euaporationi exeunti: sicut posito lebete aquæ ad ignem, & calefacta parte immediatiori, pars superior quæ frigidior est descendit, & pars calida leuior effecta ascendit, sine vlla penetratione, quia pars frigidior sua grauitate scindit partem subtiliorem, & calidiorem. Sic coagulata parte sanguinis in carnem occupat minus loci, quia densior facta est, & sic dat locum vt alia pars subtilior intret, vel alia emittatur. Similiter cum illa pars sanguinis coagulatur in carnem, vnitur extremitati partis non autem scindit, vel intromittitur in partem solidam, sed pars solida paulatim resoluitur vi caloris, & illi paulatim succedunt illæ nouæ, quæ coagulantur, & sic pars præcedens non penetratur, nec diuiditur, sed eius extremitati vnitur; interiores autem partes vi caloris paulatim resoluuntur, & sic penes extremitates fit augmentatio. Denique pori isti facilè dilatantur, vel constringuntur sicut fit in vtribus secundum quod magis, vel minus replentur alimento præsertim in partibus tenerioribus, & facilè cedentibus, & tunc

tunc plus, vel minus intrat de alimento, aut exit de excremento faciendo conſtipationem aliquam partium quantum requiritur, vt magis porus dilatetur, & ſic non eſt neceſſarium recurrere ad penetrationem, vt exeant illi vapores per poros, quando pleni ſunt, ſed ad conſtipationem, vel condenſationem aliquam. Neque ex hoc ſequitur fieri nutritionem per iuxta poſitionem tantum, ſicut, cum aquæ additur aqua, ſed vltra illam etiam requiritur conuerſio partis iuxta poſitæ in ſubſtantiam alitæ, & deperditionem alterius, quæ per illam nouam reparetur.

Sed quæres, cur aliquæ partes non creſcunt, ſicut palpebræ: aliæ verò partes etiam ceſſante augmentatione totius ſemper creſcunt, vt capilli, & vngues.

Reſpond. partes corporis non eſſe eiuſdem temperamenti, & qualitatis, & ita non eodem modo recipere augmentum, ſed aliquas tardiùs, vel parùm creſcere ſicut palpebræ, alias toto vitæ tempore, ſicut dentes propter neceſſitatem ne continuo attritu ciborum deſtruantur, quædam etiam propter abundantiam materiæ, & facilitatem tranſmutandi perpetuò augentur, ſicut capilli, & vngues, ſemper enim ſuppetunt excrementitiæ fuligines, ex quibus capilli coaugmentantur, & illa excrementa in quacunque ætate abundant, niſi propter aliquod impedimentum, aut diſpoſitionem contrariam impediatur illa capillorum formatio, vt in caluis, poſſunt tamen ſemper creſcere, quia calor ſemper habet ſufficientem virtutem ad plus reſoluendum, & conuertendum de iſtis excrementis in capillos, & vngues, quia mino-

ri

ri indigent decoctione. Quòd verò aliqui crescant magis in quibusdam partibus, quam in alijs per accidens est propter abundan iam caloris in aliquibus, & defectum in alijs partibus, vel etiam propter abundantiam, aut defectum alimenti.

ARTICVLVS VI.

Quomodo viuens maneat idem toto tempore nutritionis, & augmenti?

HÆc est vltima conditio, quam Aristot. exigit ad rationem augmentationis, vt id quod augetur semper maneat idem, vt patet in hoc libro tex. 33. & 34. & ibi D. Thom. lect. 14.

Et ratio est aperta, quia si id quod augmentatur non maneret idem, corrumperetur, & desineret esse, & consequenter aliud generaretur, & sic non fieret augmentatio eiusdem, sed corruptio vnius, & generatio alterius, & ita augmentum esset in perditionem, & malum rei augendæ, cum tamen augmentatio, & nutritio ordinentur ad conseruationem eiusdem subiecti, & continuationem eius; si autem corrumperetur, cessaret finis talis nutritionis, transiretque in generationem, & corruptionem, si autem non corrumpitur, ergo manet idem, quod anteà, quia non desinit esse.

Cæterum ex ipsa natura nutritionis oritur dubitatio circa istam conditionem, & quod nutritio fit per nouarum partium accessionem, & antiquarum deperditionem, ergo non manent eædem partes quæ antea, imò tandem

omnes

omnes corrumpuntur, & aliæ adueniunt, ergo neque manet idem totum, quia hoc non est aliud, quàm suæ partes. Nec soluitur hoc dicendo, quod manent eædem partes formales, & non materiales. Contra enim est primò, quia partes formales non sunt aliud, quàm materia ipsa, & entitas partium sub tali forma,& modo, ergo desinente ipsa materia per successionem nouarum partium, etiam forma, quæ in tali materia erat soluitur,& sic non stat materiales partes deperdi, & non formales. Secundo quia vnitas numerica partium, & totius dependet à materia, & quantitate eius, vt à principio indiuiduationis, ergo si partes materiales deperduntur, etiam principium identitatis numericæ soluitur, atque adeo non manet idem numero viuens, neque idem uumero totum, sicut neque partes. Tertiò, quia in animalibus imperfectis, & plantis cum noua parte materiæ aduenit noua pars formæ, ergo saltem in illis mutantur partes formales, quia mutatur ipsa forma, seu anima.

Ad primum Respond. Quod Philosophus in hoc primo de generat.tex.35.& 36. dicit quod pars secundum speciem, seu formam manet, & secundum materiam aduenit, & recedit in augmento atque ita manet idem numero formaliter non materialiter. Quod aliqui sinistre voluerunt interpretari, quod manet caro secundum speciem, idest ea quæ primo accipitur à generante, aduenit verò, & recedit ea, quæ sumitur ex alimento. Quæ expositio excluditur à D.Thom. 1.p.quæst.118.art.2.ad 2. & supra à nobis exclusa est, quia cum calor naturalis agit omnes partes alterabiles, non est

est ratio cur non agat in illas, quæ per primam generationem acceptæ sunt. An verò omnes partes etiam duriores, vt ossa totaliter per calorem consumantur, vel aliquid semper de eis remaneat; aliqui affirmant, sed res est omnino incerta propter varietatem temporis vitæ, nam animalia, quæ longissimo tempore viuunt non est dubium quin calor etiam duriores partes ab initio generationis acceptas tandem trasmutet, & consumat, quæ tamen breuioris vitæ sunt, fortassis non consument omnes istas partes duriores prout magis, vel minus durauerit vita.

Quare S. Thom. distinctionem illam Philosophi explicat de carne secundum speciem, & secundum materiam iuxta diuersam considerationem, si enim consideretur secundum id, quod est formale in ipsa, sic manet eadem caro, secundum verò id quod est materiæ, sic non manet, sed paulatim consumitur, vt videmus in continua nutritione ignis per ligna. Hoc autem formale intelligitur, dispositio illa sub qua manet caro quantum ad figuram, temperamentum, ordinem ad reliquas partes, & ad formam. Et intelligitur manere hæc formalitas, seu dispositio vnitate continuationis sub partibus materiæ succedentibus, non vnitate indiuisibilitatis, de quo videri potest Diu. Thom. 4. contra gent. cap. 82. ad 4.

Ad 1. replicam contra hanc solutionem. Respond. quod quando dicuntur partes materiales deperdi, & non formales non intelligitur, quod succedentibus partibus materiæ eadem forma accidentalis ita permaneat, quod transeat de subiecto in subiectum, hoc enim

esse

esse non potest, sed sicut deperduntur partes materiales, ita, & accidentia prout illis affixa quod est etiam ipsa accidentia materialiter sumpta transire, dicuntur autem partes formales non deperdi, quia sub eadem continuatione ordinantur partes eodem modo ad componendum ipsum totum, non vnitate indiuisibilitatis, quæ illi non debetur, sed continuationis. Cuius rationem accipere possumus ex D. Thom. dicta q.119. art.1. ad 3. & ex notatis à nobis q.6. Physic. art. 1. quia quando in igne, vel viuente paulatim consumpto alimento aliud substituitur, semper manet idem numero, quia semper quod additur transit in præexistens. Quæ ratio consistit in hoc, quod quando continue, & paulatim aliquid additur alteri, id quod superadditur, ipsa continuitate fit vnum cum præexistente, & rursum cum aliud superadditur etiam fit vnum cum illo; vnde licèt successiue deperdatur, tamen ratione illius continuitatis semper verificatur aliquid de ipso toto manere cum parte superueniente, & consequenter ratione talis continuationis sub similibus accidentibus, & dispositione manere eandem vnitatem numericam, non quidem ita perfectam sicut quæ indiuisibiliter sunt vnum, sicut Angelus, vel cælum, sed vnitate continuationis. Si verò tota simul materia vnius auferretur ab eo, & alia totalis de integro substitueretur, non esset idem numero, quia talis neque identice neque continuatione cum alia vnum esset.

Quod si insies: In hoc non poni maiorem vnitatem in viuente quam in fluuio, vel populo; quæ dicuntur vnum licèt partes fluant, &

ho-

homines mutentur, quia fluunt sub eadem habitudine, & dispositione, & ordine, quod est habere solum vnitatem ordinis, non substantiæ.

Respond. esse latam differentiam, quia populus non dicitur vnus vnitate aliqua physica secundum continuationem partium, quia homines sunt diuersi numero solum habentes coadunationem conuictam, quæ est vnitas moralis, & secundum quid, quatenus sub eisdem legibus, & societate viuunt. Fluuius autem etsi habeat omnes partes continuas, & fluentes, tamen vna pars non continuatur alteri per conuersionem, & commixtionem, sed per successionem præcisè, quia vna est post aliam, vnde partes, quæ modo succedunt nullam habent vnitatem cum partibus, quæ à viginti annis habebantur in fluuio, quia pars succedens non commiscetur, & conuertitur in substantiam totius, sed emittitur consecutiuè post aliam. Oppositum verò est in partibus animalis, in quibus non præcise vna emittitur post aliam, sed conuersione ipsa in substantiam præexistentis pertinet ad eandem vnitatem cum ipso secundum conuersionem, & continuationem, non pura, & sola successione. Et præterea in animalibus perfectis datur etiam vnitas formæ indiuisibilis, vt dicemus q. 2. de anima art. 1. & sic animal ita est dispositum, quod potest retinere aliquid omnimodè, & indiuisibiliter vnum siue formam, siue aliquas partes duriores saltem pro aliquo tempore, fluuius autem nullo tempore idem est permanenter, & indiuisibiliter, sed sola successione est vnus.

Ad secundam replicam supra positam Resp. quod

quod vnitas numerica sumitur ex materia signata, & subordinata ad quantitatem, & reliquas dispositiones, ex quibus pendet vnitas, vel diuisio vt q. seq. dicemus. Vnde sic materia debet esse vna sicut vnitas ipsa numerica, quam præbet vna est, si enim est vna continuatione, sufficit quod materia signata tanquam principium vnitatis eius non sit identicè vna etiam materialiter, sed sufficit quod continuatione sit vna, & secundum partes formales, seu secundum sigillationem continuationis, non indiuisibilis vnitatis. Secus est si vnitas numerica sit omnino indiuisibilis, & identica sicut in cælo, tunc enim requiritur etiam similis identitas in materia, quæ est principium illius numericæ vnitatis.

Ad tertium Respond. In illis animalibus aduenire nouam formam sicut, & nouam partem materiæ, sed vtrumque continuatione fieri vnum, & subordinatione ad idem totum, quod componunt, ratione cuius partes materiæ dicuntur manere eædem formaliter, etiam si non habeant formam indiuisibiliter eandem. Quod si etiam detur forma substantialis indiuisibiliter eadem maior aliqua vnitas dabitur, sed tamen hoc non requiritur, sed poterit saluari vnitas numerica simpliciter vnitate continuationis, & subordinationis prædictæ componentis semper vnum totum permanens per conuersionem vnius in aliud non per solam successionem. Itaque vnitas numerica non eodem gradu inuenitur in omnibus, sed est maior, vel minor secundum quod magis accedit ad indiuisibilitatem, vel immutabilitatem partium aut recedit.

QVÆ-

QVÆSTIO NONA.

De subiecto accidentium, & principio indiuiduationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm accidentia materialia subiectentur in toto composito, vel in sola materia?

DVplex subiectum solet communiter distingui, scilicet, denominationis, & inhæsionis. Subiectum denominationis est illud, quod denominatur à forma, idest suscipit prædicationem eius. Subiectum inhæsionis est illud, cui vnitur forma, idest suscipit actualitatem, & esse eius. In subiecto denominationis includitur omne illud de quo verificatur prædicatio formæ, siuè sit subiectum principale, siuè minus principale, siuè extrinsecæ denominationis, siuè intrinsecæ; nam non solum dicitur lapis albus qui est subiectum principale, sed etiam quantitas dicitur alba, quæ est subiectum minus principale, & paries denominatur visus extrinsecè, homo autem videns intrinsecè. In subiecto inhæsionis compræhenditur subiectū *quod*, idest ipsum subsistens, seu suppositum quod se habet vt agens, vel recipiens tanquam subiectum vltimum, & subiectum *quo*, idest, id quod est ratio, seu medium recipiendi.

De subiecto denominationis nulla est diffi-

cultas apud Authores, quod accidens denominare possit ipsum suppositum sicut cum dicitur homo albus, nec nos dubitamus posse partem denominari etiam ab accidentibus, vt cum dicuntur capilli cryspi, oculi cærulei, superficies alba, &c. licèt in verificanda denominatione totius, & partis obseruanda sit regula S.Thom. 3. p. quæst. 16. art. 8. quod quando aliqua forma indifferenter potest denominare totum, & partem, si solum sit in parte, non denominat totum absolute, sed solum secundum restrictionem partis, sicut Æthiops non denominatur albus ab albedine dentium eo quod albedo nata est conuenire toti corpori, & parti. E contra verò si solum aliquod accidens natum sit conuenire parti, & non toti, absolute denominat totum, licèt soli parti conueniat, sicut homo dicitur videns absolute, licèt solum oculis videat, & cryspus, licèt solum cryspetur in capillis. Et hac ratione Christus non dicitur absolute creatura, quia hoc prædicatum est transcendens fundatum in ipso esse limitato, quod non conuenit soli naturæ, sed personæ, imò primò conuenit personæ, quam naturæ. Dicitur tamen absolute seruus quia seruitus fundatur non in ipso esse, sed in dependentia alicuius ab alio in suis operationibus, seu motu, seruus enim non se mouet, sed mouetur ab alio sicut instrumentum, principium autem motus est natura, non persona.

Quare tota difficultas est de subiecto inhæsionis immediato, ad quid videlicet immediatè terminetur inhærentia accidentis, & à quo immediatè sustentetur in esse?

Sententiæ præcipuæ in hac parte reducuntur

ad

ad duas. Prima tenet, materiam primam esse subiectum sufficiens inhæsionis accidentium. Secunda asserit, solum compositum esse immediatum eorum subiectum. De forma autem nulla fit mentio, quia non est ratio recipiendi, sed actuandi, & dandi esse; & ita si est non subsistens, est eadem ratio, ac de materia respectu accidentium dimanantium ab illa: de forma autem subsistente vt anima rationali est eadem ratio, ac de composito, quia est subsistens, & de facto est subiectum intellectus, & voluntatis.

Prima sententia communiter tribuitur Auerroi qui posuit quantitatem, seu dimensiones interminatas esse coæuas materiæ, vt refert S. Thom. præsertim opusc. 32. cap. 4. & sæpè iuxta eandem sententiam videtur loqui vt in 4. dist. 12. q. 1. art. 2. q. 4. & 4. contra gent. cap. 81. & alijs in locis, & plures ex antiquis sequuti sunt eandem sententiam qui citantur à M. Bann. 1. de gener. cap. 4 q. 9. art. 3. & à P. Suarez disp. 14. met. sect. 3. in principio. Ex recentioribus autem aliqui non solum quantitatem interminatam, sed etiam figuratam, & terminatam tribuunt materiæ tanquam subiecto, ita quod eadem quantitas cum materia transeat de corrupto in genitum. Sed diuiduntur, nam aliqui tribuunt materiæ secundum se, & independenter à forma quod recipiat quantitatem, & accidentia; pro qua parte plures ex antiquis citat M. Bannez loco citato art. 1. Alij existimant materiam esse subiectum inhæsionis accidentium, supposita tamen forma substantiali à qua primò actuatur; pro qua sententia stat P. Suarez citato loco à numero 35. pluresque

citant, & sequuntur Conimbr.1. de gen.cap.4. q.4. art.1. Addunt tamen in fine articuli non dependere materiam in hoc munere sustentandi accidentia à forma, vt à conditione sine qua non, sed vt à causa habilitante ipsam materiam, & perficiente in esse, vt possit sustentare accidentia, nam ex se sufficiens non est, quia sine forma non habet esse. Denique multi putant accidentia pendere à materia vt à causa materiali, à forma verò vt à causa, à qua effectiue dimanant accidentia, & suscipiunt in materia, & ideo quando fit transitus in materia de vna forma simili ad aliam similem, possunt qualitates corruptæ transire ad genitum, eo quod non repugnat qualitatem quæ procedit ab vno, & ab alio simili conseruari.

Sententiam autem D. Tho. communiter sequuntur Thomistæ vt Caiet. ad cap. 7. de ente & essentia, Capreol. in 2. dist.3.q.1.art.3. Durandus in 1.dist.8. & in 2.p. dist.q.4.num.5.& videri potest M.Bannez cit.loco,& Flandria 5. Met.q.16. art.17. licèt concedat relatiua accidentia subiectari posse in sola materia, sicut relatiò qua materia respicit formam.

Vt ergo sententia D.Thom. explicetur oportet duo aduertere. Primum quid requiratur vt aliquid sit subiectum inhæsionis. Secundum, quid sit ipsum inhærere, & quid ad illud requiratur. Quantum ad primum duæ conditiones requiruntur, vt aliquid sit subiectum inhæsionis. Prima est potentialitas ad formam accidentalem recipiendam. Secunda actualitas ad sustentandum in esse. Quantum ad secundum requiruntur aliæ duæ conditiones; prima quod sit forma realis, idest realitas, & non

non modus; secunda quod eius actuatio non det esse simpliciter, seu primum esse *subiecto*, sed supponat primum esse, præbeat autem esse dependens, & consequutum. Vnde in hoc maxime differt forma substantialis ab accidentali, quod licèt vtraque vniatur, & dependeat à subiecto, tamen forma substantialis solum dependet à potentialitate subiecti, vt in eo recepta, incommunicabilis reddatur, non tamen dependet ab eius actualitate, sed potius informat puram potentiam, quæ est materia prima, forma autem accidentalis non solum dependet à potentialitate subiecti in qua recipitur, sed etiam ab eius esse à quo sustentatur, quia esse quod dat forma accidentalis est esse secundarium, & consequutum, quod necessario supponit primarium, & ideo dicitur inhærens, quia dependet ab ipso esse subiecti tanquam à primo esse præsupposito, non autem dat primum esse. Vnde dicit D. Tho. opusc. 31. in principio: *Quod proprie id quod est in potentia ad esse substantiale est materia prima, quod autem est in potentia ad esse accidentale, dicitur subiectum, subiectum enim dat esse accidenti, quia accidens non habet esse nisi per subiectum, vnde dicitur, quod accidens sit in subiecto, non autem dicitur quod forma substantialis sit in subiecto, & secundum hoc differt materia à subiecto, quia subiectum est, quod non habet esse ex eo quod aliquid ei aduenit, sed quod est per se, & habet esse completum, vt homo non habet esse per albedinem: sed materia dicitur quod habet esse, ex eo quod sibi aduenit, quia de se est esse incompletum, imò nullum esse habet vt Commentator dicit in secundo de anima.* Vnde simplici-

ter loquendo forma dat esse materiæ, accidens autem non dat esse subiecto, sed subiectum accidenti.

Dices etiam materia prima requirit existentiam vt recipiat formam substantialem, aliàs reciperetur in nihilo, seu in non ente, ergo ista doctrina non subsistit. Item accidens non recipitur in ipsa existentia subiecti, nec in quantum est ens actu, sed vt est in potentia ad tale accidens, vt ad formam sicut dicit D.Tho. 1. contra gent. cap. 23. & 1. p. q. 3. artic. 6. quod subiectum accidentis comparatur ad ipsum vt potentia ad actum, quia accidens quædam forma est faciens esse in actu secundùm esse accidentale.

Respondetur ad primum, quod materia prima ad recipiendum formam substantialem requirit esse concomitanter, sed non præsuppositiue, & vt id ratione cuius recipit, in re tamen semper existit, & recipit existendo, quia à forma ipsa substantiali habet esse, & sic non recipitur in nihilo, sed in ente, quod ex se est capax existentiæ, & in potentia ad illam, vt autem subest formæ de facto per illam est existens, & in actu. Ad recipiendum autem istam formam, quæ dat primum, & substantiale esse non prærequiritur aliquod esse in materia, sed capacitas, & potentia ad esse in quo iam differt ab ipso nihilo, & non ente, quia nihil neque habet existentiam, nec est capax illius, materia autem est capax existentiæ, & actualitatis, non solum obiectiue, sed etiam subiectiue, existendo autem recipit formam, non quia præcedat existentia, sed quia concomitatur. At verò forma accidentalis; quia

non

nõ dat primum esse, sed secundarium, & consecutiuum, ideo necessario supponit subiectum esse existens antecedenter, & ab eius esse redditur dependens tanquam ab esse fundamentali, quod substat illi, & in quo consolidatur ipsum esse accidentis.

Ad secundum dicitur quod accidens recipitur in subiecto, prout est in potentia ad effectum formalem, & specificum accidentis, qui communicatur subiecto tanquam actualitas eius: at verò idem accidens quod exercitium existendi dependet ab existentia subiecti, quæ est existentia per se, non vt à ratione formali recipiendi, sed vt à terminante existentiam accidentis, quod per se stare non potest sed in alio, & ita ab illo vt ab esse primo per se substante terminatur, & dependet in exercitio existentia accidentis. Et ideo potest à Deo suppleri, vt sine substantia sustentante esse accidẽtis permaneat, quia solum dependet ab ipso quoad exercitium existendi, & quoad terminationem in alio, exercitium autem existendi melius supplere potest causa prima efficiendo, quam substantia sustentando, & terminando. Vnde substantia non est causa pure materialis respectu exercitij existendi accidentium, sed aliquid habet admixtum de formali in ratione terminantis, & sustentantis, quatenus ipsum esse subsistens subiecti communicatur accidentibus, non vt reddat ea subsistentia, sed vt in alio existentia, sic tamen terminata, vt non amplius alteri communicari indigeant vt sustentencur in esse, sicut etiam quando alicui substantiæ de nouo adueniunt partes pertinentes ad esse totius, trahuntur ad subsistentiam totius non vt subsistant seorsum,

& totaliter, sed vt inadæquate, & in alio, & tanquam partes dependentes à toto, ita accidentia, vt secundario existant; & hoc est inhærere, idest sic dependere vt secundario terminentur ab ipso esse substantiæ, & reddantur existentia in alio non per se primo.

Sit ergo vnica conclusio, in sententia D. Tho. quod materia est pura potentia; nullo modo potest ipsa materia etiam supposita forma vt conditione tantum esse per se sola subiectum inhæsionis accidentium materialium, sed ipsum compositum est subiectum inhæsionis, materia autem solum est receptiua accidentium tanquam subiectum *quo*, quatenus est id quo compositum ecipit accidentia post receptam formam substantialem in materia, & loquimur de accidentibus materialibus, quia accidentia spiritualia vt intellectus, & voluntas in sola anima recipiuntur quæ subsistens est sine vlla dependentia à materia. Hæc sententia sine dubio est D. Tho. qui communiter docet materiam primam non esse subiectum accidentium vt affirmat in cap. 6. de ente, & essentia, & 1. p. q. 66. art. 6. & q. 77. art. 6. vbi inquit: *Quod quia forma substantialis facit esse simpliciter, eius subiectum est ens in potentia tantum, forma autem accidentalis non facit esse simpliciter, sed esse tale aut tantum, aut aliquo modo se habens, s biectum enim eius est ens in actu.* Nec oppositum huius docuit S. Doct. q. 25. de verit. art. 5. vel 6. vt ibi manifeste videri potest.

Fundamentum huius sententiæ sumitur ex dictis, quia in materia prima non inueniuntur conditiones, & requisita vt formaliter, & proprie

prie

prie sit subiectum inhæsionis accidentium, bene tamen vt sit principium componendi tale subiectum, & id *quo* subiectum redditur recipiens, forma verò est principium *quo* redditur actuatum ad sustentandum. Quod desint materiæ conditiones dictæ probatur, quia subiectum inhæsionis debet constare illis duabus conditionibus, scilicet, actualitate ad firmandum, & terminandum in esse, potentialitate ad recipiendum; ex parte autem actualitatis materia prima caret ex se omni actualitate tàm formali, quàm entitatiua, vt probauimus in 1. Phys. q. 3. & supra q. 1. & dato quod aliquod esse haberet, illud est imperfectum, & non sufficiens ad existendum simpliciter sine forma, nec per solam constituit esse substans, & subsistens in actu, sed solum est principium compositi subsistentis, & substantis, ergo non constituit rationem subiecti accidentium. Probatur consequentia, quia quod est propriè subiectum, & non solum principium subiecti, seu subiectum *quo* accidentium, debet esse substans, & simpliciter habens esse, nam accidens dependet in suo esse ab illo quod est esse simpliciter; nec sufficit esse inchoatum, seu principium essendi, quia accidens non acquirit esse in subiecto nisi vt accipiat terminationem, & sustentationem in suo, siquidem de se accidens est forma, & principium existendi, sed quia imperfecta, & secundum quid, exigit non sistere, nec terminare hoc esse in se, sed in alio subsistente, nec se habet vt forma substantialis, quæ ipsum primum esse constituit, accidentalis autem supponit illud, & dat esse secundarium, & dependens à primo, materia

autem est pars seu principium illius primi esse substantis, & subsistentis, nec in se habet illud, quia cum forma substantiali constituit vnum esse simpliciter, ergo constituit vnum esse subsistens, & substans, ergo secundum se, & sine forma non habet illud esse substans, nisi tantum vt *quo*, & vt principium substandi.

Et confirmat. quia primò, & per se substans est substantia prima, vt docet Philosoph. in capit. de substantia, est enim proprietas eius, quod sit maximè substans, & consequenter principaliter, & primò, at substantia prima non est sola materia, sed compositum, quia est hoc aliquid, vt ibi dicit Aristot. materia autem non est hoc aliquid vt constat ex 7. Met. & 5. Phys. vbi probat Philos. materiam non esse subiectum motus, quia non est hoc aliquid, & constat manifeste, quia hoc aliquid, seu primò substans est id quod substat prædicatis superioribus, & accidentibus, id ergo se habet vt substans accidentibus, tanquam prima substantia, quod substat prædicatis superioribus; illud autem substat prædicatis superioribus, quod subijcitur illis, & de quo illa prædicantur, sed non prædicantur de materia prædicata superiora, vt homo, animal, &c. Quia materia est pars, sed non id de quo ista prædicantur, ergo non est hoc aliquid, neque maximè, & primò substans, ergo neque formaliter, & per se est subiectum accidentium, quia subiectum debet esse substans, & terminans, & sustentans accidentia, ergo si id facit materia, erit in virtute primi substantis, seu primæ substantiæ, quia id quod est primo, & maximetale est causa à qua participant ea quæ non sunt

ma-

maxime talia similem effectum, ergo materia si subſtat, in virtute primæ ſubſtantiæ id habet, non in virtute propriæ actualitatis,etiam dato quod illam haberet, quia non habet illam vt prima ſubſtantia, ſed vt componens primum ſubſtantiam, & vt pars illius, ab ipſa verò prima ſubſtantia per ſe dependebit accidens vt à terminante, & ſuſtentante eius eſſe, non vt à conditione tantum.

Quod vero ex parte potentialitatis materia prima non ſit immediatè ſuſceptiua accidentium patet; tum quia potentialitas illa eſſentialiter reſpicit formas ordine quodam, primo ſubſtantialem, deinde accidentalem primo enim reſpicit eam cum qua conſtituit naturam, & eſſe ſimpliciter, quod eſt eſſe ſubſtantiale, deinde eam cum qua conſtituit eſſe accidentale, & ſecundum quid. Et huius ratio eſt, quia potentialitas materiæ eſt potentialitas ſubſtantialis; ergo eſſentialiter ordinatur, & ſpecificatur ab actu ſubſtantiali, ergo immediatius recipit formam ſubſtantialem, quam accidentalem, ſiquidem potentia ſuſceptiua duarum formarum, illam immediatius reſpicit quæ eſt illi magis proportionata, & ad eius ſpecificationem per ſe pertinet, ergo cum forma ſubſtantialis ſit actus ſpecificans potentiam ſubſtantialem illique immediate proportionatus, eſſentialiter materia reſpicit illam immediatius, quàm formam accidentalem, & conſequenter, ſicut non eſt capax reſpuere formam accidentalem, niſi mediate, ideſt mediante forma ſubſtantiali, ita nec erit capax recipere, quia eo modo recipit, quo reſpicit. Denique ſit argumentum in actibus ſenſuum,& in virtu-

tibus operatiuis, actiones enim immanentes subiectantur in eo principio à quo eliciuntur alioquin non essent immanentes, sed non eliciuntur à potentia subiectata in sola materia, siquidem non habent à materia actiuitatem, & influxum, sed ab anima, cuius instrumentum, & virtus est illa potentia, & eodem influxu quo potentia operatur substantia, cuius est potentia influit, & sic cum influat forma mediante tali virtute oportet, quod ipsi sit vnita, & non soli materiæ. Si autem talis potentia, & actus eius est vnita non solum materiæ, sed etiam formæ, idem dicemus de quantitate, & reliquis accidentibus, tum quia est eadem ratio, tum quia illa virtus sensitiua, & actus eius debent recipi in parte organica, & modo extenso, alias non operaretur materialiter, ergo sicut potentia, & eius actus respiciunt vtrumque principium, scilicet, formam, & materiam vt subiectum inhæsionis, ita, & quantitas mediante qua inhærent.

Vltima denique pars conclusionis, quod materia sit subiectum, quo seu principium recipiendi, constat quia materia est prima radix potentialitatis, & receptionis in composito cum sit pura potentia, & primum in genere recipiendi, vnde quidquid in composito recipitur habet pro principio *quo*, & prima radice recipiendi ipsam materiam, similiter forma substantialis est prima radix, & principium actualitatis, & esse, siquidem est principium ipsius esse simpliciter, seu esse substantialis, quod datur per formam, vnde autem oritur esse simpliciter, à fortiori dependet esse secundum quid, ergo materia, & forma solum se ha-

bent

bent vt principium *quo*, quia sunt constitutiuā ipsius subiecti à quo dependet accidens quantum ad rationem potentialitatis per materiam, & actualitatis per formam.

Quare non est imaginandum, quod subiectum inhæsionis sit compositum, taliter quod cuilibet parti æque inhæreat, & recipiatur in illa accidens, sed recipitur mediante materia, vt principio *quo* recipiendi, & in forma non recipitur, sed à forma dependet tanquam à principio dante actualitatem, & esse, quod quia est esse simpliciter terminat, & firmat in existendo accidens, quod dat esse secundum quid. Et sic tam materia, quam forma se habent vt principia subiecti inhæsionis, sed non æqualiter, nec vtrumque recipiendo, sed alterum vt principium recipiendi, alterum vt principium actualitatis, & esse simpliciter, & per se à quo dependet esse secundum quid accidentis. Nec requiritur ad recipiendum accidens in composito quod quælibet pars recipiat, sed sufficit quod vna pars sit ratio recipiendi vt principium *quo*, sicut visio non recipitur in omni parte hominis, sed solum in oculis, & ratione eorum conuenit toti homini videre, sic accidens mediante materia recipitur tanquam principio *quo* recipiendi, licèt etiam à forma dependeat, vt à principio dandi esse. Et hac ratione ipsum compositum dicitur subiectum *quod* accidentium, non solum quia est subiectum denominationis, sed quia est habens in se conditiones, & principia requisita ad inhæsionem, scilicet, principium potentialitatis, ex parte materiæ, & actualitatis ex parte formæ. Nec est in accidente duplex vnio ad vtram-

vtramque partem compositi, quia non se habet vtraque vt extremum, sed extremum integrum est compositum, materia autem, & forma non sunt extremum cui fit vnio, sed principia constituentia tale extremum, & ideo est tantum vnica vnio non duplex, etiam partialis, quia illæ duæ partes, scilicet, materia, & forma, non sunt duæ partes tanquam duo extrema vnionis, sed vt constituentes vnum extremum, in quo indiuisibiliter sint omnes conditiones, vt sit subiectum accidentium, non in qualibet parte seorsum conditiones istæ inueniuntur.

Sed inquires, an hoc compositum quod dicimus esse subiectum sit ipsa natura quæ componitur ex materia, & forma, an verò suppositum; si enim est natura, cum sit etiam principium *quo* nondum assignamus principium *quod* inhæsionis, sed solum principium subiecti inhæsionis; si verò ipsum suppositum est subiectum *quod*, ergo variato supposito variabuntur accidentia, & ita si modò Verbum dimitteret humanitatem, vel si assumeret meam, omnia accidentia humanitatis variarentur. *Respond.* quod sine dubio suppositum est subiectum inhæsionis vt terminus sicut materia, & forma principium *quo*, alterum recipiendi, alterum actuandi vt diximus. Quare accidentia humanitatis Christi non sunt inhæsiue in verbo per modum receptionis, sunt tamen terminata à Verbo mediatè, mediante, scilicet, terminatione humanitatis, ex consequenti enim manet terminatum, & ab existentia eius dependens quidquid illi vnitum est, & adiectum. Vndè si humanitas dimitteretur à Verbo,

bo, non mutarentur accidentia, ſicut mutantur ſoluta vnione formæ, & materiæ, quia à materia, & forma dependent accidentia vt à principijs immediatis, à ſubſiſtentia autem vt à termino mediato; variatis autem principijs quibus immediatè aliquid vnitur, deſinit quoque forma vnita, non autem variato eo quod ſe habet vt terminus, & vt quid mediatum; ſicut in Euchariſtia deſtructa ſubſtantia panis, & vini; quia tamen manet quantitas, cui immediatè vniuntur accidentia, illa non deſtruuntur; ſi tamen deſtrueretur quantitas, deſtruerentur accidentia ei coniuncta, etiam ſi ſubſtantia maneret.

Et ſi petas an quantitas ſe habeat vt principium *quo*, ſicut materia, quia eſt ratio, & medium recipiendi accidentia materialia eo modo quo intellectus eſt ratio recipiendi intellectionem. *Reſp.* quod quantitas non eſt principium tanquam radix ad recipiendum accidentia, & ita propriè non eſt principium *quo* recipiendi, ſed medium, quia videlicet quantitas non eſt principium ſubſtandi, quod pertinet ad rationem ſubiecti inhæſionis, ſed dicitur eſſe medium recipiendi, quatenus inter ipſa accidentia eſt ordo, ita quod omnia non æque immediatè conueniunt ſubſtantiæ, ſed vnum eſt diſpoſitio ad aliud, vel ratio quare vnum conueniat ſubiecto, ſicut propriæ paſſiones, quæ inter ſe habent ordinem vna eſt ratio quare altera dimanet, ſicut voluntas ratione intellectus; & quantitas diſponit ad recipiendum qualitatem, & potentia cognoſcens ad recipiendum actum cognoſcitiuum. Non tamen dicitur accidens eſſe medium quaſi præbeat

beat rationem, vel virtutem sustentandi, sicque constituat rationem subiecti. Et sic colligitur ex D. Thom. 1. p.q.77 art.7.ad 2. vbi inquit: *Quod accidens non potest per se esse subiectum accidentis, sed vnum accidens per prius recipitur in substantia, quam aliud, sicut quantitas, quam qualitas.* Et similiter 1.2.q.6.art.1.ad 3. inquit. *Quod duo accidentia aliquando comparantur ad subiectum sine ordine, vt album, & musicum aliquando cum aliquo ordine, puta quia subiectum recipit vnum accidens alio mediante, sicut corpus recipit colorem mediante superficie, & sic vnum accidens dicitur alteri inesse.* Videantur quæ diximus in Logica, q. 15.

Sequitur ex dictis potentiam susceptiuam accidentium debere entitatiue esse substantialem siquidem non quomodocunque est receptiua, sed etiam sustentatiua accidentium, ad sustentandum autem requiritur perfectius esse, scilicet, esse simpliciter à quo dependeat esse rei, quæ sustentatur, & inhæret. Cæterum relatiuè, & terminatiuè, dici potest potentia receptiua accidentium accidentalis ad differentiam potentiæ receptiuæ substantialis formæ ad eum modum quo potentia obedientialis entitatiue est naturalis, secundum capacitatem autem subijcitur principio supernaturalis, & terminatur ad formam supernaturalem. Quod verò potentia, & actus debeant esse in eodem genere, intelligitur de potentia, & actu, quæ omnino adæquantur, non de potentia, & actu quæ se habent excedenter. De quo axiomate vide explicationes positas, q. 12. Phys. art. 2.

Sol-

Soluuntur argumenta.

PRimò examinari oportet fundamentúm P. Suar. disp.14. Met.sect.3. vbi tenet, quod materia prima esse potest,& aliquando est subiectum proprium, cui soli quantitas inhæreat, quia materia de se habet potentialitatem ad recipiendum accidens, & habet sufficiens esse ad ipsum sustentandum, cum non careat existentia, siquidem est ens actu, & extra causas, aliàs esset nihil; quod autem dependeat à forma, non refert, quia dependet ab illa vt à causa extrinseca, sicut etiam compositum dependet à dispositionibus; & tamen non recipit accidentia per ipsas, ergo materia secundum se est sufficiens subiectum inhæsionis accidentium. Antecedens probatur, nam materia habet entitatem sufficientem ad sustentandum formam substantialem, ergo à fortiori vt sustentet accidentia, quia sunt debilioris entitatis, & sic minus actualitatis supponunt in subiecto. Quod verò, ita de facto contingat, quod soli materiæ vniantur accidentia, probat exemplo hominis, in quo quantitas non potest vniri formæ, quia spiritualis est, ergo soli materiæ, quia non restat aliud in quo vnientur. Eodem autem modo vnitur quantitas in corpore humano, & in alijs corporibus. Deinde, quia accidentia eadem manent in genito, & corrupto, vt idem color eadem figura, &c. Item quia materia debet determinari per dispositiones ad formam, & per ipsas debet forma educi, quantitas etiam prius debet diuidere partes materiæ, quam illi appli-

plicari forma, quæ solum applicatur tantæ, vel tantæ materiæ, ergo prius debet recipere quantitatem, & dispositiones, quam formam substantialem. *Et confirmatur*, quia accidentia nullo modo pendent à forma, nec forma habet causalitatem in ipsa, nec enim materialiter causat ea, cum non dicat potentialitatem receptiuam illorum, nec formaliter cum non informet accidentia, sed materiam, neque efficienter cum multa accidentia non emanent à forma, nec forma efficiat sine accidentibus, ergo.

Respond. quod materia non est ens actu sine forma cum ab ipsa participet existentiam, ex se autem solum habet capacitatem receptiuam esse substantialis mediante forma vt sæpè probatum est. Et dato quod ex se haberet aliquod esse non communicatum per formam, sed independens ab illa, non tamen est sufficiens ad sustentandum accidentia, quia non est esse substans, & terminatum in se, vt possit terminare esse accidentis, vt dicatur esse in alio; nec potest immediate respicere esse accidentale quod est secundum quid, nisi prius respiciat esse simpliciter, quod est esse substantiale. Quare non dependet materia à forma vt à conseruante, sicut compositum dependet à dispositionibus, siquidem forma non potest conseruare materiam, nisi mediante aliquo effectu formali, iste autem effectus formalis non est dispositiuus materiæ, quia etsi substantialis informatio, dat enim effectum formalem præbendo ipsum esse substantiale, vel determinando indifferentiam, & potentialitatem ipsius esse quod habet materia, ergo oportet quod materia

ria in suo esse dependeat à forma, si conseruatur ab illa siquidem determinatur per formam, & accipit esse substantiale à forma. Quod verò materia habeat sufficientem vim ad sustentandum formam substantialem, non arguit quod possit sustentare accidentalem, quia formam substantialem non sustentat dando illi esse, sed accipiendo ab illa, & tantum præbet ei modum existendi receptibiliter, & non permittendo vlterius communicari, accidentalem autem formam sustentat dando ei esse tanquam per se terminans, & sustentans illi, & ita ad *primam* sufficit potentialitas receptiua esse substantialis, ad secundam verò requiritur substantialis actualitas, & completa ac per se, quæ secundarium esse accidentis sustentat.

Ad id verò quod dicitur de homine sustentante quantitatem, & reliqua accidentia, ex dictis constat, quod forma humana non concurrit recipiendo, sicut nec aliæ formæ, quia nec est subiectum *quod* recipiens, cum non sit totum, sed pars, nec est subiectum *quo* recipiendi cum non sit principium recipiendi, sed actuandi, quod etiam requiritur ad inhæsionem ex parte subiecti, sicut, & conditio potentialitatis ad recipiendum, cuius principium est materia. Et non repugnat animam rationalem esse rationem, & comprincipium ad inhæsionem accidentium materialium, licèt in se sit entitas spiritualis, quia non concurrit ad talem inhæsionem quatenus spiritualis est, sed in quantum dat gradum corporeum, & sensitiuum, sicut enim non repugnat, quod anima sit entitas spiritualis, & propter eminentiam suam eliciat operationes corporeas sensuum,

&

& præbeat effectum formalem corporeum constituendo corpus, & animal, ita non repugnat, quod se habeat vt principium, quoad terminanda accidentia corporea in esse: accidentia tamen immaterialia vt intellectum, & voluntatem, immediate sola anima recipit, quia vt spiritus recipit, & sic est subiectum subsistens, & vt *quod*, & non solum vt *quo*.

Ad id quod dicitur de accidentibus manentibus in genito, & corrupto iam supra negatum est, & explicatum, quæst. 1. art. 7.

Ad confirm. resp. quod forma concurrit ad inhæsionem accidentium non vt principium recipiendi, quod est potentiale, sed actuandi non quidem ipsamet accidentia constituendo cum eis aliquam naturam, sed informatione actuante materiam, & quia dat esse substantiale quod est esse primum, & esse simpliciter, ideo est ratio terminandi, & sustentandi esse secundarium, quod est esse accidentale, siquidem per formam substantialem præbetur esse subsistens, à quo vt à primario termino dependet esse inhærens, quod non est in se, sed in alio.

Secundo arguitur, illi subiecto inhærent accidentia, de cuius potentia educitur forma substantialis, sed educitur de sola materia, vt constat, ergo accidentia inhærent soli materiæ, *Confirmatur*, quia saltem generatio substantialis quæ est actio non potest habere pro subiecto ipsum compositum, sed solam materiam primam, quia ex sola illa educitur eique vnitur forma, & similiter relatio quam habet materia ad formam, & ad Deum creantem, & ad aliam materiam sibi similem, vel dissimilem,

non

non possunt subiectari nisi in ipsa materia; quia solam ipsam denominant, & non compositum, ergo.

Resp. negando maiorem. Nec obstat quod accidens disponens materiam debet educi ex eodem subiecto, ex quo educitur forma ad quam disponit; dicimus enim quod bene stat accidens inhærere composito, & tamen determinare ac disponere materiam, quia accidens quando inhæret composito, mediante materia tanquam principio *quo* receptionis recipitur, & sic sufficienter datur locus vt ipsam materiam disponat, & dicatur educi ex ipsa tanquam ex principio *quo* recipiendi, quia sicut in composito inhærent accidentia mediante potentialitate materiæ, per quam recipiuntur tanquam per principium *quo*, ita ex eius potentialitate in eodem sensu dicantur educi, ex composito autem simpliciter tanquam ex subiecto *quod*.

Ad confirm. resp. quod attinet ad generationem, ipsam inhæsiue esse in toto composito generato, tanquam in subiecto, *quod* à quo dependet vt forma quædam in suo esse, eius tamen exercitium in ratione actionis eductiuæ solum respicere pro subiecto eductionis ipsam materiam. Quod verò attinet ad relationem, siue creationis, vel potius concreationis materiæ ad Deum, siue materiæ ad formam, vel ad aliam materiam, dicimus quod aliquæ sunt, quæ solum habent materiam pro fundamento, sicut illæ in argumento relatæ, non tamen habent illam solum pro subiecto inhæsionis, eadem enim ratio est de relatione, ac de reliquis accidentibus, sicut etiam relationes fun-

da-

datæ in ipsis accidentibus, v. g. in albedine, vel actione licèt proximè fundentur in accidentibus, inhærent tamen toti composito vt in subiecto substante, sic etiam relationes, licèt fundatæ in materia, tamen inhærent toti, vt substanti. Quod verò denominent solam materiam, & non compositum à quo sustentantur, non tollit quo minus composito inhæreant, & non materiæ, quia denominatio fit in subiecto iuxta applicationem, & exercitium in illo; contingit autem applicari vni subiecto secundum formalitatem, & respectum sustentandi formam in esse, & sic denominat subiectum sustentans vnionem, alij autem applicatur secundum exercitium, & formalitatem extremi, seu partis vnitæ, & sic non denominat subiectum vnitum, quia non est pars, sed materiam. Itaque diuersis applicatur, & denominat secundum diuersam formalitatem, & effectum. Nec obstat, quod relatio identificatur cum fundamento, & sic fundamentum non inhæret, quod est materia, nec etiam debet inhærere relatio, quæ identificatur cum illa. Respondetur enim, quod id quod identificatur cum alio vt modus bene potest in suo esse dependere à toto, & quantum ad formalitatem modi, quam superaddit, inhærere; quantum verò ad materiale, & identicum, cum quo entitatiuè est idem non inhærere; sed hoc est tantum materialiter, scilicet, quia illa entitas cuius est modus non inhæret, sicut sessio non distinguitur realiter à sedente, & tamen entitas sedentis non inhæret, ipse verò modus inhæret, idest dependet in suo esse ab esse substantiæ.

Tertio arguitur, nam si accidentia inhærent

rent toti, & non soli materiæ, sequitur quod agant ad corruptionem sui, imò ipsum subiectum agat ad sui corruptionem, consequens est falsum, ergo, sequela patet, quia calor, v.g. agit ad corruptionem aquæ in qua est, ergo agit per se ad corruptionem sui cum per se agat ad corruptionem causæ sui, quæ est aqua. Et similiter ipsa aqua quæ est subiectum agit per calorem in se receptum, nam cum calor sit qualitas actiua, & insit aquæ, quæ non ipsa sola, sed subiectum per illam operatur, calidum enim est, quod calefacit, non calor; ergo si per calorem destruitur aqua, & aqua est subiectum caloris, aqua agit ad sui destructionem. Similiter etiam sequeretur quod aqua calida non posset calorem à se expellere, & se reducere ad frigiditatem, quia impossibile est quod tota aqua sit agens, & patiens, ergo non potest tota esse subiectum caloris, & tota agere in calorem corrumpendo illum. Quod si dicatur calorem non se habere vt virtutem efficientem in aqua, sed vt dispositionem ad formam ignis, tunc fit instantia, quia accidentia disponunt materiam ad formam, & non compositum, ergo inhærent illi, siquidem non disponunt nisi inhærendo, & ita sicut denominant materiam dispositam, ita, & sustentantem talem dispositionem.

Confirm. quia potest continuari aliquis motus in corrupto, & in genito, vt quando canis cadens è turri moritur in medio non discontinuando motum, ergo non potest subiectari in composito quia sic discontinuaretur.

Resp. negando, quod calor, vel aqua calida agant effectiuè ad sui corruptionem, quia vt supra diximus q. 1. ex D. Thom. accidens nunquam

quam effectiuè in suum subiectum, sed vna pars continui agit in aliam, & vnum contiguum in aliud, & sic calor nunquam destruit se effectiue, sed illud efficiens quod agit in calidum, vel illa pars quæ agit in aliam, destruit illum calorem, & quando vna pars agit in aliam, & multiplicat calorem, aliqui dicunt aquam, vel subiectum in quo multiplicatur solum se habere vt deferens non vt causa principalis producens. Cæterum non videtur posse intelligi, quod medium sit deferens, nisi sit etiam producens, quia non defertur, nec transit idem numero accidens de subiecto in subiectum, vel de parte in partem, ergo multiplicatur accidens per sui communicationem, & consequenter per productionem, quia nouum, & distinctum accidens est. Quod si producit, ergo vt causa principalis se habet, quia assimilat passum, seu effectum productum formæ illi per quam agit vna pars in aliam, quod est signum esse causam principalem in agendo, quia causa principalis est illa, cui immediatè, & per se assimilatur effectus, licèt quia non est accidens proprium, nec habet radicem in tali subiecto, sed solum participatiue, & per modum transeuntis, dicitur habere modum causæ instrumentalis quantum ad modum habendi formam, non quantum ad ipsam formam habitam, quæ per se, & principaliter est operatiua alterius sibi similis, v.g. calor caloris. Ad id verò quod dicitur de aqua reducente se ad frigiditatem, diximus in 8. Phys. q. 23. & sup. q. 5. art. 1. quod illa reductio fit à generante mediante forma aquæ, quia est propria passio, quæ semper reducitur in ipsum generans tanquam

quam in efficiens. Quod verò attinet ad dispositiones, iam diximus quod in re dispositiones nunquam inhærent in sola materia, quia in re semper est informata forma, & sic semper datur compositum cui inhæreant, quia tamen mediante materia tanquam principio *quo* receptionis inhærent, ideo materiam dicuntur disponere, & determinare, sed ab ipso composito sustentari.

Ad confirm. respond. supra q. 1. art. 7. illum motum non esse continuum ex parte subiecti cum corrumpatur illud in quo prius erat, sed discontinuari in ipso instanti generationis licèt quia solum illo instanti discontinuatur per quietem negatiuam, & non priuatiuam, videatur continuari ex parte temporis.

Vltimò arguitur, quantitas sequitur materiam sicut qualitas formam, ergo saltem quantitas debet inhærere materiæ, quia si sequitur materiam præcedit formam, & sic erit in sola materia, quod præsertim vt iam dictum est verificatur in homine in quo quantitas nullo modo potest inhærere formæ quæ spiritualis est, ergo soli materiæ. *Et confirm.* quia diuersæ formæ non recipiuntur in eadem materia, sed in diuersa, est autem diuersa per diuisionem quantitatis, ergo prior est quantitas in materia tanquam diuidens, & afficiens ipsam quam quod forma recipiatur. Denique hæc videtur sententia S.Th. quia in 4. dist. 12. q. 1. art. 2. q. 4. docet ex Auerroe, quod oportet intelligere dimensiones interminatas ante aduentum formæ substantialis, aliàs non posset intelligi diuisio materiæ, vt in diuersis partibus materiæ diuersæ formæ substantiales essent, simili-

ter in 4. contrà gen. cap. 81. dicit quod anima rationalis manet post mortem, materia etiam quæ tali forma fuit subiecta manet sub eisdem dimensionibus, ex quibus habebat vt esset materia indiuidualis; ergo secundum D. Thom. materia secundum se est subiectum quantitatis.

Respond. quod illud axioma quantitas sequitur materiam, & qualitas formam intelligitur sic quod sequitur ad compositum ratione materiæ, & qualitas ratione formæ, vnde non oportet quod subiectentur nisi in ipso composito. Immò non est intelligendum, quod quantitas sequatur ad materiam nudam sine forma, cum constet sequi ad gradum corporeitatis, qui præbetur à forma; sed intelligitur sequi materiam, vel quia solum inuenitur in rebus materialibus, qualitas autem sequitur actum, etiam si immaterialis sit, & sic proprium est qualitatis qualificare sicut, & formæ; tum etiam quia quantitas se habet in genere accidentium sicut materia in genere substantiæ, quia non est actiua, sed medium receptiuum aliorum accidentium, & inter reliqua primum, quæ omnia proportionem, & analogiam dicunt ad materiam primam, & ideo dicitur sequi illam secundum illas conditiones. *Ad Confirmat. Respond.* diuersas formas recipi in diuersis partibus materiæ, siue in materia diuisa per quantitatem non existentem ante formam, sed concomitantem ipsam, & consequentem eam sicut aliæ dispositiones, quarum vna, & prima est quantitas, sed tamen quia dispositiones vt supra quæstione prima late tractatum est, licèt in genere causæ formalis sequantur

tur

tur formam, tamen in genere causæ materialis qua determinant, & disponunt materiam præintelliguntur ad formam prioritate naturæ, seu dependentiæ, non existentiæ, ita quantitas secundum quod intelligitur diuidere materiam, & coaptare illam formæ, vt tanta materia, & non plus subijciatur formæ, sic intelligitur præcedere formam præcedentia naturæ, quia sic consideratur per modum dispositionis materialis, & sic vocatur quantitas interminata sub præcisa ratione qua facit diuisionem, vt dicemus articulo tertio, eadem tamen quantitas vt formata, & suis terminis figurata sequitur formam, & in re ac secundum durationem semper existit cum forma, & dependenter ab illa.

Ad *D. Thom.* dicimus quod in primo loco vtitur sententia Commentatoris quantum ad hoc quod est quantitatem interminatam præintelligi in materia prioritate naturæ, nam quod non præexistant in materia dimensiones secundum durationem expresse reprobauit in Auerroe Sanct. Thom. opusc. 32. cap. 4. In secundo loco loquitur D. Thom. ex suppositione, & ad hominem contra gentiles negantes resurrectionem, quos conuincit ex his quæ ipsi concedebant, scilicet, materiam semper habere easdem dimensiones, vt dicebant Commentator, sic soluit Ferr. ibidem, & Bannez hic q. 9. art. 3. Potest tamen etiam dici, quod materia dicitur à D. Tho. manere sub eisdem dimensionibus; quatenus tali formæ fuit subiecta, vt sit sensus quod materia quæ vt subiecta formæ sub eisdem dimensionibus manet post mortem, non quia maneant dimensiones,

ſed quia fuit ſubiecta forma ſub talibus dimenſionibus, & manet in materia ordo ad illas dimenſiones, ſicut, & ad formam cui ſub illis fuit ſubiecta, non tamen ipſæ dimenſiones actu manent, ſed ordo ad illas. Et hoc ideo eſt, quia ibidem paulo poſt dicit D.Tho. quod corporeitas, quæ eſt forma accidentalis ſecundum quam dicitur corpus eſſe in genere quantitatis in nihilum cedit corpore humano corrupto, ergo ſentit D. Thom. quod quantitas non manet actu, hæc enim eſt corporeitas quæ eſt forma accidentalis.

ARTICVLVS II.

Quid debeat fieri in accidente, vt ſeparatum maneat à ſubiecto?

SVpponimus accidens reale, quod verè, & proprie eſt inhærens poſſe ſeparatum à ſubiecto conſeruari: & dicimus accidens inhærens, quia modus qui non habet eſſe diſtinctum realiter à ſubiecto, ſed identificatur cum eo, ideo non eſt capax exiſtendi ſeparatim ab eo, quia ſi realiter ſepararetur hoc ipſo haberet eſſe realiter diſtinctum à ſubiecto, quia ſeparatum. Accidens, ergo præſertim abſolutum, quod non eſt modus, ſed realiter diſtinctum ſine ſubiecto conſeruari poteſt à Deo, vt patet exemplo quantitatis, quæ in Eucharistia ſine ſubſtantia panis, & ſine alio ſubiecto inhæſionis conſeruatur à Deo. Et deinde, quia vis ſuſtentatiua accidentum conuenit ſubſtantiæ non informando ipſum accidens, ſed ſuo eſſe coniungendo, & mediate terminendo quo-

ad

ad exercitium exiſtentiæ, non quoad informationem aliquam, ſeu genus cauſæ formalis dantis ſpeciem accidenti; & ita coniunctio illa ad ſubſtantiam ordinatur ad hoc vt accidens conſeruetur in eſſe, & actu exiſtat non in ſe ſed in alio, quia non eſt capax exiſtendi in ſe, & per ſe ſicut ſubſtantia; cum ergo exiſtat in alio tanquam in extrinſeco ſibi vt conſeruetur in eſſe, & habeat exiſtentiam ſic dependentem, & terminatam, totum hoc poteſt Deus ſupplere ſine tali cauſa ſuſtentante, quia omnis conſeruatio exiſtentiæ excellentius fit à prima cauſa efficiente quam ab aliqua cauſa creata extrinſeca, ſiuè materiali, ſiuè efficiente, ſiquidem id facit in virtute primæ cauſæ, & ſic ea remota, adhuc in virtute Dei ſuſtentari poteſt, quia illa dependentia à ſubſtantia ſolum eſt dependentia in exiſtendo non in conſtituendo naturam accidentis. Si tamen effectus hic non eſſet ſola conſeruatio in eſſe, ſed aliquis alius effectus formalis non pertinens præciſe ad exercitium exiſtentiæ, ſed ad aliquam ſpecificationem, vel formalitatem intrinſecam, non poſſet à ſolo efficiente Deo ſuppleri, quia efficiens ſupplet exiſtentiam quam propriè reſpicit, & præbet, non autem ſpecificationem, vel formalitatem aliquam conſtitutiuam. Et in hoc conſiſtit ratio S.Thom. 3. p. q.77. art.1. quod idcirco poteſt Deus conſeruare accidens ſine ſubiecto, quia effectus magis dependet à cauſa prima quam à cauſa ſecunda, & ideo remota cauſa ſecunda per quam conſeruabat eſſe accidentis, adhuc ſe ſola poteſt illud conſeruare. Quare ſolum ſupplet Deus effectum cauſæ ſecundæ in eo quod eſt conſeruare eſſe,

non in eo quod est constituere, vel quoad specificationem formalizare. Et ita non supplet Deus causam materialem exercendo officium causæ materialis, vel formalis, sed solum id in quo illa causa erat conseruatiua existentiæ, in hoc supplet per efficientiam id quod illa faciebat per terminationem, vel sustentationem.

Sed tunc est difficultas, quid producat Deus in accidente, & quid in illo fiat, vt se solo, & sine substantia sustentetur in esse. In quo aliqui sentiunt, quod additur aliquis modus ipsi accidenti quando sustentatur extra subiectum, & redditur per se existens. Quod insinuat Caiet. 3.p.q.77.art.1. licèt obscure loquatur, & esse probabile fatetur Suarez 3 tom.3.p. disp. 50. sect. 2. Oppositum verò tenet Scotus in 4. disp.12. q 1. M.Soto ibi. & Nunno super locum citatum 3. p. D. Thom.

Nihilominus dicimus, quod accidens per separationem non acquirit nouum esse, sed antiquum remanet, vt sæpe affirmat D. Thom. q. 77. citata præsertim art. 1. ad 3. vbi dicit: *Quod remanent accidentia virtute diuina in illo esse indiuiduato, quod antea habebant*. Et loquitur de illo quod habebant in substantia panis, & vini. Ratio est quia actio diuina conseruans esse accidentium non mutat earum entitatem alias non conseruaret eandem, ergo neque mutat esse proprium, hoc enim non mutatur entitate immutata, nec vnit illis aliquam existentiam extraneam, quia non potest assignari quænam sit, nec enim est diuina cum non vniantur accidentia Deo; nec beata esse potest, cum nulla detur aliena, quæ illis acci-

den-

dentibus vniatur, nec possit existentia eius creata seruire alteri propter sui limitationem. Actio ergo diuina separans accidentia non est productiua noui esse, sed conseruatiua antiqui, licèt non cum dependentia antiqua.

Nec obstat si dicas, quod inhærentia accidentis, & existentia sint idem realiter, vel saltem inhærentia est medium recipiendi accidentium existentiam, sicut subsistentia est medium recipiendi existentiam substantiæ, ergo non potest remoueri inhærentia nisi remoueatur existentia.

Respond. quod inhærentia est modus existendi distinctus ab ipsa existentia accidentis sicut in substantia distinguitur subsistentia ab existentia, & sic separari potest existentia ab inhærentia, & manere sine illa, saltem vt modus sine modo, eo quod inhærentia essentialiter est modus dependentiæ à causa materiali, & subiectiua tantum, seu à causa substante, existentia verò præcipuè à producente: & quia Deus est principaliter producens, potest istam sine illa conseruare. Et ex hoc amplius constat differentia inter existentiam substantiæ, & accidentis, quod existentia substantiæ ex existentia perfecta, & per se, & dat primum esse, & sic per se requirit, & supponit subsistentiam; quæ est terminus totius, quia illud esse primo conuenit toti, seu termino, non parti, quæ dependenter à toto habet esse, & consequenter supponit ipsum totum tanquam prius. Vnde remota subsistentia remouetur talis existentia substantialis prout est existentia perfecta & per se; parti enim non conuenit nisi vt *quo*. At verò accidens non

habet existentiam perfectam, & totalem, sed indigentem alteri adiungi vt ibi terminetur, & non decidat; vnde prius conuenit ei tali existentia quam inhærentia per quam perficitur cum alteri innitatur, & terminata reddatur non sicut existentia substantiæ, quæ ex se postulat non inniti alteri, sed per se sublato Et ita substantia subiecto cui innititur accidens conseruat Deus sine illa innitentia ipsum esse, quod antea conseruabat.

Secundo dico quod non est necesse producere nouum modum positiuum superadditum accidenti separato vt existat per se, sed sufficit conseruare illud esse sine illa inhærentia, & sic solum consequitur modus priuatiuus, scilicet, existere sine illa dependentia; sicut ad hoc quod Deus producat se solo effectus aliquos in rerum natura, v. g. sanitatem sine medicina & lucem sine sole, aut hominem sine generante, non indiget ponere nouum modum in ipsa re sic producta, sed solum remotis causis secundis dare illis esse quod per tales causas daret, ergo similiter ad separandum accidens sufficit separata causa secunda illius esse conseruare, ergo non requiritur alius nouus modus superadditus.

Et præsertim quia ille modus, nec potest esse substantialis, nec accidentalis, non substantialis, quia nulli substantiæ est debitus, vel proprius, substantiæ enim debetur modus existendi per se sine aptitudine ad inhærendum, illud autem accidens manet cum aptitudine ad inhærendum, & solum actuali inhæsione destituitur, ergo non accipit modum substantialem. Nec etiam est accidentalis, quia modus acciden-

dentalis non poteſt extra ſubiectum ſuſtentāre, & conſtituere cum ex ſe petat ſubiectum, & reſpiciat illud hoc ipſo quod accidentalis eſt, & poſitiuus conſtituens ſubiectum in modo accidentali eſſendi, ſeu proprio accidentis; ergo non datur, ſed ſola continuatio exiſtentiæ cum priuatione dependentiæ à ſubiecto, ſicut quando anima ſeparatur à corpore, licèt amittat modum informandi poſitiuum, non tamen acquirit nouum modum niſi tantum priuatiuum, ſcilicet, exiſtere ſine corpore, & habere ſuum eſſe non communicatum corpori.

Sed obijcies, ille concurſus Dei quo ſuſtentantur accidentia ſine ſubiecto non eſt idem cum eo quo ſuſtentabantur ante mediante ſubſtantia, ſed perfectior, & efficacior, ergo habet diſtinctum terminum, & diſtinctam perfectionem in illo, ergo vel nouum eſſe, vel nouum modum.

Secundo D. Thom. affirmat quæſt. illa 77. art. 1. ad 4. quod quantitas ſeparata, ita habet eſſe, quod componitur ex *quo* eſt, & *quod* eſt, quod antea non habebat, & art. 1. ad 2. dicit, quod accidens accipit modum ſubſtantię, & art. 3. quod accipit virtutem ſubſtantiæ, ergo habet aliquid poſitiuum, quod ante non habebat.

Tertio connaturalius eſt, vt quando tollitur aliquis modus, præſertim ſi ſit modus terminans eſſe, ſuccedat alius, ſicut ablata terminatione quantitatis, vt figura, aut ſitus aut vbi, ſuccedit alius modus, ergo ſublata inhærentia, alius modus ſuccedet, & præcipuè, quia nobilior modus exiſtendi ſeparate, & ſine dependentia à ſubiecto, quam cum illa, exiſtere autem ſine dependentia non poteſt eſſe ſine aliquo

poſitiuo, & non per ſolam negationem depen dentiæ, ergo à fortiori modus exiſtendi ſepara te à ſubiecto. Quod ſi illa perſeitas non eſ poſitiuus aliquis modus, euacuatur fundamen tum ad ponendum contra Scotum, quod ſubſi ſtentia ſit modus poſitiuus. Denique concur ſus, quo per materiam conſeruabatur acciden erat idem cum concurſu ipſius cauſæ ſecunda ſuſtentantis, modo autem inuenitur ſine ta concurſu cauſæ ſecundæ, & ſine eductione, & dependentia à ſubiecto, ergo eſt diſtinctus & conſequenter diſtinctum terminum habet i ipſo accidente.

Ad primum Reſpond. quod ille concurſus qu Deus conſeruat accidens ſeparatum diſtinctu eſt ab illo quo conſeruatur in ſubiecto, no ex parte rei productæ, vel modi ſuperadditi ſed ex parte modi producendi, quatenus co ſeruatur illud accidens cum concurſu non ide tificato cum ſuſtentatione materiæ, antea a tem conſeruabatur cum concurſu identificat cum tali ſubiecti ſuſtentatione, iſta autem d uerſitas modi agendi non infert nouum m dum poſitiuum ſuperadditum ipſi rei prod ctæ, ſed ſufficit quod tollat aliquam dependen tiam, quam antea habebat, idem enim que Deus producit concurrendo cum alia cauſa p teſt producere agendo ſe ſolo, vt in exem plis ſupra adductis patet ſine hoc quod nouu modum producat ſuper additum ipſi rei pr ductæ.

Ad ſecundum Reſpond. quod D. Thom. n explicat quod iſte modus quo exiſtit accide ſeparatum ſit modus poſitiuus ei ſuperaditus ſed ſufficit quod ſit priuatiuus, vt explicatu

eſt,

est. Et quando dicit, quod accidens separatum est compositum ex esse, & quod est, ly *quod est* non importat essentiam accidentis cum modo positiuo, sed sufficit ipsa essentia accidentis cum remotione inhærentiæ, si enim componit cum sua existentia tanquam id quod est, idest tanquam entitas actu non existens in alio, nec informans vt *quo*, & consequenter vt *quod*, & ad hoc sufficit negatio inhærentiæ cum conseruatione existentiæ, & consequenter cum compositione cum ipsa. Dicitur etiam habere modum aut virtutem substantiæ, non positiuum modum accipiendo, sed inhærentiam relinquendo, in quo se habet ad instar substantiæ.

Ad tertium Respond. quod etiam hic succedit aliquis modus modo inhærentiæ, sed priuatiuus non positiuus; nec enim semper succedit positiuum alteri positiuo vt patet cum mortuo filio non succedit Patri altera relatio, sed priuatio relationis, & luci succedunt tenebræ, & visui cæcitas; cur ergo non poterit succedere modo inhærentiæ priuatio eius? Et quando dicitur, quod est nobilior modus existendi in accidente separato. Respondeo, quod est nobilior per remotionem actualis dependentiæ quæ est quædam imperfectio, non per modum superadditum positiue postulantem illam perfectionem sicut modus substantiæ, quæ habet perseitatem intrinsecam. Et sic concursu Dei sic conseruans perfectior est, quatenus per se sine causa secunda agit, non quia perfectiorem effectum, seu modum producat sicut in superioribus exemplis ostensum est, & sicut anima rationalis ex separatio-

ne habet perfectiorem ſtatum eſſendi, quàm cum exiſtentia in materia, quatenus ab illa aliquo modo aggrauatur, & materializatur, nec tamen nouum modum poſitiuum oportet quod àcquirat. Quod verò additur de ipſa ſubſtantia, Reſpond. quod ſubſtantia non ſolum habet negationem actu dependendi, ſed non habet capacitatem, nec aptitudinem ad inhærendum, & ita debet habere modum ſic exiſtendi, quod excludat omnem potentiam dependendi, non autem quod ſolum remoueatur actualis dependentia, in accidente autem ſolum actualis inhærentia remouetur: vnde ſufficit in ea actualis priuatio ſine modo poſitiuo; in ſubſtantia autem modus poſitiuus requiritur, quia ab intrinſeco petit eſſe incapacem inhærentiæ.

Ad Vltimum, iam diximus concurſum diuinum quo ſuſtentatur accidens eſſe diſtinctum ab eo quo ſuſtentabat mediante ſubiecto, quia non identificatur cum illo, ſed remoto illo operatur; nec tamen ſequitur quod producat nouum modum poſitiuum, ſed idem eſſe cum remotione dependentiæ à cauſa ſecunda, vt explicatum eſt.

ARTICVLVS III.

A quo principio ſumatur indiuiduatio ſubſtantiæ materialis?

PRo clariori notitia terminorum oportet ſupponere, quid ſit formaliter indiuiduatio in ſubſtantia, quid eius principium, & quis terminus. Indiuiduatio ergo poteſt conſide-

ra-

cari, & Metaphisice, Logicè, & Phisicè, Metaphisice dicit vltimum gradum in serie cuiuscunque prædicamenti, sicut genus supremum dicit gradum primum, & iste gradus vltimus fit per differentiam vltimam, quæ est indiuidualis contrahens speciem. Logice dicit relationem subijcibilitatis ad prædicata superiora, & prædicabilitatis de vno tantum, idest de se ipso, & vtrumque est secunda intentio. Phisice est ipsa vnitas numerica, qua aliquid ita est vnum, quod est indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio, sicut illud definit S.Thom. 1.p. q. 29. art. 4. Itaque qua parte dicit vnitatem incommunicabilem, & vlterius indiuisam dicit indiuiduationem, vt in vno tantum; qua parte dicit diuisam à quolibet alio, supponit vel admittit multiplicationem indiuidualem, ita quod vnum indiuiduum diuidatur, & separetur etiam à quolibet indiuiduo sub eadem specie constituto, si detur. Vnde in hac difficultate non possumus loqui de indiuiduatione substanciæ materialis, quin etiam loquamur de eius multiplicatione, & vtriusque rationem assignemus.

Principium indiuiduationis dicitur fundamentum illud vel radix, vnde sumitur ista vnitas sic indiuisa, seu vlterius indiuisibilis in plura, & diuisa à qualibet alia etiam similis vnitatis indiuidualis. Et inquirimus an desumatur ex principijs constitutiuis, & proprijs ipsius naturæ, an verò ex aliquo quod sit extra conceptum naturæ, & quidditatis. Oportet enim quod ad indiuiduationem multiplicandam concurrant duæ conditiones; prima, quod id quod indiuiduat pertineat ad substantiam, & substan-

substantialem vnitatem faciat, siquidem indiuiduum substantiæ etiam pertinet ad prædicamentum substantiæ tanquam vltimum in eius linea, secunda, quod ita multiplicet substantiam substantialiter, quod non essentialiter, nec formaliter, quia indiuidualis distinctio non opponitur vnitati formali, prout specifica est, sed totam speciem, & quidditatem conseruat in vno indiuiduo, & in alio, non autem formalem distinctionem specificam, & quidditatiuam facit.

Terminus indiuiduationis est subsistentia, seu suppositalitas, quæ per se solum inuenitur in indiuiduis substantialibus, quæ per se terminantur, & per se sistunt in esse; accidentia autem non habent in se terminationem, & subsistentiam, sed per inhærentiam ad rem subsistentem redduntur terminata. Et non indiuiduatur substantia per istum terminum, sed per illum modificatur, seu terminatur, quatenus redditur vlteriori supposito incommunicabilis, videmus enim quod humanitas Christi Domini non habet propriam subsistentiam, & tamen habet propriam singularitatem, quia vt singularis, & distincta ab alijs naturis assumpta est, non autem per ipsum Verbum singularizata est.

Ex quo nascitur, quod cum subsistentia se habeat vt terminus, & modus vltimus substantiæ, non repugnat ex eadem natura singulari si impediatur, aut remoueatur propria subsistentia, postea dimanare aliam numero diuersam à priori sine vlla singularitatis diuisione, sicut ex eadem numero quantitate si remoueatur superficies, vel punctum terminans dimanabit aliud, sic ab eadem numero natura etiam si mul-

multiplicabilis non ſit, quia ſingularis eſt, ſiue ſit corporea, ſiue incorporea illæ plures ſubſiſtentiæ ſic ſuccedentes dimanabunt, & ſub eodem ordine ad principium indiuiduans continentur, quia dimanant ab eiſdem principijs in virtute primæ generationis quæ ita produxit hanc naturam ſingularem ſub iſta numero ſubſiſtentia, quod ſi impediretur, ſuccederet alia loco illius, quæ omnes per modum vnius cenſentur ſub tali natura ſingulari, & eius principijs, & generatione, & ita hæc diuerſa ſucceſſio non multiplicat naturam ſiquidem etiam eidem ſingulari naturæ conuenit, ſiue materialis, ſiue immaterialis ſit. Quamquam in hoc hærere poteſt ſententia, & non improbabiliter defendi, quod ab vnica, & ſingulari natura ſolum poteſt emanare vnica ſubſiſtentia propria, ita quod ſi ſemel habuit propriam, & illa impediatur per aſſumptionem hypoſtaticam, ſi iterum dimittatur talis natura, non emanabit alia ſubſiſtentia, ſed peribit ſubſtantia, eo quod ſubſiſtentia, & exiſtentia non ſe habent ſicut propriæ paſſiones, quæ ſupponunt naturam exiſtentem, non ad conſtituendam exiſtentiam pertinent, ſicut terminus ſubſiſtentiæ, & exiſtentiæ, quibus ſublatis perit, & deſinit natura, ſicut etiam cum motus cordis ceſſat, non poteſt alius emanare, quia perit natura, multo ergo minus dimanabit exiſtentia, vel ſubſiſtentia ſemel ablata. At verò ſi nunquam propria ſubſiſtentia emanauit, ſicut modo in humanitate Chriſti, quæ nunquam habuit propriam ſubſiſtentiam, ſi dimitteretur emanaret vi primæ generationis.

Varia

Variæ sententiæ.

CIrca principium ergo indiuiduationis variæ sunt Philosophorum sententiæ, quæ varietas inde orta est; quia multa requiruntur ad singularitatem quæ non videntur in vnam radicem, & principium reduci posse. Nam in indiuiduatione inuenimus vnitatem, & sic videtur sequi ad entitatem: inuenimus etiam diuisionem à quolibet alio, & sic videtur sequi quantitatem: inuenimus quod sit vltimus gradus in serie prædicamentali, & sic videtur sequi ad eandem formam ad quam sequuntur alij gradus: inuenimus, quod non constituit gradum quidditatiuum, neque facit differre essentialiter, cum omnia indiuidua sint eiusdem rationis, & sic videtur sequi ad accidentia, quæ extra quidditatem sunt. Denique indiuiduum habet incommunicabilitatem, quia non est commune, nec communicabile pluribus, & sic videtur sequi materiam.

Ex his diuersæ sententiæ deriuatæ sunt, quæ præcipue reducuntur ad quatuor, prima affirmat vnumquodque indiuiduari se ipso, & ex propria entitate, & sicut se ipsa habet vnitatem formalem, & omnis vnitas est passio entis, ideo ipsam entitatem ponit pro principio indiuiduationis. Ita tenet P. Suarez disp. 5. met. sect. 4. & pro ea citantur alij antiqui vt Niphus, Zimara, Auicenna, Auerroes, & alij.

Secunda sententia per aliud extremum est Scoti qui videns indiuiduationem non addere prædicatum quidditatiuum, nec facere differre quidditatiue, dixit indiuiduationem fieri

per

per aliquid distinctum, & tanquam extrinsecum adueniens naturæ, quod vocauit hæcceitatem, cuius effectus formalis est reddere naturam indiuisibilem in partes subiectiuas. Nec oportet quærere intra naturam principium singularitatis, sed solum in natura est potentia, & indifferentia, vt sit hæc vel illa, sed per additionem entitatis extrinsecæ id debet fieri, sicut per entitatem ab extra aduenientem, quæ est prædeterminatio, indifferentia potentiæ operantis determinatur, vt iuxta modum suum singularem, & certum effectum operetur, & sicut per additionem existentiæ redditur ipsa essentia actu existens. Ita sumitur ex Scoto in 2. dist. 3. q. 6.

Tertia sententia, attendens ad diuisionem, quam facit indiuiduatio intra eandem speciem, & quia actus est qui distinguit assignat pro principio indiuiduationis aliquam formam. Quidam formam substantialem, quod attribuitur Auuerroi 1. de anima, c. 7. & Auicennæ lib. 6. naturalium, p. 1. alij quantitatem, quod Scotus citato loco q. 4. attribuit Gotifredo, & ex parte sequuntur, Soncinas 7. met. q. 34. Ferr. 1. contra gent. cap. 21. Capreolus in 2. dist. 3. q. 1. quatenus ex duobus quæ ad indiuiduationem requiruntur, scilicet, quod sit incommunicabile multis, & distinctum numeraliter ab alijs, hoc secundum tribuunt quantitati, fauetque D. Tho. in 4. dist. 11. q. 1. art. 1. q. 3. ad 3. & alijs locis postea citandis.

Quarta sententia attendens ad modum proprium indiuiduationis, & singularitatis, qui est incommunicabilitas affirmat materiam primam esse principium indiuiduationis, idest vl-

timum subiectum incommunicabile. Sed cùm materia de se sit pura potentia, & indifferens ad plura indiuidua, immò ad plures species, indiuiduatio autem supponit naturam specificam constitutam, ideo quidam assignauerunt pro principio indiuiduationis materiam vt informatam forma substantiali, quia actus est qui distinguit: Alij verò ponunt materiam, vt signatam quantitate, seu cum ordine ad quantitatem esse principium indiuiduationis, quod frequenter dicit S. Tho. & sequuntur Thomistæ. Inter quos tamen est magna varietas declarandi istam signationem quantitatis an sit ipsa quantitas vt actualiter informans materiam, an verò radicaliter præhabita in materia, an solum vt connotata, & per modum conditionis inclusa de quo postea agemus. Nec defuerunt, qui subsistentiam, & existentiam pro principio indiuiduationis assignarunt, vt refert Scotus loco citato, q. 3. eo quod habent rationem vltimi termini incommunicabilis.

RESOLVTIO.

Dico primo non potest natura specifica ex sola entitate sua quæ præcise includit prædicata quidditatiua esse principium adæquatum indiuiduationis. Itaque sola entitas, & essentia rei se ipsa, & sine alio ordine, vel extrinseco superaddito, non est principium indiuisionis. Vbi non loquimur de entitate nisi secundum sua prædicata quidditatiua, & non secundum omnia alia quæ in re concernit, sic enim etiam ipsam materiam, & quantitatem, & accidentia includit, & sic non est dubium

ha-

habere in se principium indiuiduationis; qua ratione dixit D.Thom 1.par. q.29. art.1. substantiam se ipsa indiuiduari accidentia verò ex subiecto, eo quod substantia intra suam entitatem includit vnde indiuiduetur, sicut includit vnde subsistat, accidens verò requirit aliud ens præter se vt existat, & indiuiduetur, quia non in se, sed in alio existit.

Hæc conclusio ex eisdem locis D. Thom. & Aristot. colligitur, quibus postea ostendemus principium indiuiduationis sumi ex materia signata, quantitate, & ideo infra adducentur.

Fundamentum, verò sumitur primo, quia ad indiuiduationem rei materialis non solum requiritur vnitas indiuisa in se, sed etiam diuisa à quolibet alio indiuiduo intra eandem speciem cum enim natura materialis sit capax plurium indiuiduorum, oportet, quod principium indiuiduationis sit sufficiens distinguere non solum ab indiuiduo alterius speciei, sed etiam propriæ, ergo oportet indiuiduationem dimanare à tali principio, quod sit principium distinctionis substantialis, & non essentialis, seu formalis, quia, scilicet, non opponitur, nec destruit vnitatem formalem, siquidem per differentias indiuiduales non differunt indiuidua quidditatiue, & formaliter, sed conueniunt in eadem essentia, & ratione speciei athomæ, ergo illa distinctio faciet solum differentiam materialem, siquidem non opponitur vnitati formali, nec tollit illam; sed illa est distinctio specifica, & formalis quæ fundatur in ipsa diuisione formæ vt forma est, idest in ipsa contrarietate formarum, quæ ex intimis formæ nascitur, quatenus vna forma habet oppositionem

cum

cum alia, vt notat S. Thom. 10. Met. lect. 11 ergo indiuiduatio seu differentia indiuidualis non potest oriri ex ipsa entitate secundum aliquod prædicatum quidditatiuum seu formale & essentiale, quia sic deberet talis diuisio efficere, qnod vnum prædicatum essentiale esset in vno indiuiduo, & non in alio, quod esset tollere indiuidualem distinctionem, & facere specificam, ergo non potest oriri ex prædicatis quidditatiuis, & essentialibus, ita quod sit in vno indiuiduo, vnum prædicatum quidditatiuum, & non in alio, ergo oportet id reducere ad aliquod principium, quod quidem pertineat ad substantiam rei, nec tamen essentialem, & formalem diuisionem faciat, solum ergo faciet materialem, quia formalis non est, licèt formas ipsas, & quidditatés materialiter diuidat, atque adeo non potest procedere ex entitate formæ, vt constituit vnitatem formalem essentialem, & facit officium formæ, sed quatenus ei adiungitur aliquid quod sine distinctione formali faciat distinctionem formarum, idest quod ipsæ formæ distinguantur, sed non ex vi formalis, & essentialis rationis, ergo ex aliqua ratione præter essentialem, sed totum quod est entitas formæ, & naturæ est essentialis ratio quia pertinent ad quidditatiuum conceptum talis entitatis, ergo ex solo præciso conceptu entitatis sine aliquo adiuncto extra conceptum éssentiæ non est principium vnde oriatur diuersitas indiuidualis, quare oportet assignare pro principio talis diuisionis numeralis aliquid quod sit substantia, nec tamen ad formalem distinctionem faciendam concurrat, sed solum ad materialem, quia indiuidua

diffe-

differunt substantialiter, & diuersæ substantiæ, & non essentialiter, seu formaliter sicut partes integrales differunt tanquam partes substantiales, sed non vt essentialiter pertinentes ad compositum, quia sine qualibet, vel aliqua earum saluatur essentia compositi.

Quod si dicas, nam esse indiuiduum est prædicatum intrinsecum, & essentiale ipsi composito, quia per modum totius ponitur in prædicamento; & sic includere debet etiam ipsum gradum vltimum indiuiduationis, de quo prædicantur omnia prædicata superiora, ergo debet indiuiduatio ex principijs intrinsecis oriri. *Resp.* indiuiduum esse quid intrinsecum per modum terminantis, & modificantis, seu per modum subiecti potius quam prædicati, siquidem est id quod omnibus prædicatis superioribus subijcitur; vnde pertinet ad rem per modum constituentis subiectum, non naturam, & per modum modificantis quidditatem. Nec requiritur, quod oriatur ex essentialibus principijs, sicut propriæ passiones, sed sufficit, quod conueniat per denominationem intrinsecam, & tanquam modificatio intrinseca, & secundum id quod pertinet ad statum rei, magis quam ad intrinsecam entitatem, & constitutionem. Hic tamen status, & hic modus ita conuenit rei, quod dicit ordinem, & connotationem ad aliquas conditiones extrinsecas, & non omnino absolute ex intrinseca quidditate conuenit.

Secundo probatur conclusio, quia vnitas indiuidualis in quantum indiuidualis, & similiter indiuidualis multiplicatio non conuenit naturæ, neque in primo, neque in secundo

modo

petit secundum exigentiam suam; ergò efficiens non potest esse ratio intrinseca, & fundamentum, seu principium propter quod aliquid conuenit alicui, sed supposita ratione conueniendi; ad efficientem solum spectat ponere illam in esse; & sicut in ipsa natura debet dari intrinsecum principium omnium prædicatorum, quæ illi conueniunt; efficiens autem solum est causa extrinseca producens, & dans esse, ita debet assignari principium intrinsecum indiuiduationis, & non solum causa extrinseca producens, & illud est quod inquirimus, atque ita non negamus efficiens esse principium indiuiduationis, sed extrinsecum & executiuum, non intrinsecum, & formale determinans intrinsecè indifferentiam naturæ vt indiuiduetur, hac potius indiuiduatione quam illa, & sic ex efficienti sumitur indiuiduatio executiuè, & tanquam à principio ponente illam in esse extra causas, non autem v principio intrinseco formali; vnde etiam efficiens plurium indiuiduationum, seu indiuiduorum est productiuum, & non solum ratio vnius tantum indiuiduationis.

Tertiò probatur conclusio destruendo fundamenta Suarez. Primò, quia vnitas est passio entis, ergo ad entitatem realem per se ipsam sequitur vnitas realis, hæc autem necessariò est singularis, quia in re non datur vnitas abstracta, vnde hoc ipso, quod ponitur in rerum natura sine alio addito fit singularis, ergo vnitas transcendens quatenus realis debet coincidere cum numerica. Secundò, quia indiuiduatio pertinet ad lineam Prædicamenti, & ad gradum Metaphysicum; siquidem de indi-

uiduo

uiduo prædicantur alia prædicata superiora; sed omnes gradus Metaphysici profluunt ab eadem entitate, & forma, & se ipsis conueniunt illi, ergo sicut alij gradus proueniunt ab eadem entitate,& non distinguuntur in re, sed solum per intellectũ, ita & indiuiduatio, atque adeò non indigebit alio superaddito ad habendum istam indiuiduationẽ, & vnitatem, sed sicut se ipsa est realis entitas, ita se ipsa est realis,& singularis vnitas. Tertiò, quia non dependet indiuiduatio ab accidentibus, vt à principio, quia accidentia non possunt esse principium substantialis vnitatis, & possunt variari accidentia, etiam ipsa quantitas, non variata indiuiduatione naturæ,& substantiæ, ergo non sumitur ab accidẽtibus indiuiduatio, nec etiam à materia, quia hæc est potentialis, & indifferens ad plures formas specificas, ergo etiam ad plures indiuiduas, ergo ipsa indigebit indiuiduari ex alio principio, non autem erit principium indiuiduationis. Si autem non indiget, sed se ipsa indiuidua ur, cum tamen sit communis, & specifica, cur etiam aliæ naturæ substantiales, licèt ex se communes sint per se ipsas non indiuiduabuntur? & ex alia parte forma est quæ distinguit, & est in actu per se, & non indifferens, & in potentia, ergo potius ipsa erit principium indiuiduationis.

Ad primum respond. quod vnitas est passio entis,& sequitur ad totum ens, sed iuxta diuersas considerationes vnitatis sequitur ad diuersas considerationes entis, nam vt est vnitas formalis, & specifica sequitur ad entitatem ex parte formæ, & actualitatis, vt autem illa vnitas est incommunicabilis, & indiuidua, sequi-

substantialem vnitatem faciat, siquidem indiuiduum substantiæ etiam pertinet ad prædicamentum substantiæ tanquam vltimum in eius linea, secunda, quod ita multiplicet substantiam substantialiter, quod non essentialiter, nec formaliter, quia indiuidualis distinctio non opponitur vnitati formali, prout specifica est, sed totam speciem, & quidditatem conseruat in vno indiuiduo, & in alio, non autem formalem distinctionem specificam, & quidditatiuam facit.

Terminus indiuiduationis est subsistentia, seu suppositalitas, quæ per se solum inuenitur in indiuiduis substantialibus, quæ per se terminantur, & per se sistunt in esse; accidentia autem non habent in se terminationem, & subsistentiam, sed per inhærentiam ad rem subsistentem redduntur terminata. Et non indiuiduatur substantia per istum terminum, sed per illum modificatur, seu terminatur, quatenus redditur vlteriori supposito incommunicabilis, videmus enim quod humanitas Christi Domini non habet propriam subsistentiam, & tamen habet propriam singularitatem, quia vt singularis, & distincta ab alijs naturis assumpta est, non autem per ipsum Verbum singularizata est.

Ex quo nascitur, quod cum subsistentia se habeat vt terminus, & modus vltimus substantiæ, non repugnat ex eadem natura singulari si impediatur, aut remoueatur propria subsistentia, postea dimanare aliam numero diuersam à priori sine vlla singularitatis diuisione, sicut ex eadem numero quantitate si remoueatur superficies, vel punctum terminans dimanabit aliud, sic ab eadem numero natura etiam si mul-

multiplicabilis non ſit, quia ſingularis eſt, ſiue ſit corporea, ſiue incorporea illæ plures ſubſiſtentiæ ſic ſuccedentes dimanabunt, & ſub eodem ordine ad principium indiuiduans continentur, quia dimanant ab eiſdem principijs in virtute primæ generationis quæ ita produxit hanc naturam ſingularem ſub iſta numero ſubſiſtentia, quod ſi impediretur, ſuccederet alia loco illius, quæ omnes per modum vnius cenſentur ſub tali natura ſingulari, & eius principijs, & generatione, & ita hæc diuerſa ſucceſſio non multiplicat naturam ſiquidem etiam eidem ſingulari naturæ conuenit, ſiue materialis, ſiue immaterialis ſit. Quamquam in hoc hærere poteſt ſententia, & non improbabiliter defendi, quod ab vnica, & ſingulari natura ſolum poteſt emanare vnica ſubſiſtentia propria, ita quod ſi ſemel habuit propriam, & illa impediatur per aſſumptionem hypoſtaticam, ſi iterum dimittatur talis natura, non emanabit alia ſubſiſtentia, ſed peribit ſubſtantia, eo quod ſubſiſtentia, & exiſtentia non ſe habent ſicut propriæ paſſiones, quæ ſupponunt naturam exiſtentem, non ad conſtituendam exiſtentiam pertinent, ſicut terminus ſubſiſtentiæ, & exiſtentiæ, quibus ſublatis perit, & deſinit natura, ſicut etiam cum motus cordis ceſſat, non poteſt alius emanare, quia perit natura, multo ergo minus dimanabit exiſtentia, vel ſubſiſtentia ſemel ablata. At verò ſi nunquam propria ſubſiſtentia emanauit, ſicut modo in humanitate Chriſti, quæ nunquam habuit propriam ſubſiſtentiam, ſi dimitteretur emanaret vi primæ generationis.

Variæ sententiæ.

CIrca principium ergo indiuiduationis variæ sunt Philosophorum sententiæ, quæ varietas inde orta est; quia multa requiruntur ad singularitatem quæ non videntur in vnam radicem, & principium reduci posse. Nam in indiuiduatione inuenimus vnitatem, & sic videtur sequi ad entitatem: inuenimus etiam diuisionem à quolibet alio, & sic videtur sequi quantitatem: inuenimus quod sit vltimus gradus in serie prædicamentali, & sic videtur sequi ad eandem formam ad quam sequuntur alij gradus: inuenimus, quod non constituit gradum quidditatiuum, neque facit differre essentialiter, cum omnia indiuidua sint eiusdem rationis, & sic videtur sequi ad accidentia, quæ extra quidditatem sunt. Denique indiuiduum habet incommunicabilitatem, quia non est commune, nec communicabile pluribus, & sic videtur sequi materiam.

Ex his diuersæ sententiæ deriuatæ sunt, quæ præcipue reducuntur ad quatuor, prima affirmat vnumquodque indiuiduari se ipso, & ex propria entitate, & sicut se ipsa habet vnitatem formalem, & omnis vnitas est passio entis, ideo ipsam entitatem ponit pro principio indiuiduationis. Ita tenet P. Suarez disp. 5. met. sect. 4. & pro ea citantur alij antiqui vt Niphus, Zimara, Auicenna, Auerroes, & alij.

Secunda sententia per aliud extremum est Scoti qui videns indiuiduationem non addere prædicatum quidditatiuum, nec facere differre quidditatiue, dixit indiuiduationem fieri

per

per aliquid distinctum, & tanquam extrinsecum aduenienes naturæ, quod vocauit hæcceitatem, cuius effectus formalis est reddere naturam indiuisibilem in partes subiectiuas. Nec oportet quærere intra naturam principium singularitatis, sed solum in natura est potentia, & indifferentia, vt sit hæc vel illa, sed per additionem entitatis extrinsecæ id debet fieri, sicut per entitatem ab extra aduenientem, quæ est prædeterminatio, indifferentia potentiæ operantis determinatur, vt iuxta modum suum singularem, & certum effectum operetur, & sicut per additionem existentiæ redditur ipsa essentia actu existens. Ita sumitur ex Scoto in 2. dist. 3. q. 6.

Tertia sententia, attendens ad diuisionem, quam facit indiuiduatio intra eandem speciem, & quia actus est qui distinguit assignat pro principio indiuiduationis aliquam formam. Quidam formam substantialem, quod attribuitur Auuerroi 1. de anima, c. 7. & Auicennæ lib. 6. naturalium, p. 1. alij quantitatem, quod Scotus citato loco q. 4. attribuit Gotifredo, & ex parte sequuntur, Soncinas 7. met. q. 34. Ferra 1. contra gent. cap. 21. Capreolus in 2. dist. 3. q. 1. quatenus ex duobus quæ ad indiuiduationem requiruntur, scilicet, quod sit incommunicabile multis, & distinctum numeraliter ab alijs, hoc secundum tribuunt quantitati, fauetque D. Tho. in 4. dist. 11. q. 1. art. 1. q. 3. ad 3. & alijs locis postea citandis.

Quarta sententia attendens ad modum proprium indiuiduationis, & singularitatis, qui est incommunicabilitas affirmat materiam primam esse principium indiuiduationis, id est vlti-

timum subiectum incommunicabile. Sed cùm materia de se sit pura potentia, & indifferens ad plura indiuidua, immò ad plures species, indiuiduatio autem supponit naturam specificam constitutam, ideo quidam assignauerunt pro principio indiuiduationis materiam vt informatam forma substantiali, quia actus est qui distinguit: Alij verò ponunt materiam, vt signatam quantitate, seu cum ordine ad quantitatem esse principium indiuiduationis, quod frequenter dicit S. Tho. & sequuntur Thomistæ. Inter quos tamen est magna varietas declarandi istam signationem quantitatis an sit ipsa quantitas vt actualiter informans materiam, an verò radicaliter præhabita in materia, an solum vt connotata, & per modum conditionis inclusa de quo postea agemus. Nec defuerunt, qui subsistentiam, & existentiam pro principio indiuiduationis assignarunt, vt refert Scotus loco citato, q. 3. eo quod habent rationem vltimi termini incommunicabilis.

RESOLVTIO.

Dico primo non potest natura specifica ex sola entitate sua quæ præcise includit prædicata quidditatiua, esse principium adæquatum indiuiduationis. Itaque sola entitas, & essentia rei se ipsa, & sine alio ordine, vel extrinseco superaddito, non est principium indiuisionis. Vbi non loquimur de entitate nisi secundum sua prædicata quidditatiua, & non secundum omnia alia quæ in re concernit, sic enim etiam ipsam materiam, & quantitatem, & accidentia includit, & sic non est dubium ha-

habere in se principium indiuiduationis; qua ratione dixit D.Thom. 1.par. q.29. art.1. substantiam se ipsa indiuiduari accidentia verò ex subiecto, eo quod substantia intra suam entitatem includit vnde indiuiduetur, sicut includit vnde subsistat, accidens verò requirit aliud ens præter se vt existat, & indiuiduetur, quia non in se, sed in alio existit.

Hæc conclusio ex eisdem locis D. Thom. & Aristot. colligitur, quibus postea ostendemus principium indiuiduationis sumi ex materia signata, quantitate, & ideo infra adducentur.

Fundamentum, verò sumitur primo, quia ad indiuiduationem rei materialis non solum requiritur vnitas indiuisa in se, sed etiam diuisa à quolibet alio indiuiduo intra eandem speciem cum enim natura materialis sit capax plurium indiuiduorum, oportet, quod principium indiuiduationis sit sufficiens distinguere non solum ab indiuiduo alterius speciei, sed etiam propriæ, ergo oportet indiuiduationem dimanare à tali principio, quod sit principium distinctionis substantialis, & non essentialis, seu formalis, quia, scilicet, non opponitur, nec destruit vnitatem formalem, siquidem per differentias indiuiduales non differunt indiuidua quidditatiue, & formaliter, sed conueniunt in eadem essentia, & ratione speciei athomæ, ergo illa distinctio faciet solum differentiam materialem, siquidem non opponitur vnitati formali, nec tollit illam; sed illa est distinctio specifica, & formalis quæ fundatur in ipsa diuisione formæ vt forma est, idest in ipsa contrarietate formarum, quæ ex intimis formæ nascitur, quatenus vna forma habet oppositionem cum

cum alia, vt notat S. Thom. 10. Met. lect. 11. ergo indiuiduatio seu differentia indiuidualis non potest oriri ex ipsa entitate secundum aliquod prædicatum quidditatiuum seu formale, & essentiale, quia sic deberet talis diuisio efficere, quod vnum prædicatum essentiale esset in vno indiuiduo, & non in alio, quod esset tollere indiuidualem distinctionem, & facere specificam, ergo non potest oriri ex prædicatis quidditatiuis, & essentialibus, ita quod sit in vno indiuiduo, vnum prædicatum quidditatiuum, & non in alio, ergo oportet id reducere ad aliquod principium, quod quidem pertineat ad substantiam rei, nec tamen essentialem, & formalem diuisionem faciat, solum ergo faciet materialem, quia formalis non est, licèt formas ipsas, & quidditates materialiter diuidat, atque adeo non potest procedere ex entitate formæ, vt constituit vnitatem formalem essentialem, & facit officium formæ, sed quatenus ei adiungitur aliquid quod sine distinctione formali faciat distinctionem formarum, idest quod ipsæ formæ distinguantur, sed non ex vi formalis, & essentialis rationis, ergo ex aliqua ratione præter essentialem, sed totum quod est entitas formæ, & naturæ est essentialis ratio quia pertinent ad quidditatiuum conceptum talis entitatis, ergo ex solo præcisoconceptu entitatis sine aliquo adiuncto extra conceptum essentiæ non est principium vnde oriatur diuersitas indiuidualis, quare oportet assignare pro principio talis diuisionis numeralis aliquid quod sit substantia, nec tamen ad formalem distinctionem faciendam concurrat, sed solum ad materialem, quia indiuidua diffe-

differunt ſubſtantialiter,& diuerſæ ſubſtantiæ, & non eſſentialiter, ſeu formaliter ſicut partes integrales differunt tanquam partes ſubſtantiales, ſed non vt eſſentialiter pertinentes ad compoſitum, quia ſine qualibet, vel aliqua earum ſaluatur eſſentia compoſiti.

Quod ſi dicas, nam eſſe indiuiduum eſt prædicatum intrinſecum, & eſſentiale ipſi compoſito, quia per modum totius ponitur in prædicamento; & ſic includere debet etiam ipſum gradum vltimum indiuiduationis, de quo prædicantur omnia prædicata ſuperiora, ergo debet indiuiduatio ex principijs intrinſecis oriri. *Reſp.* indiuiduum eſſe quid intrinſecum per modum terminantis, & modificantis, ſeu per modum ſubiecti potius quam prædicati, ſiquidem eſt id quod omnibus prædicatis ſuperioribus ſubijcitur; vnde pertinet ad rem per modum conſtituentis ſubiectum, non naturam, & per modum modificantis quidditatem. Nec requiritur, quod oriatur ex eſſentialibus principijs, ſicut propriæ paſſiones, ſed ſufficit, quod conueniat per denominationem intrinſecam, & tanquam modificatio intrinſecæ, & ſecundum id quod pertinet ad ſtatum rei, magis quam ad intrinſecam entitatem, & conſtitutionem. Hic tamen ſtatus, & hic modus ita conuenit rei, quod dicit ordinem, & connotationem ad aliquas conditiones extrinſecas,& non omnino abſolute ex intrinſeca quidditate conuenit.

Secundo probatur concluſio, quia vnitas indiuidualis in quantum indiuidualis, & ſimiliter indiuidualis multiplicatio non conuenit naturæ, neque in primo, neque in ſecundo

modo

modo per se, licèt conueniat in tertio, qui non est modus prædicandi, sed existendi, sicut nec quartus modus per se est prædicandi, sed causandi. Si ergo non conuenit naturæ: neque in primo modo dicendi per se, neque in secundo, ad hoc vt ei conueniat, indigebit aliquo principio extra naturam, quod sit ratio conueniendi, & sic non omnis entitas, seu quidditas secundum se considerata est principium, & radix distinctionis, & vnitatis numericæ. Consequentia patet, quia quod non conuenit alicui ex propria, & intima connexione, ergo conuenit per aliud, quia in intrinseca ei ratione non est sufficiens principium conueniendi. Antecedens vero probatur, quia quod conuenit alicui per se, conuenit omni; omne enim quod est per se, est de omni, vt docet Arist. in 1. Poster. & communiter omnes Logici, sed constat, quod singularitas non dicitur de omni, siquidem sine hac, vel illa singularitate determinata, inuenitur natura, & totus eius conceptus quidditatiuus, ergo quod si hæc singularitas in tali natura, non per se illi conuenit, neque de omni, sed per aliud quod est extra conceptum naturæ.

Respondebis primo, quod singularitas vage, essentialiter, & intrinsecè conuenit naturæ, siquidem omnis natura hoc ipso quod realis est, debet esse singularis; & hoc sufficit vt dicatur conuenire per se, ita quod non indigeat alio principio vt conueniat, licèt singularitas vt determinata, & hæc, non per se conueniat, sed per aliud, quia per aliud determinatur. Secundo, quod dato quod indigeat alio principio præter naturam vt conueniat, illud erit ipsum

effi-

efficiens, per quod producitur in rerum natura, & fit entitas realis, ſed extra cauſas, atque adeo fit ſingularis, non autem indiget alio principio formali, ſeu radicali, præter ipſam naturam, & entitatem rei.

Sed contra primam ſolutionem inſtatur, quia in præſenti non inquirimus principium indiuiduationis in communi, & vage, ſed determinatiuum prout redditur hæc, & diſcernitur ab omni alio indiuiduo in ſingulari, ergo impertinenter recurritur ad indiuiduum vagum, ſed oportet aſſignare principium vltimo determinans etiam indiuiduum vagum vt ſit hoc determinare: ſicut ſtat bene conuenire per ſe aliquid vage, & ſecundum diſiunctionem alicui, vt quantitati habere aliquam figuram, vel vbi, & tamen hæc figura; vel hoc vbi determinate non conuenit ei per ſe, & ſic ſemper reſtat aſſignare principium, & rationem ob quam talis determinata indiuiduatio, vel figura, aut vbi conueniat, eſtò in communi, & vage per ſe reſpiciatur; ſicut enim indiuiduatio vaga, & in communi petit principia indiuiduantia in communi, ita determinata indiuiduatio principia determinata; & hæc oportet aſſignare, ſola enim entitas ſecundum ſe communis eſt ad hanc, vel illam indiuiduationem.

Contra ſecundam autem ſolutionem, quam etiam infra impugnabimus, inſtatur, tum quia cauſa efficiens æque reſpicit naturam, & indiuiduationem eius, vtrumque enim producit, ergo de ſe non eſt principium proprium indiuiduationis vt à natura diſtinguitur, tum quia cauſa efficiens ſolum eſt executiua, & præbens eſſe extra cauſas iuxta id quod vnaquæque res

petit

petit secundùm exigentiam suam; ergò efficiens non potest esse ratio intrinseca, & fundamentum, seu principium propter quod aliquid conuenit alicui, sed supposita ratione conueniendi; ad efficientem solum spectat ponere illam in esse; & sicut in ipsa natura debet dari intrinsecum principium omnium prædicatorum, quæ illi conueniunt; efficiens autem solum est causa extrinseca producens & dans esse, ita debet assignari principium intrinsecum indiuiduationis, & non solum causa extrinseca producens, & illud est quod inquirimus, atque ita non negamus efficiens esse principium indiuiduationis, sed extrinsecum & executiuum, non intrinsecum, & formaliter determinans intrinsecè indifferentiam naturæ vt indiuiduetur, hac potius indiuiduatione quam illa, & sic ex efficienti sumitur indiuiduatio executiuè, & tanquam à principio ponente illam in esse extra causas, non autem à principio intrinseco formali; vnde etiam efficiens plurium indiuiduationum, seu indiuiduorum est productiuum, & non solum ratio vnius tantum indiuiduationis.

Tertiò probatur conclusio destruendo fundamenta Suarez. Primò, quia vnitas est passio entis, ergo ad entitatem realem per se ipsam sequitur vnitas realis, hæc autem necessariò est singularis, quia in re non datur vnitas abstracta, vnde hoc ipso, quod ponitur in rerum natura sine alio addito fit singularis, ergo vnitas transcendens quatenus realis debet coincidere cum numerica. Secundò, quia indiuiduatio pertinet ad lineam Prædicamenti, non ad gradum Metaphysicum; siquidem de indiuiduo

uiduo prædicantur alia prædicata superiora, sed omnes gradus Metaphysici profluunt ab eadem entitate, & forma, & se ipsis conueniunt illi, ergo sicut alij gradus proueniunt ab eadem entitate, & non distinguuntur in re, sed solum per intellectū, ita & indiuiduatio, atque adeò non indigebit alio superaddito ad habendum istam indiuiduationē, & vnitatem, sed sicut se ipsa est realis entitas, ita se ipsa est realis, & singularis vnitas. Tertiò, quia non dependet indiuiduatio ab accidentibus, vt à principio, quia accidentia non possunt esse principium substantialis vnitatis, & possunt variari accidentia, etiam ipsa quantitas, non variata indiuiduatione naturæ, & substantiæ, ergo non sumitur ab accidētibus indiuiduatio, nec etiam à materia, quia hæc est potentialis, & indifferens ad plures formas specificas, ergo etiam ad plures indiuiduas, ergo ipsa indigebit indiuiduari ex alio principio, non autem erit principium indiuiduationis. Si autem non indiget, sed se ipsa indiuidua ur, cum tamen sit communis, & specifica, cur etiam aliæ naturæ substanciales, licèt ex se communes sint per se ipsas non indiuiduabuntur? & ex alia parte forma est quæ distinguit, & est in actu per se, & non i differens, & in potentia, ergo potius ipsa erit principium indiuiduationis.

Ad primum respond. quod vnitas est passio entis, & sequitur ad totum ens, sed iuxta diuersas considerationes vnitatis sequitur ad diuersas considerationes entis, nam vt est vnitas formalis, & specifica sequitur ad entitatem ex parte formæ, & actualitatis, vt autem illa vnitas est incommunicabilis, & indiuidua, sequi-

tur ad entitatem, v. habet in se principium incommunicabilitatis. Et ita si est natura materialis, quæ ratione materiæ incommunicabilitatem habet, vnitas vt indiuidua sequitur ad vnitatem ratione materiæ, vt est principium incommunicabilitatis. Et sicut vnitas communis, & vniuersalis sequitur ad ipsam entitatem, vt est in statu abstractionis, & non remoto illo statu, ita vnitas vt indiuidua, quia pertinet ad statum contractionis, sequitur ad entitatem non absolute, sed vt est in tali statu contractionis, & incommunicabilitatis, quod habet ratione materiæ. Itaque ad entitatem realem sequitur vnitas realis, sed iuxta modũ, & statum entitatis sequitur modus, & status vnitatis; quod enim sit vnitas singularis, vel vniuersalis, aut vnitas formalis, & specifica sequitur ad entitatem non absolute, & secundum se consideratam, sed vt est sub tali statu, & modo sic cum dicitur quod natura hoc ipso, quod ponitur in re non est vniuersalis, sed singularis respondetur, quod hoc ipso, quod ponitur in re, non ponitur nuda, & absoluta ab omni circumstantia, & statu incommunicabilitatis, sed cum illo, & ita redditur vnitàs singularis, & indiuidua, non ratione entitatis absolute sumptæ, sed circũstantionatæ, & incommunicabilis. Itaque aliud est quod natura posita in re est singularis aliud ex quo principio, & radice habet quod sit singularis, & hæc, licet natura secundùm se sit indifferens ad plura indifferentia negatiua, tamen ista indifferentia tolli debet non per principium essentiale, sed per modificatiuum essentiæ, eò quod illa indifferentia solum est, vt natura modificetur, & materia-

terializetur per singularitatem, & indiuiduationem, non autem, vt amplius quidditatiue constituatur.

Ad secundum respond. quod indiuiduatio pertinet ad gradum metaphysicum non vt prædicatum constitutiuum, & quidditatiuum, sed modificatiuum, & pertinens ad statum naturæ, vnde magis habet rationem subiecti quam prædicati, quia est vltimum cui alia insunt. Sumitur autem indiuiduatio ab eadem entitate, à qua reliqui gradus, sed non sub eadem habitudine, sed connotando accidentia aliqua à quibus dependet indiuiduatio. Nec intelligitur sumi ab eadem entitate, idest à forma partiali, à qua alij gradus desumuntur, & non à materia, sufficit enim, quod sumatur ab eadem forma totali, v.g. ab humanitate quæ etiam includit materiam, seu principium incommunicabilitatis, & sub ista habitudine entitatis, seu formæ, vt dicit constitutionem quidditatis, sed vt dicit rationem, & habitudinem incommunicabilitatis sumitur gradus indiuidualis, sicque non totaliter ab extrinseco prouenit, vt contra Scotum statim dicemus, sed ab ipsamet entitate, è qua reliqui gradus desumuntur, sub diuersa tamen habitudine, & connotatione alicuius extrinseci. Ad verificandam autem prædicationem aliquam, non est necesse, quod aliqua identificentur ex omni parte, & omni modo, sed sufficit materialis identificatio, sicut patet in prædicatis accidentalibus, vt cum dicitur corpus est album, identificatur enim ratione suppositi habentis albedinem, vt docet D. Tho. 1. p. q. 13. art. 12.

Ad tertium respond. quod ab accidentibus

non fit indiuiduatio substantialis, vt à ratione formali, & principio, seu radice propria, sed vt à conditionibus requisitis, vt exerceatur induiduatio, sicut postea dicemus, & sumitur ex definitione Porphyrij, cum dicit: *Quod indiuiduum est cuius collectio proprietatum non est in alio*. Est autem materia principium, & radix huius indiuiduationis, non quatenus est in potentia, & indifferens ad plures formas, sic enim potius est principium generis, quod est totum potentiale, sed dicitur principium indiuiduationis, quatenus est vltimum subiectũ vltra quod non fit communicatio, & sic reddit ipsas formas, & totam entitatem non communicabilem pluribus, quod est proprium indiuidui, quod non est commune multis, & sic principium incommunicandi est principium indiuiduandi. Vnde patet, quod materia secundum diuersas considerationes, & est ratio habendi communitatem, & indiuiduationem; communitatem quidem, quatenus est indifferens, & communis ad plures formas, indiuiduationem autem, quatenus est principium non communicandi alijs subiectis, seu partibus materiæ, quatenus vltimum subiectum est. Sed tamen non exercet hanc incommunicabilitatem inter partes materiæ, nisi supposita separatione, & diuisione, quæ fit per signationem quantitatis tanquam per conditionem requisitam, vt statim dicemus. Quod verò dicitur, quod eadem materia indiuiduatur se ipsa, dicimus quod indiuiduatur se ipsa, vt principio indiuiduationis totius, & consequenter etiam sui; vnde non inuenitur sub diuersis formis materia eadem numero positiuè;

iè; sed negatiuè, materia enim de se remota omni forma non habet vnitatem positiuam, & indiuiduatam, sed indifferentem ad formas, & ad indiuiduationes earum, est tamen principium indiuiduandi cum ordine ad designationem accidentium vbi transit materia de vna forma ad aliam. Et manet quidem materia eadem secundùm se, idest secundùm rationem potétialitatis suæ, non tamen cum eadem signatione quantitatis, & accidentium, & sic non manet positiuè indiuiduata ex se ipsa, licet in re semper id habeat, sed ex se solùm est principium indiuiduationis. Et sic dicit S Th. 1. de gener. lect. 9. in fine: *Quod materia eorum, quæ transmutantur aliqualiter est eadem, aliqualiter alia, est enim eadem subiecto, sed non secundum esse; quia aliam rationem & aliud esse accipit secundum quod est sub diuersis formis, & secundum quod ordinatur ad diuersas formas.*

Denique ad id quod dicitur, quod forma est principium indiuiduationis, quia actus est qui distinguit formaliter, sed modus distinguendi materialiter, & incommunicabiliter est ex parte materiæ, vt ex principio supponendo tamen quod materia sit in actu per formam, quia sine forma non datur indiuiduatio in actu, sed hoc requiritur concomitanter, & propter existentiam, non quia forma sit radix, seu ratio propria indiuiduationis, vt præcise dicit modum distinctionis indiuidualis de quo statim plura dicemus.

Dico secundò, non potest assignari pro principio indiuiduationis hæcceitas ab extrinseco totaliter adueniens substantiæ, & non ab ali-

quo principio intrinseco materiali proueniens. In hac conclusione excludimus sententiam Scoti. Et notandum est, quod hæcceitas potest dupliciter sumi; vno modo vt sit idem, quod differentia indiuidualis, seu vnitas numerica, quæ formaliter constituit, & reddit naturam hanc, & singularem, & sic non est dubium dari hæcceitatem, si enim datur effectus formalis hæcceitatis, seu differentiæ indiuidualis, scilicet esse hoc, quid mirum, quod detur hæcceitas, quæ est forma ipsa, seu differentia indiuidualis? Quod si Scotus non amplius vellet dicere, quam quod natura redditur indiuiduali formaliter per differentiam indiuidualem verissimum est, nec vllus ei contradicit: sed non tangit tunc punctum difficultatis, quia in præsenti supponimus dari differentiam indiuidualem, inquirimus autem dè principio talis indiuiduationis, seu vnitatis, quia cum omnes gradus metaphysici, & prædicata quidditatiua ex vnica forma proueniant, restat difficultas an gradus indiuidualis qui quidditatem non constituit in ratione quidditatis, sed in ratione modificantis, & incommunicabilis vnitatis, ne de pluribus prædicetur proueniat etiam ab eadem forma, vel à materia, vel à quo? Si verò intendit hæcceitatem esse non solum differentiam indiuidualem, sed non dari aliud principium indiuiduationis intra ipsam entitatem à quo illa hæcceitas proueniat, sed esse formam ab extrinseco aduenientem, sicut albedo, vel aliud simile accidens, in hoc ei contradicimus. Et ratio est, quia illa entitas quæ dicitur hæcceitas, vel est substantialis, vel accidentalis. Non accidentalis, tum quia constituit indiuiduum

duum substantiale seu primam substantiam in linea, & prædicamento substantiæ, ergo non potest esse accidentalis entitas; tum quia nec est accidens proprium, neque commune, non proprium quia hoc dimanat à principijs naturæ, & sic omni tali naturæ conuenit, indiuiduatio autem non conuenit omni naturæ, sed vni tantùm indiuiduo; non commune, quia hoc potest adesse, & abesse, seu variari sine corruptione subiecti, principium autem indiuiduationis, vel hæcceitas illa non potest adesse sine corruptione huius subiecti indiuidui. Si autem est substantialis entitas, ergo in aliqua substantia fundatur, & ratione illius conuenit, quia vel est entitas substantialis, vel modus; si entitas, non distinguitur ab ipsa, re quæ est substantia, & sic non venit ab extrinseco, sed est idem cum entitate, quod est declinare in aliam extremam sententiam; si autem est modus substantialis fundatur, & originatur in ipsa substantia, aliàs substantialis non esset si substantiam non afficeret substantialiter, neque naturalis esset, si ex ipsa substantia naturali non originaretur, siquidem modus naturalis identificatur cum substantia, & proportionatur illi, ergo originatur ab ea, vel oportebit assignare aliud principium substantiale à quo originetur, & sic illius erit indiuiduatio, non autem alterius, à qua non originatur, & sic necessario ponendum est pro principio hæcceitatis, & singularitatis aliquid intra ipsam substantiam, & hoc dicimus esse materiam, non autem hæcceitatem ab extrinseco tantum aduenientem.

Dices sufficit, quod iste modus substantialis

ab extrinseco efficiente proueniat, non autem habeat pro principio ipsammet substantiam, aut eius materiam; tum quia aliquando modus substantialis potest ab extrinseco prouenire, vt modus transubstantiationis, aut vnionis substantialis, quæ prouenit tantùm ab efficiente, tum quia ideò requirimus nos prædeterminationem physicam in causis efficientibus subordinatis, vt determinentur ad producendum indiuiduum, cum de se sint indifferentes ad plura, & tamen illa prædeterminatio totaliter est ab extra, scilicet à causa prima, & non nascitur, nec fundatur in ipso subiecto operante, vt in principio illius, ergo neque hæccei tas.

Respondetur, quod iste modus singularitatis sicut, & ipsamet natura debet prouenire ab efficiente extrinseco in genere causæ effectiuæ, & per modum exequentis, cum quo tamen stat, quod requirat pro principio radicali, & fundamentali aliquid tenens se ex parte subiecti, efficiens enim non producit in esse effectum nisi iuxta principia à quibus dependet, & iuxta proportionem sui fundamenti à quo oritur, & fundatur, sicut etiam propriæ passiones producuntur ab efficiente, dependenter tamen à natura à qua originantur, & deriuantur, & similiter existentia, & subsistentia ab ipso efficiente procedunt, sed tamen iuxta principia naturæ cuius sunt, nec tamen ipsa existentia, & subsistentia sunt principia indiuiduationis, vt iam supra diximus, sed termini, & complementum, vnde datur in humanitate Christi indiuiduatio naturalis, nec tamen oritur ex subsistentia naturali. De

modo

modo autem transsubstantiationis, vel vnionis hypostaticæ si datur, non est ponendum aliquod principium in natura, quia non sunt naturales, sed supernaturales. Quod verò dicitur de prædeterminatione. Respondetur, quod potest considerari, vel entitatiuè, vt res quædam est in se indiuiduabilis, & sic indiuiduatur à subiecto, sicut reliqua accidentia, vel modi inhærentes de quibus dicemus infra. Si autem consideretur sub præcisa ratione efficientis, & in eius linea quatenus est vltima applicatio causæ inferioris ad agendum ex subordinatione ad superiorem à qua dependet in agendo, sic necessario debet ab extra prouenire, & non habere aliud principium quam efficiens superius, quia propria eius ratio in hoc solùm consistit, quod determinatio, & applicatio efficientis sit. Substantia autem vt indiuiduetur in se formaliter debet etiam à causa materiali dependere, & à principijs naturæ, quam indiuiduat, licèt in quantum effectus producendus, debeat à causa efficiente dependere, & fieri.

Dico tertio. Primum, & radicale principium indiuiduationis non potest esse forma substantialis, nec accidentalis, licet ad illam requiratur. De forma substantiali id sæpius docet Diu. Tho. dicens non esse hanc, & singularem per se, sed ex materia cui adiungitur, seu ex ordine ad illam, vt specialiter videri potest in 2. contra gent. c.93. ratione 2. vbi inquit: *Quod differentia, quæ ex forma procedit inducit diuersitatem speciei, quæ autem ex materia inducit diuersitatem secundum numerum.* Et 10. Met. lect. 11. *quecumque*, inquit, *contrarietates sunt in*

In ratione, ideſt ex parte formæ faciunt differre ſpeciem, quæ vero ſunt ex parte materiæ, quæ ſunt propria indiuidui, quod eſt acceptum cum materia non faciunt differe ſpeciem. Et denique pro communi principio habet D. Thom. quod nulla forma, vel natura multiplicat numerum niſi in diuerſitate materiæ, vt videri poteſt in 2. diſt. 3. q. 1. art. 4. & 1. p. q. 50. a. 4. & de dente, & eſſentia cap. 6. *Ratio* autem, & fundamentum eſt, quia forma vt forma eſt principium ſpeciei, ergo eſt principium alicuius communicabilis in plura, ſeu communis ad multa, ergo prout ſtat ſub conceptu formæ non eſt principium indiuiduationis, ſed oportet, quod induat aliud principium, quam formæ ſcilicet rationem incommunicabilis ad plura, quam ſi forma habet ex ſe, erit forma immaterialis, non informans materiam, ſi autem ex ſe id non habet, ſed ex materia, quia illi communicatur, indiuiduabitur ex materia. Vnde roboratur hæc ratio, quia principium indiuiduationis debet virtualiter, & in radice continere id quod ipſa indiuiduatio formaliter, ſed indiuiduum eſt id quod non eſt communicabile multis, ſed de vno tantum prædicari poteſt, ergo principium talis indiuiduationis debet eſſe principium talis incommunicabilitatis ad plura, forma autē vt forma non eſt principium incommunicabilitatis, nec vnitatis vt indiuiduæ, ſed vt formalis, & ſpecificæ, & vt communis multis, cum enim forma ex vi formæ non ſit recipiens, ſed receptibilis, ex ipſa ratione formæ, communicabilis eſt, quia recipi eſt communicari, & ſic de ſe importat conceptum communicationis, ad alia in quibus re-

recipiatur, & consequenter ad quæ comparetur tanquam ad inferiora, & subiecta sibi. At verò materia est recipiens, & ideo non communicatur alteri vt inferiori, & subiecto sibi, sed si communicatur formæ. potius est vt extremum cui forma se communicat quam extremum, quod communicatur, nec enim est id quod recipitur, sed id in quo recipitur, & cui fit communicatio. sicut non propriè dicimus humanitatem communicatam Verbo, sed Verbum humanitati, nec vas liquori, aut hominem gratiæ, sed gratiam homini, & liquorem vasi. Tandem quia forma est principium differentiæ, & distinctionis formalis, distinctio autem indiuiduorum est materialis, ergo magis habet pro fundamento materiam quam formam: Minor patet, quia duo indiuidua non differunt quidditatiuè, licèt substantiæ sint, quia omnia prædicata quidditatiua, quæ sunt in vno, sunt in altero, aliàs non participarent infimam, & vltimam speciem si disconuenirent in aliquo prædicato quidditatiuo, & essentiali, quia hoc ad ipsam naturam, & speciem pertineret, quidditas enim, & natura, species rei est, & quæ differunt quidditate, specie differunt, ergo si conueniunt duo indiuidua in specie infima, conueniunt in omnibus prædicatis quidditatiuis, & specificis, & consequenter non differunt inter se in aliquo prædicato quidditatiuo.

Quare sicut videmus, quod partes integrales non differunt essentialiter, siquidem participant eandem formam, sed materialiter, licèt substantialiter; ita & indiuidua, quia vt aliqua fiant indiuidua, sufficit partes integrales diuidere, & soluere continuitatem earum, ergo si

quando sunt continuæ non differunt essentialiter, neque quando discontinuantur, quia discontinuatio sola non importat aliquod essentiale, & quidditatiuum prædicatum faciens differentiam, sed solam materialem diuisionem & consequenter non facit diuisionem formalem, licet faciat diuisionem formæ, & substantiæ, ergo oportet, quod ista distinctio non proueniat ex ipsa forma, secundum quod facit officium formæ, idest, vt præbet formalem effectum diuidendo, & distinguendo formaliter, sed ex aliquo alio præter formam, diuidere enim, seu distinguere formam, & nō secundum formalem distinctionem, est distinguere formam non secundum, quod facit officium formæ, sed secundum aliquid illi adiunctum, quod forma non sit, seu non exercens officium formæ. Sicut autem materia non potest esse principium distinctionis formalis, licèt recipiat illam, ita è conuerso, licèt forma diuidatur secundum distinctionem non formalem, illamque participet, non tamen potest prouenire ab ipsa forma, vt à principio, sed ab alia parte quæ est materia.

Secunda verò pars conclusionis, scilicet de forma accidentali manifeste traditur à D.Th. opusc.70.q.4.art.2.& opusc.15.c.7. & opusc. 29 & 7. Met.lect.5.& in 4.dist.12.q.1.art.2. quæstiunc.3. ad 3. Et ratio est manifesta, quia indiuiduatio substantiarum materialium, & distinctio earum, substantialis est, ergo oportet quod principium eius proprium, & radicale sit substantiale, nec enim accidentia possunt esse prima radix distinctionis substantialis, sed semper id quod substantiale est, reducendum

est

est ad substantiam tanquam ad radicem, ergo cum indiuiduatio substantiæ sit aliquid pertinens ad ipsam lineam, & prædicamentum substantiæ, necesse est, quod reducatur in aliquid substantiale, vt in vltimam radicem.

Deinde, quia primum princiqium indiuiduationis debet esse principium incommunicabilitatis ad aliquid sibi inferius quantitas autē, & reliqua accidentia de se communicabilia sunt tanquam formæ, ergo non possunt esse primum principium incommunicabilitatis in substantia, imò potius ipsa quantitas, & accidentia indiuiduatione indigent in se ipsis, eamque habent à subiecto, vt art. 5. dicemus, ergo non sunt principium radicale indiuiduationis, licèt possint deseruire ad illam, vt conditio. Obiectiones contra hanc resolutionem seq. art. ponentur.

ARTICVLVS IV.

Quid sit materia signata quantitate, quæ est principium indiuiduans?

EXpressa D.Thom. sententia est innumeris locis, materiam quantitate signatam esse primum principium indiuiduationis, & specialiter videri po-est opusc.29.& opusc. 32.& opusc.15.cap.7. & opusc.70.q.4.art.2.& in 4. dist.12.q.1.art.3.q.3. ad 3.& 3.p. q. 77. art.2. & 1.p.q 29.art.1. de ente, & essentia cap.6.& 7.Met. lect. 15.

¶ *Fundamentum* sumitur ex dictis præc.artic. vbi ostendimus indiuiduationem impor-te vnitatem non quomodocumque, sed cum

modo incommunicabilitatis ad inferiora; similiter multiplicatio indiuidualis in substantia requirit illas duas conditiones, scilicet, quod faciat distinctionem substantialem, & non essentialem: quæ omnia non possunt à forma prouenire, vt exercet officium formæ, benè tamen à materia, non sua indifferentia, & potentialitate; sed vt determinata, & signata, vt statim dicemus. Et præterea ex Aristot. probatur, quia in 5. Metaph. tex. 12. & 10. Met. tex. 25. Et alijs locis expresse affirmat ea esse vnum numero, quorum materia est vna, quæ verò differunt secundum contrarietatem, & distinctionem formæ, differunt specie. Expresse etiam 12. Met. tex. 49. probat Deum esse vnum numero, quia caret materia, & quæcumque numero sunt multa materiam habent. Quæ auctoritas valdè premit authores oppositæ sententiæ; & aliqui, vt Scotus dicunt Philos. non loqui de materia proprie dicta, sed de hæcceitate. Vazquez verò 2. tomo 1. p. disp. 181. fatetur Arist. loqui de materia prima, sed ad locum Arist. non respondet, nec ad illum etiam respondet. P. Suarez lib. 1. de Angelis c. 15. & disp. 5. Met. sect. 2. à num. 23, sed ad alia loca Arist. in quibus non facimus tantam vim, vnde contra ipsos non est, quod vrgeamus autoritatem Philosophi.

Contra Scoti verò interpretationem vrgeamus, quia si nomine materiæ intelligeret Philos. hæcceitatem, quando probat, quod Deus est vnus numero, quia caret materia, sensus esset quod est vnus, quia caret hæcceitate, quod est absurdum, sic enim sine hæcceitate esset vnus numero. Vel si intelligitur, quod ideò

Deus

Deus est vnus numero, quia non habet materiam, sed hæcceitatem loco materiæ, petit principium, cum enim hæcceitas sit ipsa differentia numeralis, & indiuidua, sensus esset, quod Deus est vnus numero, quia est vnus numero, vel ideo non est multiplicabilis numero, quia non habet hæcceitates plures, quod est petere principium, de hoc enim inquiritur cur non habeat hæcceitates, & differentias numerales? Secundò quia probat Philos. Deum esse vnum numero, quia caret materia, ita quod est spiritualis, & immaterialis, ergo de illa materia loquitur per cuius carentiam aliquid redditur spirituale, & immateriale, sed redditur aliquid spirituale, & immateriale per carentiam materiæ primæ, seu materiæ corporalis, non hæcceitatis: ergo de ea loquitur Philos. quando dicit Deum esse vnum numero, quia non habet materiam. Minor constat, quia per carentiam hæcceitatis dicitur aliquid vniuersale, non verò spirituale, neque actus purus; Deus autem dicitur carere illa materia quam si haberet non esset spiritualis, neque actus purus, ergo ratione carentiæ talis materiæ dicitur aliquid non multiplicari numero. Et aduertendum est, quod istæ probationes Philosophorum quibus probant vnitatem Dei, aut eius perfectionem non sunt contemendæ, sed explicandæ; quia per ipsas cognouerunt verum Deum. Testatur autem Apostolus ad Romanos 1.

Quod cum ipsi cognouissent Deum non sicut Deum glorificauerunt. Si autem probationes quas afferunt ad vnitatem Dei probandam, & alia similia non valent, sequitur, quod non cognouerunt verum Deum, qui vnus est.

Dico

Dico secundo. signatio materiæ non fit formaliter per ipsam quantitatem tanquam per formam inhærentem materiæ, & afficientem ipsam, sed fit per intrinsecum ordinem materiæ ad quantitatem, vt ad formam diuidentem, & separantem, & ita quantitas potius est terminus signationis materiæ ad quam dicit ordinem, quam forma intrinsecè signans, & hoc modo dicitur se habere, vt conditio, & connotatio indiuiduationis, & in isto genere scilicet, vt conditio, quantitas est primum: licèt materia sit primum, & radicale indiuiduandi principium. Itaque materia signata quantitate, idem est quod materia ordinata ad quantitatem, vt diuidentem, quæ diuisio licèt non fiat sine informatione quantitatis, & quantitas vt dispositio quædam est dimanat à forma, tamen sub ratione diuidentis præcedit in genere causæ materialis ipsam formam, sicut de dispositionibus sæpius dictum est, licèt in genere causæ formalis è conuerso sit.

In hac conclusione explicanda satis variant Thomistæ, nam cum in indiuiduo reperiantur duo, quia, & est vnitas incommunicabilis pluribus, & est diuisio, seu separatio ab alio indiuiduo, dicunt aliqui concurrere ad vtrumque materiam, & quantitatem, illam vt subiectum vltimum incommunicabile, hanc vn formam diuidentē, & separantem, ita tamen quod quantitas concurrit, vt actu informans, quia sic actu diuidit. Ita Ferrar. 1. contra gent. cap. 27. & Soncinas 7. met. quæst. 34. & alij. Quidam verò ponunt materiam, vt ordinatam ad hanc quantitatem, non vt informatam illa, esse principium indiuiduationis. Sed diuiduntur, quia

aliqui

aliqui intelligunt materiam determinari ad han quantitatem per aliquem modum substantialem superadditum, qui est quasi determinatio, & signatio materiæ in ordine ad quantitatem. Alij verò simpliciter dicunt, ipsam materiam signari, non quantitate ipsa actu informante, nec modo substantiali superaddito quo determinetur, sed ipso ordine, & habitudine, qua respicit talem quantitatem.

Vt autem inter has varietates sensum nostrũ explicemus, dicimus quod in materia ly esse signatam potest dicere duo. Vno modo id quod est esse notatam, & designatam, quod pertinet quasi ad manifestationem, & apparentiam designationis erga nos. Alio modo ly signata est idem, quod clausa, & incommunicabilis reddita etiam respectu alterius materiæ, & indiuidui, & hoc supponit separationem, & diuisionem ab alio cum reclusione in se. Et primo modo non est dubium materiam signari ipsa quantitate, vt informante, & reliquis accidentibus, hæc enim reddunt nobis materiam sensibilem, & designabilem; sed non loquimur in hoc sensu in præsenti, sed de ipsa indiuiduatione substantiali loquimur. Et sic dicimus, quod in secundo sensu materia sola non sufficit induiduare non intellecta quantitate, quia materia, & habet habitudinem seu respectum ad formam, & ad aliam materiam similem sibi. Secundum habitudinem ad formam, importat potentialitatem, & confusionem ad multa, & sic non fundat indiuiduationem, sed potius est principium generis, quatenus est principium potentialitatis ad plures formas, quibus actuari, & determinari

potest

potest, & sic species constituitur ex materia, & forma, & sic materia potest concipi in communi, imò esse principium gradus communioris, scilicet generis. At verò respectu alterius materiæ sibi similis, incommunicabilis redditur, licèt possit per mixtionem misceri, & confundi cum alia, sed tunc fiet corruptio formarum, & accidentium, nec stabit diuisio materiarum: stante autem diuisione, pertinet ad materiam, & non ad formam facere istam incommunicabilitatem, quia pertinet ad ipsam ratio vltimi subiecti, vndè nec formam vltra communicari sinit, nec ipsa alteri materiæ communicabilis est substantialiter, hoc ipso, quod diuisa est: Sed vt sit diuisa requiritur quantitas non vt præcise informans, sed vt separans, & diuidens, qua diuisione facta, ex materia nascitur substantialis incommunicabilitas, & multiplicatio.

Hoc posito, dicimus quod signatio materiæ non fit per ipsam inhærentiam quantitatis, seu per quantitatem, vt informantem, neque per aliquem modum absolutum superadditum materiæ. Non per quantitatem, vt informantem; tum quia quantitas, sicut & alia accidentia inhærent toti composito, ergo signatio materiæ non fit per ipsam informationem quantitatis, siquidem informatio non est in ipsa materia, sed in composito ergo signatio materiæ per aliud, quam per informationem sumenda est; tum quia etiamsi Deus separaret quantitatem à substantia, adhuc maneret indiuiduum, & tamen non maneret informatio quantitatis, sed ordo ad illam, ergo quantitas non indiuiduat per informationem actualem

sicut

sicut etiam anima separata per ordinem ad corpus indiuiduatur, vt docet Diuus Thom. 6. cap. de ente, & essentia, & accidens separatum manet indiuiduatum per ordinem ad subiectum: tum etiam quia ipsa quantitas in quantum informans indiget indiuiduari sicut, & alia accidentia, ergo prout sic formaliter non est indiuiduans, sed indiuiduata, nulla enim forma inquantum forma se ipsa est indiuidua, vt docet D. Thom. opusc. 70. q. 3. art. 2. tum denique quia quantitas, & reliqua accidentia ratione informationis solum dant esse accidentale, sed indiuidua non solum quantum ad vnitatem, quam habent in se, sed etiam quantum ad distinctionem ab alio substantialiter se habent, differunt enim differentijs indiuidualibus, quæ sunt intra genus, & lineam substantiæ, quia indiuidua substantiæ ad prædicamentum substantiæ pertinent, ergo non potest præberi iste effectus ab aliqua forma accidentali, quia non solum ratione constitutiui, sed etiam ratione distinctiui duo indiuidua substantiæ substantialiter distinguuntur, & hoc dicit D. Th. opuscul. 70. cit. ad 4. *Quod ea quæ differunt numero in genere substantiæ non solum differunt accidentibus, sed etiam materia & forma*. Et in eodem loco ad secundum, inquit. *Quod dimensiones, cum sint accidentia, per se non possunt esse principium vnitatis indiuiduæ substantiæ, sed materia prout talibus dimensionibus subest intelligitur esse principium talis vnitatis, & multitudinis*. Et idem docet opusc. 15. cap. 7. vbi inquit: *Quod non habet ex dimensionibus materia corporalis suscipere formam particulariter*. Et denique 7. metaph. lect. 15. docet,

docet, *Quod quantumcunque aggregentur formæ, non erit certa assignatio huius singularis, nisi per accidens, in quantum contingit omnia insimul collecta in vno solo inueniri.* Et sic infert quod collectio accidentium non est principium indiuiduationis, vt quidam dicunt, sed materia designata.

Quod verò materia non sit principium indiuiduationis, vt modificata aliquo modo absoluto in ordine ad quantitatem, probatur, quia ille modus superflue ponitur, nam vt materia sit radix indiuiduationis, non indiget nisi quod sit vltimum subiectum, hoc verò non habet per modum superadditum, sed per se ipsam. Quod vero determinetur ad hanc quantitatem non habet per illum modum superadditum, nec enim mediante modo suscipit quantitatem, sicut nec alia accidentia, sed subiectum suscipiens ea, per se immediatè habet potentialitatem receptiuam illorum, & eadem dificultas currit de ipsismet modis qui recipiuntur in tali subiecto, an sint singulares per se, vel à materia, si enim singularizantur a materia, supponitur illam sine modo esse principium indiuiduationis saltem respectu illius modi, & eadem ratione erit respectu aliorum. Si autem est singularis per se, ergo iam aliquid indiuiduatur per se ipsum sine materia, cur ergo non alij modi, & formæ, & accidentia id habebunt?

Quapropter signatio materiæ explicanda est per ordinem ad quantitatem, vt diuidentem, & separantem ipsas partes materiæ. Sicut autem materia licet non informetur ab accidentibus nisi mediante composito, tamen dicit ordinem ab illa, vt ad dispositiones, quibus

ipsa

ipsa potentialitas materiæ determinatur respectu istius formæ potius quam alterius, ita dicit ordinem ad quantitatem, vt ad vnam ex dispositionibus, sed tamen quantitas inter alias dispositiones non solum habet officium informandi subiectum in quo est, dando ei formalem effectum extensionis quantitatiuæ, sed etiam respicit ipsam, vt diuidentem vnam portionem materiæ ab alia, qua diuisione posita tanquam conditione resultat non ex ipsa quãtitate formaliter, sed ex ipsa materia incommunicabilitas, & distinctio substantialis respectu materiæ sic diuisæ, & hæc est indiuiduatio substantialis. Et sic intelligo materiam signari radicaliter quantitate, non quia materia sola sit radix quantitatis, cum radix illius sit corpus, quod non dicit solam materiam, sed materiam informatam forma corporeitatis, sed dicitur radicaliter signari, quia non per ipsam actualem informationem quæ in composito, quod est ipsum corpus sit, sed per ordinem ad quantitatem, vt determinantem & diuidentem materiam, idest ipsa diuisione subijcientem formæ tantum, vel tantum de materia, nascitur ex ipsa materia incommunicabilitas determinata substantialis, & substantialiter indiuiduans, posita tamen illa diuisione quantitatis, vt conditione requisita.

Et sic intelligitur D. Tho. qui quantitatem nunquam ponit, vt principium indiuiduationis absolute, sed cum restrinctione, scilicet, tanquam principium secundarium, vel vt quoddam principium, vel vt conditio, vt videri potest in 4. dist. 12. q. 1. art. 1. ad 3. & 3. p. q. 77. ar. 2. & 4. contra gent. cap. 65. Et tamen inter accidenciden-

cidentia specialiter attribuit quantitati rationem indiuiduandi quodlib. 7. art. 10. quia reliqua accidentia non faciunt diuisionem, & tandem explicat, quod sola materia est principium indiuiduationis, quantitas verò solum concomitanter, non verò vt causans formaliter ipsam indiuiduationem in subiecto licèt demonstret illud sensibus, vt designatum opusc. 29. & opusc. 32. cap. 3. & opusc. 70. q. 4. artic. 2. ad 2. de eadem sententia videri potest Caiet. 1. par. q. 29. art. 2. Mag. Bannez. 1. de gen. cap. 5. quæst. 3. art. 8. Gonzalez. 1. par. disp. 23. Theologi Carmelitani tract. 1. disp. 1. dub. 5. Et ratio sumitur ex dictis, quia sic saluamus principium indiuiduationis substantiale ex parte rationis formalis distinctiuæ, & facientis incommunicabilitatem; saluamus etiam quantitatem, & proprietates indiuiduales quarum collectio ad indiuiduationem requiritur, vt constat ex definitione indiuidui, & non vt formaliter constituentes, quia indiuiduum constitutum substantiale est, ipsa verò accidentia sunt, ergo vt conditiones requisitæ, quod amplius ex argument. solutione elucidabitur.

Soluuntur argumenta.

PRimo arguitur contra dicta, quia iste ordo quem ponimus patitur easdem difficultates, ac modus absolutus, vel alia accidentia actuantia, quæ reijcimus; siquidem etiam ordo ille informat materiam, & indiuiduatione indiget. Item quia quantitas non diuidit materiam, nisi afficiendo ipsam, & compositum

situm, ergo informando indiuiduat, & consequenter iam supponit subiectum indiuiduatū. Item quia si se habet tantum vt conditio, poterit Deus eam supplere, vt patet in applicatione agentis ad passum. Item in natura diuina, & humanitate Christi, siue incommunicabilitate datur indiuiduatio; vtraque enim est communicabilis supposito, & sine diuisione in Angelo datur indiuiduatio, ergo non requiritur quantitas, vt conditio. Denique, vel materia signatur per quantitatem, vt terminatam. Terminata esse non potest, cum stante eodem indiuiduo, terminatio quantitatis variari possit; modo enim est maior, modo minor. Interminata esse non potest, cum in se indiuidua non sit, nec determinata, sed variari possit.

Ad primam probationem respond. quod ordo ille est ad quantitatem, vt diuidentem, qua diuisione supposita, exercetur incommunicabilitas substantialis ipsius materiæ, & oritur ab ea respectu materiæ per quantitatem diuisæ, & ita ordo non indiuiduat formaliter substantialiter, sed requiritur, vt conditio ad hoc vt materia exercere possit incommunicabilitatem substantialem respectu extremi diuisi.

Ad secundam probationem respond. quod quantitas non diuidit nisi actuando, distinguo, actuando formaliter nego, concomitanter concedo, diuisio enim, vt diuisio non est informatio, sed duplicatio, & discontinuatio actuationis; actuatio enim saluatur in vno, sicut mea quantitas actuat me totum, diuisio autem formaliter dicit huius actuationis discontinuationem, quæ quidem actuationem suppo-

nit,

nit, sed non dicit illam formaliter: imò quantitas, vt actuans, indiuiduari indiget in se, sicut cætera accidentia: vt autem diuidens, determinat, quod tantum, vel tantum de substantia subijciatur formæ, & sic est conditio ad determinandum, & determinate indiuiduandum substantiam.

Ad tertiam probat. dicitur, quod quantitas diuidens non requiritur ad indiuiduationem ex parte vnitatis, sed ex parte multiplicationis indiuiduorum, vt exerceri possit incommunicabilitas substantialis respectu huius, & illius. Vnde est conditio intrinsece requisita ad multiplicationem, nec enim alium modum multiplicandi materiam nouimus, nisi per diuisionem, neque hanc fieri nisi per quantitatem, cuius est distinguere partes, & ita non est conditio, quæ suppleri possit, sicut neque suppleri potest existentia ad efficiendum, apprehensio ad finalizandum, sic diuisio ad multiplicandum materialiter in substantia, siue partes, siue totum.

Ad quartam respond. quod communicabilitas naturæ ad personalitates nihil obstat singularitati, sed iuuat ad illam, quia singularitas & indiuiduatio solum dicunt incommunicabilitatem ad inferiora, seu ad alia à se diuisa, non autem ad suum terminum per quem redditur subsistens natura, & vlteriori termino, seu supposito incommunicabilis. Esse autem communicabilem proprio termino, per quod indiuiduatio redditur subsistens in se; nihil obstat singularitati, sed illam reddit vltimo completam, & terminatam; imò & communicari accidentibus, nihil obstat incommunicabilitati

tati indiuiduationis. *Ad vltimam dicitur*, quod Diu. Thom. opusc. 70. quæst. 4. ar. 2. affirmat, quod quantitas quæ signat materiam est quantitas interminata: *Dimensiones*, inquit, *possunt dupliciter considerari. vno modo secundum earum terminationem, & sic non possunt esse principium indiuiduationis, quia cum talis dimensionum terminatio varietur frequenter circa indiuiduum, sequeretur, quod indiuiduum non maneret idem numero semper, alio modo possunt considerari, sine ista terminatione in ratione dimensionis tantum, quamuis nunquam sine aliqua determinatione esse possint, sicut nec natura coloris sine determinatione albi vel nigri; & sic collocantur in genere quantitatis, vt imperfectum & ex his dimensionibus interminatis efficitur hæc materia signata, & sic indiuiduat formam, & sic ex materia causatur diuersitas secundum numerum in eadem specie. Vnde patet, quod materia secundum se considerata non est principium diuersitatis secundum speciem, nec secundum numerum sed sicut est principium diuersitatis secundum genus prout subest communi formæ ita est principium diuersitatis secundum numerum, prout subest dimensionibus interminatis.* Subdit autem solutione ad tertium, quod cum nullum accidens habeat rationem propriam diuisionis nisi quantitas, dimensiones ex se ipsis habent quandam rationem indiuiduationis secundum determinatum situm prout situs est differentia quantitatis, ideò habet duplicem rationem indiuiduationis vnam à subiecto sicut & quodlibet aliud accidens, aliam ex se ipsa, quatenus habet situm, ratione cuius etiam abstrahendo à materia

ſenſibi imaginamur hanc lineam & hunc circulum. Quare ſecundum Diu. Thom. quantitas interminata nihil aliud eſt, quam quantitas, vt præciſè facit diuiſionem & differentiam ſitus, & ſub hac ratione quæ eſt communis omni quantitati dicitur ſignare materiam, quatenus diuidendo illam ponit conditionem requiſitam, vt exerceat materia ſuam incommunicabilitatem, vt dictum eſt. Et ex materia ſic indiuiduata indiuiduantur formæ tam ſubſtantiales, quam accidentales in ea receptæ etiam ipſa figura & formatio quantitatis, qua redditur terminata, ideoque vt ſupra diximus per reſpectum ad quantitatem vt diuidentem (& hoc eſt interminatam) non autem vt informantem & actuantem ſumitur ſignatio materiæ prout diuidens.

Secundo obijcies, nam materia non poteſt reſpicere quantitatem niſi prout continet illam & eſt informabilis ab illa, ſed non continet nec reſpicit quantitatem, niſi mediante forma ſubſtantiali ad quam prius terminatur eius reſpectus, quàm ad accidentalem qualis eſt quantitas, ergo potius ſignatur per formam ſubſtantialem, quam per quantitatem, nec enim prius continet quantitatem vt hanc, quam formam ſubſtantialem vt hanc.

Confirmatur, quia quantitas non habet pro radice, & principio materiam, ſed corpus, ergo non reſpicitur à materia niſi mediante corpore & conſequenter mediante forma corporeitatis.

Confirmatur ſecundo, nam materia de ſe eſt indifferens, vt contineat hanc quantitatem vel illam, ſicut & formam à qua dimanat, ergo

go non continet hanc quantitatem, nisi prius materia sit hæc, ergo est hæc ante quantitatem seu non per quantitatem, siquidem, quia est hæc continet hanc quantitatem: imò fit circulus in isto modo indiuiduandi, siquidem materia est hæc quia signatur ab hac quantitate, quantitas est hæc, quia continetur in hac materia.

Respond. distinguendo maiorem principalis argumenti; non respicit quantitatem, nisi prout continet illam & formatur ab ea, distinguo, formatione & continentia inhæsionis tantum, nego; formatione dispositionis sub prioritate causæ materialis ad formam, & ad sui etiam formationem & inhæsionem concedo. Ad minorem distinguo, non continet nec respicit quantitatem, nisi tantum mediante forma substantiali, quatenus quantitas se habet vt informans & actuans transeat, sub causalitate, & prioritate dispositionis & diuisionis nego, vt dispositionem enim prius materia respicit quantitatem, quam formam substantialem, licet in genere causæ formalis sit è conuerso, eò quod per dispositionem sub præcisa formalitate dispositionis determinatur ad formam substantialem materia. Prima autem dispositio materiæ est à quantitate vt diuidente, & segregante hanc materiam ab illa, & sub hoc officio, & respectu diuidendi præcisè dicitur quantitas interminata, quia licet in re nunquam sit, nisi sub aliqua terminatione & figura, tamen secundum se, alia est formalitas, & respectus quantitatis, vt diuidentis & distinguentis, alia vt terminantis & informantis; & primum quo disponitur materia ad formam est diuidi & segregari ab alia

parte seu materia quæ ab illa forma pro illo statu non potest informari, & sub hac separatione præintelligitur in materia quantitas ante formam substantialem prioritate dispositionis, licét eadem sub ratione informationis accidentalis præsupponat formam & non nisi mediante illa, subiecto conueniat. Nec est absurdum, quod eadem forma sub diuersis respectibus & considerationibus præcedat & sequatur formam substantialem, causę enim ad inuicem sunt causæ, & secundum vnum respectum sunt effectus, secundum alium causæ, vt supra late tractatum est quæst. 1. art. 7.

Ad primam confirmationem respond. quod quantitas vt propria passio sequitur formam, vt dispositio antecedit illam, sicut de alijs dispositionibus dictum est loco citato, & non solum coaptat materiam formæ extendendo eius partes & informando illam, sed etiam diuidendo, & separando ab alia, vt per hanc diuisionem tanta vel tanta materia subijciatur formæ. Quod autem in diuerso genere causæ præcedat & sequatur materiam non est inconueniens, sicut de alijs dispositionibus dictum est præfato loco.

Ad secundam confirmationem respondetur, quod materia est indifferens ad hanc quantitatem, vel ad illam tanquam ad formam, qua actuari debet materia, & ideo non recipit hanc quantitatem singularem, ante quam ipsa materia singularis, & determinata sit, sed tamen ipsa quantitas vt diuidens antecedit ipsam singularitatem sui subiecti tanquam conditio requisita, vt materia exerceat suam distinctionem, & incommunicabilitatem substantialem

erga

ergà aliam materiam, & sic per talem diuisionem signatur materia, quatenus separatur ab alia, vt substantialiter possit ergà illam, suam incommunicabilitatem exercere. Vnde non committimus circulum, tum quia proceditur in diuerso genere causæ, à materia vt à radice primæ incommunicabilitatis ad quantitatem, vt ad conditionem diuidentem, & designantem; in diuerso autem genere causæ circulus non est vitiosus; tum etiam, quia quantitas non est ratio multiplicandi indiuiduationem prout determinata seu terminata, sed præcisè prout diuidens, sub hac enim præcisione sufficienter ponit conditionem requisitam, vt materia exerceat suam incommunicabilitatem respectu alterius, & sit ratio indiuiduandi formas sibi aduenientes, & sic à quantitate vt diuidente, & nondum vt indiuiduata, ad materiam vt recipientem, & indiuiduantem eandem quantitatem, non fit circulus, nec est nouum quod aliquod subiectum respiciat formam secundum rationem, aut gradum communem, & illa ratio communis sit conditio, aut medium, vt aliæ rationes in particulari respiciantur, sicut ab anima secundum rationem animalis habet corpus potentias sensitiuas, sine quibus non disponitur ad vitam rationalem, licet in re sensus non dentur in homine sine rationalitate, & rursus qui habet animam rationalem tanquam formam habet sensus ab illa vt à causa formali.

Vltimo arguitur, quia distinctio numerica est substantialis, & actualis, ergo non est à quantitate, quia est accidens, nec à materia quia non est actus; actus autem est qui distin-

guit. Quod si à quantitate vt à conditione indiuiduatur, cur non etiam à forma vt à conditione? Præter im cum quantitas ipsa sit variabilis, & modo maior, modo minor, & similiter ipsa quantitas indigeat indiuiduatione, sicut alia accidentia, ergo non est principium indiuiduandi. Denique quia diuisio, & receptio quantitatis est in corpore & non in sola materia, ergo potius dicendum est quod corpus est principium indiuiduationis, quam materia.

Respondetur ex dictis quod distinctio numerica est substantialis, quia habet pro ratione, & principio radicabili substantiam, quantitatem autem tanquam conditionem, quatenus diuidens est, diuidere autem non conuenit formæ substantiali ratione sui, nec alteri formæ accidentali, & sic quantitas, & non alia forma est conditio. Actus autem est qui distinguit, distinctione formali, potest tamen habere modum distinctionis indiuidualis à materia, quatenus est prima ratio incommunicabilitatis, distinctio autē indiuidualis dicit pluralitatem vnitatum cum tali modo, scilicet incommunicabilitatis. Quod autem ipsa quantitas varietur, & indiuiduetur, hoc conuenit illi in quantum est quantitas terminata, & informans subiectum sicut reliqua accidentia, sic enim quantitas accidentaliter, & materialiter in eodem indiuiduo variari potest secundum varias terminationes, sed formaliter, & quantum ad rationem diuidendi, & separandi ab altero indiuiduo semper manet eadem. Itaque non magis variatur quantitas, quam varietur indiuiduum, quod vtique sub eadem

abso-

absoluta vnitate, stat bene quod recipiat diuersas partes, & diuersam quantitatem mutei diuerso modo terminantem, aut figurantem, sed eodem modo diuidentem, ad eum modum quo verificatur quod manet semper idem corpus numero, & eadem materia. Denique licet corpus sit id quod diuiditur, & informatur per quantitatem, materia tamen est principium indiuiduationis.

ARTICVLVS V.

Vtrùm accidentia indiuiduentur à subiecto nec possint esse in eodem duo solum numero distincta?

IN sententia S. Thom. certissimum est indiuiduationem accidentium sumi à subiecto in quo sunt, seu in ordine ad illud; quod innumeris locis affirmat D. Thom. & specialiter videri potest 1. p. q. 29. art. 1. & q. 39 art. 3. & opusc. 29. & 36. & 2. 2 q. 24. art. 5. q. 1. de verit. art. 11. & 3. p. q. 35. art. 5. & q. 77. art. 2. & alibi sæpè. *Fundamentum* est quod ipse D. Thom. communiter repetit, præsertim 7. Met. lect. 15. & opusc. 70. q. 4. art. 2. quia nulla forma receptibilis est de se indiuidua & singularis, nisi per ordinem ad subiectum recipiens, de se enim potius forma est communicabilis, nisi per subiectum detineatur, & limitetur. Quare omnis incommunicabilitas nascitur tanquam ex principio ex subiecto recipiente, nisi forma sit separata, & per se incommunicabilis subiecto, tunc enim ex ipso modo, talis forma redditur singularis, & incommunicabilis. Si autem ex

subiecto redditur incommunicabilis, ex ipso etiam habet induiduationem. Rationem autem cur formæ de se sint communicabiles multis quantum ex vi conceptus, & officio formæ iam supra diximus, & attigit D.Tho.4. contra gent. c 81. & Caiet. c.6. de ente, & essentia in q. de principio indiuiduationis ad 6. quia formæ solùm possunt fundare, vel distinctionem formalem oppositã vnitati formali, vel distinctionem formarum, licet non modo formali. Prima solùm pertinet ad pluralitatem specificam, sicut è contra vnitas formalis ad vnitatem specificam, quæ de se est communis multis. Secunda verò necessario debet conuenire formæ ex alio principio, quam ex vi formæ, seu per ordinem ad aliud cum in se non sit nisi forma informans, quia autem receptibilis est in alio, ordinem dicit, & habitudinem ad illud, in quo semel recepta forma non potest transire ad aliud, neque fieri communis multis, ergo inde vt ex principio, vel per ordinem ad illud habet incommunicabilitatem, & consequenter induiduationem, quia principium indiuiduationis vt sæpè dictum est, est incommunicabilitas, & diuisio secundum modum incommunicabilitatis.

Dices, ex se habet forma communicabilitatem ad subiectum, & in hoc genere redditur per materiam vlterius incommunicabilis ad aliud, vt ad subiectum quod informat. Cæterùm de se forma accidentalis non est communicabilis ad formas alias inferiores cum ipsa sit infima, & in hoc consistit ratio indiuiduationis, non in primo. *Sed contra*, quia si forma accidentalis est vna numero ex se, & incommuni-

municabilis pluribus inferioribus, etiam erit incommunicabilis multis tanquam subiectis, & sic vtramque incommunicabilitatem habebit à se, non vnam à subiecto, aliam à se. Patet antecedens, quia accidens hoc ipso quod est vnum numero, ex se non potest transire de subiecto in subiectum, & multo minus manendo in vno poni in alio, ergo hoc ipso quod est vnum numero, & incommunicabile inferioribus tanquam formis numero diuersis, etiam erit incommunicabile pluribus subiectis, & sic ex omni parte indiuiduabitur per se, redeunque argumenta supra facta contra indiuiduationem rei per se ipsam. Si enim id non conceditur substantiæ, multo minus accidenti. Deinde quia si forma accidentalis de se est communicabilis multis subiectis, redditur autem incommunicabilis per hoc subiectum determinatum, ergo de se est communis & vniuersalis per modum quinti prædicabilis, quæ est prædicatio accidentis de subiecto, licet non sit communis, nec prædicabilis per modum secundi prædicabilis, quæ est speciei de indiuiduo scilicet, formæ de hac & illa forma; sed vniuersalitas quinti prædicabilis non conuenit accidenti, quod est vnum numero, ergo vt sit vnum numero, dependet etiam ab incommunicabilitate per modum quinti prædicabilis, quod est respectu subiecti. Minor patet, quia accidens vnum numero, v. g. hæc albedo, non potest verificari denominatiuè de pluribus subiectis, sed solum de vno, sicut enim albedo facit album, ita hæc albedo hoc album, & non amplius, ergo solum potest prædicari de vno, ergo quod est vnum numero per mo-

dum secundi prædicabilis, non est commune modo quinti prædicabilis.

Sed inquires, an ipsa materia prima sit principium indiuiduationis radicale solum & remotum, vt quo indiuiduationis accidentium, an verò solum ipsum compositum cui inhærent? *Respondes*, solùm à composito quod est ens completum in actu, non à materia indiuiduari, vt docet S. Thom. opusc. 29. circa fin. Licet enim accidens indiuiduetur à composito quod est subiectum, & subiectum ipsum à materia prima vt à radice, tamen hoc est in linea indiuiduationis substantialis, quæ quidem præsupposita esse debet ad accidentalem, sed tamen formaliter loquendo radix illius indiuiduationis accidentium sistit in ipso composito, quia sistit in ente completo & in actu, hoc enim est subiectum sustentatiuum accidentium, vt accidentia sunt; & licet materia prima sit principium *quo*, sustentandi accidentia ex parte receptionis, tamen non est determinate & formaliter radix indiuiduandi accidentia nisi prout in actu sit per formam in composito, de se enim est principium commune ad formas substantiales, & accidentales, immediatè quidem substantialium, mediate accidentalium, & ita per se loquendo, & in linea indiuiduationis accidentalis determinate, sistit hæc radix in ipso subiecto, quod est compositum, sicut resolutio fidei, vt fidei est, sistit in Deo vt dicente, & testificante, licet præsuppositiue requiratur quod sit intelligens, & sit immaterialis, & actus purus; sed hæc resolutio non est fidei vt fidei, sed cognitionis discursiuæ qua veritas diuina cognoscitur re-

du-

ducendo ad suas rationes, & principia.

Dices, saltem quantitas individuatur à se, quia est prima in suo genere, scilicet vt conditio requisita ad indiuiduandum. Vnde D. Tho. 3. p. q. 77. art. 2. & quodl. 7. art. 10. & alijs locis fatetur, quantitatem se ipsa indiuiduari.

Respond. de hoc satis nos dixisse art. praeced. quod quantitas consideratur dupliciter: vno modo quantum ad effectum diuidendi partes materiae, & quantum ad hunc effectum à se indiuiduatur, idest partes propriae quantitatis non alia quantitate diuiduntur, sed per se ipsam, reliquae verò formae, & substantiae per quantitatem. Et ita in hoc habet aliquid speciale inter caetera accidentia. Alio modo consideratur quantum ad effectum formalem quem praebet informando, sicut alia accidentia, extendit enim partes substantiae, & terminat, & sic consideratur vt quantitas terminata, & sub hac consideratione quantitas indiuiduatur à subiecto sicut alia accidentia, & non se ipsa tantum, participat enim esse à subiecto sicut alia accidentia. Vnde dicit S. Tho. opusc. 70. q. 4. art. 2. *Quod quantitas habet duplicem modum indiuiduationis, vnum ex subiecto, sicut & quodlibet aliud accidens, alium ex se ipsa in quantum habet situm ratione cuius in abstrahendo à materia sensibili, imaginamur hanc lineam, hunc circulum.* Quare qua parte indiuiduatio importat diuisionem ab alio numeraliter dependet à quantitate, vt à conditione requisita, & faciente diuisionem, & in hoc aliae formae etiam substantiales dependent à quantitate, ipsa verò non dependet ab alia vt à tali conditione. Qua parte verò indiuiduatio dicit

cit vnitatem indiuisam in se, dependet quantitas à subiecto, à quo habet accidens esse, & consequenter etiam sustentatur in vnitate. Nec Diu. Thom. in alijs locis adductis loquitur, nisi de quantitate vt facit diuisionem, in quo quantitas præbet conditionem requisitam ad indiuiduandum tanquam primam in illo genere.

Difficultas, ergo restat in hoc articulo, quæ & præcipua est circa id quod sæpe affirmat D. Tho. quod duó accidentia solo numero distincta non possunt esse in eodem subiecto, seu in eadem parte, eo quod ab illo indiuiduantur, vt expresse affirmat 3.p.q.35.ar.5.& in 3.dist.23. q.3.ar.4. quæstiunc.3.& in 4.dist.12. q.1.a.1. quæstiunc.3.& alijs multis in locis. Et quidem multi in hoc etiam conueniunt saltem loquendo de accidentibus absolutis, sed non ex eodem fundamento, aliqui enim id probant ratione superfluitatis; alij propter identificationem, quia posito accidente eiusdem speciei cum alio in eadem parte subiecti redigitur in vnũ cum illo, sicut si misceantur duo liquores.

Cæterum fundamentum D. Tho. sumitur ex principio indiuiduationis sæpe iam dicto, quia forma ex vi formæ non habet principium diuisionis numeralis, sed formalis, ergo debet sumi ex aliquo principio extra formam, quod se habeat vt principium materiale recipiens, & reddens incommunicabilem talem formam, atque adeo accidens cum in se solum habeat rationem formæ, materiam verò non includat intrinsece, sed solum dicat ordinem ad illam, ex isto ordine multiplicabitur multiplicatione non formali, quæ est numerica. Si autem ex

par-

parte iſtius principij materialis non incipit diuiſio, non remanet in ipſa forma aliqua ratio multiplicationis indiuidualis. Et ſic rectè dixit Caiet. 3. p. qu. 35. art. 5. fundari hanc doctrinam D.Thom. in illa maxima, *quod omnis diuiſio fit, aut per principia formalia, aut per quantitatem, ſeu diuiſionem materialem*, & ita remota diuiſione materiali, & quantitatiua ex parte ſubiecti, & ſtante vnitate formali ipſius formæ non datur principium multiplicationis numericæ. Cuius intelligentia conſiſtit in hoc, quod ſemper diuiſio numerica debet cauſari, & oriri ex aliquo principio materiali diuiſo. Quòd ſi hoc principium materiale non multiplicatur, ſemper forma manebit vna ex vnitate principij extrinſeci indiuiduantis, hoc autem principium indiuiduans accidentia eſt ſubiectum in quo recipiuntur, quia ex ipſo prouenit incommunicabilitas, vt ſatis probatum eſt ſupra, ergo ſi hoc principium materiale non diuiditur, ita quod ab ipſo incipiat diſtinctio materialis, non poterit dari multiplicatio indiuidualis formæ accidentalis. Quod ſi forma accidentalis ſemel indiuiduatur per ordinem ad hoc ſubiectum in quo producitur ſiue ſit ſubiectum proprium, ſiue extraneum, etiam ſi poſtea ſeparetur, vel in alio ſubiecto ponatur, non amittit indiuiduationem, quia retinet ordinem, & reſpectum ad illud primum ſubiectum vnde indiuiduatum fuit. Nec eſt inconueniens quod duæ albedines indiuiduatæ à diuerſis ſubiectis, diuinitus ſeparentur ab illis, vel etiam vniantur in vno tertio ſubiecto conſeruata cuiuſque indiuiduatione, nam tunc erunt plura indiuidua accidentia in vno ſubie-

cto

cto per accidens, non tamen per se indiuiduabuntur ab illo, sed à diuersis subiectis in quibus producta fuere, & per ordinem ad quæ indiuiduationem suam primo factam præsupponunt.

Nec obstat, quod illæ vniones in illo tertio subiecto in quo recipiuntur, etiam sunt eiusdem speciei, nec ab alio indiuiduantur, quam ab illomet subiecto, ergo saltem illæ duæ vniones recipientur simul in eodem subiecto tanquam duo indiuidua eiusdem speciei. *Respon.* enim quod illa vnio si sumatur pro inhærentia accidentis est modus identificatus cum ipso accidente, & multiplicatur numero ad multiplicationem ipsius entitatis realis accidentium. Vnde in illo casu in quo supponitur ipsa accidentia esse indiuiduata non ab illo subiecto in quo sunt, sed ab alijs quorum propria sunt, iam possunt ipsa accidentia indiuiduare in se modos, non ratione subiecti cui de nouo coniunguntur, sed ratione suæ entitatis indiuiduatæ ex alijs principijs, & subiectis ad quæ ordinem dicunt: sicut etiam quando separata sunt à subiectis, modos aliquos in se recipiunt, & indiuiduant. Si autem loquamur de vnione, non pro inhærentia, sed pro immutatione, qua subiectum immutatur ad illa accidentia suscipienda, illæ immutationes sequuntur actionem Dei transferentis accidentia ad illud subiectũ, quæ cum diuersa immutatio sit à naturali alteratione producente accidens in subiecto, diuersæ etiam speciei vnionem dicet ex parte immutationis. Quare si duo accidentia diuersa numero supernaturali actione vni subiecto vniantur, id debet fieri immutatione diuersæ spe-

speciei, vt non sint duæ vniones eiusdem speciei ab eodem subiecto indiuiduatæ. Qua etiam ratione si vnam humanitatem plures personæ diuinæ diuersis vnionibus assumerent, deberent esse vniones diuersæ speciei, quia ad diuersas personas terminarentur.

Soluuntur argumenta.

PRimo obijcies; si non potest plura accidentia eiusdem speciei recipere subiectum nisi diuidatur, ergo neque plura indiuidua diuersæ speciei, nam illa verè plura indiuidua sunt, ergo etiam ad dandas illas diuersas indiuiduationes, diuersitas subiecti requiretur, quod est aperte falsum. Similiter etiam non poterit idem subiectum recipere duo accidentia numero distincta successiuè, nisi etiam successiuè plurificetur, non plurificatur autem successiue subiectum: Quod verò tempus discontinuetur non refert, quia tempus solum est circumstantia, non radicale principium indiuiduationis, & sic non requiretur diuisio radicalis principij quod est subiectum. Ac tandem videmus plura lumina esse in eodem subiecto si applicentur plura luminosa, cuius signum est, quia fiunt plures vmbræ, quæ solo numero sunt distinctæ, sicut & luces.

Respond. quod in receptione plurium accidentium specie, non fit multiplicatio numeralis, sed specifica, posita tamen in suis indiuiduis. Et ideo non indiget diuidi principium materiale, cum diuisio fiat ex parte formæ, & distinctionis formalis, sed sufficit ponere in subiecto capacitatem plurium formarum spe-
cie-

cie diuersarum, quæ vt D. Tho. docet 8. de verit. art. 14. recipiuntur secundum diuersas potentias subiecti, idest secundum diuersos respectus participandi formas, sicut dulcedo recipitur ex participatione humidi, albedo ex participatione lucis. Hæc autem capacitas non inuenitur in materia prima ad plures formas substantiales simul habendas, quia quælibet forma substantialis habet priuationem alterius, quia quælibet dat primum esse, & esse simpliciter. Cæterum quando non dantur formæ diuersæ speciei, si multiplicatio debet fieri, cum non oriatur ex parte formæ, vt forma, seu distinctionis formalis, oriri debet ex diuisione principij materialis, ad quod cum dicat forma habitudinem, resultat multiplicata indiuiduatio in forma.

Ad secundam partem argumenti respond. quod in casu successionis formarum eiusdem speciei, non est necesse subiectum entitatiue diuidi in actu, quia non datur multiplicatio formarum in actu, sed vna tantum est in actu, alia verò præterijt, & in actu non est, vnde sicut multiplicatio est in potentia; vnitas verò in actu, ita sufficit vnum subiectum materiale in actu, licet in potentia & virtualiter se habeat ad plura. Et sic tempus non est principium radicale multiplicandi, sed solum circumstantia, est tamen principium consumendi vnum quod præterijt, & relinquendi in actu solum vnum quod existit & indiuiduatur actu.

Ad tertiam partem argumenti resp. quod duplex luminosum, cum non penetretur, sed quodlibet sit in diuersa parte medij, diuersum quoque lumen efficit, vel intendit, secundum

diuer-

diuersas lineas. Quod verò fiunt duæ vmbræ, etiam fiunt in diuersis partibus spacij, sicut & ipsæ luces diuersæ sunt, à quibus corpus opacum per diuersas lineas tangitur.

Secundo argui, in his quæ relatiuè se habet; cùm enim relatiua respiciant terminum extra se, ex multiplicatione illius, & non solum ex subiecto habebunt multiplicari, cur enim non à terminis multiplicabuntur sicut à subiectis? Et sic vnus pater ad plures filios habebit diuersas relationes, siquidem pereunte vno filio manet respectus ad alios, & idem est de albo respiciente plura alba vt similia Tum duæ species intentionales, vel duæ visiones, aut conceptus repræsentantes duo indiuidua eiusdem speciei non differunt, nisi numerice sicut obiecta ipsa, & tamen sunt simul in eadem potentia. Similiter charitas habuit in Christo duos actus, erga Deum alterum necessarium, quo fruebatur, alterum liberum quo merebatur diligendo Deum, & tamen erant eiusdem speciei, sicut charitas ipsa à qua procedebant. Denique causa efficiens, & finalis duas numero actiones efficere, & finalizare possunt, ergo & causa materialis plures numero formas recipere.

Respond. aliquos sentire quod plura accidentia relatiua, vel respectiue se habentia ad diuersos terminos, seu habentia diuersos status, vel modos possunt multiplicari numero in eodem subiecto. Sed est expresse contra S.Tho. 3.par.q.35. art. 5. vbi loquitur de relatione ad plures filios, quam dicit non multiplicari in vno patre, quia fundamentum est vnum, scilicet, potentia generatiua vt reducta ad actum,

& quod

& quod fit per plures actiones, vel ad plures terminos, materialiter se habet, nam etiam vnica actione contingit plures filios generari, & nasci ex vno partu, & tunc relatio est vna, quia fundatur in vnica actione, termini autem materialiter solum sunt plures; eodem autē modo se habet relatio ad plures filios natos per plures actiones, vel per vnam; de quo latius egimus in Logica q. 17. art. 6. Itaque relatio patris potest attingere adæquatè omnes procedentes ab isto, quia sub hac ratione fundatur ista relatio. Mortuo autem vno filio manet relatio eadem ad alium quasi intensiuè, sed non quasi extensiuè, & adæquatè: Et idem est de conuenientia albi ad plura alba, vel pauciora.

Et ad instantiam, cur non sumetur multiplicatio à diuersitate terminorum ad quos, sicut à diuersitate subiecti? Respōnd. causam esse quia terminus ad quem non respicitur per se, vt principium materiale, & diuisionis materialis, sed vt formale, & specificatiuum, quia species sumitur ab obiecto, & à termino ad quem. Quod verò ratio ista formalis inueniatur in pluribus, vel paucioribus, pertinet ad materiale eius, & facit ad extensionem talis actus, non ad principium multiplicandi ipsum, quia non est principium incommunicabilitatis, & incommunicabilis multiplicationis sed est subiectum habens in se rationem formalem, quam respicit talis actus, & ita respiciendo rationem formalem respicitur id in quo inuenitur tanquam materiale attactum, non vt incommunicabile reddens. Cuius signum est, quia eadem actio potest diuersos terminos materiales attingere quasi inadæquate contentos

sub

sub eadem ratione formali. At verò subiectum, seu causa materialis, ita formas recipit, quod incommunicabilitatem ex ipsa receptione præbet, atque adeo indiuiduationem, & si multiplicatur, indiuiduatio etiam multiplicabitur. De causa verò efficiente, & finalizante, dicimus quod non se habent, vt intrinseca indiuiduationis principia incommunicabilitatē fundantia, sed vt extrinseca, vel exequendo, vel alliciendo, seu dirigendo. Vnde quod plures actiones numero distinctas attingant, vel non attingant, non ex efficienti præcise sumitur, aut fine, sed ex dispositione materiæ à qua in hac parte efficiens pendet, & cui se accommodat, vt plures numero actiones, habere possit, materia vero ex se habet hoc principium.

Ad aliam partem argumenti de speciebus, conceptibus, & actibus Respond. quod respectu obiectorum se possunt habere dupliciter. Primò quod talis species, vel cognitio adæquate se habeat ad istud indiuiduum, secundo quod inadæquate, quia attingit plura vt contenta sub vna ratione aut medio. Si hoc secundo modo, non multiplicantur species vel actus, sed eadem species multis actibus deseruit, & eadem numero visione plura in hoc medio contenta video, quia illa pluralitas est materialis ex parte obiecti attacti, quæ non est principium multiplicandi indiuidualiter visiones. Si primo modo, sunt actus aut repræsentationes specie distinctæ, quia id quod indiuiduationis est in obiecto respicitur per se, & vt adæquans talem actum, & consequenter vt specificatiuum eius, & ideo tales differentiæ indiuiduantes, quia sumuntur vt rationes adæquandi & per se di-

stin-

ſtinguendi actus, ſumuntur vt ſpecificantes, & licet in ſe entitatiue ſolum indiuidualiter differant, tamē obiectiue ſunt ſpecificatiuè diuerſa.

Quod verò attinet ad actus charitatis aliqui tenent Chriſtum Dominum non habuiſſe niſi vnum numero actum charitatis regulatum à viſione beatifica, qui vt ferebatur in Deum erat neceſſarius & non meritorius, vt autem in creaturas, ferebatur liberè, & ſic poterat eſſe meritorius, de quo videri poteſt Aluarez 3.p.diſp. 45. & in id aliqui Thomiſtæ inclinant. Alij nec improbabiliter exiſtimant charitatem habere plures actus ſpecie incompleta, & imperfecta diſtinctos, ſicut diſtinguuntur diuerſi actus religionis, vt deuotio, oratio, votum, adoratio, &c. Et fortitudo habet duos actus, aggredi, & ſuſtinere, & aliæ virtutes ſimiliter, quos actus ſimul exercere poſſunt, atque adeo non ſolo numerò diſtinguuntur, licet procedāt ab habitu eiuſdem ſpeciei, ſed habent diuerſam ſpeciem incompletam, ſicut duæ partes eterogeneæ in homine: ſic charitas habet duos actus diſtinctos, vt fatetur D.Thom. 2.2. q.44.art.2.ad 1. alium erga Deum, alium erga proximum, qui poſſunt eſſe ſimul, ergo, pluſquam numero diſtinguuntur. Quid ergo mirum, quod etiam erga Deum poſſit eadem charitas habere duos actus ſpecie quaſi incompleta & partiali diſtinctos, alterum neceſſarium fruitionis regulatum viſione beata, alterum liberum regulatum ſcientia infuſa non vidente clare Deum, & conſequenter tales actus ſint ſimul, ſicut actus erga Deum, & erga proximum? Sed de his plura Theologi.

CIR-

CIRCA LIBRVM SECVNDVM De Generatione, & Corruptione.

EXplicata generationis, & corruptionis natura, restat ad ipsa generabilia, & corruptibilia descendere. Et primo occurrunt elementa, quæ sunt corpora simpliciora in genere corruptibilium, deinde mixta, quæ ex eis constant. Et quatuor facit Phil. Primo explicat principia generationis elementorum, & eorum numerum. Secundo explicat ipsam elementorum generationem. Tertio, generationem mixtorum. Quarto, vniuersales causas generationis, & corruptionis, eiusque perpetuitatem.

SVMMA TEXTVS Libri Secundi.

AGit hoc capite secundo de principio materiali elementorum. Et primo relatis his quę in primo libro tractata sunt, reijcit varias opiniones antiquorum, qui pro prin-

principio materiali elementorum ponebant aliquod corpus; alij vnum tantum scil. aerem, vel ignem: alij plura vt ignem, & terram, vel etiam aerem & aquam, &c. alij dixerunt esse vnum receptaculum omnium formarum non explicantes quid per illud receptaculum intelligerent, hæc inquam reijcit & suam sententiam explicat, quod principium materiale elementorum non est aliquod corpus sensibile, sed materia prima, quæ potest esse pars cuiuslibet corporis, nec tamen est separata ab omni forma substantiali, neque ab omni contrarietate, idest ab omni prima qualitate; & ita per hanc contrarietatem fit transmutatio de vna forma ad aliam, & circa talem materiam tanquam circa subiectum commune fiunt generationes, & corruptiones elementorum. Et hoc ideò quia contraria non possunt agere ad inuicem, & transmutari, nisi ratione alicuius subiecti communis in quo exerceatur, & fiat transmutatio elementorum.

Assignat in hoc cap. secundo principium formale, seu formas elementorum, non quidem formas substantiales, sed accidentales. Et duo facit. Primum docet formas istas elementorum debere esse formas tangibiles non quascunque, sed primas. Secundo enumerat omnes qualitates tangibiles, & ostendit quatuor ex eis esse primas ad quas cæteræ reducuntur.

Circa primum ostendit formas proprias elementorum debere esse qualitates tangibiles, quia elementa considerantur vt generabilia, & corruptibilia, ergo vt actiua, & passiua, sed exercent passionem, & actionem per contactũ, ergo propriæ eorum formæ sunt qualitates

vt

vt tangibiles, & cum sint prima corpora debent esse primæ qualitates tangibiles.

Circa secundum reducit omnes qualitates tangibiles ad septem contrarietates quas attingit tactus, scilicet calidum & frigidum, humidum, & siccum, graue & leue, durum & molle, lubricum & aridum, asperum & lene, crassum, & tenue. Ex quibus, duæ scilicet graue & leue sunt principia actionis quæ est motus localis. Reliquæ verò reducuntur ad quatuor illas primas, scilicet calidum & frigidum, humidum, & siccum, quia sunt primæ in agendo, & patiendo, & ideo sunt propriè formæ primorum corporum generabilium, quę generantur & corrumpuntur per actionem, & passionem. Calidum autem, & frigidum sunt actiua, quia calidum est, quod congregat ea quæ sunt eiusdem generis; frigidum, quod congregat ea quæ sunt diuersi generis. Humidum & siccum sunt passiua, quia humidum est quod facile cedit alienis terminis; siccum quod difficile alienis, & facile continetur proprijs.

In hoc capite tertio duo facit Phil. Primo ostendit numerum elementorum, esse quatuor. Secundo docet quis locus, & quæ qualitas dominetur in quolibet elemento.

Circa primum ostendit numerum elementorum ex combinationibus quatuor primarum qualitatum, & ex authoritate antiquorum. Ex combinationibus quidem, quia quodlibet elementum debet habere duas qualitates, vt per vnam conueniat cum vno elemento, per aliam differat. Non possunt autem combinari duæ qualitates contrariæ, quia se excludunt, solum ergo debent combinari non contrariæ, Istæ autem

tem solum quatuor modis combinari possunt, scilicet calidum & siccum, calidum & humidum, frigidum & humidum, frigidum & siccum, ergo tantum erunt quatuor elementa, quia tantum sunt quatuor combinationes. Ex authoritate id probat, quia nullus antiquorum excessit quaternarium numerum elementorum, licet aliqui pauciora posuerint.

Circa secundum attribuit elementis, primo quod superiora, scilicet ignis, & aer habent superiorem locum sub cœlo, inferiora vero scilicet aqua & terra inferiorem, idest circa centrum. Secundo quód extrema scilicet ignis, & terra puriora sunt, quam media. Tertio superiora esse inferioribus contraria. Quarto igni dominari calorem, aeri humiditatem, aquæ frigiditatem, terræ siccitatem.

Ab isto cap. quarto incipit agere Philos. de generatione elementorum per tria capita sequentia. Et in isto primo ponit quatuor regulas ad dignoscendum, quomodo elementa in inuicem transmutantur. Et supponimus alia esse elementa dissymbola, seu extrema, quæ scilicet nõ conueniunt in aliqúa qualitate vt ignis & aqua, alia media quæ in aliqua qualitate conueniunt vt ignis, & aer, aqua, & terra.

Prima ergo regula est, absolute loquendo quodlibet elementum potest conuerti in aliud, siquidem contrarietatem aliquam habent. Secunda regula, facilior est transmutatio inter symbola elementa quam inter dissymbola, quia in illis est minus contrarietatis, quam in istis. Tertia regula, ex duobus dissymbolis facilius tertium aliquod generatur, quam vnum dissymbolum ex alio, vt ex igne & aqua facilius

gene-

generatur aer, quam aqua, vel ignis siquidem plus contrarietatis est vincendum vt inter se transmutentur, quam vt in vnum tertium conspirent. Quarta regula, ex duobus elementis symbolis non generatur tertium, sed vnum ex alio, sunt enim facilis transmutationis.

Inquirit in hoc cap. quinto Aristot. de materia ex qua fit transmutatio elementorum, nam licet supra determinauerit, quod sit materia prima, quæ est communis omnibus, hic specialiter contra aliquorum opiniones procedit; aliqui enim ponebant aliquod corpus completum seu ens in actu esse materiam huius transmutationis, siue vnum corpus seu elementum esset, siue plura. Alij verò ponebant non omnia elementa esse transmutabilia ad inuicem, sed solum symbola. Alij nulla omnino esse ad inuicem transmutabilia. Et priores opiniones refutat in prima parte, cap. alteram vero in secunda parte. Vltimam vero opinionem in seq. cap. reijcit. Priores ergo opiniones contra quas sæpius egit præsertim in 1. Phys. ex eo hic impugnat, quia si aliquod ens completum & in actu esset principium transmutationis elementorum, talis transmutatio esset alteratio, non substantialis generatio, quia manet subiectum integrum, & completum sub vtroque termino, ergo eius esse substantiale, & primum non mutatur, sed accidentale, & superadditum.

Circa secundam partem cap. ostendit contra præfatam sententiam omnia elementa etiam dissymbola esse transmutabilia, quia habent contrarietatem ad inuicem, & sic agunt & patiuntur, & transmutanaur. Et secundo osten-

dit nulla elementa, nec extrema, nec media esse principium generationis, quia principium generationis est ingenerabile, aliàs esset processus in infinitum.

Reijcit in isto cap. sexto sententiam, quæ est Empedoclis, quod scil. nulla eleméta sint ad inuicem transmutabilia. Quam sententiam dupliciter coarguit. Primo eam contradictionis arguendo. Secundo ad impossibile deducendo. Contradictionis quidem arguit, quia Empedocles fatebatur elementa esse adinuicem comparabilia, quæ comparatio fieri potest, aut secundum quantitatem, aut secundum virtutem seu qualitatem, vel eiusdem speciei, vel diuersæ. Quæ autem sic sunt comparabilia sunt etiam transmutabilia, quia agunt & patiuntur. Ad impossibile autem deducit, tum quia tollit augmentum, idest quod possit vnum elementum crescere, si non potest de alio transmutare; tum quia tollit generationem, si enim elementa non corrumpuntur, nec transmutantur, sed solum congregantur, vel disgregantur, non datur noua forma substantialis, sed solum accumulatio diuersorum, ergo non datur generatio substantialis.

Ab isto capite septimo incipit agere de generatione mixtorum postquam de elementorum qualitatibus, numero, & generatione actum est. Tractat autem de mixtis isto cap. & seq. in isto quidem cap. proponit dubium quomodo mixtum fiat ex elementis. In seq. ostendit omnia quatuor elementa concurrere ad mixtionem.

Circa primum supponit duas fuisse opiniones, circa elementa, alteram quod sunt transmuta-

mutabilia, quia habent materiam communem. Alteram Empedoclis, quod transmutabilia non sint, quam præced. cap. reiecit, & in isto iterũ reijcit, quia non transeunt elementa in mixtum, sed elementa manent, & solum quia congregata sunt, dicuntur mixtum. Vnde respondet ad dubium propositum dicendo, quod qualitates elementorum sunt contrariæ vt calor & frigus, siccitas & humiditas, & suscipiunt magis & minus, atque ita aliquando vna earum est perfecta & in actu, & de opposita nihil est nisi in potentia, vt si calor sit in summo, aliquando vero vna non est perfecta in actu, quia non est in summo, sed aliquid de opposita permittit. Sic ergo vnum elementum potest alteri applicari dupliciter. Vno modo ita vt vnum superet aliud & transmutet in se, & tunc non sequitur mixtio, sed simplex generatio. Alio modo taliter quod neutrum vincat totaliter, sed in vnum tertium attemperentur, quia qualitates eorum remittuntur, & ad certum gradum attemperantur, & tunc fiet mixtum. Vnde non est necesse, quod in mixtione elementa, ita corrumpantur, quod nihil de illis remaneat, nisi materia, sed ita transmutantur, quod qualitates eorum remanent refractæ, & hoc est manere virtualiter.

Ostendit in hoc cap. octauo in mixto concurrere omnia quatuor elementa. Quod probat sic, quia mixta sunt in terra, & ad eam naturaliter mouentur, ergo participant de terra, quod etiam ostendit eorum crassities. Terra autem cum sit nimis sicca nisi iuuetur ab aqua, non coagulatur, sed redigitur in pulueres, ergo vt figura mixti sit debite terminata indiget

humido coagulante, quod est aquæ. Rursus terra & aqua alterantur in mixto, ergo à suis contrarijs, contraria autem sunt ignis & aer, ergo etiam ista duo elementa ad mixtum requiruntur. Secundo id ostendit à signo, quia mixta nutriuntur istis duobus elementis, scilicet, aqua, & terra, vt patet in plantis, quæ simpliciori alimento nutriuntur, & tamen duobus elementis indigent, scilicet, aqua, & terra ad sui alimentum; ergo à fortiori alia viuentia, si autem eis inest terra & aqua, etiam ignis & aer propter rationem supra allatam, ergo similiter ex omnibus elementis erunt, sicut ex illis nutriuntur. Incidenter verò docet inter elementa solum ignem nutriri, non tamen propriè sicut viuentia, quæ per intus susceptionem nutriuntur, ignis autem consumendo pabulum appositum.

Ab hoc capite nono, tractat vltimam partem libri, scilicet de vniuersalibus causis generationis, præsertim de causa efficiente. In hoc ergo cap. facit duo. Primum enumerat triplicem causam pro generatione requisitam, scilicet materialem, formalem, & efficientem. Secundo reijcit opiniones circa causam efficientem & relinquit probatum, quod illa requiritur præter materiam & formam.

Circa primum ostendit requiri tres causas ad generationem, duas intrinsecas, scilicet materiam & formam, aliam extrinsecam, scilicet efficientem. Et in his materia est principium vt sint & non sint, quia habet potentiam ad vnam formam & ad priuationem eius. Forma autem est principium tantum vt res sit, & ab ea res habet speciem, & cum ea coincidit finis,

quia

quia eius gratia operatur agens in materia. De efficiente vero est tota difficultas.

Circa secundum ergo proponit duplicē opinionem antiquorum circa causam efficientem. Prima fuit Platonis, qui posuit ideas seu species separatas per impressionem sui in materiā causare species rerum, & per abiectionem corrumpere. Alia fuit opinio, quæ non distinguebat materiam ab efficiente, sed ipsam dixerunt esse transmutationis principium, per qualitates, quas habet vt per calidum & frigidum. Reijcit autem primam opinionem, tum quia si idea separata per sui impressionem, tum quia si idea separata per sui impressionem faceret res, cum ista idea semper sit eadem, semper faceret idem, non autem modo faceret, modo non faceret, tum etiam quia in artificialibus datur efficiens præter ideam, vt medicus effectiue sanat, & doctor docet, ergo etiam in naturalibus, quia ars imitatur naturam. Secundam autem opinionem reijcit, tum quia materia est pura potentia passiua, ergo non est principium actiuum, seu efficiens sed passiuum; tum quia in arte, instrumenta & materialia non se mouent, sed mouentur ab arte, ergo & in natura materia non mouet, sed mouetur quantuncunque habeat illas qualitates, sicut serra licet habeat qualitatem ad scindendum, nisi moueatur ab alio, non mouet.

In hoc capite decimo tradit sententiam suam de causa efficiente generationum. Et tria facit. Primo repetit & supponit ea quæ in 8. Physicorum dixerat de vnitate primi motoris & primi motus. Secundo proponit dubium de varietate generationum & corruptionum vnde

proueniat. Tertio colligit quædam corollaria.

Circa primum supponit, quod dictum est in 8. Phys. scilicet dari vnum primum motum circularem, & per se continuum per quem primus motor est causa perpetuitatis generationum, quia cum ille motus sit perpetuus atque continuus, rationabile est, quod sit causa reliquorum motuum, qui non semper sunt, potius enim id quod est debet esse causa eius quod non est, quam è conuerso.

Circa secundum oritur ex hoc statim dubiũ, quia idem manens idem semper facit idem, sed primum mobile est idem, & motus eius semper vnus, ergo non alterabunt generationes & corruptiones, sed semper idem facient, cuius oppositum videmus. Resp. Arist. quod in cælo est duplex motus. Alter vniformis ab oriente in occidentem, qui est proprius primi mobilis, & iste non causat varietatem generationum & corruptionum. Alter est non vniformis, sed constat accessu & recessu ad nos, & hunc causat sol per Zodiacum, & ratione huius causatur varietas generationum sicut accedente sole ad nos in puncto Arietis omnia reuirescunt, recedente autem in puncto Libræ, decrescunt. Et sic non manet semper idem & secundum illas partes contrariis accessus, & recessus causat contrarios effectus generationis & corruptionis.

Circa tertium colligit duo corollaria. Primum quod singulis viuentibus statuta est certa ac determinata vitæ periodus, & terminus. Secundum est, quod generationes & corruptiones possunt esse perpetuæ, quia causa earum efficiens, quę est Sol, habet perpetuum motum, &

per-

perpetuitatem generationum intendit. Postremo ostendit quod sicut dictum est in 8. Phys. & 12. Met. si motus est, motor est, & si motus est continuus & perpetuus, motor debet esse sempiternus, ad quem omnes motus reducantur.

In hoc capite vndecimo, intendit probare Aristot. generationes non esse perpetuas quasi in rectum, sed circulariter. Et ad hoc facit tria. Primo quædam præmittit ad probandum intentum 2. probat illud 3. soluit duo dubia.

Circa primum supponit quasdam generationes esse necessarias quæ, scilicet habent causam determinatam, vt quod cras oriatur Sol, quasdam contingentes, vt quod cras Petrus ambulet, futurus enim quis incedere, non incedet. Supponit secundo, quod quando in vna generatione est tota materia alterius, ex generatione prioris sequitur posterioris generatio, sicut ex euaporatione sequitur nubes, ex nube pluuia. Si vero generatio vnius non sit tota materia alterius, sicut fundamentum non est tota materia domus, ex generatione prioris non sequitur posterius, licèt è contra generata domo sequitur fuisse generatum fundamentum.

Circa secundum probat generationes esse perpetuas per circulum & regressum in idem, non per rectam tendentiam in res semper diuersas, sine regressu ad priores. Si enim esset semper tendentia recta si esset finita, tandem consumeretur, & sic non esset perpetua. Si infinita, non haberet primum & vltimum, & sic non esset propter aliud tanquam propter finem, quia ibi non est finis, vnde ex positione vnius non esset necessarium ponere alterum. In circulum autem videmus perpetuari generationes

propter circularem motum, quo eadem semper regrediuntur suis temporibus, & sic Sol extrahit vapores, & isti coguntur in nubes, nubes resoluitur in pluuiam, & terra madefacta iterum euaporat & facit nubes, estque inter istas necessaria series, quia vnum dat totam materiam alteri.

Circa tertium ponit duo dubia. Primum cur in quibusdam est circuitus in generationibus, vt vapor, nubes, pluuia, in alijs non, vt inter homines & animantia. Resp. quod in illis vnum est tota materia alterius, non in his, tota enim materia nubis est vapor, tota vero materia hominis non est pater eius. Secundum dubium, an ita sit circularis generatio, quod regrediantur in idem numero iam corruptum, vel solum in idem specie? Resp. quod ea quæ in transmutatione non corrumpuntur in substantia, reiterantur, eadem numero, vt idem Sol qui occidit, oritur. Quæ verò in substantia corrumpuntur, non iterantur eadem numero, sed specie.

QVÆ

QVÆSTIO X.

De elementis, & primis qualitatibus.

ARTICVLVS I.

Quid sit elementum, & quotuplex, & quæ sint qualitates primæ?

Elementum sumi potest dupliciter. Vno modo late, & communiter prout complectitur prima principia, & causas intrinsecas rerum, qua ratione 1. Phys. quæst. 2. art. 1. ex D. Thom. diximus tria ista, scilicet, principium, causam, elementum, habere se sicut magis, & minus commune, saluari autem elementum per hoc quod sit aliquid principium, & causa intrinsecè componens. Causa autem magis communiter se habet, & complectitur etiam principia extrinseca, à quibus aliquid procedit cum dependentia, & participatione. Principium autem adhuc communis dicitur id, à quo aliquid procedit, etiam si sine dependentia, & participatione, vt in diuinis. Alio modo sumitur elementum strictius pro principijs, quæ in se etiam sunt composita, & principiata, vtpotè corpora composita ex materia, & forma, quia tamen sunt corpora simplicia dicuntur elementa, quatenus distinguuntur à mixtis, quæ ex illis componuntur. Et sic sumuntur pro quatuor vulgaribus elementis, terra, & aqua, aere, & igne; de quibus agitur tum in 3. de cœlo, tum hic; sed ibi agitur de illis secundum

quod petunt determinatam situationem in vniuerso; in præsenti autem prout sunt prima generabilia, & corruptibilia, sicque ad generationem, & corruptionem spectant. Definitur autem elementum, *quod est corpus, in quod cætera corpora diuiduntur in quibus inest actu, vel potentia, ipsum autem est indiuisibile in diuersa secundum speciem*. Ly (corpus) ponitur loco generis, & excludit illa elementa, quæ sunt prima principia corporum, vt materia, & forma, non autem sun corpus, neque enim materia est corpus, sed principium corporis. Reliquæ particulæ ponuntur ad distinguendum ista elementa à reliquis mixtis, quæ non sunt corpora simplicia, & dicitur non diuidi in alia corpora, idest resolui per alterationem, & corruptionem, mixta enim resoluuntur in elementa, elementa verò non resoluuntur in alia, sed vnum corrumpitur ab alio, vel in vnum tertium, quod est mixtum, conspirat; dicitur autem inesse elementum actu, vel potentia in mixto, quatenus elementa virtualiter manent in mixto per suas qualitates, vt supra quæst. 5. dictum est. Et licet etiam partes integrantes sint in corpore actu, vel potentia, & in eas diuidatur totum, non tamen diuiditur per resolutionem alteratiuam, sed per diuisionem quantitatiuam, ipsæ autem partes etiam resoluuntur in elementa.

Quotuplex autem sit elementum etiam ex tractatu in 3. de cælo constat, omissis enim antiquorum opinionibus, constat ponenda esse quatuor elementa, quæ supra numerata sunt. Id probat Arist. tum in 3. de cælo ex motibus localibus, & situatione in vniuerso, & ex grauita-

uitate, & leuitate, quæ omnes probationes in idem redeunt, quia solum sunt quatuor loca infra cælum, scilicet summum quod tangit cælum, infimum, quod est centrum terræ, alterum propè summum, & alterum propè infimum; & sic correspondet etiam leuitas summa supremo loco, grauitas summa infimo, medijs autem locis grauitas, & leuitas media, & sic sunt quatuor elementa, quæ petunt ista quatuor loca, & leuitates, atque grauitates. In præsenti autem probat numerum elementorum ex numero qualitatum contrariorum, scilicet calore, & frigore, siccitate, & humiditate. Cùm enim istæ sint qualitates primæ propriè, & per se conueniunt primis corporibus, quæ vocamus elementa, ex his autem aliqua debent competere in summo ipsis corporibus simplicibus, si enim nulla competeret in summo, sed omnes temperatè, & moderatè, competerent eo modo quo mixtis, in quibus omnes qualitates sunt moderatæ. Conueniente autem aliqua qualitate in summo, solum possunt fieri quatuor combinationes in conuenientia istarum qualitatum, ergo solum possunt dari quatuor elementa. Min. probat, quia solum possunt fieri istæ combinationes scilicet calidum, & siccum, calidum, & humidum, frigidum & humidum, frigidum, & siccum. Aliæ vero duæ, quæ possunt fieri inter qualitates contrarias, vt frigidum, calidum, siccum & humidum, non pertinent ad rem, nam si vtraque est in gradu intenso non possunt esse simul in eodem subjecto. Si autem altera est intensa, vel est intensa in summo, & sic totaliter excludit oppositam, nec facit

combinationem cum illa, vel est intensa circa summum, ita quod admittat aliquid de opposita in gradu remisso, & hoc magis pertinet ad mixta, quam ad elementa, quia mixta sunt illa, quæ possunt habere omnes quatuor qualitates inter se temperatas: tunc autem illud corpus, quod haberet calidum, & frigidum non repugnaret habere omnes quatuor qualitates, posset enim etiam alias duas scilicet humidum, & siccum eodem modo temperatas habere, sicut calidum & frigidum, supposito, quod nullam haberet in summo: ergo vt aliquid sit elementum non habens omnes quatuor qualitates oportet, quod aliquam totaliter excludat.

Cæterum, quia hæc ratio supponit dari quatuor primas qualitates, oportet explicare quid sint, & quomodò sint primæ. Quia ergo primum dicitur in aliquo genere per negationem alicuius prioris, illæ dicuntur primæ qualitates, quæ non habent alias priores saltem in illo genere. Vnde definiri possunt primæ qualitates ad modum primorum principiorum: *Quæ nec ex aliis qualitatibus, nec ex se ipsis mutuò fiunt, sed alia ex ipsis.*

De istis autem primis qualitatibus possumus loqui, vel absolutè in omni genere qualitatis, vel strictiùs in genere corporali, vel adhuc strictius in genere corruptibili. Primo modo certum est qualitates spirituales, tam dignitate, quàm causalitate esse priores, quia per ipsas mouentur prima corpora; à quibus dependent primæ qualitates corporales. Secundo modo datur etiam aliqua qualitas prior istis primis qualitatibus, sicut sunt qualitates

cælo-

cæleſtes, inter quas principalior eſt lux, tum quia primo facta eſt à Deo, cum dictum eſt Geneſ. 1. *fiat lux*; tum quia eſt immaterialior cæteris, & minus pendens à motu; manebit enim illuminatio etiam ceſſante motu cæli, tum quia conuenit perfectiſſimo corpori ſicut Soli, & Cælo Empyreo. Similiter figura, & forma ſunt qualitates communes corpori corruptibili, & incorruptibili, nec ſemper ſequuntur ad alterationem primarum qualitatum, ſed ad ſolam diuiſionem continui, vel ad creationem ipſius corporis incorruptibilis. At verò tertio modo dantur primæ qualitates generabiles, & corruptibiles, quæ ſunt prima contraria in qualitatibus phyſicis, & ſunt illa quatuor, ſcilicet calor, & frigus, ſiccitas, & humiditas. Et dicuntur primæ qualitates, quia in genere alteratiuo, & corruptibili ipſæ primo deſeruiunt ad omnem generationem ſubſtantialem, tam mixtorum, quam elementorum, & ideo propter ſuam vniuerſalitatem in deſeruiendo ad generationem, ſunt primæ, & deinde, quia deſeruiunt ad primam ſenſibilitatem & primum ſenſum omnium, qui eſt tactus, ſunt enim per ſe primo tangibiles, tactus autem eſt primus ſenſus, & fundamentum cæterorum. Et denique quia omnes aliæ qualitates corruptiuæ, & alteratiuæ in iſtis inferioribus, reſultant ex iſtis tanquam ex prioribus, & ſimplicioribus, ſicut odor, ſapor, color, grauitas, leuitas, molle, durum, & alia ſimilia, quæ ſunt qualitates mixtæ, quia propriè conueniunt corporibus mixtis, & ſic reſultant ex alijs prioribus, quæ conueniunt corporibus ſimplicibus, & non ſunt aliæ, quam illæ quatuor

dictæ,

dictæ, quas in elementis reperiri constat?

Quod si dicas, nam præter istas qualitates dandæ sunt aliæ virtuales in elementis, quæ dicuntur tales, quia medijs ipsis substantia elementi producit ipsas quatuor primas qualitates, nam cum aqua ve. gr. vehementer calefit, nihil retinet de frigiditate formali, siquidem non sentitur in ea aliquod frigus, & tamen retinet aliquid de virtuali, quia potest expellere per se illum calorem, & ad frigiditatem reduci illa autem frigiditas non potest immediate à substantia aquæ dimanare, quia substantia non est per se actiua, ergo ab aliqua qualitate quæ dicitur virtualis frigiditas, & idem est in alijs elementis.

Respondet, aliquos ita sentire, quod dentur istæ virtuales qualitates, quales etiam inueniuntur in aliquibus mixtis, sicut piper, & vinum dicuntur virtualiter calida, & alia inueniuntur virtualiter frigida. Cæterum in elementis non possumus illas admittere sicut in mixtis. Nam istæ qualitates virtuales in elementis, vel sunt eiusdem speciei cum formalibus, vel non. Si sunt, ergo superfluunt, ad quid enim duæ qualitates eiusdem speciei? Et currit eadem difficultas, quomodo scilicet istæ qualitates virtuales à subiecto possint dimanare, nam si dimanant per alias, erit processus in infinitum: si per se ipsas, cur similiter non dimanabunt qualitates formales? Si non sunt eiusdem speciei, quomodo possunt esse ratio producendi qualitates formales, cuius speciei non sunt? siquidem simile solum agit sibi simile. Item quia, vel illa qualitas virtualis est per se sensibilis vel non. Si non, est qualitas igno-

ignota, & non conuenit primo corpori per se sensibili, quale est elementum, omnes enim qualitates eius sensibiles sunt. Si est sensibilis, ergo erit eiusdem speciei cum alijs, quæ similiter sensibiles sunt. Et cum aliàs non indigeat substantia ad emanationem qualitatis sibi conuenientis alia qualitate media, vt fiat ista emanatio, superfluè ponuntur istæ qualitates virtuales, vt primæ formales emanent. Quod verò in aliquibus mixtis istæ qualitates virtuales inueniantur, non est ad illud munus, vt videlicet aliæ qualitates mediantibus illis emanent, sed vt ipsa agant in alia, piper enim non se calefacit, sed stomachum, cum enim mixtà fiant ex commixtione elementorum, contingit in aliquibus tale fieri temperamentum, vt calor vel frigus prædominetur, & cum illud temperamentum mixti à calore stomachi dissoluitur, prodit fortius illa qualitas prædominans, scilicet calor, vel frigus, & acrius operatur.

Sed inquires, quare ab Aristot. quædam ex istis primis qualitatibus vocantur actiuæ, quædam passiuæ?

Resp. Arist. tum in hoc lib. 2. text. 8. tum in 4. Meteor. dicere, quod ex istis qualitatibus calor, & frigus sunt actiuæ; siccitas, & humiditas, passiuæ. Quod non est sic intelligendum, quasi ipsa siccitas, & humiditas absolutè, & secundum se non sint actiuæ, agunt enim ad inuicem, & producunt sibi similia; humiditas enim humectat, siccitas exsiccat, & expellunt se tanquam contraria. Intelligitur, ergo quod comparatiuè ad mixtum, & in ordine ad constituendum illud, siccum & humidum magis materialiter se habent & passiuè,

quam

quam calidum, & frigidum. Vnde ea, in quibus humidum prædominatur sunt benè passiua, quia facilius terminantur terminis alienis, quod pertinet ad humidum, vel retinent proprios, quod pertinet ad siccum, quæ autem sunt vehementiora in agendo, magis participant de calore, aut frigore, quia pertinet ad calidum, & frigidum congregare, quod importat actionem.

Ex dictis colligere possumus, quomodo explicandæ sint definitiones istarum primarum qualitatum, quas Arist. in præsenti definit iuxta actiuitatem, vel passiuitatem earum. Calidum ergo definitur, *id quod homogenea, & similaria congregat*, frigidum, *quod congregat dissimilia*, humidum, *quod facile terminatur alieno termino, difficile proprio*, siccum, è conuerso, *quod difficile terminatur termino alieno, facile proprio*. Quæ definitiones intelliguntur more physico, idest, quod tales qualitates istos effectus petunt, quantum est ex se, licet per accidens impediri possint. Nam calidum dicitur congregare homogenea, quia id petit ex vi suæ actiuitatis; imò si aliquando videtur congregare ea quæ sunt diuersi generis, aut laxare, & resoluere ea, quæ sunt eiusdem, vt dum congregat plures cibos, & ex illis facit liquorem in stomacho, aut cùm resoluit glaciē, plumbum, æs, & similia; id facit non congregando ea, quæ sunt diuersi generis manentibus in diuerso genere, sed potius vnam quandam substantiam tertiam ex illis educendo, v. g. liquorem tertium, quem facit esse vnum, & consequenter congregat rem vnius generis; & similiter resoluendo glaciem, aut liquefaciendo

lo plumbum, facit vnum esse, quæ sunt vnius generis, quia per ipsam resolutionem, & liquefactionem segregantur quæ sunt vnius generis ab alio, sicut quod admixtum est plumbo, & alijs metallis secernitur, & in alimento, quod impurum est ab eo, quod est purum & ita semper, quæ sunt vnius generis congregantur à calore, & disgregantur, quæ sunt diuersi generis. Frigus verò si congregat, non id facit resoluendo, sed potius spissando, & ideo non excernit, sed vnum cum altero aggregat. Per accidens tamen dicitur frigus dissoluere, non rarefaciendo, sed quia recedente calore, manent partes suo officio impeditæ, & solutæ, vt cùm dicuntur membra solui frigore, quia recedentibus spiritus vitalibus membra manent impedita. Similiter siccum dicitur difficile terminari alieno termino per se, & ex vi siccitatis, non per accidens, sicut ignis v. g. ex vi siccitatis difficile terminatur alieno termino, imò de se libertatem quærit, & si nimis occludatur perit, tamen quia dominatur calor, & facit ipsum ignem rarum, hac ratione non operatur sola siccitas, sed etiam raritas, quæ facile cedit alieno termino. Et similiter pulueres minutissimi propter suam tenuitatem admittunt multum de aere inter partes minutas, & sic si non constipentur facile cedunt.

Sit

Soluuntur argumenta.

CONtra numerum elementorum fit argumentum de igne: quia si esset elementum deberet habere locum determinatum in vniuerso, sicut reliqua elementa habent, sed hoc est falsum ergo. Min. prob. quia si haberet talem locum deberet esse supra aerem, quia ignis maximè leuis est, sed non competit ei esse supra aerem, tum quia Aristot. 1. Meteor. cap. 4. dicit: *Quod id, quod prope lunam est, non est ignis, licet à nobis ignis vocetur*; tum quia ibi neque lucet, neque calefacit, si autem ibi esset non posset tam vastum corpus non sentiri & in luce, & in calore: tum quia caret pabulo in tanta altitudine, ergo non potest ibi conseruari.

Confirmatur, quia elementa apud nos inueniuntur, cum qualitatibus mixtis, vt aqua cum sapore, datur enim aqua dulcis, vel salsa, vel amara; inuenitur etiam terra cum peculiaribus virtutibus ad diuersos effectus, qui exigunt temperamentum particulare, ergo, non est elementum sed mixtum.

Respond. concedendo proprium locum ignis esse supra aerem, & propè cælum, hoc enim petit naturalis inclinatio eius, quia habet maiorem leuitatem, quam aer, esset autem contra naturam dare igni talem inclinationem, & perpetuo priuare illum tali loco. Ad locum ergo Aristot. dicimus, quod non negat propè lunam esse ignem quoad substantiam elementi, sed quoad conditiones quas habet apud nos, & ratione quarum vocatur ignis, ibi

enim

enim propter suam tenuitatem potius videtur esse flamma, apud nos autem propter nimiam concretionem dicitur ignis. Sicut glacies non est elementum aquæ, sed excessus frigoris concreti in aqua.

Ad secundam probationem respond. quod ignis ibi non lucet propter nimiam raritatem, vt enim aliquid luceat requiritur, quod sit corpus terminatum, & spissum, vt emittat radios, sicut etiam cælum empyreum non lucet, licet sit lucidissimum propter suam raritatem, vt aduertit D. Thom. 1. p. q. 66. ar. 4. Non calefacit autem ignis hæc inferiora, quia calor ignis funditur in directum, & ad latera, quia ibi diffundit suam virtutem, in quod tendit, in inferiora autem non tendit, & sic non diffundit calorem ad hæc inferiora, vel ita parum, quod ad tantam distantiam non sentitur. Ad tertiam dicitur: quod ignis in propria sphæra non indiget pabulo, sicut apud nos, quia hic patet multis contrarijs, & cum sit substantia valdè tenuis facile intermitur, nisi in aliqua densiori materia fortificetur, quod non currit in sphæra propria.

Ad confirm. respond. aliquos sentire non dari purum elementum, sed solum elementa inueniri in mixtis, contra quos videri potest, Mag. Bannez 2. de gen cap 3. qu. 1. circa vltimum argumentum. Dicendum est ergo quod elementum potest dici purum dupliciter. Vno modo substantialiter, idest, quod non habeat aliam formam substantialem, quam elementi. Alio modo accidentaliter, & quoad suas qualitates, de quibus possumus loqui dupliciter, vel prout sunt in proprijs locis, vel extra illa.

Igi-

Igitur quoad formam substantialem omnia elementa etiam extra loca naturalia sunt pura; quod patet, quia ex hoc, quod ponuntur extra propria loca non corrumpuntur, nec fiunt mixta, ergo manent substantialiter elementa. Quoad qualitates autem certum est, alicubi inueniri elementa pura, sicut ignis in sua sphæra, aut propè concauum lunæ, vbi nullum aliud corpus reperiri potest, à quo reddatur impurus; & terra etiam in profundioribus partibus, quò non perueniunt alterationes cæli, erit pura propter exclusionem alterius corporis mixtionem facientis. Et probabile est etiam in profundo maris inueniri aquam puram, sed ibi nec habebit saporem, nec colorem. Quod verò aqua vsualis apud nos saporem habeat, extraneum est ipsi, & non ex proprijs; & præsertim salsedo maris ex adustis exhalationibus prouenit, & à Deo attributa est illi propter generationem piscium, & commoditatem nauigationis vt dicemus in Meteoris tract. 7.

Secundo arguitur: quia numerus quatuor elementorum, neque deducitur ex motu corporum simplicium, neque ex loco eis debito neque ex combinationibus primarum qualitatum, ergo ex nullo principio. Antecedens probatur, nam si attendamus ad motum sunt tres differentiæ, scilicet à centro, ad centrum circam centrum, ergo erunt tria elementa. Si attendamus ad locum sunt duo, scilicet sursum, & deorsum, duæ etiam virtutes mouendi scilicet grauitas, & leuitas, ergo solum duo elementa. Si attendamus ad combinationes primarum qualitatum, illæ possunt fieri mul-

tò plures] quàm quatuor; possunt enim coniungi istæ primæ qualitates secundum diuersos gradus pluribus modis, vt calidum in summo, & siccum infra summum, & similiter calidum, & siccum in summo, idemque de calido, & humido & de frigido, & sicco dici potest. In gradibus autem remissis plures etiam combinationes fieri possunt, cum etiam contrariæ qualitates in gradibus remissis simul esse possint, & non solum qualitates non contrariæ. Plures ergo combinationes possunt fieri, quam quatuor, & consequenter plura elementa.

Respond. Quod quando colligimus numerũ elementorum ex motu simplicium corporum, intelligitur de simplicibus corporibus corruptibilibus, incorruptibile enim quod est cælum mouetur circulariter, seu circa centrum, vt monstrat eius figura, & quotidiana experientia. Motus ergo simplicium corporum corruptibilium solum est à centro; vel ad centrum, sed duobus conuenit per extremum, scilicet terræ in ipso centro, & igni distantissime à centro, idest prope cælum; alijs duobus medio modo; scilicet prope centrum, aquæ, & prope ignem, aeri. Idem dicimus de loco, quod est duplex loquendo quasi in genere, scilicet sursum, & deorsum, sed diuiditur in quatuor modos, scilicet sursum, & deorsum per extremum, & sursum, & deorsum medio modo. Grauitas etiam, & leuitas inuenitur, vel in summo vt in terra & igne, vel medio modo vt in aqua & aere. Quod verò attinet ad alias combinationes iam supra diximus illas non esse possibiles pro elementis, sed vel mixtis, si qua-

qualitates contrariæ reducantur ad tempera- mentum, vel ſi pro elementis ſunt poſſibiles qualitates in gradu remiſſo, id neceſſario debet eſſe cum excluſione ſui contrarij, nam ſi vtrumque contrarium admittatur in gradu remiſſo, habebit temperamentum omnium qualitatum primarum, quod eſt proprium mixti. An verò detur elementum, cui conueniant duæ qualitates in ſummo, vel duæ in gradu excellenti, & nulla in ſummo, dicemus articulo tertio.

ARTICVLVS II.

Vtrum qualitates contrariæ ſe expellant in gradibus intenſis, & compatiantur in remiſſis.

CONtrarias qualitates mutuò ſe expellere, tum experientia quotidiana monſtrat, tum definitio ipſa contrariorũ tradita ab Ariſtot. 10. Metaph. c.6. *contraria ſunt, quæ ſub eodem genere maxime diſtant, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt*. Difficultas ergo eſt an iſta repugnantia, & expulſio fiat ratione ipſius entitatis qualitatum, an ſolum ratione gradus, & ſtatus, quem habent, ita vt ſolum in gradibus intenſis contrarientur, non in remiſſis. Inde enim dependebit cognoſcere, in quo fundetur ratio contrarietatis, & cur vnum contrarium expellat alterum, deſeruietque hæc doctrina etiam pro contrarijs moralibus, & intellectualibus.

Dico primo: Contrarietas, quæ eſt ſpecialis oppoſitio licet origineтur à contradictoria, & pri-

& priuatiua, aliquid tamen speciale addit supra illas, scilicet, quod in ea inueniatur medium cum positiuis extremis. Constat hoc ex 10. Met. tex. 15. lect. 6. apud D.Th. & opusc. 37. de oppositis.

Et ratio est, quia de ratione cuiuscumque oppositi est, quod repugnet suo opposito, si enim non repugnat illi, sed solum conuenit cum illo, & simul possunt esse non est oppositum illi, sed appositum, & conueniens. Debet ergo vnum includere negationem alterius quia repugnantiam, & exclusionem alterius habere, excludere autem non potest nisi negando illud. Omnis autem negatio, & positio principaliter inueniuntur in contradictorijs, deinde in priuatiuis, cæcitas enim importat negationem visus, in contrarijs album negationem nigri, & in relatiuis filius non est pater illius cuius est filiùs. Hæc autem sunt omnia genera oppositorum.

In quo autem consistat specialis repugnantia contrariorum, difficile satis explicatur. Specialem enim repugnantiam habere constat, quia specialiter distinguitur ab alijs speciebus oppositionis, inter quas vna est ipsa contrarietas. Difficile autem explicatur propter aliqua, quæ mutuo se expellunt, & sub eodem genere inueniuntur maxime distare, & tamen contraria non sunt, vt duæ formæ substantiales, v. gr. forma ignis, & aquæ sub genere corporis, duæ formæ animalium, v.g. hominis, & vermis sub eodem genere animalis, maxime enim distant inter se, quia plura habent intermedia minus distantia, seu disconuenientia, neque enim requiritur ad maximam

ximam distantiam, quod in ipsis formis inuẽniatur magis, & minus, aut quædam successiua, expulsio, tum quia dantur aliqua contraria immediata, quæ non successiuè, & paulatim, sed indiuisibiliter, & non per partes se expellunt, vt par, & impar, sanum, & ægrum, & ideo necesse est alterum eorum inesse in subiecto capaci; alia vero sunt mediata, vt album, & nigrum, neque enim necesse est alterum inesse; & similiter error, & scientia, odium, & amor sunt contraria, & tamen non se expellunt successiue, sed simul, ac totaliter.

Dicendum tamen est hanc specialem repugnantiam consistere in eo quod diximus, quod contrarietas habet medium cum positiuis extremis, quanto enim aliqua oppositio minus latitudinis habet, & magis coarctat, vt vnum affirmetur, seu assumatur, & aliud relinquatur tanto maior est, & quanto plus habet latitudinis, & minus coarctationis, tanto magis relinquit de medio, quia non est necesse alterum extremorum assumere, sed potest assumi medium, tanto autem extrema magis se coarctant,& minus relinquunt de medio, quãto vnum ex ipsis extremis vniuersalius est, & minus determinatam distantiam relinquit in repugnando alteri. Et ita contradictio caret omni medio, & latitudine, & distantia, tam ex parte ipsarum formarum inter se, quam ex parte subiecti in quo sunt, quia versatur inter puram negationem, & affirmationem, id est inter esse, & non esse. Priuatio autem, & forma etiam inter se carent medio, cum priuatio sit quædam negatio formæ, sed tamen ratione

tione subiecti potest habere medium, quia requirit subiectum determinatum, vt talis negatio priuatio sit, & quia non semper tale subiectum determinatum inuenitur potest dari medium sicut lapis, neque est cæcus, neque videns, quia subiectum non est capax visus, & consequenter, neque cæcitatis. At verò contraria, licèt priuationem includant, aut fundent, tamen habent illam imbibitam in aliquo positiuo, quia contraria, positiuà extrema seu formas requirunt inter quas contrarietas versatur, quæ tamen debent recipi in eodem subiecto, quia contraria debent versari circa idem, idest circa subiectum capax vtriusque. Quare non solùm ratione determinati subiecti, idest habentis capacitatem vtriusque contrarij, sed etiam ex parte ipsorum extremorum, oportet quod fundetur determinata distantia, & oppositio inter ipsa contraria, eo quod contraria, debent esse comparabilia adinuicem, quia vnum dicitur melius altero sicut virtus melior vitio, scientia errore, albedo nigredine, sanitas ægritudine, &c. quæ autem sunt sub diuerso genere non sunt comparabilia, sed magis distant, quā vt comparari possint, quia nō possunt adinuicem transmutari, neque vnum meliorari præ alio, sicut non dicitur album melius quantitate, vel figura, sed vnum dicitur melius per comparationem ad suum oppositum sub eodem genere; & ideò oportet, quod contraria, quia comparabilia sunt adinuicem, & transmutabilia, contineantur sub eodem genere, & consequenter habeant determinatam distantiam, non solum ratione subiecti, sed etiam ratione sui generis,

quod non habent priuatiue, neque contradictoriè opposita, quia extrema inter quæ versantur non sunt sub eodem genere, scilicet, negatio, & forma, vlterius autem non opponuntur in recipiendo, sicut relatiua, sed in transmutando, & expellendo ab eodem subiecto.

Additur verò in definitione contrariorum, quod non solum sint sub eodem genere, sed etiam, *quod maximè distent*, idest, quod sub illo genere se habeant vt termini, seu vltima, inter quæ fit transmutatio, & processus de vno in aliud, in illis enim quæ differunt genere physico non est accipere transmutationem de vno in aliud, neque est medium per quod fiat transitus, quia non communicant in materia (genus physicum vocatur materia) sicut qualitas non transit in substantiam, nec substantia in quantitatem, sed transmutatio fit in his, quæ sunt in eodem genere. Vnde cum in ista transmutatione sit processus de vno in aliud, & sistatur in aliquibus vltimis, ne procedatur in infinitum, illa quæ vltimo sistunt processum, & transmutationem, dicuntur maximè distare, quia extremè distant. Vnde ex transmutatione rectè colligitur contrarietas, vt collegit Phil. 10. Met. & D.Thom. ibi lect. 6.

Vt autem ex his constare possit quomodo in formis substantialibus non inueniatur contrarietas propriè dicta, est notandum quod ista transmutatio est duplex, alia sine motu; sicut quæ fit in materia prima, vt est pura potentia ad formas substantiales, alia cum proprio motu, quando scilicet potest inueniri

inter

inter formam, & formam aliqua continuatio, vel secundum magis, & minus, vel secundum additionem, aut minorationem formæ, quę illam variare faciat, in formis enim substantialibus fit variatio, sicut in numeris, in quibus quælibet additio variat speciem, in qualitatibus autem contrarijs, & Physicis fit variatio ad modum continuitatis, ex eo enim vna forma transmutatur in aliam, quia aliqua additione, vel diminutione fit alia, sicut album degenerando in pallidum, & in viride fit nigrum, & calidum diminuendo gradus caloris fit tepidū, & transit in frigidum. Prima ergo transmutatio nō peruenit ad contrarietatem propriam, sed est principium contrarietatis, quia quælibet forma substantialis habet adiunctam priuationem alterius, priuatio autem est principium contrarietatis, & sic principia naturalia dicuntur esse contraria contrarietate inchoata, quæ est priuatio, & forma, vt diximus 1. Phys. q. 2. Secunda vero contrarietas est formalis, & propria.

Ratio est; quia prima transmutatio non fit secundum distantiam determinatam vincendam per motum, & per modum cuiusdam continuitatis, sed per modum mutationis, & hoc ideo est, quia quælibet forma substantialis, hoc ipso, quod substantialis est dat primum esse, quod est esse simpliciter, & sic excludit aliam per incompossibilitatem, quia repugnat in eodem subiecto duas formas esse æquè primas, & dare primum esse, quod est esse simpliciter, & sic non opponuntur penes aliquam distantiam maximam, & positiuam sub eodem genere, sed penes primum, & totale,

& non primum, seu non totale, inter quæ non est latitudo, nec distantia diuisibilis, sed indiuisibilis oppositio, de quo etiam diximus q. 2. Physic. & q. 19. & supra etiam q. 5.

Secunda autem transmutatio cum habeat transitum diuisibilem, & determinatam distantiam ex parte ipsorum extremorum, seu formarum inter quas versatur, quatenus inter ipsas formas est aliqua continuatio, vel successio secundum magis, & minus, ratione cuius vna forma facilius, vel difficilius remouetur à subiecto, & dat locum alteri ex ipsa propria ratione sui, quod etiam inuenitur in ipsis habitibus, & actibus sicut remissio amoris dat locum odio, & qui remittit virtutem, paulatim admittit vitium; ideò fundatur perfecta, & consummata contrarietas in huiusmodi transmutatione, quia inuenitur in ea perfecta latitudo secundum quam formæ sint transmutabiles, & distant maximè sub eodem genere, quæ est definitio contrariorum.

Sic ergo formæ substantiales licet sint sub eodem genere, & possint habere distantiam secundum maiorem, vel minorem conuenientiam, non tamen habent rationem magis, vel minus in accedendo, vel recedendo ad inuicē, ita quod transmutentur de vna ad aliam per motum. Dupliciter enim potest sumi distantia. Vno modo, vt opponitur conuenientiæ, & similitudini, & sic idem est, quod dissimilitudo. Alio modo, vt dicit recessum continuitatis, & propinquitatis; & sic primo modo est distantia in relatione, secundo in quantitate, seu diuisibilitate. Et primo modo potest inueniri in substantia, quia quædam magis con-

conueniunt, & alia minus sub eodem genere, & ita magis participant de similitudine, vel dissimilitudine. Secundo autem modo non est distantia in substantijs, quia non est diuisibilitas, in qualitatibus autem est distantia secundum latitudinem diuisibilem, vel inter formam quatenus formæ tales sunt, quod per additionem, vel minorationem variantur, vel quatenus penes magis, & minus crescere, aut decrescere possunt, & ratione illius magis, vel minus excludere formam oppositam, & cum maxime excludit, seu opponitur illi, tunc maximè distat. Formæ ergo quæ ex sua propria ratione non possunt fundare exclusionem per modum latitudinis, & diuisibilitatis, sed per se, & ab extrinseco sine vlla latitudine, & diuisibilitate se excludunt, contrarietatem non fundant. Quæ doctrina videri potest in D. Thom. 10. Met. lect. 6. & 11. Met. lect. 12.

Ad id vero, quod dicitur de actibus erroris, & scientiæ, odij, & amoris. Respond. quod etiam habent latitudinem diuisibilem, quia suscipiunt magis, & minus, & consequenter per se, & ab intrinseco, se magis, vel minus excludunt ab eodem subiecto secundum quod forma opposita est magis radicata, & intensa, & difficilius expellitur. Et licet etiam aliquæ formæ substantiales difficilius expellantur, quam aliæ, id tamen non est ex ipsa ratione formæ, quæ ex propria ratione habeat magis, vel minus inesse, sed propter dispositiones, quibus forma introducitur, & conseruatur in subiecto, & istæ suscipiũt magis, & minus. Quod verò dicitur de contrarijs mediatis, vel immediatis, Respond. omnia contraria habere me-

dium ex parte latitudinis formarum, quia suscipiunt magis, & minus, si talia contraria sint de genere qualitatis, nam par, & impar sunt de genere numeri, non tamen omnia habent latitudinem, & medium ex parte capacitatis, vel indifferentiæ subiecti, quia in aliquibus subiectum ita est determinatum, vt vnum, vel alterum contrarium necessario debeat habere, & respectu subiecti sic determinati, & dispositi dicuntur contraria aliqua immediata, quæ verò subiectum habent, non ita determinatum vt necessario habeat alterum contrariorum, respectu illius dicuntur mediata; & ita explicat D. Tho. 10. Met. citato lect. 10.

Dico secundo contraria in gradibus intensis naturaliter repugnant esse simul, non tamen de potentia absoluta quantum est ex vi contrarietatis, licèt ex aliquo adiuncto aliquando sit impossibile. Prima pars satis manifesta est, tum experientia, quia crescente calore videmus non compati frigus; tum ex definitione, quia contrairia pugnant inter se, ergo aliquod debet vincere & aliud cedere, seu expelli, aliàs pugna non terminaretur, sed quando vnum contrarium est in gradu intenso perfectè sibi subijcit subiectum, & vincit illud, ergo oportet, quod expellat aliud oppositum, quia est impedimentum ne perfectè subijciat sibi subiectum. Denique motus est inter contraria, ergo accessus ad vnum habet pro termino à quo recessum ab alio, sed terminus à quo excluditur per terminum ad quem, ergo vnum contrarium expellit aliud.

Secunda pars maiorem habet difficultatem, & negatur ab alquibus, eo quod contraria affe-

afferunt secum priuationem, & si ponantur simul sequitur, quod simul erit forma, & sua priuatio, quod nec de potentia absoluta stare potest præterquamquod in aliquibus est omninò impossibile, v. g. quod sint simul error, & scientia, odium. & amor, par, & impar, & alia similia. Quare oportet reddere rationem cur quædam possint simul reperiri diuinitus, quædam non.

Dico ergo, quod cum omnia contraria fundentur in priuatione, omnia conueniunt in hoc, quod debent esse in se priuata alio contrario, quia quælibet forma, & natura propter sui limitationem habet priuationem alterius. Cæterum hæc non est propriè priuatio contrariorum, sed negatio quædam imbibita in essentiali conceptu cuiuscumque entis limitati, sicut homo habet negationem lapidis, & leonis, &c. Secundo habent contraria priuationem respectu subiecti quatenus se expellunt à subiecto, in quo inhærent, & non solum à ratione, & prædicatis essentiæ, seu formæ in se. Et hoc modo non conuenit omnibus formis ista priuatio, quædam enim se compatiuntur in subiecto, vt calor, & color, & similia, alia verò se expellunt, & sunt contraria. Sed in his adhuc est differentia, quia quædam habent istam priuationem expulsiuam formæ oppositæ à subiecto quasi secundario, & consecutiuè ad informationem ipsius formæ in subiecto: quædam vero habent illam quasi antecedenter, & ex parte subiecti requisitam, vt talis forma in illo subiecto subiectetur, illudque informet, ita quod subiectum non possit suscipere vnum contrarium nisi prius in se supponat pri-

uationem alterius. Quando ergo primo modo se habet contrarietas in formis cum priuatio, seu expulsio alterius sit effectus secundarius post informationem formæ, non repugnat de potentia absoluta impediri, quia est priuatio secundario consecuta non pertinens ad essentialem informationem formæ sicut etiam stat bene duas quantitates penetrari, & non se expellere à loco, quia expulsio illa est effectus secundarius quantitatis. Deinde nisi aliud obstet, bene poterit talis effectus secundarius impediri in formis contrarijs, etiam si sit priuatiuus, & expulsiuus alterius formæ, quia videlicet ipsa priuatio formæ non est requisita antecedenter, & ex parte subiecti ad hoc, vt aliud cõtrarium recipiat. *Ratio* huius est, quia omnis expulsio aliquorum à subiecto, nascitur ex aliquo, quod per se est expulsio, per se autem primo, expulsio est inter esse, & non esse quæ est prima ratio omnium oppositionum, non ex aliquo præsupposito consecuta: & ideò contradictoria oppositio est radix, & principium cæterarum oppositionũm, ergo in his, in quibus per se primo, & essentialiter inuenitur ipsa ratio exclusionis nullo modo potest etiam de potentia absoluta esse coniunctio, eo quod essentia vnius in ipsa exclusione consistit. Vbi autem vnum essentialiter non est exclusio alterius, poterit vnum esse cum alio, etiam si exclusio naturaliter sequatur ad alterum ad modum propriæ passionis, quia potest impediri ista resultantia. Si autem antecedenter prærequiratur ex parte subiecti negatio alicuius, vt recipiatur forma opposita, non poterit tunc coniungi in tali subiecto, quia ipsa negatio,

quæ

qûæ præsupponitur essentialiter est exclusio.

Quod si dicatur, requiri ex parte subiecti negationem contrarij non essentialiter, sed naturaliter, imò illa negatio, & expulsio est caussata ex opposita forma introducta, non autem prius acquiritur in subiecto quam forma ad quam sequitur vt negatiuum ad positiuum, non ergo distinguitur ab expulsione consecuta, & sic poterit esse aliquid simul videns, & credens, amans, & odiens idem obiectum; ægrum, & sanum in eadem parte. *Contra est*, quia hoc ipso, quod requiritur ex parte subiecti priuatio, non pertinet ad dispositionem, cum priuatio non sit aliquid positiuum determinans, & disponens, sed pertinet ad habilitatem, & capacitatem subiecti, vt recipiat aliquam formam, vnde si sine tali priuatione est incapax, nullo modo sine ea forma recipi potest: credens enim, v.g. requirit vt subiectum sit capax credendi, quod sit non videns, quia requirit obiectum esse non visum denominatiuè à negatione videntis, & requirit subiectũ esse in motu, seu non possidere per visionem, videns autem requirit subiectum quiescens in re visa, quies autem est priuatio motus. Similiter odiens requirit subiectum fugiens, quod excludit quietem, quæ est in amore, & idem est in tristitia, & gaudio, & alijs quæ opponuntur penes fugã, & prosecutionem, seu quietẽ; ægritudo etiam est tendentia ad mortem, sanum vero est quies in forma vitali, idest petit quod informet anima sine motu ad corruptionẽ. Quod verò dicitur talem negationẽ, seu exclusionem caussari, & consequi ad formã oppositam introductam. Resp. quod sine illa negatio ex parte

subiecti requisita causetur à forma, v.g. ab actū fidei, negatio videndi, siue præsupponatur ab alia causa in subiecto, quod est verius, tamen illa reuera requiritur ex parte subiecti, vt sit capax talis formæ, & ideo non relinquitur in subiecto semel habente talem formam capacitas ad oppositum, quia obstat priuatio eius requisita ex parte subiecti, vt recipiat aliam. Cæterum in alijs formis expulsio vnius formæ præcise sequitur formam, & conditionem eius, quæ introducitur, quatenus incompossibilis est cum altera, & sic præcire est expulsio eius, expulsio autem semper sequitur causam expellentem, idest formam tanquam secundarius effectus eius, tanquam negatiuum ad positiuum. Quando verò negatio habilitat, & disponit subiectum, vt possit recipere aliquā formam, illa negatio non est præcise expulsio, & secundarius effectus formæ, nec requisitum in subiecto, vt expulsio formæ, sed vt conditio pertinens ad habilitatem eius vt recipiat, & ideo positā receptione, non stat oppositum poni, posita verò causa expulsionis, stat impediri effectum qui est expulsio. Et sic intelligo D. Tho. 1. 2. q. 67. art. 3. quando dicit, quod opinio, & fides opponuntur cum scientia, seu euidentia ex parte subiecti, & non solùm ex parte medij, vel obiecti, quia scilicet, requiritur ad hoc, vt subiectum sit capax fidei, quod sit non videns, & sic præsupponitur exclusio scientiæ, vt recipiatur fides.

Et si quæras qúænam sunt istæ formæ, quæ ex parte subiecti supponunt priuationem, seu exclusionem formæ oppositæ, vt subiectum sit capax suscipiendi illas? Resp. primo esse formas

mas quæ sunt contraria immediata, in quibus etiam includuntur actus illi euidentes, & ineuidentes, fugæ & prosecutionis. Secundò formæ substantiales. Tertiò formæ situales, quæ distantiam aliquam important. Primæ quidem formæ, vt recipiantur exigunt, quod subiectum sit in aliqua quiete, vel motu, seu priuatione opposita, vt explicatum est; quod in contrarijs mediatis, non currit, nam calor, v. g. vt recipiatur in subiecto solum requirit, quod sit in potentia calidum, & nihil amplius. Secundæ verò formæ, quia se habent, vt formæ substantiales, quæ dant primum esse, & consequenter supponunt non darj aliquam priorem formam dantem prius esse. Tertiæ, quia vbi est diuersitas distantiæ non potest vna distantia simul esse cum altera, quia sic esset indistans ab illa, ergo nequeunt esse simul formæ illæ, quæ diuersitatem istam distantiæ includunt.

Sed obijcies. Nam in habitibus intellectus, & voluntatis curret ratio allata, quia poterunt esse simul habitus vitij, & virtutis, erroris, & scientiæ, & opinionis, siquidem habitus isti, vt recipiantur in subiecto non præsupponunt priuationem oppositam, sed solum expulsio vnius consecutiuè se habet ad alterum, ergo poterunt simul denominare subiectum, & sic poterit aliquis simul denominari temperatus, & intemperatus superbus, & humilis, sciens, & errans. *Respond.* Quod habitus isti si sint virtutis acquisitæ non repugnant simul esse cum habitibus oppositis in gradibus remissis, sed in intensis, sicut alia omnia contraria, si physicè tantum considerentur, & ita vnus actus vitij non expellit habitum virtutis acquisitæ quo-

ad suam entitatem physicam, vt constat ex D. Thom. 1. 2. q. 71. art. 4. atque adeo requiruntur plures actus generantes habitum vitiosum, & ille expellet virtutes secundum legem aliorum contrariorum; opponuntur enim habitus sicut inclinationes oppositæ quæ in actum non se explicant, & ita solum opponuntur ratione contrarietatis physicæ, sicut alia contraria. Cæterum quantum ad denominationem, non denominat vterque habitus subiectum duplici ratione. Primo, quia in contrarijs, solum denominat forma prædominans, vt si in subiecto sit calor vt sex, & frigus vt duo, simpliciter denominatur calidum, non verò calidum, & frigidum. Et ita ille habitus faciet denominationem (etiam si solum attendamus ad physicam informationem) qui fuerit perfectior, & intensior. Secundò, quoad denominationem habituum moralium, ille habitus simpliciter denominat, qui non solum est entitatiue in subiecto, sed supponit conuersionem ad finem suum in subiecto, semper enim finis prædominatur in denominando subiectum inclinatum ad aliquid, etiam si minus intensos actus, vel habitus habeat in subiecto, quam qui oppositum finem respiciunt, quia conuersio finis rapit totum suppositum. Et quia non potest aliquis simul esse conuersus ad duos fines vltimos peccati, & virtutis, ideo non potest simul denominari superbus, & humilis, temperatus, & intemperatus licet habeat vtramque habitum entitatiuè, sed solum ab illo ad cuius finem est conuersus. Habitus autem erroris, & scientiæ nunquam possunt esse simul, quia scientificus habitus semper est perfectus ratione

tione euidentiæ qua perfecte conuincit subiectum & ita non compatitur cum opposito, sicut forma intensa quæ vincit subiectum.

Dices; cur actus contrarij vitales, ita sibi contrariantur vt nullo modo simul esse possint, habitus autem non? *Respond.* quod actus si solùm essent productiui suorum habituum tanquam actiones, & motus ad illas, & non amplius, eodem modo contrariarentur, sicut ipsi habitus, seu formæ productæ, sicut in alterationibus physicis, v.g. calefactione, & infrigidatione, est eadem contrarietas, quæ in ipsis qualitatibus productis, vt diximus in physicis. q. 19. art. vlt. At verò actus potentiarum non solum sunt actiones productiuæ habitum, sed etiam in se ipsis sunt perfectiones, & dispositiones potentiæ, quæ ratione sui, & non ratione habituum habent suam oppositionem. Et quia actu explicant ordinem ad obiectum, & priuationem, vel positionem in ordine ad illud, & non solum informationem subiecti, habitus autem solum informat subiectum, & ponit in eo inclinationem, & non actu se explicat erga obiectum, ideò contrarietas habituum non tanta est sicut in actibus, nec tam perfecta.

Dico vltimo: in gradibus remissis naturaliter possunt esse qualitates contrariæ, si aliàs inter illas non sit essentialis oppositio, & prærequisita ex parta subiecti, vt recipiatur quælibet illarum formarum. Sumitur hæc conclusio ex D. Thom. q.8. de verit. art. 14. vbi inquit: *Quod quando sunt formæ in fieri, possunt esse simul, vt dum aliquis dealbatur adhuc est in nigredine.* Qũi autẽ est in gradibus remissis adhuc

adhuc est in fieri, quia adhuc deest aliquid acquirendum. Et 1. p. q. 76. art. 4. inquit, *quod in mixto sunt qualitates contrariæ*; constat autem illas esse temperatas, & remissas. *Ratio* autem sum tur à priori, & à posteriori. A priori, quia istæ formæ habent latitudinem in crescẽdo, ergo etiam in expellendo: ergo aliquid contrariæ formæ potest esse antequam alia opposita sit totaliter expulsa, & sic n si aliquid obstet ex parte subiecti per modum incapacitatis, & repugnantiæ, vt diximus, quantum est ex vi formæ habentis latitudinem nõ repugnat, quod contraria forma paulatim, & cum aliqua latitudine intret, & sic non totaliter excludat aliam, sed in aliquo gradu cum illa compatiatur. A posteriori autem id constat ex mixtione, & mutua actione, & reactione; hæc enim non saluantur, si qualitates contrariæ compatibiles non sint in gradibus remissis, nam mixtio esse non potest, nisi maneant formæ elementorum in mixto, non substantiales, sed accidentales reductæ ad temperamentum; illæ autem sunt contrariæ. Item non potest actio, & reactio dari nisi agens habeat formam, qua agat, & recipiat oppositam, qua patiatur, ergo tunc debent esse qualitates contrariæ in subiecto, & non in gradibus intensis, quia ipsa actione, & repassione debilitantur, & temperantur, ergo in remissis, vel saltem vna in gradu intenso, & altera in remisso.

Soluuntur argumenta.

PRimo *arguitur* ad probandum repugnare, quod duo contraria possint esse simul in eodem

eodem ſubiecto in gradibus intenſis etiam de potentia abſoluta, quia hoc implicat ergo. Anteced. prob, tum ex Ariſt. 4. Metaph. tex. 27. dicente: *Quod cum fieri non poſſit, quod contradictoria de eodem ſimul ſint vera, perſpicuum eſt, neque contraria ſimul in eodem eſſe poſſe,* tum etiam ratione, quia in vno contrario includitur priuatio alterius ex propria natura talis contrarij, priuatio autem eſt negatio formæ in ſubiecto apto, ergo vnum contrarium non poteſt eſſe cum altero, ſicut nec priuatio cum forma oppoſita, præſertim, quia poſita illa forma in ſubiecto non poteſt impediri eius effectus formalis, quorum vnus eſt priuatio.

Confir. quia ipſa informatio vnius contrarij eſt formalis etiam expulſio alterius, & non effectiua, ſiquidem vna forma non expellit aliam niſi in genere cauſæ formalis, & conſequenter ipſa informatio eſt expulſio, ergo ſimul cum tali informatione non poteſt ſtare alterius contrarij informatio, aliàs eſſet ſimul informans, & expulſa, quod eſt eſſe informans, & non informans.

Reſpond. quod contraria includunt oppoſitionem contradictoriam, aut priuatiuam non primo, & per ſe, ſed conſecutiuè, & ſecundario, quia ſequitur ex informatione vnius excluſio alterius. Et ad probationem ex Ariſt. Reſp. quod intelligitur de contrarijs ſecundum effectum ſecundarium, qui eſt expulſio ſecundum quem benè ſequitur, quod non poſſunt contraria ſimul ineſſe, quia includunt in ſe contradictoria, mediate ſcilicet, & ſecundario, non primario, vt dictum eſt. Vndè ſubdit ibi Ariſt. *Quod impoſſibile eſt contraria ſimul eidem in-*

eſſe

esse, sed aut ambo secundum aliquid, aut alterum secundum aliquid, alterum simpliciter.

Fatetur ergo, quod secundum aliquid, idest secundum gradus remissos possunt simul inesse, licet non perfectè, & secundum gradus intensos. Ad probationem verò ex ratione dicitur, quod vnum contrarium importat priuationem alterius ex consequenti, & secundario, potest autem diuinitus impediri, & separari faciendo, quod illæ duæ formæ tantum informét subiectum quoad positiuum, non quoad priuatiuum. Vndè illa priuatio si ponatur in subiecto, & de facto sit consecuta, priuatum reddit illud forma opposita; sed nos dicimus fieri diuinitus, vt non consequatur illa priuatio, sed ponatur in subiecto opposita forma.

Ad confirm. resp. quod informatio vnius cõtrarij est expulsio alterius in genere quidem causæ formalis, non tamen primario, sed consecutiuè, & secundario, nam etiam forma in genere informandi habet suos effectus secundarios, sicut gratia habet pro effectu secundario reddere filium adoptiuum, quantitas extendere substantiam quoad locum; & tamen sine istis effectibus possunt istæ formæ reperiri diuinitus. Similiter ergo contraria sine effectu priuatiuo.

Secundo arg. quia duæ formæ eiusdem speciei, & duæ formæ substantiales non possunt in eodem subiecto esse simul, ergo neque duo contraria in gradibus intensis. Antecedens constat ex præc. q. Consequentia verò probatur, quia plus distant nigredo, & albedo, quam albedo intensa, & remissa, ergo magis repugnabunt esse simul. *Confirm.* quia non potest

idem

idem simul denominari à duobus contrarijs, nec moueri duplici motu contrario. Si autem non repugnaret esse simul duo contraria, ab vtroque denominaretur subiectum, siquidem ab his informatur, & ad vtrunque moueretur, siquidem acquirit illa, ergo repugnat esse duo contraria præsertim intensa in eodem subiecto, si enim intensa sunt, subiectum denominãt.

Resp. duas formas substantiales non posse esse simul propter rationem sæpius allatam, quia vtraque dat primum esse, & simpliciter esse, & sic necessario supponit omnem aliam exclusam quæ prima etiam sit. Formæ autem accidentales eiusdem speciei licèt magis conueniant specifice, & entitatiue, quam duæ contrariæ diuersæ speciei, repugnat tamen, quod sint simul in eodem subiecto: quia hoc ipso, quod sunt in eodem, non plurificantur, sed vnum fiunt. Vndè propter maiorem conuenientiam magis repugnat, quod tanquam distincta, & diuisa in eodem subiecto sint; & multo magis, quod vna sit intensa, alia remissa, quia istæ terminationes sunt oppositæ, & vna importat exclusionem alterius remisso enim importat talem gradum qualitatis sine vlteriori additione gradus, nam si vlteriorem haberet, non esset remissa, & sic repugnat simul coniungi cum intensa. Quod respectu qualitatum diuersæ, & contrariæ speciei non currit.

Ad confirm. respond. quod denominatio fit à qualitate prædominante, vt dictum est, vt si sit calor, vt sex, frigus, vt duo, simpliciter denominatur calidum. Si verò per diuinam potentiam duo contraria sint in gradibus intensis in eodem subiecto, vtrumq; denominabit positiuè,

non

non tamen cum priuatione alterius, quia hæc impeditur diuinitus, sic enim afficit forma subiectum, quod non excludit contrarium, & sic denominabitur calidum, & frigidum, non calidum, & non frigidum. De motibus vero contrarijs, qui tendunt ad formas contrarias, dicimus esse eandem rationem, ac de ipsis formis, quas acquirunt, & eo modo quo erunt illæ formæ compatibiles, erunt, & motus. Si verò sint contrarij motus penes accessum, & recessum, si sit accessus, & recessus circa eandem formam vt generatio, & corruptio eiusdem, simul iungi non possunt. Circa diuersas vero, vt generatio vnius, & corruptio alterius, oppositi motus non sunt, sed potius connectuntur, licèt in casu quo Deus coniungat duas qualitates oppositas, ita datur generatio vnius, quod non corruptio alterius, siquidem simul conseruantur.

Vltimo argu. contra id, quod dicimus, quod in gradibus remissis naturalibus contraria inesse possunt, nam contraria remissa verè sunt qualitates contrariæ: ergo eis conuenit definitio contrariorum, hæc autem est, quod ab eodẽ subiecto se expellant, ergo etiam qualitates remissæ ab eodem subiecto se expellunt. Antecedens patet, quia aliàs si contrariæ non essent tota contrarietas qualitatum consisteret in gradibus non in ipsa substantia qualitatum.

Confir. quia qualitas remissa potest agere sibi similem, ergo expellere contrarium, sed nõ contrarium excedens, & intensum, ergo remissum, ergo qualitas remissa expulsiua est oppositæ qualitatis remissæ ab eodem subiecto.

Confir. secundo quia alias sequitur, quod poterit

terit ſubiectum denominari à duabus formis contrarijs, v.g. à calore, & frigore, & moueri motibus contrarijs in gradu remiſſo, imò poterit aliquid ſummè calidum imprimere calorem intenſum, v.g. vt ſex, in frigidum vt duo, nihil deſtruendo de frigore, quia compatitur cum illo gradu caloris vt ſex, frigus vt duo, ergo non expellit illud.

Reſpond. Quod contraria remiſſa habent contrarietatem imperfecto modo, & quaſi in fieri, vnde non exercent omnem rationem contrarietatis propter latitudinem, quam habet ſubiectum reſpectu vtriuſque contrarij, quæ non eſt ſuperata à contrario remiſſo. Et quando dicitur, quod contraria mutuo ſe expellunt. Reſpond. quod mutuo ſe expellunt actu, vel aptitudine in aliquo enim ſtatu & gradu non ſe expellunt actu, ſed compatiuntur in latitudine ſubiecti. Et cum inſtatur, quia aliàs contrarietas eſſet ratione graduum, nõ verò ratione entitatis. Reſp. quod eſt ratione entitatis poſitæ in debito ſtatu, & modo, ita quod ratio contrarietatis eſt in ipſa entitate, requiritur autem intenſio, vel remiſſio, tanquam conditio, & ſtatûs pro modo expulſionis, & ſic non abſolutè ſe expellunt in quocumque gradu, ſed quantum introducitur de vno tantum expellitur de alio in gradu ſibi repugnanti, in gradu autem imperfecto non ſe expellunt.

Ad primam confirm. reſpond. Quod calidum in gradu remiſſo poterit agere ſibi ſimile in ſubiecto vbi non inuenerit ſimilem gradum caloris, ſed tunc non expellet de frigore oppoſito niſi illud, quod repugnat ad introductionem talis caloris, & quia in gradu remiſſo

illi

illi non repugnat, si solum inuenerit frigus in gradu remisso, nihil de illo destruet. Si autem in gradu intenso, tantum de illo remittet quantum requiritur, vt simul cum illo esse possit iuxta mutuam actionem, & reactionem, vt si calor sit vt septem, & applicetur frigidum, vt quatuor, reducet illud ad mediocritatem, vt sex, vel vt quinque, & reliquum manebit de frigiditate.

Ad secundam confir. respondet. illa inconuenientia non sequi, quia vt iam diximus denominatio non fit nisi à qualitate prædominante, & ita denominabitur in gradibus remissis non absolutè calidum, & frigidum, sed tepidum, motus autem contrarij non repugnant in gradibus remissis, sicut nec ipsæ qualitates, vt dictum est. Ad secundum inconueniens. Resp. quod in illo casu si subiectum est frigidum, vt duo sine aliquo alio calore, tunc calidum, vt sex aget in illud frigus, & destruet, quia licet gradus frigoris, vt duo sint compatibiles cum sex gradibus caloris, per accidens tamen, quia introducitur calor per alterationem, & mutuā actionem, & rectionem, ideo destruet aliquid de frigore, & tandem consumet illud; hoc tamen est propter introductionem caloris illo modo factam; ex parte autem subiecti, non repugnat cum calore, vt sex frigus, vt duo loquendo in genere causæ formalis; si autem subiectum habeat frigus, vt duo, & simul aliquid caloris, v.g. vt vnum, vel duo, tunc calidum, vt sex non expellet frigus, quia aget intendendo calorem, quandiu compatitur cum frigore vt duo, non alterando, & reagendo in frigus.

ARTICVLVS III.

Quæ qualitates conueniant cuilibet elemento?

CONstat in quodlibet elemento ad minùs duas qualitates inueniri : videmus enim aquam esse frigidam,& humidam,ignem calidum,& siccum. Difficultas vero est in duobus. Primum assignare cuilibet elemento quænam qualitas conueniat in summo, an vero duæ in summo conuenire possint. Secundum si vtraque non conueniat in summo, sed vna in gradu excellenti circa summum, an opposita istius conueniat ei in gradu remisso pro ea parte latitudinis, quæ illi deest vsque ad summum, v.g. si conuenit siccitas igni in gradu excellenti vt sex,an conueniat ei humiditas opposita, vt duo.

Circa primum, sunt duæ probabiles sententiæ. Prima assignat vnicuique elemento vnam qualitatem in summo, aliam in gradu excellenti hoc ordine. Igni calorem in summo,siccitatem in excellenti gradu. Aeri humiditatem in summo, calorem in excellenti gradu; aquæ frigus in summo, humiditatem in excellenti. Denique terræ siccitatem in summo, frigus in excellenti gradu. Quæ sententia valde communis est inter Philosophos, vt testatur Mag. Bannez,hic. lib.2.q.2. Conimb. lib. 2. de gen. c.3.q.4.& expresse videtur teneri à Philosofo, hoc lib.2.tex.23. Secunda sententia specialiter tenetur à D.Tho. ibid. lect.3. in fine, qui affirmat calorem in summo conuenire igni, frigidita-

ditatem terræ. Aer est magis humidus, quam calidus, aqua vero est magis humida quam aer, sed non ita frigida sicut terra. Siccitas autem conuenit magis igni, quam terræ. Hæc tamen Diuus Tho. non omninò certo affirmat, sed probabiliter. nam etiam admittit 1.p.q.69. ar.1.ad 5. secundum D. Basilium terram habere pro principali proprietate siccitatem. Quare secundum hoc, non conuenit frigiditas in summo terræ, sed aquæ, quia non est aliud elementum cui conueniat.

Fundamentum primæ sententiæ sumitur ex duobus quæ supponit. Primum, quod cuilibet elemento aliqua qualitas in summo debet conuenire. Secundum, quod nulli competunt duæ qualitates in summo. Primum patet, tum quia istæ qualitates primæ debent habere aliquod subiectum connaturale, & proprium, ergo illi debet competere talis qualitas in perfectissimo gradu, qui naturaliter competere potest, siquidem ille sumitur per ordinem ad propriũ, & connaturale subiectum, tum quia si in elemento nulla qualitas inueniretur in summo, sed infra summum gradum, esset capax qualitatis oppositæ in aliquo saltem gradu. Primò quoad illam partem quæ sibi deest vsque ad summum, siquidem subiectum capax vnius cõtrarij, est etiam capax alterius, nisi habeat illud in summo; deinde cum quodlibet elementum habeat duas qualitaees, si neutram habet in summo, habebit aliquid de qualitatibus contrarijs, & sic habebit omnes quatuor qualitates, quod est proprium mixti, non elementi. Secundum probatur, quia alicui elemento, v.g. aeri non conuenit duplex qualitas in summo

cum

cùm enim ſit calidus,& humidus, ſi calor competeret in ſummo , eſſet ita actiuus ſicut ignis, & adhuc fortius, quia eſt denſior. Eadem autē ratio videtur de vno elemento,ac de omnibus. Deinde quia cum qualitas in ſummo ſit diſpoſitio vltima ad formam ſubſtantialem ſi competeret duplici elemento eadem qualitas in ſummo, v.g. ſiccitas quæ conuenit igni , etiam terræ, eſſet in duobus eadem diſpoſitio vltima ad formas diuerſas ſpecie , quod eſt inconueniens , quia vltima diſpoſitio eſt propria eius ad quod eſt.

Ex his ſuppoſitis infert hæc ſententia , igni non poſſe conuenire calorem , & ſiccitatem in ſummo,ergo altera tantum qualitas debet conuenire, & hæc eſt calor,cum ignis ſit actiuiſſimus. Debet ergo ſiccitas alteri elemento conuenire in ſummo, & non poteſt,niſi terræ,tum quia de reliquis elementis aere , & aqua conſtat , quam parum ſicca ſint, & quam fluida, tum quia per excellentiam vocatur arida, Gene. 1. tum quia maximè conuenit terræ definitio ſicci , quod videlicet difficile terminetur alienis terminis, hoc enim magis conuenit terræ quam alijs elementis. In reliquis elemētis, aer non poteſt eſſe ſumme frigidus , tum quia alias nihil haberet de calore , cum tamen ſit excellenter calidus , tum quia parum haberet de leuitate, cuius comes eſt calor , frigus autem denſitatis, & grauitatis , ergo competet illi humiditas in ſummo , quod etiam definitio humiditatis teſtatur , ſcilicet quæ facile cedit terminis alienis, nihil autem facilius cedit , & diuiditur quam aer . Frigus autem in ſummo conuenit aquæ, tum quia non reſtat aliud elemen-

mentum cui conueniat, tum quia aqua est magis contraria igni quam terra, cum ignis intra terram conseruetur non intra aquam, ergo cum ignis sit calidissimus, aqua erit frigidissima:

Fundamentum autem secundæ sententiæ sumitur ex qualitatibus terræ, & aquæ, inde enim fit argumentum ad qualitates ignis, & aeris. Nam quod terræ conueniat, summa frigiditas deducitur ex duobus. Primò, ex maxima distantia à cælo, cuius lux, & motus est causa caloris, & ita quod naturaliter maximè distat à cælo, debet esse maximè expers caloris. Secundò, quia etiam inter ipsa elementa, magis distat ab igne, & sic magis debet ei contrariari sicut in situ, ita & in qualitate. Tertiò, quia terra est densissimum corpus inter elementa, & maximè graue, proprium autem frigoris est constipare, & condensare, & grauitatem inducere, sicut è contra calor est causa leuitatis, & raritatis, & summum calidum, scilicet ignis est maximè rarum, & leue, ergo maximè densum, & graue, erit summe frigidũ; imò si terra esset summe sicca, naturaliter esset redacta ad pulueres, quia summe siccum puluerizatur, vt docet Arist. hoc 2. lib. text. 49. & ibi S.Tho. lect. 8. E contra vero, si aqua esset summe frigida esset naturaliter congelata, videmus enim crescente frigore aquam gelari, & indurari, cũ tamen naturaliter sit fluida. Nec dici potest, quod gelu contingit in aqua aliquibus exhalationibus permixta, non in aqua pura. Contra enim est, tum quia mare est plenum istis exhalationibus, ratione quarum habet salsedinem, & tamen non congelatur; tum quia ad gelu

non

non videntur conducere illæ exhalationes, & concretiones terreſtres, imò aqua quanto ſubtilior eſt, & magis purificata, & tenuis, facilius congelatur, frigus enim de ſe compreſſiuum eſt partium fluidarum, quia fluidæ ſunt magis coagulabiles, ergo remotis iſtis exhalationibus, vel ſaltem imminutis, quando aqua ſubtilizatur per ignem, & relinquitur ad gelu, melius congelabitur.

Quod vero aqua humidior ſit quam aer, & conſequenter in ſummo humida, deducitur, tum ex effectu, quia ad ſenſum videtur res magis humectari, & madefieri ab aqua, quam ab aere, tum etiam quia aqua eſt maximè terminabilis alienis terminis, vt docet Ariſt. 4. Met. tex. 29. lect. 7. apud D. Thom. & in hcc 2. lib. de gen. text. 49. hæc autem eſt definitio humidi, quod ſit terminabile alienis terminis: tum quia aer magis exſiccatiuus eſt quàm aqua, videmus enim res humectatas ab aqua, exſiccari ab aere, non è contra. Nec dici poteſt quod aer exſiccata per accidens ratione exhalationū ſiccarum, quæ per illum ſunt ſparſæ. Etenim ſi aer ita eſſet humidus non permitteret in ſe iſtas exhalationes ſiccas, ſicut nec aqua illas permittit, humiditas enim nimis excedens corrumperet exhalationes ſiccas humectando illas, ergo ſi aer non corrumpit eas, ideo eſt, quia non eſt ita humidus, ſicut aqua. Et ſimiliter ſi aer exſiccat ratione caloris conſumentis humidum, cur non etiam conſumet humiditatem propriam, ſicut viuentia ratione caloris, proprium humidum conſumunt? Denique piſces, qui ſunt in aquis humidiores ſunt, quam volucres, qui ſunt in aere: humor etiam phlegmaticus,

ticus,qui correſpondet aquæ maximè humidus est inter omnes humores, ergo, & aqua inter omnia elementa.

Quod ſi ſemel terra non habet ſummam ſiccitatem,neque aqua ſummũ frigus,reſtat quod ſummam ſiccitatem attribuamus non aeri, qui ſatis humidus apparet, ſed igni,aeri vero attribuamus frigus, & humiditatem in gradu excellenti, non in ſummo. Atque ita vnum elementum,ſcilicet, ignis habebit duas qualitates in ſummo,aliud vero ſibi immediatum,ſcilicet aer neutram habebit in ſummo. Reliqua duo elementa habebunt alteram in ſummo, alteram in excellenti gradu, vt dictum eſt.

Vtraque hæc ſententia probabilis eſt, & in D.Tho. vtraque habet fundamentum, vt vidimus, & vtriuſque argumentis facile reſponderi poteſt, vt inter arguẽdum inſinuatum eſt, cum enim elementa non videamus in ſua totali puritate, ſed inter hæc corporea, quibus facile admiſcentur, non poſſumus ex ſenſu, & experientia, ſed ſolùm diſcurſu probabili, rem hanc indagare.

Circa ſecundam difficultatem, ſcilicet an in elementis detur aliqua qualitas remiſſa contraria illi, quæ eſt in gradu excellenti, v.g. ſi in terra eſt frigus in excellenti gradu ſit aliquid caloris? Reſp.hoc debere decidi iuxta opiniones iam relatas in præced.difficultate. Nam qui tenent in elemento poſſe dari duas qualitates non in ſummo, conſequenter tenentur aſſerere,nihil de oppoſitis qualitatibus, dari in eo,quia ſi darentur oppoſitæ qualitates, omnes quatuor qualitates eſſent in vno elemento, quod tamen eſt proprium mixti. Et præterea, etiam

tiam si ponatur vna qualitas in summo, & alia n excellenti gradu, non poterit dari tertia ualitas in gradu remisso, tum quia ideo, Arist. locet in hoc 2. lib. tex. 25. & 26. facilius generari vnum elementum ex suo symbolo, quam ex dissymbolo, quia in elemento symbolo solum vna qualitas debet corrumpi, in dissymbolo autem duæ, ergo si darentur in quolibet elemento tres qualitates tot deberent corrumpi in symbolo, quot in dissymbolo, nempè duæ contrariæ, altera in gradu excellenti, altera in remisso, licèt in elemento dissymbolo intensius inueniãtur qualitates corrumpendæ, quam in symbolo. Imò omnia elementa essent symbola, quia in omnibus dabitur aliqua qualitas, in qua conueniat cum alio elemento, vbi autem est conuenientia est symbolizatio. Nec obstat, quod conueniat in qualitate remissa, quia hoc non tollit conuenientiam illam esse veram, ergo, & veram symbolizationem. Quod tamen opposita sententia existimat non vrgere, quia elementa symbola, vt seq. art. dicetur consistũt in hoc quod sint similia non quomodocumque, sed in qualitate aliqua prædominante, non in qualitate remissa. Quam sententiam defendit Rub. hic tract. de primis qualitatibus q. 9. Carmelit. disp. 10. q. 1. & alij.

Opposita sententia à plerisque defenditur, de qua videri possunt Conimbr. lib. 2. de gen. c. 3. q. 5. Astudillo q. 4. & alij. Et reuera habet fundamenta satis efficacia, quia corpus, quod est capax vnius contrarij est capax alterius, nam etiam elementum habens aliquam qualitatem in summo potest aliquid recipere de opposita saltem via corruptionis, vt cum aqua amittit

aliquid de frigiditate,& calorem admittit, ergo si in statu naturali postulat aliquam qualitatem non in summo, etiam in eodem statu erit capax oppositæ in gradu remisso. Nec potest dici, quod non habet de facto talem qualitatem remissam, ne diminuat aliquid de illa qualitate, quam habet in summo, nam si ignis, v.g. haberet aliquid de humiditate, etiam propter eam calor diminueretur, & aqua habens summam frigiditatem, si haberet aliquid siccitatis oppositæ humiditati semper esset congelata,& non fluida. Sed contra est, quia actiuitas caloris non remittitur nisi per suum contrarium illa autem humiditas parua,& remissa nihil obest calori, nisi aliquid tollat de siccitate debita igni, nam si nihil tollit, remanet tota dispositio naturalis ignis, non tollit autem de siccitate debita, quia si ignis petit siccitatem citra summum, v.g. vt sex, quod habeat humiditatem, vt duo, nihil tollit de gradu, vt sex, si autem de illo tolleret, impediret rationē ignis non quia esset contra calorem, sed quia contra siccitatem debitam. Aqua autem non congelatur ob siccitatem natiuam, quam habet in gradu remisso, sed ob admixtam, & extraneam, quæ facit quasi glutinosam materiam, & consequenter congelationem. Denique si elementum habēs qualitatem in gradu excellenti, v.g. ignis siccitatem, vt sex non haberet oppositam qualitatem in gradu remisso posset illa siccitas crescere vsque ad octo instanti siquidem caret contrario. Non sufficit autem ad successionem motus ipsa latitudo intensionis, sed etiā requiritur contrarietas vincenda, vt patet in luce, quæ admittit latitudinem intensionis, &

tamen

tamen fit in instanti, quia caret cõtrario. Vnde aliqui oppositæ sententiæ dicunt, quod solum ab extrinseco ille motus erit successiuus propter resistentiam formæ substantialis, quæ non potest corrumpi, nisi dispositiones aliæ introducantur, quæ per motum debent fieri. Sed hoc est quod ista sententia conatur inferre tanquam inconueniens, quia si non est resistentia non erit successio in introducenda dispositione, nec ab intrinseco motus erit successiuus, sed per accidens. Quare vtraque sententia (vt diximus) eam habet probabilitatem, quam sententia relata in prima difficultate, & iuxta illas, altera defendenda est ex istis.

ARTICVLVS. IV.

Quomodo detur transitus de vno elemento ad aliud, tàm in Symbolis, quam in dissymbolis.

DVo sunt supponenda, & in duobus alijs est difficultas. Primum quod supponimus est, quod elementa illa dicuntur symbola, quæ habent conuenientiam in aliqua qualitate, dissymbola verò quæ non habent, ex Arist. in hoc 2. lib. tex. 25. Intelligitur autem quod habeant conuenientiam in aliqua qualitate prædominante, nam si solùm conueniunt in aliqua qualitate remissa, in alijs verò intensis disconueniunt, maior erit disconuenientia, quam conuenientia, & ita simpliciter, dicentur esse dissymbola, & disconuenientia, & secundum quid conuenientia. Secundo est certum, quod tam symbola, quam dis-

dissymbola elemẽta possunt ad inuicem transmutari vnum in aliud, siuè mediatè, siuè immediatè siquidem habent materiam communem, & capacem omnium illarum formarum.

Difficultas verò prima est, an vnum elementum immediatè possit transire in quodlibet aliud, an verò prius debeat transire in aliquod mixtum, vel saltem in elementum magis symbolum, quam in magis dissymbolum.

Et ratio dubitandi est, quia terra, & aqua, v.g. non possunt transire ad inuicem, nisi prius vtraque qualitas aquæ, v. g. remittatur, vt enim corrumpatur prius debent qualitates remitti, cum paulatim, & successiuè destruantur. Cum ergo remittitur frigiditas, & humiditas aquæ. prius peruenitur ad gradum, vt quatuor per introductionem caloris, & siccitatis, quam perueniatur ad calorem, vt octo destruendo totam frigiditatem, ergo in illo puncto, in quo miscentur omnes illæ quatuor qualitates, generatur mixtum antequam transeatur ad contrarium elementum, siquidem remittentibus se illis qualitatibus oppositæ quoque introducuntur, vt remissæ, & temperatæ, & consequenter, vt deseruiunt ad mixtum.

Secunda ratio dubitandi, est quia non potest fieri immediatus transitus de vno elemento ad aliud etiam inter elementa symbola, ergò à fortiori, neque inter dissymbola. Anteceden. patet quia inter terram, & ignem, v. g. quæ sunt symbola in siccitate requiritur, quod illa densitas terræ transeat in magnam raritatem, quod non potest fieri immediatè, siquidem prius debet attingere eam rationem, quæ

est

eſt in aqua, quam eam, quæ eſt in igne, quia maior eſt. Inter elementa autem diſsymbola vt ignem, & aquam, aqua calefacta non tranſit in ignem niſi prius attenuata, & reſoluta in vapores, atque adeo prius tranſeundo in aerem. Horum ratio eſt, quia de extremo ad extremum non fit tranſitus in qualitatibus niſi per medium. ergo cum elementa diſsymbola ſint extrema, non fit in eis tranſitus, niſi per aliquod medium præſertim ſecundum denſitatem, & raritatem.

Secunda verò, difficultas naſcitur ex priori quomodo dixerit Philoſophus in hoc ſecundo libro text. 25. quod facilior eſt tranſitus inter elementa ſymbola, quam diſsymbola. Contra enim enim eſt, quia hæc tranſmutatio fundatur in contrarietate elementorum ad inuicem, & actiuitate tranſmutantis, ſed inter diſsymbola eſt maior contrarietas, cùm contrarientur ſecundum duplicem qualitatem, & conſequenter duplici actiuitate agant, ergo non minus conuertetur elementum diſsymbolum, quam ſymbolum, quia ſi in hoc vna tantum qualitas agit, in illo duplex, & aliquando eſt maior actiuitas, vt cum ignis agit in aquam per calorem, qui maximè actiuus eſt, facilius ergo conuertetur aqua in ignem, quam in aerem. Et ſic experientia videmus, quod guttæ aquæ iniectæ in ignem facilius conuertuntur, quam paruæ particulæ terræ, & tamen terra eſt ſymbola igni.

Nihilominus ad primam difficultatem Reſpond. ex quolibet elemento poſſe immediate generari aliud, & non ſolum mediatè. Aliqui oppoſitum ſentiunt, tum generaliter de

quolibet elemento, vt aliqui apud Toletum in hoc lib. q. 8. tum specialiter de elementis dissymbolis, vt Rub. tract. de gener. elementorum q. 1. cum alijs, quos citat. Nostra tamen resolutio est expressa. D. Thom. hoc secundo libro lect. 4. § *Prosequitur*, vbi concludit, *vniuersaliter manifestum est, quod quodlibet elementum ex quolibet generatur*: & hæc ipsa sunt verba Arist. ibidem tex. 14. Nec sufficit dicere, quod quodlibet elementum ex quolibet generari possit mediate, non tamen necesse est, quod immediate generari possit ex quolibet. Hoc inquam non sufficit, quia hac ratione etiam dici potest, quod quodlibet mixtum quantumcumque perfectum saltem mediate potest generari ex quolibet, & tamen non dicimus, quod homo potest fieri ex lapide. Nec tamen nos dicimus semper ita contingere, quod ex quolibet elemento fiat aliud immediatè, sed quod potest ita fieri, neque ex vi suæ dispositionis repugnat, atque ita non se habet sicut animalia, quæ naturaliter ad sui transmutationem exigunt transire per diuersas formas, & generationes, vt aduertit S. Thom. q. 3. de potent. art. 9. hoc enim elementa non exigunt ex natura sua, sed potest immediatè fieri transitus de vno elemento ad aliud nisi per accidens ex debilitate agētis, aut ex alio impedimento oppositum contingat, sed ex se potest esse tanta actiuitas elementi supra aliud, quod immediatè illud in re conuertat, sicut si in maximum ignem inijciatur gutta aquæ.

Et ratio est, quia elementa etiam dissymbola non habent qualitates ita consistentes in

pro-

proportione, quod ea conuenientia, & proportione remota amittant formam suam, sicut in viuentibus, sed habent pro dispositione qualitatem in tali intensione, quod etiam si remoueatur ab illa, non statim amittant formam substantialem, sed potest à contraria qualitate intensio alterari quousque generetur aliud elementum contrarium, sicut patet in aqua, quæ retinet formam elementi, etiam si nimium calefiat, aut euaporetur, quousque tota resoluatur in aliud elementum, ergo non est necessarium, quod in transitu de vna qualitate extrema ad aliam per qualitatem remissam, fiat amissio formæ elementalis, & acquiratur forma mixti, vel alterius elementi symboli, sed potest conseruari forma elementi, etiam amittendo de qualitate propria, & acquirendo de contraria, quousque elementum contrarium sit genitum, nam tota illa remissio qualitatum, non ponitur in elemento in tali temperamento, sicut requiritur ad mixtum, sed in illo in quo adhuc compatitur elementum via corruptionis, vt magis explicabitur soluẽdo opposita argumenta. Et hæc est ratio Arist. & D.Thom. vbi supra, quod quia omnia elementa habent contrarietatem adinuicem, ideo quodlibet elementum potest generari ex quolibet immediatè, quia ratione huius contrarietatis potest vna qualitas, ita continuatè agere in aliam, quod vincat illam totaliter, & generet elementum sibi simile. Et licet contrariæ qualitates ad inuicem agendo repatiantur, non tamen semper prorumpunt in aliquod temperamentum permanenter factum sicut requiritur ad mixtum, sed vna ex qualitatibus, quæ

actiuior est continuat actionem in elementum, & tandem vincit illud.

Ad secundam difficultatem. Respondetur. Quod per se loquendo, & ex natura rei est facilior transitus inter elementa symbola, licet per accidens possit oppositum contingere. Quod explicatur dupliciter; primò quia elementa symbola non solum habent maiorem conuenientiam in ipsis qualitatibus primis, sed etiam in alijs, quæ iuuant ad modum habendi illas, sicut aer non solum conuenit cum igne in calore, sed etiam in raritate, ratione cuius facilius recipit impressionem ignis quam aqua, imo quam aliud elementum etiam symbolum vt terra. Secundò id explicatur ratione ipsius contrarietatis inter qualitates primas quia licet in elementis dissymbolis pugnent duæ contrariæ qualitates contra duas, in symbolis verò vna tantum; tamen non æqualis actiuitatis sunt illæ duæ, neque ita facile vtraq; operatur, sicut, quando sola vna qualitas alteri contrariatur, sicut ignis contrariatur aquæ secundum calorem, & siccitatem, sed difficilius siccitas ignis tollit humiditatem aquæ, quam humiditatem aeris tum quia humiditas aeris est rarior, & sic minus resistens, tum quia magis iuuari potest siccitas ignis à calore sibi coniuncto respectu aeris, quam respectu aquæ, cum in aqua occupetur vtraque qualitas circa suum oppositum in gradu summo, aut excellenti, in aere vero solum occupatur circa vnam, & ideo iuuari potest altera in sui introductione, nam etiam calor coniunctus siccitati ad ipsam siccitatem citius introducendam iuuat: tum denique quia siccitas, non ita actiua est sicut calor,

calor, & ideo lentiori modo agit in humiditatem, quam calor in frigus. Itaque duæ qualitates quando vtraque habet suum contrarium, quod agat, non ita se iuuant ad inuicem sicut quando vna tantum qualitas est corrumpenda. Nec tamen semper ista facilitas transmutandi elementum symbolum æque reperitur, sed potest aliquando impediri, vel propter maiorem densitatem, vel propter minorem actiuitatem qualitatis symbolæ, nam terra, v.g. licet sit magis symbola cum igne ratione siccitatis, quam cum aere; difficilius tamen transmutat in se ignem, quam ignis terram, vel etiam quam ipse aer, aut aqua terram transmutent, quia siccitas terræ parum est actiua, & eius etiam densitas difficilius generatur.

Ad rationes dubitandi pro prima difficultate. Ad primam Respondet. quod aliquando actiuitas elementi agentis est tantum circa elementum in quod agit, quod fortiorem imprimit qualitatem, quàm requiratur ad temperamentum mixti, vt cum in magnum ignem inijcitur gutta aquæ. Deinde dicitur quod etiam si paulatim remittãtur qualitates vnius elementi, & introducantur oppositæ non est necesse, quod statim corrumpatur, & generetur mixtum, vt probatum est exemplo aquæ nimium feruentis, quæ tamen non habet calorem, vt octo, & cõsequenter aliquid de frigore retinet, & similiter de humiditate, & siccitate, neque enim generatur mixtum ex quocumq; qualitatum concursu, sed ex tali temperatura quæ habeat modum permanentis, non merè transeuntis ad aliud elementum. Et si elemento non conueniunt quatuor qualites in suo

naturali statu, & ex propria natura, via autem corruptionis non repugnat.

Ad secundam Respond. similiter, quod elementa densiora cum rarefiant possunt prius prouenire ad raritatem elementi medij, quam extremi, non tamen necesse est, quod amittant formam propriam. & transeant in elementum medium, sed sub illa raritate possunt adhuc retinere formam suam, in statu tamen non naturali, sed via corruptionis, illam enim raritatem habent per modum transeuntis. Et sic argumentum non probat prius debere generari elementum medium, v.g. ex terra aerem, quam ignem, sed prius debere accipere statum medium, sub forma tamen terræ attenuatæ per modum exhalationis, aut quid simile, & via corruptionis tendentis; & similiter aqua attenuatur in vapores, qui tamen substantialiter sunt aqua, siquidem concrescente frigore aqua fiunt, & ita illa attenuatio nondum constituebat aerem, sed via corruptionis conuertebat aquam.

Ad argumenta secundæ difficultatis Resp. ad primam, quod transmutatio fundatur in contrarietate requisita inter terminos in principio transmutationis, quatenus requiritur recessus à termino à quo, & accessus ad terminum ad quem, sed tamen facilitatio transmutationis fit datur in maiori conuenientia, quatenus ponit minorem repugnantiam ex parte impedimentorum, quibus retardatur accessus ad terminum ad quem.

Ad secundum dicitur, quod licet sint in elementis disymbolis duæ qualitates contrariæ contra alias duas, non tamen æquali acti-

li actiuitate, & modo, tum ex parte raritatis, vel densitatis, tum ex eo quod altera est minus actiua, tum quia non se adiuuant mutuo, sicut quando vna sola qualitas est vincenda. Quod verò etiam in elementis symbolis, non solum duæ, sed etiam omnes qualitates sunt corrumpendæ, idest per accidens propter desitionem subiecti, non propter contrarietatem qualitatum, quæ per se conducunt ad faciliorem, vel difficiliorem transmutationem.

Ad vltimam dicitur, non fieri æqualem comparationem inter particulā terræ, & aquæ inectam igni, quia ista densior est quam illa, sed si attenuetur particula terræ per exhalationem tanta tenuitate sicut aqua facilius conuertetur ab igne.

Quomodo verò ex duobus elementis possit, vel non possit generari aliud tertium non est difficultas tanti momenti, nam per se, & in quarto modo semper vnum elementum generat sibi simile. Per accidens autem potest aliquando ex contrarijs elementis vnum tertium generari propter aliquod impedimentum generandi proprium, licèt in elementis symbolis id, aut vix, aut nunquam contingat, eo quod qualitas symbola vnius intenditur ab alia symbola, non expellitur. Videatur Arist. hic tex. 29. & D. Thom. lect. 4. Mag. Bannez q. 3. & alij interpretes.

QVÆ-

QVÆSTIO XI.

De mixtis, & temperamento eorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quæ ſint mixta perfecta, quæ imperfecta, & quod temperamentum eorum?

MIXTA generaliter loquendo ſunt ea corpora quæ ex elemẽtis fiunt tanquam ex ſimplicibus corporibus atque ita omne corpus quod non eſt elementum, ſed ex elementis, dicitur mixtum quaſi ex illis compoſitum, & aliud dicitur perfectum, aliud imperfectum. Quod multipliciter intelligi poteſt. Primo ratione diuerſorum graduũ ſicut perfectiora ſunt viuentia non viuentibus; & inter viuentia, ſenſitiua ſunt perfectiora, & inter ſenſitiua datur etiam magna latitudo ſecundum quod magis, vel minus participant de ſenſibus. Vel ſecundo diuidi poteſt perfectio, & imperfectio mixtorũ ſecundum quod magis, vel minus elongantur à corpore ſimplici, ſeu elementali, & ſic ea quæ pluribus corruptionibus indigent, vt reſoluantur in elementa, perfectiora ſunt quia plus diſtant à potentialitate, & imperfectione elementorum. Quæ verò immediatè ſunt reſolubilia in ipſa elementa imperfectiora mixta ſunt, quia minus diſtant à ſimplicitate, & potentialitate elementi, & hac ratione mineralia, & quædã aliæ impreſſiones meteo-

theorologicæ dicuntur mixta imperfecta quia immediate, vel quasi immediate sunt resolubilia in ipsa elementa; licet reuera aliqua ex his metheoris substantialiter sint elementa, quia eorum substantia est vapor, vel exhalatio, quæ substantialiter sunt terra, & aqua attenuatæ, aliquando verò sunt composita ex duobus solum elementis, vel tribus, ideoque hæc propriè dicuntur mixta imperfecta, de quo Max. Bann. in hoc libro secundo cap. 3. q. 1. Denique dicuntur mixta perfecta, vel imperfecta ratione status, scilicet quod est in fieri, & tendentia ad perfecti mixti generationem, dicitur esse imperfectum ratione status, vt v. g. quando animalia generantur, & prius transeunt per formam embrionis ad formam equi, tunc enim dicitur animal esse in statu imperfecto, & in via, & tendentia, & similiter cum ex elementis fit transitus in mixtum, dicitur esse imperfecte mixtum, quia est in fieri, & tendentia.

Est autem commune mixtis præsertim si perfecta sint, quod constent ex quatuor elementis, vt probat Aristot. in hoc libro tex. 49. lect. 8. apud Diuu. Thom. & nos iam supra probauimus q. 5. de mixtione. Elementa autem non concurrunt ad mixtum nisi vt temperata, & modificata, & consequenter vt corrupta, vtporè non habentia illam intensionem qualitatum quæ inuenitur in ipsis mixtis secundum se; quando autem non solum intensio illa qualitatis actu deest, sed nec radicaliter competit, quia non manet radix quæ tam intensam qualitatem petat, tunc fit mixtum, quia fit alia substantia ab elementali, ex elementis tamen consurgens. Quod enim aliquando a-

ctu

ctu desit illa intensio, constituit mixtum in actu, vt patet cum aqua vehementer calefit, & tamen nondum amittit formam aquæ, neque est mixtum in fieri, quia ex tali calefactione, & remissione frigoris, potest fieri transitus ad ignem.

Ex his nascitur difficultas apud quosdam quidnam sit illud temperamentum, quod ad mixtorum constitutionem requiritur. Non quidem temperamentum substantiale, nam hoc non est aliud, quam ipsa forma substantialis mixti, quæ dici potest temperamentum ipsum, vel quia ex temperatis, & modificatis elemẽtis resultat, vel quia est radix & principium qualitatum temperatarum, & quæ sunt propriæ mixtorum. Quod vero ipsæ formæ substantiales mixtorum sint formaliter compositæ ex formis elementaribus, sicut aliquid dixerunt apud D. Thom. opusc. de mixt. elementorum, & in hoc 2. lib. lect. 1. iam supra reiecimus, q. 5. Difficultas ergo solum esse potest de temperamento accidentali, an videlicet illa temperatio primarum qualitatum, qua mixtum ipsum componitur ex qualitatibus miscibilium sit qualitas aliqua tertia distincta ab illis, vel solum ipsæ qualitates elementales ad mediocritatem redactæ. Nam quidam voluerunt formaliter in mixtis non interuenire quatuor primas qualitates, sed ex illis corruptis vnam quasi simplicem ab illis distinctam resultare, quibus fauere videtur D. Thom. in hoc 1. lib. 24. & opusc. de mix. elementorum, vbi ponit, quod remissis qualitatibus elementalibus constituitur quædam qualitas media quæ est propria mixti. Alij censent manere quidem qua-

quatuor illas qualitates formaliter in mixto fi-
ut dari experimur calorem, & frigus in mix-
is, v.g. in animalibus, & siccitatem, & humi-
itatẽ (quod etiam fatetur D.Thom.1.p.q.67.
rt.4. td 4.) præter illas tamen inueniri aliam
uintam qualitatem simplicem, quæ omnes il-
as attemperet, & in proportionem reducat.
Et certè aliquas qualitates mixtorum proprias
nueniri præter qualitates primas ad medium
edactas, negari non potest, vt sunt quædam
ccultæ virtutes herbarum, aut lapidum, vis at-
ractiua magnetis, potentia vitalis in viuenti-
us, & alia similia. Sed tamen ista sententia
ro officio proportionandi qualitates primas
onit illam quintam qualitatem. Alij alias
uasdam medias qualitates inueniunt inter ca-
orem, & frigus, inter siccitatem, & humidi-
atem, quod fere non recedit à prima senten-
ia. Alij denique sentiunt proportionem pri-
narum qualitatum non esse aliud, quam ipsas
rimas qualitates ad mediocritatem redactas,
t coniunctas sine alia noua qualitate superad-
ita, vel proportionante istas, vel virtualiter
ontinente.

De his opinionibus, iam supra diximus, q.5.
Certè manere primas qualitates formaliter in
nixtis nullatenus negari potest, cum illarum
ffectus manifeste videamus, v.g. calefacere, &
rigefacere, & insuper habere inter se istas
qualitates mutuam actionem, & passionem,
iquidem mixta habent intra se principium
orruptionis, quod non esset si intra se non
aberent qualitates contrarias formaliter, eo
quod vna sola qualitas simplex non potest ex-
rcere contrarietatem, & consequenter cor-
rup-

ruptionem, quæ sine contrarietate non fit. Requiritur ergo pluralitas qualitatum contrariarum etiam in mixtis, & viuentibus, vt intra se habeant causam corruptionis. Similiter non exigitur qualitas illa quinta, vel media, aut superaddita ad hoc præcise, vt illæ qualitates proportionentur, & ad moderationem reducantur, hoc enim superflue fieret per qualitatem superadditam, cum ipsæ primæ qualitates si remittantur, hoc ipso moderatæ, & temperatæ maneant, & mutuo se compatiantur in subiecto, ergo illa qualitas superaddita, neque est necessaria, vt illæ primæ qualitates reddantur moderatæ, nec vt compatiantur simul in subiecto, nam hoc ipso, quod sunt in gradibus remissis vtrumque habent, & reddunt subiectum in quo inhærent temperare dispositum. Nec potest afferri instantia de conceptu secundæ operationis intellectus, qui est distinctus à conceptionibus primæ operationis, & probabile est quod est quidam simplex conceptus formatus ex primis conceptibus apprehensiuis. Sed hoc non obstat quia in mixtis illa qualitas simplex non habet aliud officium speciale præter illam proportionem, & moderationem primarum qualitatum, quas constat temperari, hoc ipso, quod remittitur, & diminuitur earum intensio, ad istam autem remissionem non opus est qualitate superaddita, sed absentia gradus intensioris. At vero in intellectu secundum diuersam combinationem conceptuum, fit diuersa repræsentatio, quæ vtrique diuersam qualitatem requirit, & non solam diminutionem intensionis, & graduum in conceptibus, & si illa repræsentatio, reducitur

ad

ad vnitatem ex ipso modo repræsentādi, etiam vnicum exigit conceptum; & qualitatem ideoque in secunda operatione intellectus, seu in propositione mentali probabiliter ponitur nouus quidam conceptus ad vnitatem repræsentabilem reducens, & distincto modo repræsentans quam simplices primæ operationis conceptus.

Denique, quod præter qualitates primas ad mediocritatem temperatas, dentur aliæ qualitates quæ sunt propriæ mixtorum, non quidem tollentes primas, sed supponentes, & eis vt instrumentis, vtentes manifestum est in exemplis adductis de virtutibus occultis, & potentijs vitalibus quæ licet ad constitutionem organi, & exercitium suum exigant calorem, aliasque qualitates, tamen illæ potentiæ sunt distinctæ à calore, & frigore, & similibus, vtpote cum sint vitales potentiæ, & actiones habeant vitales à calore, & alijs qualitatibus distinctas, licet per illas tanquam per instrumenta ministratas, vt latius probabitur in lib. 1. de anima q. 2. & 3.

Quod si dicas, nam sanitas, & morbi, aliaque similia quæ resultant ex conuenienti dispositione primarum qualitatum, sunt qualitates superadditæ primis, ergo similiter in mixto, erit qualitas superaddita illa, quæ proportionat, & ad temperamentum reducit primas qualitates.

Respond. quod sanitas ægritudo, & pulchritudo, & similia sunt qualitates distinctæ resultantes ex debita, vel indebita proportione humorum, quia non solum faciunt ipsam mixturam primarum qualitatum moderando illas, adhuc

adhuc enim solum non requirebatur distincta qualitas, sed quia vltra illam mixturam qualitatum, conuenienter, vel disconuenienter disponunt subiectum in ordine ad conseruandum, vel corrumpendum ipsam vitam, vel proportionem debitam partium, vel humorum; aliud est autem misceri qualitates in vnam temperaturam, & moderationem, aliud conuenienter, vel disconuenienter disponi in ordine ad subiectum non solum secundum qualitates primas, sed etiam secundum vitales. Et huius signum est, quia istæ dispositiones sanitatis, & ægritudinis non inueniuntur in omnibus mixtis in quibus tamen inueniuntur mixturæ qualitatum, sed solum in animalibus.

ARTICVLVS II.

Quid sit temperamentum æqualitatis, & ad pondus, & an sit dabile?

TEmperamentum in mixtis inuentum dupliciter sumi potest, vno modo pro temperamento secundum proportionem, alio modo pro temperamento omnino æquali. Primum vocari solet temperamentum secundum iustitiam, seu secundum debitum, seu exigentiam subiecti, quia tale est quale exigit proportio subiecti. Secundum vocari solet temperamentum ad pondus, quia videlicet qualitates ita in æquilibrio miscentur, vt neutra excedat aliam, sed omnes in eodem gradu, & pondere concurrant. Et ideo vno tantum modo reperiri potest, quia in indiuisibili consistit. Primum verò multis modis reperiri potest in-

ita diuersam subiecti exigentiam, & naturam; vnde diuersis nominibus solet nominari, aliquando enim dicitur temperamentum difforme simplex, scilicet quando vna tantum qualitas prædominatur, reliquæ autem ad æqualitatem redactæ sunt; aliquando vero difforme compositum, scilicet quando duæ qualitates prædominantur, & reliquæ in gradu æquali conueniunt; & in his potest esse magis, & minus secundum infinitas combinationes, quia infinitis modis contingit variari temperamenta, sicut, & figuras.

Dari ergo temperamentum proportionale, & iuxta exigentiam, & debitum cuiuscunque subiecti certum est, quia multa mixta inueniuntur in statu sibi perfecto, & conaturali, atq; adeo tunc eis conuenit temperamentum sibi connaturale, & debitum. Difficultas est, an detur temperamentum in omnimoda æqualitate seu æquilibrio, & ad pondus, tum in qualitatibus primis, tum in qualitatibus motiuis secundum locum, vt in grauitate, & leuitate. Nam ex vna parte non videtur repugnare, quod ipsa miscibilia, seu qualitates sic refrangantur, quod tantum maneat de vna, quantum de alia, v.g. quod calor diminuatur vt quatuor, & frigus maneat etiam vt quatuor, aut de quolibet maneat gradus vt duo. In hoc enim nihil apparet repugnãtiæ præsertim, quia hoc non repugnat ex parte subiecti, cum subiectum sit capax vtriusque qualitatis contrariæ in gradu temperato, & remisso, neque ex parte agentis, quia si in aliquo corpore, v.g. dominatur calor, & humiditas, deinde ab aliquo sicco, & frigido agatur in illud, ita vt

pau-

paulatim remittatur de calido, & humido, & paulatim etiam crescat frigus, & siccitas, debet necessario deueniri ad vnum punctum in quo omnia sint æqualia, alioquin non possent transire ad maiorem siccitatem, & frigiditatem, nisi prius perueniendo ad æqualitatem, ergo saltem pro aliquo tempore possibile est temperamentum ad pondus.

Confirm. quia tactus in homine est perfectissimus, vt docet Arist. 2. de partibus animal. cap. 16. & Thom. 1. p. q. 91. art. 3. ad 1. sed tactus solum sentit excellentiam tangibilium, vt dicit Arist. de anima tex. 118. id enim sentit, in quo vincitur eius proportio, & temperatura, ergo oportet, quod tale sensorium habeat æqualitatem illarum qualitatum ad pondus, nam si aliqua qualitas excederet in ea, non sentiretur excellentia talis qualitatis. Similiter temperamentum ad pondus est omnium perfectissimum, quia perfectissime distat ab extremis, scilicet à qualitatibus summe intensis: ergo debetur alicui perfectissimo mixto, quale est homo, præsertim in suo perfectissimo statu, sicut fuit in statu innocentiæ, vel erit in statu gloriæ, vel fuit in Christo Domino, licet in rei veritate non secundum omnes partes conueniat animali seu viuenti, quia partes aliæ sunt etherogeneæ, & diuersam temperiem, atque mixturam postulantes. *Confirm.* author. D. Tho. qui 1. p. q. 91. a. 1. in corp. & ad 3. docet, quod in homine est maxima æqualitas complexiones, & elongatio à contrarijs: ergo est temperamentum æqualitatis ad pondus, quia hoc est maximæ æqualitatis.

Nihilo-

Nihilominus dicendũ eſt, quod licet ex parte ipſius mixti non repugnet habere aliquod temperamentum ad pondus, repugnat tamen ex parte agentium naturaliũ, & ex parte modi agendi, quia ſemper agunt ſecundum aliquam qualitatem prædominantem, & multo magis id repugnat in viuentibus præſertim ſecundum omnes partes quæ poſtulant diuerſa temperamenta. Plures ſequuntur, hanc ſententiam, qui videri poſſunt, in Curſu Carmelitano diſp. 1. 2. q. 1. & Bannez, lib. 2. c. 7. q. 1. Et videtur eſſe manifeſtè D. Tho. in 3. diſt. 14. q. 1. ad 4. vbi inquit: *Quod impoſſibile eſt, quod complexio perueniat ad tantam æqualitatem, quin alterum contrariorum prædominetur, quia aliàs nõ fieret mixtio niſi vnum ageret in alterum dominans ad medium reducendo, altero reſiſtente, & præcipuè hoc oportet in corpore humano, quod calor operetur propter operationes animæ quæ indigent calore, vt inſtrumento, vt dicitur in 2. de anima.* Ratio autem eſt, quia licet elementa concurrant ad mixtum præbendo illi materiã vnde fiat, tamen etiam aliquod illorum debet eſſe actiuius, & prædominari efficienter in alterũ, ſemper enim actio eſt à proportione maioris inæqualitatis, ergo oportet, quod illud quod eſt fortius, etiam vehementius imprimat ſuas qualitates, quia ex fortiori cauſa ſequitur fortior, maior effectus, & ſic non erunt omnes qualitates æquales ad pondus hoc ipſo, quod ad agendum requiritur exceſſus agentis ſuper alia. Nec poteſt hoc temperari dicendo, quod elementa magis actiua poſſunt eſſe minoris quantitatis, & denſitatis, ea vero quæ minus actiua ſunt eſſe magis denſa, & ita quod vni

deeſt

deest de intensione,& actiuitate, recompensatur in alio per densitatem sicque ad æqualitatem ponderis concurrunt. Sed contra hoc est, quia hoc toto posito, adhuc impediatur actio, quæ semper est à proportione maioris inæqualitatis: ergo si ad hoc, quod resultet æqualitas temperamenti ad pondus supponitur æqualitas agendi in concurrentibus, & agentibus, siue hoc fiat per illam recompensationem siue non, tollitur actio, nec enim intelligendum est, quod vnum ex miscibilibus se habeat pure passiue, & aliud actiue, sed vtrumque actiue, & contrarie concurrit, & destruendo alterum, ergo si supponuntur qualitates ad pondus libratæ in effectibus, & in agentibus quocumq; modo id fuerit, impedient se in agendo, siue propter æqualitatem intrinsecam, siue recompensatam in ipsis qualitatibus extrinsece.

Difficilius est si dicatur posse fieri mixtum non per actionem ipsorum miscibilium inter se sicut quando est vera mixtio, sed ab aliquo tertio, v.g. à cælo, vel ab alia causa vniuersali, quæ efficaciam habeat temperandi ad pondus omnes qualitates elementorum ad mixtionem concurrentium. Nihiliominus etiam in hoc currit ratio facta: quia cælum non efficit mixtum, nisi ipsa elementa adiuuando, & mediantibus qualitatibus talium elementorum, quæ in mixtis relucent, ergo oportet, quod aliqua qualitas elementi sit vincens,& prædominans, alias non resultaret actio. *Et ratio* huius est, quia cælum non producit mixtum nisi interueniente motu,& alteratione, quia est primum alterans, & consequenter ita imprimit in elementa, quod mouet eorum qualitates, vt alterentur, & alterent,

rent, faciantque veram mixtionem, ergo eodem modo requiritur, quod vna qualitas superet, & dominetur alijs, vt possit agere in illas etiam præsupposito motu cæli eas alterante, ergo non possunt, ita æqualiter temperari ad pondus, quod vna qualitas maneat omnino æqualis alteri. Solum ergo poterit à Deo produci ista æqualitas ad pondus faciendo vnum mixtum sine aliqua alteratione præcedente, & mutua reactione miscibilium.

Secunda vero pars de viuentibus manifesta est, quia partes etherogeneæ diuersum exigunt temperamentum sicut diuersus gradus caloris debet esse in corde ad generandos spiritus, quam in manu vel pede ad mouendum: & ossa sunt ficciora, & duriora, quam aliæ partes, ergo non possunt esse æqualiter temperatæ ad pondus, essent enim homogeneæ. Neque dici potest, quod si vna pars excedit in calore, alia excedit in frigore, & sic recompensando vnam cum alia totum viuens redditur æqualis temperamenti. Nam contra est, quia hoc non est ponere temperamentum ad æqualitatem in quolibet membro, sed quodlibet esse inæquale alteri, reddi autem ipsum totum æquale secundum proportionem; præterquamquod calor semper debet vincere in animali; quia est principale instrumentum vitalium actionum. Si vero dicatur, quod licet diuersæ partes animalium diuersum habeant temperamentum, tamen sensus tactus, qui per totum corpus est dispersus, habet temperamentum ad pondus. Contra est, quia tactus non consistit in indiuisibili temperamento, cum in quibusdam partibus efficacior sit, & viuidior, quam in alijs, vt

in extremitatibus digitorum, & consequenter in aliquibus habeat aliquam qualitatem magis prædominantem, & minus ad æqualitatem redactam, quam in alijs. Præterquam quod sensus tactus non reddit totum animal temperatum ad pondus, cum multæ aliæ qualitates restent dissimilaris temperamenti & diuersarum qualitatum, in quibus habent aliquem excessum, sicut in corde debet esse maior calor, quam in alijs partibus; vnde quod in sensu tactus temperentur ad æqualitatem, non facit quod absolutè illæ partes sint redactæ ad pondus, sed secundum quid, idest vt exigitur ad sensum tactus.

Quod vero addimus non dari etiam qualitatem ad pondus in virtutibus motiuis, eodem ferè nititur fundamento, quia si daretur æqualitas ad pondus in virtutibus localiter motiuis, istud corpus non posset moueri ad aliquem locum naturalem ex proprijs principijs, & sic non esset corpus naturale, imò non haberet determinatum locum in vniuerso, quia si esset in aliquo corpore æqualis leuitas & grauitas ad pondus, tantum ageret vna quantum alia, & sic si grauitas traheret deorsum impediretur à leuitate mouente sursum. Vnde nulla ageret, quia à proportione omni modæ æqualitatis non datur actio, & ita non haberet locum determinatum, omnia enim loca grauium & leuium sunt sursum vel deorsum, neutrum autem tali corpori competeret, impedientibus se grauitate & leuitate. Nec potest dari locus medius inter aerem & aquam, v. g. quia cum inter ista duo non mediet aliquis locus in vniuerso, sed sint sibi immediata, manifestum est

quod

quod in vniuerso non datur naturaliter locus pro aliquo corpore, quod in æquilibrio esset graue & leue. Quod si à Deo fieret, vel non deberetur sibi locus naturalis in vniuerso, sed æque bene esset vbicunque poneretur, sicut si aliqua pars cæli poneretur in hoc mundo inferiori, vel pertineret reductiuè ad duplex elementum, scilicet, aquæ & æris, & in quolibet inueniri posset; sicut animalia quæ viuunt in terra, & in mari. Si autem dicatur, quod posset præponderare in illo corpore grauitas habendo maiorem densitatem, vel leuitas habendo plus caloris, qui actiuior est, licet in intensione essent partes. Contra est, quia leuitas petit raritatem, si oritur à calore, quia calor partes ipsas resoluit. Vndè corpora magis spissa leuia non sunt, & aer inspissatus minus leuis redditur, ergo illa raritas impediret illam densitatem stante æqualitate leuitatis, & grauitatis, & similiter calor qui est causa leuitatis mitigaret frigus, quod est causa grauitatis. Et licet calor sit actiuior frigore, id erit in genere alterandi, non in genere localiter mouendi, ergo ipsa æqualitas grauitatis & leuitatis, si est ad pondus etiam concomitanter habet æqualitatē in aliis ad eas concurrentibus.

Ad primum à principio respondetur repugnare, quod qualitates illæ, ita refrangantur ad æqualitatem, propter modum naturalem agendi vnius in alteram per mutuam actionem, & reactionem quæ necessario supponit aliquam ex illis qualitatibus prædominari. Et sic non repugnat ex parte subiecti recipere illas qualitates in æquilibrio si dentur, sed ex parte modi agendi naturalium agentium. Ad

instantiam positam repugnat. Respond. quod in illo casu si peruenitur ad æqualitatem qualitatum per modum transeuntis, in illo puncto cessabit actio, sicut in puncto reflexionis datur quies: sed si immediate post detur actio & motus, necessario aliqua qualitas prædominabitur, & non erunt ad pondus. Quod si instetur, quod potest esse quod qualitates illæ sint æquales in intensione, & gradibus, licet dissimiles in actiuitate plus enim agent quatuor gradus caloris, quam quatuor humiditatis. Resp. quod hoc ipso, quod excedit vna aliam in actiuitate, agit in illam, & resoluet, sicque reducet ad minorationem, & sic nunquam manebit temperamentum in illa æqualitate graduum, nisi totaliter cesset actio, quod quidem pro aliquo puncto, & quasi per modum transeuntis intelligi potest, sed permanenter per modum temperamenti dari non potest, cum actio alteratiua id non permittat.

Ad confir.resp. sensum tactus requirere proportionem non quidem æqualem ad pondus, & quasi mathematicam, sed physicam, & secundum aliquam latitudinem, cum videamus in quibusdam partibus esse tactum viuaciorem, quam in alijs, & in quibusdam animalibus plus, in alijs minus, quod non esset si ad sensum tactus exigeretur mathematica, & indiuisibilis qualitatum proportio. Quod vero non sentiatur, nisi excellentia tangibilium, verum est, sed ad hoc sufficit, quod excedat illam proportionem, quam habemus in tactu, & sic argumentum conuincit non omnes qualitates sentiri per tactum, sed tantum quæ excedunt illam proportionem tactus, quæ non

est

est æqualitas ad pondus, sed secundum proportionem, & excessus proportionis illius, est qui sentitur. Nec Philos. in illo loco de anima dixit requiri omnimodam medietatem, & æqualitatem ad tactum, sed sufficit proportionalis, & sic dixit, *veluti medietate quadam existente*, vbi particula *veluti* diminutiua est, & à mathematico rigore temperans. Ad id verò quod additur, quod æqualitas ad pondus est perfectissima. Respond. quod est perfectissima quasi mathematice, & quantitatiue considerata, sed non physice, & in ordine ad finem alterationis, & motus, quia semper requirit qualitatem actiuam prædominantem, & sic perfectissimum temperamentum iudicandum est, non ex perfectissima æqualitate, sed ex perfectissima conuenientia ad finem mixti, qui est eius operatio, & motus.

Ad secundam confirm. resp. quod D. Thom. affirmat in homine esse maxime æqualitatem complexionis non æqualitate mathematica, sed physica, vt dictum est, & comparatiue ad alia animalia.

QVÆSTIO XII.

De reproductione rei corruptæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum repugnet rem corruptam iterum reproduci?

Væ extremæ ſententiæ circa hoc inueniuntur. Prima fuit quorundam antiquorum, qui dicebant poſt determinata tempora redire eaſdem omnino res, quæ iam defierant, quod Platoni plures attribuunt, vt videri poteſt apud S. Aug. 12. de ciuit. cap. 13. Ex ſcholaſticis autem non defuerunt, qui cenſerent non eſſe omnino impoſſibile redire aliquid per naturã quod fuerat corruptum, licèt non omnia, quod probabile reputat Scot. in 4. diſt. 43. q 3. & alij. Secunda opinio fuit in alio extremo, quod nec per potentiam abſolutam Dei poteſt reparari aliquid quod totaliter fuerat corruptum. Et dicunt *totaliter corruptum* ad excipiendum hominem, qui quando moritur, non totaliter corrumpitur, ſed manet eius anima, & corpus, & ſolùm vnio diſſoluitur. Ita Durandus in 4. diſt. 43. qu. 3. & alij quos citant Conimbr. 2. de gen. c. 11. q. 2. art. 1.

Similiter circa res ſucceſſiuas, quidam exiſtimant poſſe diuinitus reproduci eundem numero motum & tempus, vt cum aliquibus ſequuntur Conimbr. cit. qu. 3. art. 2. Alij cum communiori

niori sententia oppositum tenent, vt M. Banez hic q. vlt. Rubio, Sotus, Ferra, & alij, quos citant, & sequuntur Carmel. disd. 13. q. 2.

Dico primo. Quæcunque res permanens semel corrupta, non potest naturaliter eadem numero redire, potest tamen supernaturaliter. De hoc secundo non est tanta difficultas, & potest videri D. Tho. quodl. 4. art. 4. & 4. contra gent. c. 81. Nam de homine est articulus fidei, quod idem numero resurget, & eadem ratio est de reliquis, etiam si totaliter sint corrupta, tum quia in homine, omnia accidentia corporalia totaliter pereunt, à quibus tamen dependet indiuiduatio hominis, & ideo redire debent; tum quia si redit idem totum quod perierat, cur non poterit redire pars quæ perijt, v.g. forma corruptibilis? Tum quia etiam si res omnino annihiletur nulla potest afferri implicatio cur repugnet à Deo reproduci, siquidem re aliqua annihilata, neque potentia Dei est diminuta, neque actio eius immutata, aut transacta, sicut actio quæ est motus in creatura. Quod verò ipse effectus sit annihilatus, non ponit illum in statu difficiliori, vt reproducatur, quam antea erat vt produceretur quando erat nihil, ergo non est aliqua implicatio in reproductione respectu potentiæ diuinæ, licet sit respectu potentiæ creatæ, quæ agit per actionem limitatam, & per motum transactum, quæ redire non possunt, & ideo neque effectus idē numero, vt statim dicemus.

Prima vero pars conclusionis etiam est communis sententia, quam tenet S. Tho. locis sup. cit. Et sumitur ex Arist. in cap. de oppositis, vbi inquit: *Quod à priuatione ad habitum non da-*

tur regressus, & 5. Phys. text. 37. inquit: *Non posse redire eandem numero sanitatem.* Sequuntur communiter auctores qui videri possunt in Cursu Carmel. hic disp. 13. q. 1. & apud Conimb. q. 1. art. 3. Aliqui existimant hoc fieri non posse, quia determinatio causæ ad hunc singularem effectum potius, quam ad alium pertinet ad causam primam quæ indifferentiam causæ secundæ erga singulares actiones, & effectus tollit, ac determinat. Et quia postquam Deus determinauit ad hanc actionem numero, non amplius ad eam determinat, ideo non amplius redit ista actio numero, & consequenter, neque iste effectus numero, quia dependet à tali numero actione. Sed restat istis auctoribus ostendere, an illa denegatio determinationis diuinæ sit indebita causis secundis ex principijs naturæ earum, vel ex sola Dei voluntate. Si hoc secundum, ergo ex sola natura rei non repugnat idem numero redire, quod est incidere in opinionem Scoti, siquidem ad solam Dei voluntatem reducitur, quod denegetur talis concursus. Si primum, restat ostendere ex quonam principio naturæ sit indebita talis determinatio semel data.

Quapropter conuenimus cum hac sententia (in hoc enim est sententia communis) quod vt aliquid semel corruptum redeat idem numero, requiritur quod redeat etiam eadem numero actio, quæ illam produxit, siquidem singularitas & vnitas rei in facto esse quando fit in rerum natura, dependet à singularitate, & vnitate actionis, actio enim importat rem ipsam in fieri, & tendentia ad esse, vnde si fieri est diuersum non potest factum esse, & termi-

nus

mus esse idem, nisi actio diuersa talis eminentiæ sit quod ex omni parte contineat totum quod est in altera actione etiam indiuidualiter, quod solum inuenitur in actione diuina respectu creatæ. Et hac ratione probauimus in q. 12. Phys. non posse eundem effectum procedere à duplici causa totali creata, quia nec potest eadem actio emanare à duplici causa creata, nec actio vnius totaliter, & omnimodo continere actionem alterius, etiam quoad indiuiduationem, propter limitationem actionis singularis creatæ. Atque ita quod redeat eadem actio numero à qua dependet vnitas singularis istius effectus in suo fieri, seu quotiescunque fit, vel est quia redit eadem actio formalis creata per quam primo effecta est, vel quia redit eadem actio eminentialiter, idest illa actio quæ eminenter continet totam actionem qua res illa facta est, etiam in quantum singularis est. Et hoc dicimus non posse inueniri in aliqua actione creata, sed solum in diuina, quia non potest aliqua actio creata cum limitata sit continere omnia principia indiuiduantia alterius actionis, scilicet eandem materiam sub eadem signatione, accidentibus, ac tempore, à quibus omnibus dependet indiuiduatio actionis, & consequenter effectus eius vt producti, quæ tamen omnia subsunt actioni diuinæ, quia vnica actione tendit in omnes effectus, non vero pro quolibet effectu habet suam distinctam actionem; & ita quia etiam cessante effectu non cessat actio Dei, eo quod etiam antequam effectus producantur in tempore erat actio Dei æterna, quia non distinguitur ab eius substantia, ideo potest Deus

id quod desijt reproducere, quia semper manet eadem actio Dei, qua produxit. Et hæc est ratio S. Thom. in 2. dist. 1. q. 1. art. 4. ad 3. vbi inquit: *Quod Deus non habet operationem determinatam ad aliquem effectum, imò vna sola operatione potest omnes effectus quos vult producere, vnde eundem effectum specie quem natura producit, potest Deus sine natura operante facere.* At verò quod actio creata formalis, quæ præterijt redeat eadem numero, fieri non potest, non solum quia Deus non vult præbere eundem numero concursum, quem antea præbuit, sed quia illa actio, quæ præterijt non potest eadem numero redire nisi redeat idem numero tempus, seu motus à cuius continuitate, & vnitate dependet vnitas illius actionis quæ desijt esse & ipsa desitione discontinuata est. Non potest autem idem motus, & idem tempus numero postquam præterijt redire siue sit tempus continuum, siue discretum, aut spirituale, vt sequenti conclusione dicemus, à qua dependet veritas illius.

Dico secundò. Neque per potentiam absolutam potest res successiua semel transacta iterum reproduci, & idem est de quibuscumque actionibus quæ fiunt, aut dependent ab aliquo motu. Hæc sententia est expressa D. Tho. quodl. 4. art. 5. & communiter sequuntur Auctores sup. relati. Et præcipuum fundamentum sumitur ex doctrina D. Thom. cit. loco, quia si res successiua semel transacta reproduceretur, erit & non erit idem numero, & correspondebit eidem tempori imaginario, & non correspondebit, habebit prius, & posterius respectu eiusdem, & denique erit successiuum fluens, &

non

non fluens, sed permanens. Quæ omnia manifeste implicant. Quod autem sequantur probat. quia si motus hesternus, hodie reproducitur, ergo est idem numero qui fuit heri, & qui fuit hodie, vel ergo est vnum per continuitatem, vel per identitatem. Non per continuitatem, quia motus hesternus, & hodiernus interrupti sunt per cessationem talis motus, vt supponitur siquidem iam ille motus transiuit, & cessauit. Non per identitatem quia identitas magis exigit vnitatem, & magis opponitur interruptioni, quam continuitas, ergo si interrumpitur, & diuiditur motus non poterit esse idem numero, sed interrumpitur per intermediam quietem, vel cessationem, ergo implicat, quod sit vnus per identitatem qui transiuit heri, & qui hodie reproducitur, vnum enim, & diuisum, seu interruptum contradictorie opponuntur, motus autem, & tempus cessatione interrumpuntur, & diuiduntur, sicut superficies quantitatis interposito aliquo corpore medio diuiditur, & non remanet vna seu indiuisa.

Nec obstat dicere, quod habeat easdem partes motus hodie, & heri. Nam contra est, quia habendo easdem partes, simul habet diuisionem, & interruptionem in illis, quia illæ partes transierunt, & interruptæ sunt cessatione intermedia, & tamen per reproductionem fit vnum idem, quod est non esse interruptum, sed indiuisum, ipsa enim interruptio facit diuisionem, seu potius est diuisio in successione.

Secunda, & tertia implicatio probat. quia si tempus præteritum, v.g. hora immediate præ-

terita immediate postquam est præterita re reproduceretur, vel sic reproducta faceret maius tempus vel omnino idem. Si omnino idem, ergo esset permanens, & non fluens, & sic non correſponderet diuerſo tempori imaginario, quod repugnat, & eſt contra ipſam rationem temporis, cuius eſſentia conſiſtit in hoc, quod poſitiue faciat id quod tempus imaginarium negatiue, ſi autem tempore imaginario tranſeunte, tempus poſitiuum non tranſit, ſed eſt eadem numero hora præterita, & quę modo eſt, ergo manet res permanens, & non ſucceſſiua, quod eſt contra eſſentiam temporis. Et hoc patet, quia tempus non fluit, niſi deſinente vna parte, & incipiente alia, componitur enim ex futuro præterito, & præſenti, ſi autem reproduceretur idem tempus præteritum, non conſtaret ex præterito, & præſenti, ſed ſolum ex præſenti, præteritum enim fit præſens, & ſic non flueret per deſitionem vnius partis, & acceſſionem alterius, ſed ſtaret in eodem. Quare identitas temporis reproducta contradicit ſucceſſioni, & fluxui temporis, atque adeo eius eſſentiæ, & quidditati. Si autem tempus heſternum, ſeu hora immediate præterita reproducta faceret maius, & ſuperadderetur ad præteritam, ergo iam non eſſet idem tempus, quia idem reſpectu eiuſdem non facit maius, & ſic erit idem tempus, & non idem. Et præſertim quia idem tempus poſitiuum non poteſt correſpondere durationi imaginariæ heſternæ, & hodiernæ, quia ſi correſponderet vtrique, faceret additionem, quia aliquid maius poſſet menſurari per illud tempus ſic correſpondens vtrique quam ſi vni tantum durationi correſpon-

ponderet. Si autem vtrique non correſpondet, non erit idem tempus heri præteritum, & hodie reproductum. Nec valet dicere, quod tempus verum, & poſitiuum poteſt coexiſtere diuerſis partibus temporis imaginarij, eo quod hæc coexiſtentia non eſt per aliquem realem modum, ſed per comparationem intellectus; quod non currit in corpore poſito in duplici loco adæquato, quia debet exiſtere per diuerſa vbi, & per diuerſas præſentias, quibus in ſpatio ponitur. Contra enim eſt, quia ſiue eſt coexiſtentia temporis fiat per modum ſuperadditum ſiue non, tamen conſtat quod duratio poſitiua, quæ correſpondet tanto tempori imaginario, non poteſt fundare correſpondentiam alteri tempori imaginario, quia idem non poteſt eſſe diſtans à ſe, & additum ſibi, tempus autem imaginarium hodie & heri eſt diſtans negatiue, ergo non poteſt ſine diſtantia poſitiua repleri, ſicut nec diſtantia localis ſine nouo corpore, ergo tempus poſitiuum quod repleuit tempus imaginarium heſternum non poteſt replere hodiernum ſine diſtantia poſitiua ſui, ſicut tempus imaginarium diſtans eſt, diſtantia autem poſitiua cum identitate omnimoda implicat.

Si inquiras de tempore Angelico an poſſit à Deo reproduci cum à motu non dependeat? Reſp. quod licet non dependeat à motu corporeo, includit tamen prius & poſterius in actibus, licet quilibet actus in ſe ſit indiuiſibilis, ideoque neceſſario exigit componi ex tranſitu vnius, & aduentu alterius; hoc autem deſtruitur ſi idem reproducitur, ſicq; eadem ratio currit, ac de tempore ſucceſſiuo non diſcreto.

Sol-

Soluuntur argumenta.

Contra primam conclusionem arguit. quia tota ratio propter quam diximus non esse idem numero reparari per naturam, est quia non potest eadem numero actio redire semel extincta. Contra quod sit instantia 1. quia non repugnat per diuersam actionem conseruari idem numero effectus, qui per aliam factus est, sicut calor factus per hunc ignem potest conseruari per alium, & per eundem motum cæli continuum conseruatur hodie idem homo, vel lapis qui heri conseruabatur, & tamen pars motus cæli quæ est hodie non fuit heri, ergo non repugnat per diuersas actiones, vel diuersas partes actionis, eundem effectum numero attingi, & consequenter reproduci si destruatur. 2. Quia si ista ratio aliquid probat, etiam probaret Deum non posse idem numero reparare, eo quod actio Dei vt passiue immutans, etiam transit, v. gr. actio qua factus est Adam vel actio qua infusa est gratia iam perdita, & quicumque concursus Dei semel datus statim transit, ergo æque probat illa ratio de causis naturalibus quod non possint idem numero reproducere, atque de Deo. *Confirm.* quia stante eodem efficiente, & eadem numero materia, & quantitate alijsque accidentibus, manent eadem principia indiuiduantia, ergo poterit idem indiuiduum reproduci; nam quod sit diuersum tempus non refert: quia tempus non est principium indiuiduans intrinsecum, sed extrinsecum. Nec desunt aliqua exempla id suadentia, vt cum ex vna aqua plures fiunt, &

ite-

iterum congregantur, idem totum fit quod antea erat, & cum auricula, vel nasus præcisus vnitur iterum animali, manet eadem pars viua quæ ante, ergo idem numero reparari potest.

Resp. ad primam instantiam, quod idem effectus numero potest à diuersis numero actionibus conseruari conseruatione extrinseca non intrinseca. Vocamus conseruationem extrinsecam, quæ fit per remotionem contrariorum, & applicationem conuenientium extrinsecorum: intrinsecam verò, quæ fit per efflaxum ab aliqua causa sicut lux conseruatur à luminoso; calor verò conseruatur fouendo illum & applicando materiam conuenientem & remouendo contraria. Id ergo quod conseruatur per efflaxum ab aliqua causa, si mutetur actio influens, non manebit idem numero effectus, quia est eadem ratio de ista actione sic continuante, atque de prima producente. Si vero conseruatio sumatur secundum extrinsecam, potest conseruari idem numero effectus per diuersam actionem, quia per illam non procedit effectus, neque emanat à causa, sed solum ea quæ extrinseca sunt illi applicantur, vel ab ea remouentur, quod non variat entitatem indiuiduam; si autem res semel perit, vt reproducatur non sufficit causa conseruans per extrinseca, sed per influxum dans esse de nouo. Quod verò eadem actio continuata conseruet eandem rem numero, cum tamen actio illa habeat diuersas partes, ideo est, quia etiamsi res conseruata habet durationem vnam continuatiue, & secundum diuersas partes, non indiuisibiliter vnam.

Ad

Ad secundam instantiam respond. quod actio Dei passiue sumpta, & concursus ad extra qui subiectatur in creatura perit pereunte effectu, sed quia restat actio quæ se tenet ex parte Dei, in qua continetur eminenter res illa, quæ periit & concursus quo facta est, & omnis alia actio causæ creatæ, etiam quoad indiuiduationem, ideo potest eundem effectum numero causæ creatæ se solo producere, & etiam reproducere, quod causa creata non potest.

Ad confirm. resp. quod ex eodem agente,& materia sub diuersis circumstantijs præsertim temporis, non potest produci idem effectus numero licet enim tempus sit extrinsecum ipsi indiuiduo in facto esse, non tamen ipsi indiuiduo in fieri, & actioni qua fit & producitur, quatenus fit per actionem, quæ est mutatio, tempus autem fundatur in motu, seu mutatione, & secundum vnitatem, vel discontinuitatem motus datur vnitas & discontinuatio temporis. Et ita cum in præsenti agatur de reproductione eiusdem indiuidi quod pertinet ad fieri & ad actionem, optime ex diuersitate temporis colligitur diuersa actio creata, seu mutatio, ex diuersa autem actione, diuersitas effectus producti.

Ad exempla autem quæ afferuntur Respond. quod in illa diuisione aquæ si redit idem indiuiduum, ideo est quia mansit tota entitas partium eius sub diuersa terminatione, vnde potest iterum coniungi, & fieri indiuiduum entitatiue, sed non terminatiue, sub diuersa enim terminatione, seu modo quantitatis ponitur, & ita terminatio quantitatis penes diuersas partes semel ammissa, non redit, entitas autem mo-

do

do diuisa, & iterum coniuncta redit, quia simpliciter non perierat manentibus partibus eius diuisis, & solum variatur terminatio, & vnio partium quæ non variat essentialiter indiuiduum. Sed melius dicitur diuersum indiuiduũ aquæ fieri, quando iterum coniunguntur partes illæ diuersæ præsertim si in partes notabiles totaliter sit diuisum ita vt prior indiuiduatio substantialis amissa fuerit, hæc enim reparari non potest, si autem mansit maior pars integra, & solum paruæ particulæ diuisæ sunt, & iterum vnitæ, currit prima solutio. In secundo autem exemplo non amittitur indiuiduatio totius, eo quod solum modica quædam pars fuit abscissa, & ideo non mirum quod maneat idem indiuiduum, non tamen manet eadem pars quæ de nouo vnitur in ratione partis & terminationis, sed est noua auricula, vel nouis si omnino præcisus fuerat quia tunc facta præcisione non mansit illa particula informata anima, nec sub eadem quantitate. Vnde si de nouo informatur naturaliter, noua pars facta est. Secùs si supernaturaliter restitueretur, vt cum Dominus restituit auriculam Malcho, tunc enim id fit per actionem diuinam quæ continet eundem numero effectum qui amissus fuerat, quoad omnia, quod non continet agens naturale vt dictum est.

Secundo arguit, contra secundam conclusionem, quia non minus in potentia Dei continetur eadem actio & motus successiuus, quo aliqua res fuit producta, quam res ipsa, quæ fuit producta, & iterum corrupta, siquidem vtrumque est effectus Dei, & ab eo participatur, ergo si res semel facta, & corrupta repro-

duci

duci potest, etiam actio, & motus successiuus qui præterierat. *Confir.* quia potest Deus actionem instantaneam præteritam reproducere, v. g. illuminationem, quia hæc cum instantanea sit non dependet à successione temporis magis quam res ipsa permanens, ergo similiter non repugnabit actionem successiuam iam præteritam reproducere, nec enim videtur esse dispar ratio. *Confirm. 2.* quia si motus non potest reproduci, maxime propter dependentiam à tempore, hæc autem dependentia, vel est à tempore reali, vel ab imaginario. Si à reali, est petere principium, quia hoc tempus essentialiter est ipsemet motus, & sic repugnare reproductionem motus propter tempus, est repugnare reproduci motum propter motum. Si ab imaginario, præterquam quod hoc tempus, est aliquid fictum, à quo non pendet per se ens reale, etiam adhuc instatur, quia sicut albedo quæ intrinsece indiuiduatur ab hoc subiecto, potest manere separata ab illo retinendo ordinem ad illud, ita non repugnabit manere hoc tempus reale & verum in alio tempore imaginario, cum ordine tamen ad imaginarium præteritum.

Respond. Deum continere illam actionem, & motum in sua omnipotentia iuxta modum, & naturam eius, idest vt dependentem intrinsece in sui vnitate à continuitate temporis, quam dependentiam non habet vnitas rei permanentis, & ideo ista reproduci potest eadem numero, non prima *Instabis*, ergo aliquid est redditum impossibile omnipotentiæ Dei; & cum omnipotentia requirat necessario possibilitatem cuiuscunque creaturæ, reddita vna

impos-

impoſſibili, mutaretur tota potentia Dei. Conſeq. patet, quia iſte motus, & iſta actio erat poſſibilis produci, illa vero tranſeunte iam non eſt amplius poſſibilis, ergo redditur illa creatura impoſſibilis. *Reſpond.* nihil eſſe immutatum de omnipotentia Dei, nec de poſſibilitate creaturæ, quia ille motus numero, ſic erat poſſibilis pro illo tempore, & impoſſibilis pro alio poſtquam tranſiuit, & ita eodem modo ſe habet nunc, ſicut antea, nec nouam impoſſibilitatem acquirit, ſed nunc eſt poſſibilis pro illo tempore quo fuit, & impoſſibilis pro alio, quod etiam habuit ab initio. Quod non currit in re permanenti, quæ eſt terminus illius motus, & à quo ſumit ſpeciem, motus enim ſumit ſpeciem ab illo cum quadam dependentia ab vnitate temporis in ſuo fieri, quod non habet ipſe terminus in facto eſſe.

Ad primam confirm reſp. actionem inſtantaneam dependere ab inſtanti temporis, ſicut actionem ſucceſſiuam à ſucceſſione, & ideo reproduci non poſſe in alio inſtanti: actiones autem immanentes ſi qualitates ſunt, poterunt ſicut aliæ qualitates reproduci à Deo non vitali modo, ſed vt quædam entitates ſunt, modo enim vitali dicunt eſſentialem ordinem ad potentiam creatam vitalem, à cauſa autem creata nullus effectus poteſt reproduci. Si vero actiones ſint & non qualitates, eodem modo loquendum eſt de illis, ac de alijs actionibus inſtantaneis.

Ad ſecundam confirm. reſpond. motum dependere non ſolum à tempore poſitiuo, quod in re motus quidam eſt, ſed connotare eſſentialiter tempus imaginarium, vt correſpondens

ipſi

ipsi tempori positiuo, sicut locus positiuus correspondet, & replet locum imaginarium. Et licet tempus imaginarium sit quædam negatio, quæ non se habet vt causa à qua dependeat ens positiuum, potest tamen se habere vt aliquid essentialiter requisitum, sine quo non inuenitur, sicut sine negatione leonis non inuenitur homo & sine obscuritate non inuenitur fides, & sic de multis alijs, à quibus tamen negationibus non dependent vt à causis. Et ad vltimam instantiam respondet. non posse saluari tempus positiuum sine correspondentia de facto ad imaginarium, & cum sola aptitudinali, eo quod de essentiali ratione temporis est, quod sit ens actu successiuum & fluens, & non verò successiuum in potentia, & aptitudine; vnde actu debet habere partes distantes, & succedentes: ergo & actu correspondentes distantiæ durationis imaginariæ, seu replentes illam sicut locus positiuus, imaginarium. At vero accidens essentialiter non est inhærens actu, sed aptitudine, ideoque saluatur eius indiuiduatio per ordinem ad subiectum, non per actualem correspondentiam quæ fit per coniunctionem ad illud.

ARTICVLVS II.

Vtrùm omnia corruptibilia habeant determinatam periodum durationis à natura?

LOquimur de termino naturaliter imposito durationi corruptibilium iuxta intrinsecam dispositionem, & temperamentum, nam respe-

respectu causæ violentæ, & extrinsecæ, à qua aliquid corrumpi potest certus terminus designari, quia se habet per accidens, & fortuito.

Respond. ergo omnia corruptibilia habere ab intrinseco determinatum terminum suæ durationis eo modo quo corruptibilia sunt, non tamen omnia eundem habent terminum. Ita sumitur ex Arist. in præsenti lib. c. 10. tex. 57. & ibi communiter interpretes, vt Mag. Bann. Conimb. & alij. Et videri etiam potest D. Th. ibi 2. dist. 19. q. 1. art. 4. Dixi, *eo modo quo corruptibilia sunt* propter elementa, quæ per partes corrumpi possunt, sed non integrum elementum. Imponitur autem rebus terminus durationis. Primò quidem à diuina voluntate & ordinatione. Vnde dicitur Iob. 14. *Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt.* Et omnia tandem finienda esse saltem pro die iudicij constat ex illo 2. Petri 3. *Cum igitur nec omnia dissoluenda sint, &c.* Secundò terminus durationis corruptibilium dependet à causa vniuersali quæ est cælum, quia est in perpetuo motu atque adeo causare debet contrarietatem aliquam, & alterationem, quæ vnicuique rei finem afferat, & corrumpat, aliamque generet. Tertiò oritur iste terminus ex causa intrinseca corruptibilium mixtorum, quia sunt composita ex contrarijs, quæ ad inuicem agunt, & patiuntur, & consequenter causant alterationem, quæ est via ad corruptionem. Et cum vis actiua, & resistiua sint finitæ & limitatæ, oportet quod finitum & limitatum terminum habeant agendi, & patiendi, atque adeo tandem desinant.

Secunda vero pars conclusionis ipsa experien-

entia manifeste constat, cum quædam animalia sint longioris vitæ quam alia, vt homines, quam oues, vel equi, & inter res inanimatas, lapides quidam & metalla, quam viuentia. Ad quod multum iuuat complexio, quod sit magis vniformis, & habeat partes magis homogeneas, hæc enim melius conseruantur, vbi autem est multiplex varietas, & diuersa temperies partium, ibi est plus contrarietatis, & consequenter plus corruptionis, quia accidentia sunt magis diuersa & opposita. Facit etiam maior humidi concoctio & tenacior humida enim minus tenacia & fluida, magis dilabuntur; vt humida aquea, quæ permiscentur frigido, quod est temperamentum minus vitale. Facit etiam durities, membra enim magis compacta & solida diutius durant, vt videmus in ossibus; vnde etiam in animali mortuo facilius carnes, & adhuc facilius viscera & interiora organa, quæ molliora sunt, corrumpuntur. Denique loci temperies multum iuuat, & aliæ extrinsecæ influentiæ cælestes.

Sed obijcies primo, nam elementa non sunt composita ex contrarijs, ergo solum ipsa ab intrinseca causa non sunt corruptibilia, neque certam habent durationis periodum. Secundo si res inanimatæ propter compositionem ex contrarijs certum terminum habeat, ergo in eis vnum contrarium agit in aliud, & sic vna pars rei inanimatæ aget in aliam, & rursus conuertet aliquid de corpore sibi adiuncto vel intra poros posito: ergo nihil ei deerit vt dicatur nutriri sicut viuentia. Tertiò, quia mors per peccatum inducta est, non est ergo

natu-

naturalis homini, quin potius naturale est homini, & cuicunque rei desiderium perpetuandi suum esse, non ergo à natura determinatur certus durationis terminus. Quartò, per lignum vitæ reddebatur homo immortalis, ergo non erat ei naturalis periodus vitæ, aliàs non posset illo naturali cibo prolungari. Similiter arte medica per aurum potabile, seu quintam essentiam auri liquati, longissime protrahitur vita, ergo non est naturaliter, & necessario constitutus vitæ terminus. Denique in prima mundi ætate homines longissime viuebant, ergo periodus vitæ, etiam nunc poterit ad illorum terminum naturaliter extendi, ergo non est præfinitus terminus naturaliter saltem ita breuis sicut nunc, poteritque arte aliqua prolungari.

Ad primum resp. quod elementa ab intrinseca natura habent esse passiue corruptibilia, non actiue agente vna parte in aliam, nec per contrariorum admixtionem intrinsecam, quia compositionem miscibilium non admittunt, nec sunt resoluibilia in alia elementa, & sic ab intrinseco non habent quasi actiuam corruptibilitatem ex contrarijs, sed passiuam, vnum elementum in aliud. Mixta vero inanimata ab intrinseco habent causam corruptionis, quia sunt ex contrarijs & semper aliqua qualitas prædominatur, v. docet S. Tho. in 2. dist. 19. q. 1. art. 4. ad 2. sed tamen, quia homogenea sunt, & omnes partes habent eandem dispositionem, vix potest vna agere in aliam, ideoque fere semper indigent adiuuari ab extrinseco corrumpente. Cum vero ignis remoto combustibili deficit, non est, quia

ab

ab intrinſeco vna pars agat in aliam, ſed quia propter tenuitatem ſuam non poteſt à contrarijs defendi, niſi alicui denſiori materiæ innitatur.

Ad ſecundam reſpond inanimata carere determinatis partibus & organis à natura deſtinatis vt vna agat in aliam & ſubminiſtret alij, & ideo per ſe non habent nutriri per intus ſumptionem, quia nutritio requirit determinata organa & partes deſtinatas à natura ad reparationem eius, quod deperditur; licet propter mixtionem contrariorum vna pars poſſit agere in aliam quando in aliqua prædominatur aliquod contrariorum, tamen hoc de ſe æque poteſt conuenire cuilibet parti vbi qualitas prædominetur, cum omnes homogeneæ ſint nec à natura ſint deſtinatæ aliquæ partes & organa ſpecialia ad talem reactionem, & reparationem. Quod verò conuertat in ſe id quod iuxta poni ur, potiùs eſt generare ſibi ſimile, & per accidens aggregare, quam nutrire vt latius ſupra diximus q.8.

Ad tertium reſp. quod mors eſt naturalis, & debita homini conſiderato ſecundum ſua naturalia vt componitur ex contrarijs, eſt autem pœnalis homini conſiderato ſecundum ſtatum, quem acceperat à Deo ex originali iuſtitia, in quo locum non habebat mors, & ideo eo amiſſo in pœnam inducta eſt, ſicut rebellio appetitus ſenſitiui etiam in pura natura eſſet, & tamen facta eſt pœnalis ſuppoſita amiſſione ſtatus. Videatur S.Tho. 2.2.q.164. art.1.ad 1.& 1.2.q.85.art.5. & 6. Quod vero cuilibet ſit naturale deſiderium ſe perpetuandi, dicimus eſſe hoc deſiderium eo modo quo

res

res possunt, non quidem durandi sine termino in eodem indiuiduo, id enim per naturam impossibile est, sed perpetuitas intenditur absolute in specie per multiplicationem, in indiuiduo quantum potest secundum leges naturæ.

Ad quartam resp. quod lignum vitæ non reddebat hominem simpliciter immortalem, sed restaurabat puritatem humidi radicalis ab admixtione extranei, & fortificabat virtutem naturalem, idque limitate & ad tempus, quia virtus eius erat finita, & sic debebat iterari eius sumptio, vt longius protraheretur vita, vt docet S. Thom. 1. p. q. 97. art. 4. Vndè non tollebat periodum determinatam vitæ, sed ampliabat. An vero effectus illos naturaliter faceret? S. Tho. in 3. dist. 19. q. 1. art. 4. ad 5. videtur concedere, quod virtus illa ligni erat naturalis, sed non dabat immortalitatem simpliciter, vt dictum est. At verò in corp. art. dicit. *Quod lignum vitæ subueniebat homini, quia virtute diuinitus concessa alimentum assumptum in perfectam assimilationem assumebatur.* Virtus autem diuinitus concessa non videtur naturalis, & ex principijs naturæ orta. Vnde dubius est Magist. Bannez in hac re 1. p. q. 97. art. 4. dub. vnico ad 4. Si tamen dicatur supernaturalis illa virtus, videtur pertinuisse ad vim miraculosam, & solum instrumentaliter fuisse in illo fructu non radicaliter sicut si alicui rei concederetur virtus sanandi cæcitatem. Ad illud vero de quinta essentia auri liquati, dicimus esse merum commentum, nulla enim ars potest ita purificare humidum & fortificare virtutem debilitatam, licet repa-

sare & à contrarijs aliqualiter defendere possit, & à morbis aliquibus præseruare.

Ad vltim. Respond. quod in prima mundi ætate etiam dabatur certa vitæ periodus, & terminus, sed longior, quam nunc propter maiorem naturæ virtutem, quam nunc, maiorem alimentorum naturalium efficaciam, præsertim nondum terra per salsedinem aquarum diluuij pœne sterilizata; maiorem aeris salubritatem, & hominum sobrietatem, & vigorem omnium pœne causarum naturalium. Et nihilominus, D. Thom. in q. 4. de malo art. 8. ad 11. & in 2. dist. 32. q. 1. art. 3. ad 4. existimat virtute diuina fuisse tunc concessam illam diuturnitatem longiorem ad multiplicationem generis humani. Et hæc sufficiant pro expositione librorum de generatione, ad laudem & gloriam Saluatoris nostri Iesu Christi Beatissimæ Virginis, & S. Thom. Aquinatis.

FINIS.

TRA-

TRACTATVS
DE
METHEORIS
Ad quatuor libros Methereorum Aristotelis.

PROEEMIVS.

Pus hoc, quod Metheora Arist. appellat, appendix est complementumque librorum de generatione, cum enim Philosoph. in libris de generatione agat de transmutationibus elementorum, & mixtorum in communi, in libris istis agit in particulari de transmutationibus quibusdam specialibus, quæ accidunt circa elementa, per quas generantur mixta quædam imperfecta, vtpotè quæ ad ipsa elementa proximiùs inter cætera corpora accedunt, vel etiam substantialiter sunt ipsa elementa attenuata, quæ mutationes vocantur Metheorologicæ impressiones: dicitur autē Methereologicum à Metheore, quod grecè idem est, quod eleuatum; seu excellens, propterea quod illa, quæ principaliter considerantur in isto opere sunt quædam, quæ in sublimi

Ante genitor cum fulmina torques.
Nec quidam horremus cæcique in nubibus ignes,
Terrificant animos, & inania murmura miscent?

Constat ergo quanta huius scientiæ vtilitas sit, quod obiectum, quis in er cætera Philosophiæ opera locus; priùs autem, quam de obiecto ipsius in particulari tractemus, de causis Metheororum in communi, eorumque loco agendum est.

TRACTATVS I.

De Metheoris in communi.

CAPVT PRIMVM.

Quæ materia, quæ causæ sint Metheorologicarum impressionum.

RELICTA causa finali, quæ ad præsens non spectat, & formali, quam secundum speciales rationes specialiter sumus explicaturi; de materiali, & efficienti in communi agemus. Est ergo aduertendum, quod proxima materia harum impressionum Metheorologicarum est duplex, scilicet vapor, & exhalatio. Vapor est quidam subtilis halitus, qui ex humore aqueo prouenit; seu procedit, sicut videmus in olla feruenti, quæ euaporat

ex se subtiliores partes, quæ vi caloris eleuantur in sublime, sic ex aqua virtute solis, & astrorum eleuantur vapores, ex quibus fiunt pluuiæ, rores, &c. Exhalatio autem est halitus quidam, qui ex terra educitur virtute solis, & astrorum, ideoque siccus ex tali adustione; & ex hac fiunt Metheora sicca & ignita, vt venti, tonitrua, fulmina, cometæ, &c. Et sic vtraque hæc retinet speciem fumi, & in vtrisquè est calor non proueniens à corpore è quo educuntur, sed impressus à calefaciente, à quo eleuantur. Et vapor quidem non ascendit vltra mediam aeris regionem; exhalatio vero etiam ad tertiam & supremam partem ascendit. Cuius ratio est, quia secunda aeris regio cum sit frigida, vt statim dicemus, quando ad eam peruenit vapor, qui est naturæ aqueæ, statim concrescit, reduciturque in aquam sicut videmus, quod in hieme, si ad spirationem oris manum admoueas ipse halitus in humorem aquamque concrescit: exhalatio autem, quia non est naturæ aqueæ non concrescit ibi à frigore, sed potest vlterius ascendere, quamuis sæpè mixta cum vapore ipso concrescente ibi sistat, vt dicemus tractantes de nube, aliquando verò deorsum impellatur, sicque generantur venti. Vt autem exhalatio ista igne corripiatur, sicque fiant ex illa metheora ignita, non debet esse summe sicca, sed pinguedinem aliquam retinere, qua flamma nutriatur; quod enim summè siccum est flammam in se nequit sustinere, sicut patet in cinere, qui ab igne consumi non potest. Porrò aduertendum est, quod ista materia Metheororum, scilicet vapor, & exhalatio, solum ex duobus elementis

pro-

prodit ſcilicet ex aqua,& terrà,quia illa ſolum ſunt vaporabilia, & habent partes craſſas, & ſubtiles, per quarum ſegregationem fit euaporatio, & probabilius apparet, quod ſpecie non differunt ab elementis,à quibus educuntur,quia ſolum differunt ab illis penes raritatem, & denſitatem, & ideo per ſolam condenſationem vapor reducitur ad aquam. Vnde eaſdem proprietates retinet cum aqua. Qui autem dixerit ſpecie differre, ſed ob imperfectionem iſtarum ſpecierũm poſſe mutuò de vna ad aliã fieri tranſitum, nihil improbabile dicet præſertim in vaporibus, & exhalationibus; quæ euaporantur ex mixtis, ſicut v. g. in humoribus quæ è corpore animalis reſoluuntur, & exhalantur.

Cauſa efficiens impreſſionum Metheorologicarum eſt etiam duplex. Vna per ſe, alia per accidens; per ſe eſt virtus ſolis, aſtrorumque & cæterorum corporum cæleſtium imprimentium elementis, vt in his generentur Metheora, iſtæ enim cauſæ calore ſuo exhalant vapores, & exhalationes ſubtilizando, & ſegregando partes ſubtiles à craſſis ſeparant; ex calore vero imprimunt leuitatem, vt ſurſum ferantur, quia calor immediatè, & per ſe non mouet loco, nec producit vbi, ſed leuitas, quæ ad calorem ſequitur. Deinde in ſublimi ea inflammant mediante motu, aut alijs diſpoſitionibus, vel etiam coagulant, ſi humida ſint, aut diſponunt, vel mouent ſecundum diuerſas formas Metheorologicas, vt videbimus in progreſſu. Cauſa autem per accidens,quæ vt in plurimum concurrit in his Metheoris eſt antiperiſtaſis, ideſt circumobſiſtentia, contrarij, tunc enim

crescit, aliquod contrarium ex eo quod à suo contrario circundatur, & obsidetur; quæ causa dicitur per accidens, quia circundatio contrarij non influit in illum effectum, sed est occasio talis effectus, & excrescentiæ eius, vt pluribus explicauimus in q.5. de gener. art.1.

CAPVT II.

Quæ sint loca in toto vniuerso vbi accidunt Metheorologicæ impressiones.

TOta hæc vniuersi machina ex elementari, & cælesti mundo consistit; cælestis constat vndecim sphæris, seu corporibus simplicibus, quorum prima septem ab orbe lunæ vsque ad orbem Saturni septem Planetis deputantur. Primus, scilicet Lunæ. Secundus Mercurio. Tertius, Veneri. Quartus, Soli. Quintus, Marti. Sextus, Ioui. Septimus, Saturno. Quorum motus varij sunt, & eorum magnitudo diuersa vt explicauimus in libris de cælo. Supra hos septem orbes Planetarum est firmamentum seu Aplane qui continet stellas fixas, quarum licet immensus sit numerus, eas tamen quas Astrologi obseruarunt in sex quasi classes magnitudinis diuersæ distribuunt, de quibus in libris de cælo actum est. Supra firmamentum collocatur nouus orbis, qui dicitur christallinus, eo quod nullum habet astrum, sed est perfectè diaphanus, & hic orbis est, qui in sacris litteris vocatur aquæ super cælos positæ, non enim ibi sunt elementares aquæ, & fluidæ, sed cælestes vt D. Thom. 1.p. q.78. art. 1. explanat: mouetur autem orbis

bis iste motu proprio ab occidente in orientem, quadraginta nouem millibus annorum secundum computationem. Alphonsi Regis, vel secundum Ptolomeum triginta sexmilli-bus. Supra hunc est decimus orbis, seu primum mobile qui summa rapiditate hoc est 24. horis mouetur ab oriente in occidentem, secumque rapit omnes inferiores sphæras, & efficit motum diurnum. Vltimo constituitur à Theologis cælum Empyreum, hoc est igneum, seu lucidissimum. De quo agit D. Thom. 1.p. q. 66. art. 3. & vt no at Doctor Sanctus, hoc cælum non inuenitur per rationes astrologicas, cum non moueatur, sed ex authoritatibus Sanctorum videlicet Basilij Homil. 2. in Hexameron à medio, Bedæ & Strabi super primum caput Genes. Est autem cælum hoc ad gloriam Beatorum ordinatum, & ideo perpetuò quiescit, pulchritudine summa, luceque conspicuum, quæ tamen ob sui raritatem radios in nos non emittit, vt videri possit; & creditur ex parte superiori quadratum esse non rotundum iuxta illud Apocalypsis 21. *Ciuitas in quadro posita est*.

Elementaris autem mundus quatuor simplicibus corporibus seu elementis constat, scilicet igne, aere, terra, & aqua. Et relicto igne qui ob sui acrimoniam omnia consumit, in reliquis omnibus Metheora contingunt præsertim verò in aere, qui in tres regiones diuiditur, suprema, quæ nubes excedit, & ob ignis vicinitatem est rarior, & calidior, alia media vbi nubes, & pluuiæ generantur, & quæ frigida est; infima denique nostris hic vsibus deseruiens, quæ calida est ob reflexionem radio-

 rum

rum Solis, è terra iterum ascendentium quæ reflexio terminatur vsque ad mediam aeris regionem. Has autem diuersas regiones experientia docet, altissimi enim montes superant non solum hanc nostram regionem, sed etiam secundam, & vsque ad tertiam transcendunt, vt Olympus in Thessalia, de quo S. August. refert 3. de Genes. ad litteram cap. 2. aerem in eius vertice esse adeò tenuem, vt neque homines sustinere valeat. Licet autem ex natura sua aer sit summè humidus, & excellenter calidus, in suprema tamen regione calidior est ob vicinitatem ignis, quam natura sua postulat, in media regione frigidior, quam eius naturalis conditio exigat inuenitur. Tùm propter vapores ipsum refrigerantes. Tùm propter defectum radiorum solis, & elongationem ab igne. Tùm propter antiperistasim. Nec tamen ideò aer istius regionis grauior est aere nostro, quia noster aer ob multas terræ concretiones spissior multo est, & crassior ideoque in infima parte ponendus. Nec violenta censenda est hæc frigiditas in aere cum & vniuersali naturæ consentanea sit, & naturali concursu causarum fiat, & à dispositione naturali ipsius aeris fit mediante inter duas regiones calidiores.

Igitur secundum ordinem elementorum disponemus tractatus de metheoris, vt primo de his, quæ in aere generantur, deinde de his, quæ in aqua, & mari contingunt, & tertio de his, quæ in terra fiant dicamus, prius tamen oportet inuestigare an in cælo possint esse metheora.

TRA-

TRACTATVS II.

De impressionibus cælestibus quæ in ipso cælo videntur.

CAPVT PRIMVM.

De Galaxia, seu circulo lacteo.

PPARET serena nocte in cælo via quædam, seu circulus candidus ad modum lactis, qui à Græcis Galix dicitur, à latinis via lactea, de qua Ouidius primo Metamor.

Est via sublimis cælo manifesta sereno.
Lactea nomen habet candore notabilis ipso.

Adeo autem notabilis vt in diuersas opiniones, & fabulas mentes Philosophorum, ac Poetarum diuerterit. Nota est fabula de lacte Opis, seu Iunonis ex cuius aspergine lacteam illam viam emersisse finxerunt. Alij ex casu Faetontis semitam, illam relictam. Alij ex conuersione solis ad orientem ob facinus Thiestis. Huiusmodi igitur nugis relictis; varias Aristot. refert Philosophorum sententias in cap. 8. 1. metheororum lect. 12. apud D. Tho. de huiusmodi circulo. Quorum quidam ad calorem, seu ignem, qui in cælo fit, eius causam retulerunt; qui ex eo coarguuntur, quia elementarem qualitatem, aut substan iam in cælestibus ponunt, cuius oppositum late demonstrat Philos. in 1. de cælo. Alij verò putarunt illum

circulum esse splendorem aliquarum stellarũ, quæ à sole propter vmbram terræ non aspiciuntur, & sic nec obscurantur à splendore solis. Sed hoc omnino falsum est. Primò quidem: quia vmbra terræ, vt docent Mathematici non pertingit nisi ad orbem Mercurij, qui est secunda sphæra, non autem ad firmamentum; cum autem corpus solare sit maius tota terra secundum principia perspectiuorum, eius radij coeunt post finem vmbræ corporis opaci sibi oppositi. Vnde iunguntur radij solis post sphæram Mercurij, vbi terminatur vmbra terræ, & sic totum firmamentum illustrat nec à terræ vmbra aliquid eius absconditur, & sic omnes stellas firmamenti aspicit. Et secundo, etiam si non aspiceret, tamen cum sol in cursu suo annuali in diuersis partibus cæli, & Zodiaci ponatur, diuersimodè stellas respiceret, modo scilicet vnas modo alteras, atque adeo non ex eisdem stellis constaret via lactea quod est contra experientiam.

Arist. autem possunt viam lacteam non esse in cælo, sed in suprema aeris regione, esseque quandam exhalationem copiam latè diffusam & à vi frequentium stellarum qua in ea parte cæli sunt eleuatam quasi perpetuum quædam mometam flagrare, in ea enim parte, qua gignitur iste circulus magna frequentia, & spissitudo stellarum est, quæ sporticæ, idest, seminatæ dicuntur à quibus perpetuo exhalatio illa eleuatur, & inflammatur in aere, sicque claritatem illam candidam emittit, quia sicut inquit Philos. exhalatio eleuata ab aliquo sydere & inflammata, cometæ faciem exhibet, sic à multitudine stellarum, quæ sunt in illa cæli par-

parte eleuata copia exhalationis, diffusam illam viam ostendit ad modum circuli lactis claritatem habentis: & signum inquit, huius est, quia via lactea non est vbique similis, sed in vna parte ostendit duplum lumen, quam in alia. cuius non est alia causa, quam multitudo exhalationum in vna parte conglobata, quæ in alia rarior est, & ideo tantam non iaculatur claritatem. Quod autem non fiat similis circulus sub Zodiaco, in quo magna etiam stellarum frequentia est, manifesta est responsio, quia sub Zodiaco non potest diu congregari exhalatio, quia dissipatur à nimio calore solis, & cæterorum Planetarum decurrentium in illo, sicut eadem de causa circa solem, & lunam non generatur cometes, quia dissipatur in breui exhalatio per motum, & calorem solis, ac lunæ; & ideo circulus lacteus interfecat, & diuidit Zodiacum, protenditurque à septentrione ad meridiem, cingens, & secans cælum per sagittarium, & geminos.

Sententiæ Arist. contradicit vniuersa astrologorum schola, & diutissima experientia, quæ circulum illum lacteum non in aere, sed in ipso Aplane, seu octaua sphæra ponit, cum compertum sit ab obseruationibus astrologicis, eodem motu moueri, quo octaua sphæra, & non est aliud, quam multitudo, & frequentia stellarum, quæ sibi propinquæ sunt, & exiguæ, & ita propter distantiam nimiam vna discerni nequit ab alia, sicque omnes vnum videntur splendorem efficere, vel potius sunt partes quædam densiores octauæ spheræ, in quibus densius lumen recipitur, vt possit terminare visum, vt non transeat, sicut per dia-

pha-

phanum, & ideo partes illæ densæ reflectunt lumen, & iaculantur illud, quod quia non adeo excellens est, candidum refert colorem. Sane quod Galaxia non sit in aere, neque ex inflammatione exhalationum resultet, multiplex experientia suadet. Primo, quia impossibile est tantam exhalationum copiam tanto circulo necessariam in tot annorum sæculis eodem semper tenore suppetere, & durare in aere, cum vix sit cometa qui vno anno duret, nullus, qui ad duos annos peruenerit adhuc sciatur, præsertim quia in frigidissimis regionibus ferè nullæ exhalationes ascendunt ob caloris penuriam, ideoque regiones aliquæ, quæ maximè ad Polum accedunt, ventis carere dicuntur; & tamen ibi apparet Galaxia. Secundo, quia cum circulus iste transeat per sagittarium, & geminos, quando sol decurrit illa signa feruiore suo dissiparet omnem exhalationem ei suppositam, sicque appareret tunc circulus diuisus. Denique, quia si in aere esset, non videretur eodem modo ex omni parte terræ, sicut neque cometæ videntur sub eadem stella ex omni parte. Constat autem circulum istum ex omni parte terræ videri, & circa eadem astra. Signum ergo est in cælo esse. Quare subiectum Galaxiæ octaua sphæra est, vt diximus, vbi tanquam in luminoso corpore residet illa claritas, quæ per cælos, & elementa diaphana defertur vsque ad nos, sicut lux solis.

Sed quid agemus de Arist. Iauellus putat codicem, quem nunc habemus corruptum esse; quia secundum antiquam translationem, quam sequitur Albertus ponitur Galaxia in octaua

sphæ-

sphæra. Sed mirum est, quod in translatione D. Thom. qui Alberti discipulus fuit, id non inueniatur? Sanè non improbabiliter posset dici: quod licet Galaxia sit in octaua sphæra subiectiue, tamen quod color eius appareat candidus causatur ab exhalationibus aeris supposita densitate, aut multitudine stellarum, quæ in illa parte cæli sunt. Ita quod sicut cælum ex ea parte, qua diaphanum, & rarum est apparet cæruleum, non quia cæruleum sit in se, cum sit expers coloris, sed quia propter exhalationes continuas, & distantiam visus, ita apparet; sicut sol, aut luna, in ortu suo aliquando videntur ardere, ob eandem causam; sic in ea parte, qua cælum modice densum est apparet album, non quia in se album sit, sed quia lux eius per aerem exhalationibus plenum traijciens, speciem candoris refert, & ideo ab exhalationibus causari dicitur ab Aristotel. Galaxia. Hæc tamen non asseueranter, dixerim, quia neque in authore aliquo reperio.

CAPVT II.

De macula lunæ.

EXperientia docet in luna, præsertim quando plena est apparere maculas quasdam, quæ effigiem hominis ræpræsentant, vel vt Alberto videtur leonis, caudam habentis versus orientem, caput versus occidentem. Sententias diuersas de illa refert D. Thom. 2. de cælo lect. 12. Putarunt aliqui nihil tale in luna inueniri, sed visum nostrum hallucinari sicut collum columbæ quando radijs solis opponitur colo-

coloribus quibusdam spargi videtur, qui tamen ibi non sunt. Sed cum hi non assignent causam deceptionis huius, decepti ipsi videndi sunt. Alij putant causam huius esse interpositionem alicuius corporis inter nos, & lunam ob quam plene claritas lunæ videri nequit, sicque ex illa parte, qua illa corpora interponuntur obscuram videri, ac maculosam. Alij existimant maculam hanc esse imagines montium, ac nemorum, quæ in luna velut in speculo quodam resultant è terra. Vtraque hæc positio refellitur à D.Thom.quia ex illis sequeretur non videri lunam ex omni parte terræ cum eisdem maculis; quod experientiæ aduersatur. Etenim corpus, quod interponitur inter nos, & lunam non eodem modo interponitur ex omni parte terræ, & sic neque similem ex omni parte vmbram efficere potest, sicut quando luna eclipsat solem, non ex omni parte videtur eclipsis, quia non eandem seruat interpositionem, respectu omnis partis terræ, similiter, neque terra vbique eandem dispositionem montium, ac nemorum habet præsertim in mari, & sic non posset inde imaginem illam vmbrosam in luna tanquam in speculo vbique gignere, neque ex omni parte eodem modo apparere.

Vera igitur causa huius maculæ est dissimilitudo partium ipsius lunæ. Quædam enim sunt densiores, aliæ rariores; densiores, plus imbibunt de luce, sicut etiam ferrum plus imbibit de calore, quam lignum: rariores autem minus, & ideo densiores plus lucis iaculantur, clarioresque apparent, rariores vero subobscuræ, & vmbrosæ propter paucitatem lucis.

Ha-

Habet autem hanc partium diuersitatem luna eo quod cum infimum corpus sit inter cælestia, accedit quodam modo ad naturam elementalium; ideoque quandam obscuritatem, & deformitatem habet quasi ipsis propinqua, & proportionata, sicut etiam terra, quia infimum elementum est, magis grossum, ac deforme est cæteris, sic luna quia infimum est inter cælestia deformitatem aliquam sortitur.

CAPVT III.

Num in cælo metheorum aliquid de nouo generetur.

RAtionem dubitandi præbuit portentosum illud sidus, quod apparuit anno Domini 1572. inter sidera Cassiopeæ, quæ sunt tredecim, & cum tribus illarum perficiebat figuram quadrangularem, durauit autem duobus annis; & primo plus quam sidus primæ magnitudinis effulsit, vtpote qui stellam Veneris claritate superabat: deinde post menses aliquot visum est quasi tertiæ magnitudinis sidus, ac tandem euanuit. Nostris etiam diebus sidus aliud visum est nouum in cælo circa annum 1603. tanta magnitudine vt caniculæ maioris amplitudine videretur. Supponunt autem astrologi, qui de ea re scripserunt illam stellam fuisse in cælesti regione non in aere, sicut quibusdam visum fuit. Tum quia visa est eodem modo moueri, sicut astra, cum tamen cometæ, qui sunt in aere tardius ferantur. Tum quia quæ apparent in aere, non eodem modo videntur ex omni parte terræ. Stella autem illa,

& in omni parte, & eodem modo vbique visa est, & ob eandem rationem non potuit esse exhalatio inflammata in aere sub aliquo sidere minori, quæ tunc faceret illud apparere maius. Tunc enim non posset ex omni parte terræ videri exhalatio illa, nec sub eodem sidere, præsertim quia cum exhalatio in aere tardius moueatur, quam sidus, non posset semper circa sidus apparere, cum non vniformiter moueatur sidus, & exhalatio. Obseruatum etiam fuit ab astrologis non fuisse sidus illud aliquod ex tredecem, quibus constat Casiopea; fuerunt enim tunc obseruatæ tredecim in Casiopea sicut modo, & vltra illas splenduisse nouam hanc stellam.

Hoc supposito quidam dixerunt: fuisse meteorum, seu cometam in cælo generatum secundum causas naturales, & ideo fatentur esse possibile, quod meteora naturaliter in cælo generentur. Sed obstat sententia hæc communi Philosophorum consensui, qui cum Arist. in primo de cælo constituunt cælum esse incorruptibile, & consequenter ab omni impressione elementali alienum. Sane si naturaliter cælum ab elementali impressione pati posset, quis dubitet sphæram ignis aliquid in cælo lunæ sibi contiguo tot sæculorum decursibus immutasse? Quare nullo modo ponendum est metheorum aliquod corruptibile in cælo generari posse. Et ideo tanquam probabilius fatendum est sidus illud supernaturali Dei virtute miraculose formatum fuisse in regione cælesti ad aliquem effectum nobis occultum, sicut etiam tempore Iosue cælum stetit, & in vita Sancti Hilarionis simile quid ac-

cidisse

cidisse narrat D. Hieron. Ezechiæ quoque tempore sol decem lineis retro conuersus est. Et in passione Christi Domini luna soli opposita propter plenilunium subito sub ipso collocata est, vt solem eclipsaret. Quapropter non est mirum, quod his etiam temporibus aliquid virtute supernaturali à Deo immutatum sit in corpore cælesti.

TRACTATVS III.

De metheoris ignitis in aere apparentibus.

CAPVT PRIMVM.

De cometarum materia, & causa efficienti.

ET si plura sint meteora igneã varijs inter se differentijs segregata tamen inter omnia primum sibi locum vindicat cometa, qui dum apparet ita omnium in se oculos conuertit vt nemo sit, qui eius naturam scire non appetat ignarus, vt inquit Seneca 7. naturalium quæstionum cap. 1. vtrùm mirari debeat, an timere? Igitur circa generationem Cometæ diuersæ fuerunt Philosophorum sententiæ quas refert Arist. 1. meteororum c. 7. & ex parte secutus est postea Seneca citatus. Et quidem omnes conueniebant in hoc, quod come-

cometa esset stella quædam cæli ex his, quas errantes dicimus, quæ sunt planetæ, vel omnes, vel saltem quinque ex illis excepto sole, & luna, vt dicit D. Thom. 1. metheor. lect. 9. & quidem Democritus, & Anaxagoras existimabant cometam esse coniunctionem aliquarum stellarum errantium, quæ quando inter se appropinquant, apparent propter confusionem luminis, quasi stella longior, & cometa. Huic sententiæ ex parte conuenit illa, quæ est Appollonij, & Senecæ existimantium cometam esse coniunctionem plurium stellarum errantium, quæ diuersæ sunt à septem planetis, habentque motum ab illis distinctum, quas Seneca putat esse nobis ignotas, & stellæ istæ certis temporibus apparentes cometæ sunt. Alij existimarunt cometam non esse plurium stellarum coniunctionem, seu congregationem, sed vnam ex stellis errantibus, quæ propter viciniam ad solem non apparent obscuratæ ab eius splendore, cum vero digreditur à sole post longum tempus discernitur, habetque comam, vel propter partem sideris ab eo fluentem, vel propter exhalationem attractam, & suppositam ipsi sideri, in qua repercussus solis splendor, vt in speculo claritatem illam reddit, quæ quasi coma sideris, cui subijcitur, apparet.

Has opiniones improbat Philosoph. pluribus rationibus. Et quidem quod cometa non sit plurium stellarum errantium congressus patet primo: quia planetæ solum possunt coniungi in Zodiaco, quia solum in illo suos motus peragunt, cometæ autem frequenter sub varijs cæli partibus apparent, & pauci sub Zodiaco

diaco, quia exhalatio, quæ eſt eorum materia diſſipatur ibi à calore Zodiaci. Secundo, quia Planetarum inter ſe congreſſus pauco tempore durat, vt patet in coniunctione Solis & Lunæ. Cometa autem ſolet multis diebus, & menſibus durare. Tertio, quia quando omnes planetæ inter ſe diſiunctæ cernuntur, apparet interdum cometa, & aliquando poſito congreſſu Planetarum, aut inter ſe, aut cum aliqua ſtella firmamenti non apparet, ergo falſa eſt illa ſententia. Ex quo etiam conuincitur propoſitio Apollonij, & Senecæ. Prȩterquamquod ponere plures ſtellas errantes, quam ſeptem Planetas eſt præter communem Aſtrologorum, & Philoſophorum ſcholam, quia cum ex motu deprehendantur tales ſtellæ, vbi non agnoſcitur motus earum, neque fundamentum eſt, vt ponantur, quod autem cometa non ſit vna ſtella ex errantibus ex eo conuincit Ariſt. quia aliquando viſi ſunt duo cometæ ſimul, quod & refert Scaliger exercitatione 70. in Cardanum, ſe vidiſſe duos cometas diuerſæ latitudinis ſimul, ergo cometa non eſt vna ſtella. Et deinde quia ſi apparitio cometæ eſſet digreſſio, & ſeparatio ſtellæ à ſole, occultatio eius eſſet per hoc, quod iterum appropinquaret ad ſolem. Teſtatur autem Ariſt. 1. Methe. c. 6. lect. 10. apud D. Tho. quod omnes cometæ ſuo tempore apparentes defecerunt ſine hoc, quod appropinquarent ad ſolem exiſtentes adhuc ſuper Orizontem longe à ſole, imò retrocedendo à ſole quidam cometa cum perueniſſet ad zonam Orionis, ibi fuit diſſolutus, ergo.

Igitur Ariſt. omneſque eius ſectatores conſentiunt in hoc, quod cometa ſit ex materia ſub-

ſublunari, & non in cælo,ſed in aere apparet. Eſt ergo materia cometæ multa exhalatio ſicca, & calida, pinguis, & benè condenſata,& craſſa,talis enim materia apta eſt, vt incendatur, & inflammationem diu poteſt retinere propter pinguedinem,& viſcoſitatem,& quando continuo aſcendit huiuſmodi exhalatio propter aliquam ſtellam illi prædominantem, diutius durat cometa; illud autem, quod perfectè inceditur de tali exhalatione habet figuram ſtellæ,reliqua verò exhalatio magis diffuſa & nondum perfectè ignita comæ figuram facit, vt dicemus ſequenti capite. Aliquando verò exhalatio ſuppoſita alicui ſtellæ, vnum quid videtur cum ſtella, & tunc ſola coma eſt in regione aeris, ſtella manente, ſeu exiſtente in cælo, ſicut quando apparet circulus circa ſolem, aut lunam, qui in aere eſt, planetis in cælo manentibus. Quod autem hæc ſit materia cometæ à ſigno probat Philoſophus, quia apparente cometa magna ventorum vis, & ſiccitas generatur propter multitudinem exhalationis è terra euocata in aere, de quibus Philoſophus exempla aliqua refert, quæ circa ſuum tempus acciderunt. Denique quod in aere ſit huiuſmodi apparitio Mathematici conueniunt,quia deprehendunt inſtrumentis ſuis, quibus metiuntur altitudinem cæli, cometam inferiori loco, quàm lunam apparere, ergo non in cælo, ſed in elementali plaga apparere debet. Confirmabitur amplius hoc in capite ſequenti.

Cauſa autem efficiens cometæ remota eſt ſol, & aſtra materiam illam viſcoſam, & pinguem è terra educentia, proxima autem inflam-

flammans cometam est, vel motus exhalationis, motus enim est causa caloris, & aliquando ignis, vel particula aliqua decidens in illam materiam ex elemento ignis, vel fulmen aliquod ex nube in partem superiorem vibratum in quam frequenter fulmina erumpunt. Non est autem halitus aliquis recipiens in se radios solis, & sic lucens, alias posset de nocte eclipsari per interpositionem terræ inter ipsum, & solem.

CAPVT II.

De accidentibus Cometarum.

ACcidentia cometæ partim sunt intrinseca, vt color, figura, motus, significatio: partim extrinseca, vt locus, & tempus. Igitur color cometæ non est verus, sed apparens, hoc est non ex mixtione quatuor primarum qualitatum proueniens, sed ex luce, & inflammatione cometæ. Solet autem triplex esse color cometæ, quidam enim sunt argentei coloris, alij rubei & cruenti, alij nigri, & tristes; quæ diuersitas colorum ex diuersitate materiæ quæ incenditur prouenit, si enim exhalatio sit rarior & tota inflammetur, apparet albi coloris, sicut flamma rarior apud nos candidum refert colorem; si vero sit exhalatio adeo densa, vt non perfectè inflammetur, igniatur tamen, apparet rubeus sicut ferrum, aut carbo ignitus. Si denique sit nimium viscosa, & densa materia, vt neque inflammari, neque igniri possit, sed potius ignem sibi propinquum extingat, tunc apparet quasi carbo niger, vel etiam

pro-

propter nimiam fumositatem materiæ, occultatur ignis, apparetq; nigri aut fumidi coloris.

Figura cometæ etiam triplex esse solet. Alij enim sunt criniti, idest habentes figuram comæ seu crinium, alij barbati, idest speciem barbæ referentes, alij caudati. Quæ diuersitas prouenit ex diuersitate densitatis, raritatis, ac diffusionis materiæ; si enim exhalatio in medio sit densa, & secundum omnes extremitates rara, ac diffusa; quando inflammatur apparet quasi stella crinibus sparsa, si verò secundum vnam extremitatem sit solùm rara & materia ibi longe extendatur, tunc quando inflammatur apparet cauda. Si denique exhalatio sit rara, & attenuata versus aliquas extremitates, sed non versus omnes & illæ sint modicè extensæ, diffunditur splendor per illas ad modum barbæ. Vnde sequitur quod si tota materia cometæ sit vndique addensata, & ex nulla parte rara, apparebit ad modum pilæ ignitæ, non autem vt radios emittens quia radij ex raritate splendoris, & materiæ inflammatæ proueniunt.

Motus cometæ varius est; aliquando enim mouetur ab oriente in occidentem motu primi mobilis, qui imprimitur in corporibus cælestibus, & adhuc durat in igne, & suprema parte aeris; quia verò aer non recipit totam efficaciam huius motus sed propter motus ipsius deficientiam, & aeris tenuitatem languidius mouetur, inde est quod cometæ tardius moueantur, quam ipsum cælum, ideoque videantur quodam modo moueri ab occidente in orientem retardando priorem motum ab oriente in occidentem. Mouetur etiam à septen-

ten-

tentrione ad austrum, & ad alias partes ob virtutem alicuius sideris dominantis, & trahentis cometam, aut propter materiam, quæ sibi ab aliqua parte suppeditatur ad quam inflammandam serpit ignis cometæ, & ob eandem rationem potest moueri sursum, aut deorsum, quia ex parte inferiori, aut superiori ponitur illi materia, quam inflammet, deficiendo ex parte opposita.

Significatio cometæ est multiplex. Primò enim significat magnam ventorum vim, & terræmotus, quia dum cometa generatur, magna copia exhalationum eaque crassa eleuatur, vt nutriatur cometa, vnde si talis exhalatio libere è terra ascendat ad aerem, magna pars illius relinquitur in media, & infima regione aeris, à qua causantur venti: si verò liberum exitum è terra non inueniat concutit terram fitq; terræmotus ex quo sequitur, quod enunciet tempestates, quæ ad ventorum ortum sequuntur. Secundo significat sterilitatem terræ, & famem, quia cum ex forti calefactione solis & stellarum multa exhalationum copia ascendat, succus terræ consumitur ob tantam euocationem exhalationum, sicque manet sicca, & sterilis, & fructus pereunt. Tertio significat intemperiem aeris, epidimiam, & alios morbos, quia cum exhalatio illa crassa sit, & viscosa, ac nimium calida, aerem reddit venenosum & conspersum exhalationibus istis, qui attactus ab hominibus, eisque adhærens, humores corrumpit, & morbos generat. Ex quo quarto sequitur quod significet mortes Principum, & magnorum, quia facilius à tali aere inficiuntur vtpotè delicatius viuentes. Quæ

tamen causa non est sufficiens, cum plures infantes sint Principibus teneriores, ac multi è plebe delicatius viuāt, quam aliqui Principes; quorum tamen mortem cometa non designat. Sed verius est mortem Principum in speciali significare ex beneplacito Dei, qui cometam tanquam signum mortis Regum exhibet, vt ait Damasc. 2. de fide c. 27. aut saltem ex vsu, quia videmus frequenter sic accidere mortes Principum ex apparentia cometarum. Denique significare solet bella, & prælia propter multitudinem siccæ exhalationis & calidæ, quæ choleram excitat, ac nutrit, & ad iram vindictamque inclinat.

De loco cometæ, qui accidens est extrinsecum, diximus in præcedenti capitulo, quod generantur in suprema aeris parte. De tempore autem dicimus, quod omni anni tempore cometa gigni potest, præsertim in autumno, quia propter nimium calorem æstatis præcedentis multa viscosa, & crassa calidaque exhalatio in terra genita est, quæ tunc eleuatur in autumno, nec tamen propter feruorem caloris dissipatur, sicut fieret in æstate si ascenderet, in hieme vero frigus, & humiditas siccitatem, & calorem exhalationis impediunt. Tempus autem, quo durat cometa certum non est, cum aliquando multa exhalationum copia ei suppetat, aliquando pabulum deficiat, aliquando ignis, qui materiam illam depascit lentus est diuque durat; aliquando fortis, & cito materiam consumens. Dicitur tamen in excidio Hierosolimitano tempore Titi vno anno pependisse cometam supra Ciuitatem, vt Auctor est Iosephus, lib. 7. de bello Iudaico, c. 44. Raro

vltra

vltra sex menses cometæ durant, de quo videri potest Seneca 7. natur. quæstion. c.12.& ad octoginta dies eorum durationem extendit Plinius, lib.2.c.23.

CAPVT III.

De Tonitru, & Fulgure.

Relictis opinionibus Philosophorum, quas in 2. Metheororum cap. 2. lect. 16. apud D. Tho. refert Aristot. circa generationem Tonitrui: vera causa sonitus illius est exhalatio sicca, & calida intra nubem densam compressa eamque motu suo disrumpens, ex qua diruptione sequitur ingens ille sonus. Contingit autem sic: quando exhalatio sicca, & calida includitur intra nubem crassam, ac densam exhalatio illa vel motu, vel antiperistasi incalescit ac rarefit, & ampliorem locum quærit, nubes vero frigore secundæ regionis compressa, & coagulata comprimit etiam exhalationem illam, quæ dum crescente calore exitum quærit, & huc illucque discurrit, vehementia caloris, & agitata nubem contundit, & rumpit, sicque causat fortem sonitum, qui vocatur tonitrum, sicut etiam venti verberantes mare ingentem sonum excitant, & castanea posita ad ignem incalescente, ac subtilizato spiritu exitum quærente, cum strepitu frangitur. Eadem quoque ratio est sonitus, quem edunt tormenta bellica, & sclopetæ incenso puluere tormentario, qui in angusto loco inclusus, dum igne accēsus rarefit, & ampliorem locum quærit, aerem concutit, ac frangit ingenti boatu,

pilamque emittit. Non est tamen necessarium semper ad tonitrum, quod exhalatio accendatur, & ignem corripiat, cum ex sola concussione possit generari vehemens ille sonitus; imò vt placet aliquibus inter quos est Lucretius, & Seneca, sine eruptione exhalationum, & fractione nubis possunt tonitrua edi ex vehementi nubium collisione inter se, sicut ex collisione aquarum immanis fluctuum resonat fremitus. Quod vero sine nubibus aer tonare visus sit in his montibus, qui flammas eructant, propriè illa non sunt tonitrua, sed emissio alicuius spiritus,& exhalationis in terræ cauernis inclusæ cum arena, & cineribus, aut etiam saxis commixtæ, quæ per môtium voragines erũpens ingentem edit sonum ad modum bellici tormenti. Porrò multiplex est tonitruorum differentia, aliquando enim edunt mugitum, seu graue quoddam murmur per modum tumultuationis. Cuius causa est, quod spiritus, & exhalatio clausa in côcauis partibus nubium volutatur in illis, & agitatur, non tamen tanto impetu,vt scindat nubem, quia nondũ multum incaluit, & tunc raucum edit sonum, signumque esse solet pluuiæ. Aliquando vero exhalatio scindit nubem vno ictu continuo ad eum modum quo membrana, vel pannus toto conatu rumpitur, & tunc oblique nubes scinditur successiue incensa sicca exhalatione, quæ nubem successiue percutit, ac disrumpit. Aliquando vero pluribus ictibus exhalatio succensa scindit nubem, & tunc fit crepitus similis combustibili in igne crepitanti, quod contingit quando exhalatio est subtilior,& inflammata quærit ampliorem locum inter di-

stinctas

ſtinctas partes nubis, ſicque diuerſis vicibus illas percutiens, frangit. Plures differentię videri poſſunt in Ariſt. lib.2.cap.8.

Fulgur non eſt aliud, quam exhalatio in nube accenſa, & igneo tincta colore. Incenditur aliquando hæc exhalatio ex motu, & colliſione ſpiritus ad nubem, aliquando per antiperiſtaſim circumobſiſtentis frigoris nubis. Si motus exhalationis, & colliſio ſit ad nubem denſam, & reſiſtentem, fit fulgur ſimul cum tonitruo; ſi vero nubes non adeo reſiſtat, quia leuior eſt, & non craſſa, fit ſola corruſcatio ſine tonitru, qualem æſtiuis noctibus perſæpe videmus. Sed quæret aliquis, ſi ex colliſione, & diruptione nubis prouenit ſucenſio, & inflammatio exhalationis, prior ergo eſt motus eius, & ſonitus inde reſultans, quam fulgur, quod ex tali inflammatione fit. quare ergo apparet fulgur prius, quam audiatur tonitrum. Reſpondet Ariſtot. cauſam eſſe, quia viſus præcedit auditum, viſio enim non indiget tempore, ſed in inſtanti, quo apparet lucidum, emittuntur eius ſpecies ad oculum, & fit viſio; auditus autem cum percipiat ſonum, qui fit per motum, & tempore perficiatur, ſpecies quoque eius, tempore, & ſucceſſiuè deferuntur ad auditum, & ſic indiget tempore, vt percipiatur ſonitus, & ideò poteſt prius videri fulgur, apparetque hoc in percuſſione, quæ à longè videtur; prius enim videmus malleum tangere rem percuſſam, & iterum eleuari ad ſecundum ictum, quam audiatur ſonus prioris ictus, & remi prius videntur ferire aquam, & eleuari, quam audiatur ſonus primæ percuſſionis.

CAPVT IV.

De Fulgore, & eius effectibus.

FVlmen dicitur exhalatio ignita è nube magno impetu excussa. Differt à fulgure, & à tonitruo; à fulgure quidem, quia exhalatio fulguris magis rara est, fulminis vero crassior, vtpotè quæ non dissipatur in aere, sed ad terram descendit. Item quia fulgur non excutitur, nec vibratur à nube, fulmen verò è nube vibratur, vnde & maior vis requiritur ad fulmen, quam ad fulgur. A tonitruo vero differt, quia tonitrum est sonus factus eo modo quo diximus, fulmen vero est ignea substantia ex nube excussa. Generatur ergo fulmen hoc modo. Quando exhalatio bene sicca, & aliquantulum addensata taliter, quod partes eius bene inter se sint cohærentes includitur intra crassam, & magnam nubem, accidit vt exhalatio illa, vel motu, vel per antiperistasim incalescat, & incendatur sicut fulgur, tunc vero cũ exhalatio illa fit densior, fortius incalescens, nubem illam vehementiori impetu concuttit, ac sibi diu resistentem magna vi frangit, & si contingat, quod per inferiorem partem eam rumpat, ipsa vehementia impetus, qua nubem disrumpit, fertur ad terras, & quia partes habet bene cohærentes, non statim dissipatur in aere, sed ad terram pertingit omnia quæque obuia dissipans, ac perfringens, sicut fecit in nube; quia vero fulmen, ita fortiter vibratur, commotionem causat in aere, qui natura est ab exhalationibus moueri, & ideò fulmen præcedit

dit,& sequitur plurimus halitus ad modũ vẽti, ratione cuius aliquando fulmen non rectè descendit, sed obliquatur,& varias in partes iuxta venti illius impetum deducitur. Habet autem nonnunquã fulmen odorem sulphureum; cuius causa est, vel quia exhalatio ex qua constat, e terra sulphurea eleuatur, vel quia ob siccitatem, & humiditatem sic aliquando temperatur in nube exhalatio, vt qualitates sulphuris acquirat.

Sed quæres, an fulmen deferat aliquando lapidem, vt vulgo putatur, sicque possimus dicere fulmen esse lapidem. Respond. quod vt notat D.Tho.3.Metheor.lect.2.fulmen nunquã est corpus solidum, seu lapis, sed spiritus, aut exhalatio sicca,& accensa, licèt possit contingere, quod deferat secum lapidem, qui tamen non est fulmen, sed aliquid delatum à fulmine, sicut globus emissus à bombarda non est ipse impetus,seu vis bombardæ, sed aliquid ab eius vi delatum. Potest autem lapis iste aliquando generari in ipsa nube ab exhalatione calida digerente humidum nubis, si enim vapor nubis sit viscosæ humiditatis, habens admixtum multum exhalationis terrestris,quod potest aliquando contingere, fit illud humidũ ad modum luti,quod ab exhalatione sicca, & accensa decoquitur, & exsiccatur ad modum quo lateres decoquuntur, sicque induratur quasi lapis, qui è nube, maiori impetu, quam pila tormenti bellici excutitur, quidquid sibi obuium fuerit euertens, ipsamq; terram penetrans,licet,vt Plinio videtur lib.2.naturalis historiæ,cap.55.non altius quinque pedibus intra terram mergatur.

Hinc fit varia genera fulminum, aliqua enim sunt valde penetratiua, & terebrantia, & talia habent flammam tenuem propter multitudinem exhalationis subtilis ideoque per angustissima loca solent penetrare alia vero sunt quæ dissipant, & findunt, & talia constat exhalatione densa, & indurata, ac non nunquam lapidem ferunt; alia denique vrunt, eo quod exhalatio, licet sit densa non tamen est omnino indurata, & ideo propter densitatem ignitur, sicut carbo, non vero in flammam vertitur, & ideo nec penetrat, sicut flamma, nec findit sicut lapis, sed vrit sicut carbones.

Fulminum effectus adeo varij sunt, & mirabiles, vt naturam videantur excedere, inuenitur enim aliquando fulmen liquefacere ensem in vagina, & aurum, aut æs in facculo, ipsa vagina, & facculo prorsus illæsis, & de milite quodam narrat D. Tho. lib. 3. Methe. lect. 2. qui ictus à fulmine habens scutum ligneum, & sub eo arma ferrea fulmen confregit, & partim liquefecit arma, scuto illæso; solet etiam hominem interficere illæsis vestibus, & ossa comminuere integra carne. Horum autem ratio est, quia fulmen vt diximus solet esse subtilis exhalationis benè tamen coadhærentes, & vnitas habens partes, & ideo in corporibus flaccidis, ac porosis subtilitate sua per poros ingreditur, & quia sibi non resistunt talia corpora, nec diu in illis moratur, ideo non multum operatur in eis, vbi vero inuenit corpora duriora, & sibi resistentia diu in eis moratur, & sic maiorem imprimit effectum, præsertim quia spiritus quando ei resistitur, multiplicatur, & fortificatur, agitque vehementiùs,

tius, magni enim turbines qui arbores è radicibus euellunt,& saxa frangunt,molliores arũdines,& stramina illæsa relinquunt;sic fulmen in vagina,& sacculo non diu moratur, & eadem facilitate, qua intrat, exit; ferrum autem, aut æs intus existens fortius adurit. Visum est etiam aliquando fulmen percussisse dolium vini, & fractis tabulis, & asseribus, vinum ipsum stetisse concretum, neque effundit, vt refert Albertus Magnus, tract.de Tonitruo,cap. 22.& ex Seneca D.Tho.lect cit. Aliquando verò è contra, vt refert Lucretius inuentum est fulmen totum vinum consumpsisse, dolio intacto. Causa primi est, quia aliquando contingit vinum esse grossum, ac viscosum, & siccas habens exhalationes admixtas, & ideò à calore addensari potest, sicut, addensatur sal, & sulphur; & si super tale vinum cadat fulmen subtile, & penetratiuum, dolium ob sui resistentiam frangit; vinum autem, quia non habet poros,vt penetrari possit, diffunditur fulmen circa exteriores partes, & in crustum addensat,& sic quasi corio circumdat, detinetq; vinum ne effundatur; si vero dolium non sit adeo forte, & fulmen non sit subtile, sed grossius, adeoque calidius, non penetrat vas, & ideo tale fulmen non multum lædit dura, & resistentia sed rara; vnde ob nimium calorem & siccitatem consumit vinum, dolio non læso, quia non resistit vehementiæ fulminis.

Si quæras, quare animalia percussa à fulmine,faciem inueniantur habere versam contra impetum fulminis. *Resp.* causam esse quia animal naturaliter vertit se ad illam partem, vndè sentit sibi venire nocumentum, vndè

quando à vento, qui antegreditur fulmen tangitur, vertit se ad partem fulminis à quo citius interficitur, quam possit caput auertere, & ideo manet conuersum ad partem vnde fulmen vibratur. Plures effectus vide in Iauello in tract. 6. Metheororum, cap. 4.

CAPVT V.

De aliquibus ignibus in aere apparentibus.

VT ab eo quod frequentiùs accidit exordiamur, primo occurrit de sideribus discurrentibus seu stellis quas videmus in aere volitare, quæ dupliciter generantur. Vno modo quando exhalatio aliqua tenuis successiuè extenditur, & accenditur, & ita ignis per materiam illam successiuè aggeneratur, sicque videtur stella discurrens, quia enim exhalatio est tenuis de facili accenditur, & splendorem exhibet. Alio modo contingit, quia exhalatio, in vno loco accenditur, & deinde motu fertur ad alium locum, aliquando quidem sursum à leuitate innata, aliquando deorsum, pulsa à frigore secundæ regionis, vel alicuius nubis, aliquando ad latus, quando scilicet leuitas sursum ferens, & frigus deorsum trudens non admodum se vincunt, & ita in latus tendit. Quando autem per antiperistasim accenditur talis exhalatio, & quando deorsum fertur, manifestum est gigni infra supremam aeris parté, quia in suprema frigus non est, à quo antiperistasis fiat, & deorsum impellatur exhalatio. Proinde quando magna istarum stellarum copia apparet, horridi denunciantur venti tem-

pesta-

pestatesque eò quod ad earum generationem, exhalationum siccarum copia debet ascendere, ex qua etiam venti gignuntur.

Secundo generantur in aere ignes quidam, qui dicuntur capræ saltantes cum scilicet materia exhalationis in longum protenditur magis, quam in latum, & in lateribus est rarior, vt quasi fila habere videatur, tunc si inflammantur, illa materia videtur saltare propter scintillationem tenuis materiæ, & quia in longum protenditur, videtur, habere similitudinem capræ, & sic appellantur capræ saltantes, vel certe generatur hoc Metheorñ genus si diuersę sint exhalationes disiunctæ quidem inter se, sed aliqua subtiliori parte concretæ, per quam vna alteri ignem porrigat, vt quasi ab vna ad aliam saltare ignis videatur.

Tertio contingit Draco volans, generaturque ex exhalatione non admodum calida, nec valde densa, & coagulata, quæ dum in sublime ascendit, occurrit aliquando frigidæ nubi, & deorsum impellitur, & motu aut per antiperistasim accenditur, & quia ab impulsione frigidæ nubis obliquatur, & flectitur, speciem habet ventris Draconis, quia vero subtilior est ex vna parte, qua recedit à nube, videtur scintillare, & ignem euomere, ex alia vero parte qua nubem frigidam attingit quasi constringitur, & speciem refert caudæ Draconis.

Quarto contingit lancea, & fax; lancea fit quando exhalatio æquali crassitudine in altum porrigitur, & inflammatur, & immobilis videtur stare; fax autem, quando conglobatur multa exhalatio æque distensa, & fit subtilis, vt simul tota inflammetur, tunc subito ardet

tanto aliquando splendore, vt noctem velut diem illustret.

Quinto contingunt aliqui ignes in infima regione aeris; primo quidem in tempestatibus, qui a nautis ignis sanctus dicitur, a Græcis Castor, & Pollux, & Helena. Constat ex exhalatione pingui, & viscosa, inflammaturque agitatione, & motu ventorum, vel per antiperistasim; & aliquando apparet vnum, aliquando vero duo. Si in inferiori parte nauis appareat, formidabilis esse solet nautis, & infaustæ significationis, si verò in antennis, & superiori parte, faustus, & propitius, quia cum illa exhalatio eleuatur signum est non ita turbatum esse aerem, cum iam non impediatur ascendere, ideoque frangitur tempestas. Si vero in inferiori parte appareat, signum est plurimæ turbationis ventorum, à quibus impeditur ne ascendat. Aliquando inuenitur ignis, qui vocatur lambens, & apparet in capitibus hominum, aut equorum, generaturque frequenter ex sudore animalium præsertim calidi temperamenti, quia incalescente corpore emittit vaporem illum viscosum, & pinguem, qui rarefactus, motu ipso animalis calorem ignemque concipit, qui dispersus per aerem solet capillis inhærere & scintillare. Similiter contingit aliquando ignis, qui vocatur fatuus, qui frequenter apparet in cæmeterijs, & super capita pendentium in patibulis, quia generatur ex viscosa exhalatione habente partes satis conglutinatas, qualis frequenter ex cadaueribus emittitur, & per antiperistasim frigoris nocturni, vel collisionem, ac motum accenditur, & ad motum aeris mouetur modo huc, modo illuc;

vnde

vnde aliquando homines sequi videtur, aliquandò præcedere, aut aliò tendere secundum aeris motum, ideoque fatuus dicitur.

TRACTATVS IV.

De Coloribus in aere apparentibus.

CAPVT PRIMVM.

De Iride, eiusque significationibus.

Nter omnia Metheora, quæ ex luce, ac radijs solis apparent, nullum pulchrius, ac mirabilius est quam Iris, de qua Ecclesiast. c. 43. *Vide arcum, & benedic eum qui fecit illum; valde speciosus est in splendore suo girauit cælum in circuitu gloriæ suæ, manus Excelsi aperuerunt illum.* De ea agit Arist. 3; Metheor. ibiq; D. Th. latissimè lect. 5. 6. & 7. Relictis vero antiquorũ opinionibus, & fabulis circa Iridis generationem dicendum est cum Arist. generari Iridem ex oppositione solis ad nubem roridam, quæ à parte exteriori sit translucida; vt lumen imbibat, & ex interiori sit opaca, vt nubem repercutiat. Vnde definitur Iris: *Quod est arcus multicolor in nube rorida opaca, & concaua ex reflexione radiorum solis oppositi apparẽs.* Pro huius intelligentia est notandũ, quod radius corporis luminosi est triplex, rectus, reflexus, & refractus.

ctus. Rectus est *qui multiplicatur per medium secundum lineam rectam*. Reflexus est *qui occurrit medio per quod transire vltra non potest, sed redit in se ipsum, vel in partem contrariam, aut obliquam*, sicut quando radius lucis cadit super speculum, & reflectit. Refractus est, *qui non habet incessum rectum, nec reflexum, sed veluti decidentem & fractum*, quia ratione medij crassioris franguntur radij, & ita solet apparere luminosum, aut coloratum maius, vt quando astra videntur maiora in caligine, aut quando videtur lignum tortuosum in aqua. In omni autem corpore plano, & terminato, vt inquit Arist. cit. refrangi potest radius. Dicimus autem corpus planum, & terminatum, quod ex vna parte, scilicet anteriori est diaphanum seu tersum, ex alia parte, scilicet ex posteriori est opacum, sicut videmus, quando, specula ex parte anteriori sunt polita, & tersa, & ex parte interiori sunt opaca, vt ibi fiat refractio, & reflexio lucis, aut coloris, & aliquãdo corpus aliquod diaphanum fit speculum ex profunditate, seu tenebrositate, quam habet à parte interiori, sicut aqua nimis profunda, & vmbrosa. Ad refractionem tamen lucis non requiritur semper, quod corpus in quo fit refractio sit plene speculum, sed sufficit quod medium reddatur crassius, vt ibi frangantur radij, sicut in guttis eleuatis ab aqua, refranguntur radij solis, & efficiunt varios colores, fit enim refractio quando opacitas, seu densitas medij non est tanta, vt reflexionem causet, est tamen talis, vt non permittat radium transire vnitum, sed frangit illum.

Igitur circa Iridem duo explicanda sunt, alterum

terùm de coloribus eius, alterùm de figura quæ est semicirculi. Circa colores aduertendum est, quod ad illos concurrunt duo, scilicet sol oppositus nubi roridæ,& nubes habens partes roridas,seu diaphanas ex parte exteriori, ex parte autem interiori densas, seu opacas, tunc enim radius solis feriens ex directo nubem, refrangitur in corpore illo diaphano, & terminato quod est nubes rorida veluti in quodam speculo recipiente lucem, & refrangente illam; vnde vt contingat Iris, debet nubes esse opposita soli. Quia verò lux taliter refrangitur in guttis illis roridis, vt densitate ipsa medij, & opacitate nubis modificetur,& non maneat lux pura, ideo apparet ex illa luce sic refracta color, quia lux modificata est color, & non manet pura lux.

Quod si quæras, an colores sint in nube ipsa sicut in subiecto, an vero in partibus roridis quæ fluunt ex nube, & faciunt ipsam esse corpus speculare? *Respondet* D.Th.3. Methe. lect. 3. digressione de coloribus Iridis dubio 4.quod sunt subiectiue in partibus roridis, seu guttulis cadentibus non in ipsa nube, quia in illo subiecto sunt colores, vbi sunt actu principia eorum,principia autem colorum Iridis sunt radij incidentes in partes roridas nubis, seu in diaphanum ipsarum partium terminatum aliquo modo per opacum nubis, ergo in illis sunt sicut in subiecto, & non in nube, licet visui appareant esse in nube, quia propter nimiam distantiam non discernit oculus guttas illas roridas à nube, quia quando vnum corpus videtur iuxta aliud à longe, videntur ambo veluti in eadem superficie, vnde aliud est subie-
ctum

ctum talium colorum, quod est illud vbi refrangitur radius luminosi, aliud est locus in quo videntur à sensu, scilicet nubes ipsa propter distantiam ob quam visus non discernit inter vnum, & aliud.

Quæres secundo quæ sit causa varietatis colorum Iridis. *Resp.* tres præcipue colores in Iride videri, scilicet puniceum, seu flauum, viridem, & purpureum. Quorum causa est hæc, quia radius lucis refractus ab exigua opacitate causat colorem puniceum, seu flauum; refractus vero à mediocri opacitate facit viridem, refractus verò à maiori, facit purpureum eo quod magis accedit ad nigredinem; licet aliqui è contra censeant viride magis accedere ad nigrum, ~~& ideo~~ fieri in opacitate densiori, nubes autem in parte exteriori subtilior est, & magis translucida, ideoque ibi causatur flauus color, quia fit refractio in perspicuo minus denso, in parte media mediocris est opacitatis, in parte vero interiori maioris: vnde in media parte fit viridis, & aliquando cæruleus si sit satis humida, & minus densa; in vltima purpureus. Sic explicat D.Thom. lect.6. tertio Metheororum dicens, quod vbi est fortior, & intensior actio luminosi in nubem propter minorem distantiam, ibi clarus color solis mutatur in puniceum, & talis refractio fit prima circumferentia, seu periferia nubis; refractio autem facta in secunda periferia est debilior, & facit viride in tertia autem circumferentia alurgus, seu cæruleus, aut rubeus; nec sunt plures colores principales in Iride, quia nec plura loca vbi fiat refractio.

Quæres tertiò, an hi colores sint veri, vel appare-

parentes? *Resp.* quod colorem esse verum potest dupliciter accipi. Vno modo quod ly (verus) sit idem quod naturalis, seu permanens in subiecto perfecte in eo habens esse, & ly (apparens) sit idem quod per modum transitus, & imperfecte existens: alio modo ly (verus) potest sumi prout dicit essentiam ipsam coloris, siuè perfectè; siuè imperfectè existat. Dico ergo, quod primo modo colores Iridis non sunt veri, sed apparentes, prout ly verum opponitur apparenti, quia solum ex modificatione lucis ibi apparent, non ex mixtione primarum qualitatum. Secundo verò modo, colores Iridis sunt veri, quia colores Iridis habent essentiam, & formam coloris, quæ resultat ex lumine quæ est vera causa colorum, quia ex eius participatione colores fiunt; vnde & sensus non fallitur in coloribus Iridis iudicans eos esse colores; constat autem, quod color secundum veritatem est obiectum visus: ita sentit D.Th. lect. 3. dub. 3. Circa figuram Iridis multa tractant perspectiui, quorũ rationes, examinare ad præsens non spectat. Solum breuiter dicimus, quod sole existente in oriente, vel in occasu si fiat Iris in nube sibi opposita apparet semicirculus, quia tunc partes roridæ nubis in quibus fit Iris maximè apparent ipsi soli, quia maximè sunt ei oppositæ, & ideo sol tunc emittit radios directè in totum orizontem sibi oppositum, qui tegitur à nube, & cum Orizonte habeat se ad modum semicirculi consequenter radij directè, & ex opposito emissi à sole in illum ad modum semicirculi tenduntur, vnde cum impingunt in nubem roridam tegentem semicirculum consequenter efficiunt colores

in

in guttis quæ sunt prope nubem, quia Iridi ex directo sol opponitur, non verò his quæ sunt propeterram, quia ex directo tunc non respicit terram, ideò non fit color in nube, & in terra, sed solum in nube, & in roratione, quæ directe à sole aspicitur vbi radius non frangitur licet aliquando Iris videatur habere pedē in terra, quia pars illa directè à sole aspicitur vt claudens Orizontem. Si autem sol fit eleuatus ab Oriente, aut ab Occidente, tunc si fiat Iris circa Orizontem non apparet semicirculus, quia tunc sol directius respicit terram quam Orizontem, & ideo nubes existens circa Orizontem rorida magis ei occultatur, quia minus ei opponitur, corpus enim quanto magis opponitur luminoso tanto magis ei apparet, & ab eo illustratur. Notandum est autem, quod aliquando potest duplex Iris simul causari, idque dupliciter; primo existente sole in meridie, si ponatur nubes rorida ex parte Occasus & alia ex parte Orientis, tunc efficitur duplex Iris ex emissione radiorum in diuersas illas partes, tunc autem valde exigua apparebit quia sol non est eis perfecte oppositus. Alio modo potest causari duplex Iris in eodem situ, scilicet in Oriente, vel in Occidente. Ratio huius est, quia contingit aliquando esse duplicem nubem roridam in vna parte, vna altior alia, & in vnam directe emittens radios sol efficit Iridem; Iris verò causata in tali nube causat altam in sibi vicinam veluti in speculo, quia in tali situ ponitur, vt in eam possit emittere radios suorum colorum, vnde talis Iris debilior est in vltima quam in prima; quia non fit ex repercussione lucis directe, sed ex repercussio-

cussione radiorum, seu lucis iam modificatæ in prima, & quæ erat color. Potest autem fieri arcus etiam à luna, & aliquando visus est, licet raro; non tamen habet plures colores, sed vnum scilicet album, quia lux lunæ valde tenuis est, vnde non ita profunde penetrat nubem, sed in exteriori superficie solummodo candorem illum aspergit similem ipsi luci lunæ, quæ candida videtur.

Circa significationem Iridis dicimus habere duplicem significationem naturalem, & ex instituto, naturaliter significat duo; primum est pluuiam, quia cum nubes rorida sit, resolubilis est in aquam, & sic significat pluuiam quæ est nubis resolutio. Secundo significat de proximo non futuram magnam pluuiam. Cuius ratio redditur à D.Thom.quodlibeto tertio articulo 30. quia magna pluuiæ inundatio solum contingit, quando nubes sunt valde grauidæ,& copiosa vaporum multitudine nigrescentes, tunc autem nubes densa non est ad recipiendos radios solis; quin potius veluti corpus omnino opacum eis resistit, quare oportet nubem generantem Iridem non esse ita nigram,& opacam, sed translucidam, sicque non magnæ pluuiæ effectricem.

Ex instituto autem Dei, significat Iris non amplius futurum diluuium vniuersale in terra, vt patet Genesis nono vbi Dominus dicit ad Noe; *Arcum meum ponam in nubibus, & recordabor federis mei vobiscum, & non erunt vltra aquæ diluuij* Quod autem ex instituto hoc significet, patet, quia ante diluuium erat Iris, nec tamen significabat diluuium non furum; licet non defuerint aliqui qui putarunt

non fuisse ante diluuium arcum in nubibus, decepti tamen sunt cum naturaliter in nube rorida sol exprimat illos colores.

CAPVT II.

De varietate colorum aeris, itemque de halo, seu corona voragine, & hiatu.

VArios in aere colores ex lucis repercussione consurgere, quotidiana nobis experientia demonstrat, qua nubes alijs, atque alijs coloribus illustrari videmus; hi autem colores non ex mixtione primarum quatuor qualitatum, sed ex reflexione luminis in addensatum aerem, aut vaporem gignuntur. Vnde eorum materia est vapor, aut exhalatio, seu aer addensatus in quem radij impingunt; efficiens est luminosum radios emittens; forma est lux varie modificata, & recepta in illa materia, partimque ex diuersa receptione in materia, partim ex diuerso aspectu luminosi oriūtur colores. Igitur si id in quod incidit lux in aere est valde densum apparet veluti vmbrosus, & niger color; si autem densum aliquantum sit, & simul humidum apparet cæruleus, soletque signum esse pluuiæ quia coagulationem vaporum testatur, si adhuc autem minus densum sit medium, purpureus color efficitur qualem præcipuè videmus in occasum solis ex tenuitate lucis, & exhalationum generari. Si tenuiores adhuc sint exhalationes apparet puniceus color, nonnunquam verò albus, seu argenteus color videtur, nonnunquam aureus; causatur enim candor in nube ex multitudine lucis receptæ in nube, quæ exhalationes ha-

bet

bet plures, & minus humorum; vnde tales solent apparere nubes circa meridiem, aut feruorem solis; aureus autem fit ex receptione radiorum solis directa, & multitudinem lucis quando materia non nimis densa, & humida est: vnde nec pluuiam designat.

Apparet autem aliquando circa solem, aut lunam, vel etiam astra fulgentiora, circulus quidam, aut corona cingens astrum, quæ à Græcis halo dicitur, & differt ab Iride, quia Iris est semper semicirculus, halo vero, est est circulus plenus. Fit autem halo quando exhalatio, aut nubes æquali densitate circa astrum spargitur, tunc enim radius astri recta tendere non valens ob densitatem medij, intercidit seu refrangitur diffunditurque circa extremitates orbicularis densitatis, ideoque varij colores in ea resultant, quibus astrum cingi videtur, & corona dicitur, quæ tamen aliquando deficiente materia, seu exhalatione integre non apparet. Si corona addensetur signum est pluuiæ, quia multitudinem humidorum vaporum, à quibus addensantur, id testatur. Si ab vna, vel pluribus partibus dissipetur. Ventos, à quibus talis dissipatio fieri incipit, designat. Si tota simul euanescat, serenitatem indicat ob purificationem aeris ab huiusmodi exhalationibus.

Contingit autem aliquando, quod nocte circa lunam, aut astrorum lumen multæ exhalationes constipatæ in sublime ascendant, quæ in medio densiores sint, & ex parte extremitatum rariores, talesque obscurantur in medio, illustrantur verò in extremis, vnde referunt similitudinem foueæ, quæ si magna sit, dicitur vora-

in alijs, & radij solares penetrantes nubem in partibus raris efficiunt virgas aliquando puniceas, aliquando nigras, prout dominatur lux & modificatur in illa materia.

Parelij autem nihil aliud sunt, quam imagines solis in nube aliqua expressæ, quæ traductæ ad nos plures soles videmur aspicere. Contingit autem sic, quando ad latera soli, occurrit nubes rorida, seu quæ in aquam proximè resoluatur, & habet æqualem densitatem, similiterque ex parte exteriori est trans'ucida, & diaphana, ex parte vero interiori terminata, taliter, quod se habeat vt speculum, sol imaginem suam in eam imprimit sicut in speculo, & ex eo quod est æquè densa perfectè refert imaginem solis, & quia radij illi non refranguntur, quia ferit illam eo modo, quo speculum, quod nos ponimus contra solem, aut in obliquo ad latus eius, & similitudinem solis ostendit, aut etiam sicut in pelui aquæ videmus eclypsim solis, quia ibi eius imago apparet non refracta, ideo in nube illa apparet effigies, & imago solis non autem colores, sicut in Iride, & ita apparent nobis aliquando duo soles, aliquando etiam tres, si in duplicem nubem habentem illas conditiones cadant radij solis, aut si ex vna nube reflectatur imago ad aliam, sicut ex vno speculo ad aliud. Potest etiam fieri huiusmodi imago, & generatio Pareliorum circa lunam; sic enim refert Plinius lib. 3. 2. c. 32. tres aliquando lunas simul visas. Narrat autem Aristot. lib. meteoror. c. 2. aliquando conspectos fuisse parelios apud Bosphorum tempore meridiano, & durasse vsque ad solis occasum. Rarius tamen contingit fieri Pare-

lios,

lios existente sole in meridie, sed ascendente ab ortu, aut vergente ad occasum, quia cum sol est in meridie emittens directè radios ad terram, densitatem nubium ad huiusmodi Parelios aptam dissoluit, nec debet nubes esse infra solem, aut valde propè, sed quasi oblique illũ excipere, alias dissipabitur ab eius feruore.

TRACTATVS V.

De Ventis.

CAPVT PRIMVM.

De materia, & causa efficiente ventorum.

ARIE circa generationem Ventorum Philosophi antiqui opinati sunt, qui tamen penitus naturam eorũm non penetrarunt, quia vel impetum Aeris, vel agitationem eius, aut fluxum Ventos esse putauerunt. Illud tamen præsupponendum est, vt certum non quemlibet aeris motum appellari ventum, quando enim manu, aut flabello aerem expellimus, quando cymbalis crepantibus, aut tormentis bellicis ingenti strepitu Aer concutitur motus aeris causatur, non tamen ventus. Igitur secundum Arist. 2. meteor. lect. 7. apud D.Thom. & sequentibus, materia Ventorum est exhalatio sicca, & calida, non

non tamen debet taliter esse calida, & sicca, vt sit inflammabilis, quia non debet esse viscosa, aut pinguis, sed debet esse terrestris, & ideo participare qualitates terræ, quales sunt frigidum, & siccum: propter quod ab aliquibus dicitur, quod exhalatio illa debet esse frigida, & sicca, quia considerant qualitatem, quam habet è terra, & quam è secunda aeris regione, à qua repercutitur, participat; ab alijs autem dicitur calida, considerando calorem extrinsecum, quem habet ab eleuatione solis, à qua subtilizatur. Nec tamen negandum est, exhalationes istas habere vapores admixtos: tum quia sæpè è mari exoriuntur venti, à quo licet exhalationes consurgant propter eius salsedinem, & terrenæ concretionis admixtionem: tamen non puræ exhalationes, sed mixtæ vaporibus eleuantur. Tum quia venti è mari exorti humidi solent esse & aliquando pluuias generant, & nubes congregant, quod sine mixtione vaporum fieri non posset. Quod autem materia ventorum sit exhalatio prædicta, multis signis probat Philosophus. Primo quidem, quia eo tempore maximè vigent venti, quando multitudo huiusmodi exhalationum suppetit, vt in vere, & autumno, & matutino tempore sole oriente, quo commouetur aer, quia tunc exhalatio à terra ascendit ob solis ortum: & similiter igneus color aeris sole occidente, & etiam cometæ ventos denunciant, quia ex siccis exhalationibus generantur sicut color ille, & ipsius cometæ. Secundo ab effectu, quia venti exsiccant, quod non facerent nisi ex materia sicca constarent, & ideo pluuiæ cessare faciunt ventos, quia hummectant,

 & in-

& infrigidant ſiccam illam, & calidam exhalationem, quæ erat materia ventorum, & rurſu ceſſante pluuia ſolet ventus incipere, quia cum pluuia ceciderit, terram humectat & tunc exhalat terra exhalationem ſiccam, ſicut ſi in vas plenum cinere infundatur aqua, exhalatur multum à cinere, ex illa autem exhalatione facta à caliditate ſolis generantur venti, quia talis eſt eorum materia.

Circa motum ventorum, & vim à qua cientur, magna difficultas eſt id perfectè explicare, occulta enim valde cauſa eſt, in tantum quod peculiariter Deo attribuitur in ſacra ſcriptura, vt Pſalm. 134. *Qui producit ventos de theſauris ſuis*. Difficultas autem in eo eſt, quia motus ventorum non eſt ſurſum, nec ſolum deorſum, ſed in obliquum, quod exhalationi non competit, nec ex principijs materiæ, ex qua conſtat quæ eſt ſubſtantia terrena, quæ deorſum grauitat, nec ex calore ſolis, qui ſurſum attrahit; & eſt ſimilis difficultas illi, quam infra tractabimus de fluxu, & refluxu, maris. Cum ergo tria concurrant ad ventum, ſcilicet aer, in quo fit agitatio, & vis in obliquum faciens impelli has exhalationes, & ipſum aerem, dicimus huic motui duplicem cauſam aſſignari. Prima eſt influxus aſtrorum, & præſertim ſolis, & lunæ; nam ſicut ex impreſſione lunæ mare fluit, & refluit, ita ex impreſſione eiuſdem, aut aliorum aſtrorum obliquatur exhalatio, & traditur in hæc inferiora. Secunda cauſa eſt frigiditas ſecundæ regionis ad quam aliquando exhalatio, quæ pertingit eſt ſatis ſubtilis, ac viſcoſa, & pinguis, multum in ſe caloris ſuſcipiens, & tales eleuantur vltra

ſecun-

cundam regionem, nec eis obsistere potest frigiditas eius, aut inter nubes includuntur, præstantque ignitis metheoris materiam; aliæ verò exhalationes magis terrestres sunt. Et ideo ab illo frigore addensantur paululum, & deorsum truduntur, nec permittuntur sursum ascendere; Cum autem ipsæ calore sibi impresso à sole, vel ab alio astro sursum conentur, fit vt tali agitatione obliquentur, & aerem agitent, tanta nonnunquam vi, vt arbores, domosque euertant, nimirum propter multitudinem exhalationum confestim ascendentium, & addensatarum ab illo frigore secundæ regionis, à quo deorsum aguntur. Correspondet etiam impetus maior, ac minor ventorum vehementiæ, qua ab astris sursum eleuantur exhalationes illæ terrestres, & condensabiles à frigore secundæ regionis. Fatendum tamen est multas alias causas nobis occultas ad ventorum motum concurrere, hæ tamen probabilius à Philosophis sunt cognitæ.

CAPVT II.

De numero ventorum, eorumque proprietatibus.

EGimus in præcedenti capite de ventis secundum communem eorum rationem, de aliquibus enim particularibus ventis, qui magis turbines, quam venti dicẽdi sunt, infra agemus. Nunc autem de numero ventorum, iuxta hydographiæ rationem, ac eorum, qui artẽ nauticam colunt, agendum est. Igitur principales venti sunt quatuor, qui ex quatuor Angulis cæ-

li oriuntur, & ſpirant; diuiditur enim mun-
dus in quatuor partes, ſcilicet orientem, &
occidentem, meridiem, & ſeptentrionem.
Ventus ergo ab oriente ſpirans vocatur *ſubſo-
lanus*, ab occidente *fauonius*, ſeu *zephirus*, à
meridie, *auſter* à ſeptẽtrione *ſeptentrio*, ſeu *No-
tus*. Has quatuor partes duplicant nautæ, ſi-
gnificantque octo partes cæli, vnde venti ſpi-
rant, & tales partes vocant *Rumbos*. Deinde
iſtas octo partes iterum duplicant, & inter
medijs deſignant alias octo, quas vocant, *me-
dias partidas*, & in vltimo has ſexdecim par-
tes iterum duplicant, quia intermedia ſecant
quas vocant *quartas*, ſicque fiunt 32. venti à
triginta duabus cæli partibus ſpirantibus, pro
ut latius in actnautica, & hydographiæ circu-
lis ſcripti videntur, & quidem ſexdecim ven-
torum propria nomina ſciuntur, aliorum non
ita, quæ tamen ad præſens deſcribere tædio eſ-
ſet, & oneri.

Obſeruandum tamen eſt aliquos eſſe ven-
tos, qui prouinciales dicuntur, eo quod in
certis regionibus agnoſcuntur, & vltra non
tranſeunt, ſicut Athenis teſte Plinio lib. 2. cap.
43. Flat Scyro, qui reliquæ greciæ ignoratur.
Et aliqui venti ſunt, qui principaliter domi-
nantur, & infeſtant regionem aliquam, ſicut
Calabriam Yapix, Galliam Circius, Atobulus
Apuliam, vt ait Senec. lib. 5. naturalium quæ-
ſtionum cap. 17. Alij autem venti ſunt, quos
Græci, Etheſias, hoc eſt, anniuerſarios vocant,
eo quod ſingulis annis certis temporibus ſpi-
rant, ſicut in ortu Orionis contingunt venti
intollerabiles, vt dicit Ariſt. 2. metheor. lect. 9.
apud D. Thom. & in canicularibus diebus poſt
ortum

rtum canis venti quidam solent spirare, quos nomine anniuersario Ethesias vocant. Similiter post tropicum, seu conuersionem solis æstiualem, quando facto solticio in Iunio in signo cancri conuertitur sol versus capricornium flant venti Boreales. Cuius ratio redditur à Philos. loco citato, quia Boreales venti flant à locis, qui sunt sub polo arctico, seu septemtrionali, in quibus est magna niuium, & aquarum copia, hæc autem magis liquefiunt à sole post solstitium, seu post tropicum, aut conuersionem æstiuam, quam quando ad nos appropinquat in vere, aut in ipso solstitio, seu tropico estiuo, quia sol maiorem effectum imprimit post solstitium quam antea, eo quod diutius durauit calor eius in terra, & magis dispositæ materiæ dominatur quam quando ad nos ascendit, vel etiam in ipso solstitio; & ideo tempore caniculæ sunt maximi calores, quod est post solstitium, & tunc liquefactis pene niuibus septentrionis exhalatur copia spirationum, eo quod niues multam concretionem terrenam habent, & sic flant venti.

Circa ventorum proprietates, notandum est, quod illæ spectari possunt, vel penes principia substantialia, ex quibus constant, vel penes id, quod à sole, & syderibus habent, vel penes regiones, vnde spirant, & per quas transeunt. Primo modo ventis competit esse siccos; & frigidos, sicut ipsa terra est, vndè eleuatur exhalatio, & si habent admixtos vapores, qui eleuantur ab aqua, habent etiam ex hac parte esse humidos, & frigidos. Secundo modo vēti sunt calidi, & sicci, & si habent admixtum vaporem, calidi, & humidi calore extrinsecus

à ſydere impreſſo, ſicut aqua calida eſt ab igne. Tertio modo diuerſis ventis diuerſæ competunt proprietates, nam ſeptentrio eſt frigidus, & ſiccus, quia ex locis frigidiſſimis ſpirat, & plenis niue vnde & ſerenitatem inducit quia ob frigiditatem ſuam diſſipat humidum vaporum, prohibetquè ne reſoluantur in aquã; & ſimiliter terram conſtringit ne emittat ex ſe humidos vapores, & quia minus tortuoſum, & obliquum flatum habet directè tendens per nubes, ſecat illas, & diſſipat, non cogit. Dicitur tamen ſeptemtrio in aliquibus locis, vt apud Cyrenem, & Helleſpontum pluuiam creare. Auſter eſt calidus, & humidus, quia oritur in meridie, & tranſit per mare, quod ob ſalſedinem calidas ſpirationes excitat, cogit etiam nubes, & pluuiam inducit propter oppoſitam cauſam à ſeptemtrione; licet in Africa dicatur nubes diſſipare. Subſolanus eſt calidus, & ſiccus propter præſentiam ſolis à quo mouetur, & à quo exiccatur, & calefit illa exhalatio. Denique zephirus eſt humidus, & frigidus, quia ſole accedente ad occaſum, vnde hic ventus ſpirat remanet exhalatio eius frigida, & ob ſolis abſentiam non exiccata, ſed humida. Ex his antem qualitatibus ſequitur in ventis, quod alij ſalubres ſint hominibus, alij noxij, varioſque morbos inducant, maxime enim ſalubres ſunt ſeptemtrio, & zephirus ſeu fauonius, Auſter verò noxius, & veluti corpora diſſoluens, quia cauſat putredinem ob calidum, quod præſtat.

CA-

CAPVT III.

De Turbinibus, Ecnephia, Tryphonis, & Præstere.

DE his agit Arist. in initio tertij metheor. Sunt autem turbines isti cæteris omnibus periculosiores, ac formidabiles ob nimiam violentiam, qua obuia quæquæ prosternunt. Igitur Ecnephias generatur ad modum fulminis, quando scilicet multa exhalatio spissa, & minus subtilis intra nubem cauam congregatur, fit tunc vt motu, aut antyperistasi incalescat, ac maiorem libertatem quærens è nube segregetur, eamque disrumpat more fulminis, nisi quod incensa non est sicut fulmen, & ita deorsum impellitur magna velocitate, & violentia propter fortitudinem frigidi segregantis, vt inquit D. Thom. 3. metheor. lect. 1. sub æquinoctiali à nostris nautis talis turbo nonnunquam visus est magno ipsorum periculo. Dicitur autem ex tali turbine asperginem aquę calidæ profluere, quæ vermes gignit, vestesq; putrefacit.

Tropheo autem, seu Tipho generatur eo modo quo Ecnephias, nisi quod rotato circulo mouetur; quando enim ex diuersis nubibus; aut diuersis partibus eiusdem nubis flatus erumpunt, & conglobantur inter se, ac impinguntur, eo quod à frigiditate loci per angustam nubis scissuram expellitur flatus, & ad aliud corpus, seu flatum repercutitur, fit vt illi flatus durante tali pugna retorqueantur inter se, ac vorticem efficiant, sicut videmus, quod in

angiportis, & angustis vijs puluis roratur à vento, & in fluminibus vortices efficiantur ab aqua impingente ad saxum aliquod.

Talis igitur flatus maxima vi segregatur, & excussus à nube ob fortitudinem frigidi segregantis per antiperistasim, non tamen incendentis illum, & in gyrum contortus dicitur Tipho; qui tanta vehementia discurrit, vt saxa, & arbores secum rapiat, ac nonnunquam nauigia integra in altum eleuat è mari gyro illo ea inuoluens. Quod si tales flatus, vel antiperistasi, vel repercussu, contingat aliquantulum inflammari, dicitur ille turbo Præste sternens, & comburens omnia, differtque à fulmine; eo quod fulmen plus de igne habet, & de flatu minus, hic è contra plus flatus, minus ignis corripit: & etiam, quia fulminis materia subtilior est, quam istius. Obseruandum tamen est ad has tempestates excitandas multum conducere quorundam syderum influxus, in quorum ortu frequenter procellæ accidunt, vt in Ortu Orionis, Hiadum, & Aquarij; sicut etiam loca quædam sunt, quæ maximè infestantur procellis, vt promontorium bonæ spei, & ille maris tractus, quo à Sina in Iaponem itur.

TRACTATVS VI.

De metheoris humidis genitis in aere.

CAPVT PRIMVM.

De Nube, & Pluuia.

VBES principium sunt omnium concretionum humidarum aeris, sicut optimè notauit Diu Thom. in cap. 37. Iob circa illa verba: *Nunquid nosti semitas nubium magnas, & perfectas scientias?* Materia ergo nubium est vapor calore solis, aut aliorum astrorum eleuatus. Hic dum ad mediam aeris regionem peruenit, tum ob debilitatem radiorum solis, quorum reflexio illuc non attingit, tum ob frigus illius secundæ regionis condensatur, & talis vapor addensatus dicitur nubes. Quia verò ex his vaporibus aliqui habent partes raras, & aereas, facile in aeris naturam permutantur, aut etiam ventis deseruiunt exhalationibus permixtis; alij verò grauiores sunt, & humidiores, qui in aquam conuerti possunt, & ex his generatur pluuia, vndè non omnes nubes in pluuiam resoluuntur, sed multæ in aerem, aliæ in ventos ob exhalationes admixtas aliæ in nebulas, & caligines diffunduntur. Vt postea dicemus.

Igitur cum pluuia nihil aliud sit, quam nubes in aquam resoluta: quæres primo, quæ sit

 ratio

ratio, cur pluuiæ minutim cadant, & non totæ simul effundãtur è nubibus, cum naturali grauitate, ac pondere sic videretur peculiaris Dei prouidentia relucere, sicut scriptura sacra testatur Iob. 25. vbi dicitur: *Qui ligat aquas in nubibus suis, ne errumpant pariter deorsum*. Respond. Causam huius esse tenuitatem vaporis à modico, & non nimis violentò frigore addensatam, tunc enim paulatim addensatur vapor, & in aquam conuertitur; vnde & paulatim decidit, & non tota simul ruit, & sicut infæcundæ nubes, quæ in aerem conuertuntur, non simul secundum omnes partes in aerem transeunt, sed paulatim, & per partes, sic multo melius quando in aquam conuertuntur quæ crassior est, & maiorem requirit densitatem conuertuntur paulatim, & minutim in aquam, non simul. Addo etiam quod nubes ipsa ex sui dispositione veluti stillicidium quoddam est ob partium suarum raritatem modice addensatam, vnde & aquam stillatam dimittit, & consequenter minutim, & non simul.

Illud tamen aduertendum est maiores, crassioresque guttas generari ob maioris frigoris vim, quę nubem magis addensat, & consequenter densiores guttas aquæ facit, quod frequenter contingit in æstate, quia tunc ob calorem circundantem nubem, per antiperistasim intenditur frigus, & consequenter addensatur aqua, fiuntque guttæ crassiores.

Secundo quæres, cur imber cum magno strepitu, & impetu descendit, quod & Dominus cum admiratione interrogauit Iob. 38. *Quis dedit vehementissimo imbri cursum*, aliquando

verò

vero fenfim fine ftrepitu illabitur, quafi aquā ex ftillicidijs eliquata.

Resp. caufam vehementiæ impetus, effe frigus comprimens partes nubis, & cum violentia in eas intrans, tanto autem violentius, & fortius intrat, quanto maior eft caliditas frigiditati refiftens, eamque nite: s expellere, tunc enim ob contrarium vincendum cum maiori, violentia nubem ingreditur, & comprimens fortius eius partes cum maiori impetu facit eā refolui, ficut quando fortiter comprimitur expongia aut pānus madefactus, copiofius, & fortius defcendet aqua; compreffio autem nubis à violentia frigoris fit, cuius fignum eft, quod in æftate quando eft maior caliditas, & frigus violentius nubem intrat, impetuofius defcendit imber; & fimiliter grando, quia generatur ex frigore violento per antiperiftafim caloris circundantis defcendit impetuofe. Deferuit etiam ad huiufmodi impetum vis ventorum, quia impulfæ exhalationes eadem vi fecum deferunt aquam, ficut in magnis tempeftatibus videmus. E contra verò quia quando generatur nix, non eft caliditas circunftans, ratione cuius violente frigus comprimat nubem, fed liberè in eam ingreditur, & congelat, inde eft, quod fine impetu defcendit, nifi ab aliquo vento nimis impellatur, quando verò nubes eft remiffe calida, ita quod non multum refiftit frigori comprimenti, fed facile penetrat partes nubis, blande quoque compreffa nubes à tali frigore paulatim decidit, ac fine ftrepitu: Ex quibus patet, quod ad pluuiam generandam, vapores debent effe calidi; & ita calidiores venti, vt auftrales folent pluuiam generare.

Quæres tertio: An naturaliter sit possibilis, talis aquarum inundatio, quod vniuersale diluuium possit efficere? Fuisse præter vniuersalem catalismum inundationes alias, partim ex pluuijs, partim ex maris eruptione constat ex scriptoribus historicis; & vnam extitisse ante vniuersale diluuium tempore Enos, quæ tertiam terræ partem perdidit refert Genebrandus Cronographia, & plures alias referunt S. August. 18. de ciuitate cap. 8. & 10. & S. Isidor. lib. 14. originum cap. 22.

Respond. tamen non posse naturaliter tantam fieri inundationem aquarum, vt vniuersale inducat diluuium. Ratio est, quia dispositio naturalis totius vniuersi non ordinatur ad eius destructionem, aut ad destructionem ordinis vniuersi qui ex elementorum dispositione constat, quare nec est facultas in natura, vt totam terram aquis perdat, & eius compositionem & ordinem dissoluat, & ideo Deus in cælesti corpore tot astra, quorum virtutes, & effectus sibi aduersantur protulit, ne si omnia ad eundem effectum conspirarent, totius huius inferioris mundi ordinem dissiparent. Fuit ergo vniuersale diluuium speciale diuinæ potestatis opus, sic agentia naturalia disponentis, vt vltra suam naturalem potentiam in mortales omnes desæuiret.

Quæres quartò: Quæ sit causa aliquarum pluuiarum, quæ præter vsitatum cursum extraordinariæ, & prodigiosæ sunt, vt quod pluat sanguine, lacte, ranis eisciculis, aliquando decidat ferrum, & lapides.

Respond. res istas ordinari ex dispositione diuina ad inducendum hominibus terrorem,

Po-

Poteſt tamen aliquarum reddi naturalis cauſa; ſanguine enim, & lacte aliquando pluit, non quia veram formam ſanguinis, & lactis habeant hæ pluuiæ, ſed colorem ſolum, & apparentiam, quod contingit vel ex eo, quod ex locis cruento humore madidis ſol vapores eleuat, qui colorem illum retinent, ſicque pluuiam illo inficiunt, vel quia ex forti aliqua decoctione ab igne, ſeu calore intra nubem incluſo vapores habentes admixtas partes fumoſas, quæ facile colorem recipiunt in ruborem permutantur, aut in candorem, ex eo quod humidiores partes reſoluuntur, & manent clariores, ſicut nix, quæ aliquid concretionis terreſtris habet; etiam candorem recipit. Ranæ autem, aut piſciculi videntur aliquando decidere, aut quia ab aliquo violento turbine eleuantur, & poſtea decidentes pluere illis videtur, aut quia intra humidum, & calidum nubis tale temperamentum aliquando concurrit, ſicut in paludibus ad generanda huiuſmodi animalia, præſertim quando viſcoſus humor, ex quo communiter in aqua generantur includitur in nube.

De præſagijs autem temporum, & ſignis pluuiæ, videri poteſt Plinius lib. 18. naturalis hiſtoriæ cap. 35. Iabelus tract. 3. metheoror. cap. 2. Conimb. tract. 7. c. 3. vbi late de huiuſmodi ſignis agunt, nos breuitatis cauſa, quia res eſt non multi momenti, omittimus.

CA-

CAPVT II.

De niue, & grandine.

NIx generatur è nube, quæ ab excellent frigore congelatur & ideò nix ſiccior eſt, quam pluuiæ quia frigus dum congelat,& conſtringit,humorem expellit. Contingit autem ſic: Quando nubes habens plures partes aereas admixtas per aerem ſpargitur;frigus excellens,quod tunc viget, ingreditur partes illas nubis, & cum reſolui debeant partes eius in aquam, ab excellenti illo frigore congelantur, & duriores aqua efficiuntur. Quare verò non omnino rigeſcant ſicut aqua gelata, ſtatim dicemus. Cauſa ergo efficiens niuis eſt frigiditas excellens ſparſa per nubem, non admodum obſcuram, ſed claram, congelans, & adunans partes nubis, quando debent reſolui. Generatur autem nix in media aeris regione, vbi frigus maius eſt, & in illis regionibus, quæ non multum incaleſcunt radijs ſolis, vnde in montibus altiſſimis perpetuo nix conſeruatur & gignitur ob excellentem algorem talium regionum; & quia illuc non peruenit radiorum ſolis reflexio ferè nunquam æſtatem ſentiunt, & ſimiliter in partibus ſeptentrionalibus, vbi obliquè ſolis radij feriunt,perpetuò fere generantur niues.

Nix eſt candida & mollis. Cauſa candoris eius eſt multiplex. Primo quidem quia propter claritatem nubis è qua generatur, multum participat de luce, quæ principium eſt candoris in corpore terminato, quod coloris eſt ſuſce-

ſce-

sceptiuum, sicut aqua, quæ diaphana est, si ter…minetur & solidetur per gelu, redditur alba. Secundò propter partes aereas quibus abundat nix, tales enim spumam generant, vnde & Arist. 2. de generatione animalium cap. 2. niuem spumam appellat, spuma autem de se alba est, & si adiungatur ei excellens frigus, intensior candor generatur, quia frigus candoris parens est, vt in hominibus septentrionalibus videmus, & quanto laxior est spuma, tanto albior apparet nix. Dicitur tamen nix vetustate rubescere, vt in 5. de hist. animal. cap. 19. refert Arist. quia partes aereæ tempore consumuntur, redditurque illa mixtura qualitatum, quæ ruborem referat. Causa autem quare nix sit mollis, est quia calidum vaporis in nube non simul expellitur à frigore, sed successiue, & ideo non permittitur omnino rigescere calido repugnante, & sic remanet aqua addensata, sed non omnino rigida sicut gelu, sed mollior. Item etiam quia intrant nubem vapores illi qui non habent admixtum multum de terrestri concretione, & sic vapor ille est nimium subtilis; vt autem geletur, & induresçat aqua, debet esse crassa, & terrestres habens concretiones, quò enim subtilior minus dura efficitur, vnde vapor ille, qui nimium est subtilis, non maiorem duritiem admittere potest, quam illa, quæ in nube videtur, vnde non durescit, quia non est capax tantæ congelationis, sicut si esset aqua crassa; pruina autem magis durescit, quia habet plus crassitudinis, & terrestris concretionis.

Grando autem generatur quando aqua pluuia congelatur antequam ad terram perue-

niat

niæ, vt Auctor est Arist. lib. 1. metheor. cap. 12. lect. 15. apud D. Thom. vndè materia grandinis est imber, seu aqua nubis calida resoluta; proximum efficiens est, aut frigus circundans illam aquam, & congelans, aut calor circunstantis aeris per antiperistasim eius calorem expellens, & congellans. Fit autem hoc modo; quando nubes calidi vaporis resoluitur in aquam, contingit aliquando, vt resolutio ista fiat propter calidum congregans frigidum naturale vaporis peruenientis ad secundam regionem, & facit ipsum in aquam conuerti, tanto vehementius, quanto fortius à calido circunstante frigidam congregatur. Vnde & tunc oriuntur maiores guttæ in pluuia, quia fortior congregatio frigidi plus materiæ conuertit in aquam; quando autem magis includitur frigidum, & circundatur à calido, non solum facit resolui aquam, sed etiam ipsam congelat, & sic fit grando. Quod autem possit sine multa mora congelare aquam ex eo est, vt dicit Philosophus, quia vehementia frigoris à circundante, & congregante calore tanta est, quod minori tempore congelat, quam motus localis aquæ fiat, sicut in hieme solet aliquando tantum vigere frigus, quod decidentes guttæ, prius congelantur, quam in terram cadant, quod ergo facit rigor frigoris in hieme toto aere sparsus, facit parum frigus vaporis à circundante calore congregatus, & inclusus per antiperistasim, & ideo quantò propinquius ad nos grando generatur, tanto durior est, & magis congelata, quia constipatur frigus à calore propè nos existente, qui maior est. Deseruit autem ad citius congelandam aquam, etiam

ipsius

ipſius vaporis calor, quia aqua calida citius congelatur, quam frigida, quia cum rarior ſit ea, quæ eſt calida, minus reſiſtit contrario, & citius ab eo vincitur. Generatur autem grando, & in ſecunda aeris regione, & infima; in ſecunda quidem aeris regione, aut quia omnia rigeſcunt gelu ſi grando generetur in hieme; aut quia circunſtante calore noſtro conſtipatur frigidum nubis, & non ſolum reſoluitur, ſed vſque ad congelationem induratur à frigido aqua reſoluta. In infima autem fit, quando à calido vnitur frigiditas aquæ deſcendentis, quia licet aqua illa calidi vaporis ſit, natiuam tamen habet frigiditatem, & comparatione noſtri caloris frigida eſt, quæ proinde vnita à maiore calore vſque ad congelationem intenditur. Et ſignum, quod generatur aliquando in infima regione eſt, quia ſecum grando defert paleas, aut aliud quidpiam, quod propè volitat.

Quando autem congelatio hæc, quæ accidit circa aquam accidit circa niuem, quæ in minuta granata à frigore condenſatur, dicitur granedula. Contingit autem grando omni anni tempore, præſertim tamen in autumno, aut vere, quia tunc præſertim eleuatur vapor calidus, qui tamen non conſumitur ſicut in æſtate, poteſtque ex illo generari grando: in hieme vero ob rigorem, non ita eleuantur vapores calidi.

CA-

CAPVT III.

De Nebula, & Glacie.

Sicut in nutritione viuentium, accidit quod ex alimento pars conuertitur in substantiam aliti, scilicet quod magis depuratur, & defæcatur à calore naturali, pars vero in excrementa tanquam inutilis reijcitur: Sic in vapore nubis quædam partes sunt crassiores & humidiores, quæ in aquam conuertuntur, quædam flatuosæ, quæ in ventos, quædam subtiles, & minus ad conuersionem aquæ idoneæ & à frigore noctis paululum addensatæ descendunt vsque ad nos, & tales sunt de facili in aerem conuertibiles, vocanturque nebula, seu caligo. Itaque partes illæ nubium, quæ deberent in aerem conuerti ob subtilitatem, & carentiam humiditatis, addensatæ à frigore noctis, & ad nos descendentes nebula est, & ideo ascendente sole facile dissipantur, soletq; signum esse serenitatis, quia scilicet non sunt nubes, vt in aquam conuerti possint, sed infecundæ, & tanquam reliquiæ nubium, vt Philosophus dicit. Contingit autem aliquando vt nebula ingrossetur à vaporibus ex aqua, seu lacu aliquo, aut terra humida ascendentibus, & tunc iterum vapor ille eleuatur à sole, fitque nubes, quæ in aquam soluitur. Ex hoc autem constat, quod nebula leuior est quam nubes, quia facilius à sole dissipatur, & quia humore caret, à quo prægrauatur vapor licet ob frigus addensans descendat, non tamen ideò fit grauior licet ei causa ascendendi deficiat,

ciat, quæ eſt calor, quem quia nubes craſſiores plus retinent, non deſcendunt.

Glacies eſt aqua congelata. Ad congelationem autem aquæ licet requiratur tanquam efficiens cauſa excellentia frigoris, tamen ex parte materiæ requiritur, quod aqua admixtum habeat aliquid de concretione terreſtri, quæ ad indurationem maximè iuuat. Etenim ſolum frigus non ſufficit aquam congelare, alias aqua cum ex natura ſua poſtulet ſummum frigus, vt diximus quæſtion. 12. de generatio ex ſua natura poſtularet congelationem, & ſic non eſſet fluida naturaliter quod eſt falſum. Quare aqua gelata non eſt aqua omnino pura, ſed terrena concretione admixta; quod idem in grandine, & niue accidit, quæ congelantur ob admixtam terreſtrem concretionem, & exhalationem cum vapore, vnde & aliquid coloris comitatur aquam gelidam, quantum concretio terreſtris admittit. Si quæras vtrum mare poſſit congelari? Aliqui negant, præſertim ob calidas exhalationes, quibus mare abundat propter ſalſedinem ſuam & ita dicunt, quod licet videatur ſuperficies æquoris conſtringi, tamen eam aquam non eſſe maris, ſed fluminum, & paludum quæ in mare intrant, & quia leuiores ſunt in ſuperficie enatant, & tales gelantur. Nihilominus hac de re nulla poteſt eſſe dubitatio, cum ex noſtri temporis nauigationibus conſtet circa articum polum ad octuageſimum gradum, aut circiter mare ſeptentrionale, adeò gelu indurari, vt innauigabile reddatur. Narrat id etiam de mare Scithico Pomponius Mela lib. 3. de ſitu Orbis; de mari Gothico

Olaus

Olaus magnus lib. 1. de rebus Septentrionalibus cap. 3. Herodotus idem contigisse scribit in Bosphoro D.Thom. in illud Iob.37. *Superficies abyssi constringitur*, inquit, mare iuxta superficiem congelari, non tamen in profundo, quia illuc vis frigoris non pertingit.

CAPVT IV.

De Rore, Pruina, Melle, & Manna.

EAdem est materia Roris, & Pruinæ, scilicet vapor exiguus, & subtilis: in causa efficienti partim conueniunt, partim differunt; conueniunt, quia vtriusque efficiens est frigiditas noctis, sed vnius scilicet Roris est frigiditas modica, quæ solum vaporem illum subtilem addensat in aquæ guttulas; alterius, scilicet pruinæ est frigiditas intensa non solum in aquam addensans vaporem, sed indurans, & congelans, vnde & pruina durior est niue; ex quo fit, quod ros est temperate calidus, & frigidus, quia generatur ex modica frigiditate, quæ non omnino excludit calorem. Pruina autem est omnino frigida, vtpotè à frigore intenso generata, & ideo solet pruina gigni flante Borea, qui frigidus est. Ros autem fit serena nocte, quæ si nebulosa sit, & turbulenta exiguum, ac subtilem vaporem dissipat, nec in guttulas sinit addensari, & sic ros est signum serenitatis.

Si autem quæras, quo in loco generentur ros, & pruina. *Resp.* Diuersas circa hoc esse opiniones; videtur tamen probabilius, quod generetur ros infra secundam regionem aeris, seu

ſeu in ſuperiori parte infimæ, aut circa illam, vt tenet Commentator 1.lib.Metheor.c.4.quia ibi eſt debitum temperamentum ex calido, & frigido, tum ex frigore noctis, tum ex appropinquatione ad ſecundam regionem, aliàs ſi in ipſa ſecunda regione generaretur, nimis condenſaretur ille vapor ab immodica frigiditate ſecundæ regionis, per quam deberet tranſire; nec eſſet ratio, cur non caderet ros ſuper cacumina montium, in quibus tamen etiam ſi altiſſimi non ſint, non inuenitur. Ac denique quia ſi generaretur in ſuprema parte ſecundæ regionis, vt dicit Albert. quia ibi eſt temperamentum calidi, ac frigidi, cur non etiam ſuprema pars infimæ regionis erit locus per ſe roris? Quia idem habet temperamentum ex appropinquatione ad ſecundam regionem, & noſtram, ne ponamus locum roris ſuperiorem eſſe loco pluuiæ. Cur autem in montium cacuminibus ros non decidat, cauſa eſt, quia vapor roris eſt admodum exiguus, & ſubtilis, quia ex locis humidis exhalatur, nec ita altè aſcendit. Tum quia ſummitates montium ventis perflantur, qui concretionem roris impediunt. Pruina autem generatur in infima aeris regione, quando intenſum frigus in ea viget, ibi enim condenſatur aqua, & guttulæ eius congelantur, præſertim concurrente influxu alicuius Planetæ frigidi, & ſicci, qualis eſt Saturnus. Pruina ordinarie fit in principio hiemis, tunc enim albeſcunt campi, & tecta domorum pruina propter intenſionem frigoris congelantis vaporem tenuem; rigènte verò hieme non permittitur vapor ille aſcendere, & ideo non fit pruina.

Mel

Mel generatur ex vapore subtili, sicut ros, sed vlterius habet ille vapor admixtas aliquas partes terrestres, subtiles, & humidum etiam aereum, vnde ex commixtione talium partium, quando humidum non multum dissoluitur, sed caliditate aeris digeritur, ac decoquitur fit succus; seu ros dulcis, qui nocte frigoris pinguescens adhæret floribus, ac folijs, vnde ab apibus colligitur, & in aluearia defertur. Nec enim apes mel efficiunt, licet perficiant, ac magis decoquant, sed colligunt ex herbis, & floribus. Vnde videmus, quod cellulæ earum vno, aut altero die repletæ inueniuntur, quod non esset si ab eis deberet fieri, & ex earum alimento generari, & etiam in autumno, seu hieme non reparant mel sibi detractum, licet aliqui flores, & herbiculæ suppetant illo tempore, quia tunc non generatur mellis ros; vnde inquit Arist. lib. 5. de historia animalium c. 22. quod apes fauos construunt è floribus, ceram ex arborum lachrima effingunt, mel ex aeris rore colligunt. Et sane in aliquibus floribus, præsertim antelucano tempore succum prædulcem inueniri, experientia testatur his, qui flores inuentos sugunt, ac dulcem eliciunt succum.

De melle siluestri, qualem D. Baptistam comedisse refertur in Euangelio, quidam existimant probabilius, esse mel montanum à siluestribus apibus confectum, quod summè amarum est, vocaturque à Plinio lib. 1. cap. 16. ericeum, quia ex erica eligitur ab apibus, ex qua iniucundum contrahit saporem, sicut etiam in Sardinia mel amarū gignitur, quia ex absinthio ab apibus colligitur. Tenet illam sententiam Isido-

Isidorus Pelusiot. lib. 1. Epist. 5. & Epist. 132. Chrysostom. Teophilact. qui dicunt ab agrestibus apibus fieri illud mel.

Similem generationem, quam mel, habet manna, nisi quod manna humidum aqueum, seu vapor valde decoquitur, & terræ partes manent cum exigua humiditate, & ex tali maiore decoctione fit liquor candidus, sicut etiam mel candidum, ob maiorem humidi decoctionem generatur. Manna autem in ramis, herbis, & lapidibus aspergitur, ideoque in medicinæ vsus asportatur. Nec putandum manna Hebræorum specie distinctum fuisse ab isto vulgari, nisi quod eius generatio altioribus causis perficiebatur, vt tandiu duraret, & talibus temporibus colligeretur, forte Angelis sic materiam disponentibus, ac ministrantibus, ac pluribus perfectionibus, & qualitatibus illud secundum Dei ordinationem immutantibus, vnde & Angelorum panis dictus est. Sed tamen hæc specificam distinctionem non efficiunt, sed accidentalem, sicut vinum, quod Christus ex aqua conuertit, non differebat specie à vulgari vino, licet multo esset excellentius. Vnde, & in modum pruinæ cecidisse mannam super terram, Scriptura refert cap. 16. Exodi.

TRACTATVS VII.

De Mari, eiusque motu, & salsedine.

CAPVT PRIMVM.

De situ Maris.

Vpponendum est, quod licet varia ab Historijs Maria numerentur, omnia tamen ex Oceano qui est ipsum elementum aquæ vastissimum, omnem terram circumdans, ortum habent, vel manifeste, vel occultè, nam mare Balthicum circa Daniam ex Oceano influit. Mare Mediterraneum per fretum Gaditanum ex Oceano incipiens vsq; ad Palestinam terminatur. Ex mediterraneo verò primo per Proponsidem, Aegeũque mare, deinde per Bosphorũ circa Constantinopolim emergit mare, seu Pontus Euxinus cuius vltima pars paludem Mæotim claudit. Mare Rubrum circa Aetiopiam, & extremas Africæ oras versus Orientem, ex Oceano circa oppidum Aden incipit, inde per 350. leucas inter Aegyptum penetrans propè Palestinam desinit. De nomine Rubri maris an à calore dicatur an ab Erithra Rege qui interpretatur Rubrus, decertant scriptores. Et multi eiusdem esse coloris cum cæteris affirmant. Fœlicius ex nostrorum nauigationibus compertum est, quod aquæ illius ob arenarum ruborem,

botem, & coraliorum, quibus scatet, abundantiam rubrum referunt colorem, licet è mari extracta aqua perlucida sit, sicut cæteræ, quod ex Ioanne Barrio decade 2. lib. 8. cap. 1. Conimb. referunt hic tract. 8. cap. 2. Mare Persicum ostium habet in Oceano Indico, indeque Persidis parte malluit, in eoque Tigris, & Eufrates influunt, & hæc sunt maria, quæ aperte ex Oceano oriuntur. Præter hæc verò numeratur adhuc mare Caspium circa Armeniam, quod occultis vijs ex Oceano creditur oriri, vndique tamen montibus cingitur, & magis lacus multorum fluuiorum incursu stagnans, quam mare nominari posset. Igitur circa Oceanum, qui aquarum omnium parens est notandum est. Quod eius congregatio in vastissimo illo loco, quo iacet, tertia die creationis Mundi facta est, cum Deus dixit Gen. 1. *Congregentur aquæ, quæ sub cælo sunt in vnum, & appareat arida*, quantum enim est de se aqua petit terram operire, sicque operiebat in principio; ad vsum autem hominum diuina Prouidentia factum est, vt terra appareret, aquæ vero elementum in vnum locum congregaretur: quæ congregatio mare, seu Oceanus dicitur. Ille vero locus, seu hiatus, & intercapedo, in qua interfusa est huiusmodi aquarum vastitas, abyssus dicitur propter profunditatem suam immensam: quæ tamen non æqualis vbique est, sed montes, ac rupes, campósque sub aquis illis esse certum est, insulæ enim maris non aliud sunt, quam excelsi montes è maris profundo emergentes, & similiter vadosa loca, aut rupes ad superficiem maris, aut non longe a superficie ascendentes, terra

est è profundo maris eleuata vsque ad superficiem.

An vero ex hac aquarum congregatione mare in tumorem elatum sit, ita vt terra sit altius, dubium est apud Philosophos, & Theologos, & difficultas non est in aqua, quam propè littus videmus, sed de ea; quæ longius à terra protenditur, an ita in tumorem, seu in maiorem altitudinem eleuetur, vt maneat ibi mare terra altius. Nam D. Thom. 1. p. q. 69. art. 1. ad 2. censet probabilius esse, quod mare terra sit altius, quod experimento compertum esse in mari Rubro affert ex D. Basil. homil. 4. in Hexameron ante medium; qui eandem tenet sententiam. Alij vero plurimi Authores oppositum tenent in eamque sententiam adducunt. S. Hieron. in illud Psal. 32. *Congregans sicut in vtre aquas maris*, Et D. Aug. 135. aliosq; Patres: Sanèq; quod D. Th. & D. Basil. non loquãtur de mari comparato ad altissimos montes terræ, illud argumento est, quod D. Basil. de mari Rubro loquitur respectu terræ Aegypti, quæ montuola non est, sed planior, & mare depressior: cuius simile in Zelandiæ littore nos ipsi vidimus, vbi ad oculum mare terra ipsa altius est Ipsæ etiam insulæ, quæ montes quidam sunt in medio mari ostendunt tumorem aquæ non vincere altitudine supremos montes, habere tamen tumorem aliquem mare, ita quod terra altius sit negandum non videtur, quia tanta aquarum immensitas, quæ totam operiebat terram in vnum locum congregari non posset, & manere depressior terra nisi consumpta multa aquarum copia, quæ tamen potius crescit ex fluminum in mare influxu, & genera-

tione

tione aquæ, præsertim circa Septentrionem. Quare ex tali aggregatione aquarum in tumorem aliquem, excrescere debuit mare, quo terram superuincat, licet non altissimos terræ montes. Adde, quod locus ille, in quo congregatæ sunt aquæ, nec tantus, nec tam profundus esse videtur, vt absque tumore profunditatem aquarum, quæ totam terram operiebat potuerit excipere, sicut patet in diluuio, in quo non obstante tota profunditate, in qua continetur, nihilominus terram operuit. Et quod faciat vnam sphæram cum terra, non obstat eius esationi, nam etiam montes faciunt vnam sphæram cum terra, quia totum hoc respectu cæli, cuius centrum sunt, quasi nihil reputatur. Nec valet dicere, quod si mare est altius terra, tunc æquali vento flante citius naues portum peterent, quam ab eo discrederent cum è portu ascenderent, ad portum vero tendentes descenderent. Hoc inquam non valet, nam mare non ita sensibiliter à terra eleuatur, vt circa portum possit deprehendi illa maior celeritas. Præsertim quia fluxu, & refluxu circa portus existente, impeditur ille maior ascensus, aut descensus; sed existimandum est, quod mare secundũ se eleuatius est terra, præsertim, vbi multum à terra distat; quæ tamen eleuatio prope terram non sentitur, eo quod ibi modice, & ferè insensibiliter supra terram videatur eleuari, præsertim propter æstus fluxum, & refluxum quotidianum, qui eleuationem istam, aut deprimit, aut æquat, aut extollit. Quod verò dicunt aliqui citius vna hora oriri, & occidere solem in Hispania existentibus, quam quindecim gradibus vltra Hispaniam versus nouum orbem

procedentibus, quod non esset nisi mare esset altius terra nostra. Hoc nihil est, quia quod sol nobis citius hic oriatur, quam ibi, causa est distantia loci, qui à sole tam cito illuminari ibi non potest sicut hic, nam etiam si vltra illos quindecim gradus ponerentur altissimæ insulæ, tardius ibi oriretur sol, & tamen altiores essent nostra terra, quia essent montes altissimi, ergo illa ratio est nulla. Sed de his latius agemus Deo dante ad 1. par. D. Tho. in 2. tomo agentes de opere sex dierum.

CAPVT II.

De motibus maris.

PRæter descensum, qui aquæ competit ex naturali grauitate, & motum, qui à ventis mari imprimitur, aliqui motus in mari videntur, qui occultissimas habent causas; deprehenditur enim Oceanum moueri ab Oriente in Occidentem, qui enim ex Hispania in nouū orbem traijciunt intra mensem plus minus cursum conficiunt quando vero reuertuntur ex America in Hispaniam trium, aut quatuor mensium spatium consumunt, obnitente in contrarium aquæ motu. Eundem motum inueniri in Mediterraneo eodem signo deprehensum est, cum tardius ex Hispania in Palestinam, quam è contra cursus fiat. Huiusmodi motum occulto siderum, & cæli influxui tribuendum, præsertim diurno solis, aut lunæ motui, qui à primo mobili rapiuntur, probabilius censetur. Alius motus, qui in Oceano aduertitur est à Septentrione ad Austrum, qui magis

circa

circa Septentrionem notatur. Et videtur Arist. lib.2.Metheor.cap.1.lect.1.apud D.Tho. circa finem, huiusmodi motus causam reducere in altitudinem partis Septētrionalis respectu Australis,à qua proinde necesse est aquas defluere Albertus lib.2.Metheor.tract.3.cap.6. addit multum aquæ generari circa Septentrionem propter loci frigiditatem,& solis absentiam, & propterea ad Austrum decurrere.Sed hæc causa licet in mari Mediterraneo versus Septentrionalem eius partem, quæ est Pontus Euxinus, locum habere videatur, non tamen in Oceano,quia ex parte poli Australis, seu Antartici vehementius frigus viget, quam in Septentrionali, & ita deberet etiam multum aquæ ibi generari, fierique motum ab Austro, ad Septentrionalē. Probabilior ergo est prima Arist. causa,quia terra decliuius esse videtur à Septentrione ad Austrum, ideoque ex ea parte aquæ fluunt, licet multum ex his motibus cælesti impressioni tribuendum sit. Omitto alios motus,qui in Oceano notantur,non generales, sed ex varijs finibus, & concursum aquarum in modum vorticis confluentium, vt sinu Mexicano, & in Oceano, Aetiopico, & promontorio bonæ spei alijsque locis vbi aquæ reflexionem accipiunt ex sinuosa giratione circa terram,indeque maiori impetu fluunt.

Principalis, ac notabilior, magisque mirabilis maris motus est quotidianus æstus, seu fluxus, ac refluxus, quo per sex horas fluit, & à littore recedit; tamen æstus, non eodem modo in omnibus maris tractibus inuenitur. Nam in medio mari, non deprehenditur, sed circa littora,& in his variè, nam in aliquibus parti-

bus vix sentitur æstus, vt in aliquibus locis maris Mediteranei, vt apud Barchinonem, & Narbonam, & in mari Thirreno, ob quam causam aliqui putant in mari Mediterraneo æstum non esse, cum tamen in alijs eius locis sentiatur. In Oceano Hispanico, Gallico, Belgico, & communiter circa alias partes, sex horis fluit, sex refluit; circa aliquas tamen Galliæ partes, vt circa Aquitaniam septem fluit, & quinque refluit. In aliquibus Africæ locis fluit quatuor horis, refluit octo. Inter cætera mirabilis est maris æstus in littore Cambayæ in faucibus Indi fluuij, vbi duabus horis mare triginta leucas inundat, duabus iterum tantum spacij detegit, & ita tanta rapiditate agitur, vt homines cymbali sonitu admoneantur, ne incauti rapiantur ab æstu. Denique in Euripo, quod est angustum illud mare inter Eubœam insulam, & Aulidem, septies in viginti quatuor horis fluit, & refluit mare.

Generalis causa huius motus marini relictis varijs Philosophorum opinionibus, lunæ attribuendus est, secundum quod diuersimode à sole aspicitur, diuersosque in mari motus causat. Hanc opinionem perpetuo sequitur D. Th. vt opusc. 34. de occultis naturæ operibus, in q. 22. de verit. art. 13. & præcipui antiquorum Philosophorum, vt Auerro, Albumezar, Cicero, & ex modernis omnes. Huic sententiæ attestatur experientia, quia ad lunæ mutationem videmus mutationem æstus marini fieri, vt in plenilunio, magni, & feruentes æstus existunt, decrescente verò luna mitiores. Item variatur æstus quater in die communiter, & ordinarie (aliquibus locis supra relatis exceptis) secundũ

motum

motum lunæ diurnum, qui in quatuor partes diuiditur; ac denique, quia luna inter omnes planetas humidis corporibus dominatur, sicque peculiarem influxum, & impressionem in mare habet. Sed qua virtute id faciat luna, dubium est, an scilicet attrahendo, seu eleuando aquam ad modum magnetis trahentis ferrum, & rursum deponentis, an verò rarefaciendo aquas maris, & condensando, an denique solum diuerso luminis aspectu. Sanè quilibet dicendi modus suos habet authores, nullus tamen plenè satisfacit, nam quod fiat attractione, non est causa sufficiens, quia etsi vis eleuatiua aquæ, & vaporum astris conueniat, tamen quod non solum eleuet, & attrahat, sed etiam deponat, & deprimat, non ita facile apparet, præterquamquod restat assignare cur non omnibus aquis etiam paludum, & fluuiorum non imprimatur ista attractio, & denique quia motus ille non est eleuatio aquæ sursum, sed in latera agitatio. Quod etiam per rarefactionem, & condensationem non fiat, manifestum est cùm eodem modo crassa sit aqua influxu, atque reflexu. Nec deniquè ex solo diuerso aspectu luminis, nam luna non existente in Orizonte, aut quando omninò est lumine priuata ex nostra parte, vt in nouilunio æstus non cessant, & luna non illuminat. Quare referendum est hoc ad impressionem aliquam non per modum attrahentis sicut in magnete, sed per modum mouentis huc, aut illuc aquas sicut etiam motus ventorum fit non per solam eleuationem exhalationum, sed etiam per motum in obliquum, quæ vis imprimens motum hunc, nobis penitus non est explorata,

ficut multarum rerum causas manifeste non agnoscimus.

Sed restat tunc assignare causam diuersitatis marini æstus, vt quod in vna parte concitatior sit, in alia mitior, & cur non omnibus aquis extra mare imprimat luna hunc motum; cur etiam in aliquibus puteis æstus reciprocatio sentiatur. *Ad hoc resp.* Huius diuersitatis rationem prouenire partim ex ipso situ regionis, aut littoris, partim ex materia, quæ apta non est ad impressionem illam lunæ, videmus enim virtutibus istis occultis certam quandam materiam correspondere, in quam agere possint, & in alias non possunt, magnes enim potest attrahere ferrum, non lapidem, & Remora detinere potest nauim, non verò alium piscem; sic luna, quæ occulta quadam vi maximam aquam impellit, non potest alias aquas sic mouere; & similiter varie temperari potest impressio ista lunæ ex materiæ diuersitate, regionum si u, & aliorum astrorum influxu; ficut sol licet eandem semper virtutem habeat vapores eleuandi, & gignendi, non tamen in omnibus regionibus eos generat, nec pari modo vbique; sic licet luna eandem semper virtutem habeat mouendi aquam, non tamen primo modo omnis aqua mouetur, & ideo in diuersis locis videmus diuersimodè fieri æstus marinos, vel propter locorum situm, aut littorum altitudinem, vel depressionem, aut (quod fortè in multis accidit locis) propter obices, & tortuosas aliquas vias intra ipsum mare inclusas, quibus retardatur aqua in ascensu, vel descensu. Ac denique propter regionis illius qualitatem, aut siderum influxum. Et eadem

ratio

ratio est cur in aliquibus locis vix sentiatur æstus marinus, quia languide motum, & impressionem lunæ suscipiunt ob aliquam ex prædictis causis, in aliquibus vero concitatior multo est impetus, quam in alijs. Similiter putei aliqui marini æstus reciprocationem excipiunt, quia per occultas aliquas vias, aut criptas, maris recipiunt motum plus, aut minus tardius, aut citius, prout viæ illæ expeditæ sunt, scilicet aut rectæ, aut flexuosæ.

CAPVT III.

De salsedine maris.

SAlsedo ex aquæ saporibus vnum est, prouenitque, vt Philos. dicit 2. Metheor. c. 3. lect. 6, apud D. Thom. ex admixtione alicuius sicci terrestris, & adusti cum humido, hac enim ratione sudor, vrina, cinis, & quod ex eo fit lixiuium amara sunt, quia indigesta, & adusta, cum ergo salsedinem hanc in mari experiamur, necesse est causam reddere vnde salsedinem illam obtinet. Relictis autem Philosophorum opinionibus, qui partim fabulosas, partim non veras de huiusmodi salsedine causas afferunt. Arist. & communiter Philosophi huiusmodi salsedinis causam assignant, multitudinem exhalationum siccarum, quæ nòn sunt omnino decoctæ, sed adustæ, & cum per mare sint dispersæ, salsedine ipsum afficiunt. Quod enim ab huiusmodi sicco adusto non decocto salsedo proximè causetur, diximus experimento sudoris, & aquæ liquatæ per cineres, seu lixiuij, & aliorum. Quod vero mare

huiusmodi exhalationibus sit respersum, experientia videtur demonstrare. Tum quia aqua marina calefacit, & exsiccat, vt medici dicunt, & idcirco ignem si magnus sit non extinguit. eademque de causa loca maritima calidiora sunt: Tum etiam quia aqua maris nimis crassa est, vnde & magis leuat pondera, quam aqua dulcis, hæc autem crassities ex multitudine exhalationum ei admixtarum prouenit, quæ humectatæ ipsam veluti coagulant, & grauem efficiunt. Tum denique, quia aqua marina eliquata per terram, aut arenam, vel solis vi in vaporem eluuata fit dulcis, quia secernuntur exhalationes illæ adustæ, & terrestres.

Hæc autem licet vera sint, semper tamen restat dubium à qua causa tanta siccarum exhalationum copia generetur, vt totum mare salsum reddat, nam quod soli adurenti tribuatur huiusmodi eleuatio exhalationum, quia scilicet è fundo maris, vt dicunt aliqui eleuantur vapores crassi, & terrestres, qui vltra superficiem aquæ transire non possunt, & ideo per illam disperguntur, faciuntque salsedinem, non videtur sufficiens, Primo, quia calor solis non potest ita penetrare vsque ad fundum maris, vt inde vapores eleuet, & dato, quod possit, si per medium ita crassum è fundo maris vsque ad superficiem illos eleuat, cur non poterit etiam eleuare illos vltra superficiem, vbi amplior solis calor viget, & medium, scilicet aer minus crassum est? Secundo, quia vbi sol parum calefacit ob longissimam distantiam ita vt ferè nihil sentiantur eius radij, vt circa Polum Arcticum, vbi etiam per multos menses sol non apparet, quomodo habet tantam vim

ele-

eleuandi vapores terrestres è fundo maris, aut adurendi ipsum, vt in eo salsuginem generet. Tertio, quia non plenè satisfit illi difficultati, quomodo magni fluuij,& lacus,& stagna,quæ ita continuo feriuntur à sole, sicut mare, non redduntur salsa ab eius exustione, nam quod aliqui dicunt flumina continuo fluere, & ideo non directè, & immobiliter recipere solis ardorem,nihil est, cum aliquibus locis fluat, & refluat mare, ac moueatur maiori impetu, quam fluuij. Quod vero stagna,& paludes paruæ sint respectu maris, & ideo pauciores radios solis excipiant, non satisfacit, quia secundum sui proportionem tot recipiunt radios, sicut mare, nam si ponamus stagnum vnius leucæ,tantum recipit de radijs solis,quantum vna leuca maris, ergo quod sufficit ad inducendam salsedinem in vna leuca maris cur non in vna leuca stagni.

Igitur quod in hac parte probabilius videtur est, quod sicut mare ex natura sua petit operire terram, quod autem eam discoopertam reliquerit, & in vnum locum successit, ad Deum, tanquam ad immediatam causam referendum est, qui tertia die creationis dixit: *Congregentur aquæ quæ sub cælo sunt in vnum & appareat arida*, Genes. 1. ita similiter aqua ex natura sua salsedinem non habet, neque alium saporem, quia sapor ex quatuor primarum qualitatum temperie resultat, nulli verò elemento ex natura sua conueniunt quatuor primæ qualitates, & vt in q. 10. lib. 1. de gen. ostendimus; & consequenter neque sapor salsus, sed iste attributus est elemento aquæ immediate à Deo, impartiendo illi magnam ex-

halationum adustarum copiam, ex quibus generatur salsedo, quæ tamen maximè iuuatur ab ardore solis, ob quam causam superficies maris salsior est, quam fundum. Et etiam aliquando inuenitur mare salsius, aliquando verò minus salsum, vel ob maiorem solis ardorem augentem exhalationes adustas, vel ob regiones, & terras, quas mare decurrit, quæ sunt salsiores. Quæ causa aliquando deficiens, salsedinem remittit. Ego verò libentius huic opinioni assentior, quia non est causa creata, quæ possit totum integrum elementum immutare, & ideo qualitates peregrinæ, & quæ conueniunt alicui integro elemento, in Deum referendæ sunt, vt quod mare sit congregatum in vnum locum; quod terra sit paululum è centro eleuata, & aquis discooperta; quod non sit perfectè sphærica, sed montuosa: omnia hæc in Deum referimus, licet iuuentur etiam à causis naturalibus, sed non totaliter ab eis fiunt. Fuit autem prædicta salsedo mari indita tertio die creationis, quando congregatæ fuerunt aquæ in vnum locum, nam si antea, cum totam terram operiebat, salsum fuisset, valde nocuisset terræ salsis eam qualitatibus imbuendo, sicut post in vniuersali diluuio valde nocuit. Finis autem, ob quem huiusmodi salsedo mari tributa est fuit: tum ob generationem, & nutritionem piscium, quos constat in aqua dulci non omnes diu posse viuere, præsertim cete illa grandia, & pisces, qui nunquam aquas dulces ingrediuntur; tum ob nauigationis commoditatem, quod maximum est humanæ vitæ beneficium, illi autem salsa aqua commodatior est, vtpotè crassior, & grauior, quæ magis naues sustentare

sustentat, & eleuat. Tum deniq; ne maris aquæ putrescerent, iugi solis ardore repercussæ, sicut stagna computrescunt, quamuis à vento moueantur, quia à sole diu feriuntur. Cur autem putei aliqui, aut lacus salsi inueniantur? Ratio est, aut quia è mari, quod salsedinis parens est per subterraneas, & occultas vias salsum liquorem excipiunt, aut quia ex terris, per quas decurrunt, quæ salsæ solent esse, salsedinem contrahunt.

TRACTATVS VIII.

De Fontibus, & Fluminibus.

CAPVT PRIMVM.

De ortu, & origine fontium, & fluminum.

Elicta horrida maris vastitate, vt fontium, ac fluminum amænitatem quæramus, illa primum se offert quæstio, quomodo fontes, ac flumina oriantur, & quod sit eorum principium. De quo valde apud Philosophos dubitatum est, & fortet vix adhuc solutũ. De hoc agit Arist. 1. Metheor. cap. 13. & D.Th. lect. 16. & 17. Quidam ergo fontium principium referũt ad aquam pluuiarum, quæ intra quasdam concauitates terræ velut in cisterna quadã, aut lacu colligitur, indeque per scaturigines fontium deriuatur in torren-

rentes, ac fluuios, qui tanto plus aut minus durat, quanto amplior locus intra terram, aquæ multitudinem congregat, vt in multùm tempus possit materiam fonti, ac fluuio ministrare. Alij existimant (inter quos Arist. loco citato) principium fontium, ac fluminum sumi ex vaporibus, qui intra sinum terræ generantur, & concrescunt in aquam, cum enim terra multis in locis concaua sit, & plena voraginibus, necesse est tales concauitates, & hiatus aere repleri, ne detur vacuum, deinde aer ille frigore terræ ingrossatus concrescit in vaporem, illeque in guttas, quæ collectæ aquam efficiunt, eamque subministrant fontibus, ac fluminibus, quod etiam videmus in æstate, quando partes inferiores terræ frigidæ sunt, veluti resudare terram, & in guttas concrescere, quæ proindè in magnis, atque humidis partibus magnam aquarum vim generare possunt, & ideò inquit Arist. videmus in montibus cerebrius emanare fontes; & oriri fluuios, quia loca montana sunt quasi spongiæ, quæ aquas hinc, inde sugunt, & emittunt: & etiam figura montium maximè iuuat ad recipiendum aquarum multitudinem, & ad generandam aquam ex vaporibus in se inclusis propter maiorem vim frigoris, & humiditatis intra concauitates suas receptam, vndè, & in maximis montibus maiores fluuij, & frequenter fontium scaturigines emanant. Alij denique arbitrantur omnes fontes, & flumina è mari ortum ducere iuxta illud Ecclesiaste 1. *Ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant.* Sic tenent plures ex Patribus, vt D. Basil. homil. 4. in Hexamer. D. Hier. in illum locum Ecclesiaste, D. Damasc.

lib. 2.

lib. 2. fidei cap. 9. D. Isidor. lib. 3. originum cap. 20. Idem etiam videtur tenere D. Thom. in 2. dist. 14. q. 1. art. 5. ad 4. vbi dicit. *Quod ex impressione corporum cælestium aqua subingreditur terram, vt sit apta ad generationem mineralium, & animalium, & exinde in locum proprium naturali motu reuertitur*. Sic ergo per subterraneas vias, & hiatus terræ ipsa etiam caliditate terræ sugente, & adiuuante impressione cælesti aquæ maris terram subintrant, & veluti sanguis in corpore animalis ex iecore in varias venas deriuatur, sic intra terram per varias concauitates veluti per venas aqua scaturit. Nec alia videtur esse sufficiens causa, vt tot, & tam ingentibus fluminibus, quæ in tota terra sunt perpetuam subministret materiam. Vltimo aliqui sentiunt quod tertia die creationis Deus è mari magnam aquarum vim per terræ viscera, & concauitates distribuit, & in multis, ac magnis terrę finibus amplissimam recondidit aquarum congeriem, vnde subministratur materia fontibus, lacubus, & fluminibus, ex quibus tunc plures, ac magni fluuij, qui etiam vsque nunc durant, eruperunt, alij emersere successu temporis facta aliqua terræ mutatione, qua locus egressioni aquarum daretur; fatentur tamen hi Authores, amnes minores, & torrentes l[illegible] ex ista aqua à mari deriuata ordinarie oriantur, maximè tamen conducere ad eorum generationem, aquam pluuialem, & vapores, quos terra in aquam condensat. His enim causis deficientibus, & ipsi deficiunt.

Omnes istæ sententiæ in aliquo veritatem attingunt, licet aliquæ non plenè. Quare in hac parte pro certo duo statuenda sunt.

Pri-

Primum eſt, loquendo de materiali cauſa fluminum, & fontium, non vnicam cauſam habere, ſed multis iuuari, ſiquidem aqua intra terram multis de cauſis generatur, & ab omnibus à quibus generari poteſt, poteſt etiam iuuari fontium, ac fluminum ſubminiſtratio. Cauſæ autem quibus generatur aqua intra terram ſi attendamus ad materialem, vel eſt aer qui groſſior effectus intra terram cogitur in vaporem, & tandem in aquam generatur, vel eſt ipſa aqua ſubminiſtrata terræ per occultos meatus, vel à principio mundi;, vel poſtea nouis ruptionibus, aut caſibus, vel etiam terra ipſa attrahente, & ſugente, miniſtrata.

Secundum eſt, quantum ad cauſam efficientem, eam eſſe, vel generatiuam aquæ intra terram, vel attractiuam, & deductiuam ad loca vnde fontes oriuntur, & flumina, hæc enim proportionaliter habent correſpondere cauſæ materiali, ſicut enim materia fluminum, & fontium, quædam eſt generata ex aere ex quo fit vapor, & aqua, quædam eſt attracta ex ipſo mari per occultas vias, ita oportet cauſam efficientem aliam eſſe attractiuam, aliam generatiuam, & iuuari etiam poterit antiperiſtaſi, aut alia cauſa, per accidens, compreſſa enim aqua fortius aſcendit, vel attrahitur, & aere ipſo qui intra terras eſt moto, vel recedente, aqua aliquando ſequitur illam nè vacuum detur.

Hoc ſuppoſito dicimus primo. Cauſa materialis propinqua fluminum, & fontium eſt aqua à Deo incluſa intra ſinus terræ, quando terram diſcooperuit aquis, & ſecundo aqua gene-

generata ex ipso aere, & humiditate intra terram incluso. Et tertio iuuatur ex aqua pluuiali præsertim pro fontibus, & torrētibus qui ad tempus durant, & non sunt perennes nec magni. Prima pars negari non potest, cum Deo specialiter in scriptura tribuatur dispositio terræ, & aquæ, taliter quod scaturiant fontes, & aquis terra abundet Psal. 103. *Qui emittis fontes in conuallibus*. Prouerb. 8. *Quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum*. Et Ecclef. 1. *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat, ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur, vt iterum fluant*. Quod sane stare non potest, nisi mare per occultas vias aquam subministret, vt flumina perenniter fluant, vt expresse S. Hyeron. interpretatur ad illum locum Ecclesiastæ, & D. Th. in 2. dist. 14. cit. alijque Patres. Hoc etiam demonstrat in tot locis intra terram inuenta aquarum vis, quæ multiplici meatu intra terram currit, naturaliter enim terra sugit aquam ob suam siccitatem, habet etiam plures specus, & cauernas, quæ sicut replentur aere, ita, & aqua quæ prohiberi non potest, vt intret à mari si talis apertura est qua intrat aer: nec solus aer intra terram videtur sufficere ad generandam tantam vim aquæ quantam intra viscera terræ inueniunt fossores, & erumpere ex illa videmus, & cum plus aquæ generetur in nubibus quam intra terram, quia ibi est plus aeris, nec tamen aqua decidens sufficit pro omnibus fontibus, & fluminibus cum fere tota quæ decidit terræ siccitate absorbeatur, idem ergo erit de aere intra terram ingrossato, nisi aliunde perenniter aqua subministretur.

De-

Denique in ipsis primis diebus quibus factus est mundus fit mentio quatuor fluminum qui è paradiso oriebantur, nec tamen tota illa aquæ vis poterat ex aere intra terram collecto iam tunc esse generata, quia tamen paucis diebus non videtur potuisse ex aere tantam aquam generari, aliàs si id eadem proportione postea fieret; paucis diebus cum terra repleretur aquis, nec etiam poterat esse generata à pluuijs, quia tunc nondum Deus pluerat super terram, vt dicitur Genes. 2. ergo alia aqua fluuiorum à mari videtur fuisse subministrata.

Quod vero iuuetur etiam fontium, & fluminum origo ex aqua generata ex aere intra terram incluso, & ex pluuijs collecta patet, quia reuera intra terram multus aer colligitur, vt constat, tum ex terræ motibus, vt tract. seq. dicetur, tum quia multi specus, & cauernæ intra terram inueniuntur. Aer autem intra terram inclusus præsertim in locis humidis, & ipso terræ frigore addensatur, & fit aqua, sicut quando cogitur in nubes. Ex aqua etiam pluuiali multum aquæ colligitur, qua videmus inundare fluuios, & torrentes, ergo ex istis omnibus iuuatur præsertim, si omnes non sint magni, nam pro omnibus præsertim amplissimis fluuijs, & lacubus, quæ in tota terra sunt, hæc sola causa non sufficit, cum nec sit tantus aer intra terram quantum aquæ in tot fluminibus apparet, nec in omnibus locis è quibus decurrunt fluuij æqualiter videatur disponi aer intra terram, vt conuertatur tam abunde in aquam.

1 *Dico secundo* causa efficiens fluuiorum, & fontium est in primis motus cœli mouens aquā admi-

admixtionem intra terram, & similiter generans vapores ex aere humido intra eam incluso. Secundo, frigus terræ cogens aerem humidum sicut cogit secunda regio aeris, & facit nubes. Tertio, ipsamet aqua è mari intrans terram, tum aerem ipsum subterraneum, tum etiam terram conuertens in aquam.

Hæc conclusio quantum ad duas vltimas causas negari non potest, naturaliter enim vnum elementum agit in aliud, vt aqua in terram, & aerem, aer etiam frigore naturaliter fit grossior, & in vapores cogitur, atque in aquam resoluitur. Ergo si istæ causæ intra terram sunt, ex illis subsequetur similis effectus. Prima vero ponitur à Diu. Thom. loco cit. ex dist. 14. in 2. sent. in illis verbis supra relatis.

Et ratio est manifesta quia cælum agit in elementa, vt vnum generetur ex alio, & alteri misceatur, & vt moueatur ad motum cæli, vt videmus in fluxu, & refluxu maris, & in agitatione ventorum, & generatione nubium, & pluuiarum, ergo sicut hæc fiunt ex impressione cæli, ita & generatio aquæ in terra ex aere, & motus elementi aquæ ad subterranea sub terræ loca.

Dico tertio causa efficiens ascensus aquæ pro fontibus, fluminibus quæ generantur in locis sublimioribus, est primo ipse motus cæli eleuans aquas sicut agitat aquam maris, quãdo crescit per fluxum, & refluxum, vt supra diximus, & sicut eleuat vapores ad generandũ pluuiam. Secundo, ipsa terræ dispositio quæ quasi spongia siccitate sua, & cauernositate sugit aquas, vnde montes quia petrosi sunt, & cauernosiores facilius in se congregant, & attra-

trahunt aquas, quam causam ponit Aristot. 1. Metheor. supra cit. Tertio, ipsa aquæ compressio, quæ aliquibus terræ locis quasi fistulis constringitur, & ad ascensum iuuatur, aqua enim oppressa aliquo pondere, aut intra fistulas inclusa ascendit, vt videmus quotidianis experimentis per artificiosos aquæ ductus: multo ergo melius id fiet à natura intra terram quam ab aere.

CAPVT II.

Dubia quædam circa ortum, & decursum fluuiorum, & fontium enodantur.

PRimò, inquirens quomodo tam perenni, & indefectibili motu effluant flumina, & fontes scaturiant, cùm non nisi violento motu attrahantur ad superiora loca, scilicet ad montes vnde frequenter oriuntur.

Respond. attractionem illam licet sit violenta aquæ, secundum suam naturam elementalē consideratæ, esse tamen ad alios fines necessariam, scil. ad mixtorum, & viuentium generationem, & conseruationem, & ideo motus cæli qui est principium viuentium, ita imprimit elementis, quod contra motus proprios aliquid in eis facit ad propagationem mixtorum, sicut eleuat vapores, & exhalationes ad generationem nubium, & aliorum metheororum, licet illis violenta sit, & sicut ipsum mare congregatum est in locum vnum, licet petat operire terram, & terra ipsa aliquanto eleuatior est facta, vt aqua cōgregaretur, & multa alia

alia accidunt, quæ ipsis elementis videntur violenta in proprijs naturis, alijs verò mixtis necessaria sunt, aut etiam gubernationi vniuersi, vt subest tot motibus, & ideo simpliciter naturalis.

Secundo inquires si flumina, & fontes è mari oriuntur cur saporem amittunt, nec retinent maris salsedinem, cur etiam aliquando deficiunt, vel minuuntur cum mare nunquam deficiat?

Resp. aquam maris ipsa terra sugente, & eliquante attenuari, sicque illam crassitiem exhalationum adustarum amittere, quæ erat causa salsedinis, nec tamen è terra qua liquatur, exhalationes salsas excipit, quia non quælibet exhalationes, vel terreæ qualitates salsedinem inducunt, sed exhalationes adustæ, aut taliter temperatæ sicut mari impressæ sunt. Dicitur etiam aquam maris per ceram, vel arenam eliquatam, salsedinem exuere, quod argumento est posse illam intra terram amittere quasi ibi spongiatam. Addunt alij, cum aqua separatione facta tertia die, fuit etiam per terræ venas dispersa, hanc non recepisse salsedinem, sed mare tantum, ideoque ex illa reliquam dulcorari.

Quod verò dicitur de fluuiorum deficientia. Respond. quod licet mare nunquam deficiat, tamen eius aquæ deriuatio multis de causis impedibilis est in aliquibus locis, sicut in alijs expeditur via, vt de nouo fiant fluuij, aut fontes. Causæ deficiendi in fluuijs esse possunt. Primò, quia aliquando terra nimis exsiccatur caliditate excessiua à cælo. Secundò, quia aliquando decidente terra, vel terræ motu con-

cussa, aut alia simili causa obturantur viæ quà fluuius decurrebat. Tertiò, noua terræ induratio quæ aquas detinet, & non amplius fugit, neque attrahit. Quartò, noua aliqua ruptio, vel excauatio terræ, qua in lacum stagnat aqua, quæ in fluuium decurebat. Quintò, arborum, aut lapidum, aliorumvè metallorum noua procreatio, aut euulsio, qua vel impeditur decursus aquæ, aut aliò deflectitur. Tandem ipsa terra mutuo agens in aquam eam consumit, sicut è contra aqua generatur etiam è terra.

Tertio inquires, quæ sit causa cur mare tot fluuiorum accessionibus non augeatur? *Resp.* id primo esse quia aqua maris aliunde etiam exoneratur per ipsas terræ cryptas, & meatus subintrans, & ministrans aquam fluuijs, & sic quod ex vna parte intrat, ex alia exit. Secundò, multum de aqua maris exhalatur solis ardore, motuque cæli, & elementorum actione, ipsaque fluuialis aqua cum leuior sit marina, tenuiter superlabitur ei, faciliusque exhalatur à sole. Tertiò, addimus accessione fluuiorum augeri mare, sed non redundare, hoc est super terras se non effundere; eo quod omnes fluuij comparati ad mare, paruæ quantitatis sunt, & ita non possunt exundationem facere, licet augeant aliquid. Scriptura autem solum dicit, *quod flumina intrant in mare, & mare non redundat.* Ecclesiastæ 1.

Quarto inquires quid dicendum sit de extraordinarijs effectibus, quorundam fontium, & fluminum? Respond. multos esse effectus occultissimos in aquis quorum ratio prorsus nescitur, alios qui aliqualiter ex dispositione

solis,

solis, vel cæli possunt indagari. Nam quod aliqui fontes habeant talem qualitatem, v.g. calorem, odorem, saporem potest ex qualitate terræ, & salubritate cæli perpendit, feruent enim quidam qui ex terra sulphurata emanant, alij medicinales sunt diuersis morbis, alij mouentur ad instar maris ex aliqua occulta cum mari communicatione. Quod autem aliqui sint qui flammam nutriant sicut oleum, qui inebrient sicut vinum, qui omnia pondera respuant, aut quidquid infectum sit absorbeant, aut in lapides conuertant, aut talis, vel talis coloris reddant animalia, quæ inde bibunt, & alia multa similia, quæ de varijs fontibus, & fluuijs, aut lacubus referuntur, si vera sunt, occultas valde habent causas, nec facile à nobis assignari possunt nisi diuinando, sicut multarum aliarum rerum naturalium virtutes omnino nescimus, sicut diuersarum herbarum, lapidum, radicum, animalium, & aliarum rerum similium.

CAPVT III.

De quarundam aquarum saporibus alijsque qualitatibus.

ET si supra disputatum sit de salsedine maris, quæ ad saporem aquæ pertinet, tamen de saporis præstantia, alijsque qualitatibus aquas efficientibus, nunc differendum est. Reducuntur autem istæ qualitates ad res communiores, scilicet, ad calorem, & frigus; ad varietatem saporum, & odorũ, ad diuersitatem motuum quibus decurrunt, aut agitantur.

Quod

Quod attinet ad calorem; constat plures fontes ebullire quasi æstu nimio ferueſcentes, alios tepidiores, alios frigidiores, imò aliqui variant hanc diſpoſitionem, & aliquando calidi, aliquando frigidi, aut tepidi inueniuntur non ſolum ex aeris, & cæli temperie, ſed ex propria emanatione. Communiter autem caliditus aquarum intra terram non à ſolis radijs qui intra viſcera terræ paruum roboris habent, & ita in hyeme, atque in regionibus ſeptentrionalibus, vbi acerrimum frigus viget, non poſſent dari iſtæ aquæ calidæ, quas conſtat inueniri in Islandia prope montem Heclam, & adhuc in magis ſuppolari regione, ſcilicet in Groetlandia vbi congelatum mare ab aquis fontis calidiſſimi propè littus emanantis à duritia reſoluitur. Communiter ergo calorem iſtum ebibunt aquæ ab ignibus ſubterraneis, qui prope aquarum decurſum terram depaſcunt, & aquas ipſas ſic calefaciunt ſicut in lebete ad ignem admoto, cujus ſignum eſt odor ipſarum aquarum qui ſulphureus eſt, & ipſa terra ſulphurata per quam decurrunt; vbi autem generatur ſulphur, quæ eſt materia, & pabulum ignis ſubterranei, ibi ignis ardet. Et hæc quidem ordinaria cauſa eſt aquarum calidarum, quæ in tanto exceſſu calidæ ſunt, vt ferueant. Quæ vero mitiori calore prædıtæ ſunt etiam ab alijs cauſis incaleſcere poſſunt, vt ab exhalationibus calidis, quas ſol è terra eleuat, & per antiperiſtaſim terra occluſa tempore hyemis calor intenditur, vt in libris de generatione diximus. Et forte aliquando tanta exhalationum copia, & talis antiperiſtaſis accidere poteſt, vt calor aquæ in-

ten-

tenuissime crescat. Sed hoc, nec ita communiter accidit, neque ita diuturnam causam habet, sicut calor illarum aquarum quæ perenniter fluunt cum feruore.

De frigore excellenti aliquarum aquarum, in quo genere celebratur ab Authoribus fluuius Cydnus, apud Tharsum Ciliciæ, & aqua Melanis fluuij, apud Pamphyliam, alijque fontes partim occurrunt frigiditatis excellentis, non est dubium frigus hoc in ipsa natura aquæ multum habere fundamentum, quia ex se postulat excedentem intensionem frigoris; sed quomodo à contrarijs se defendat ne amittat illud, cum passim alios fluuios & fontes videamus frigiditatem amittere, & aqua propter suæ substantiæ tenuitatem vix potest qualitates istas à contrarijs defendere dubium est.

Respond. tamen, quod præter cælestes influxus occultos quibus maximè istæ corporum & elementorum qualitates transmutantur, aut conseruantur, potest etiam causa esse ipse tractus terræ per quem aqua decurrit, quæ infra halitus frigidiores generat, quibus decurrentem aquam perpetuo afficit, quasi suppositis eius nitrosis qualitatibus, aut ex frigore subterraneo per antiperistasim generato vt in montibus, fontes participant illum algorem, cuius manifestum erit signum, si aqua illius fluuij vel fontis extracta in vase aliquo, & relicta eidem soli aut cælo frigiditatem amittat, hoc enim euidens est non habuisse causam inhærentem ipsi aquæ perpetuo, sed à terra per quam decurrit emendicatam. Illa verò alternatio, quæ in aliquibus fontibus, aut aquis inuenitur,

vt intra vnum diem ferueant, & algeant, crescant aut decrescant, causam habet aliquem motum cæli speciali modo in illo loco impressum, sicut etiam mare fluit & refluit diuerso modo in vno loco atque in alio ex diuersa cæli impressione.

De sapore & odore aquarum, constat eas esse qualitates peregrinas, nec elementorum proprias, sed à mixtis ebibitas. Vnde iuxta qualitatem terræ qua aqua effluit, tales participat qualitates, redduntur enim aquæ acerbæ per alluminosa loca decurrentes, amaræ per nitrosa, ferratæ per ferri venas. Feruntur & aliqui fluuij dulcem exhibere saporem, vt Himera fluuij in Sicilia, alij pinguem, alij alias similes, qui ex ipsa terrarum dispositione emendicantur. Plures aquæ grauem odorem efflant, vel quia putrescunt aere non perflatæ, sed quasi restagnatæ, vel quia ex venis grauis odoris scaturiunt, vt qui è sulphurea terra deriuantur. De salsedine iam supra diximus agentes de mari. Et si autem præstantior censeatur aqua quæ subtilior est, minusq; peregrinis qualitatibus imbuta, minusque ponderosa, ideoque aliquando excedat fluuialis fontanam, aliquando fontana fluuialem, tamen ad speciales morbos curandos, vel virtutem nutritiuam iuuandum specialiter aliquæ aquæ suas virtutes habent, quas vel ex terra participant, quam decurrunt seu vnde deriuantur, vel à cælesti influxu particulari. Quæ autem aquæ specialiter salubriores sint, ad medicorum curam pertinet.

TRA-

TRACTATVS IX.

De terramotibus, & subterraneis ignibus.

CAPVT PRIMVM.

Quæ sit vera causa terræmotus.

POst considerationem eorum quæ generantur in aere & aqua seu ex illa deriuantur, restat vltimo considerare ea quæ in terra generantur, quarum quædam pertinent ad mixta vt metalla, quæ tamen non sunt, ita perfecta sicut ea quæ super terram generantur & pertinent quasi ad eius ornatum, vt quæcunque germinant in terra, metalla autem & fossibia intra viscera terræ sunt, & quasi vnum corpus cum ipsa efficiunt, ideoque in hoc opere de Metheoris seu mixtis imperfectis tractantur, quia maxime ad ipsa elementa accedunt. Tùm etiam quia eorum materia est sicut aliorum metheororum, scilicet vapor & exhalatio, vt sequen. tractat. dicemus. Alia non pertinent ad mixta vt ignes subterranei, & terræmotus, & primo tractabimus de his; secundo de metallis in seq. tract.

Igitur circa causam terræmotus varias affert sententias antiquorum Arist. 2. Metheor. cap. 7. lect. 12. apud D. Tho. & sunt tres. Prima Anaxagoræ, qui causam terræmotus posuit esse

aerem ingredientem terram, qui non potest libere sursum ferri, sed errauit in hoc, quod existimauit terram esse figuræ planæ, & quasi natare in aere, & aerem subingredi terram ex parte inferiori, & cum non possit liberè ferri sursum, causare terræmotum. Quod tamen inconuenienter dicitur, tum quia terra non est plana, sed in globum rotunda propter grauitatem suam, quia ponderant omnes partes ad centrum, tum quia si terra cum sit plana natat in aere aer subintrans habet exitum sine terræmotu, scilicet exeundo ex parte etiam inferiori, qui est locus aëris. Ab hac opinione non est multum dissimilis Thaletis opinio, qui dixit terram supernatare aquis, & ex motu aquarum quasi ex procellis terram tremere, quod planè fabulam redolet, aqua enim potius est superior terra, quam sub ea.

2 Secunda sententia fuit Democriti, qui dixit quod cum terra habeat sinus suos plenos aquæ, & pluit, ita vt pluuia non inueniat ibi receptaculum moueat terram. Quæ sententia valde debilem causam terræmotus affert, potius enim pluuia descendens per superficiem terræ decurret, quam eam mouebit.

Tertia fuit Anaximenis, qui terræ motus causam posuit partes terræ cadentes cum rumpitur ex nimia siccitate solis, illo enim casu percutiunt terram & tremere faciunt. Quæ etiam sententia insufficientem causam affert, plerumque enim terræ motus accidunt vbi nulla pars terræ cecidit, & continuatur per longum terræ tractum, nec tamen in omni illo partes terræ cadunt, & ad tantum motum, & sonitum quam terræ motus faciunt, necesse esset valde

nota-

notabiles partes terræ prius cadere, quod non videmus, potius enim ex ipso terræ motu contingit cadere partes terræ.

Igitur vera causa terræ motus est multitudo spiritus, seu exhalationis siccæ à sole eleuata, aut etiam per antiperistasim calefacta, & quærens liberum exitum, si non inuenit, quatit terram, sicut cum à vento mouentur corpora in quæ impergit si sit vehemens, & sicut pulvis tormentarius igne correpto cum sonitu exit. Itaque exhalatio sicca, sicut illa quæ est materia ventorum mota violenter intra terram, quia non inuenit liberum exitum est causa terræ motus. Nam quod hæc sit aptissima causa ad terræ motus patet, quia terra cum sit corpus grauissimum non potest moueri nisi ab aliquo maxime motiuo quale est ventus, seu exhalatio sicca, quæ habet vehementissimum motum, vt videmus in ventis, & propter suam subtilitatem penetrat partes terræ, & eleuat eas seu mouet. Generari autem istas exhalationes, seu spiritus intra terram constat, quia sunt in eo plures concauitates, quæ aere replentur ne detur vacuum, ex se etiam terra emittit exhalationes siccas, vel virtute solis, vel ignis subterranei euaporatas, ergo quando istæ generantur in magna copia, & liberum exitum non habent, & aliunde aer propter suam inquietudinem, & subtilitatem mouetur, terram concutiet. Et quia non semper istæ conditiones concurrunt, vt vel sit multa copia exhalationum siccarum, vel non sit liber exitus, ideo non semper fiunt terræ motus, licet nunquam desit aer intra terram, aliquando etiam moderatur siccitas exhalationum ex humiditate

adiuncta, & sic languescit earum vis ad mouendum. Denique id probat Aristoteles quia plerumque isti terræ motus accidunt temporibus quo abundant istæ exhalationes siccæ, vt vere & autumno, in æstate enim, & hyeme consumuntur propter exuberantiam caloris, vel frigoris, licet aliquando, sed rarius etiam in hyeme, & æstate contingant terræ motus: similiter loca cauernosa, & spongiosa sunt istis terræ motibus obnoxia, vt circa Hellespontum, Achaiam, Siciliam, &c. quia ista loca generant plures flatus & copiam spiritus.

CAPVT II.

De accidentibus, & effectibus terræ motuum.

Accidentia terræ motus quædam sunt antecedentia, quasi præsagia, & signa ipsius; quædam concomitantia, sed ab ipso edita vt sonus, duratio, extensio & similia; quædam subsequentia tanquam effectus vt subuersiones mõtium, fluuiorum eruptiones & similia.

Circa præsagia, seu signa terræ motus, varia assignari solent. Primo est motus aliquis extraordinarius in puteis, vt si aqua ebulliat, & ascendat, si fiat turbida, & grauem odorem efflet, aut etiam mare intumescat sine flatu, hæc enim sunt præsagia multi, & copiosi spiritus è terra errumpentis, & aquas mouentis vel turbantis. Secundum signum sumitur ex aere, si aer fiat caliginosus sine interpositione nubis, si fiat tranquillus; si insolitum frigus ingruat, & extra tempus vt in vere, vel æstate, si appareat nubecula quædam sereno cælo interdiu, vel

post

post occasum solis per modum lineæ extensa. Ratio est quia terræ motus causatur ex copia exhalationum siccarum, quæ includuntur in terra, & consequenter cum non exeant, absunt ab isto aere, quibus ab aere remotis contingit aerem ingrossari per frigus, & humiditatem remotis exhalationibus siccis & calidis, quæ ipsum mouebant & calefaciebant. Vnde contingit reddi aerem magis caliginosum, quia crassior, & tranquilliorem quia sine ventis, quorum materia est exhalatio sicca; & reddi frigidum, quia sine calidis exhalationibus; & eadem ratione nubes fiunt tenues deficiente spiritu, & exhalatione cuius motu conglomerantur, & fiunt nubes magnæ, sicut vndæ in mari vehementius flante vento.

Circa secundum causatur sonus à terræ motu ob vehementem spiritus collisionem, ex aere autem repercusso, sonus editur. Et secundum variam terræ dispositionem varia quoque differentia soni resultat. sicut etiam spiritus in nube inclusus, & tonitruum causans, diuersas sonorum formas edit. Itaque aliquando cauernæ, seu meatus quibus spiritus cietur ampli sunt, & magni, & ventum excitant, aliquando sunt angusti, & tenuem sonum faciunt, aliquando recurui, & ambagibus flexi, & reddunt sonitum terribilem, & sic alijs, & alijs modis disposita terra collisionem, & sonitum diuersum parit: Quod verò attinet ad durationem, vel interpolationem terræ motus, hæc dependent ex copia maiori, vel minori exhalationum quæ plus, vul minus durat, & ex continuitate illius, ita quod non deficiat, nec attenuatur, sic enim interpolabitur quousque ma-

gis fortificetur. Denique prout terra ipsa locum dederit spiritui discurrenti sic extendetur plus vel minus quousque inueniat exitum, aut aliquod grande obstaculum, quod mouere non possit aut inoidat in loca nimis humida, quæ siccitatem, & caliditatem exhalationum extinguant, aut temperent. Et aliquando solet materia ad terræ motum requisita discurrere, & cessare quousque alia pars materiæ sufficienter disponatur, & incalescat, & sic iterum moueatur. Et hac ratione contingit durare multis diebus terræ motus cum interpolatione, & iterum redire.

Circa tertium varij sunt effectus quos terræ motus edit prout eius violentia maior, vel minor fuerit. Aliquando enim terram in orbem agit, montes deijcit, parietes, & tecta subruit, vel inclinat, terram aperit, & hiatu suo quidquid inuenerit absorbet etiam integras vrbes, amnes nouos effundit, aut fontes, antiquos exsiccat vel aliò deriuat, ignes euomit, terram in altum eleuat, & multa alia similia facit, non quidem semper omnia neque simul ista, sed aliquando aliqua, aliquando nulla, prout fuerit impetus spiritus, & maior exhalationum copia, & fortitudo.

Ex his colliges, quæ loca terræ motibus magis sint subiecta, scilicet illa quæ plus exhalationum siccarum, & flatuum generant. Talia sunt loca montuosa, spongiosa, quæ cauernis & meatibus plena sunt, quæ temperata, nec multo calore feruentia, nec frigore nimio rigentia. E contra limosa, humida, arenosa, nimis frigida, excessiue calida, rarò motibus istis subijciuntur, quia non facilè cedunt spiritui, & vel

humo-

humore ipso, siccitatis rigorem emolliunt vel frigore constipant, vel calore consumunt.

Secundò colliges genera terræ motuum quomodo diuidantur. Aristoteles in tremorem & pulsum diuidit, alij concussionem, & inclinationem vocant; quando ad latera vicissim quatitur terra, videtur tremere, quando ab imo in sursum & è contra, videtur pulsari. Sub istis alij plures species numerant fere ex effectibus desumptas, vt quòd terræ motus sit concutiens, subuertens, scindens, perforans, & alia similia faciens, quæ iuxta variam dispositionem locorum, & exhalationum variantur.

CAPVT III.

Qua materia & vi, ignes sub terra ardeant?

NVtriri ignes subterraneos exempla quotidiana monstrant tum qui à fossoribus reperiuntur, tum qui è terræ, & præsertim montium spiraculis eructant. Notum est Aethnæ incendium in Sicilia; in Campagnia montis Vesuuij, in Islandia montis Heclæ, & plures alibi montes fumantes reperiuntur, de quibus Psal. 103. *Qui respicit terram & facit eam tremere, qui tangit montes & fumigant.* Et Tertullian. lib. de pœnit. c. 12. montes istos igniuomos fumariola quædam ignis æterni appellauit. *Dissiliunt*, inquit *superbissimi montes ignis intrinsecus fœta. Et quod nobis iudicij perpetuitatem probat, cum dissiliunt, cum deuorentur, nunquam tamen finiuntur.*

Igitur quòd attinet ad materialem causam, seu pabulum quo ignes isti nutriuntur illud est

ordinariè sulphur, ac bitumen, tum quia materia ista nutriendis ignibus aptissima est, cum bitumen sit pingue, & calidum, sulphur calidum & siccum, tum quia loca quæ ignibus ardent, plerumque abundant sulphure, & odorem sulphureum exhalant, tum autem quia in sacris litteris plerumque dum fit mentio istorum ignium, eis adiungitur sulphur, vt Psal. 10. *Ignis & sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum*. Et Apocalyps. 19 *Missi sunt hi duo in stagnum ignis & sulphuris*. Et Isai. 30. *Nutrimenta eius ignis, & ligna multa, spiritus Domini tanquam torrens sulphuris succendens eam*. Nec dubium est quia correptus ignis, & nimium saginatus materia sulphurea, etiam terram ipsam, saxaque, & metalla corripiat, & dissoluat, nam & saxa ab igniuomis montibus iactari, & in cineres, ac fauillas redigi in historijs legimus & recentibus exemplis comprobamus. Sed tamen communior & magis ordinaria materia istorum ignium, præsertim quę facilius corripit flammam, est assignata materia, sulphuris, & bituminis.

De causa autem efficienti, seu vi accendente istos ignes in terra, dicendum est illam probabiliorem causam reputari, quod accenduntur à motu exhalationis calidæ & siccæ, adiuuante etiam antiperistasi propter frigus terræ circumstans, hoc enim modo exhalationes intra nubem accenduntur, hac ratione ex lapide attritu ferri excitatur scintilla, quidni ergo motu exhalationis, siue in materia sulphurea excitari possit ignis intra terram, sicut & intra nubem? Quod verò recurritur ad solis influxum, & astrorum, nimis remotus videtur esse

ad excitandum incendium tanta terrestris corporis spissitudine obsistente. Specialiter autem diuino imperio esse accensum facile persuaderi potest, si ignes isti cum igne inferni aliquam habent communicationem, vt Tert. verba insinuant. De igne autem inferni dicitur loco citat. Isai. *Spiritus Domini tanquam torrens sulphuris succendens eam.* Et Iob. 2. *Deuorabit eum ignis qui non succenditur;* (idest non causis naturalibus fouetur) nisi forte nomine spiritus ipsam exhalationem, quæ ad modum venti se habet & spiritus dici solet, intelligatur.

Varia est autem horum ignium dispositio prout materiæ copia suppetit, vel deficit, aut contraria permittunt, aut locus ipse vbi generantur dispositus est. Quidam occultè terram vorant, quidam euomuntur exterius. Alij perpetuo durant, alij per interualla. Quidam ingenti strepitu saxa, cineres, punicus, aliaque id genus eructant, alij nullam ex se materiam eijciunt. Quidam per cacumina montium quasi per caminos se produnt, quidam in profundioribus partibus æstuant. Et sic multa alia sunt, quæ potius terrorem in nobis extorquent, quam scrutationem peculiarem exigant.

TRACTATVS X.

De Metallis.

CAPVT PRIMVM.

De materia, & causa efficienti Metallorum in genere.

Vare pertineat ad tractatum Metheorologicum agere de metallis, iam supra declaratum est tract. præced. Distinguit autem Arist. 3. Metheor. c. 6. & D. Tho. ibi lect. 9. fossilia à metallis. Fossilia dicuntur ea quæ quidem fodiuntur, & extrahuntur vt lapides, vel fiunt quasi pulueres, vt minimum aliaque terræ similia. Metalla dicuntur, quæ magis generantur per coagulationem, & sunt ductilia, seu fusilia, sicut aurum argentum, & similia.

De materia igitur metallorum quidam censent esse humorem pinguem, quia metalla liquefacta in eam resoluuntur. Alij esse aquam terræ permixtam. Alij esse sulphur & argentum viuum, eo quod hæc in venis metallicis plerumque reperiantur. Vnde & professores artis chymicæ ista duo adhibent pro conficiendis metallis. Aristoteles cit. loco docet fossilia habere pro materia exhalationem siccam adiuncta caliditate exsiccante humidum, simul cum virtute cælesti commensurante ei frigidum, vnde fossilia sicut lapides magis sunt

resoluibilia in pulueres quam liquabilia, licet aliqua vt sulphur etiam liquari possint. At verò metalla habent pro materia exhalationem vaporosam inclusam intra partes terræ, & à virtute cælesti, quæ est præcipua virtus mineralis simul cum frigido coagulante, & aliquo calore temperante, indurans. Itaque metalla exhalationem requirunt pro materia, & non solum vaporem, sed oportet quod ista exhalatio vaporosa sit, & vt coaguletur metallum, non debet separari siccitas sicut in rore, & pruina segregatur ab humido, vt generetur, & ideo sunt humida, metalla vero non segregant siccam exhalationem, sed constergunt vapore, velut coagulatio vt maga fiat, & recoquatur, sicut videmus indurari lateres ex luto per decoctionem. Et huius signum est quod aliquando è nubibus visa est decidisse massa metalli ea ex ære, vel ferro, aut etiam lapis cum venis metallicis, in nube autem non possunt ista generari nisi ex sicca exhalatione aspersa vapores, & coagulata, sicut si viscosum lutum coqueretur in fumo. Ergo ex eadem materia multo perfectiori modo disposita in minerali decoquetur, & formabitur metallum. Item metalla sunt ductilia, & aliqua facile liquabilia, ergo signum est ex vaporosa exhalatione formari, quia si essent totaliter sicca, diuiderentur in minutas partes nec essent ductilia, nec facile liquabilia.

D. Thom. lect. 9. in 3. Metheor. vtrumque conciliat dicens, quod materia remota metalli est illa exhalatio vaporosa, sed proxima est sulphur, & argentum viuum vt dicunt chymici, eo quod ipsi Alchimistæ faciunt aliquando

ex

Ex ista materia metallum. Quod vtiqûe non tam ex ipsa formatione facta ab Alchimistis qûæ incerta est, quam ex eorum ratione roboratur, quia in venis metallicis inueniri solet aliquid de sulphure, & argento viuo. Sed tamen quia hoc non semper inuenitur, eatenus videtur hæc Alchimistarum opinio à D. Tho. probata, quatenus ita potest esse quod proxima materia metalli possit esse sulphur & argentum viuum, sed non semper requiratur de necessitate, quia non semper in mineralibus omnium metallorum inuenitur.

Quod attinet ad causam efficientem metallorum, dicimus eam non esse solum elementum, quia metallum est mixtum, ergo non potest ab vno solo elemento generari. Et præterea occultas aliquas qualitates participat, quales in auro inueniuntur, quæ ex solo elemento participari à cælo. Et ita virtus cælestis eò per terram immissa dicitur principalis virtus mineralis. Vtitur autem vt instrumentis calore, & frigore, illo vt decoquente, hoc vt coagulante, & constipante. Nec dubium est quin à Deo procreata sit intra terram ingens metalli vis, sicut & lapidum, & aliorum mixtorum in prima creatione, sed sicut plures arbores, & plantæ postea germinarunt virtute cælesti, ita & plura metalla postea generata sunt eadem virtute.

Illa autem Astrologorum distributio, qua singulis planetis vim ad singula metalla attribuunt, vt Soli aurum, Lunæ argentum, Mercurio argentum viuum, Veneri æs, Marti ferrum, Ioui stannum, Saturno plumbum, syderibus autem firmamenti gemmas, magis videtur

per

per attributionem dicta, quam certa aliqua ratione stabilita.

CAPVT II.

De speciebus, proprietatibusque & locis, quibus generantur Metalla.

SPecies metallorum paulo ante recensitæ sunt à nobis, aurum, argentum viuum, æs, ferrum, stannum, plumbum. Hæ præcipué species. Aliquæ ad has reducuntur vt cuprum ad æs, stannum etiam à plerisque reductiuè solum numeratur, cum ex argento & plumbo concrescat, sicut aliquando aurum, & argentum & æs confluxere in mixturam, quæ æs Corinthium vocata est, & in raro pretio habitum. Inter omnia aurum non solum æstimatione hominum, sed naturæ iure eminet, vtpotè purius, solidius, splendidius, ponderosius, & ad diuersas operationes etiam medicas & salubres plus valens, vnde in omnia honorum insignia & splendidam ac magnificam rerum demonstrationem, ab auri fulgore fit mutuatio.

Omnia metalla ponderosa sunt, omnia solida, præter argentum viuum, omnia ductilia & percussione dilatantur, præcipuè aurum & argentum, quæ in tenuissima fila & bracteolas aut folia ducuntur, omnia denique liquescunt igni & funduntur difficilius ea quæ plus concretionis habent, vt ferrum & aurum.

Loca propria generationis metallorum sunt venæ minerales, quæ quasi matrices intra terram constitutæ sunt, quò cælestis virtus penetrat & materialia attemperat, ex quibus fiunt,

idque longo tempore propter materiæ duritiem. Quæ est ratio vt per artem vera metalla, aut nunquam, aut vix fiant, quia deest illi vena seu matrix mineralis & virtus illa cælestis, quæ in tali minerali sic attemperatur. Quod autem aliqui fluuij auri ramenta deuehant, non est quia illud producant, sed quia exedendo terram extrahunt, quia propinque ad mineralia decurrunt. Nec verò omnis terra huiusmodi metallis gignendis apta est, sicut nec omnis fert omnia tellus; quia nec dispositionem habet, ex parte mineralium, nec aspectum conuenientem astrorum ex parte cæli. Quæ vero regiones cuiuscunque metalli feraces sint, ad historicum potius pertinet, quam ad Philosophum.

* * *

IN.

INDEX RERVM NOTABILIVM.

A

Aug-

D

Quo-

Ele-

F

De

G

Ter-

Re-

N

Pa-

P

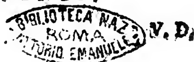
Q

Per

S

T

FINIS.

V. D.

V.D.Fulgentius Orighetus Re-
ctor Pœnitentiariæ pro Illu-
strifs.& Reuerendifs. Domi-
no Iofepho Mufotto Vica-
rio Capitulari Bononiæ.

Reimprimatur.

Fr.Vincentius Vbaldinus Vica-
rius Generalis S.Officij Bo-
non.Ordinis Prædicatorum.